CHILDREN AND YOUTH LITERATURE WRITERS UNION

AZERBAIJAN NATIONAL SCIENCES ACADEMY NIZAMI GENCEVI LITERATURE INSTITUTE

İBN HALDUN UNIVERSITY

ULUSLARARASI MELİKE GÜNYÜZ SEMPOZYUMU

Bildiriler

ÇOCUK VE GENÇLİK EDEBİYATI YAZARLARI BİRLİĞİ

ULUSLARARASI MELİKE GÜNYÜZ SEMPOZYUMU

13 Mayıs 2022

ÇOCUK VE GENÇLİK EDEBİYATI YAZARLARI BİRLİĞİ

ULUSLARARASI
MELİKE GÜNYÜZ SEMPOZYUMU

Editörler:

Bican Veysel YILDIZ

Meryem Selva İNCE

13 Mayıs 2022

ÇOCUK VE GENÇLİK EDEBİYATI YAZARLARI BİRLİĞİ

ULUSLARARASI MELİKE GÜNYÜZ SEMPOZYUMU

BİLDİRİLER

Editörler:

Bican Veysel YILDIZ

Meryem Selva İNCE

İngilizce Mütercim

Eyyüp ALTINIŞIK

KapakTasarımı

Sultan GÜNER

BASIMTARİHİ

Mayıs 2022

ISBN:978-605-70071-4-8

BASIMYERİ

Akademi Ajans Matbaa

Davutpaşa Mahallesi Güven İş Merkezi No: 230 Topkapı/İstanbul

ÇOCUK VE GENÇLİK EDEBİYATI YAZARLARI BİRLİĞİ

ULUSLARARASI MELİKE GÜNYÜZ SEMPOZYUMU

SempozyumuDüzenleyen:

ÇocukveGençlikEdebiyatıYazarlarıBirliği

SempozyumTarihi:

13 Mayıs 2022

İÇİNDEKİLER

Sempozyum Düzenleme Kurulu 12

Sempozyum Bilim Kurulu 13

Takdim 15

Prof. Dr. Engin YILMAZ
Melike Günyüz'ün Çocuk Kitaplarının Biçem Bilimi (Stylıstıcs) Bakımından Değerlendirilmesi 17

Merve YAVUZDEMİR
Türkiye Yayıncılık Endüstrisinde Rol Model Kadın Lider: Melike Günyüz 27

Öğr. Gör. Acar KENEŞBEKOVA
Dr. Melike Günyüz'ün Yazarlık Misyonu 45

Figen YAMAN COŞAR
Melike Günyüz'ün Yazarlığa Teşvik Yönü ve Yeni Yazarlara Katkısı 51

Arş. Gör. Günel İSGENDEROVA
Melike Günyüz'ün Eserlerinde Sosyo-Kültürel Sorunların Çözümü 55

Fatma Kübra KAYA
Melike Günyüz'ün Çocuk Edebiyatı Alanında Yaptığı Metinlerarasılık
Analizleri Işığında Yetişkinlik ve Çocukluğun Sınırlarını Yeniden Yorumlamak 61

Doç. Dr. Tahir ZORKUL
Çevre ve Edebiyat İlişkisi Bağlamında Melike Günyüz Anlatısı 69

Prof. Dr. Abdülkadir KABADAYI
Melike Günyüz'ün Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi 75

Prof. Dr. Abdülkadir KABADAYI
Melike Günyüz'ün Resimli Çocuk Kitaplarının Okulöncesi Çocuklarının
Gelişim Alanlarına Katkısı Üzerine Öğretmen Adaylarının Görüşleri 93

Samire MEMMEDOVA
Melike Günyüz'ün Bedii Eserlerinin Çocuk Edebiyatına Katkısı 101

Okan BORA-Doç. Dr. Oğuzhan YILMAZ-Doç. Dr. Cem Şems TÜMER
Melike Günyüz'ün Eserleri ve Bireysel Farklılıklar 105

Dr. Lilya MEMETOVA
Melike Günyüz Eserlerinin Eğitim-Öğretim Kodları 115

Arş. Gör. Bilge DESTEGÜLOĞLU- Doç. Dr. Oğuzhan YILMAZ- Doç. Dr. Anastasia ULANOWICZ
Melike Günyüz Eserlerinde Bilge Karakterler 119

Doç. Dr. Cem Şems TÜMER-Doç. Dr. Yasin Mahmut YAKAR-Öğr. Gör. Hatice Derya YILMAZ
Melike Günyüz'ün Eserlerinin Duyarlık Eğitimi Açısından İncelenmesi 129

Doç. Dr. Nezaket İSMAYİLOVA
Çocuk Kitaplarında Postmodernizm (Melike Günyüz Yaratıcılığında) 139

Dr. Öğr. Gör. Yasemin YILMAZ YÜKSEK
Bir Masal Yaratıcısı Olarak Melike Günyüz: Yeniden Yazılan Masallar ve Modern Metinler 145

Arş. Gör. Menzer NİYARLI
Melike Günyüz'ün Masallarının Azerbaycan Masallarıyla Benzerliği 153

Dr. Öğr. Üyesi Hülya YOLASIĞMAZOĞLU
Türkçenin Söz Varlığı Bağlamında Melike Günyüz Masalları 157

Doç. Dr. Zhyldyz İSMAİLOVA
Melike Günyüz'ün Keloğlan Suskunlar Ülkesinde Adlı Eserinde
İdeal Hükümdar Tipinin Ele Alınış Biçimi 167

Öğr. Gör. Esra ALKAN
Melike Günyüz'ün Gümüş Göl Masalları Dizisinin
Çocuk Edebiyatının Temel Ögeleri Açısından İncelenmesi 173

Semra İREZ
Gümüş Göl'ün Sakinleri 189

Doç. Dr. Raşit KOÇ
Çocuk Edebiyatı Türü Olarak Fabl ve Melike Günyüz'ün Modern Fablları 199

Prof. Dr. Zeki TAŞTAN
Türk Edebiyatında Karga ve Gakgukların Maceraları 207

Dr. Öğr. Üyesi Nadiia SENCHYLO-TATLILIOĞLU
Melike Günyüz'ün "Gakgukların Maceraları" Adlı Eserinin Poetika Bağlamında Analizi 223

Ammar DENİZ-Prof. Dr. M. Abdullah ARSLAN
Melike Günyüz'ün "Gakkukların Maceraları" Kitap Setinin Eğitsel İletiler Açısından İncelenmesi 233

Öğr. Gör. Mehmet Fatih ÇALIŞKAN
Melike Günyüz'ün Gakgukların Maceraları Dizisinde Yer Alan Kahraman İsimlerinin İncelenmesi 241

Öğr. Gör. Dilara KESKİN
Melike Günyüz'ün Gakgukların Maceraları Dizisinin Değerler Kapsamında İncelenmesi 247

Doç. Dr. Abdul Fareed BROHİ
Melike Günyüz'ün Çocuk Öykülerinin Değerlendirilmesi 257

Doç. Dr. Leyla ALLAHVERDİYEVA
Melike Günyüz Hikayelerinde Konu Seçimi ve Terbiye Meselesi 263

Prof.Dr. Merziyye NECEFOVA
Melike Günyüz'ün Hikayelerinden Bazı Özellikler 267

Könül ASLANOVA
Melike Günyüz'ün Hikayelerinin İlkokul ve Okul Öncesi Sınıflara Etkileri 271

Doç. Dr. Fidan ABDURAHMANOVA
Melike Günyüz'ün Hikayelerinde Çocukların Ruhsal ve Psikolojik Dünyası 275

Doç. Dr. Ruhengiz ALİYEVA
Çocukların Küçük Âlemi ve Melike Günyüz'ün Hikâyeleri 279

Doç. Dr. Soner SAĞLAM
Melike Günyüz'ün Güvercin Toplantısı Adlı Hikâyesine Ekoeleştirel Bir Bakış 283

Doç. Dr. Zakire ALİYEVA
Melike Günyüz Hikâyelerinin Çocukların Düşünce Hayatının Başlangıcındaki Anlamı 287

Yaşar SÖZEN
Melike Günyüz'ün Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu Adlı Hikâyesinin
Çocuk Edebiyatını Yapılandıran Temel Ögeler Bağlamında İncelenmesi 293

Hamdiye Deniz YILDIRIM-Doç. Dr. Sibel TURHAN TUNA
Melike Günyüz'ün Eserlerinde Özgecilik 309

Ayşe Serra KARA
Dr. Melike Günyüz'ün Eserlerinin Çocukların Ahlak Gelişimi Bağlamında Değerlendirilmesi 329

Doç. Dr. Kasım TATLILIOĞLU
Melike Günyüz'ün "Sosyal Bir Sorun Olarak Akran Zorbalığının Çocuk ve İlk Gençlik
Edebiyatında Ele Alınış Biçimi" Adlı Çalışmasının Zorbalık Psikolojisi Bağlamında Analizi 341

Pınar ÜNLÜER-Sevinç ÜNEY ŞAHİN
Dr. Melike Günyüz Çocuk Edebiyatı Atölyeleri ve Atölyeye Katılanlar Üzerine İnceleme 355

Sevinç ÜNEY ŞAHİN
Melike Günyüz'le Tanış Olmak 379

Dr. Öğr. Üyesi Fatma ODABAŞI
Melike Günyüz'le Tanış Olmak 385

Dr. Sedat DEMİR
Sözlü Kültür ve Metinlerarasılık Bağlamında Melike Günyüz'ün Keloğlan Metinlerine Bir Bakış 389

Doç. Dr. Tahir KAHHAR
Melike Günyüz Masalları ve İlmi Eserleri 393

Dr. Öğr. Üyesi Tacettin ŞİMŞEK
Bir Yeniden Yazma Örneği Olarak Melike Günyüz'ün Keloğlan Masalları 397

Doç. Dr. Mustafa Said KIYMAZ - Doç. Dr. Raşit KOÇ
Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış Adlı Çeviri Eser Bağlamında
Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü Üzerine Bazı Değerlendirmeler 415

Doç. Dr.Kasım TATLILIOĞLU
Çocuk Edebiyatı Okumaları-"Sorun Odaklı Çocuk Edebiyatı:
Boşanmış Aile Çocuğu Olarak Edebiyatta Yer Almak" 423

Doç. Dr.Kasım TATLILIOĞLU
Melike Günyüz'ün "Sorun Odaklı Çocuk Edebiyatı: Boşanmış Aile Çocuğu Olarak
Edebiyatta Yer Almak" Adlı Eserinin Boşanma Psikolojisi Bağlamında Analizi 435

Hossein BOKAİE
Melike Günyüz Eserlerinde Kargaların İnsansı Hayatı 443

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman ERATALAY - Doç. Dr. Sevda ÖZEN ERATALAY
Melike Günyüz'ün Masallarında Adlandırma Biçimleri 447

Prof. Dr. Mahmut Abdullah ARSLAN
Yayıncı Ve Yazar Melike Günyüz'ünçocuk Edebiyatı Görüşleri 455

SEMPOZYUM DÜZENLEME KURULU

Bican Veysel Yıldız (ÇOGEYB Yönetim Kurulu Başkanı)

Ord. Prof. Dr. İsa Habibbeyli (Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Nizami Gencevî Edb. Enst. Md.)

Ebubekir Kalkan (İbn Haldun Üniversitesi Kurumsal İletişim Daire Başkanı)

Dr. Öğr. Üyesi Tacettin Şimşek (ÇOGEYB Akademik Kurul Başkanı / Atatürk Üniversitesi)

Prof. Dr. Ali Fuat Arıcı (ÇOGEYB Yönetim Kurulu / Yıldız Teknik Üniversitesi)

Prof. Dr. Işıl Altun (Folklor Akademi Dergisi Baş Editörü / Kocaeli Üniversitesi)

Prof. Dr. Jovanka Denkova (Makedonya İştip Goce Delcev Üniversitesi)

Prof. Dr. Liailia Mingazova (Tataristan, Kazan Volga Region Federal Üniversitesi)

Prof. Dr. Merziyye Necefova (Azerbaycan Milli İlimler Akademisi)

Prof. Dr. Zhanna Yusha (Rusya, Novabirsk Bilimler Akademisi)

Doç. Dr. Abdul Fareed Brohi (Pakistan Uluslararası İslam Üni. Çocuk Edebiyatı Bölüm Bşk.)

Doç. Dr. Fidan Qasımova (Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Folklor Enstitüsü)

Doç. Dr. Tahir Kahhar (Özbekistan Devlet Cihan Dilleri Üniversitesi)

Doç. Dr. Yusuf Günaydın (Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi ABD)

Dr. Öğr. Üyesi Lilya Memetova (Kırım Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesi/Kırım)

Dr. Arş. Gör. Nurullah Aydın (A.Ü. Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi)

Esat Erbil (Irak, Erbil Türkmen Yazarlar Birliği Başkanı)

Yerkegül Arykkara (Kazakistan L.N. Gumilev Avrasya Milli Üniversitesi)

Hüseyin Bokaî (İran Yazarlar Birliği)

SEMPOZYUM BİLİM KURULU

Ord. Prof. Dr. Muhtar Kazımoğlu (Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Folklor Enstitüsü Müdürü)

Prof. Dr. Ali Yakıcı (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Bahir Selçuk (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Bekir Şişman (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Prof. Dr. Elnare Akimova (Azerb. Milli İlimler Akademisi Edb. Enst. Çocuk Edb. Şb. Bşk.)

Prof. Dr. Esma Şimşek (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Gelengül Haktanır (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Hanife Dilek Batislam (Çukurova Üniversitesi)

Prof. Dr. Hikmet Asutay (Trakya Üniversitesi)

Prof. Dr. İsmet Çetin (Gazi Üni. Gazi Eğitim Fak. Türk Dili ve Edb. Eğitimi ABD Bşk.)

Prof. Dr. M. Abdullah Arslan (Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehdi Hejvanî (İran, Azad-i İslami Üniversitesi)

Prof. Dr. Mirjana Teodosijeviç (Sırbistan, Belgrad Üniversitesi)

Prof. Dr. Suad Becirovic (Sırbistan, Uluslararası Novi Pazar Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Suat Ungan (Trabzon Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi)

Doç. Dr. Atıf Akgün (Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü)

Doç. Dr. Aygün Bağırlı (Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Nizami Gencevi Edebiyat Enstitüsü)

Doç. Dr. Azer Turan (Azerbaycan Edebiyat Gazetesi Editörü)

Doç. Dr. Betül Avcı Sebetci (İbn Haldun Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi)

Doç. Dr. Dilek Türkyılmaz (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Doç. Dr. Enis Doko (İbn Haldun Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi)

Doç. Dr. Evrim Ölçer Özünel (Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Fatima Hocin (Makedonya Aziz Kiril ve Metodiy Üniversitesi)

Doç. Dr. Kemine Memmedova (Azerbaycan Milli İlimler Akademisi)

Doç. Dr. Mehman Hasanlı (Azerbaycan Milli İlimler Akademisi)

Doç. Dr. Mustafa Said Kıymaz (Adıyaman Üniversitesi)

Doç. Dr. Nezaket İsmayilova (Nahcıvan Devlet Üniversitesi)

Doç. Dr. Oğuzhan Yılmaz (Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi)

Doç. Dr. Raile Kaşgarlı (İstanbul Üniversitesi)

Doç. Dr. Raşit Koç (Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Doç. Dr. Serap Uzuner Yurt (Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi)

Doç. Dr. Shurubu Kayhan (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi)

Doç. Dr. Sibel Turhan Tuna (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)

Doç. Dr. Soner Sağlam (Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Tahir Zorkul (Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Doç. Dr. Yasin Mahmut Yakar (Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Burcu Uysal (İbn Haldun Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi)

Dr. Öğr. Üyesi Duygu Dinçer (Biruni Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi)

Dr. Öğr. Üyesi Erhan Solmaz (Uşak Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Hülya Yolasığmazoğlu (Giresun Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi İsmail Abalı (Iğdır Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Kevser Tozduman Yaralı (Aydın Adnan Menderes Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Nadiia Senchylo-Tatlılıoğlu (Urayna Milli Havacılık Üni. Dilbilim ve Sos. İlet. Fak.)

Dr. Öğr. Üyesi Sümeyye Kuşakçı (İbn Haldun Üniversitesi Yönetim Bilimleri Fakültesi)

Dr. Öğr. Üyesi Şakire Balıkçı (Mardin Artuklu Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Şerife Genç İleri (İbn Haldun Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi)

Ali Hakkoymaz (Şair, Yazar)

Bestami Yazgan (Şair, Yazar)

Emine Usein (Kırım/Ukrayna Yazarlar Birliği)

Erdoğan Ergin (Eğitimci, Yazar)

Gülay Sormageç (Şair, Yazar)

Keziban Özcan (Yazar)

Mehmet Akpınar (Eğitimci, Yazar)

Nevin Nesrin Soysal (Yazar)

Nuran Turan (Yazar)

Seher Keçe Türker (Eğitimci Yazar)

Vural Eyikan (Yazar)

TAKDİM

Bican Veysel YILDIZ

Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazarları Birliği
Yönetim Kurulu Başkanı

Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazarları Birliği adına 2014 yılından beri düzenli olarak her yıl ekim ayında "Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu" düzenliyoruz. Çocuk ve gençlik edebiyatı alanında yapılacak hizmetlerden birinin de bu alanda önemli hizmetleri ve başarılı çalışmaları olan şair, yazar ve akademisyenlerin tanıtılmasına, çalışmalarının takdir ve teşvik edilmesine katkı sunmak olduğu gerçeğinden yola çıkarak çocuk ve gençlik edebiyatı alanında önemli hizmetleri olan şair, yazar ve akademisyenler adına kişiyi esas alan sempozyumlar düzenleme kararı aldık. Ekim aylarında düzenlediğimiz uluslararası çocuk ve gençlik edebiyatı sempozyumlarını devam ettirirken 2022 yılından itibaren her yılın mayıs ayında yaşayan çocuk ve gençlik edebiyatı yazar ve şairlerinden birinin çalışmalarını konu olarak ele alacağımız sempozyumları yapacağız.

13 Mayıs 2022 Cuma günü yapılan bu nitelikteki ilk sempozyumu derneğimizin yönetim kurulu üyelerinden Sayın Melike GÜNYÜZ adına düzenleme kararı aldık. Uluslararası Melike Günyüz Sempozyumu'na Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Nizâmî Gencevî Edebiyat Enstitüsü ve İbn Haldun Üniversitesi paydaş olarak katkı sundu.

12 oturum olarak düzenlenen sempozyumda 68 katılımcı tarafından 55 bildiri sunuldu. Uluslararası Melike Günyüz Sempozyumu'na aralarında Amerika, Azerbaycan, Kazakistan, Makedonya, Nahçıvan, Özbekistan, Pakistan, Rusya, Sırbistan, Tataristan, Türkiye ve Ukrayna'nın bulunduğu birçok ülkeden akademisyen, şair, yazar, gazeteci, editör, yayıncı ve ressamlar katıldı.

Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, uluslararası katılımcı sayısı ve yayın kriterleriyle akademik ve bilimsel değerlendirmelerde gerekli kriterleri yerine getiren uluslararası bir etkinliktir.

ULUSLARARASI MELİKE GÜNYÜZ SEMPOZYUMU'na katkı sunan Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Nizâmî Gencevî Edebiyat Enstitüsü Müdürü Sayın Prof. Dr. İsa Habibbeyli, Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazarları Birliği Azerbaycan Temsilcisi Sayın Prof. Dr. Merziyye Necefova, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü Sayın Prof. Dr. Ali Fuat Arıcı, Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Edebiyat Enstitüsü Çocuk Edebiyatı Şubesi Müdürü Sayın Prof. Dr. Elnare Akimova, Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Nizâmî Gencevî Edebiyat Enstitüsü Müdür Yardımcısı Sayın Doç. Dr. Aygün Bağırlı, Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Folklor Enstitüsü Öğretim Üyesi Sayın Doç. Dr. Fidan Qasımova ve burada adını yazamadığımız başta sempozyumun tüm katılımcıları, oturum başkanları olmak üzere katkı sunan herkese teşekkür ederiz.

Sempozyum kitabının hazırlık sürecinde editörlük desteği vererek bilgi birikimi ve estetik anlayışı ile sempozyum kitabına güzellik katan Meryem Selva İNCE'ye teşekkür ederiz.

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN ÇOCUK KİTAPLARININ BİÇEM BİLİMİ (STYLISTICS) BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Prof. Dr. Engin YILMAZ[1]

Özet

Güncel Türkçe Sözlük'te bir edebiyat terimi olan *biçem*, "sanatçının görüş, duyuş, anlayış ve anlatıştaki özelliği veya bir türün, bir çağın kendine özgü anlatış biçimi, biçem, tarz, stil" şeklinde; *biçem bilimi* terimi ise, "dilde söz dizimiyle deyiş, anlatım, üslup arasındaki ilişkileri inceleyen bilim dalı" olarak tanımlanmıştır (https://sozluk.gov.tr/). Denilebilir ki, *biçem* "yazarın metni nasıl ürettiğini, hangi söylem araçlarını tercih ettiğini ve bunları ne şekilde kullandığını" gösteren bir kavramdır. *Biçem bilimi* (*deyiş bilimi*, *üslup bilimi*) de, metin üreticisini (ve dolayısıyla metni), benzerlerinden ayıran karakteristik özelliklerin neler olduğunu araştıran ve yorumlayan dil biliminin bir alt disiplinidir. Biçem bilimi alanyazınına bakıldığında, metin üreticisinin ya da eserin biçeminin belirlenip çözümlenmesinde farklı modellerin geliştirildiği görülmektedir. Araştırma; dil biliminin bir alt disiplini olan biçem biliminin farklı disiplinlerle (ve alt disiplinlerle) veri, ilke, yöntem ve kuram paylaşımı içinde olması dikkate alınarak dört başlık altında yapılandırılmıştır: *Dil bilgisidüzlemi*,*Metin dilbilimi düzlemi*, *Sözcük bilimi düzlemi* ve *sözlük bilimi düzlemi*. Araştırmada; Melike Günyüz'ün tarafımızdan seçilen çocuk kitaplarında geçen karakteristik dil kullanımları, yukarıda sözü edilen düzlemler bakımından değerlendirilmiştir. Betimsel bir çalışma niteliğinde olan araştırmada; Melike Günyüz'ü diğer çocuk kitabı yazarlarından ayıran kültürel, sosyal ve söylem kodlarının bulgulanıp çözümlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonunda, dilin ortak söz varlığını çocuk seviyesine uygun olarak dönüştürmesi, metin kurulumunu edebî ve estetik değerlerden taviz vermeden yapması ve hedef kitleyi etkileyen bir dil ve tasarım kullanması münasebetiyle Melike Günyüz'ün model alınması gereken bir çocuk edebiyatçısı olduğu kanaatine varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Biçem, biçem bilimi, bireysel dil kullanımı, söz varlığı, çocuk edebiyatı.

EVALUATION OF CHILDREN'S BOOKS BY MELİKE GÜNYÜZ IN TERMS OF STYLISTICS

Prof. Dr. Engin YILMAZ[2]

Abstract

Style, which is a literary term in the Contemporary Turkish Dictionary, is defined as "the artist's characteristic in vision, perception, understanding and narration, or the unique way of speaking of a genre or age, style"; The term stylistics, on the other hand, is defined as "the branch of science that examines the relations between syntax and idiom, expression and style" (https://sozluk.gov.tr/). It can be said that style is a concept that shows "how the author produces the text, which discourse tools he prefers and how he uses them". Stylistics (phraseology, stylistic science) is also a sub-discipline of linguistics, which investigates and interprets the characteristic features that distinguish the text producer, and therefore the text, from its counterparts. When we look at the stylistic literature, it is seen that different models have been developed in determining and analyzing the style of the text producer or the book. Considering that stylistics, a sub-discipline of linguistics,

[1] Sakarya Üniversitesi, Rektörlük-Türk Dili Bölüm Başkanı, eyilmaz@sakarya.edu.tr
[2] Sakarya University, Head of Rectorate-Turkish Language Department, eyilmaz@sakarya.edu.tr

shares data, principles, methods and theories with different disciplines (and sub-disciplines), it is structured under four headings: Grammar plane, text linguistics plane, lexicology plane and lexicography plane. In the research; the characteristic language uses of Melike Günyüz in the children's books selected by us have been evaluated in terms of the above-mentioned planes. The research is a descriptive study. In the research; it is aimed to find and analyze the cultural, social and discourse codes that distinguish Melike Günyüz from other children's book authors. At the end of the research, it was concluded that Melike Günyüz is a children's writer who should be taken as a model, as she transforms the common vocabulary of the language in accordance with the child's level, does the text setup without compromising the literary and aesthetic values, and uses a language and design that affects the target audience.

Key words: Style, stylistics, individual language use, vocabulary, child literature.

1. GİRİŞ

Güncel Türkçe Sözlük'te bir edebiyat terimi olan *biçem* "sanatçının görüş, duyuş, anlayış ve anlatıştaki özelliği veya bir türün, bir çağın kendine özgü anlatış biçimi, biçem, tarz, stil"[1] şeklinde; *biçem bilimi* terimi ise, "dilde söz dizimiyle deyiş, anlatım, üslup arasındaki ilişkileri inceleyen bilim dalı" olarak tanımlanmıştır[2]. *Biçem* terimi, TÜBA tarafından genel ağ ortamında sunulan *Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü*'nde, şöyle tanımlanmıştır: "*sos. (Alm. Stil, m; Fr. style, m; İng. style)* 1. *dilb. mim. sant. yazb.* Bir döneme, kişiye, yapıta özgü, yazında yazma, güzel sanatlarda yaratma biçimi. 2. *dilb. yazb.* Bir kişinin konuşma ve yazmasında görülen, iletişim amacına, toplumsal konumuna ve toplumsal bağlama ilişkin olarak, dildeki resmilik, sözcük seçimi, sesletim biçimi ve sözdizimindeki kendine özgü nitelikler"[3]. Aynı kaynakta, *biçembilim* terimi ise şöyle tanımlanmıştır: "*sos. (Alm. Stilistik, f; Fr. stylistique, f; İng. stylistics) dilb. yazb.* Yazın dili de içinde olmak üzere, daha çok yazılı dildeki biçem özellikleri, biçemin incelenmesi, biçem ölçütlerinin belirlenmesiyle ilgilenen inceleme alanı, anlatımbilim, deyişbilim"[4]. Kubbealtı Vakfı'nın genel ağ ortamında hizmet verdiği sözlükte, biçem yerine *üslûp* tercih edilmiş ve şöyle tanımlanmıştır: "2. *edeb.* Bir sanatçının veya bir devrin kendine has anlatış biçimi, ifâde yolu, stil"[5]. Aynı kaynakta üslûp bilimi terimi şöyle tanımlanmıştır: "*birl. i. yeni.* Üslûp metotlarını, sanatçıların şahsî dillerinin incelenmesini konu alan bilim dalı, anlatım bilimi, stilistik"[6]. Berke Vardar yönetiminde hazırlanan AçıklamalıDilbilim Terimleri Sözlüğü'nde biçem terimi şöyle tanımlanmıştır: "(Alm. stil, Fr. style, İng. style). Bir bireyin, dilsel gereç ve olanakları kendine özgü ölçütlerle-seçip kullanması sonucu söyleme kattığı kişisel nitelikli özelliklerin tümü. (Deyiş de denir.) Biçem teriminin içerdiği anlamın karmaşık niteliği birçok durumda bulanıklığa yol açtığından, kimi araştırmacılar bu terimi kullanmamayı yeğler (P. Guiraud). Birçok bağlamda biçem söz, kişisel kullanım gibi kavramlarla örtüşür. Biçem incelemesinin dilbilim araştırmalarından yoğun biçimde etkilendiği söylenebilir. Biçem terimi, belli bir dilsel düzlemdeki gerçekleşmelerin toplu özelliği olarak da yorumlanır (örn. şiirsel biçem, resmi yazışmaların biçemi, vb.)(Vardar vd., 2002:40). Vardar vd., *biçembilim* terimini ise şöyle açıklamıştır: "(Alm. stilistik, Fr. stylistique, İng. stylistics). Biçemi, dilin ya da bireyin anlatım araç ve olanaklarını dilbilimsel ilkelerle inceleyen dal. (Deyiş bilim de denir.) Dil biçembilimi özellikle konuşma diline yönelerek, duygusal içerik ve değerleri açışından bütün bireylerde görülen anlatım olgularını inceler. Yazınsal biçembilimse yazınsal yapıtları dilin sanatsal işlevi açısından ele alır. Kimi kuramcılar, biçemi her şeyden önce dilsel bildirinin kendine dönük olması bakımından değerlendirirken, kimileri de bir "sapma" ya da olağan kullanımların belirlediği genel örnekten ayrılma olarak yorumlar." (Vardar vd., 2002:40).*Dil dizgesi*, *tür* ve *dönem* gibi faktörlerin biçem üzerinde etkili olduğunu belirten Wales (2001:371),*biçem*in"ayırt edici özelliği"ne vurgu yapmıştır. Ülsever'e (1990:95) göre *biçem*, "bir kimsenin ya da grubun dil alışkanlıkları" olarak tanımlanabileceği gibi "düzgün ve etkileyici konuşma

[1]https://sozluk.gov.tr/ (Erişim tarihi: 17.1.2022).
[2]https://sozluk.gov.tr/ (Erişim tarihi: 17.1.2022).
[3]http://terim.tuba.gov.tr/ (Erişim tarihi: 17.1.2022).
[4]http://terim.tuba.gov.tr/ (Erişim tarihi: 17.1.2022).
[5]http://www.lugatim.com/s/%C3%BCslup (Erişim tarihi: 17.1.2022).
[6]http://www.lugatim.com/s/%C3%BCslup (Erişim tarihi: 17.1.2022).

biçimi" olarak da tanımlanabilir. M. Rifaterre'e göre *biçem*, "belli bir dilsel bütündeki bazı öğelerin okurun dikkatini çekecek biçimde belirgin kılınmasıdır. Biçem, yaratıcı bir teknik, okur üstünde şaşırtıcı bir etki bırakmayı başaran tekniktir" (Rifat, 2008: 129). Leech ve Short (1981:11), *biçem*i "belirli bir bağlamda, belirli bir kişi tarafından belirli bir amaç için vb. dilin kullanım tarzı" olarak tanımlamıştır. Benzer bir yaklaşım, L. Spitzer'de de vardır. Spitzer biçemi, "bireysel (kişisel) bir dünya görüşü" olarak tanımlamıştır (Rifat, 2008:129). Erden'e (2010:17) görebiçem, "yazarın etkin bir iletişim kurmak için başvurduğu araç"tır. Erden'e göre, biçem incelemesinin amacı,"yazarın dil kullanımlarından onun düşünsel dünyasına, amaçlarına ulaşmaya çalışmak"tır. Ancak, Nørgaard vd.'nin (2010:156) de belirttiği üzere biçem, hiçbir şekilde belirli bir yazarın üslubuyla sınırlı değildir. Biçem, aynı zamanda; bir durumun, bir karakterin, belirli bir metnin, zaman içinde araştırılan belirli bir dilbilimsel ifadenin vb. karakteristiği ile ilişkili bir kavramdır. Dolayısıyla biçem, belirli bir yazma veya konuşma yolu olarak görülebilir. Biçem bilimi ve söz bilimi arasındaki kesişme noktası da burasıdır. Nitekim alanyazında biçem, "ortak dilden ya da dilin dizgesel uzlaşım setinden ya da diğer sosyal, politik ve bağlamsal parametreler kümesinden kültürel olarak güdülenmiş bir seçim" olarak da değerlendirilmiştir. Dilde üretilen bütün sözceler, belirli yapılar ya da biçemler tarafından şekillendirilebilir. Burada önemli olan husus, herhangi bir metindeki biçeme dayalı seçimleri tanımlayıp çözümleyebilmek için, biçem bütüncesinden (style corpus) yararlanılıp karşılaştırma yapılması gerekliliğidir. Biçemin resmîlik ortamına ve derecesine göre değişebileceği açıktır. Kaldı ki, resmîlik ya da gayriresmîlik, özellikle Toplum-edim bilimi (socio-pragmatics) araştırmalarında önem arz etmektedir (Nørgaard vd., 2010:156).Bugün modern biçem bilimi yalnızca metin çözümlemesiyle değil, okuyucu ile metin arasında kurulan iletişime ve okuyucunun metinleri nasıl anlamlandırdığına da odaklanmıştır. Modern biçem bilimi, okuyucunun metni anlamlandırması sürecinde detaylı, sistematik ve analitik bir yaklaşım benimsemektedir (Tutaş, 2006:170).

Sonuç itibarıyla denilebilir ki, *biçem*, "yazarın metni nasıl ürettiğini, hangi söylem araçlarını tercih ettiğini ve bunları ne şekilde kullandığını" gösteren bir kavramdır. *Biçem bilimi* (*deyiş bilimi, üslup bilimi*) de, metin üreticisini ve dolayısıyla metni, benzerlerinden ayıran karakteristik özelliklerin neler olduğunu araştıran ve yorumlayan dil biliminin bir alt disiplini olarak tanımlanabilir.

1.1. Araştırmanın amacı: Araştırmanın temel amacı, Melike Günyüz'ü diğer çocuk kitabı yazarlarından ayıran kültürel, sosyal ve söylem kodlarının tespit edilip çözümlenmesidir.

1.2. Araştırmanın sınırlılıkları: Araştırma, Melike Günyüz'ün tarafımızdan seçilen sekiz (8) çocuk edebiyatı eseriyle sınırlıdır. Araştırma; incelemenin kapsam geçerliliğini yansıtması bakımından seçilen eserlerdeki ana karakter konumundaki insanları (çocuk kahramanları) ve çeşitli hayvanları (karga, pelikan, güvercin, martı, aslan, fil, timsah, yılan, yengeç, kaplumbağa) temsil eden birer hikâyeden oluşturulmuştur.

i. *Ses Yarışması*(karga),
ii. *Peli Spor Şöleninde*(pelikan),
iii. *Güvercin Toplantısı*(güvercin),
iv. *Üç Küçük Aslan*(aslan),
v. *Tombalak Fil'in Sabah Sporu*(fil),
vi. *Kalem Kutusu*(erkek çocuk; Enes),
vii. *Kitap Yarışması*(kız çocuk; Ayşenur),
viii. *Arkadaşımı Tanırım*(timsah ve yılan).

1.3. Araştırmanın yöntemi: Araştırma, betimsel bir çalışma niteliğindedir. Araştırmada; Melike Günyüz'ün tarafımızdan seçilen çocuk kitaplarında geçen dil kullanımları,"TÜRKSÖZDİZ 3.6" dizinleme programı aracılığıyla istatiskî olarak tespit edilmiş ve aşağıda tarafımızdan geliştirilen düzlemler bakımından ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir:

i. *Dil bilgisi düzlemi,*
ii. *Metin dilbilimi düzlemi,*
iii. *Sözcük bilimi düzlemi,*
iv. *Sözlük bilimi düzlemi.*

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: Biçem Çözümlemesi Yaklaşımları

Biçem bilimi çalışmalarında; tanımlarda görülen çeşitlilik, metin ve yazar odaklı incelemelere esas olan biçem çözümleme yaklaşımlarına da yansımıştır. Bu noktada; farklı ölçütlere bağlı olarak geliştirilen yaklaşımlar doğrultusunda farklı kategorilerin ve düzlemlerin önerildiği gözlenmektedir. Leech ve Short, dört ögeyi kapsayanbir model önermiştir: "Sözcüksel gruplar,dilbilgisel gruplar, değişmeceli dil kullanımı, bağlaşıklık ve bağlam" (Leech ve Short, 1981:74-80). Ülsever (1990:96), geliştirdiği model çerçevesinde biçem bilimi uygulamalarının iki ana ölçüt etrafında yapılabileceğini savunmuştur: "**a)** *Dilbilimsel betimleme ölçütleri*: Dilbilgisi, söz dağarcığı, anlambilim, **b)** *Biçimsel/anlatımsal betimleme ölçütleri*: Bireysellik, söylem, metin evreni". Aytaç (2009:84-85), biçem çözümlemesinin; "yazı karakterleri, noktalama işaretleri, sözcük ve cümle yapısı" sınırlılığında yapılabileceğini savunmuştur. Sowinski, cümledeki betimleyici üslup ögelerinin dilbilgisel ögelerden farklı olarak,"sapma"lar ve "devrik yapı"ların biçemsel işlev doğrultusunda değişen dilbilgisel birimleri ve sözcüklerin biçemsel edinimlerini (mecaz, söz sanatları) irdelemiştir (Sowinski'den aktaran Karakaya, 2019:122). Tutaş (2006:169-180), biçembilimsel incelemelerin üç adımda yapılmasını önermiştir: "**1. Adım:** İlk tepkiler ve yorumlar, **2. Adım:** Dilbilimsel çözümleme, **3. Adım:** Kurgu ve yapı taslakları çözümlemesi". Filizok'a göre; üslup, yazış tarzıdır, içeriğin biçime dönüşmesi, verilen mesajın estetik değer kazanmasıdır.Filizok, biçim çözümlemesinin ilgili bilim dalları dikkate alınarak; "Sözlükbilimsel inceleme, retorik inceleme, dilbilgisi incelemesi, poetik inceleme" şeklinde yapılabileceğini belirtmiştir[1]. Sarıbaş'a (2001:88-89) göre; biçem çözümlemesi, dört kategoriye göre yapılmalıdır: "Sözlüksel kategori, dilbilgisel kategori, değişmeceli dil, tutarlılık ve bağlam".Kalkan ve Seymen'e (2019:379) göre; biçem çözümlemesi, dört ölçütten oluşan bir şablon çerçevesinde yapılmalıdır: "Bağdaşıklık düzleminde biçem, sözcüksel düzlemde biçem, dilbilgisel düzlemde biçem,sözcük ekleme/çıkarma düzleminde biçem".

Tarafımızdan geliştirilen modele göre; biçem çözümlemesi, dört düzlem dikkate alınarak yapılabilir:

i. Dil bilgisi düzlemi (söz dizimi ve yazım bilgisi),
ii. Metin dilbilimi düzlemi (metinsel tutarlılık görünümleri),
iii. Sözcük bilimi düzlemi (sözcük türü ve sözcük sıklığı),
iv. Sözlük bilimi düzlemi (sözlüksel alan).

3. İNCELEME

İncelemeye geçmeden önce, Melike Günyüz'ün tarafımızdan seçilen eserlerinin; "hedef kitlenin seviyesi", "sayfa sayısı", "paragraf sayısı", "cümle sayısı", "sözcük sayısı" ile ilgili bilgileri içeren tabloyu aşağıda vermek istiyoruz.

Tablo-1: Sayısal Veriler

Hikâyenin adı	Hedef kitlenin seviyesi	Sayfa sayısı	Paragraf sayısı	Cümle sayısı	Sözcük sayısı
Ses Yarışması	Belirtilmemiş	16	8	44	307
Peli Spor Şöleninde	Belirtilmemiş	16	15	47	446
Güvercin Toplantısı	İlkokul 1. sınıflar için	16	12	40	245
Üç Küçük Aslan	Belirtilmemiş	16	11	37	322
Tombalak Fil'in Sabah Sporu	Belirtilmemiş	16	18	39	320
Kalem Kutusu	İlkokul 1.	16	18	42	240

[1]Rıza Filizok, "Edebi Analiz Nedir?" (bk. http://www.ege-edebiyat.org/docs/454.pdf; Erişim tarihi: 17.1.2022).

	sınıflar için				
Kitap Yarışması	İlkokul 1. sınıflar için	16	16	36	233
Arkadaşımı Tanırım	Belirtilmemiş	11	19	49	374
Ortalama		15, 375	14, 625	41, 75	310, 875

Şimdi, Melike Günyüz'ün tarafımızdan seçilen çocuk kitaplarında geçen dil kullanımlarını değerlendirmek istiyoruz.

3.1. Dil Bilgisi Düzlemi

3.1.1. Söz dizimi: Melike Günyüz'ünseçilen eserlerinde kullanmış olduğu cümle türleri genellikle bildiri cümleleri, tasvir cümleleri ve tahlil cümleleridir. Bu durum, incelenen eserlerin edebî nitelikli anlatı metinleri olmasıyla örtüşmektedir: "Akşama kadar böyle amaçsız ötüp duruyorlar." (*Ses Yarışması*); "Dereceye girenler pek mutlu." (*Ses Yarışması*); "Bütün güvercinler toplandı." (*Güvercin Toplantısı*); "Peli mutluluktan zıplaya zıplaya kaleye geçti." (*Peli Spor Şöleninde*); "Uzaktakiler korkarmış bu seslerden." (*Üç Küçük Aslan*); "Yetişkinler endişeli." (*Ses Yarışması*); "Genç kargalarda bir heyecan, bir heyecan." (*Ses Yarışması*).

Öte yandan Gündüz'ün çocuk-okuru hikâyenin etkin bir parçası yapmak için, bazen soru cümlelerinden bazen de ünlem cümlelerinden faydalandığı da gözlenmektedir: "Gak guk diyarında bir gürültü bir patırdı. Sormayın neler oluyor." (*Ses Yarışması*); "Ne olacak şu bizim gençlerin hali, diye soruyor içlerinden biri." (*Ses Yarışması*); "Bu da ne böyle?" (*Ses Yarışması*); "Hayır! En çok beni seviyor, diye aralarında tartışırdı." (*Kitap Yarışması*); "Nedir sizden çektiğim? Bir gece rahat durmuyorsunuz!" (*Kitap Yarışması*); "Yaptığını beğendin mi?" (*Tombalak Fil'in Sabah Sporu*); "Tıstıs yılan nasıl böyle bir şey yapardı?" (*Arkadaşımı Tanırım*).

3.1.2. Yazım bilgisi: Melike Günyüz, seçilen eserlerde ilgili cümlenin türüne ve metinsel işlevine uygun noktalama işaretleri kullanmıştır. Bildiri cümlelerinin, tasvir cümlelerinin ve tahlil cümlelerinin sonunda genellikle (.) işaretini, gerekli durumlarda (,) işaretini tercih etmiştir. Soru işlevli cümlelerin sonunda (?) işareti kullanan yazar, çeşitli ruh durumlarının dışavurumunda (!) işaretinden, diyaloglarda kısa konuşma çizgisi (-) işaretinden yararlanmıştır. Çocuk-okuru anlatının etkin bir katılımcısı yapmayı ve anlamlandırma sürecine dâhil etmeyi amaçladığı durumlarda, yazarın (…) işaretine başvurduğu gözlenmektedir: "Haftalarca kadının balkonuna kondu. Hava çok sıcakken, yağmur çiselerken hatta kar yağarken bile..." (*Güvercin Toplantısı*); "Keşke Zeynep, bu kutuyu kendisine hediye etseydi..." (*Kalem Kutusu*); "Enes, ne diyeceğini bilemedi. Biraz düşündü..." (*Kalem Kutusu*).

3.2. Metin Dilbilimi Düzlemi

3.2.1. Tutarlılık görünümleri

3.2.1.1. Yineleme: Melike Günyüz'ün eserleri bütün olarak değerlendirildiğinde; en sık tekrar edilen (on ve daha fazla) kelimeler -alfabetik sırayla- şöyle tespit edilmiştir: "anne/anneciğim (13), bir (65), bu (32), çok (37), güvercin (15), kitap (18), okul (10), yarışma (12)".

3.2.1.2. Özelleştirme: Melike Günyüz'ün eserleri bütün olarak değerlendirildiğinde; verilen mesajın etkililiğini artırmak için başvurulan özelleştirme bağlantısı ile ilgili şu örnekler tespit edilmiştir: "Timsah temsi ile tıstıs yılan'ın birlikte oynamaktan <u>en çok</u> hoşlandıkları oyun, su altı yarışıydı." (*Arkadaşımı Tanırım*); "Bütün güvercinler toplandı. <u>En yaşlıları</u>

konuşmaya başladı." (*Güvercin Toplantısı*); "O yılki en başarılı sporcu Keseli Peli seçildi." (*Peli Spor Şöleninde*);"En Güzel Kuş Sesi Yarışması…" (*Ses Yarışması*).

3.2.1.3. Genelleştirme: Melike Günyüz'ün eserleri bütün olarak değerlendirildiğinde; verilen mesajın çocuk-okur tarafından onaylanması amacıyla başvurulan genelleştirme bağlantısı ile ilgili şu örnekler tespit edilmiştir:"Şehirde, güvercinleri çok seven insanlar vardı." (*Güvercin Toplantısı*);"Bu konuyu kendisine her zaman yiyecek veren kadınla konuşacaktı." (*Güvercin Toplantısı*); "Her gün kadının balkonuna konmaya başladı." (*Güvercin Toplantısı*); "Bütün kuşlar televizyondan yarışmayı izliyor. Herkes heyecan içinde. Sonunda sonuçlar açıklanıyor." (*Ses Yarışması*); "Ormandaki bütün yavru hayvanları düşünmek benim görevim, demiş." (*Üç Küçük Aslan*).

3.2.1.4. Nedensellik: Melike Günyüz'ün eserleri bütün olarak değerlendirildiğinde; en sık başvurulan metinsel tutarlılık stratejisi olarak nedensellik öne çıkmaktadır. Nedensellik bağlantısı, metnin anlamlandırılması sürecinden etkin bir katılımcı olması hedeflenen çocuk-okurun zihinsel olarak etkinleşmesini, metnin bütünlüğünü ve sürekliliğini sağlama işlevi vardır. Konuyla ilgili tespit edilen örnekler şöyledir : "Temsi, yarışı kaybettiği hâlde tıstıs'la yarışmaktan hiç vazgeçmezdi. Çünkü birlikte bu oyunu oynarken çok eğleniyorlardı." (*Arkadaşımı Tanırım*); "Temsi öyle hızlandı ki karşısına çıkan kayayı görmedi ve kafasını kayaya çarptı." (*Arkadaşımı Tanırım*); "Kafasını kayaya çarpmış, tıstıs yılan da başına güzel bir masaj yapmıştı. Böylece acısı önce hafiflemiş sonra da dinmişti." (*Arkadaşımı Tanırım*); "Lütfen barınmaları için onlara güvercin evleri yaptırır mısınız? Böylece hem güvercinler kurtulur hem de şehrimiz güzel görünür, dedi." (*Güvercin Toplantısı*); "Çok okunduğu için yıprandığını anlamıştı." (*Kitap Yarışması*); "Bundan bir sene önce pelikan ailesi, kış geldiğinde Gümüş Göl'den göç edememişti. Çünkü yavruları Keseli Peli, uçmayı öğrenirken kanadının birini kırmıştı. Kırık bir süre sonra iyileşti fakat ne yazık ki Keseli artık uzun uçuşlar yapamayacaktı. Bu sebeple Keseli, Gümüş Göl'de okula başladı." (*Peli Spor Şöleninde*); "Temsi hızlı hareket edemediği için sürekli gol yiyordu." (*Peli Spor Şöleninde*); "Tombalak Fil şaşırdı. Göl hayvanlarını rahatsız etmeyi gerçekten istemiyordu. Ama sağlıklı olmak için hareket etmesi ve spor yapması gerekiyordu." (*Tombalak Fil'in Sabah Sporu*); "Sen şişman olduğun için değil, kanatların olmadığı için bizim gibi dans edemezsin, diye söze karıştı Bay Turna." (*Peli Spor Şöleninde*); "O günden sonra Tombalak'ın sabah sporu bütün Gümüş Göl sakinleri için eğlenceli bir oyuna dönüştü. Çünkü Tombalak ortada zıplayarak, kendi etrafında dönerek ağaç kütüklerinden yaptığı davulları çalıyor, turnalar da onun etrafında uçarak dans ediyorlardı." (*Peli Spor Şöleninde*); "Bu aslanlar, ormanlar kral aslan'ın yavruları olunca bir şey demeye korkuyorlarmış." (*Üç Küçük Aslan*); "Efendim bizim yavrularımız bu sesten uyuyamıyor, diye son cümleyi söylemiş kumru anne." (*Üç Küçük Aslan*).

3.2.1.5. Karşılaştırma: Melike Günyüz'ün eserleri bütün olarak değerlendirildiğinde; verilmek istenen mesajın çocuk-okur tarafından bütüncül bir bakış açısıyla algılanması amacıyla başvurulan karşılaştırma bağlantısı ile ilgili şu örnekler tespit edilmiştir:"Bütün kitaplar, eski kitaba dönüp baktılar. Çünkü içlerinde en yıpranmış kitap oydu. Eski kitap ise çok şaşırdı." (*Kitap Yarışması*);"Bizim çocukların kanaryaların, bülbüllerin yavrularından ne eksikleri var. Onlar ses yarışması düzenliyorlar da biz niye düzenleyemiyoruz. Artık kargalar boşu boşuna ötüp durmayacaklar." (*Ses Yarışması*).

3.2.1.6. Karşıtlık: Melike Günyüz'ün eserleri bütün olarak değerlendirildiğinde; verilmek istenen mesajın çocuk-okur tarafından somut bir şekilde algılanması amacıyla başvurulan karşıtlık bağlantısı ile ilgili şu örnekler tespit edilmiştir:"Telli Kopter iyi bir gazetecinin yapması gerekeni yapmıştı. Yaydığı yanlış haberin doğrusunu gazetede yayımlamıştı." (*Arkadaşımı*

Tanırım); "Hava çok sıcakken, yağmur çiselerken hatta kar yağarken bile..." (*Güvercin Toplantısı*).

3.3. Sözcük Bilimi Düzlemi

3.3.1. Sözcük türü: Melike Günyüz, seçilen eserlerinde bütün sözcük türlerinden yararlanmıştır. Günyüz, çocuklara yönelik olması hasebiyle eserlerinde çocukluk gerçeğini, çocuğun sağlıklı bir şekilde toplumsallaşmasını çağrıştıran sözcüklere daha fazla yer vermiştir. Genel bir tespit yapmak gerekirse, Günyüz'ün incelenen eselerinde daha sık geçen sözcük türleri şöyledir:

- **Fiil:** *anla-* (*Güvercin Toplantısı*), *beğen-* (*Güvercin Toplantısı*), *dans et-* (*Tombalak Fil'in Sabah Sporu*), *düşün-* (*Güvercin Toplantısı*), *git-* (*Güvercin Toplantısı*), *ikna et-* (*Peli Spor Şöleninde*), *iste-* (*Güvercin Toplantısı*), *mutlu ol-* (*Üç Küçük Aslan*), *oku-* (*Kitap Yarışması*), *oyun oyna-* (*Tombalak Fil'in Sabah Sporu*), *oyna-* (*Kalem Kutusu*), *öt-* (*Ses Yarışması*), *sev-* (*Kalem Kutusu, Kitap Yarışması*), *şaşır-* (*Tombalak Fil'in Sabah Sporu, Arkadaşımı Tanırım*), *teşekkür et-* (*Kalem Kutusu*), *uç-* (*Peli Spor Şöleninde*), *uyu-* (*Üç Küçük Aslan*), *üzül-* (*Peli Spor Şöleninde*), *zıpla-* (*Tombalak Fil'in Sabah Sporu*).

- **Ad**
  - Akrabalık bildiren ad: *aile* (Peli Spor Şöleninde), *anne* (*Kalem Kutusu, Kitap Yarışması, Peli Spor Şöleninde, Üç Küçük Aslan*), *baba* (*Kitap Yarışması*), *dede* (*Güvercin Toplantısı*), *oğul* (*Peli Spor Şöleninde*), *yavru* (*Peli Spor Şöleninde, Ses Yarışması, Üç Küçük Aslan*).
  - Fantastik ad: masal (*Kitap Yarışması*), *rüya* (*Kalem Kutusu*).
  - Hayvan adı: *aslan* (*Üç Küçük Aslan*), *aslancık* (*Üç Küçük Aslan*), *balık* (*Tombalak Fil'in Sabah Sporu*), *baykuş* (*Ses Yarışması*), *bülbül* (*Ses Yarışması*), *fil* (*Tombalak Fil'in Sabah Sporu*), *güvercin* (*Güvercin Toplantısı*), *kanarya* (*Ses Yarışması*), kaplumbağa (*Arkadaşımı Tanırım*), *karga* (*Ses Yarışması*), *kumru* (*Üç Küçük Aslan*), *kunduz* (*Üç Küçük Aslan*), *kurbağa* (*Tombalak Fil'in Sabah Sporu*), *kurt* (*Üç Küçük Aslan*), *kuş* (*Ses Yarışması*), pelikan (*Peli Spor Şöleninde), su kaplumbağası* (*Tombalak Fil'in Sabah Sporu*), *timsah* (*Peli Spor Şöleninde*, *Arkadaşımı Tanırım*), *tosbağa* (*Peli Spor Şöleninde*), *turna* (*Tombalak Fil'in Sabah Sporu*), *yengeç* (*Peli Spor Şöleninde*), *yılan* (*Arkadaşımı Tanırım*).
  - Mekân bildiren ad: *balkon* (*Güvercin Toplantısı*), *dağ* (*Üç Küçük Aslan*), *ev* (*Güvercin Toplantısı*), *okul* (*Peli Spor Şöleninde*), *orman* (*Üç Küçük Aslan*),*sınıf* (*Kalem Kutusu*), *şehir* (*Güvercin Toplantısı*), *yuva* (*Güvercin Toplantısı, Kalem Kutusu*).
  - Çocukluk gerçeğine gönderimde bulunan ad: *arkadaş* (*Peli Spor Şöleninde*), *çocuk* (*Ses Yarışması*), *oyuncak* (*Kalem Kutusu*), *oyun* (*Kalem Kutusu*), *spor* (*Peli Spor Şöleninde*),*yarışma* (*Kitap Yarışması, Ses Yarışması*).
  - Duygu bildiren ad: *heyecan* (*Kalem Kutusu, Ses Yarışması*), *kızgınlık* (*Üç Küçük Aslan*), *mutluluk* (*Güvercin Toplantısı*), *şaşkınlık* (*Peli Spor Şöleninde*).
  - Eğitim-öğretim ile ilgili ad: *eğitim* (*Ses Yarışması*), *kitap* (*Kalem Kutusu, Kitap Yarışması*), *öğretmen* (*Kalem Kutusu*).
  - Organ bildiren ad: *ayak* (*Tombalak Fil'in Sabah Sporu, Arkadaşımı Tanırım*), baş (*Arkadaşımı Tanırım*), *el* (*Kalem Kutusu), gaga* (*Güvercin Toplantısı), göz (Peli Spor Şöleninde),* hortum (*Tombalak Fil'in Sabah Sporu*), *kafa* (*Arkadaşımı Tanırım*), *kanat* (*Tombalak Fil'in Sabah Sporu*), *kulak* (*Tombalak Fil'in Sabah Sporu*), *vücut* (*Tombalak Fil'in Sabah Sporu, Arkadaşımı Tanırım*), *yele* (*Üç Küçük Aslan*).
  - Sanatı ilgilendiren ad: *müzisyen* (*Ses Yarışması*), *sanat* (*Ses Yarışması*), *sanatçı* (*Ses Yarışması*).

- **Sıfat**
    - Duygu bildiren sıfat: *heyecanlı*(*Güvercin Toplantısı*), *kırgın* (*Kitap Yarışması*), *mutlu* (*Ses Yarışması*), *öfkeli* (*Arkadaşımı Tanırım*), *üzüntü* (*Tombalak Fil'in Sabah Sporu*).
    - Değer bildiren sıfat: *yardımsever* (*Güvercin Toplantısı*).
    - Nitelik bildiren sıfat: *bilge* (*Ses Yarışması*), *değerli* (*Kitap Yarışması*), *eski* (*Kitap Yarışması*), *harika* (*Ses Yarışması*), *küçücük* (*Üç Küçük Aslan*), *minicik* (*Üç Küçük Aslan*), *kocaman* (*Üç Küçük Aslan*), *muhteşem* (*Ses Yarışması*), *sıcak*(*Arkadaşımı Tanırım*), *şişman* (*Tombalak Fil'in Sabah Sporu*), *yaşlı* (*Kitap Yarışması*), *zavallı* (*Ses Yarışması*).
    - Renk bildiren sıfat: *kapkara* (Kitap Yarışması), *kırmızı* (*Tombalak Fil'in Sabah Sporu*), *mavi* (*Tombalak Fil'in Sabah Sporu, Üç Küçük Aslan*), *sarı* (*Üç Küçük Aslan*), *siyah* (*Üç Küçük Aslan*).

- **Zarf**
    - Ölçü bildiren zarf: *çok* (*Güvercin Toplantısı*).
    - Soru bildiren zarf: *acaba* (*Ses Yarışması*).

- **Bağlaç**
    - Karşıtlık bildiren bağlaç: *ama* (*Güvercin Toplantısı, Arkadaşımı Tanırım*), *fakat* (*Güvercin Toplantısı, Arkadaşımı Tanırım*), *oysa* (*Arkadaşımı Tanırım*).
    - Açıklama bildiren bağlaç: *çünkü* (*Kitap Yarışması, Peli Spor Şöleninde*).

- **Ünlem**: *hadi* (*Peli Spor Şöleninde*).

- **Yansıma sözcük:***gak guk* (*Ses Yarışması*).

- **İkileme:***kıvır kıvır* saçlı (*Kitap Yarışması*), *korka korka* (*Üç Küçük Aslan*), kalbi *küt küt* at- (*Kalem Kutusu*).

3.3.2. Sözcük sıklığı: Melike Günyüz'ün seçilen eserlerinde daha sık kullanıldığı tespit edilen kelimeler şöyledir:

- *Güvercin Toplantısı* hikâyesinde en sık geçen kelimeler şunlardır: balkon (3), başla- (3), bir (7), çok (6), düşün- (3), güvercin (15), her (3), kadın (7), kon- (3), şehir (4), ve (3), ver- (3), yaşlı (3).
- *Kalem Kutusu* hikâyesinde en sık geçen kelimeler şunlardır: anne (3), bir (6), bu (4), çok (4), Elif (3), Enes (16), gel- (3), git- (4), hediye (3), kalem (7), kendisi (3), kutu (13), mavi (3), öğretmen (4), rüya (3), sonra (3), ve (3), ver- (3), yuva (5), Zeynep (3).
- *Kitap Yarışması* hikâyesinde en sık geçen kelimeler şunlardır: Ayşenur (11), bak- (3), bir (8), bu (7), çok (9), değerli (4), en (3), eski (3), hangi (3), için (3), kitap (18), kocaman (3), okun- (3), resim (3), sev- (5), yıpran- (5).
- *Peli Spor Şöleninde* hikâyesinde en sık geçen kelimeler şunlardır: anne (3), arkadaş (4), bak- (3), başla- (4), bir (17), bayan (6), bu (7), çok (4), de- (3), durum (3), futbol (3), git(me)- (6), gol (4), gün (3), Gümüş Göl (3), hiç (3), için (4), iste- (4), kale (4), kaleci (3), kanat (3), Keseli (8), neden (3), okul (10), öğretmen (3), takım (7), top (3), uç- (4), ver- (3).
- *Ses Yarışması* hikâyesinde en sık geçen kelimeler şunlardır: bir (12), biz (3), bu (7), çocuklar (5), diyar (3), dur- (3), en (3), gak (8) guk (11), güzel (8), heyecan (4), kadar (5), karga (6), kazan- (3), ne (9), öt- (3), sanatçı (5), ses (9), şimdi (4), yarışma (12).

- *Tombalak Fil'in Sabah Sporu* hikâyesinde en sık geçen kelimeler şunlardır: balık (6), başla- (3), bayan (3), bir (3), biz (6), çok (4), dans et- (7), fil (3), gel- (3), gibi (3), hareket et- (3), hayvan (3), için (6), izle- (3), sabah (5), spor (7), su (5), sonra (3), turna (11), ve (3), vücut (3), yap- (7).
- *Üç Küçük Aslan* hikâyesinde en sık geçen kelimeler şunlardır: anne (6), aslan (10), ben (3), bu (3), çocuk (3), çok (3), daha (3), de- (3), diye (4), gece (3), kendi (3), kıral (7), kumru (7), kunduz (6), kurt (6), kükre- (8), ne (3), ses (6), uykusuz (3), ve (8), yavru (17).
- *Arkadaşımı Tanırım* hikâyesinde en sık geçen kelimeler şunlardır: anla- (3), arkadaş (6), baş (4), bir (12), bu (4), çok (7), geç- (3), gel- (3), gör- (4), her (4), hiç (3), kafa (3), kaya (3), konuş- (3), mutlu (3), oyna- (3), oyun (4), su (3), ve (5), yap- (5), yarış (5), yüz- (3), yılan (9).

3.4. Sözlük Bilimi Düzlemi

3.4.1. Sözlüksel alan: İncelenen hikâyelerin bütünü dikkate alındığında, Melike Günyüz'ün oluşturduğu başlıca sözlüksel alanlar şöyle tespit edilmiştir.

- **Aile:** Anne, baba, dede, oğul, kız, yavru, sütnine.
- **Değerler:** Arkadaşlık/dostluk (*Arkadaşımı Tanırım, Kalem Kutusu*), bilgelik (sorun çözme) (*Arkadaşımı Tanırım, Güvercin Toplantısı, Ses Yarışması, Üç Küçük Aslan*), birlikte yaşama kültürü/farklılıklara saygı duyma (*Peli Spor Şöleninde, Tombalak Fil'in Sabah Sporu*), çevre bilinci/duyarlılığı (*Güvercin Toplantısı*), empati (*Arkadaşımı Tanırım, Kalem Kutusu, Ses Yarışması, Üç Küçük Aslan*), güven (*Arkadaşımı Tanırım*), iyilik (*Güvercin Toplantısı*), komşuluk (*Kalem Kutusu*), nezaket/güler yüzlülük (*Kalem Kutusu*), sabır (*Kalem Kutusu*), sosyal içerme (engellilerin topluma kazandırılması bilinci) (*Güvercin Toplantısı*), yardımseverlik (*Arkadaşımı Tanırım, Güvercin Toplantısı*),
- **Beden:** Ayak, el, gaga, göz, hortum, kafa, kanat, omuz, saç, vücut, yele.
- **Çevre:** Balkon, ev, göl, okul, sınıf, şehir, orman, yuva.
- **Çocuk(luk) gerçeği:** Arkadaş, bisiklet, çocuk, dans et-, eğlen-, futbol, gül-/kahkaha, hareket et-, hediye, heyecan, kale, kazan-, masal, mutlu ol-, oyun, (oyun) oyna-, oyuncak, pasta, rüya, sev-, spor yap-, sevinç, sürpriz, şakalaş-, uyku, uyu-/uykuya dal-, yarış/yarış-, yarışma, yüz-, zıpla-.
- **Eğitim-öğretim:** Boya, kalem kutusu, okul, sınıf, öğretmen, kitap, oku-, okun-, resim.
- **Hayvanlar âlemi:** Aslan, balık, baykuş, bülbül, fil, güvercin, kanarya, kaplumbağa, karga, kumru, kunduz, kurbağa, kurt, kuş, pelikan, su kaplumbağası, timsah, tosbağa, turna, yengeç, yılan.

3. SONUÇ:

Araştırma ile ulaşılan sonuçlar şöyledir:

- Melike Günyüz, dilin ortak söz varlığını çocuk seviyesine uygun bir şekilde dönüştürmeyi başarmıştır.
- Günyüz, metin kurulumunu çocuk-okurun bilişsel ve gelişimsel seviyesine uygun olarak tasarlamakla birlikte, edebî ve estetik değerlerden taviz vermemiştir.
- Günyüz, seçilen eserlerinde birbirine yakın oranda; sayfa, sözcük ve cümle kullanmıştır. Çocuğun seviyesi dikkate alındığında, Günyüz'ün eserlerinde geçen ortalama değerler diğer çocuk edebiyatı yazarları tarafından da genel bir standart olarak kabul edilebilir. Yani çocuk edebiyatı yazarları; farklı seviyelerde, kaç sayfa, kaç kelime, kaç cümle kullanılması gerektiğine dair geniş bir sözlüksel bütünce (lexical corpus) oluşturulana kadar Günyüz'ün yaklaşımından yararlanabilir.
- Seçilen eserlerinde ortaya çıkarılan sözlüksel alanlar, Günyüz'ü benzer yazarlardan ayıran en temel faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Günyüz, özellikle "değer", "çocukluk gerçeği" ve "çevre sevgisi/duyarlılığı" çerçevesinde bir dünya tasarlamıştır.

Günyüz'ün eserleri, özellikle sosyal değerlerin, manevi değerlerin çocuğa aktarılmasında ve içselleştirilmesinde önemli rol oynamaktadır.

- Günyüz, modern bakış açısıyla çocuk-okuru metnin bir paydaşı, bir katılımcısı yapmayı hedeflemiş, bu hedef doğrultusunda şu stratejileri izlemiştir:
    - Çocukluk gerçeğini merkeze alarak özdeşleşme potansiyeli yüksek karakterler oluşturmuştur.
    - Kısa ve anlaşılır cümleleri tercih etmiştir.
    - Metinsel tutarlılığı sağlayabilmek için; sözceler arasında nedensellik bağlantısı kurulmasına yönelik örneklere daha fazla yer vermiştir.
- Sonuç olarak, araştırma ile Melike Günyüz'ün model alınması gereken bir çocuk edebiyatçısı olduğu kanaatine varılmıştır.

KAYNAKÇA

Alagözlü, Nuray (2005). "Yılmaz Erdoğan'ın 'Keşke' Öyküsü ve Söylem Biçembilimi; Bir Yöntem ve Uygulama. *Journal of Language and Linguistic Studies*, Vol.1, No.1, April 2005. ss. 67-80.

Aytaç, Gürsel (2009). *Genel Edebiyat Bilimi*. 2. Basım. İstanbul:Say Yay.

Enkvist, N.E.; Spencer J; Gregory M.J. (1978). *Linguistics and Style*. Oxford University Press.

Erden, Aysu, (2010).*Kısa Öykü ve Dilbilimsel Eleştiri*. Ankara:Bizim Büro Yay.

Gündoğdu, Ayşe Eda (2012). "Haldun Taner'in Konçinalar Adlı Öyküsünün Biçembilimsel Açıdan İncelenmesi", Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 8, Ocak 2012.

Rıza Filizok, R. (2007, Ekim 23). "Edebi Analiz Nedir?" http://www.ege-edebiyat.org/docs/454.pdf; (Erişim Tarihi: 17.1.2022).

Jeffries, Leslie; McIntyre, Dan (2010). *Stylistics*. Cambridge University Press.

Kalkan, H. K., Seymen, A. (2019). Cess Nootebom'un "Cennet Kayıp" adlı romanının Türkçeçevirisinde biçem analizi. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (17), ss. 371-382.

Karahancı, İ. (2016). "Üslup Belirleme Girişimlerine Dil Verileri Üzerinden Yaklaşmak". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(45), ss. 154-161.

Karakaya, Zeki (1996). "Üslûp ve Üslûpbilim Kuramları". *Akademik Açı*, 1996/2, ss. 117-133.

Kılıç, Savaş (2005)."Türkiye'de İlk Stilistik Çalışmaları: LEO SPITZER ve İzleyicileri", *Varlık*, Ağustos 2005, ss.84-85.

Leech, G.; Short, M. (1981). *Style in Fiction: A Linguistic Introduction to English Fictional Prose*. London: Longman.

Nørgaard, Nina; Montoro, Rocío; Busse, Beatrix (2010). *Key Terms In Stylistics*. India:Continuum International Publishing Group.

Rifat, M. (2008). *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları I*. İstanbul:Yapı Kredi Yayınları.

Sarıbaş, T. (2001). "Nesnellik Öznellik İkileminde Biçembilim ve Düzyazı Çözümlemesi için Bir Yöntem: Sabahattin Ali'nin Kağnı Öyküsü". *Dilbilim ve Uygulamaları* (2). ss. 81-95.

Tutaş, Nazan (2006). "Yazınsal Metinlerde Biçembilimsel İnceleme". *LITTERA Edebiyat Yazıları*. ss. 169-180.

Ülsever, Şeyda (1990). "Biçembilim: Bir Uygulama". *Dilbilim Araştırmaları*, 1990. ss. 95-99.

Üst, Sibel (2014). "Dilbilimsel İnceleme Yöntemleri ve Klâsik Türk Edebiyatı". *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2).ss. 125-146.

Vardar, Berke vd. (2002). *Açıklamalı Dilbilim terimleri Sözlüğü*. İstanbul:Multilingual Yay.

Verdonk, Peter (2010). *Stylistics*. Oxford University Press.

Wales, Katie (2001).*A Dictionary of Stylistics*. Second edition. Harlow:Longman.

Yılmaz, Engin (2022). *Metinsel Tutarlılık Çözümlemeleri*. Ankara:Pegem Akademi Yay.

TÜRKİYE YAYINCILIK ENDÜSTRİSİNDE ROL MODEL KADIN LİDER: MELİKE GÜNYÜZ

Merve YAVUZDEMİR[1]

Özet

Yaratıcı kültür endüstrileri bağlamında yapılan araştırmalar toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda daha fazla çalışma yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Küresel alanda yayıncılık sektörü, kadın istihdamı konusunda diğer kültür endüstrilerine oranla daha yüksek bir yüzdeye sahiptir. Diğer bir deyişle, kadınlar yayıncılık sektörünün omurgasını oluşturmaktadır. Ancak, yönetimin dikey kademelere sahip olduğu sektörde, üst düzey yönetim kademelerinde kadınların temsiliyet oranı çok düşüktür. ABD ve Birleşik Krallıkta yapılan araştırmalar, kadınların sektörde önemli bir paya sahip olduğunu ancak karar verici lider konumda erkeklerin söz sahibi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu noktada, Uluslararası Yayıncılık Birliği, sektördeki yerleşik cinsiyet dengesizliklerini ele almak ve söz konusu eşitsizliğe ilişkin yaratıcı, sürdürülebilir ve uygulanabilir çözümler aramak için PublishHER platformunu kurmuştur. 126 yıllık bir organizasyon olan Uluslararası Yayıncılık Birliğinin ikinci kadın başkanı Bodour Al Qasimi'nin kurucuları arasında olduğu PublishHER platformunun, yayıncılık sektöründe çeşitliliği ve kapsayıcılığı sağlamanın önünde tespit ettiği 7 sorundan biri sektörde *kadın montörlere ve rol modellere* sınırlı erişimin olmasıdır.

Konuyu Türkiye izdüşümünde değerlendirdiğimizde, ülkemizde de yayıncılık sektörünün özellikle içerik üretimi noktasında kadınların yoğun emek verdiği ve istihdam edildiği bir sektör olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle çocuk ve gençlik edebiyatı yayıncılığında bu oran daha da artmaktadır. Ancak küresel alanla benzer şekilde gerek yayınevi yönetimlerinde gerekse sivil toplum kuruluşları yönetiminde kadın temsiliyeti erkeklere oranla çok düşüktür. Kadınların yöneticilik düzeyinde kariyerlerinin ilerleyebilmesi için başarılı kadın liderler çok büyük bir öneme sahiptir.

Bu çalışmada, iş kadını, girişimci, yazar, eğitimci, çocuk edebiyatı savunucusu, yönetici ve daha da önemlisi yayıncılık sektöründe rol model olarak Melike Günyüz'ün sektörün gelişimine katkısı ve alanda yılları aşan lider duruşu üzerinde durulacaktır. Bu makalenin amacı, alan içi ve dışı birçok ilke imza atan Melike Günyüz'ün sektörde verdiği mücadelenin yayıncılık sektöründe çalışan birçok kadına ve gence ilham olmasıdır. Böylece başta çocuk ve gençlik edebiyatı olmak üzere, yayıncılık sektöründe sürdürülebilir ve ölçeklenebilir fayda sağlanabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Melike Günyüz, toplumsal cinsiyet eşitliği, yayıncılıkta kadın lider, kapsayıcılık, rol model.

[1]Şehir Plancısı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, myavuzdemir@yahoo.com

A ROLE MODEL WOMAN LEADER IN TURKISH PUBLISHING INDUSTRY: MELİKE GÜNYÜZ

Merve YAVUZDEMİR[1]

Abstract

Research on gender equality in the creative culture industries is scarce. Globally, the publishing industry has a higher percentage of women's employment than other cultural industries. In other words, women form the backbone of the publishing industry. However, in the sector where the management has vertical levels, the rate of women working at senior management levels is very low.

Studies conducted in the USA and the United Kingdom reveal that the rate of women working in the publishing sector is high, but men are in the decision-making leadership positions. At this point, the International Publishing Association established the PublishHER platform to handle the gender inequality in the industry and to look for creative, sustainable and applicable solutions to this inequality. Bodour Al Qasimi, the second female president of the International Publishing Association, a 126-year-old organization, is among the founders of the PublishHER platform. One of the 7 problems identified by the PublishHER platform in ensuring diversity and inclusion in the publishing sector is the limited access to women mentor and role models in the sector.

In Turkey, in the publishing sector, especially in content production, women are more employed in the sector. Especially in the publishing of children's and youth literature, this rate is increasing. However, similar to the global one, the working rate of women is very low compared to men, both in the management of publishing houses and in the management of non-governmental organizations. Successful women leaders are of great importance for the advancement of women's careers at the managerial level.

In this study, the contribution of Melike Günyüzas a businesswoman, entrepreneur, writer, educator, children's literature advocate, manager to the development of the sector and her leading position in the field will be emphasized as a role model in the publishing sector. The purpose of this article is that Melike Günyüz, leads the way in the sector, inspired many women and young people working in the publishing industry. Thus, it is thought that sustainable and scalable benefits can be provided in the publishing sector, especially in children's and youth literature.

Keywords: Melike Günyüz, Social Gender Equality, Women Leader in Publishing, Inclusivity, Role Model.

GİRİŞ

Her ne kadar ilk bakışta kadınların yayıncılık sektöründeki temsiliyetinin yüksek oranlarda olduğu zannedilse de araştırmaları yönetim kademesi ile sınırladığımızda oranların düştüğünü görmekteyiz. Diğer bir deyişle, yayınevlerinin üretim ve editöryel işlerinde kadınların oranının yüksek olduğunu görsek de yönetim kademesinde ve satış-pazarlama ayağında karar verici ve son sözü söyleyenlerin daha yüksek bir oranla erkeklerden oluştuğunu görmekteyiz. (Feijao, 2021)

Yayıncılık sektöründe cinsiyet dengesizliklerinin bir diğer ayağı ise aynı iş için farklı ücretlendirme yaklaşımıdır. İlerleyen bölümlerde bu konuda somut oranlar paylaşılacaktır.

[1] City Planner, Republic of Turkey Ministry of Culture and Tourism General Directorate of Libraries and Publications, myavuzdemir@yahoo.com

Sektördeki cinsiyet dengesizliklerini birçok nedene bağlamak mümkün. Bu konuda yapılmış bir araştırma olmamakla birlikte öne çıkan yargıların başında kadınların ailevi nedenlerle ortaya çıkan bakım sorumlulukları gelmektedir. Bu alanda kadınların lehine çalışma şartlarının iyileştirilememesi ve toplumsal normların konu üzerinde oluşturduğu etki kadının çalışma hayatında yükselmesinin önünde engel olarak düşünülmektedir. Diğer bir yargı ise yayınevlerinin ticari olarak gelişmesi ile iç işleyişinde yönetim ve üretim bölümlerinin ayrı departmanlarda yürümesi; bu nedenle kadınların yoğun olarak çalıştığı üretim departmanından yönetim departmanına geçişin zorlaşmasıdır. Bu durum kadın liderlerin kurduğu bağımsız yayınevleri ile bir nebze olsa da kırılmıştır.

(Maceachern, 1991)

Yayıncılık sektörü ülke bazında ufak farklılıklar gösterse de yaşanan cinsiyet dengesizliğini anlamak ve çözüm üretebilmek için daha fazla araştırmanın yapılması gerekmektedir. Konuya ilişkin gerek ulusal gerekse küresel veriler yetersizdir. Bunun yanında sektörün gelişmesi için cinsiyet eşitliğini de içine alan kapsayıcı bir bakış açışının oluşturulması önem arz etmektedir. Herkes için yayıncılık herkesin katılımının sağlaması ile sağlanabilecektir.

1.1. Küresel Yayıncılık Sektörü ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü (WIPO - World Intellectual Property Organization) 2019 yılında Yayıncılık Sektöründe Kadınları Güçlendirmek konulu bir panel düzenlemiştir. WIPO Genel Müdürü Francis Gurry, etkinlikte yayıncılık sektöründe toplumsal cinsiyet eşitliğinin önemini vurgulamış olup yayıncılığın, tüm yaratıcı sektör gibi son derece önemli bir yumuşak güç olmasından mütevellit bu alanda eşit temsile ulaşmanın kritik öneme sahip olduğunu belirtmiştir. (WIPO Holds Panel on Empowering Women in the Publishing Industry, 2019)

Aynı yıl Frankfurt Kitap Fuarı kapsamında düzenlenen Yayıncılık Perspektifleri Konuşmaları etkinliğinde Yayıncılıkta Kadın Liderliği konulu bir oturum gerçekleştirilmiştir. Panelistler, yayıncılık sektöründe toplumsal cinsiyet eşitliği ve sektördeki dengesizliklere ilişkin tespit ve görüşlerini paylaşmıştır. Copyright Clearance Center CEO'su Tracey Armstrong'un 2019 ABD verileri doğrultusunda, işyerindeki kadınlara erkeklerin yaptığı her bir dolar için 78 sent ödendiği açıklaması dikkat çekicidir. Diğer panelistler de bu açıklamaya katılmış, rakamların piyasadan piyasaya farklılıklar gösterebileceğini ancak eğilimin aynı olduğunu ifade etmişlerdir. (Anderson, 2019)

Yıllar içerisinde yayıncılık sektöründeki cinsiyet eşitliğinin sağlanması noktasında en önemli örneklerin başında İngiltere gelmektedir. 2019 yılında WIPO ve ABD'de cinsiyet dengesizlikleri konuşulurken İngiltere Yayıncılar Birliğinin 12.702 sektör çalışanı ile yaptığı anket sonuçlarına göre İngiliz endüstrisinin üst düzey liderlik ve yönetici düzeyindeki rollerinin yüzde 55'inin kadınlar tarafından yapıldığını göstermektedir. Bu iki kategoriyi ayırdığımızda, kadınlar yönetici rollerinin yüzde 53'ünü ve üst düzey liderlik rollerinin yüzde 55'ini elinde tutmaktadır. Yine de söz konusu araştırma raporunda sektörün kapsayıcılığını artıracak iyileştirmelerin her başlıkta sürdürülmesi gerektiği vurgulanmıştır. (UK Publisher Association, 2019)

Sonuç olarak, küresel yayıncılık endüstrisine baktığımızda kadınların yayıncılıkta çalışanların çoğunluğunu oluşturduğu; ancak buna rağmen daha düşük seviyeli pozisyonlarda baskın olma eğiliminde ve tipik olarak erkek meslektaşlarından daha az kazandıklarını söylemek yanlış olmaz. Buna ek olarak, diğer alanlarda da sektörün çeşitlilik ve kapsayıcılık sorunlarına çözüm üretmesi gerekmektedir. (Claro, 2020)

1.2. PublisHER Platformu: Yayıncılık Sektöründeki Kadınlar

PublisHer, kadın yayıncılık liderlerinin sektörlerinin yerleşik cinsiyet dengesizliklerini ele almaları ve değişim için uluslararası bir gündem oluşturmaları için bir eylem çağrısıdır. PublisHer, dünya yayıncılığını ve diğer yaratıcı endüstrileri uzun süredir karakterize eden birçok cinsiyete dayalı eşitsizliğe yaratıcı, uygulanabilir çözümler arayan güçlendirilmiş bir topluluktur. Uluslararası Yayıncılar Birliği Başkanı Bodur Al Qasimi tarafından 2019 yılında kurulmuştur. Qasimi, topluluğu oluşturarak, kadınları yayıncılık ekosisteminde liderlik pozisyonlarına getirmeyi hedeflemiştir.

TABLE 2.1 Comparison of male and female publishing employees, managers and directors, 1988 and 1993

Percentage	*Women*		*Men*	
	1988	*1993*	*1988*	*1993*
Employees	60	53	40	47
Managers	40	50	60	50
Company Directors	22	30	78	70

Source: Surveys, 1988, 1993, and WiP (1993).

Women in Publishing tarafından yürütülen anket çalışmalarına istinaden kadınların 1993 yılında 1988 yılına göre yayıncılık sektörüne çalışma oranının yükseldiği söylenebilir. Yukarıda yer alan tablo incelendiğinde, çalışanların yarısından fazlasını kadınların oluşturduğu, yönetim kademlerinde ise eşitliğin gözlemlediği ancak karar verici seviyede bu oranın kadınların aleyhine büyük oranda düşüş gösterdiği görülmektedir. (Colgan, 1996) Konuya ilişkin yeni anket çalışmalarının olmaması sürecin takibi açısından da eksikliklere neden olmaktadır. Yine de ülkelerin yapmış olduğu ulusal araştırmalar ışığında karar verici seviyede kadın katılımına ilişkin oranın düşük seviyelerde sürdüğünü söylemek mümkündür. Bu nedenle, PublisHer Platformu sektördeki bu dengesizliğe karşı bir duruş olarak kurulmuştur.

Her ne kadar kadınların sektördeki temsiliyetleri üzerinden kurgulanmış bir platform olsa da en önemli odağı çeşitlilik ve kapsayıcılıktır. Bu bağlamda platformunun çalışma alanları aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- Dışlama ve cinsiyet yanlılığı kadınları günden güne ve kariyerleri üzerinde nasıl etkiler?
- Kitaplardaki içerik ve çeşitlilik üzerindeki etkiler
- Sektör ve şirket düzeyinde çeşitlilik ve kapsayıcılık öncelikleri nasıl olmalıdır?
- Bireyler kadın meslektaşlarını nasıl destekleyebilir?
- Uluslararası Yayıncılar Birliği (IPA), Uluslararası Üreme Hakları Örgütleri Federasyonu (IFRRO) ve Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) gibi uluslararası kuruluşlar bağlamında çeşitlilik ve kapsayıcılık
- Farklı yazarların daha fazla kitap yazmasını desteklemek, yayıncıların bunları yayınlamasını sağlamak ve kitapçıları, kütüphaneleri ve okulları onları stoklamaya teşvik etmek

PublisHer Platformu küresel ölçekte kadınlara yönelik çeşitlilik ve kapsayıcılık konularında farkındalık çalışmaları yürütürken aynı zamanda bir ağ oluşturmaya da çalışmaktadır. Başta kitap fuarları olmak üzere bir araya gelen PublisHer komisyonu tarafından yapılan çalışmalar sonucunda 7 temel sorun tespit edilmiştir: (PublisHer, 2019)

1. Özellikle yöneticilik seviyesi olmak üzere kariyer gelişimi ve hareketliliği konusundaki eksiklikler
2. Cinsiyetçi ön yargılar ve maaş farkı

3. **Kadın mentör ve rol modellere sınırlı erişim**
4. Yayıncıların çeşitlilik ve kapsayıcılık ile ilgili politikaları, programları, iyi uygulama örneklerini tartışabilecekleri platform/mekân eksikliği
5. Kariyer-hayat dengesi ve esnek çalışma ve destekleyici hizmetler gibi konular
6. Kadınların iş, kurul ve konuşma fırsatları hakkında bilgi edinmeleri/öğrenmeleri için kaynaklar
7. İşgücü politikalarını ve işveren uygulamalarını iyileştirmeye yönelik hükümet müdahaleleri

Çeşitlilik ve kapsayıcılık, yelpazenin her tarafında faydalar getirdiğini şüphesiz kanıtlamıştır, bu idealleri benimsemek yayıncılık endüstrisinin büyümesini ve gelişimini destekleyecektir. (Interview with Bodour Al Qasimi, Founder, PublisHer/ President, IPA, 2022)

Bu makalede yayıncılıkta cinsiyet dengesinin önünde tespit edilmiş engellerden biri olan "Kadın mentör ve rol modelelre sınırlı erişim" başlığı üzerinden Melike Günyüz'ün ülkemizdeki yayıncılık sektöründe lider ve rol model duruşu incelenecektir.

1.3. Türkiye Yayıncılık Sektöründe Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

3-5 Mart 2020 tarihleri arasında beşincisi düzenlenen Uluslararası İstanbul Yayımcılık Profesyonel Buluşmaları kapsamında "Yayıncılık Sektöründe ve Kültür Ekonomisinde Kadın Girişimci ve Yöneticilerin Yeri" başlıklı bir seminer düzenlenmiştir. Moderatörlüğünü TURCA Genel Koordinatörü Esra Ceceli'nin yaptığı seminere Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları Genel Müdür Yardımcısı Fatoş Altunç, Asala Publishing yetkilisi Dr. Shereen Kreidieh, The Ishmael Tree yetkilisi Gigi Ishmael ve Erdem Yayınları yetkilisi Dr. Melike Günyüz konuşmacı olarak katılmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları Genel Müdür Yardımcısı Fatoş Altunç, yayıncılık sektöründe kadın istihdamının 2017 yılında yüzde 35 iken 2018'de yüzde 44'e yükseldiğini, yayıncılık sektöründe kadın istihdamının, erkek istihdamından düşük olmakla birlikte diğer sektörlerle kıyaslandığında oldukça umut verici olduğunu belirtmiştir. (İstanbul Publishing Fellowship, 2021)

Ülkemizde kadınların yayıncılık sektöründeki yerine ilişkin ayrıntılı bir araştırma bulunmamaktadır. Yayıncılık sektörünün farklı kademelerinde çalışmakta olan kadınların oranını göz önüne serecek bir araştırma kadar bu oranları yorumlayanlara ışık tutacak nitel çalışmalar da yapılmalıdır. Çünkü kadınların yayıncılık sektöründeki yerini çok farklı pencerelerden yorumlamak mümkün olmaktadır. Buna en önemli örneklerden biri Musa İğrek tarafından 2010 yılında 9 farklı yayınevinin genel yayın yönetmeni ile yaptığı röportajdır.

Söz konusu röportajın ana sorusu "Kadınları yayıncılık sektöründe varlığının gerekçeleri nelerdir?" olarak kurulanmıştır. Bu bağlamda okurların kadın olması nedeni ile üretici kesimin de kadın olduğunu düşünen de var, kültür yayıncılığının entelektüel doğurganlık eklimi olmasından mütevellit kadının fıtratına daha uygun olduğunu düşünen de var. Özellikle editöryel işlerde kadınların

yaratıcılığı, dikkatli olması, disiplini ve sabrının yayıncılık sektörünün beklentileri ile örtüştüğünü düşünenler çoğunlukta. Diğer yandan bu artışı yayıncılık sektöründen okumak yerine ülkemizdeki kadın girişimcilerin sayısı üzerinden okumanın daha doğru fikir vereceğini düşünenler de var. Konu çocuk ve ilk gençlik edebiyatı olduğunda ise büyük çoğunluk, kadınların annelik içgüdüsünün bu alanda üretmek noktasında motivasyon sağladığını düşünmektedir. (İğrek, 2010)

2. LİDER VE ROL MODEL NEDİR?

"Liderlik, belirli şartlar altında belirli kişiler ve grup amaçları geliştirmek üzere bir kimsenin başkalarının faaliyetlerini etkilemesi veya bir grup insanı belirli amaçlar etrafında toplayabilme ve bu amaçları gerçekleştirmek için onlara harekete geçirme bilgi ve yeteneklerinin toplamıdır." (Çırpan, 1999) Forbes dergisi ise liderliği bir hedefe ulaşmak için başkalarının çabalarını en üst düzeye çıkaran bir sosyal etki süreci olarak tanımlamaktadır. Liderin özelliklerini ise şu şekilde sıralamaktadır: (Kruse, 2013)

- Lider, takipçileri olan kişidir. (Peter Drucker)
- Liderlik, vizyonu gerçeğe dönüştürme kapasitesidir. (Warren Bennis)
- Lider, başkalarını güçlendirendir. (Bill Gates)
- Liderlik etkidir. (John Maxwell)

Özsalmanlı (2005) ise liderlerin genel nitelik ve özelliklerini şöyle sıralamıştır. (Özsalmanlı, 2005)

- Karizmatik olmak ™
- Misyon sahibi olmak ™
- Vizyon sahibi olmak ™
- Güçlü olmak ™
- Girişimci, yenilikçi ve yaratıcı olmak™
- Hırslı ve heyecanlı olmak ™
- Etkili iletişim kurmak ™
- Üstün bir kişilik sahibi olmak; olgun ve dürüst olmak ™
- Pozitif(olumlu) olmak ™
- İnançlı olmak Azimli ve çok çalışkan olmak ™
- Başarılı ve olumlu bir imajı olmak ™
- Etkili konuşma yapmak ve iyi bir hatip olmak ™
- Güven duymak ve güvenilir olmak ™
- Genel kültür sahibi olmak ™
- Cesur, dayanıklı, sağlıklı, sabırlı ve soğukkanlı olmak ™
- Kararlı ve tutarlı olmak ™
- Alçak gönüllü ve hoşgörülü olmak ™
- Ciddi, samimi, açık sözlü ve güler yüzlü olmak ™
- Hataları tekrarlamamak ve tecrübelerden ders almak ™
- Zamanı iyi kullanmak ™
- Özel yaşamı düzenli ve düzeyli olmak

Rol model almak ise bir bireyin başka birinin düşünsel, davranışsal ve duygusal kalıpları ile psikolojik eşleşme sürecini tanımlamaktadır. Bu öykünme bireye yeni beceriler sağlayabildiği gibi eksik olduğu alanları keşfedip kendini geliştirmesi için de imkân sunmaktadır. Çünkü rol model alınan kişi çoğunlukla bireyin kendini yetersiz hissettiği alanlarda başarılı olmuş kişilerdir. Bu kişiler bireyin hedeflerine inanmasını ve bu yolda emek vermesi için motivasyon sağlar. (Türk, 2020)

Liderlerin rol model olması noktasında öne çıkan dört davranışını şu şekilde sıralamak mümkündür: Adanmışlık, Yetenek Gelişimi, Önde ve İçeride Olma ve Görev (Misyon) Odaklı Olma (Aldemir, 2018)

3. YAYINCILIK ENDÜSTRİSİNDE ROL MODEL KADIN LİDER: MELİKE GÜNYÜZ

3.1. Eğitim, Yayıncılık ve Yazarlık

"Çocukların okuma kültürünü geliştirmek üzere bütün hayatını planlayan biriyim."

Melike GÜNYÜZ (Çocuk Kitabıyla Çocuk Edebiyatı Ayrı, 2015)

Babası (Ebubekir Erdem) Derya Dağıtım Şirketinin kurucusu ve yöneticisi olan Melike Günyüz, kardeşleri ile evde okuyacak kitaplarının bitmesi üzerine babasının çocukları için yayınevi kurduğunu ifade ediyor. (Özkaya, 2019) Melike Günyüz, Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde lisans eğitimi sürerken Erdem Yayınlarında çalışmaya başlamıştır. Böylece lisans eğitiminden mezun olduğunda yayınevi tecrübesine de sahip olmuştur. (Kendi dilinden 10 başlıkta Melike Günyüz, 2018) Aynı bölümde "Bursalı Talip Divanı, Edisyon Kritik, İnceleme" adlı tezi ile yüksek lisansını tamamladıktan sonra doktora yapmaya karar veren Melike Günyüz, çocuk edebiyatı alanında doktora yapmak istese de çocuk edebiyatı Türkiye'de edebiyat bilimlerinde, bir ana bilim dalı olmadığı için İstanbul Üniversitesi Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalında Divan Edebiyatı alanında doktorasını tamamlamıştır.

"Dünyaya çocuk kitabı yayımlamak için geldiğimi düşünüyorum."

Melike GÜNYÜZ (Kendi dilinden 10 başlıkta Melike Günyüz, 2018)

Şu an Erdem Yayın Grubunun Genel Yayın Yönetmeni olan Melike Günyüz, 1992-1994 yılları arasında İngilizce öğretmenliği yapmıştır.

Bugüne kadar yirmi beş çocuk kitabı yazan (*Eserleri: Türkçe 7, 8 Öğretmen Kılavuz Kitabı, Güvercin Toplantısı, Çilekli Yoğurt, Hiç Susmayan Cırcır Böceği, Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor, Kitap Yarışması, Tükenen Kalem, Güneşi İstiyorum, Timsah Temsi, Süper Böcek, Küçük Yıldız, Kalem Kutusu, Top ile Topaç, Gerçek Prenses, Bülbül ile İmparator, Kurşun Asker, Çirkin Ördek Yavrusu,Kibritçi Kız, Balıkçı ile Karısı, Cesur Terzi, Kurbağa Prens, Yoksul Kunduracı Kedi ile Fareler, Fino ile Eşek, Tilki, Horoz ve Karga, Yarasalar ile Gelincikler, Aslan ile Sinek, Horoz ile İnci, Ağustos Böceği ile Karınca, Şehir Faresi ile Köy Faresi, Kurt ile Leylek, Güvercin ile Karınca, Mavi Gaki, Ay Nereye Kayboldu, Ses Yarışması, Şarkıcı Gukki, Pamuk Karga, Süslü Çikolata, Yazı Kitabım 1,2,3,4,5.*) ve eserleri Türkiye'nin yabancı dile (*Sırpça, Bulgarca, Arapça, Almanca, Çince, İngilizce, Arnavutça, Farsça, Fransızca, Gagavuzca Boşnakça ve Koreceye*) en çok çevrilen çocuk kitapları arasında yer alan Günyüz'ün çevirmenliğini yaptığı kitapları da bulunmaktadır. (Melike Günyüz)

"Ben yurt dışına çıktığımda ve ne iş yaptığımı sorduklarında, çocuk kitabı yazarıyım diyorum. Çünkü yazar olmak, çocuk kitabı yazarı olmak çok prestijli bir iştir."

Melike GÜNYÜZ (57. Kütüphane Haftası - 31.03.2021)

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığınca yürütülen ve kısa adı "TEDA" olan "Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk Kültür, Sanat ve Edebiyat Eserlerinin Dışa Açılımını Destekleme Projesi"; Türk kültür, sanat ve edebiyatıyla ilgili Türkçede veya başka bir dilde yayımlanmış eserlerin, çeviri ve yayım marifetiyle yurt dışında tanıtılmasını sağlamak için yurt dışında faaliyet gösteren yayıncılara teşvik veren bir çeviri, yayım ve tanıtım destek programıdır.

Bu kapsamda Melike Günyüz'ün kaleme aldığı 23 adet kitap 2009-2020 yılları arasında TEDA Programı tarafından desteklenmiştir. Destek verilen ülkeler arasında Almanya, Bulgaristan, Lübnan, Bosna-Hersek, Güney Kore, Nepal, Moğolistan ve Azerbaycan yer almaktadır. 8 farklı dile çevrilen kitaplarından Gakgukların Maceraları, Gümüş Göl Masalları ve Timsah Temsi seri kitaplardır. TEDA desteği ile en çok farklı dillere çevrilen kitabı Gakgukların Maceraları serisi olmuştur. Söz konusu seriye toplu olarak başvuran yabancı yayınevleri olduğu gibi set içerisinden seçtiği kitap(lar) için başvuranlar da olmuştur.

No	**Kitap Adı**	**TEDA Destek Bilgisi**
1	Gakgukların Maceraları: Mavi Gaki	2009/2 - Almanya - Almanca - Yayımlandı 2010/1 - Bulgaristan - Bulgarca - Yayımlandı 2012/2 - Lübnan - Arapça - Yayımlandı 2017/1 - Bosna-Hersek - Boşnakça - Yayımlanmadı
2	Gakgukların Maceraları: Ay Nereye Kayboldu	2010/1 - Bulgaristan - Bulgarca - Yayımlandı 2012/2 - Lübnan - Arapça - Yayımlandı 2015/2 - Güney Kore - Korece - Yayımlandı 2017/1 - Bosna-Hersek - Boşnakça - Yayımlanmadı
3	Gakgukların Maceraları: Pamuk Karga	2010/1 - Bulgaristan - Bulgarca - Yayımlandı 2012/2 - Lübnan - Arapça - Yayımlandı 2015/2 - Güney Kore - Korece - Yayımlandı 2017/1 - Bosna-Hersek - Boşnakça - Yayımlanmadı
4	Gakgukların Maceraları: Ses Yarışması	2009/2 - Almanya - Almanca - Yayımlandı 2010/1 - Bulgaristan - Bulgarca - Yayımlandı 2012/2 - Lübnan - Arapça - Yayımlandı 2015/2 - Güney Kore - Korece - Yayımlandı 2017/1 - Bosna-Hersek - Boşnakça - Yayımlanmadı
5	Gakgukların Maceraları: Süslü Çikolata	2009/2 - Almanya - Almanca - Yayımlandı 2010/1 - Bulgaristan - Bulgarca - Yayımlandı 2012/2 - Lübnan - Arapça - Yayımlandı 2015/2 - Güney Kore - Korece - Yayımlandı 2017/1 - Bosna-Hersek - Boşnakça - Yayımlanmadı
6	Gakgukların Maceraları: Şarkıcı Guki	2009/2 - Almanya - Almanca - Yayımlandı 2010/1 - Bulgaristan - Bulgarca - Yayımlandı 2012/2 - Lübnan - Arapça - Yayımlandı 2017/1 - Bosna-Hersek - Boşnakça - Yayımlanmadı
7	Gümüş Göl Masalları :Küçük Yıldız	2017/1 - Bosna-Hersek - Boşnakça - Yayımlanmadı
8	Gümüş Göl Masalları :Timsah temsi	2017/1 - Bosna-Hersek - Boşnakça - Yayımlanmadı
9	Gümüş Göl Masalları: Arkadaşımı	2017/1 - Bosna-Hersek - Boşnakça - Yayımlanmadı

	Tanırım	
10	Gümüş Göl Masalları: Hiç Susmayan Cırcır Böceği	2017/1 - Bosna-Hersek - Boşnakça - Yayımlanmadı
11	Gümüş Göl Masalları: Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor	2017/1 - Bosna-Hersek - Boşnakça - Yayımlanmadı
12	Gümüş Göl Masalları: Peli Spor Şöleninde	2017/1 - Bosna-Hersek - Boşnakça - Yayımlanmadı
13	Gümüş Göl Masalları: Sen Sıska Değilsin	2017/1 - Bosna-Hersek - Boşnakça - Yayımlanmadı
14	Gümüş Göl Masalları: Temsi'nin Can Sıkıntısı	2017/1 - Bosna-Hersek - Boşnakça - Yayımlanmadı
15	Gümüş Göl Masalları: Tombalak Fil'in Sabah Sporu	2017/1 - Bosna-Hersek - Boşnakça - Yayımlanmadı
16	Gümüş Göl Masalları: Üç Küçük Aslan	2017/1 - Bosna-Hersek - Boşnakça - Yayımlanmadı
17	İlkbahar Prensi	2019/1 - Nepal - Nepalce - Yayımlanmadı
18	Keloğlan Suskunlar Ülkesinde	2014/1 - Almanya - Almanca - Yayımlandı
19	Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde	2014/1 - Almanya - Almanca - Yayımlandı
20	Nasrettin Hoca ve Cimri Komşunun Hikâyesi	2020/1 - Moğolistan - Moğolca
21	Timsah Temsi: Can Sıkıntısı	2020/1 - Azerbaycan - Azerice - Yayımlandı 2020/1 - Lübnan - Arapça - Yayımlanmadı
22	Timsah Temsi: Diş Ağrısı	2020/1 - Azerbaycan - Azerice - Yayımlandı 2020/1 - Lübnan - Arapça - Yayımlanmadı
23	Timsah Temsi: Su Yarışı	2020/1 - Azerbaycan - Azerice - Yayımlandı 2020/1 - Lübnan - Arapça - Yayımlanmadı

***** *https://teda.ktb.gov.tr/TR-250770/yayin-katalogu.html*

3.2. Liderlik

Lider, başkalarını güçlendirendir. (Bill Gates):

Doktor öğretim üyesi olarak İstanbul İbn Haldun Üniversitesi'nde Çocuk ve Gençlik Edebiyatı, Editörlük ve Yayıncılık Endüstrisi, Yaratıcı Drama, Çocuk Yayıncılığı ve Çocuk Edebiyatı dersleri vermeye devam eden Melik Günyüz'ün 10'u uluslararası olmak üzere 15 bildirisi ve ikisi hakemli olmak üzere 11 akademik makalesi bulunmaktadır. (Dr. Öğr. Üyesi Melike Günyüz)

Aynı üniversitenin sürekli eğitim merkezinde ise Çocuk Kitapları Yayıncılığı ve Editörlüğü, Çocuk Edebiyatı Akademik Metin Okumaları, Çocuk Kitabı Yazarlığı Atölyesi ve Uzaktan Eğitim Yazı Akademisi "Senin Hikâyen Hangisi?" eğitim programlarını yürütmektedir.

Covid-19 salgını nedeniyle yüz yüze eğitimde yaşanan kısıtlar sonrası çeşitli platformlarda çevrimiçi eğitimler vermeye başlamıştır: Çocuk Edebiyatı yazarlığı Atölyesi – Atölye ZeLAV, Eleştirel Çocuk Kitabı Okumaları – Netyazı, Çocuk Edebiyatı Yazarlık Akademisi: Kitabın Mutfağı – İlkuzem (İstanbul Lider Kariyer Uzaktan Eğitim Merkezi) vb.

"Çocuk Edebiyatı, bireyleri ve toplumları geliştiren, değiştiren ve dönüştüren bir özelliğe haizdir."

Melike Günyüz (Günyüz, Çocuk Edebiyatı Okumaları, 2022)

Melike GÜNYÜZ'ün kaleme aldığı 'Çocuk Edebiyatı Okumaları: Kök Metinler, Metinlerarası İlişkiler, Karşılaştırmalı Okumalar' kitabı Erdem Yayınevi Çocuk Edebiyatı İncelemeleri serisinden çıkmıştır. Kavramları çocuk kitapları üzerinden somut örneklerle anlatan Melike Günyüz, kitabında postmodern çocuk edebiyatı yazımının genişleyen hedef kitlesi, sunduğu bakış açıları ve daha da önemlisi çocuk okurun kitaptan alacağı zevki nasıl arttırabileceği konusunda önemli ipuçlarına yer vermiştir. Kitapta 'metinlerarasılık (ve hatta metin dışı unsurlarla kurduğu ilişki) ve karşılaştırmalı okumalar' gibi yöntemlerin okur deneyimlerinin beslenmesi, okurun anlam yaratma sürecine dahiliyeti, eleştirel okuma ile farklı bakış açılarının fark edilmesi ve kazandığı deneyimi okur repertuarına ekleyerek entelektüel okur yolculuğuna devam etmesi noktasında sağladığı faydalara değinilmiştir. Akıcı ve kolay okunan kitapta Melike Günyüz çocuk edebiyatı okurlarına okuma süreçlerini zenginleştirecek bir rehber sunmuştur.

Gerek üniversitede vermekte olduğu dersleri gerek üniversite dışından da katılımın sağlanabildiği atölyeleri ve uzaktan eğitimleri gerekse çocuk edebiyatı alanında kalem aldığı kitabı ile Melike Günyüz bu alandaki birikimini çok çeşitli yollarla aktarmakta olan bir liderdir. Bilgisini ve deneyimlerini paylaşarak alanda birçok kişinin de uzmanlaşmasını desteklemektedir.

Liderliğinde kurulan en önemli projelerden biri yayıncı ve yazarlara, yurt dışında telif satışlarına yönelik çalışmalarında destek sunmayı hedefleyen Uluslararası Yayıncılık Telif ve Danışmanlık Merkezi (YATEDAM) Projesidir. YATEDAM, İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA) tarafından desteklenen, Basın Yayın Birliği Derneği (BASYAYBİR) ve Kalem Kültür Derneği ortaklığı, Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD) ile Türkiye Basım Yayın Meslek Birliği (TBYM) iştirakiyle hayata geçirilmiş bir danışma merkezidir. (Ertaş, 2017)

Bir diğeri ise 29 Mart 2022 tarihinde açılışı yapılan İstanbul Yazım Merkezi'dir. Projenin Komisyonu Başkanlığını yürüten Melike Günyüz, bu proje ile sanatçı adaylarının yazım alanında özgür, özgün fikirler üretebilmelerine ve kendilerini ifade edebilmelerine imkân sağlayacak altyapı oluşturmayı hedeflemektedir. Merkez kapsamında Çocuk Edebiyatı Yazarlığı ve Çocuk Kitap Yayıncılığı ve Editörlüğü Programlarının moderatörlüğünü de yürüten Günyüz, planlanan Rol Model Seminerleri ile sektörün çözüm odaklı yenilikçi düşünme becerilerini desteklemeyi amaçlamaktadır.

Bu iki merkez de sektör profesyonellerinin bilgi ve deneyimlerini zenginleştirmek amacı ile kurulmuştur.

Liderlik, vizyonu gerçeğe dönüştürme kapasitesidir. (Warren Bennis):

Melike Günyüz Türkiye'de yayıncılık sektörünün gelişmesinde büyük öneme sahip birçok organizasyona katılmış, yönetmiş ve koordine etmiştir. Özellikle çocuk edebiyatı kapsamında yürüttüğü savunuculuk çalışmaları doğrultusunda şekillenen politikalar ve uygulamalar mevcuttur. Sahip olduğu vizyonun yanı sıra bu vizyonu gerçekleştirmek için de kıymetli çalışmalarda bulunmuştur.

Bu çalışmalardan öne çıkanlar aşağıda listelenmiştir:

- 2010 ve 2015- MÜSİAD Mesleği Eğitim Çalıştayı - Çalıştay Başkanı
- 2014 - 2016 - Uluslararası Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Çeviri Atölyesi – Moderatör ve Eğitimci

- 2018 - 6. Ulusal Yayın Kongresi - Düzenleme Kurulu üyesi ve Çocuk ve Gençlik Yayınları Komisyon Başkanı
- 2018 - Okuma Kültürü Çalıştayı - Çalıştay Başkanı
- 2018 – TRT Uluslararası Çocuk Medyası Konferansı – Medya ve Çocuk Mahremiyeti Oturumu - Moderatör
- 2019 – Uluslararası Çocuk ve İlk Gençlik Kitapları - Çocuk ve İlk Gençlik Kitapları İçeriklerini Zenginleştirmenin Yolları - Moderatör
- 2019 – Tarihi Diziler Tarih Kitabı Yayıncılığını Etkiledi mi? - Moderatör
- 2020- Dijital Çağın Çocukları için Doğru İçerik Çalıştayı – Moderatör
- 2021- 57. Kütüphane Haftası - Yayımcılığın Yeni Çağı: Yayımcılıkta Dijital Dönüşüm Paneli - Moderatör

Moderatörlüğünü yaptığı çalışmaların yanı sıra T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı TEDA (Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk Kültür, Sanat ve Edebiyat Eserlerinin Dışa Açılımını Destekleme Projesi) Danışma ve Değerlendirme Kurulu Üyeliği, TÜBİTAK Popüler Bilim Yayın Danışma Kurulu üyeliği görevlerini sürdürmektedir.

Liderlik etkidir. (John Maxwell):

Değerli Melike Günyüz, sosyal medya hesabında kendini tanıtırken "sivil toplum gönüllüsü" ibaresini kullanmıştır. Gerçekten de savunduğu değerler ve uzmanlığı olan çocuk edebiyatı ile Türkiye yayıncılık endüstrisi bağlamında gerek üyesi olduğu sivil toplum kuruluşları aracılığı ile gerekse destek verdiği gönüllü platformlar vesilesi ile toplumun her kesimine ulaşmayı hedeflemiştir.

Yaptığı çalışmalar ışığında üyesi olduğu sivil toplum kuruluşlarında yönetim kademesine yükselerek birçok alanda ilk olmayı başarmıştır.

Bunlardan en önemlilerinden olan Müstakil Sanayici İş Adamları Derneği (MÜSİAD) 23 yıllık tarihinde yönetim kurulunda ilk defa kadın bir üyeye yer vermiştir. MÜSİAD 22. Olağan Genel Kurulu'yla seçilen Yönetim Kurulu Üyesi Dr. Melike Günyüz'ün, MÜSİAD Araştırmalar ve Yayın Komisyonu Başkanı olarak belirlenmiştir. (MÜSİAD'a ilk kadın üye, 2013) MÜSİAD'ın ilk kadın yönetim kurulu üyesi olarak üç dönem görevini sürdürmüştür. Türk siyasi hayatına yön veren birçok ekonomik, kültürel ve iş dünyasına ait raporların yayın sürecini yönetmiştir. MÜSİAD Mesleki Eğitim Çalıştaylarına başkanlık etmiş olup raporunu yayına hazırlamıştır.

Diğer yandan, Basın Yayın Birliği derneğinin ilk kadın yönetim kurulu üyesi ve ilk kadın başkanı olmuştur. Başkanlığı süresince yayıncılığın itibarını yükseltecek çalışmalarda bulunmuştur.

Ayrıca, IWF Türkiye Yönetim Kurulu Üyesi, TÜRGEV Yönetim Kurulu üyesi, Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazarları Birliği Yönetim Kurulu üyesi, IRSCL (International Research Society for Children's Literature), ÇGYD (Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği) ve Çocuk Edebiyatçıları Birliği üyesidir.

IWF Türkiye, kadın liderliğini geliştirme ve artırma hedefini ülkemiz özelinde benimsemiş, farklı alanlarda etkin bir grup heyecanlı, tutkulu ve başarılı kadın tarafından 2014 yılında kurulmuştur. Misyonu, alanlarında başarılı Türk kadınlarının işbirliği ile vizyonumuzu tanımlayan öncelikli alanlarda ülkemizdeki kadın lider istatistiklerini artırmaktır. Bu çerçevede amacı oluşturduğu iletişim ve yapılanma ile girişimci, yaratıcı, yatırımcı, çözüm üretici, başarılı ve enerjik kadınlara sahip oldukları bu potansiyellerini lider olma hedefine doğru geliştirmeleri konusunda uluslararası ve ulusal ölçekte destek ve yönlendirme sağlamaktır. (International Women's Forum Turkey)

Melike Günyüz, Türkiye'de Kadın Liderliğinin geliştirilmesine, güçlendirilmesine ve yaygınlaşmasına katkıda bulunan IWF Türkiye (International Women Forum) kurucu üyeleri arasındadır.

Melike Günyüz, hem profesyonel çalışma hayatını hem de STK çalışmalarını okuma kültürünün yaygınlaştırılması, Türk edebiyatının uluslararası alanda tanınması, ülke çapında bütün çocukların iyi kitaplarla buluşması, Türk yayıncılık sektörünün daha etkin lobi çalışmaları içinde yer alması yönünde sürdürmektedir.

Lider, takipçileri olan kişidir. (Peter Drucker):

Davet edildiği birçok platformda çok çeşitli dinleyici kitlelerine seslenmiştir. Türkiye'nin çoğu şehrinde imza günleri ve yazar-okur buluşmaları düzenleyen Melike Günyüz, covid-19 salgını ile çevrim içi etkinliklere de aktif olarak katılım sağlamıştır. Böylece sektörün topluma tanıtılmasının yanı sıra sektörün aktörlerini bir araya getiren ve özellikle çocuk edebiyatı alanında düşünmeye yönlendiren söyleşiler yapmıştır.

Londra, Pekin, Frankfurt, Seul, Budapeşte, Bakü kitap fuarlarında sektörü temsilen birçok uluslararası panele yayıncı ve yazar sıfatı ile konuşmacı olmuştur. Japonya'ya Türkiye'den davet edilen ilk kadın yayıncı olmuştur. Benzer şekilde Pekin kitap fuarına Türkiye'den davet edilen ilk çocuk kitabı yazarı olarak çocuklarla etkinlik yapmıştır.

Melike Günyüz'ün söyleşi başlıkları aşağıda listelenmiştir. Başlıklardan da anlaşılacağı gibi savunuculuğunu yaptığı konuyu çok boyutlu ele almakta ve toplumun her kesimine konu ile ilgili bilgi vermekte ve farkındalık oluşturmaktadır:

1. Çocuk edebiyatında postmodern anlatım
2. Çocuk kitabı tavsiyesi mümkün mü?
3. Okuma kültürünü geliştirmek için kamu ne yapmalı?
4. Çocuk kitapları ve çocuklar için yazmak
5. Çocuk edebiyatı okuma kültürü ilişkisi
6. Çocuk edebiyatı yayıncılığının mutfağı
7. Kore çocuk yayıncılığında Türkiye'den kitaplar
8. Çocuk edebiyatı ile göç ve mültecilik
9. Zor konular çocuk edebiyatında nasıl işlenir?
10. Çocuk yayıncılığının ABC'si
11. Çocuk edebiyatında konu seçimi ve üslûp
12. Türk yayıncılığının uluslararası başarısı
13. Okuma alışkanlığının geliştirilmesinde ebeveyn yayıncılar hangi okura hangi kitabı yayınlar?
14. Çocuk edebiyatına akademik yaklaşımlar
15. Türkiye'de uluslararası yayıncı olmak

3.3. Rol Model

"Biz burada çalışıyoruz, siz orada çalışıyorsunuz, başka arkadaşlarımız başka yerde çalışıyorlar. Hani böyle damlalar bir araya gelir, ama bir süre sonra o kadar çok oluyor ki bir anda birleşiyorlar. Ben çocuk edebiyatı üzerine yapılmış Türkiye'deki bu çalışmaların bir süre sonra birleşeceğini, çok güçlü bir ses olacağını ve etkisinin çok önemli olacağını düşünüyorum. Zaten esas olan şey işte bu küçük damlaların olması!

Çok yakın zamanda çok daha güçlü olarak hep beraber bu alanda iyi şeyler yapacağımızı düşünüyorum."

Melike Günyüz (Günyüz, Melike Günyüz ve Çocuk Edebiyatı, 2017)

Melike Günyüz, çocuk edebiyatının bir toplumun turnusol kâğıdı olduğunu ve çocuk edebiyatının toplumu okuyacak verileri barındırdığını savunur. Bu bağlamda, Çocuk ve gençlik edebiyatının kültürel, politik ve sosyal etkilerini fark ederek farklı disiplinlere ait teoriler çerçevesinde değerlendirilmesinin önemli olduğunu belirtir. Bu nedenledir ki kültürel okuryazarlık, küresel meseleler hakkında sosyal bilinç oluşması, edebi bilgi ve kavrayışın sosyal kapsayıcılığa dönüşmesi amacı ile üniversitede Çocuk Edebiyatı dersi tüm bölümler için seçmelidir. Benzer şekilde, sadece alan içerisinde yapılan etkinlikler ve çalışmalar ile sınırlı kalmaz, toplumu ve çocukları ilgilendiren tüm platformlarda çok çeşitli başlıklarda konuşmalar yapar, raporlar oluşturur, yayınlar hazırlar ve projeler üretir.

Gerek yayıncılık sektöründe gerekse yayıncılık sektörünü temsilen birçok ilke imza atmış olan Günyüz, özellikle kadın lider vasfı ile birçok bireye, kurum ve kuruluşa kendini gerçekleştirmesi için vizyon sunmaktadır. Böylece, alanda çalışan (özellikle kadınların) hedeflerine inanması ve bu yolda emek vermesi için motivasyon sağlar.

"Türkiye'de, belki dünyada kadın okurları çıkartırsak, yayınlanacak hiçbir şey kalmıyor. Kadın yayıncıları çıkarırsan içerik üretecek kimse yok. Bununla ilgili istatistikler yok elimde ama uzun yıllar sektörde olmaktan kaynaklanan gözlemlerime dayanarak şunu iddia ediyorum ki, kadın editörlerimizi çıkarttığımız anda başta çocuk yayınları olmak üzere yayın sektöründe çalışacak içerik üreten kimse yok"

Melike Günyüz (Yayıncılık Sektöründe ve Kültür Ekonomisinde Kadın Girişimci ve Yöneticilerin Yeri, 2020)

5. İstanbul Yayıncılık Profesyonelleri Buluşmasında Yayıncılık Sektöründe ve Kültür Ekonomisinde Kadın Girişimci ve Yöneticilerin Yeri Panelinde konuşan Melike Günyüz, Türkiye'de yayıncılık

sektöründeki kadın girişimcilerin toplam kadın girişimcilerin oranı ile benzerlik gösterdiğini ve bu alanda ülke olarak gelişmeye ihtiyaç duyduğumuzu belirtmiştir. Bunun yanında, yayıncılık sektörünün içerik üretiminden sorumlu genel yayın yönetmenleri, editörler, yazarlar, gölge yazarlar, grafikerler, tasarımcılar bağlamında konu değerlendirildiğinde kadınların temsiliyetinin yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Ancak sivil toplum kuruluşlarında ya da işletmelerin tamamını yönetecek genel müdür pozisyonlarında kadınların oranı düşüktür. (Yayıncılık sektörü 2023'e kadar ilk beşi hedefliyor, 2017)

Kadınların özellikle içerik üretiminde daha yüksek oranda katılım sağlaması ve başarılı olmasını Sayın Günyüz, kadının fıtratında sabırlı ve özenli çalışma olması ile açıklanabileceğini belirtmektedir. Her ne kadar bir kadın olarak başarılar elde etse de, bunun cinsiyetinden bağımsız olarak, yıllardır çok yönlü emek vermesi ve inandığı değerler uğruna samimi bir adanmışlık ile çalışması çerçevesinde açıklanması daha doğru olacaktır.

Özellikle yenilikçi, kapsayıcı ve açık görüşlü bakışı ile çözüm odaklı yaklaşımı sektörde yarattığı etkinin karşılık bulmasını sağlamıştır. Yürüttüğü bazı yenilikçi çalışmaları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- 2006 yılında Erdem Yayınları tarafından Ender Dandul, Hatice Ünal, İsmail Özen, Mustafa Delioğlu, Nazan Erkmen, Reha Yalnızcık, Reza Hemmatirad, Saadet Ceylan ve Şafak Tavkul'un eserlerinin yer aldığı "Sihirli Fırçalar" adlı resim sergisi, Taksim Sergi ve Konferans Salonu'nda gerçekleştirilmiştir. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı vesilesi ile düzenlenen bu etkinlik ile ilk defa bir yayıncı çizerleri için bir sergi düzenlemiştir. ('Sihirli Fırçalar' sergisi Taksim'de, 2006)
- 2002 yılında Erdem Yayınları'nın kitap bağışı yaptığı Çocuk Cerrahi, Çocuk Enfeksiyon ve Birinci Çocuk Kliniği'nde, kanser, lösemi, böbrek hastası, tüberküloz ve menenjit olan pek çok çocuk bulunmaktadır. Ülkemizde yayınevi olarak ilk defa bir hastanede kütüphane kurulmasına vesile olan Melike Günyüz, çocukların tedavileri sırasında kitaplarla hayallerini ve umutlarını beslemelerini sağlamıştır. Çocuk Cerrahisi Klinik Hemşiresi ve Şişli Etfal Eğitim Koordinatörü Serpil Kaymaz "Çocuk kitap okurken, kolundaki serumunu unutuyor. Sayfaları çevirirken inanılmaz mutlu oluyorlar" sözleri ile projenin sağladığı etkiyi ortaya koymuştur. (Minik hastalara kitaplı tedavi, 2002)
- 2016 yılında Erdem Yayınları koordinasyonunda tiyatro sanatçısı Türkan Kılıç çocukları İstanbul'un farklı kitabevlerinde birbirinden güzel masalların büyülü dünyasıyla buluşturmuştur. Çoğu ilk kez masal saatine katılan çocuklar etkinliklere tekrar tekrar katılmak istemiştir. Etkinliği özgün yapan yanı ise bir yayınevi koordinatörlüğünde profesyonel bir tiyatro oyuncusu eşliğinde kitabevlerinde çocukları kitaplarla buluşturmasıdır. Etkinlik 6 aydan fazla devam etmiştir. (Hayallere yolculuk, 2016)
- Cambridge Üniversitesi bilgisayar mühendisliği bölümünün başında olan ve eşi ile tüm hayatını down sendromlulara adayan İngiliz yazar Sophie Smiley'nin kaleme aldığı Kardan Kaleci kitabı Erdem Yayınevinden çıkmıştır. Erdem Yayınları, down sendromlu çocuklarla ilgili kitaplar yazan Sophie Smiley'i üç defa Türkiye'de misafir ederek Bitlis dahil birçok şehirde yazar-okur buluşması gerçekleştirmiştir. (Melike Günyüz: "Bütün kadim dinlerde, bütün kutsal metinlerde hikâyeler va, 2017)
- İstanbul Tanpınar Edebiyat Festivali (İTEF) kapsamında 2015 yılında bir ilk gerçekleştirilmiştir. Çocuk kitabı yazarı Melike Günyüz'ün kaleme aldığı, Sedir Yayın Grubu markalarından olan Minik Ada Yayınları tarafından yayınlanan "Mutsuz Martı Murta Nasıl Mutlu Oldu?", Okuyan Eller projesi kapsamında hem Braille harfleri hem de Latin harfleri kullanılarak basılmıştır. Öyküde geçen "Galata Kulesi", "Boğaz Köprüsü", "Kız Kulesi" gibi yapıların ve öykünün başkahramanı olan "Martı"nın maketi 3B yazıcı marifeti ile üretilerek kitapla birlikte okurlara verilmiştir. Böylece görme engelli öğrenciler kitabı okurken bu maketlere de dokunarak farklı bir okuma gerçekleştirdikleri gibi İstanbul'un sembollerini de yakından tanıdılar. (Martı Murta ile Okuyan Eller, 2015)

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

"…,

Çocuk edebiyatı yolculuğunda kesişen yollarımızın hatırası olarak kabul etmen dileği ile…

Melike Günyüz"

2022 yılında Erdem Yayınlarından çıkan Çocuk Edebiyatı Okumaları kitabını okurları için böyle imzalamıştı Melike Günyüz. Çocuk Edebiyatını bir yolculuk olarak görmüş ve bu yola düşenler ile yaşadığı kesişmeleri önemsemiş, değer vermiştir.

Bu çalışma ile küresel yayıncılık sektöründeki gelişimin en önemli unsurlarının kapsayıcılık ve çeşitlilik olduğu, bu bağlamda ise toplumsal cinsiyet dengesinin sağlanmasının önemi somut örnekler ile yeniden vurgulanmıştır. Dünyada birçok ülkede de olduğu gibi Türkiye'de de bu konuda daha fazla araştırma ve veri toplama ihtiyacının olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle IPA şemsiyesi altında bu konunun gündeme getirilmekle kalmayıp PublisHER platformu aracılığı ile aksiyona geçmiş olması ülkemiz için de örnek teşkil etmektedir.

Her ne kadar kadınların yayıncılık sektöründeki temsiliyetine ilişkin ayrıntılı bir istatistik verisine sahip olmasak da nitel araştırmalar sonucunda kadınların içerik üretimi alanında sektöre katılımı kayda değer seviyededir. Ancak gerek özel sektör gerek kamu gerekse sivil toplum örgütlerinin üst kademelerinde kadın temsiliyeti düşük orandadır.

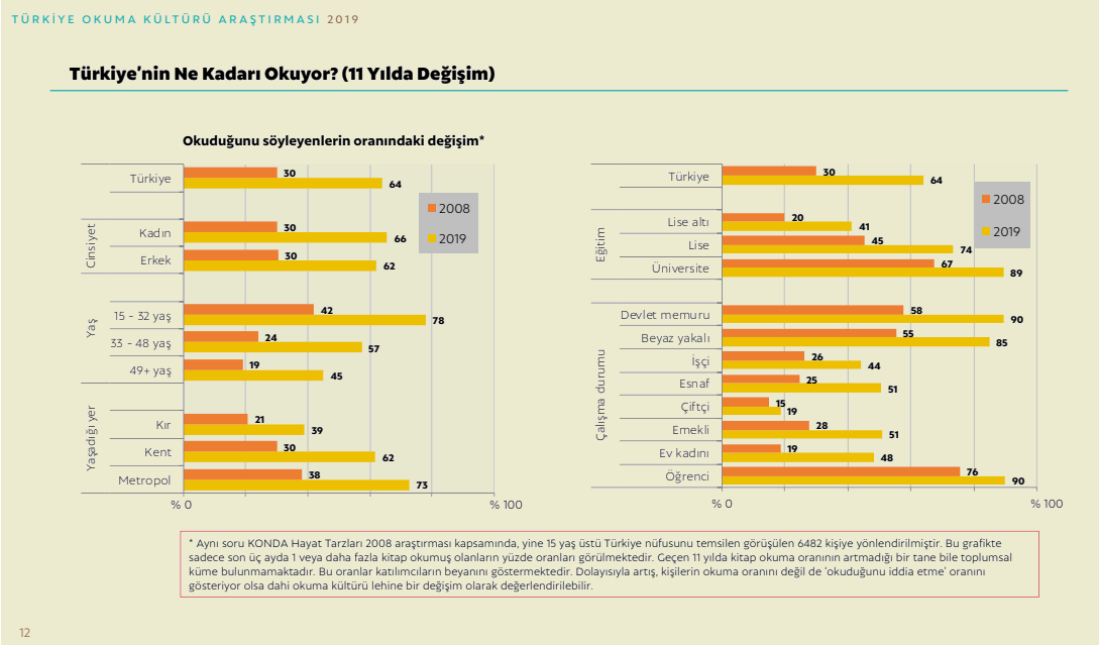

(OKUYAY, 2019)

Geçmiş yıllarda okurların büyük kesiminin kadınlardan oluştuğu, bu nedenle yayıncılık sektöründe başta yazarlar olmak üzere içerik üretimi kısmında kadınların yer aldığı düşünülmekteydi. 2019 yılında Türkiye Yayıncılar Birliği tarafından yürütülen OKUYAY Platformunun yaptığı Türkiye Okuma Kültürü Araştırması eğitim, yaş, yaşadığı yer, çalışma durumu ve cinsiyete göre 2008 ve 2019 yılı okuma oranlarını analiz etmiştir. Bu çalışmaya göre eğitim, yaş, yaşadığı yer ve çalışma durumu okuma oranlarında önemli farklılıklara neden olsa da kadın-erkek okuma oranı arasında çok büyük bir fark bulunmamaktadır.

Diğer bir deyişle, kadınların yayıncılık sektöründeki varlığı hangi kademede olursa olsun cinsiyetten ziyade eğitim, ilgi, bilgi, deneyim ve emeklerinden ötürüdür. Yine de küreselde olduğu gibi ülkemizde de yayıncılık endüstrisinde var olan cam tavanları kırmak için rol model kadın liderlere ihtiyaç duyulmaktadır. Elbette ülkemizde özellikle son yıllarda yayıncılık pazarı sınırının uluslararası ölçekte genişlemesiyle birlikte başarılı yayınevleri, yazarlar, çizerler vb. yetişmektedir. Sadece ülke

içine değil dünya da karşılık bulan ve dilden dile çevrilen eserlerimiz vardır. Ancak her sektörde olduğu gibi bu alanda da konfor alanının dışına çıkan, vizyon ve dert sahibi, kapsayıcı, hoş görüşü, açık görüşlü, girişimci liderlere ihtiyaç duyulmaktadır. Onların açtığı kapılar, yürüdükleri yollar, başarıya giden yolda sergiledikleri duruş ve inandıkları şey uğruna gösterdikleri emek ve azim birçok kişiye örnek olmaktadır. Hiçbir başarı bir anda gelmez. Hiçbir bireysel başarı uzun süre sürdürülebilir etki sağlayamaz. Başarılı rol modellerin çevresindekilere liderlik etmesi çok önemlidir.

Melike Günyüz tam da bu noktada birçok isimden ayrılır. Sektöre uzun yıllar emek vermesinin yanı sıra öğrenmeye ve öğretmeye devam etmektedir. İnsana ve daha da önemlisi çocuğa önem verir. Önemli bir lider olmasına rağmen bir o kadar kıymetli bir takım arkadaşıdır. Birçok ilke imza atması, aldığı ödüller, yürüttüğü yenilikçi çalışmalar olsa da o gençlerin sesine her zaman kulak verir ve destekler. Deneyimlerini heves kırıcı örnekler olarak değil, geleceğe değer katacak motivasyon öğeleri olarak kullanır. Kendini tanımlayan ve ülkemizde önemli bir statü göstergesi olan sıfatlar yerine çocuk edebiyatı yazarını seçmesi de mütevaziliğinin, hayallerinin, yenilikçiliğinin ve bu alana duyduğu bağlılığının en açık göstergesidir.

5.KAYNAKÇA

Aldemir, E. (2018). Geleceğin Rol Model Lideri ve Elen Musk. *International Congress of Business, Economics and Marketing,* 141.

Anderson, P. (2019, Ekim 18). *Publishing Perspectives Talks: Executive Women on Pay and Bias in the Book Business*. Nisan 29, 2022 tarihinde Publisjing Perspectives: https://publishingperspectives.com/2019/10/publishing-perspectives-talks-executive-women-on-pay-and-bias-in-the-book-business/ adresinden alındı.

Claro, L. (2020, 03 06). *Princeton*. Nisan 27, 2022 tarihinde Women in the gentleman's career of publishing: https://press.princeton.edu/ideas/women-in-the-gentlemans-career-of-publishing adresinden alındı.

Colgan, S. L. (1996). *Women in Organisations: Changing Gender Politics.* Macmillan Press LTD.

Çırpan, H. (1999). Lider mi, Yönetici mi. *Active Bakacılık ve Finans Dergisi,* 1-5.

Çocuk Kitabıyla Çocuk Edebiyatı Ayrı. (2015, Ağustos 14). Mart 25, 2022 tarihinde İnsan Vakfı: https://m.insanvakfi.org.tr/en/news/405/cocuk-kitabiyla-cocuk-edebiyati-ayri.html adresinden alındı.

Dr. Öğr. Üyesi Melike Günyüz. (tarih yok). Nisan 27, 2022 tarihinde İbn Haldun Üniversitesi: https://akademik.ihu.edu.tr/profil/melike-gunyuz adresinden alındı.

Ertaş, E. C. (2017, Şubat 06). *Türk Yayıncılığını Uluslararası Düzeye Taşıyacak Girişim: YATEDAM!* Mayıs 01, 2022 tarihinde Girişim Haber: https://www.girisimhaber.com/post/2017/02/06/YATEDAM-Icin-Ilk-Adim-Atildi.aspx adresinden alındı.

Feijao, C. (2021). *Women in publishing: Addressing the glass ceiling*. Mayıs 1, 2022 tarihinde GenPol: https://gen-pol.org/2018/01/women-in-publishing-addressing-the-glass-ceiling/ adresinden alındı.

Günyüz, M. (2017, 11 30). Melike Günyüz ve Çocuk Edebiyatı. (Ç. Yazını, Röportaj Yapan)

Günyüz, M. (2022). *Çocuk Edebiyatı Okumaları.* İsyanbul: Erdem Yayınları.

Hayallere yolculuk. (2016, Aralık 20). Nisan 25, 2022 tarihinde Yeni Şafak: https://www.yenisafak.com/hayat/hayallere-yolculuk-2583943 adresinden alındı.

İğrek, M. (2010, Nisan 25). *Türk edebiyatını kadınlar yönetiyor*. Nisan 30, 2022 tarihinde http://www.musaigrek.com/2010/04/turk-edebiyatn-kadnlar-yonetiyor.html adresinden alındı.

Interview with Bodour Al Qasimi, Founder, PublisHer/ President, IPA. (2022, Mart 02). Nisan 22, 2022 tarihinde Front List: https://www.frontlist.in/interview-with-bodour-al-qasimi-founder-publisher-president-ipa adresinden alındı.

İstanbul Publishing Fellowship. (2021). Nisan 25, 2022 tarihinde Yayıncılık Sektöründe veKültür Ekonomisinde Kadın Girişimci ve Yöneticilerin Yeri Başlıklı Seminer Düzenlendi: https://fellowship.istanbul/yayincilik-sektorunde-ve-kultur-ekonomisinde-kadin-girisimci-ve-yoneticilerin-yeri-baslikli-seminer-duzenlendi adresinden alındı.

Kendi dilinden 10 başlıkta Melike Günyüz. (2018, Mart 01). Nisan 10, 2022 tarihinde Açık Medeniyet: http://www.acikmedeniyet.com/tr/guncel-yazi/kendi-dilinden-10-baslikta-melike-gunyuz adresinden alındı.

Kruse, K. (2013, Nisan 9). *What is Leadership?* Mayıs 1, 2022 tarihinde Forbes: https://www.forbes.com/sites/kevinkruse/2013/04/09/what-is-leadership/?sh=511c25985b90 adresinden alındı.

Maceachern, S. (1991). Publishing: whose profession? *Women's Art Magazine* , 11.

Martı Murta ile Okuyan Eller. (2015, Mayıs 8). Mayıs 3, 2022 tarihinde https://www.facebook.com/media/set/?set=a.636199876524606.1073741846.253822824762315&type=3 adresinden alındı.

Melike Günyüz. (tarih yok). Mart 30, 2022 tarihinde Erdem Yayın Grubu - Yazar: https://erdemyayinlari.com.tr/yazarlar/melike-gunyuz/ adresinden alındı.

Melike Günyüz: "Bütün kadim dinlerde, bütün kutsal metinlerde hikâyeler va. (2017, Kasım 01). Mart 30, 2022 tarihinde Çocuk Yazını: https://cocukyazini.com/Home/PostRead/243?baslik=Melike-Gunyuz-Butun-kadim-dinlerde-butun-kutsal-metinlerde-hik-yeler-var adresinden alındı.

Minik hastalara kitaplı tedavi. (2002, Aralık 12). Nsan 25, 2022 tarihinde Yeni Şafak: https://www.yenisafak.com/arsiv/2002/aralik/12/h2.html adresinden alındı.

MÜSİAD'a ilk kadın üye. (2013, Mayıs 31). Nisan 12, 2022 tarihinde Hürriyet Gazetesi: https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/musiad-a-ilk-kadin-uye-23403517 adresinden alındı.

Özkaya, Ş. (2019, Haziran 17). *Melike Günyüz: Babam, okuyacak kitaplar bitince yayınevi kurmaya karar verdi*. Nisan 5, 2022 tarihinde Haber Üsküdar: https://haberuskudar.com/melike-gunyuz-babam-okuyacak-kitaplar-bitince-yayinevi-kurmaya-karar-verdi adresinden alındı.

Özsalmanlı, A. Y. (2005). Türkiye'de Kamu Yönetiminde Liderlik ve Lider Yöneticilik. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 137-146.

PublisHer. (2019). Nisan 15, 2022 tarihinde Women in Publishing: https://womeninpublishing.org/ adresinden alındı.

'Sihirli Fırçalar' sergisi Taksim'de. (2006, 04 24). Mayıs 01, 2022 tarihinde Milliyet Gazetesi: https://www.milliyet.com.tr/kultur-sanat/sihirli-fircalar-sergisi-taksimde-532386 adresinden alındı

Türk, N. (2020). Popüler dizi-filmlerin lise öğrencilerinin rol model alma davranışı üzerindeki etkisi: onun gibi olsam. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.

UK Publisher Association. (2019). Nisan 30, 2022 tarihinde Diversity and Inclusion: https://www.publishers.org.uk/about-publishing/diversity-inclusion/ adresinden alındı.

WIPO Holds Panel on Empowering Women in the Publishing Industry. (2019, Aralık 30). Nisan 30, 2022 tarihinde Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü : https://www.wipo.int/women-and-ip/en/news/2019/news_0004.html adresinden alındı.

Yayıncılık sektörü 2023'e kadar ilk beşi hedefliyor. (2017, Kasım 07). Nisan 25, 2022 tarihinde Anadolu Ajans: https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/yayincilik-sektoru-2023e-kadar-ilk-besi-hedefliyor/958699 adresinden alındı.

Yayıncılık Sektöründe ve Kültür Ekonomisinde Kadın Girişimci ve Yöneticilerin Yeri. (2020, Mart 5). Nisan 4, 2022 tarihinde İstanbul Publishing Fellowship: https://fellowship.istanbul/yayincilik-sektorunde-ve-kultur-ekonomisinde-kadin-girisimci-ve-yoneticilerin-yeri-baslikli-seminer-duzenlendi adresinden alındı.

DR. MELİKE GÜNYÜZ'ÜN YAZARLIK MİSYONU

Acar KENEŞBEKOVA[1]

Özet

Bu araştırmamızda Türk Çocuk Edebiyatında ve bu alana bağlı bir çok alanlarda büyük başarılara imza atmış çocuk edebiyatı yazarı, tecrübeli bir yayıncı, başarılı bir editör ve aynı zamanda akademisyen Dr. Melike GÜNYÜZ'e yazarlık yönünden bakmayı hedeflenmiş bulunmaktayız. Dr. Melike GÜNYÜZ'ün misyonu çocuğa edebiyatı, okumayı sevdirmektir. Yazar, dokunduğu, ulaştığı her çocuğa ulaştırdığı kitaptan zevk almasını ister. Çocuğun zihninde bir pencere, bir ufuk açsın ister.

Yazar yayıncılık alanında çalışarak, editörlük yaparak, üniversitelerde çocuk edebiyatı üzerine ders vererek en önemlisi nitelikli çocuk eserlerini üretmektedir. Toplumun çocuklarla ilgili sorunlarını çocuk eserlerinde yansıtarak o konulara değinmektedir, çözüm önerilerinde bulunmaktadır. Ve Nasrettin Hoca fıkralarını ve Keloğlan masallarını modernleştirerek dünyaya türk milletinin kültür farklılığını tanıtmaktadır.

Dr. Melike GÜNYÜZ'ün çocuk eserlerini yazarken kendisinin yapmış olduğu araştırmalar sonucu elde etmiş olan Divan Edebiyatı üslubunu yararlanarak çocuğa belli bir kalıplarla, az kelime ile çok anlam katan, söze derin anlamlar içeren eserleri meydana getirme yöntemini kullanmakta olduğu anlaşılmaktadır. Yazarın eserlerinin edebiyat değeri yüksek olmasının sebebi de onun tasavvufla, eski edebiyat ve dünya edebiyatıyla münasebeti olduğundandır.

Bu araştırmada bulgu olarak edindiğimiz Dr. Melike GÜNYÜZ'ün yazarlık serüveni 'Edebiyat herkes içindir' ve 'Çocuk edebiyatının işlevi ana dilini öğretmektir' ilkeleriyle yol almaktadır. Yazarlıkta işin başlangıç noktasını dil olduğunu düşünen Dr. Melike GÜNYÜZ Türkçe'nin mecaz kullanım açısından dünyanın önemli bir dillerinden olduğunun kanaatindedir. Edebiyatın işlevi estetik yolla değeri olumlamaktır ve kavramsallaştırarak çocuğun zihninde iz bırakmaktır.

Anahtar Kelimeler: türk çocuk edebiyatı, yazarlık, ana dili, hikaye türü, fıkra türü;

DR. MELIKE GUNYUZ'S AUTHORSHIP MISSION

Ajar KENESHBEKOVA [2]

Thisresearch is aimed at studying Dr. Melike Gunyuz, a successfulTurkishchildren'sliteraturewriter, an experiencedpublisher, editorandacademician, in terms of authorship. Dr. Melike Gunyuz'smission is tohelpchildrenloveliteratureandreading. Theauthorwantseverychild, whoreadsortouches her book, toenjoy it. Shewants her bookstoopen a windowor a horizonforchildren.

Theauthorwritesqualifiedchildren'sliterature, works as a publisherand an editor, andteacheschildren'sliterature at universitytoday. Shereflectsproblems of thesocietyconcerningchildren in her Works andsuggestsways of solvingthoseproblems. Moreover, sheintroducestheculturaldiversity of theTurkishnationtotheworldbymodernizing Nasreddin Hodjajokesand Keloğlan tales.

[1]Bişkek Sosyal Bilimler Üniversitesi / Kırgızistan-Türkiye 'Manas' Üniversitesi, turkolog2008@hotmail.com
[2]BishkekUniversity of SocialSciences,Kyrgyz-Turkish Manas UniversityBishkek/Kyrgyzstan, turkolog2008@hotmail.com

Dr. Melike Gunyuzusesthe Divan Literaturestyle in her works, whichwasachieved as a result of her researches, andusessuchmethods in writing, whichhelpchildrentounderstandstoriescontainingfewwords, but deepmeaning. Thereasonwhytheauthor'sworksarehighlyvalued in literature is becausesheand her worksarerelatedtomysticism, oldliteratureandworldliterature.

Accordingtotheresults of thisresearch Dr. Melike Gunyuz'sauthorshipmission is based on theprinciples of 'Literature is foreveryone' and'Children'sliteratureteachesnativelanguage'. Accordingto Dr. Melike Gunyuz, writing, first of all, is based on language. ShebelievesthatTurkish is one of themostimportantlanguages of theworld in terms of metaphorusage. Thefunction of literature is toaffirmvalue in terms of aestheticsandtoimpresschildren'smindbyconceptualizing it.

Keywords: Turkishchildren'sliterature, authorship, nativelanguage, types of stories, types of jokes.

GİRİŞ

Bu araştırmamızda Türk Çocuk Edebiyatında ve bu alana bağlı bir çok alanlarda büyük başarılara imza atmış çocuk edebiyatı yazarı, tecrübeli bir yayıncı, başarılı bir editör ve aynı zamanda akademisyen Dr. Melike Günyüz'e yazarlık yönünden bakmayı hedeflenmiş bulunmaktayız. Dr. Melike Günyüz'ün misyonu çocuğa edebiyatı, okumayı sevdirmektir. Yazar, dokunduğu, ulaştığı her çocuğa ulaştırdığı kitaptan zevk almasını ister. Çocuğun zihninde bir pencere, bir ufuk açsın ister.

Yazarın misyonu yayıncılık alanında çalışarak, editörlük yaparak, üniversitelerde çocuk edebiyatı üzerine ders vererek nitelikli çocuk eserlerini üretmektir.Toplumun çocuklarla ilgili sorunlarını çocuk eserlerinde yansıtarak o konulara değinmektir, çözüm önerilerinde bulunmaktır. Ve Nasrettin Hoca fıkralarını, Keloğlan masallarını modernleştirerek dünyaya türk milletinin kültür farklılığını tanıtmaktır.

Dr. Melike Günyüz'ün çocuk eserlerini yazarken kendisinin yapmış olduğu araştırmalar sonucu elde etmiş olan Divan Edebiyatı üslubunu yararlanarak çocuğa belli bir kalıplarla, az kelime ile çok anlam katan, söze derin anlamlar içeren eserleri meydana getirme yöntemini kullanmakta olduğu anlaşılmaktadır. Yazarın eserlerinin edebiyat değeri yüksek olmasının sebebi de onun tasavvufla, eski edebiyat ve dünya edebiyatıyla münasebeti olduğundandır.

Bu araştırmanın temel amacı Dr. Melike Günyüz'ün yazarlık dünyasına odaklanmaktır. Dr. Melike Günyüz 1991'de Lisans eğitimini Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü tamamladıktan sonra 1994'te aynı üniversitede 'Bursalı Talip Divanı, Edisyon Kritik, İnceleme' adlı araştırması ile yüksek lisans tezini savunmuştur. 2003 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'ndan 'Ahmedi Divanı'nın Tahlili' konulu araştırmasıyla doktora unvanını almıştır. Dr. Melike Günyüz aile geleneğini yayıncılık üzerinden sürdürmeyi seçmiş ve 1994 yılından beri Erdem Yayınlarında editörlük ve yayın yöneticiliği görevini yapmakta olmasına rağmen 20'den fazla çocuklar için eserler üretmiştir ve çoğunlukla çocuk masalları üzerine çalışmıştır.

Dünyaya yayıncı olarak geldiğini düşünen yazar küçüklüğünden yazar olmayı hayal etmiştir. Ve bu hayalin gerçekleşmesi yazarın editörlük görevinden ve yayınevine gelen bazı çalakalem eserleri düzeltmekten kaynaklanmıştır.

İyi bir yazar nasıl olmalı? sorusunu Dr. Melike Günyüz böyle açıklamalı cevaplandırır: 'Mitoloji okumamış, mesnevinin kapağını açmamış, Bostan ile Gülistan'ı tanımamış, Hemingway'dan, Tolstoy'dan, Dostoyevskiy'den bir kitap okumamış, Anadolu masallarını, Necip Fazıl Kısakürek'i okumamış, Divan edebiyatından hiç anlamayan yazar, yazar olamaz ve Türkiye'nin en iyi yazarlarının bütün bu kaynakları çok iyi bildiğini düşünüyorum!'[1] der yazar.

İyi bir yazar olmanın iki yolu var der, Dr. Melike Günyüz: 'Birincisi çok okumak, ikincisi de çok yazmak. Okumak yeni hayalleri kurmanın kapısını açar. Okumak üslup sahibi yazarların bu işin

[1] 'Türkiye'de Çocuk Edebiyatı' Eğitim Gündemi (2021) 9.bölüm;

nasıl yaptıklarını gözlemlemeye ve çözmeye yarar. Çok okumak bir meseleyi, bir konuyu farklı bir şekilde ele alabileceğinizin ipuçlarını verir.' Çok yazmak ise yazılan metnin daha iyi ve herkes tarafından okunabilir ve sevilebilir hale gelmesini sağlar. Ve yazarlığin en önemli unsuru eğitim almaktır. Hiç kimse doğuştan yazar olmuyor der, Melike Günyüz: 'İnsan yetenekli olabilir, ama yazarlık işinin tekniğini öğrenmezse, bu işi beceremez. Yetenekli olmayıp, ama bu işin üzerinde çok eğitim alarak, tekniğini öğrenerek bu işi gerçekten yapmak isteyen yapar. Yazarlık – insanı etkileme sanatıdır ve bizim çok güçlü donanımlı yazarlara ihtiyacımız vardır.'[1]

Dr. Melike Günyüz artık çocuk kitapların nasıl olması gerektiğini (çocuk kitaplarının kağıdı, puntosu, resmi, kapağı vs gibi) tartışmak yerine çocuk eserlerinin metinlerdeki paradigmalarını ve metinlerin başka metinlerle olan ilişkilerini tartışılması gerektiğini söylüyor[2] Çocuk eserleri cesaret, yardımlaşma ve dayanışma, empati, hayvan sevgisi, tabiat sevgisi, kahramanlık, aile, arkadaşlık ve dostluk gibi bir çok konuları içermesi gerekir. Yazarın eserleri: Türkçe 7, 8 Öğretmen Kılavuz Kitabı, Çilekli Yoğurt, Kitap Yarışması, Tükenen Kalem, Güneşi İstiyorum, Küçük Yıldız, Kalem Kutusu, Kibritçi Kız, Cesur Terzi, Ay Nereye Kalboldu? vs. Bu araştırma esnasında, Dr. Melike Günyüz'ün hayvanlar, kuşlar hakkında masallarının ve hikayelerinin ağırlık gösterdiğini farketmiş oluyoruz. Buna örnek Güvercin Toplantısı, Hiç Susmayan Cırcır Böceği, Süper Böcek, Bülbül ile İmparator, Çirkin Ördek Yavrusu, Aslan ile Sinek, Ağustos Böceği ile Karınca, Pamuk Karga masal ve hikayeleridir.

Bunun dışında, Dr. Melike Günyüz davet edildiği uluslararası çocuk edebiyatı fuarlarında rastgeldiği sorulardan ötürü türk kültürünü tanıtmak amacıyla, Keloğlan'ı ve Nasrettin Hoca fıkralarını yazmaya karar vermiştir. Fakat Melike Günyüz Nasrettin Hoca ve Keloğlan kitaplarını yazarken kendini *'yazar olarak değil yeniden yazan olarak'* yer aldığını anlatır.

Onun yazdığı aslında Keloğlan masalı değil, o masalın içine kattığı yeni unsurlarla yazılmış metinlerdir, tabii ki, metnin aslına sadık kalarak... Yazar 'Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde' adlı kitabını Gezi Olaylar sırasında yazdığını belirtir ve her eserin bir gerekçesi olduğunu ve kendi hayati felsefesini ve bakış açısını kağıda döktüğünü anlatır. Yazar dünyaya farklı eserler sunabilmenin yolunun gelenekten beslenmekle mümkün olduğunu keşvetmiştir. Bunun bir yolu -geleneksel masalların bugünün çocuğu için yeniden anlatılması ve resimlenmesi, diğer bir yolu ise klasik metinlerin metaforlarından yola çıkarak yeni metinler üretmektir[3]- der.

Dr. Melike Günyüz'ün tutunduğu *'Her kitap her çocuk için değildir'* ilkesidir. Yazar bununla ne kadar çok farklı kitap varsa, o kadar çok farklı çocuğun olduğunu belirtmiştir. Orneğin: bir atılgan, hiperaktif, enerjisi yüksek çocuğa doğaya dönüş üzerine yazılmış, gayet soft ve yumuşak, bizim bir yetişkin olarak zevk aldığımız bir çocuk metnini verirsek çocuk o metni okumaz. Ama bir çocuk var, gelecekte mühendis olmaya yatkındır. O çocuğu onun merakını, ilgi alanını besleyecek metinle veya resimle bezenmiş mekanik bir takım olaylarının anlatıldığı bir hikaye ile buluşturduğunuzda o çocuk için vazgeçilmez bir kitap olur. Farklı ilgi alanı olan çocuklara farklı içerikleri sunmak mecburiyetindedir çocuk edebiyatı.[4] Bununla, yazar Melike Günyüz çocuk edebiyatında bilgilendirici metinlerinlerin yer almasını istemektedir.

Çocuğun okuma alışkanlığını, edebi zevkini geliştirmek için bir okuma saati uygulaması yapılıyorsa, orada herkese aynı kitap verilmemelidir. Bu bir kere çocuğa haksızlık, ona saygısızlıktır. Çocuğun tercihine saygı duyulmazsa o da saygı duymaz ya da duymayacaktır. Çocuklara seçenek sunulmalıdır, onlardan hangisini okuyacağına çocuğun kendisi karar verebilmelidir.

Açıklamalı olarak anlatırsak, çocukların seçme şansı olmalıdır, onların her biri diğerinden farklıdır, farklı beğenileri, zevkleri ve beklentileri vardır. Çocukların hepsine tek bir kişiymiş gibi

---

[1] 'Meslek Seçimi' (Yazarlık), (2020) mebozeleğitimrehberlik

[2] Karataş İ.H. 'Türk toplumunda çocuk algısı nasıl ve bu algı çocuk kitaplarına nasıl yansıyor?' Eğitim Gündemi. 9-bölüm.

[3] Kara A .M. Dr. M. GÜNYÜZ ile Röportaj (2020) netyazı.com/dr-melike-gunyuz-ile-röportaj

[4] Murat. A. 'Edebiyat Söyleşileri' (2019) 'Dr. Melike GÜNYÜZ. 30.Bölüm.

davranmak ve hepsinden aynı şeyi beklemek çocuklara haksızlık olur. Seçme şansı olan çocuk kendini daha özgür hissedecek ve onun yeni bir kavramı keşvetmesi ve hayal gücü geniş olacaktır.

Dr. Melike Günyüz çocuk edebiyatı kavramını dünya çapında bile çok eski bir tartışma olduğunu belirtmektedir. Fakat yazarın görüşünde çocuk edebiyatı konusuna edebiyat üzerinden gidilirse konunun daha işlevsel olduğunu farkedebiliriz. Her kitap, her metin edebiyat değildir. Peki, edebiyatın içinde ne var, sorusuna cevap ararsak, edebi olan şey ister yetişkin, ister hangi yaş grubu olursa olsun aynı şeyleri barındırıyor. Yani okulda bir edebi, estetik duygu uyandırması, yeni hayaller, yeni keşifler, merak duygusunu pekiştirmesi gibi kavramların hepsi bir anlamda çocuk edebiyatı için geçerlidir. Çocuk edebiyatı yaş sınırını belirleyen bir kavramdır. Tersinden ifade edersek, bir şey edebiyse herkes içindir, aynı zamanda 3 yaş ve üzeri diyorsa 3 yaşından büyük herkes içindir veya 15 yaşından büyük herkes içindir demektir. Yetişkinin de okumaktan büyük bir zevk aldığı çocuk metni bir çocuk edebiyatıdır.[1] Çocuk edebiyatı herkes için bir alandır, sadece çocuk edebiyatı sadece yaş aralığını belirler.

Dr. Melike Günyüz'ün yazarlığında 'sorun odaklı çocuk edebiyatı' kavramının her zaman gündeminde olduğu farkedilmektedir. 'Sorun odaklı' dediğimiz kavramların bir başka adı çocuk edebiyatındaki 'hassas konular'dır. Örneğin: 'şiddet', 'ölüm', 'istismar', 'boşanma', 'işsizlik' konuları... Yazar 'Edebiyatın hayatımıza dokunması gerekiyor' ilkesiyle hassas konulara değinerek bu tür olumsuzluklara rastgelen bazı çocukların ruhuna eserler aracılığıyla şifa bulmak istediğini açıklar. Çocukların geleceğini inşa ederken onların ruhlarına iyi gelecek, onların ruhlarındaki acıyı dindirecek metinler üretmektir. Fakat bu konular üzerinde yazarı veya Erdem Yayıncılığı'nı suçlayan ebeveynlerin olduğu da tespit edilmiştir. Suçlamaların kaynağı da 'bu sorunlar her çocuğun başına gelmez' görüşüdür. Bu konuda yayın kurulunun bile 'Çocuğun gündeminde olmayan meseleler niye gündeme alınıyor?' eleştirisine Dr. Melike Günyüz rastlayarak: 'Eğer biz buraları işgal ediyorsak bunu yapmamız gerekiyor diye düşünüyorum, vazife olarak görüyorum'[2] demektedir. Ve zor konuların çocuklara anlatılması gerektiğini söyle açıklar: 'Çocuğun hayatı tanımasını istiyorsak her konuda yazma cesareti göstermek durumundayız. Konunun iki yönü çok önemlidir. Birincisi, bu tarz konuları işleyen kitapları çocukları yakından tanıyarak onlara sunmak gerekliliği. Fakat sadece bu konulara ihtiyacı olan çocuklara sunulması şarttır. Konunun ikinci yönü ise bu zor konuları işleyen kitapların da gün sonunda çocuğu endişeye sevk etmemesi, tam tersine umut aşılaması; Yazım aşamasında konunun hangi yönü ile hangi yaş grubuna sunulacağına dikkat edilerek yazılması ve yayınlanması gerekmektedir.'[3]

Türkiye'de bazı tartışmalı konular vardır. Buna örnek, çocuk kitaplarında şiddet olmamalı gibi. Bir masalın içerisindeki şiddetle toplumcu gerçekçi bir romandaki şiddeti birbirinden çok farklı... Siz bir masalda kazanlar kaynatırsınız, devlete kelle uçurabilir, çünkü bu masalın kendi içindeki anlatım biçimidir, şiddet unsuru değildir. Zihin bunu böyle okumaz, ama siz gerçek bir hikayeyi anlatırken şiddeti tüm ayrıntılarıyla sunarsanız, buradaki etki bambaşka olur. Dolayısıyla, editörün, yayıncının vazifesi budur; metinde şiddetin nasıl anlatıldığına, dozuna, hedef kitlesine bakmaktır.[4]

İstismar meselesine baktığımız zaman reşit yaşına girmeyen çocuklar üzerine olan istismar istatistiklere göre dışarıdan değil çoğu zaman aileden gelmektedir.

Ölüm konusu 6 yaşına daha girmeyen çocuklara metin olarak anlatılabilir mi? Dr. Melike Günyüz bu soruya 'Sorun odaklı eserler bu tür sorunları baştan geçirmekte olan çocukların bundan sonraki hayata nasıl devam edeceği konusunda yol gösterici kılavuz olabilir' – diye cevaplandırır.

Bugün ise istatistikler Türk toplumunda boşanmanın arttığını göstermektedir. Artık üvey anneler sadece masallarda yer almıyor. Pek çok çocuk, üvey anne ya da baba ile yeni bir ailede

---

[1] Bütün kadim dinlerde, bütün kutsal metinlerde hikayeler var'. (2017) M. GÜNYÜZ, Çocuk Yazını

[2] Bütün kadim dinlerde, bütün kutsal metinlerde hikayeler var'. (2017) M. GÜNYÜZ, Çocuk Yazını

[3] Kara A .M. Dr. M. GÜNYÜZ ile Röportaj (2020) netyazı.com/dr-melike-gunyuz-ile-röportaj

[4] 'Bütün kadim dinlerde, bütün kutsal metinlerde hikayeler var'. M. GÜNYÜZ, Çocuk Yazını, 01.11.2017

yaşıyor ya da iki ayrı ailesi vardır. Dolayısıyla, boşanmayı bir çocuk kitabının konu edinmesi talep edilen bir duruma dönüşmüştür.

Boşanmak özellikle de çocukların olduğu ailelerde sancılı bir süreçtir. Ebeveynlerin boşanma kararı almaları, bu kararı çocuklara açıklamaları, ayrı evlerin meydana gelmesi, çocuğun hangi ebeveynle kalacağı, toplumun bu durumu değerlendirme biçimi ve burada ifade ettiğimiz diğer tüm süreçler duygusal olarak çocuklar üzerinde büyük bir etki yaratmaktadır. Kimi çocuklar için bu süreç kolay atlatılabilir, kimi çocuklar için ise özellikle de ebeveynlerin tutumlarına bağlı olarak büyük bir duygusal gerilime sebep olabilir.

Boşanma sürecini yaşamış bir çocuğun kendi yaşadıklarına benzer olayları yaşamış bir roman kahramanı ile özdeşim kurması çok kolaydır. Hele bu kararkter gerçekçi bir dille kaleme alınmışsa... İşte bu sebepten bir çok psikolojik danışman çocukların bu dönemde yaşadıkları duygusal travmaları atlatabilmeleri için çocuk kitaplarına müracaat etmekte ve bu tarz kitapları tavsiye etmektedirler.

'İşsizlik' konusuna geldiğimizde de, Dr. Melike Günyüz bir fransızcadan çevirilmiş 'Eyvah Ela'nın Babası İşsiz Kaldı' kitabını örnek alır. Bu kitapta ekonomik kriz zamanında Ela'nın babaşının işsiz kalması, durumu aile fertlerinden saklaması ve bir şekilde bu kötü haberin açığa çıkması hakkında anlatılıyor. Kitapta yazarın temel amacı ailede işsizlik sorunuyla karşılaşmış olan çocuklara öneri vermektir. Çünkü genelde bu tür olumsuz durumlarda çocuklar kendilerini suçlarlar, sorunun o çocuktan kaynaklandığını düşünür ve psikolojisi bozulur. Ve her çocuğun psikolojik durumları zamanında tedavi edilmezse, ciddi sıkıntılara yol açacak bir süreçtir. Kitapta karakterler finalde iyileşirler. Sorunların üstesinden gelirler. Dolayısıyla, yazarın verdiği mesaj şudur: 'Evet, annen, baban ölebilir, işsiz kalabilir, köpeğin kaybolabilir, arkadaşının başına bir şey gelebilir ama hayat gerçekten devam ediyor. Hayatta bütün bunlar olurken seni mutlu edecek o kadar da çok güzel şeyler var ki sen onları da gör!'[1]

SONUÇ

Bu çalışmada yayıncı, editör, akademisyen, sivil toplum gönüllüsü ve çocuk edebiyatı yazarı Dr. Melike Günyüz'ü yazarlık yönünden bakmak öngörülmüştür.

Dr. Melike Günyüz çocuk edebiyatı yazarlığında en önemli unsur olan doğru Türkçe ile sağlam bir hikayenin akıcı bir üslupla yazılmasını ve yerli yerine oturmuş karakterlerle anlatılması gerektiğini belirtmiştir.

Araştırma sürecinde Dr. Melike Günyüz yazarlığın en önemli ilkelerini tutunduğu belli olmuştur. 'Her kitap her çocuk için değildir' ilkesiyle yazar çocukların birbirinden farklı olduklarını göz önünde bulundurarak her çocuğun karakterine, yeteneğine göre yetişkinler tarafından seçilmiş metinlerin sunulmasını tavsiye etmiştir.

Yazar olmanın en önemli unsurları: yazarın nitelikli Türkçeye hakim olması, altyapı birikiminin kuvvetli olması, yazarın her ne kadar yetenekli olmasına rağmen yazma teknikleri üzerinde yüksek eğitimli olması ve her okurun ulaştığı kitabından zevk almasına yol açabilmesidir.

Bu araştırma sürecinde Dr. Melike Günyüz'ün tasavvufla, eski edebiyat ve dünya edebiyatıyla münasebeti olduğunu ve onun Divan edebiyatı üslubuyla az kelime ile derin anlamlar içeren metinleri ve hikayeleri yazma tekniğine hakim olduğunu keşvetmiş bulunmaktayız. Bunun dışında, yazar türk milletinin kültür farklılığını dünyaya tanıtmak amacıyla, Nasrettin Hoca ve Keloğlan masallarını modernleştirerek yeniden kaleme almayı misyon edinmiş ve 'Keloğlan Mutsuzlar Ülkesinde, 'Keloğlan Suskunlar Ülkesinde ve Keloğlan Şaşkınlar ülkesinde' gibi eserlerini çocuklara ulaştırmıştır.

Ve sonuç olarak, Dr. Melike Günyüz'ün yazarlığında 'Sorun odaklı çocuk edebiyatı' kavramıyla toplum içerisinde yer alan çocukların rastgelmekte olduğu sorunlara (şiddet, ölüm, işisizlik, boşanma gibi konulara) yönelik eserler üzerinde araştırmalar yaptığını belirtmeliyiz.

[1] 'Bütün kadim dinlerde, bütün kutsal metinlerde hikayeler var'. M. GÜNYÜZ, Çocuk Yazını, 01.11.2017

KAYNAKÇA

1. ‘Türkiye’de Çocuk Edebiyatı’ Eğitim Gündemi (2021) 9.bölüm;
2. ‘Meslek Seçimi’ (Yazarlık), (2020) mebozeleğitimrehberlik
3. Bütün kadim dinlerde, bütün kutsal metinlerde hikayeler var’. M. Günyüz, Çocuk Yazını, 01.11.2017
4. Günyüz Melike ‘Sorun odaklı çocuk edebiyatı: Babamın Gözleri Kedi Gözleri ve Sevgili annelerim’ kitapları bağlamında boşanmış aile çocuğu olarak edebiyatta yer almak’ (200..) III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyat Sempozyumu
5. Kara A .M. Dr. M. Günyüz ile Röportaj (2020) netyazı.com/dr-melike-gunyuz-ile-röportaj
6. Karataş İ.H. ‘Türk toplumunda çocuk algısı nasıl ve bu algı çocuk kitaplarına nasıl yansıyor?’ Eğitim Gündemi. 9-bölüm.

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN YAZARLIĞA TEŞVİK YÖNÜ VE YENİ YAZARLARA KATKISI

Figen YAMAN COŞAR[1]

Özet

Yazmak da tüm diğer yetenekler gibi insanın özüyle dünyaya getirdiği cevherlerden biri. Yine de her yeteneğin gün yüzüne çıkması için bir desteğe ihtiyaç vardır. Yazarlık, bir insanın adıyla geride bırakacağı sonsuz bir miras olduğundan mı bilinmez cazibeli bir alan. Bu alanda kalıcı olmak, eli kalem tutan pek çok insanın hayali. Böyle bir hayali olmayanlarda bile hayranlık uyandıran itibarlı bir uğraş. Böyle olduğu için de yola çıkmak için yalnızca yetenek değil, cesaret de gerekiyor. Yazar adayları, ilk kitabının kahramanını kurgulamadan önce, kendi hikayelerinin kahramanı olarak bir yolculuğa çıkıyorlar. Olağan dünyasında aldığı bu macera çağrısını reddedenlerden biriyim ben. Eğer bilge yol gösterici Melike Günyüz ile karşılaşmasam, daha ilk eşiği geçemez, en baştan pes ederdim. Oraya varsam bile sonra karşılaştığım sorunlarla baş edemeyip mağaranın derinliklerinde büyüme deneyimimi yaşayamazdım. Basılı kitaplarım neredeyse yaşımla aynı sayıya ulaştı. Bunda onun teşvik ve rehberliğinin payı oldukça büyük. Kitaplarımın okuyucudan aldığı iltifatta da kuşkusuz öyle. Her insan kendi hikayesinin kahramanıdır. Ancak bazıları, başka hikayelere de dokunarak gerçek bir kahramana dönüşürler. Bildiride, yazma serüvenimin kahramanı Melike Günyüz'ün, yazarlığa teşviki ve tüm süreçlerdeki katkısı ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yeni yazar, ilk kitap, teşvik, katkı, bilge rehber.

MELIKE GUNYUZ'S ENCOURAGEMENT TO NEW WRITERS AND HER CONTRIBUTION TO AUTHORSHIP

Abstract

Writing, too, is an innate ability just like the other talents which naturally exist in the essence of human. Nevertheless; every talent needs a boost to come into light. Being an author is an attractive domain though the reason behind of this is still unknown yet probably it is everlasting legacy of the author's name as something a human being could leave behind. Many people who are literate dream of being permanent in this domain. In fact, it is admirable even for the people who have never dreamed of being an author. For this reason, being an author both takes courage and requires natural talent. The author candidates as the hero of their story settle for their own journey before they actually fictionalize the hero of their book. I am the one who reject the call of adventure in the flow of ordinary life. If it weren't for our encounter with Melike Günyüz, I couldn't pass even the threshold and I would give up before I started. Even if got there, I couldn't deal with the problems I met there and then I couldn't live the experience of growth in the depths of the cave. Today the role of the encourage and guidance she showed to me is immenseful into the success of my books which are printed numerous. Neither would I see the number of printed books reach almost to my age. Undoubtedly, she has the essential share in the compliments that my books took from the reader. Every person is a hero of his/her own story. But some of them turned into the real heroes by contributing into other one's stories. This statement will examine the hero of my writing adventure; Melike Günyüz in terms of her share and contribution in all the processes of being a writer.

Key words: New writer, new book, contribution, encouragement, mentor.

[1]Yazar, figanya@gmail.com

Giriş

Küçükken evcilik oynamayan kız çocuğu yoktur. Evcilikler imkansızın sınırlarını aşabilen bir zaman ve mekân yolculuğu aracıdır. İstediğiniz devirde, istediğiniz senaryoda, istediğiniz başrolü yazıverirsiniz kendinize, çocuk zihninizde. Tek başına oynadığım bir oyun var hatırımda. Tek başına oynarken kendime yazdığım rolü karşımda görebilmek için bir aynaya ihtiyacım var ancak evin tek aynası banyo lavabosunun üzerinde, boyumun tam erişmediği yerde asılı. Yüzümün tamamını onda görebilmek için ayak parmaklarımla yükselmem bile yeterli değil. Tarihi eser evimizin, oymalı balkonunun önündeki ahşap sedirin üzerinde oturduğumu ve macunlarıyla oynamayı sevdiğim ağaç kokulu pencereyi açtığımı anımsıyorum. Camdaki yansımamda kendimi görüyorum. Ben bir yazarım. Muhtemelen henüz okuma yazma bilmiyorum ancak yazarım. Elimde bir kalem kağıt var mı onu bile bilmiyorum ancak tek başına oynayıp kimseyi şahit tutmadığım bu evciliğin umuda bağlanmayan bir yanı var. Kimseyi şahit tutmamama sebep bir yan… Yazarların bambaşka sosyal statülere sahip insanlar arasından çıkabileceğine dair bir inanış… Zihnime bu inanışı yerleştiren de neyin nesi hiç bilmiyorum. Ancak kendimle ilgili böyle bir hayal kurmanın zihnimde, masal ülkesine prenses olmaktan bile uzak bir gerçekliği olmalı ki, bu oyunu sessiz oynuyorum. Belki bu sebepten yıllar sonra bir yayımcıdan telefon alıp "Bize kitap yazar mısınız?" teklifi ile karşılaştığımda ilk cevabım "Hayır" oluyor. Üç yıl boyunca evet diyemiyorum. Fakat karşınıza çıkan, tek başınıza sessizce oynadığınız o oyunu Günyüz'üne çıkaran bir ilham ülkesi Melike'si ise kaçış olmadığını eninde sonunda anlıyorsunuz. Ahşap pencerelerin yerine bu kez aynanız O oluyor. Ona baktığınızda çocukluğunuzu görebilmek, kaleminize kuvvet veriyor. Yazıyorsunuz. Yazar diyorlar adınıza. İnanamıyorsunuz. Belki de bu yalnızca fazla parlak bir aynaya karşı oynadığınız bir evciliktir, kim bilir?

Melike Günyüz'ün Yazarlığa Teşvik Yönü Ve Yeni Yazarlara Katkısı

Üniversiteyi kazanıp İstanbul'a geldiğimde, Fatih Harbiye Romanı'na sonradan eklenmiş bir karaktere benziyordum. Arkadaşlarımla kaldığım evim Fatih'te, okulum ise Nişantaşı'ndaydı. Babamın gönderebildiği harçlık iki otobüse binmeme yetmediği ve üstüne üstlük bir de beni araba tuttuğu için, her sabah Taksim'de inip Harbiye'den okula yürüyordum. Radyo Tv Sinema bölümünde okuyordum. İkinci sınıfta bir kitap fuarında karşılaştığım tanımadığım bir yazarın teklifiyle kendimi iş hayatının içinde buldum. Devam zorunluluğu olmayan okulumla birlikte tam zamanlı çalışmaya başladım. Mesleğimin ilk yıllarında yayıncım Ayşe Böhürler, bir akşam tüm ekibi evine davet etmişti. Ekip dışında kendi arkadaşlarının da bulunduğu o akşamdan aklımda kalan iki şey var. Biri makarnanın sosunu hazırlamasına yardım edişim, ikincisi gecenin hatırası fotoğrafta, çerçevenin sağ alt kısmında duran inci küpeli, beyaz yün kazaklı kadın. Onca kişi içinde neden onu detaylı bir resim olarak hatırladığımı hiç bilmiyorum. O akşam kendisiyle konuşup konuşmadığımızı da... Zihnimdeki iz o fotoğraf. Büyük ihtimalle ya o kareyi çeken benim yahut çekenin hemen yanında bir yerdeydim. Zira ne içindeyim o fotoğrafın ne de fotoğraf elimde.

Yönetmenlik, yayının tüm aşamalarının sorumluluğunu insana yükleyen bir meslek. Bu işi yaparken yazmaya olan ilgim sebebiyle çoğu defa program metinlerimi yazdım. Bazen de senaristlerin metinleri düzenledim. Zamanla bu benim ikinci işim oldu. Bazı dönemler, televizyonun yanı sıra reklam ajansları ve prodüksiyon şirketlerinde metin yazarlığı yaptım. Oğlum dünyaya gelip, aktif iş hayatı ile annelik arasında bir karar vermem gerektiğinde çok sevdiğim mesleğimle vedalaştım. İş arkadaşlarım yönetmenlik yapmasam da metin yazarak ekipteki varlığımı sürdürmemi teklif edince, roll captiondaki konumum değişti. Eskiden çocuk programları yönetmeniyken artık programın senaristi yahut editörü idim. Üstelik çalıştığım özel kanalın yanı sıra TRT kanalındaki birkaç programdan da senaryo teklifi almıştım. Televizyona yazmanın en güzel yanı, yazdığın metnin pek çok farklı profesyonelce okunup, değerlendiriliyor olması idi. Oyuncu ve tiyatrocularla çalıştığımız için, metindeki kusurların ilk aşamada görülmesi ve olgunlaşması bir nevi yazma pratiği idi. Çocuk programcısı olduğum için aynı zamanda pedagoglar ve eğitimciler ile de çalışıyorduk. Farklı yaş guruplarının ihtiyaçları, talepleri ve yönelimleri konusunda raitingler de fikir veriyordu. Yazdığımız işin görüntü ve sesle tamamlanacak olması, metni kendi zihnimde görebileceğim şekilde tasarlama yeteneğimi geliştirdi.

Bu yoğun ve keyifli süreçte bir gün bir telefon aldım. Üzerinden yıllar geçmiş olan o fotoğraf karesindeki inci kolyeli kadındı arayan.

“Ben Melike Günyüz, telefonunu Ayşe Böhürler’den aldım.” diyordu.

Televizyona yazdığım masalları izleyip beğenmiş ve onlara kitap yazmamı teklif ediyordu. İşte o an adeta Christopher Vogler’in macera döngüsünün içine girivermiştim. Uzun zamandır ritmine alıştığım, kurallarını bildiğim için kendimi güvende hissettiğim sıradan dünyamda, sıradışı bir macera daveti almıştım. Bu aslında boyum banyo lavabosunun üzerindeki aynaya yetişmezken kurduğum bir hayalin gerçeğe dönüşme sinyaliydi ancak kendimi bu maceraya hiç de hazır hissetmiyordum. İlk kez yazmaktan korktuğumu fark etmiştim. Televizyona yazarken oyunu nasıl kuracağımın farkındaydım. Ana çerçevem belliydi ve takım arkadaşlarımı aşağı yukarı tanıyordum. Üstelik o vakitlerde sosyal medya bu kadar etkin olmadığından üretilen işler tıpkı birer fast food gibi yayından sonra arşivin tozlu raflarına kaldırılıyor en fazla bir iki tekrar gösterimden sonra silinip gidiyordu. Halbuki kitap öyle değildi. Matbaanın olmadığı zamanlardan günümüze ulaşan kitapları bir düşünsenize! Yazdığınız kitap, siz yaşarken beğenilmezse mahcubiyet kaynağı, ölümünüzden sonra da eleştiriler karşısında sizi dilsiz bırakacak bir eserden başka bir şey değildi. Üzerine bir de çocuklar için yazmanın yüklediği farklı sorumluluklar vardı. İnancım gereği zaten hesap gününde beni bekleyen bir kitabım olduğunu kabul ediyorken, kendime yeni kitaplardan hesaplar açmak konusunda yeterince cesur değildim.

“Yapamam” dedim.

İnsan bilmediği bir ülkeyi en güvenli şekilde bir rehberle keşfeder. Kitap yazma ülkesinde aldığım bu davette en büyük korkum bilmediğim bu yerde tek başıma olduğumu düşünmemdi. Davet edenin; rehberin ta kendisi olduğunu anlamam neredeyse üç yılımı aldı.

Kitap yazma davetini kabul etmemiştim ancak Melike Günyüz, zaman zaman bana çeşitli dosyalar göndererek editör bakışıyla inceletip, düzenleme yapmamı, bazen bir hikâyeyi konu, mekan ve karakterlere bağlı kalarak yeni baştan oluşturmamı istiyordu. Bu çalışmaların, kitap yazmanın matematiğini anlamam için birer fırsat olduğunun, maceranın ilk eşiğini böylece geçtiğimin o vakitler farkında değildim. Bir gün, daha önce televizyonda birlikte çalıştığım ve çok sevdiğim psikolog arkadaşım Özlem Mumcuoğlu ile birlikte beni bir toplantıya davet etti ve teklifini yineledi.

“Bize kitap yazmaya ne dersin?”

Üstelik bu kitabın ne hakkında olacağı ile ilgili bir çerçeve de sunmuştu bana. İstanbul’un masal ve efsaneleri hakkında, hedef kitlesi ortaokul öğrencileri olan bir kitap. Daha önceki teklif, sonsuz uzay boşluğunda bir konu ve karakter arama kaygısı oluşturmuştu belki de üzerimde. Halbuki bu kez mekan alemdeki en sevdiğim ve tanıdığım yer, karakterim de yaşı ve hedef kitlesi ile kim olduğunu aşağı yukarı tahmin edebileceğim biriydi. Üstelik yayıncım, yazının sancılı yolunda yürürken beni yalnız bırakmayacağına bir güvence olarak, eski ekip arkadaşımı oturtmuştu karşıma. Sıkıştığım, tıkandığım, içinden çıkamadığım satırlarda telefonun ucunda olacaklardı. O gün kitabın ana çerçevesini beraberce planladık. Artık kendimi bilmediğim bir ülkeye paraşütle atılmış gibi hissetmiyordum. Daha da güvenli hissetmek için birkaç ay bir kütüphanede İstanbul hakkındaki kitapları karıştırdım. Hikayemde kullanmayı düşündüğüm konuları, kişileri, olayları ve mekanları not aldım. Çoğunu bilmekle beraber bu mekanları tekrar ziyaret edip kurguya başladım.

İlk kitabım Masalistanbul tamamlandığında basılıp basılmayacağından yine de emin değildim. Editör notunu beklerken olumsuz cevaba hazırlamıştım kendimi. Tıpkı tek başıma kimseye duyurmadan pencere önünde oynadığım o evcilikteki gibi sessizce bu maceradan çekilip gideceğimi düşünüyordum. Ancak Melike Günyüz’den gelen cevap olumluydu. Bir iki ufak revizyonun ardından kısa süre sonra kitabım basıldı. Ardından da yeni kitapların daveti geldi. Bu davetlerden biri yine çok ilgi gören Turuncu Öyküler seti ve Boğaz’ın Kedisi Titiz için olanı. Yayınevinin elinde birtakım çizimler vardı ve Melike Günyüz bu çizimlere hikâye yazmamı istiyordu. Sıfırdan yeni konular ve kurgular düşünmek zorunda değildim. Tıpkı televizyonda yaptığım gibi hazır görüntülerin bana verdiği ilham ile yazacaktım. Turuncu Öyküler hâlâ en sevilen hikayelerim arasında. Boğaz’ın Kedisi Titiz ise Çince dahil altı farklı dilde basıldı. Yayıncım Melike Günyüz ile anaokulundan ortaokula uzanan çizgide biri de Cahit Zarifoğlu Çocuk Edebiyatı Ödülü’ne layık görülen kırkın üzerinde kitap çıkardık.

Ben tıpkı Anadolu'nun yaşlı kadınları gibi içimden gelen bir akışla anlatıyorum hikayelerimi. Elbette ilkokulda öğrendiğim kompozisyonun temel ilkelerini ve televizyonda uyguladığım metin yazma aşamalarını bir mühendis gibi olmasam da zihnimin arkasında tutuyorum. Ancak hiçbir zaman kendimi işin tekniğini bilen ve yazarlık atölyesi davetlerine icabet edebilecek bir yazar olarak görmüyorum. Melike Günyüz'ün "Çocuk Edebiyatı Okumaları" adlı eserinde Kayıp İsimler Krallığı üçlememin ilk kitabı Yön-İz'i incelemiş olması, benim için ayrı bir kıymet taşıyor. Bu çalışmada, bilinçli şekilde planlamasam da metnimin, insanlığın var olduğu günden bugüne gelen bir anlatısal zincire nasıl bağlandığı akademik incelemelerle ortaya konuluyor. Çocuk edebiyatı hakkında herkesin fikir yürütüp ahkam kesebildiği ancak ehil değerlendirmelerin ne yazık ki nadiren yapıldığı günümüz dünyasında, böyle bir ikram görmek büyük bahtiyarlık.

Bana kalırsa bir yazarın yazar olup olmadığı, kendisinden sonraki zamanlarda hâlâ kıymetli okuyucular bulmasına bağlı. Zaten yayıncım Melike Günyüz de bana,

"Seni dünya çapında büyük yazar yapacağım fakat öldükten sonra" diyor. ☺

Yazmak, duygusal hassasiyetimin arttığı bir süreç. Günlük hayatın karmaşık rutinleri arasında bunun için vakit bulmak yaşadığım en büyük zorluk. Dış etkenler sebebiyle sürecin kesintiye uğraması, hafızamın zaafı sebebiyle metinle bağlantımın kopması anlamına geliyor ve bu sıkça başıma geliyor.

"Artık yazmayacağım, yazamıyorum, olmuyor!" dediğim zamanlar az değil.

Neyse ki yalnız yazın sürecinde değil, hayatımın tüm akışında, bireysel hikayemin kahramanı olabilmem için desteğini esirgemeyen ve bilgeliği ile bana dönüşüm iksiri sunan bir yayıncıya sahibim. Adımla geride kalacak bu sonsuz mirasın her harfi, kelimesi ve cümlesinde onun teşvik ve rehberliğinin izleri var. Her insan kendi hikayesinin kahramanıdır. Ancak bazıları, başka hikayelere de dokunarak gerçek bir kahramana dönüşürler. Kahramanım ve aynam olan yayıncım Melike Günyüz'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Onunla yürürken, yüreğinin sessiz kuşları sonsuz ormanlarda cıvıldayan bir kız çocuğuyum…

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN ESERLERİNDE SOSYO-KÜLTÜREL SORUNLARIN ÇÖZÜMÜ

Arş. Gör. Günel İSGENDEROVA[1]

Özet

Her bir toplumun, kişilik oluşumunda kendine özgü özellikleri, doğruluk ve yanlışlık ölçüleri var. Ayrıca bireyin fiziksel, maddi ve manevi ihtiyaçlarının karşılanması, medeni hakların korunması da toplumun temel görevlerinden biridir. Bu nedenle bireyin yetiştirilmesinde ailenin kullandığı yöntemler aile-toplum-kültür üçgeninin oluşmasında önemlidir. Kültürün bir parçası olan edebiyat da bireyi önceden var olan toplumun geleneklerinin ve pratik bilgilerinin bir ürünü olarak geliştirir. Bu sembolik etkileşimcilik ile birey geçmişten günümüze var olan sembollerin, geleneklerin ve değerlerin özüne inebilir, doğayı anlayabilir, iletişim olanaklarını genişletebilir ve kültürlerarası ilişkileri tanımlayabilir. Bu kavram aynı zamanda sosyolojik, psikolojik ve kültürel bir anlamı da kendinde barındırır.

Edebiyat sayesinde insan kültürel görüşler edinir, ait olduğu toplumun milli değerlerini ve kurallarını öğrenir. Dünyayı ilk önce ninniler, bayatlar, teşbihler, bilmeceler vb. aracılığıyla anlamaya başlar. Sembolik etkileşimcilik, bireyin benliyine ayna tutar, toplumdaki davranış ve tutumların imajını canlandırır ve düşünmesini sağlar. Bu şekilde toplumdaki normları ve değişiklikleri anlar. Bu nedenle edebi metinlerin çözümlenmesinde edebiyat ve sosyoloji arasındaki ilişkinin incelenmesi gerekmektedir. Sosyoloji, sosyal bir varlık olarak insanları, kurum ve kuruluşları, olayları inceler ve toplumun nasıl var olduğu, nasıl geliştiği, olaylarla nasıl baş çıkardığı gibi sorulara yanıt arar. Edebiyat da, insanın iç ve dış dünyası, değişime nasıl uyum sağladığı, isyan ve durgunluk koşullarıyla ilgilenir. Kısacası, ikisi de benzer sorulara cevap arıyor. Bu anlamda Melike Günyüz'ün çocuklar için yazdığı eserler dikkat çekicidir. Kişilik oluşumuna yönelik üretken ve farklı yaklaşımlarıyla çocuk edebiyatına katkı sağlamıştır. İnsan olgusunu ortaya çıkararak bireyin kendi doğasını anlamasının temellerini atmıştır.

Anahtar kelimeler: Toplum, sosyoloji, edebiyat, kültür, kişilik oluşumu.

SOLVİNG SOCİO-CULTURAL PROBLEMS IN THE WORKS OF MELİKE GÜNYÜZ

Abstract

Every society has its characteristics, dimensions of truth and error in the formation of personality. In addition, one of the main tasks of society is to meet the physical, material and spiritual needs of the individual and the protection of civil rights. Therefore, the methods used by the family in the upbringing of an individual are important in the formation of the family-society-culture triangle. The literature, which is a part of culture, also develops the individual as a product of the traditions and practical knowledge of a society that has existed from the beginning. With this symbolic interactionism, an individual can understand the essence of symbols, traditions and values that exist from the past to the present, understand nature, expand opportunities for communication, and define intercultural relations. This concept also reflects sociological, psychological and culturological meaning.

Through literature, a person formed cultural view, learns the national values and rules of the society to which it belongs. It first begins to understand the world through lullabies, bayats, parables, riddles, and so

[1] Sumkayıt Devlet Üniversitesi, gunel.isgan@gmail.com

on. Symbolic interactionism mirrors the ego of the individual, enlivens the image of behavior and attitudes in society and makes it think. In this way, norms and changes in society are understood. Therefore, in the analysis of literary texts, it is necessary to analyze the relationship between literature and sociology. Sociology examines people, institutions and organizations, events as a social entity, and seeks answers to questions such as how society came into existence, how it developed, how it copes with events. Literature is also interested in the inner and outer world of humans, how it adapts to change, the state of rebellion and stagnation. In short, both of them looking for answers to similar questions. In this sense, the works written by Melike Günyüz for children are noteworthy. She contributed to children's literature with his productive and different approaches to the formation of personality. By discovering the human phenomenon, she laid the foundation for the individual to understand his own nature. By exposing the human phenomenon, he laid the foundation for the individual to understand his own nature.

Keywords: Society, Sociology, Literature, culture, formation of personality.

Giriş

Edebiyat, ait olduğu toplumun tarih boyunca izlediği yolun mecazi anlatım yöntemidir. Çünkü edebî metin, toplumun doğrudan ruhuna hitap eden, en açık ve en karakteristik ifadeleriyle toplumun yapısını, meydana gelen olayların etkisini, çöküşünü, oluşumunu vb. taraflarını yansıtır. İnsanın ahlaki nitelikleri önce ailede sonra toplumda oluşur. Edebiyat, süreçlerin, düşüncelerin ve psikolojik zevklerin yalnızca dışavurumcu bir biçimi değil, aynı zamanda sosyo-kültürel ortamının bir ürünüdür. Bu nedenle edebiyat, hem bireysel eğitim hem de dünya görüşünün gelişimi açısından özel bir öneme sahiptir. Tüm yazılı ve sözlü edebiyatın birey üzerindeki etkisinin sosyo-kültürel bağlamda analiz edilmesi gerekmektedir.

Tabii ki, çocuğun kültürel eğitiminde okulun etkisiyle aile ve çevre ilişkilerinin etkisini eşit tutmak doğru bulunmaz. Bu da kültür kavramının farklı tanımlar şeklinde derlemesiyle ilişkili olduğundan aile ve toplum için de çeşitli anlamlar içermektedir. Bu bakımdan Edles kültürel tanımları üç büyük grupa ayırır. Edles`e göre kültür, *"(1) seçkin sanatsal faaliyetlere (klasik bale, opera, müzik, edebiyat ve.b), (2) bir halkın ya da grubun tüm yaşam biçimine, ya da (3) paylaşılan sistemlere veya şablonlara gönderme yapacak şekilde kullanılabilir"* (L.D.Edles, s. 5-6). Kültür, bir çocuğun yetiştirilmesinde, dünyayı nasıl görmesi ve bilgiyi nasıl işlemesi üzerinde derin bir etkiye sahiptir.

Fakat, bu unsurlar kültürün çocuk eğitiminde her zaman olumlu etkiye sebep olması anlamına gelemez. Bu durum genellikle, sosyal kontroller zayıfladığında, ahlaki ve sosyal kısıtlamalar ortadan kalktığında ortaya çıkar. Bu zaman bireyler huzursuz ve tatminsiz hale gelir, hayattan ne beklediklerini algılayamazlar. Durkheim bu durumu *"bireyin istekleri ile toplumun düzen ve kontrol ihtiyaçları arasında temel bir çatışma veya gerilim her zaman var olacaktır"*(M.Slattery, s.35) diye açıklıyor. Bu açıdan bakıldığında, çocukların yetiştirilmesindeki en önemli faktörlerden biri, ebeveynlerin hakim olduğu kültür, düşünce ve hayata bakış biçimidir. Aslında bireyin dünya görüşünü belirleyecek olan karakter ve "ben"lik gibi temel kişilik biçimleri aile ortamında oluşur ve bu süreç yaşam boyu devam eder. Kişilikler ve toplumsal roller değişse de insanların hayatta kalma mücadelesi, bu mücadeleye hazırlık, tehlikelerden kaçınma gibi gelenekleri değişmez. Şöyle ki, bireyler kişilik ve dünya görüşleriyle değişen kültüre uyum sağlamaya çalışır, sorunları kendi kimliklerinde ve ötekinin simgesinde aramaya başlıyor ki bu da kültürün kutuplaşmasını, yeni kültürel çalışmaların incelenmesini oluşturur. Bu da kişilik sürecinin hızlı gelişimini etkiler.

Kişilik, bir insanı diğerlerinden ayıran zihinsel, duygusal ve davranışsal özelliklerin kümelenişidir. Freud, kişiliği (Zihin anlayışını) id (alt benlik), ego (benlik) ve süperego (üst benlik) olmakla üç bölümden oluşturur. Bu parçalar karşılıklı ilişki içindedir ve birbirlerinin işleyişine etkide bulunurlar. Süper ego(veya vicdan), toplumsal idealleri (normlar, değerler, gelenekler) temsil eder. 3 ile 5 yaş arasında gelişir ve geleneksel değerlerin toplum tarafından çocuğa aktarılmasından oluşur. Bu yaş aralığında çocuk sadece ne yapması gerektiğini değil, düşüncelerini ve eylemlerini görünmez bir şekilde denetler, doğru ve yanlış yaptığını anlamaya çalışır. Ebeveynler bu yaş grubundakı çocukların kişisel gelişimi için çeşitli kitaplardan, çocuk masalları ve hikayelerden faydalanmaya çalışırlar. Bu kitaplar içinde Melike Günyüz`ün çocuklar için tasarladığı resimli

kitaplar da yer almaktadır. Melike Günyüz`ün özellikle 5-12 yaş gruplarında olan çocuklar için yazdığı hikayeler çocuğun düşünme ve analiz etme motorunu geliştirir, dialoglardan yararlanarak anahtar kelimeleri (sabır, sevgi, yürek, yardımseverlik, sorumlu vb.), Süper ego`nu rasyonel Ego`ya deneyim yoluyla bağlayarak zihniyetini geliştirir. "*Zihniyet, anlaşılmaz olan ve doğal-iklimsel ve tarihsel-kültürel çevrelerde oluşturulmuş etnolara ait büyük bir grup insanın derin bir ruhsal özelliği olan kolektif fikirlerin bir topluluğudur*" (E.Agayev, Y. Rzayeva, T. Hüseynova, T. Vahabova, s. 81). Birey toplumun sahip olduğu kültür ve değerleri zihniyet vasıtasıyla benimser, bu da toplum içinde bireyin nasıl bir davranış sergilemesini etkiler.

Farklı kültürel ortamlarda yetiştirilen çocuklar, çevrelerinden belirli girdiler alırlar. Bu manada her çocuk çevresindeki dünyayla etkileşim içinde benzersizdir ve çevresinden ne benimsediğini, aynı zamanda nasıl düşündüğünü ve nasıl davrandığını da şekillendirir. Bu şekillenme genellikle, dil vasıtasıyla kültürel gelişmeyi etkilendirir. Dahası, insanların birbirleriyle konuştukları içerik ve odak, kültürler arasında da farklılık göstermektedir. Örneğin, farklı kültürlerden gelen Türk ve Afrikalı kabile grubundaki anneler ve ya bir Çingene grubundaki anneler çocuklarıyla farklı şekilde iletişime geçerler. Türk anneler, çocuklarının isteklerine ve ihtiyaçlarına odaklanma eğilimindedirler. Oysa ki, Afrikalı ve Çingene grubundaki annneler daha çok sosyal çevreye odaklanıyorlar. Bu, çocuğun diğer insanlarla olan etkileşimlerini ve onu çevreleyen kuralları içerebilir. Demek ki, her bir ulusun kendine özgü kültürel değerleri var ve bu kültürel değerlerin *"*ulusal pedagoji" (A.Rahimov, 2014)olarak değerlendirebiliriz. Ulusal değerler beşeri değerlerin yaranması için zemin yaratır, onu zenginleştirir ve şekillendirir. Fakat, bu değerler ayrı ayrı milletlerin ürünüdür. Şöyle ki, türklerin ulusal değerler vatana sevgi, milli birlik, büyüye saygı, yardımsever olmak, misafirperverlik, söz bütünlüğü, sıcakkanlılık, dini değerler vb. değerleri içerir. Bu unsurlar başlı başına halk, millet ve vatan kavramlarını oluşturur, yeniler ve genişletir. Bu açıdan bakıldığında millet ve vatan kavramı sosyolojik bir kavram olarak "statik" bir varlık olmayıp, tarih boyunca "dnamik" ve gelişen bir kavramdır. Bir milleti şekillendiren unsurlar arasında dil olduğu gibi edebiyat, müzik, tiyatro ve diğer sanat dalları yer alır. Her şeyden önce edebiyat dil aracılığıyla bir milletin kültürünü yaşar ve genişletir. Bir dilde kelime bolluğu o dilin ait olduğu ülkenin kültürünün zenginliğini gösterir.

Dili zengin tonlarda kullanan Melike Günyüz, çocuk edebiyatına katkıda bulunarak, onlara hümanizm, çalışkanlık, samimiyet ve sabır aşılayarak çocukların dünyasına seslenir. Hikayelerin metnini sade ve çocuklar için anlaşılır dil biçimde kurgular. Bu tür duyguları benimsemeyen bir bireyin kendisine ve çevresine karşı şefkatli olması beklenmez.Melike Günyüz, bu yüksek duyguları çocuklara aşılayarak yetiştirir, folkloru ustaca kullanır ve tarih ile bugün arasında bir köprü kurar. "Nesrettin Hoca ve Cimri Komşunun hikayesi"de folklor kahramanı olan Nesrettin Hoca aracılığıyla kötü alışkanlıklardan uzak durmayı, akıllı ve yardımsever olmayı eylenceli, bir o kadar da düşündürücü bir şekilde mesajlar ileterek çocukların analiz etme becerilerini geliştirir. Aynı zamanda okumayı ilginç ve eğlenceli bir aktivite haline getirir. Kültürel gelişme etki eden etmenlerde biri de folklordür. Folklor, bir ülkenin gelenek, adet, müzik, masal, hikaye, ata sözü, öykü, dans gibi ürünlerinin toplusudur ve ülkenin kültürel değerlerini taşımaktadır. Genel olarak, sözlü şekilde olan halk gelenekleri konularındaki ürünleri inceleyen bilim dalının adı olarak geçer. Ayrıca, çocuk gelişiminde ebeveynler sıkça folklor örneklerinden de yararlanmaktadırlar. Folklor, çocuğun gelişmesine ve sosyalleşmesine büyük ölçüde etki eder. Folklor vasıtasıyla gerekli bilgileri elde eden çocuk, böyle övgüleri gerektiren durumlarla karşılaştığında şaşırmadan ne yapması gerektiğini bilir.

Folklor, bireylere nasıl etkileşime geçeceğini, neyin doğru, neyin yanlış olduğunu, yaşamı deneyimlerle öğretici bir şekilde sunar, eleştiri ve analiz etme yeteneğinin gelişmesine yardımcı olur. Bununla beraber, folklor çocuğun fantazi dünyasını da geliştirir. Folklorun yüzyıllar boyunca gelişerek değişmesinde politik baskılar, ekonomik değişmeler, politikadaki ilerlemeler ve dine yönelik tutumlardaki değişmeler rol oynamaktadır. Çocukların toplumdaki rolü değiştikçe, fantezilerinde önemli bir kategori oluşturur. Filmlerden, kitaplardan edinen bu bilgileri daha sonra çocuk, çevre ilişkilerinde de tekrarlamaya başlar. Bu anlamda Melike Günyüz, folklor motiflerini ustalıkla kullanarak hayata daha büyük ve derin bir bakış açısıyla bakmaya yardımcı oluyor. Aynı zamanda çocuğun çevre ile basit ve mantıklı düşünme arasındaki bağlantıları öğrenmesine yardımcı olur, doğaya ve topluma uyumunu sağlar.

Anadolu`nun çocuk destanı olarak değerlendirilen "Keloğlan masalları" motiflerinden yola çıkarak dostluk, arkadaşlık, sadakat gibi asil alışkanlıklar edinmesini sağlar. Çocuk edebiyyatının sevilen kahramanı olan Keloğlan akıllı, cesur, çalışkan, haksızlığa karşı çıkan, sorunlara pratik çözümler üreten, mücadeleci kişiliğe sahiptir. Bu özellikleri tanışan birey, sahip olduğu kültürün tarihsel kökleri hakkında bilgi sahibi olmakla kalmaz, aynı zamanda dünya görüşünü de geliştirir. Akademisyen İsa Habibbayli'nin belirttiği gibi, *"destan, ulusal ve insani idealleri yaygınlaştırma, geleceğe yönelik bir mesaj aşılama ve zorluklara çağrı yapma görevini yerine getirmeye hizmet ediyor"* (İ.Hebibbeyli, s. 118). "Keloğlan Suskunlar Ülkesinde" adlı hekayesinde bu mesajlar babadan oğula miras kalan kitap aracılığıyla iletilir. Çocuklara büyüme zamanının geldiğini, sahip olduklarının kıymetini bilmelerini, harcandıkça artan değerlerin farkına varmalarını sağlar. Açık şekilde deneyim kazanmasını ve soru sorma becerilerini pekiştirir. Ana fikri bilmece yoluyla ele alan yazar çocuklarda merak hissi uyandırır ve düşünmesini sağlar. İlk önce çocukta merak hissini uyandırmakla konuya karşı dikkatini çeker. Keloğlanı bu yolculukta neler beklediğini merak eder ve Kimlere yardım edilmeli? Pratik çözümler nasıl üretilmeli? Gerçek hazine nedir? Nasıl davranmalı? Benden beklenen nedir? gibi zihinsel hazırlık sorularını geliştirir. Bu durum, sorumluluk ve arkadaşlık arasındaki ilişkinin çeşitli açılardan değerlendirilmesi ile "ayna benlik" sürecini etkiler. Bütün bunlar çocuğun sosyalleşmesi ve toplumsallaşması açısından son derecede önem arzetmektedir. Bir tarafdan sosyalleşmesi diğer yandan topluma faydalı bir birey olmasını sağlar.

Bireyin fiziksel, maddi ve manevi ihtiyaçlarının karşılanması, medeni hakların korunması da toplumun temel görevlerinden biridir. Bu nedenle bireyin gelişiminde kullanılan yöntemler aile-toplum-kültür üçgeni bağlamında incelenmelidir. İnsanlar nesneler, olaylar, düşünceler ve diğer insanlarla etkileşimleri sonucunda değişir ve bazı durumlarda karar vermek için nesnelere anlam yükler.Bu anlamda kültürün bir parçası olan edebiyat, sembolik etkileşimcilik yoluyla bireyin aydınlanmasına yardımcı olur. İnsan, düşüncesi, deneyimi ve eylemleri sonucunda sosyal bir varlıktır. Yani, diğer insanların varlığı gereklidir ve her etkileşimin temelini ve anlamını sembolize eder; Özellikle dil aracılığıyla paylaşım, sembolik etkileşimcilikle açıklanır. Hiçbir şey (örneğin bir ev, ağaç, bulut veya aşk), insanların iletişim sürecinde onlara yüklediği anlamdan başka bir anlama sahip değildir.

Her bir toplumun, kişilik oluşumunda kendine özgü özellikleri, doğruluk ve yanlışlık ölçüleri var. Ayrıca bireyin fiziksel, maddi ve manevi ihtiyaçlarının karşılanması, medeni hakların korunması da toplumun temel görevlerinden biridir. Bu nedenle bireyin yetiştirilmesinde ailenin kullandığı yöntemler aile-toplum-kültür üçgeninin oluşmasında önemlidir. Kültürün bir parçası olan edebiyat da bireyi önceden var olan toplumun geleneklerinin ve pratik bilgilerinin bir ürünü olarak geliştirir. Bu sembolik etkileşimcilik ile birey geçmişten günümüze var olan sembollerin, geleneklerin ve değerlerin özüne inebilir, doğayı anlayabilir, iletişim olanaklarını genişletebilir ve kültürlerarası ilişkileri tanımlayabilir. Bu kavram aynı zamanda sosyolojik, psikolojik ve kültürel bir anlamı da kendinde barındırır. Semboller olmadan ne insan etkileşimi ne de toplum bir anlam ifade edemez. Edebiyat, sanat ve kültür başlı başına bu semboller aracılığıyla zihnimize girer ve çevremizde meydana gelen olay ve süreçleri anlamamıza, özüne ulaşmamıza yardımcı olur. Sadece olayların dinamiklerine değil, aynı zamanda duygu ve düşüncelerin gelişimine de odaklanarak, kendimizi adadığımız dünyada açıkça rehberlik etmemize ve hedefler belirlememize olanak tanır. Melike Günyüz, sembolik etkileşimciliğin gücüyle işinin özünü oluşturan anları kaleme alarak, çocuklarla ustaca ve yalın bir dil üslubu ile iletişim kurmuştur. "Gümüş Göl Masalları" adlı hikayeler toplusunda bu noktalara dikkat çekerek tembelliği en büyük ayıp olarak görür. Çünkü dünyadaki hiçbir şey boş boş oturmak ve çalışmamak kadar kötü değildir. Bu dünyadaki her şey bir amaç için yaratılmıştır. Bir güç diğerinin yardımı olmadan hayatta kalamaz. Böylece çocuklar dünyaya analiz gözüyle bakacak ve olup biteni sorgulamadan kabul etmez. Toplum tarafından hoş görülmüyen davranışlar tespit edecek, kendi kişisel özelliklerin yanı sıra başkaları tarafından da nasıl algılandığını görecektir. Toplumsal yaşamda insanların bir birini nasıl gördüğüne dair hem doğru hem yanlış algılamaları oluşabilir. Bunun sonucu bireyin tutumları davranışlarını etkileyebilir. Bu gibi olumsuz sonuçların karşısı yazarın kullandığı yalın ve anlatıcı dille alınabilir. "Gümüş Göl Masalları" toplusunun kahramanları gibi doğru yola yönelme ve çaba harcama, anlatıcı dille zihinsel soruların hazırlanmasına teşvik eder.

Edebiyat sayesinde insan kültürel görüşler edinir, ait olduğu toplumun milli değerlerini ve

kurallarını öğrenir. Dünyayı ilk önce ninniler, bayatlar, teşbihler, bilmeceler vb. aracılığıyla anlamaya başlar. Sembolik etkileşimcilik, bireyin benliyine ayna tutar, toplumdaki davranış ve tutumların imajını canlandırır ve düşünmesini sağlar. Bu şekilde toplumdaki normları ve değişiklikleri anlar. Bu nedenle edebi metinlerin çözümlenmesinde edebiyat ve sosyoloji arasındaki ilişkinin incelenmesi gerekmektedir. Sosyoloji, sosyal bir varlık olarak insanları, kurum ve kuruluşları, olayları inceler ve toplumun nasıl var olduğu, nasıl geliştiği, olaylarla nasıl baş çıkardığı gibi sorulara yanıt arar. Edebiyat da, insanın iç ve dış dünyası, değişime nasıl uyum sağladığı, isyan ve durgunluk koşullarıyla ilgilenir. Kısacası, ikisi de benzer sorulara cevap arar. Bu anlamda Melike Günyüz`ün çocuklar için yazdığı eserler dikkat çekicidir. Kişilik oluşumuna yönelik üretken ve farklı yaklaşımlarıyla çocuk edebiyatına katkı sağlamıştır. İnsan olgusunu ortaya çıkararak bireyin kendi doğasını anlamasının temellerini atmıştır.

Bireyin gelişiminin ve şeylere atfettiği anlamların sosyal bir süreç olduğuna inanan Günyüz, sembolik etkileşim aracıyla "ayna benlik" ve "rol alma" gibi sosyal kavramları eserlerine aktararak olumsuz davranışlardan nasıl uzak duracaklarını, kötülükleri nasıl menedeceklerini ve iyi işler yapmayı, kimsesiz ve ihtiyaç sahiplerine nasıl yardım edeceklerini, gerekli ve gereksiz alışkanlıkları nasıl ayırt edeceklerini öğretir.

Sonuç

Melike Günyüz, edebiyat yoluyla çocuklara edindikleri bilgileri nasıl kullanacaklarını ve her duruma uygun nasıl davranacaklarını öğreterek bu davranış biçimlerine uygun sosyal çevreyi oluşturmalarına yardımcı olur. Çocuklara okuma kültürü aşılayarak onların duygusal motor ve entelektüel boyutlarını harekete geçirir. Böylece çocuklar bu hikayeleri sadece eğlenmek için değil, bilgi için de okurlar. Böylece, Türk edebiyyatında yeni dönem çocuk edebiyyatının gelişmesine de katkı sağlamış oluyor. Hem halk kültüne hem sözlü kültüre başvurarak toplumda bazı problemleri aradan kaldırma ve şifa yollarını kurgu yoluyla ifade eder.

Sosyal araştırma, toplumda meydana gelen değişiklikleri, insanlar arasındaki ilişkileri edebi eserler aracılığıyla incelerse, insanlar sosyal ortamları bilişsel olarak inceler, bu ortamların farklı yönleri arasındaki ilişkileri, geçiş noktalarını ve etkileşimin gücünü inceler. Kültürün bir parçası olan edebiyat, önceden var olan bir toplumun geleneklerinin ve pratik bilgilerinin bir ürünü olarak oluşur. Sembolik bir etkileşimcilik ağını anımsatan edebiyat, üretildiği dönemi yansıtır ve anlamını kuşaktan kuşağa aktarır. Bireyin topluma faydalı bir vatandaş olarak oluşmasını etkiler.

Kaynakça

1. A. Bakıkhanov, (2005), *Seçilmiş eserleri*, Bakı, Avrasiya Press, s. 488.
2. A. Rahimov, (2014), *Sefalet,* Bakı, BQU neşriyatı, C. 6, s. 499.
3. E. Agayev, (2008 *), "Sosyal Pedagoji"* Derslik, ADPU Yayınları, Bakı, s.81
4. İsa Habibbeyli, (2020), *"Kitabi-Dede Korkut": yazılı epos ve ya epopeya,* Bakı, Elm, s. 280.
5. Laura Desfor Edles, (2006), *Uygulamalı Kültürel Sosyoloji,* İstanbul, Babil Yayınları, s. 354.
6. Martin Slattery, (2014), "Sosyolojide Temel Fikirler", SENTEZ Yayıncılık, İstanbul, s. 35
7. Melike Günyüz, (2013), *Nesrettin Hoca ve Cimri komşunun hikayesi*, Minik Ada, s.24
8. Melike Günyüz, (2017), *Keloğlan Suskunlar Ülkesinde,* Erdem Çocuk Yayınları, s. 24
9. Melike Günyüz, (2017), *Gümüş Göl Masalları,* Erdem Çocuk Yayınları, s. 100

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN ÇOCUK EDEBİYATI ALANINDA YAPTIĞI METİNLERARASILIK ANALİZLERİ IŞIĞINDA YETİŞKİNLİK VE ÇOCUKLUĞUN SINIRLARINI YENİDEN YORUMLAMAK

Fatma Kübra KAYA[1]

Özet

On dokuzuncu yüzyılda siyasi, sosyolojik, ekonomik, sanatsal ve düşünsel alanda meydana gelen bir dizi gelişme sonucunda dünya modernizmin etkisi altına girmiştir. Modernite pek çok yeni kavram ve olgunun ortaya çıkmasına olanak sağladığı gibi, bu kavram ve olguların kategorize edilip tanımlanmasına da ortam hazırlamıştır. Bu kategorize edilme ve tanımlanma süreci, farklı kavramlar arasına çizilen keskin sınırları da beraberinde getirmiştir. Çocuk ve çocukluk da moderniteyle birlikte yeniden inşa edilen ve tanımlanan kavramlardandır. Çocukluğun tanımlanması, insan olmanın farklı evreleri olan çocukluk ve yetişkinlik arasına belirgin bir çizgi çekmiştir. Artık çocuğa ve çocukluğa ait olan şeyler ile yetişkinlik ve yetişkinliğe ait olan şeyler çok daha farklıdır. Bu kırılma edebiyat alanında da yaşanmış ve salt çocuk okuyucuya yönelik üretilen eserler "çocuk edebiyatı" başlığı altında değerlendirilmeye başlamıştır. Ancak yirminci yüzyılın ortalarından itibaren modernitenin kavramları bu derece homojen şekilde ele alışı sorgulanmaya başlamış ve her alanda daha çoğulcu bir tutumu savunan post-modernizmin etkileri görülmeye başlamıştır. Post-modernizmin yarattığı bu etki çocukluk ve yetişkinlik, çocuk edebiyatı ve yetişkin edebiyatı arasındaki net çizgiyi de kaldırmış ve bu iki edebiyatın aslında ne kadar iç içe olduğunu, birbirlerinden ne kadar etkilendiklerini ortaya koymuştur.

Bu çalışmada Melike Günyüz'ün çocuk edebiyatı alanında yaptığı akademik çalışmalardaki metinlerarasılık analizleri ele alınacak ve bu analizlerde ortaya konan "çocuklara yönelik edebi eserlerin, yetişkinlere yönelik eserlerle sıklıkla metinlerarası ilişki kurduğu" tezi incelenecektir. Bu tez ışığında ve post-modernizmin ortaya koyduğu yukarıda bahsedilen çoğulcu yaklaşım da baz alınarak yetişkinlik ve çocukluk kavramlarının sınırlarının mahiyeti tartışılacaktır. Tartışma Melike Günyüz'ün metinlerarasılık analizine tabi tuttuğu çocuk kitapları ve onların metinlerarası ilişkiye girdiği eserler üzerinden sürdürülecektir. Bu sayede, tartışmanın nihai amacı olarak "çocukluk" ve "yetişkinlik" kavramları daha heterojen ve çoğulcu bir bakış açısıyla yorumlanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: çocukluk, yetişkinlik, post-modernizm, çocuk edebiyatı, metinlerarasılık.

REINTERPRETING THE LIMITS OF ADULT AND CHILDHOOD IN THE LIGHT OF MELIKE GÜNYÜZ'S INTERTEXT ANALYSIS ON CHILDREN'S LITERATURE

Abstract

As a result of a series of developments in the political, sociological, economic, artistic and intellectual fields in the nineteenth century, the world came under the influence of modernism. Modernity has not only enabled the emergence of many new concepts and phenomena, but also prepared the environment for the categorization and definition of these concepts and phenomena. This categorization and definition process has brought sharp boundaries drawn between different concepts. Child and childhood are also concepts that are reconstructed and defined with modernity. The definition of childhood drew a distinct line between childhood and adulthood, which are different stages of being human. The things that belong to the children and childhood and the things that belong to adults and adulthood are now much different. This has also been

[1] Yazar, fkubra_turker@hotmail.com

experienced as a turning point in the field of literature, and works produced only for children readers have begun to be evaluated under the title of "children's literature". However, since the middle of the twentieth century, the homogeneous handling of the concepts began to be questioned and the effects of post-modernism, which advocated a more pluralistic attitude in every field, began to be seen. This effect created by post-modernism has also removed the clear line between childhood and adulthood, children's literature and adult literature, and revealed how these two literatures are actually intertwined and how much they are influenced by each other.

In this study, the analyzes of intertextuality in Melike Günyüz's academic studies in the field of children's literature will be discussed and the thesis that "literary works for children often establish intertextual relations with works for adults" will be examined. In the light of this thesis and based on the pluralistic approach of post-modernism, the nature of the boundaries of the concepts of adulthood and childhood will be discussed. The discussion will continue through the children's books that Melike Günyüz has analyzed for intertextuality and the works in which they have an intertextual relationship. In this way, the concepts of “childhood” and “adulthood” will be tried to be interpreted from a more heterogeneous and pluralistic perspective as the ultimate goal of the discussion.

Keywords: childhood, adulthood, post-modernism, children's literature, intertextuality.

Giriş

İnsanoğlu dünyayı anlayabilmek ve anlatabilmek için kavramlara ihtiyaç duyar. Bu sebeple varlığı parçalara böler, sınıflandırır, isimlendirir ve tanımlar. Yani insanoğlunun var olduğu andan itibaren kavramlar da var olmaya başlamış ve insanoğlunun dünya serüveni boyunca yaptığı her yeni keşif, yeni bir kavramın doğuşuna vesile olmuştur. “ ‘Donohue insanların sınıflandırma hakkında yazmaya başlamadan ya da listelemeden çok önce, her konuştuklarında farkında olmadan sınıflandırma yaptıklarından bahseder’ (2006, s:40). Ancak Aydınlanma hareketiyle başlayan modern dönemde bu insani içgüdülerin getirdiği sınıflandırma, kavramsallaştırma ve tanımlama süreci her alana yayılmış ve hem niceliksel hem de niteliksel açıdan farklı bir boyuta taşınmıştır. Bu dönemde ‘sınıflandırma ve sınıflandırılan ögelerin kaydını tutma eylemi bir mantarın her yanı sarması gibi her alanı sarmıştır’ (Black, 1998, s:42)” (Mai, 2010, 710)

İnsan, beşer, insanlık ve beşeriyet kavramları modern öncesi çağlarda da var olan eski kavramladır. Kutsal metinlerin hepsinde insandan ve onun özelliklerinden bahsedildiği görülür. Bunun yanında Antik dönem düşünürlerinin de insan olmaktan, insan kavramından bahsettikleri ve insan aklı, insan sezgisi üzerine tartıştıkları bilinmektedir. Ancak Aydınlanma’nın en önemli ilkelerinden biri olan hümanizm ışığında modern dönemde insan ve insanlık hem biyolojik hem felsefi hem de sosyolojik açıdan kapsamlı olarak ele alınmış, incelenmiş ve sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma ve kategorize etme eğilimi sonucunda insan kavramı da alt başlıklara ayrılmıştır. Bebeklik, çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik gibi insanın gelişme safhalarını belirten ifadeler de bu dönemde net bir şekilde kavramsallaşmış, tanımlanmış ve sınırlandırılmıştır. Yani çocuk ve çocukluk kavramlarının net sınırları içerisinde tanımlanması modern dönemde gerçekleşmiştir.

İnsanın biyolojik ve psikolojik gelişimi göz önüne alınarak elde edilen veriler doğrultusunda yapılan bu sınıflandırmalar, her kategoriye ait belli alanların da ortaya çıkışına ortam hazırlamıştır. Dolayısıyla modernizm çocuk ve çocukluğu kategorize edip tanımlamanın yanında çocuk gelişimi, çocuk sağlığı, çocuğun eğitimi gibi çocuğa ait alanlar da ortaya çıkarmıştır. Çocuk edebiyatı da çocukluğun sınıflandırılması sonucu ortaya çıkmış, edebiyatın alt kategorilerinden biridir. Çocuğu yetişkinden ayıran çizgiler edebiyatta da çizilmiş ve çocuk edebiyatı ile yetişkin edebiyatı arasına bu çizgilerle sınır koyulmuştur. Ancak zaman içinde, post-modernizmin homojenliğe karşı çıkıp her alanda daha çok çeşitliliği savunan tutumu sonrasında bu sınırların aslında çok da keskin olmadığı, çocuk kitapları ve yetişkin kitaplarının çoğu zaman metinlerarası ilişki içine girdiği, her iki edebi türün aynı konuları işleyebildiği ve benzer mesajlar vermeye çabaladığı görülmüştür. Böylece çocuk ve yetişkin ayrımı da çocuğa ait olan ile yetişkine ait olanın sınırları da tekrar ele alınmıştır.

Bu çalışmada, post-modernizmin her alanda ortaya koyduğu çoğulcu yaklaşımın çocuk edebiyatı ve yetişkin edebiyatı arasındaki ilişki için ne kadar geçerli olduğu tartışılacaktır. Bu argüman Melike Günyüz'ün bazı çocuk kitaplarını baz alarak yaptığı metinlerarasılık analizleri ile örneklendirilecek ve çıkarımlar yine Melike Günyüz'ün bu tahlilleri doğrultusunda temellendirilecektir.

a. Çocuk ve Çocukluğun Sınırları

"Çocuk kimdir?" Bu sorunun cevabı hakkında bugün bile insanlar ortak bir karara varamamışlardır. Çocuğun kim olduğu, çocukluğun ne zaman başlayıp ne zaman bittiği, çocuğun ve çocukluğun sınırları zaman, mekân ve bağlama göre değişkenlik gösterir. Ancak çocuk ve çocukluk hakkında en net fikirler, en belirgin sınırlar modern dönemde çizilmiştir.

Çocuk kavramı oldukça eski bir kavramdır. Çocuğa ve çocukluğa ait bazı eşya ve olguların da tarih öncesi devirlerde dahi var olduğunu söylemek mümkündür. Bunu tarih öncesi devirlerden günümüze kadar gelmiş bazı arkeolojik kalıntılar vasıtasıyla anlayabiliriz. Örneğin İngiltere'de "Castledyke South, Barton-upon-Humber'da yedinci yüzyıldan kalma Anglo-Sakson mezarlığında 133 numaralı mezarın uzunluğu bir metreden azdır. Bu, mezarda bir çocuğun gömülü olduğunu gösteren kanıtlardan birisidir. Ancak başka kanıtlar da vardır. Kemikler yok olmuştur, ama Hıristiyanlık öncesi Anglo-Saksonlar'ın bir geleneği olarak çocuk kendisine ait eşyalarla gömülmüştür. Mezarda üç cam boncuğun yanında göğüs şeklinde bir biberon çıkmıştır. Belki de anne hiç süt üretememişti; ya da diğer Anglo-Sakson mezarlarında da görüldüğü gibi bebek yarık damaklıydı ve ememiyordu (Cunningham, 2006, sf: 24). Bunun yanında İstanbul'da Sadberk Hanım müzesinde de antik döneme ait oyuncaklardan oluşan geniş bir koleksiyon mevcuttur. Yani insanlar çocuklarına özel olarak, bazen biberon gibi problem çözmeye yönelik bazen de oyuncaklar gibi onları eğlendirmeye yönelik eşyalar üretmişlerdir. Bunların yanında kutsal metinlerin hemen hepsinde de çocuk kavramına rastlamak mümkündür. Kur'an-ı Kerim'in Bakara Suresi'nin 233. ayetinde annelerin çocuklarını emzirmesi ve babaların çocuklar üzerindeki yükümlülüklerinden bahsedilir. "Annesiyle birlikte bebek İsa, Çarmıha Gerilme ile birlikte, Hıristiyanlar'ın en aşina olduğu görüntüdür" (Cunningham, 2006, sf: 27). Ancak hem antik kalıntılar ışığında elde edilen veriler hem de kutsal metinlerin çocuğu ele alış şekli, çocuğu kendinden menkul değil de ebeveynlerin zürriyetleri bağlamında ele alır. Yani çocuk bir yetişkinin çocuğu olduğu için önemlidir ve bu bağlamda mevzubahis olmaktadır.

Ebeveynlerin çocukları olmanın dışında çocuğun modernite öncesinde belli bir tanımı ve herkes tarafından kabul gören sınırları yoktur. Örneğin İslam inancına göre akil ve baliğ olmayan bir çocuğun -şayet ölürse- yaşarken yaptığı hiçbir şeyden sorumlu olmadığına inanılırken, "Orta Çağ'da Katolikler vaftiz edilmeden gömülen bir bebeğin cehenneme gideceğini düşünürlerdi." (Alexandre-Bidon&Lett, 1999, sf:24) Yani dinsel çerçeveden bakıldığında farklı dinlerin çocukla ilgili tutumunun farklı olduğu açıktır. Hukuksal bağlamda bakıldığında ise geçmişte, bugün için çocuk sayılacak kişilerin hırsızlık gibi suçlardan ceza aldığını biliyoruz (Cunnigham, 2006, sf:27). Ya da çok da uzak sayılmayacak bir geçmişe kadar on iki- on üç yaşlarında çocukların evlenmelerinin yasal ve son derece normal olduğunu görüyoruz.

Bugün bile, "o günlerden bin yıllar sonra hala bir çocuğun cezai sorumluluğunun ne zaman başladığına karar vermeye çalışıyoruz" (Cunningham, 2006, sf: 27). Ancak şu da bir gerçek ki modernizmin kategorize etme ve tanımlama eğilimi sonrasında artık eskisinden çok daha fazla insan çocuğun kim olduğu, çocuğa ait dünyanın içinde neler olduğu, çocukların hangi yaşta cezai olarak sorumlu olabilecekleri, hangi yaşta evlenebilecekleri gibi konularda hemfikirdir. Çünkü modernizmin en önemli ilkelerinden birisi olan ilerleme düsturu, geçmişte yaşanan sorunları çözmeye odaklanmıştır. "On dokuzuncu yüzyılda İngiltere'de, gelişmekte olan kasabaların kenar mahallelerinde veya Sanayi Devrimi'nin fabrikalarındaki çocukları inceleyen bazı gözlemciler, 'çocukluğu olmayan çocuklar' gördüler. Bu tür çocuklara bir çocukluk vermeye, vücutlarını bozan yetişkinlik damgalarını ortadan kaldırmaya çalıştılar. Bir çocuğun çocukluk hakkından bahsetmeye başladılar" (Cunningham, 2006, sf:17). Waugh 1913'te yazdığı kitabında "çocuğun haklarının onun doğumsal hakları olduğundan bahseder. Çocukların Magna Carta'sı, onların doğasıdır" (Waugh,

1913, sf:296). Bu fikirler doğrultusunda modern toplumlarda çocukların hangi yaşa geldiklerinde çalışabilecekleri, evlenebilecekleri, cezai olarak sorumlu tutulabilecekleri gibi sorular yasalarla belirlenmiştir.

Sonuç olarak on dokuzuncu yüzyıl sonları ve yirminci yüzyıl başlarında modern toplumlarda çocuk ve yetişkin ayrımı net bir şekilde yapılmıştır. Çocuk zorunlu eğitime tabi tutulması gereken ve eğitim hayatı bitmeden ya da belirli bir yaşa gelmeden cezai olarak sorumlu tutulamayacak olan, hayatı hakkında evlilik gibi önemli kararları alamayacak olan ve çalıştırılması doğru olmayan bir varlıktır. Yetişkin olana dek bir yetişkinin bakımına muhtaçtır. Çocukların kendilerine ait, yetişkinlerden ayrıştırılmış bir dünyaları vardır çünkü her şey "çocuğa göre" değildir.

b. Edebiyatta Çocuk ve Yetişkin Ayrımının Sınırları

Çocuğun ve çocukluğun bir uzmanlık alanı oluşu ve yetişkinlikten ayrıştırılması, çocuğun kendinden menkul özne olarak ele alınması edebiyatta da etkisini göstermiş ve yetişkinlerden ayrı bir dünyası olduğu varsayılan çocuğun, edebiyatı da artık özelleştirilmiştir. Çünkü artık çocuklara yönelik eserler hem nitelik hem de niceliksel olarak "çocuğa göre" olmalıdır. Çocuğa görelik bahsinin edebiyattaki etkisi, çocuk edebiyatının doğuşu olmuştur.

Çocuk edebiyatı denildiğinde genellikle akıllara masallar gelmektedir. Özellikle sözlü edebiyat döneminden bugüne gelmiş masallar, modern dönem öncesinde de çocuklara yönelik eserlerin ortaya koyulduğuna kanıt olarak gösterilebilir. Ancak sözlü edebiyatın parçası olan bu tarz masallar ve kıssaların yalnızca çocuklar için anlatıldığını söylemek mümkün değildir. Bu masal ve kıssaların birçoğu modernize edilerek, çocuğa göre düzenlenerek modernizm sürecinde yazılı hale getirilmişlerdir. Örneğin bugün Kırmızı Başlıklı Kız olarak adlandırılan masal, onuncu yüzyılda köylüler arasında anlatılmıştır (Berlioz, 2005, 63) Masalın on yedinci yüzyılda Charles Perrault tarafından yazılı hale getirilmiş hali oldukça müstehcen ve şiddet içerikli bir metin olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu versiyonun da hedef kitlesinin yalnızca çocuklar olduğunu söylemek mümkün değildir. Hatta Fatih Erdoğan "Kırmızı Başlıklı Aşiftenin Başına Gelenler" başlıklı makalesinde, Jack Zipes'tan alıntıyla "Perrault'nun bu masalı çocukları da içeren eğitimli üst tabaka için yazdığını" belirtmiştir (Erdoğan, https://www.fatiherdogan.com/kirmizi-baslikli-asiftenin-basina-gelenler/). Metnin modernize edilişi ve çocuğa göre uyarlanması ise Grimm Kardeşler tarafından on dokuzuncu yüzyılda gerçekleşmiştir.

Sözlü edebiyat döneminden kalan ve sonradan modernize edilen metinlerin yanında, modern normlara ve çocuğa görelik kurallarına uygun şekilde yazılan özgün eserler de on dokuzuncu yüzyıl ile birlikte yayınlanmaya başlamıştır. Peter Pan, Gizli Bahçe, Tavşan Peter gibi romanlar on dokuzuncu ve yirminci yüzyıllarda yazılmış ve hedef kitlesi çocuklar olan eserlerdir. Bu eserlerin özellikleri genel olarak eğlendirmek, eğlendirirken öğretmek, ders vermek, terbiye etmek, bazen dönemin ideolojisini çocuklara aşılamaktır. Çoğunlukla mutlu sonla biterler. Yetişkinlere yönelik eserlerle karşılaştırıldıklarında daha yalın bir üslupla yazıldıkları söylenebilir. Konuları itibariyle de yetişkinlere yönelik eserlerden daha kısıtlı bir yelpazeye sahiptirler. Çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran ve çocuğa göreliği belirleyen hususlar genel hatlarıyla bunlardır.

Yirmi birinci yüzyıla gelindiğinde, modernizmin her alanda yaptığı sınıflandırma eyleminin alanlar arasında kopukluklara sebep olduğu görülmüş ve her alanda daha çoğulcu, daha heterojen bir yaklaşımı benimseyen post-modernizm akımı etkili olmaya başlamıştır. Post-modernizmin edebiyata getirdiği iki yenilik metinlerarasılık ve yapıbozumculuk olmuştur. Melike Günyüz "Çocuk Edebiyatı Okumaları" başlıklı çalışmasında metinlerarasılığı şu şekilde tanımlar:

"Metinlerarasılık, postmodern sanat akımının edebiyata yansıması ile ortaya çıkan disiplinlerarası bir kavramdır. 1960'lardan sonra Mihail Bahtin'in diyalogsallaştırma (ya da söyleşimcilik) kuramı ile önünü açtığı, Julia Kristeva tarafından 'Her metin alıntılamalardan oluşma bir mozaiktir. Her metin kendi içinde başka bir metnin eritilmesi ve dönüşümüdür.' ifadeleri ile ilk kez kavramsal olarak kullandığı, Roland Barthes tarafından eleştiri kuramı olarak öne çıkarılan ve Jacques Derrida'nın yapıbozumculuk/yapısökümcülük görüşü ile geliştirilen bir metin inceleme yöntemidir. Bu inceleme yöntemi hiçbir metnin tek başına var olamayacağı, kendinden önceki metinlerle ilişki

içinde olduğu, onların izini taşıdığı, onlardan beslendiği düşüncesine dayanır" (Günyüz, 2022, sf:42.43).

Post-modernizmin fark ettirdiği, her metnin bir başka metin ile ilişkili olduğu hususu, farklı edebi türler arasında bir ilişki olduğu gerçeğini gün yüzüne çıkarmıştır. Yani modernizmin yetişkin edebiyatından ayrı bir tür olarak ortaya çıkardığı çocuk edebiyatı, yetişkin edebiyatından o kadar da net çizgilerle ayrılmış değildir. Hatta çocuklara yönelik eserler, kendilerinden önce yazılmış eserlerle metinlerarası ilişki içine girmiş olabilirler. Metinlerarasılık analizleri, yapısöküm gibi yöntemlerle bu ilişkiler gün yüzüne çıkarılmıştır ya da çıkarılabilecektir.

c. *Melike Günyüz*'ün Metinlerarasılık Analizlerinde Yetişkin ve Çocuk Edebiyatı İlişkisi

Melike Günyüz'ün "Çocuk Edebiyatı Okumaları: Kök Metinler, Metinlerarası İlişkiler, Karşılaştırmalı Okumalar" adlı eseri, metinlerarası ilişki analizine dayanan iki çalışma içermektedir. Bu çalışmalardan birisi çocuk edebiyatı ile yetişkin edebiyatı, bir diğeri ise ilk gençlik edebiyatı ile yetişkin edebiyatı arasındaki ilişkiyi tahlil etmektedir. Bu iki analiz Türk Çocuk Edebiyatı'nın da yetişkin edebiyatı ile keskin sınırlarla ayrılmadığının ve bu metinlerle ilişki kurduğunun kanıtı olarak gösterilebilir.

Melike Günyüz'ün metinlerarası ilişki analizi yaptığı eserlerden birisi, Erdem Çocuk Yayınları'ndan çıkan Küçük Ok üçlemesidir. Melike Günyüz Küçük Ok üçlemesinin iki farklı eserle kurduğu ilişkiyi tahlil eder; bu iki eser Kitab-ı Dede Korkut ve Asteriks serisidir. Bilindiği gibi Kitab-ı Dede Korkut Türkçe'nin en eski eserlerinden birisidir. Her ne kadar sadeleştirilmiş ve kısaltılmış versiyonlarıyla çocuklara da sunulmuş olsa da asıl metin gerek içerik gerekse de üslupsal nitelikleri doğrultusunda bugün için yetişkinlere yönelik bir eser olarak sınıflandırılmaktadır.

Kitap Küçük Ok'un Kitab-ı Dede Korkut ile olan ilişkisinin analizine şöyle başlar:

> "Geleneğin güncellenmesi ve bunun yeniden yazılmasının önemini Aktulum şu şekilde ifade etmektedir: "Bir ulusun kültürünün temel unsurlarını canlı tutmanın yolu onların sürekli olarak başka dönemlerde güncellenmelerine bağlıdır. En etkili güncellenme yolu ise başka yapıtlarda yeniden kullanıma sokulmaları, bir başka deyişle söylemlerarası/metinlerarası bir sürece katılmalarıdır" (Aktulum, 2013,9). İşte tam bu noktada metinlerarasılık geleneksel unsurların yeniden kullanıma sokulmasını sağlayan bir araçtır (18). Çocuk edebiyatının öğretme işlevine geri döndüğümüzde kültürün ve geleneğin aktarılması ve içinde bulunulan çağın sanatsal bakış açılarını yansıtması bağlamında metinlerarasılığın çocuk kurmacasındaki rolü daha belirgin hale gelir" (Günyüz, 2022, 47)

Yani çocuklara yönelik eserler ortaya koyan yazarların belli başlı amaçlarından biri olan "eğitmek", çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatı ile metinlerarası ilişki kurmaya zorlar; zira yetişkinlerin çocukları eğitmek için aktarım yaptıkları alanlar gelenek, din, bilim, tarih gibi çeşitlendirilebilecek bir yelpazedir. Çocuğun modernizm sürecinde alanlaştırıldığını göz önüne alırsak, modern öncesi dönemde üretilen kaynaklardan çocuk edebiyatına yapılan aktarımların hepsinin bugün yetişkinlere yönelik eserler olarak sınıflandırılan eserlerden yapıldığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla yetişkin ve çocuk kavramlarının da modernizmin söylediği kadar net çizgilerle birbirlerinden ayrılmadığı çıkarımı yapılabilir.

Gelenek ve folklorün çocuklara aktarımı esnasında, çocuk edebiyatı ile yetişkin edebiyatının metinlerarası ilişki kurmasının kaçınılmazlığını Melike Günyüz şu şekilde ifade eder:

"Folklor, edebiyatın doğduğu yerdir." (Hearne, 2011, 210). Zaman içinde çocuk edebiyatı türlerinin gelişmesi ve çeşitlenmesine karşın çocuk edebiyatının başlangıç noktasını oluşturan Avrupa peri masalları ve Türk halk masalları gibi masallar; müstakil türler olarak çocuk edebiyatının içinde yer almaya devam etmiştir. Doğumundan itibaren ninniler, şarkılar, masallar, bulmacalar gibi sözlü kültürün ürünleri ile muhatap olan sonrasında çok farklı okumalarla edebi birikimini oluşturan bir yazarın farkında olarak ya da olmayarak folklorik unsurları yazdığı metinlere dahil etmemiş olması düşünülemez. Yazarın birikiminin farkında olmaksızın metne yansıması bir yana kimi

yazımlarda yazarın özellikle belli motifleri farklı yöntemlerle metnine dahil etmesi postmodern dönem yazarlarına has bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır" (Günyüz, 2022, sf: 51).

Çocuk edebiyatı her ne kadar çocuklara yönelik eserlerin toplandığı bir alan olsa da bu eserlerin yazarları yetişkindir. Alıntıda da bahsedildiği üzere kendi birikimlerinden, yazdıkları metinlere bilinçsiz dahi olsa aktarım yapmamaları mümkün değildir. Post-modern yazarlarsa bu aktarımı bilinçli olarak yapmaktadırlar. Bu da çocuk edebiyatı ile yetişkin edebiyatı arasındaki ayrımın çok da derin bir ayrım olamayacağının, bu iki türün birbiri ile ilişki halinde olmasının kaçınılmaz olduğunun bir göstergesidir. Kullanılan dil, üslup, kurgusal özellikler fark etse bile söylemsel olarak bu iki tür arasında büyük farklar yoktur; zira edebiyatın konusu hayattır, çocuklar da yetişkinler de aynı hayatı paylaşmaktadırlar. Yetişkinler hayattan edindikleri tecrübeyi çocuklara aktarmak için çocuk edebiyatını kullanmaktadırlar. Bu durum bile çocuk edebiyatı ile yetişkin edebiyatının, dolayısıyla da çocuk ile yetişkinin dertlerinin, meselelerinin çok da farklı olamayacağının göstergesidir. Post-modern yazarlar bu farkındalık sonrasında çocuk edebiyatının konu edindiği hususları genişletmiş ve mültecilik, iklim krizi, ırkçılık, savaş, toplumsal cinsiyet ve doğal afetler gibi daha önceden yetişkinlerin dünyasına ait olduğu varsayılan ancak aslında çocuklarda da farkındalık oluşturmak zorunda olduklarını anladıkları konulara eserlerinde yer vermeye başlamışlardır.

Melike Günyüz'ün Küçük Ok serisinin Kitab-ı Dede Korkut ile kurduğu metinlerarası ilişkiyi analiz ettiği çalışmasının ışığında, kurulan ilişkinin amacının gelenek aktarımı ve tarihsel farkındalık oluşturmak olduğunu söylemek mümkündür. Küçük Ok serisinde "kurgu boyunca okuyucu bir yandan dönemin spor etkinliklerinin, yemek ve eğlence kültürünün, aile ilişkilerinin izini sürerken bir yandan da Türk-Çin ilişkilerinin diplomatik boyutunu takip etme şansına sahip olur. Eğlenceli bir dille kaleme alınan bu üçlemenin kahramanlarından birinin Dede Korkut olması, Boğaç Han hikayesi ile doğrudan metinlerarası bir ilişki kurar" (Günyüz, 2022, sf: 49,50). Yani bir çocuk bu kitabı okurken hem geleneğe aşinalık kazanır, hem de kurgu üzerinden de olsa tarih hakkında bilgi sahibi olur. Bugün yetişkinlerin Kitab-ı Dede Korkut'u da aynı amaçlarla okuduklarını söylemek mümkündür. Hatta belki yüzlerce yıl boyunca insanlığı Türklük hakkında aydınlatan bu metnin yazılışının amacı da budur.

Sonuç

Melike Günyüz çocukluğun müstakil bir inceleme alanı olarak keşfedilmesi ve geçen yüzyılda psikoloji ve pedagoji alanının saygın bir yer edinmesi ile çocuk edebiyatı yazımının zemininin sağlamlaştığını söyler (Günyüz, 2022, 85). Ancak geçen yüzyılda çocukluğun müstakil bir inceleme alanı olarak keşfedilmesi, çocuğa yabancılaşmayı de beraberinde getirmiştir. Bahsedilen dönemde çocuklara yönelik üretilen eserler pedagojik normlara uygun olma kaygısıyla konu ve üslup açısından kendisini kısıtlamış ve çocuğun dünyası ile yetişkinin dünyasını sıkı sıkıya ayırmaya yönelik bir tutum sergilemiştir. Ancak post-modern anlayışın etkisi çocuk edebiyatında da görülmüş ve yirmi birinci yüzyılla birlikte çocuk edebiyatı da daha çoğulcu bir yaklaşımın etkisi altına girmiştir.

Çocukları yetişkinlerden ayıran temel fark, bedensel ve zihinsel gelişimlerinin henüz başında olmaları ve hayat hakkındaki tecrübelerinin daha kısıtlı olması ile alakalıdır. Ancak dünyada savaş mağduru olan, açlık çeken, ırkçılığa maruz kalan veya doğal afetlerde kalıcı sakatlık yaşayan veya ailesini kaybeden pek çok çocuk da vardır. Yetişkinlerle çocuklar aynı dünyada yaşamaktadırlar. Çocukların dünyasını umutlu ve renkli tutmak elbette yetişkinlerin görevidir; ancak geleceğin yetişkinleri olan çocukları dünya hakkında bilinçlendirmek, yaşadıkları toplumun değerleri ve gerçekleri hakkında farkındalık kazandırmak da yine yetişkinlerin görevidir. Kaldı ki çocuk edebiyatının net sınırları olduğu inancının hakim olduğu dönemlerde yazılan eserlerin bile yetişkinlere yönelik eserlerle metinlerarası ilişki kurması, bu iki edebi türün birbiriyle etkileşim halinde olduğunun bir kanıtıdır. Çünkü yetişkin ile çocuk sürekli etkileşim halindedir.

Post-modern yaklaşım yetişkinleri edebiyat yoluyla çocukları inşa etmek ve kafalarındaki çocuk profilini yaratmaya çalışmak yerine, edebiyat yoluyla onlara dünya hakkında bildiklerini anlatma yoluna itmiştir. Zira geçmişte her ne kadar kendi bildiklerini çocukların dünyasından

saklamak isteseler de yazdıkları metinlere bunları aktarmamaları mümkün değildir. Melike Günyüz'ün metinlerarasılık analizleri de çocuk kitaplarının, bugün yetişkinlere yönelik eserler olarak sınıflandırılan geleneksel yapıtlarla olan metinlerarası ilişkisini ortaya koyarak, yetişkin ve çocuk ilişkisinin mahiyetini ortaya koymuştur.

KAYNAKÇA

Berlioz, J. (2005), *"Il faut sauver Le petit chaperon rouge"*, Les Collections de l'Histoires Vol: 36

Cunningham, H. (2006), *"The Invention of Childhood"*, BBC Books

Erdoğan, F., *https://www.fatiherdogan.com/kirmizi-baslikli-asiftenin-basina-gelenler/*

Günyüz, M. (2022), *"Çocuk Edebiyatı Okumaları: Kök metinler, Metinlerarası İlişkiler, Karşılaştırmalı Okumalar"*, Erdem Yayınları

Mai, J-E (2010), *"The Modernity of Classification"*, Journal of Documentation, Vol:67

ÇEVRE VE EDEBİYAT İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA MELİKE GÜNYÜZ ANLATISI

Tahir ZORKUL*

Özet

Akademisyen, yazar Melike Günyüz çocuklara yönelik kaleme aldığı ve pek çok dile çevrilen eserleriyle çocuk edebiyatı sahasında adından söz ettiren bir isimdir. Yazar anlatılarında özellikle milli ve manevi olanın ötesinde insanî değerleri öncelemeyi yeğler. Olayların gerçek ya da hayali mekânlarda cereyan ettiği ve kahramanların çoğunlukla hayvanlar arasından seçildiği öykülerde/masallarda, birlikte yaşama kültürü, 'öteki'ne tahammül, farklılıkların zenginliği, dostluk, yardımlaşma, paylaşma, doğaya ve doğadaki diğer canlılara saygı temel izlekler olarak dikkat çeker. Kimi eserlerinde de geçmişten miras olarak devraldığımız kültürel varlıklara karşı genç dimağlarda bir bilince yol açılması, bu yolla kültürel varlıkların korunması, geçmişle sağlam bağlar kurulması ve nihayetinde de geleceğin sağlam temeller üzerine inşası hedeflenir.

Bu bildiride Günyüz'ün "Mutsuz Martı Murta Nasıl Mutlu Oldu? ve "Güvercin Toplantısı" adlı öyküleri çevre duyarlılığına yönelik iletiler, kentleşme süreciyle birlikte çevrenin sömürülmesine dair eleştiriler ve insan merkezci çevreci yaklaşımlara karşı çözüm önerileri açısından ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Melike Günyüz, Çocuk Edebiyatı, Masal, Hikâye, Çevre.

MELIKE GÜNYÜZ NARRATOR IN THE CONTEXT OF THE RELATIONSHIP OF ENVIRONMENT AND LITERATURE

Abstract

Academician, writer Melike Günyüz is a name that has made a name for itself in the field of children's literature with her works written for children and translated into many languages. In his narratives, the author prefers to prioritize human values beyond the national and spiritual ones. In the stories/tales where the events take place in real or imaginary places and the heroes are mostly chosen from among animals, the culture of living together, tolerance to the 'other', richness of differences, friendship, cooperation, sharing, respect for nature and other living things in nature draw attention as basic themes. In some of his works, it is aimed to create a consciousness in the young minds against the cultural assets we inherited from the past, to protect cultural assets in this way, to establish solid ties with the past, and finally to build the future on solid foundations.

In this statement, Günyüz's "How Was Murta the Unhappy Seagull Happy? and "Pigeon Meeting", will be discussed in terms of environmental awareness, criticism of the exploitation of the environment along with the urbanization process, and solutions to anthropocentric environmental approaches.

Keywords: Melike Günyüz, Children's Literature, Fairy Tale, Story, Environment.

* Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. e-mail: tzorkul@yyu.edu.tr

Giriş

Yazarın eserlerine geçmeden önce, Ekoeleştiri/çevreci eleştiri ve Çevre-Edebiyat ilişkisine kısaca değinmekte fayda vardır.

Ekoeleştiri 90'lardan sonra gelişen ve çevre-edebiyat ilişkisini inceleme konusu yapan disiplinlerarası bir çalışma alanı (Oppermann, 2012: 10); insan ve doğayı birbirinden ayrı görmeyen, hem sosyal hem de biyolojik sistemlere eşit bir ilgiyle yaklaşan eko merkezli bir kuramdır. Bu nedenle edebiyat ve kültür çalışmalarında doğa-insan birlikteliğini vurgulamak suretiyle yeni ufuklar açan ekoeleştiri, temelde ekolojinin, her şeyin birbiriyle bağlantılı olduğunu savunan bütünsel evren görüşüne dayanmaktadır (Oppermann, 2012: 14).

Çevreci eleştiri, insanın tüm canlılar aleyhine geliştirdiği davranış ve düşünce biçimlerini bertaraf etmeyi hedeflemekte, doğaya içsel değer atfederek doğanın tüm unsurlarını bir bütün olarak görmekte ve tüm canlıların yaşam hakkına saygıyla yaklaşılması gerektiğini savunmaktadır. (Oppermann, 2012: 15)

Edebiyat çalışmaları ve kuramlarını gezegen düşüncesine yönlendiren çevreci eleştiri, insan merkezli bakış açılarını, insanı da kapsayan gezegen merkezli dünya görüşüyle değiştirmeyi öngörmektedir. Bu nedenle insan düşüncesine yön verme kapasitesine sahip edebiyat, çevre bilincinin yaygınlaştırılmasında öncü bir rol üstlenir (Oppermann, 2017: 26).

Ekoeleştirel düşünceye göre edebiyatın temel amacı, "insanın fiziksel çevresiyle olan ilişkilerini tekrar gözden geçirme olanağı sağlayan ekolojik bir bilinç oluşturmak ve bu yolla doğanın kötü muameleye maruz kalmasını önlemek" olmalıdır (Bulut Sarıkaya'dan aktaran Oppermann, 2012: 14).

Bu yaklaşımı benimseyen çevreci eleştirmenlere göre, ekosistemdeki tüm canlılar, değerleri insana faydalarından bağımsız olarak kabul edilmesi gereken birer bireydir ve her bireyin kimliğini diğer canlılarla olan ilişkisi şekillendirir. Neil Evernden'in ifadesiyle, "her şey birbiriyle bağlantılıdır, birinde bir değişim diğerini derinden etkiler" (Bulut Sarıkaya'dan aktaran Oppermann, 2012: 15).

Bu iç içe geçmiş ilişkiler sarmalında dengeleri bozan tek varlık insan olduğu gibi kurguladığı anlatılar vasıtasıyla buna çözüm üreten de yine insanın kendisidir (Oppermann, 2012: 15)

İçinde yaşadığımız gezegenin geleceğine dair endişeler, çevre sorunlarını sadece ekolojinin uğraş alanı olmaktan çıkarır ve disiplinlerarası bir boyuta taşır. Bunun sonucu olarak edebiyat, tüm insanlığı derinden etkileyen çevre sorunlarıyla ilgilenmeyi kendisine görev sayar (Bulut Sarıkaya'dan aktaran Oppermann, 2012: 16). Böylelikle "doğa yazarları doğanın kalemi olup, konuşamayan doğaya ses verirler" (Özdağ, 2017a: 15).

Kurgusal üretimler yoluyla doğanın unsurları, kendilerine ses verildiği için yeniden var olmaya başlar. Endüstrileşme, şehirleşme, modern bilim, din ve felsefenin, insan gözünde uzun zaman önce sıradanlaştırdığı doğa yeniden değer kazanır. Doğa yazarları için doğadaki canlılar hiç de mekanik varlıklar değildir. Aksine Gilbert White'ın deyimiyle, "onlar isteklerini ve duygularını 'ifade edebilen' varlıklardır" (Özdağ, 2017a: 18). Doğa, Descartes'ın tasarladığı gibi, "insan ihtiyaçlarına göre ayarlanabilecek bir saat" değildir (Nikiforuk, 2020: 90).

Güzel sanatların bir dalı olarak edebiyat, en temel düzeyde, insanın değerleri ve davranışlarıyla ilintilidir. (Sloviç'ten aktaran Özdağ, 2017b: 8). O halde günümüzde bir çevre görüşü geliştirmede doğa yazını eserler kadar, çevre meselelerine odaklanmış kurgusal eserler de etkin rol oynar (Özdağ, 2017b: 13).

Temelde çevreci eleştirmenler, çevre krizine çözüm bulunması için salt bilimin işe yaramayacağını her fırsatta dile getirirler. Onlara göre, bilimin dili mekaniktir, sıkıcıdır, duygulardan yoksundur; insanın doğaya olan tavrında gereken değişikliği sağlamada yetersiz kalır. Bu konuda esas fark yaratacak olan, insan ruhuna hitap eden ve böylelikle içsel bir değişime imkân tanıyan edebiyat ürünleridir. Söz konusu ürünler, bilim dilinin yetersizliğini doğrularcasına, doğanın bütünselliğini, doğanın ve canlıların içsel değerini, insanın onlara karşı sorumluluklarını en etkili biçimde öğretir. Yine bu eserler -çevreci eleştirinin özüne uygun olarak- insanın 'doğanın yegâne

efendisi' değil; bütünün 'sade bir üyesi' olduğunu bizlere hatırlatır (Özdağ, 2017b: 20; Morris, 2019: 13).

Şimdi bu teorik bilgiler ışığında Günyüz'ün öykülerine göz atalım.

Mutsuz Martı Murta Nasıl Mutlu Oldu? öyküsünde ana mekân eski ve yeni yapılarıyla İstanbul'dur. Yazar, kahramanı Murta'yı İstanbul'un tarihi yapılarına; sırasıyla *Kız Kulesi, Galata Kulesi, Adalet Kulesi* ve *Beyazıt Yangın Kulesi*'ne doğru bir yolculuğa çıkarır. Bu yolculuk sırasında bir yanda söz konusu tarihi yapıların ne zaman, ne amaçla ve kim/kimler tarafından inşa edildiğine dair özlü bilgiler verirken; diğer yandan da satır aralarında çevre ve insanlarla aynı çevreyi paylaşan canlılara yönelik mesajlar vermeyi de ihmal etmez. Meselâ, son zamanlardaki eğlencelerin vazgeçilmezi olarak görülen havai fişeklerin sorumsuzca patlatılmasının genelde kuşları; özelde yavru martıları tehdit etmesine dikkat çekilir.

Öykü özetle şöyledir;

Kadıköy'den kalkan vapurlara eşlik etmek ve simit kapma yarışı, bütün martılar gibi, Murta'nın da en büyük eğlencesidir. Doğduğu günden beri Murta'nın yüzünde gülümseme hiç eksik olmaz. Son zamanlarda değişmiş, durgunlaşmıştır. Eski neşesinden eser kalmamıştır. Onun bu hali, arkadaşlarını tedirgin eder. Murta artık Kadıköy'den hareket eden vapurları selamlamadan karşıya kanat çırpıp gözden kaybolmaya başlar. Arkadaşları durumu öğrenmek için gizlice takibe koyulurlar. Murta öncelikle *Kız Kulesi*'ne doğru uçmaya başlar. Burası söylenceye göre 2500 yıl önce denizin ortasında bir kayanın üzerine inşa edilmiştir. Kral, burayı kızını ölümden korumak için yaptırmıştır. O günden beri *İstanbul Boğazı*'ndan geçen bütün deniz taşıtları onu selamlamadan geçmezler. Murta önce buraya gelip kulenin tepesine konmadan birkaç kez kulenin etrafında döner, sonra denize batıp çıkar. Kulenin tepesinde durup biraz bakındıktan sonra karşı kıyıdaki *Galata Kulesi*'ne doğru kanat çırpar. Bu kule de neredeyse 1000 yıldır bu şehre bekçilik etmektedir. *Cenevizliler* burayı inşa etmişlerdir. Murta buranın etrafında üç kez döndükten sonra, bu kez de *Topkapı Sarayı*'nın bahçesindeki *Adalet Kulesi*'ne yönelir. Burası, *Fatih Sultan Mehmet* tarafından tam 560 yıl önce inşa edilmiştir. Efsaneye göre adalet isteyenler, kuleye bağlı çanı çekmek suretiyle taleplerini padişaha iletirlermiş. Murta buranın etrafını dört döndükten sonra *Beyazıt Yangın Kulesi*'ne doğru havalanır. Bu kulenin tepesinde biraz dinlenir. Burası 260 yıl önce inşa edilmiştir. Bugün İstanbul Üniversitesi'nin bahçesinde İstanbul'u selamlamaktadır. Eski itfaiyeciler/tulumbacılar, bu kuleden şehri gözetleyip yangın var mı diye bakarlarmış. Murta, tıpkı bir tulumbacı gibi kulenin tepesine konup bir süre şehri gözetler. Ardından yönünü *Boğaz Köprüsü*'ne çevirir. Köprü boyunca birkaç kez uçtuktan sonra tekrar *Harem İskelesi* kıyısına arkadaşlarının yanına döner. Murta'nın şehir turları günlerce devam eder. Nihayet Murta bu esrarengiz şehir turlarından vaz geçer ve yeniden eski neşesine kavuşur. Yavru martılarla ilgilenmeye, onlara balık avlamayı öğretmeye başlar.

Murta sonunda, arkadaşlarına gerçeği anlatmaya karar verir. Son zamanlarda vapurla karşıya geçen insanların sayısında azalma olduğunu ve insanların eskisi kadar martıları simitle beslemediğini fark etmiştir. İnsanların bu ilgisizliğinden tedirginlik duymuş ve olayı araştırmak üzere şehir turuna karar vermiştir. Gerçekte meselenin martıları sevmemekle değil; insanların vapurlar yerine karşıya *Marmaray* adlı yeni bir icatla suyun altından geçmeyi tercih etmeleriyle ilgili olduğunu anlar. Meselenin özünü öğrenince de sevinir; çünkü martılar uzun zamandan beri balık avlamak ve sağlıklı beslenmek yerine, emek harcamaksızın denize atılan yiyeceklerle beslenmeyi tercih etmişlerdir. Bu da denizlerin kirlenmesine sebep olmuştur. Bu sayede hem denizler kirlilikten kurtulmuş hem de martılar eskisi gibi simit bulamadıkları için daha çok balık avlamak zorunda kalmışlardır.

Yazar bu tutumuyla bir yandan, gerek tarihi yapılara gerekse de *Boğaz Köprüsü* ve *Marmaray* gibi modern yapılara karşı -başta çocuklar olmak üzere- her yaştan insanları bilinçlendirmeyi hedeflerken; diğer yandan da bu mekânların şehrin kültürel kimliğine kattığı değere vurguda bulunmak suretiyle farkındalık oluşturmaya çalışır. "Dahası ekoloji ve çevre bilimleri sürekli olarak bizim doğa hakkındaki bilgilerimizi genişletmekte, çevre ve doğa konusundaki farkındalığımızı arttırmaktadır. Öyleyse bilgi ve farkındalık kazandırılarak derinleşen duygularımızın bize anımsattığı insan dışı varlıklara ve tüm doğaya karşı olan yükümlülüklerimizden daha fazla kaçamayız ya da kaçmamamız gerekir" (Özer, 2017: 24).

Melike Günyüz'ün çevre sorunlarına dikkat çeken bir diğer öyküsü, *Güvercin Toplantısı* adını taşımaktadır. Öyküde temel izlek çarpık kentleşme ve hayvanların; özellikle de güvercinlerin yaşam alanlarına müdahaledir. Bu bağlamda Ahmet Hâşim'e değinmeden geçmek olmaz. Hâşim, *Gurebahane-i Laklakan* adlı eserinde yer alan ve Türk mimarisini değerlendirdiği *Güvercin* başlıklı yazısında mimari anlamında yitirdiğimiz değerleri güvercinler üzerinden aktarır. Güvercinleri tıpkı çini gibi Şark mimarisinin tamamlayıcısı olarak değerlendiren yazar, sözlerini şu ironik ifadelerle sürdürür: "Güvercinler ne yabancı banka binalarının sahte arabesklerine, ne de evkaf hanlarıyla vapur iskelelerinin kubbelerine ve süslü saçaklarına aldanıyor. Duyun-ı Umumiye'nin damları üstüne bir güvercinin konduğunu henüz bir kimse görmemiştir. Güvercin, hayret edilecek bir anlayışla usta Sinan ve Kasım'ı aciz taklitçilerinden ayırmakta zerre kadar tereddüt göstermiyor. Büyük mimarlarımızın bazen fikir danışması için Güzel Sanatlar Kurulu'na bir güvercinin de âzâ seçilmesi acaba uygun olmaz mıydı?" (Haşim, 1991: 56).

Güvercin Toplantısı öyküsünde ağaçların kesilmesi ve yerlerine koca binaların dikilmesi sonucu güvercinlerin hem barınacak yer hem de beslenecek yiyecek bulamamaları konu edilir. Güvercinler bu durumda ya göç edecek ya da insanlara savaş açacaklardır. Yaşlı güvercin, bunların yerine güvercinleri seven insanları harekete geçirmeyi önerir. Bunun üzerine insanlara mesajını iletmek üzere yaz-kış, yağmur-çamur demeden yaşlı bir kadının balkonuna konmaya başlar. Yaşlı kadın onu besler, okşar; ancak dilinden anlamadığı için güvercinin vermek istediği mesajı başlangıçta algılamakta güçlük çeker. Sonunda geç de olsa durumu anlar ve belediye başkanına müracaat eder. Ondan, güvercin evleri yaptırması talebinde bulunur. Belediye başkanı, yaşlı kadının bu talebini makul karşılar ve güvercin evleri inşa edilir. Bu sayede güvercinler hem aç kalmaktan kurtulur hem de temiz su içme şansına kavuşur. Yaşlı güvercin, dedesinden kalma *bereket tüyü*nü, yaşlı kadına hediye etmek suretiyle ona olan borcunu öder.

Çevreci eleştirmen John Muir, "çoğu insan dünya üzerinde yaşıyor, dünya içinde değil" derken günümüz insanı için çarpıcı bir saptamada bulunur (Özdağ, 2017b: 7). Oysa Günyüz yazdıklarıyla, bizleri dünya üzerinde değil, dünyanın içinde yaşamaya davet eder.

Gümüş Göl Masalları serisinde yer alan *TimsahTemsi'nin Can Sıkıntısı* öyküsünde ana mevzu çevre olmamasına rağmen, *Timsah* Temsi'nin yediği şeylerden sıkılması ve *Gümüş Göl* sakinlerinden arkadaşı Telli Kopter'e ne yiyebileceğini sorması üzerine; Telli Kopter'in "*Acaba göldeki yiyeceklere bir şey mi oldu? Yoksa Gümüş Göl kirlenmişti de Temsi yiyecek mi bulamamıştı?*" şeklindeki sözleri zihinlerde kirlilikle ilgili bir soru işareti bırakır. Yazar, bu yolla, örtük bir biçimde çağımızın en büyük meselelerinin başında gelen çevre sorunlarına dikkat çeker.Ancak öykünün devamında Timsah Temsi'nin yaşadığı gölde balıkla beslenmekten vaz geçmesinin asıl nedeninin kirlilik değil, "can sıkıntısı" gibi çok daha sıradan bir mesele olduğu anlaşılır. Yazar, meseleyi bu yönde geliştirmek yerine olması gerekenin kıyısından döner ki bu tutum öykünün kurgusunu zaafa uğratır.

Sonuç

Özetlemek gerekirse, Melike Günyüz daha en başında anlattıklarında yer verdiği izlekler ve anlatım tutumuyla yerelin değil; evrenselin peşinde olduğunu ortaya koyar. Doğu anlatı geleneği *pendname* türünün nasihat/öğüt yollu tutumunu reddetmesi ve neyi anlatırsa anlatsın kıssadan hisse yerine mesajlarını örtükbir biçimde; ancak *muhatabının algı düzeyinigözeterek* vermeyi tercih etmesi onu çocuk edebiyatı içinde ayrıcalıklı bir konuma taşır. Yetişkinler açısından bakıldığında Günyüz'ün anlatıları düşünmeye sevk etmekle kalmaz; aynı zamanda eyleme geçmeyi de zorunlu hale getirir.

Çevre söz konusu olduğunda ise Melike Günyüz anlatısında çoğunluğunu hayvanların teşkil ettiği canlıların doğa ile büyük bir uyum içerisinde oldukları, birbirlerinin yaşam alanlarına saygı duydukları, varlıklarıyla insan yaşamına büyük bir zenginlik kattıkları ve örneklik teşkil ettiklerigörülür.

Yol açtığı radyasyon tehlikeleri, sanayi atıklarının toksik etkileri, şehirlerin doğal alanları tahrip edici biçimde yayılması, çöplerin yarattığı tehditler, tarım Küresel ısınma; ormanların hızla yok olması, türlerin yok olması, hava, su ve toprağın kimyasallarla aşırı kirletilmesi, su kaynaklarının hızla azalması, denizlerdeki petrol kirliliği, nükleer santrallerin ilaçlarının saçtığı tehlikeler, deniz seviyesindeki yükselme, eriyen buzullar, besin zincirinde görülen kırılmalar gibi saymakla bitmeyecek çevre sorunları sadece doğal yaşamı tehdit etmemekte; bu sorunlar tüm insanlığı ilgilendiren sosyal, kültürel ve politik sorunlardır. (Oppermann, 2012: 16)

Doğa ve üzerinde yaşayan tüm canlıların; hayvan ve bitkilerin, insana faydasından çok, var olma haklarının olmasıdır. (İçsel bir değere sahip olmalarıdır) Yazarın kişisel gözlemlerine ümitleri, duyguları ve inançları da eklenir. Ortaya çıkan güçlü lirik anlatım yazarın gözlemlerinin kişiliğiyle ve duygularıyla buluşmasından kaynaklanır. Bu lirik anlatım ister istemez okurun doğaya bakışını değiştirir. (Özdağ, 2017a: 15).

Ekoloji biliminin bütünsel yaklaşımı ve dünyada her unsurun birbiriyle sıkı sıkıya bağlılığı prensibi anlam kazanıyor. Ancak, ekolojinin bütünsel yaklaşımını toplumda yaygınlaştırma çabalarında çevre odaklı eserler çoğu zaman göz ardı ediliyor. Oysa çevre duyarlılığıyla kaleme alınmış sayısız edebi eserde dünya, tüm unsurlarıyla birbirine sıkı sıkıya bağlı tek bir bütündür. Bu eserler, lirik anlatımlarıyla, insan ruhuna seslenişleriyle, bilimin dilinin kolayca yapamadığını gerçekleştirerek, insanın geleceğinin doğaya bağlı olduğuna dair yeni bir farkındalık yaratmaktadır. O halde çevre farkındalığı ile kaleme alınmış eserlerdeki bu insan/doğa kaynaşmasının okunması ve okutulması gezegenin geleceği için en az bilim insanlarının çabaları kadar ümit vaat etmektedir (Özdağ, 2017b: 20)

Kaynakça

Günyüz, M. (2015). **Mutsuz Martı Murta Nasıl Mutlu Oldu?**. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz, M. (2015). **Göl Masalları-1 Timsah Temsi'nin Can Sıkıntısı**. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz, M. (2021). **Güvercin Toplantısı**. İstanbul: Erdem Çocuk.

Haşim, A. (1991). **Gurabahâne-i Laklakan**. (Birinci Baskı). İstanbul: dergah yayınları.

Morris, B. (2019). **Ekolojik İnsancıllığın Öncüleri**. (Birinci Baskı). İstanbul: Sümer Yayıncılık.

Nikiforuk, A. (2020). **Mahşerin Dördüncü Atlısı**. (8. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Oppermann, S. (2012). **Ekoeleştiri**. Ankara: Phoenix.

Özdağ, U. (2017a). **Edebiyat ve Toprak Etiği**. (2. Baskı). Ankara: Ürün Yayınları.

Özdağ, U. (2017b). **Çevreci Eleştiriye Giriş**. (2. Baskı). Ankara: Ürün Yayınları.

Özer, M. (2017). **Etiği Etiği**. Ankara: İmge Kitabevi.

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN ÇOCUK KİTAPLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Prof. Dr. Abdülkadir KABADAYI[1]

Özet

Bu çalışmanın amacı, Melike Günyüz'ün çocuk kitaplarını değerler eğitimi açısından incelemektir. Kitaplar çocukların kendi çevresi dışında farklı bir dünyayla tanışmasını sağlayan önemli kaynaklardan biridir. Çocuk kitapları içeriğinde çocuğun gelişim alanlarını destekleyecek konulara yer verilmesi dışında çocuklara kazandırılması gereken değerler açısından da önem taşımaktadır. Çocuk kitaplarının içeriğinde verilen değerler, çocuğun kişilik gelişimini ve psiko-sosyal gelişimini desteklemektedir. Bu sebeple çocuk kitaplarını seçerken aileler ve öğretmenler kitabın içeriğinde tüm gelişim alanlarına katkı sağlayacak konuların olmasına ve değerler eğitiminin verilmiş olmasına dikkat etmelidir.

Bu çalışmada, Melike Günyüz'ün çocuk kitaplarında verilen değerler Unecso'nun belirlemiş olduğu 12 evrensel değer esas alınarak incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan "doküman analizi" kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini Melike Günyüz'ün "Gakgukların Maceraları", "Gümüş Göl Masalları" ve "Petek Kitaplarım" isimli kitap serileri oluşturmaktadır. Bu kitap serisi toplam 22 kitaptan oluşmaktadır. Çalışmada doküman incelemesine göre ulaşılan veriler, içerik analiziyle çözümlenmiş, sıklık açısından incelenmiş ve yorumlanmıştır. Çalışmanın sonucunda Unesco'nun belirlemiş olduğu 12 değerin de yer aldığı görülmüştür. Bu kitaplarda en çok verilen değerler sırasıyla "barış(dostluk)", "birlik(yardımlaşma)", "mutluluk", "sorumluluk", "saygı", "iş birliği", "hoşgörü" ve "sevgi" değerleridir. En az verilen değerler ise; "sadelik", "özgürlük", "dürüstlük" değerleridir. Buna göre kitapların değerler açısından çeşitli ve zengin olduğu söylenebilir. Elde edilen bulgular ışığında öğretmenler ve aileler için çeşitli önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Melike Günyüz, değerler eğitimi, çocuk kitapları.

ANALYSIS OF MELIKE GÜNYÜZ'S ILLUSTRATED CHILDREN'S BOOKS IN TERMS OF "VALUES" CONVEYED TO CHILDREN

Prof. Dr. Abdulkadir KABADAYI[2]

Abstract

Books written for children are among the most important resources that enable children to meet a different world apart from their environment. Children's books are also extremely important in terms of giving children "values" in the context of socio-cultural-belief. The "values" given in the content of children's books support the development of the child in many ways. For this reason, when choosing children's books, families and teachers should pay attention to the fact that the content of the book is blended with "values" that will contribute to children and that values education is given. This study aims to examine Melike Günyüz's children's books in terms of children's "values" education. In this study, the "values" given in Melike Günyüz's illustrated children's books were examined based on 12 universal values determined by Unecso. In the study, "document analysis", which is one of the qualitative research methods, was used. The sample of

[1]Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, akkabadayi03@gmail.com
[2]Necmettin Erbakan University Ahmet Keleşoglu Faculty of Education Department of Basic Education, akkabadayi03@gmail.com

the study is Melike Günyüz's book series "The Adventures of Gakguk", "Tales of the Silver Lake" and "My Honeycomb Books". This book series consists of 22 books in total. In the study, the data obtained according to the document analysis were analyzed by content analysis, examined in terms of frequency and percentage, and interpreted by exemplifying. As a result of the study, it was seen that Melike Günyüz's children's book series included 12 values determined by Unesco. The values most frequently given in these books are respectively "peace (friendship)", "unity (cooperation)", "happiness", "responsibility", "respect", "cooperation", "tolerance" and "love". The least given values are “simplicity”, “freedom”, and “honesty” values. Accordingly, it can be said that Melike Günyüz's children's books are diverse and rich in terms of transferring "value" to children. In the light of the findings obtained, various suggestions were given for teachers and families.

Keywords: Melike Günyüz, Values Education, Illustrated cihildren's books, Adventures of Gakguks, Tales of Silver Lake, My Honeycomb Books.

GİRİŞ

Değerler toplumun en küçük yapıtaşı olan insanın şekillenmesinde ve kişilik oluşumunda önemli rol oynamaktadır. Çağlar (2005) değerleri, her bireyin düşünce, tutum ve eylemlerinde standart olarak ortaya çıkmış kültürel öğeler olarak tanımlamaktadır; Yazıcı (2011) hayatı yaşamaya değer kılan tutum ve inançları ifade eden bir kavram olarak; Arıkan (2011) değerlerin, bireylerin içindeki yargı ve ölçüleri olarak tanımlamaktadır. Yaman, Taflan ve Çolak (2009) değerleri, toplumdaki uyulması gereken ortak davranışlar olarak tanımlamaktadır. Değerlerin ne olduğu ile ilgili literatürde farklı yaklaşımların olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bu değerlerin nasıl kazandırılacağı ile ilgili de belli yaklaşım ve tutumlar bulunmaktadır. Her toplumun kendi kültürel yapısına göre hangi değerleri, nasıl kazandırdığı araştırmaya değer bir konu olmaktadır. Değerlerin toplumdan topluma farklılık göstermesi ve farklı değerlendirilmesi değerlerin bireylere sonradan kazandırıldığını göstermektedir. Bu durum ise değerlerin, öğrenilebilen ve öğretilebilen olgular olduğunu göstermektedir. Her birey yaşadığı durumlarda nasıl davranması gerektiğini çevresindekilerden ve yaşantılarından öğrenmektedir. Dolayısıyla, değerlerin yaşamın içerisinde olduğu kadar eğitimin içerisinde de yer alması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Günümüzde eğitimin tüm kademelerinde değerler eğitimi önemsenmekte, değerlerin çocuklara nasıl kazandırılması noktasında belirli çalışmalar yapılmaktadır. Bu doğrultuda belirlenen; sevgi, saygı, hoşgörü, paylaşma, farklılıklara saygı, dürüstlük, işbirliği, gibi değerleri içeren eğitim programları geliştirilmeye başlanmış ve değerler eğitimine yönelik etkinlikler eklenmiştir (Aydın ve Akyol Gürler, 2012). Değerler eğitiminin okul öncesi dönemdeki bir çocuğa verilmesinin uygunluğu konusunda yıllar boyunca süren tartışmalar olmuş ve çoğunlukla bu eğitimin verilmesi kabul edilmemiştir. Yıllarca olan bu durumun aksine en son yapılan Millî Eğitim Bakanlığı 19. Eğitim şurasında bazı (saygı, sevgi, hoşgörü, iş birliği ve yardımlaşma vb.) değerlerin okul öncesinde verilmesi kabul edilmiştir (Akto, 2017).

Okul öncesi dönem değerler eğitimi açısından daha fazla önem taşımaktadır. Çocukların duygu ve düşünce dünyalarına ulaşan bütün sözlü ve yazılı kaynaklar değerler eğitiminde kullanılabilmektedir (Kasapoğlu, 2013). Değerler göz önüne alınarak hazırlanmış, öğrencilerin yaş ve gelişim alanlarına uygun kitaplar, değer eğitimini olumlu yönde etkilemektedir. Okul öncesi dönem çocukları için hazırlanmış resimli kitaplar çocukların gelişiminde ve dış dünyayı tanımalarında önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü kitaplar çocukların dünyasına açılan pencereleri olarak görülmektedir. Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanan resimli kitaplarda, çocukların metinlerin ve resimlerin iletmek istediğini anlamaya dayalı bilişsel ve duyuşsal boyutlu davranışlarını uygulayabileceği, olanaklar sunulmaktadır (Sever, 2008). Çocukları kendi içine çekerek onlara birçok yaşam tecrübeleri sunan bu eserler, eğitim çağındaki çocukların birçok değerleri doğal bir şekilde edinmelerine yardımcı olmaktadır. Özellikle bu eserlerdeki kahramanlar, çocukların rol model seçiminde önemli bir yere sahip iken bu eserlerin hangi değerleri içerdiği de büyük önem arz etmektedir (Gümüş, 2017).

UNESCO Yaşayan Değerler Eğitim Programı

"Yaşayan Değerler Eğitim Programı", Türkiye'de UNESCO tarafından desteklenerek hazırlanmış "Yaşayan Değerler Eğitim Programı (YDEP)" adı verilmiş uluslararası bir proje olarak adlandırılmaktadır. Uluslararası boyutta eğitimcilerin bir araya gelerek oluşturduğu "Yaşayan Değerler Eğitimi" projesi demokrasi, adalet, özgürlük gibi geride kalan değerleri öğrenciye kazandırmaya yönelik yöntemler kullanmayıp, bunun yerine "Etkinlik temelinde" davranışları sıkça kullanmaktadır. Ayrıca değerler eğitimi için farklı yaş grubundaki öğrenci ve öğretmenler için ve oluşturulan birçok etkinlik için çeşitli malzemeler geliştirilmektedir (Cihan, 2014,s. 433).

Yaşayan Değerler Eğitimi Programı (YDEP) çocukların ve genç yetişkinlerin 12 temel kişisel ve sosyal değeri keşfetmeleri ve geliştirmeleri için yardımcı olmak ve eğitimcilere farklı deneysel çalışmalar, pratik yöntemler sunmaktadır. Bu değerler kitabının Türkçe 2003 basımında huzur, mutluluk, dürüstlük, alçak gönüllülük, iş birliği, sevgi, saygı, sorumluluk, sadelik, hoşgörü, birlik olarak 11 tane değer belirlenmişken (Özer, 2015;Tilmann, Hsu, 2003,), kitabın İngilizce 2012 baskısında değerlerin 12 tane olacak şekilde yeniden düzenlendiğini görülmektedir. Bu sebeple ise bu son haline göre yeniden düzenlenerek; barış (dostluk), saygı, sevgi, iş birliği, mutluluk, dürüstlük, alçakgönüllülük, sorumluluk, sadelik, hoşgörü, özgürlük ve yardımlaşma (birlik) olacak şekilde değerler yeniden belirlenmiştir (http://www.livingvalues.net/books/).

Melike Günyüz ve Çocuk Kitapları

Melike Günyüz, profesyonel çalışma hayatını ve çalışmalarını okuma kültürünün yaygınlaştırılması, Türk edebiyatının ise uluslararası alanda tanınması, ülke çapında bütün çocukların iyi kitaplarla buluşması, yönünde sürdürmektedir. Yazar kimliği ile çeşitli uluslararası etkinliklere katılmaktadır. Otuzdan fazla çocuk kitabı yazan Günyüz'ün kitapları Türkiye'nin yabancı dile en çok çevrilen çocuk kitapları arasındadır (erdemyayinlari.com.tr).

Değerler eğitiminin öneminin her geçen gün daha da fark edildiği son zamanlarda buna paralel olarak bu konuda nitelikli ürünler de merak edilmektedir. Çocuk edebiyatında üretilmiş içeriğinde değerler eğitimi olan kitaplar araştırıldığında araştırma için uygun olacağı düşünülerek Melike Günyüz'ün çocuk kitapları arasından 3 kitap serisi seçilmiştir. Bu doğrultuda ise çalışmanın amacı Melike Günyüz'ün çocuk kitaplarının içeriğinde işlenen değerleri incelemek ve değerler eğitimi açısından önemini ortaya koymaktır.

Araştırmacının Amacı

Bu çalışmanın amacı, Melike Günyüz'ün çocuk kitaplarını değerler eğitimi açısından incelemektir. Bu doğrultuda aşağıdaki alt amaçlara cevap aranmıştır:

1) Melike Günyüz'ün çocuk kitaplarında hangi değerlere yer verilmiştir?
2) Melike Günyüz'ün çocuk kitaplarında hangi değerlere ne sıklıkta yer verilmiştir?

Tanımlar

Çocuk Edebiyatı: "Çocuklar için konuları, karakterleri ve kullanılan dil özelleştirilerek hazırlanan edebî eserlerin oluşturduğu edebiyat koludur. (tr.wikipedia.org/wiki/Çocuk_edebiyatı).

Değer: Değer, bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlardır. (MEB, 2005:87)

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Çocuklar için hazırlanmış olan resimli çocuk kitaplarında UNESCO'nun "Yaşayan Değerler Eğitim Programı"nda geçen değerlerin sıklığını belirlemek amacıyla planlanan çalışmada, verilerinin toplanmasında nitel veri toplama yöntemlerinden olan "döküman analizi" kullanılmıştır. Döküman analizinde var olan bir durumun mevcut belge ve dökümanlar ile uygun olarak ortaya konulması amaçlanmaktadır. Doküman analizleri genellikle hedef dökümanın taranmasına dayanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek 2004).

Çalışma Grubu

Araştırmada, Melike Günyüz'ün "Gakgukların Maceraları", "Gümüş Göl Masalları", "Petek Kitaplarım" isimli çocuk kitap serileri belirlenmiştir. Bu seriler toplam 23 adet çocuk kitabından oluşmaktadır. Bu 23 kitabın hepsi tek tek okunmuş ve incelenmiştir. Ölçüt olarak ise UNESCO tarafından desteklenerek hazırlanan "Yaşayan Değerler Eğitim Programı (YDEP)'in oluşturduğu "Yardımlaşma", "Sevgi", "Saygı", "Dürüstlük", "Barış(Dostluk)", "Sorumluluk", "İş Birliği", "Mutluluk", "Hoşgörü", "Alçakgönüllülük", "Özgürlük", "Sadelik" değerleri ele alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veriler "doküman analizi" yöntemi ile toplanmıştır. Doküman analizi mevcut kayıt veya belgelerin, veri kaynağı olarak kabul edildiği ve sistemli bir şekilde incelenmesi şeklinde ifade edilebilir (Karasar, 2014). Bu çalışmanın belirli alt yapısını oluşturmak için alan taraması yapılmıştır. Konuyla ilgili yapılmış olan bilimsel çalışmalar incelenmiştir. Ardından çalışma materyalini oluşturan "Gümüş Göl Masalları", "Petek Kitaplarım" ve "Gak Gukların Maceraları" isimli çocuk kitap serilerinden oluşan toplam 23 kitap birkaç defa okunmuş, kitaplarda doğrudan veya dolaylı bir şekilde değer ifade eden cümle ya da paragraflar tespit edilmiş ve kodlanmıştır. Belirlenen bu değerler kategorize edilmiş, sayfa numaraları ile birlikte not alınmıştır. Bu şekilde çalışmanın bulguları temalarla elde edilmiştir.

Çalışma Materyali

Bu araştırmanın çalışma materyali, Melike Günyüz'ün "Gümüş Göl Masalları", "Petek Kitaplarım" ve "Gakgukların Maceraları" isimli çocuk kitap serilerinden seçilen toplam 23 kitap oluşturmaktadır. "Gümüş Göl Masalları" kitap serisi toplam 10 kitaptan oluşmaktadır. Ekim 2014'te yayınlanmıştır. "Petek Kitaplarım" kitap serisi toplam 15 kitaptan oluşmaktadır. Ekim 2017 tarihinde yayınlanmıştır. "Gakgukların Maceraları" isimli kitap serisi ise 6 kitaptan oluşmaktadır ve Kasım 2014 tarihinde yayınlanmıştır (https://erdemyayinlari.com.tr/)

Verilerin Çözümlenmesi

Bu çalışmada analiz yöntemi olarak içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde elde edilen verilerin bir kavrama ait olup olmadığına bakılır, daha sonra bu veriler ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde kategorize edilir. Ardından da verileri açıklayan bazı temalar saptanır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Çocuk Kitapları "Yaşayan Değerler Eğitim Programı" nda açıklanan değerler ve özellikleri üzerinden taranmıştır. Değerlerin tanımı, TDK sözlüğünden ve Yaşayan Değerler Eğitim Program'ında tanımlanan şekilde alınıştır. Her değeri ortaya çıkaran bazı genel tavır, tutum ve eylemler belirlenip, kitapları okunmuş ve bulunan veriler betimlenerek incelenmiştir. İncelenen değerler 2 uzman görüşüne sunulmuş ve yeniden değerlendirilmiştir. Kitaplarda yer alan değerler, kategorize edilmiştir. Değerlerin analizi hangi değerin çocuk kitabında yer aldığı içerik yoluyla gerçekleştirilmiştir. Kısaca veriler içerik analizine uygun bir şekilde kitabın yansıttığı değerlere,

karakterlerin temsil ettiği değerler analizine uygun olarak incelenmiştir. Mümkün olduğunca nesnel bir ölçüyle durum aktarılmaya çalışılmıştır.

BULGULAR

Melike Günyüz'ün Çocuk Kitaplarının İncelenmesi

Melike Günyüz, profesyonel çalışma hayatını ve çalışmalarını okuma kültürünün yaygınlaştırılması, Türk edebiyatının ise uluslararası alanda tanınması, ülke çapında bütün çocukların iyi kitaplarla buluşması, yönünde sürdürmektedir. Yazar kimliği ile çeşitli uluslararası etkinliklere katılmaktadır. Otuzdan fazla çocuk kitabı yazan Günyüz'ün kitapları Türkiye'nin yabancı dile en çok çevrilen çocuk kitapları arasındadır(erdemyayinlari.com.tr). Bu sebeple bu çalışmada Melike Günyüz'ün çocuk kitaplarının incelenmesi uygun görülmektedir. Melike Günyüz'ün bu çalışma için seçilen çocuk kitapları 3 seriden oluşmaktadır. Bu serileri, "Gümüş Göl Masalları", "Petek Kitaplarım" ve "Gakgukların Maceraları" oluşturmaktadır.

Gümüş Göl Masalları

"Çok uzak bir ormanın içindeydi Gümüş Göl. Geceleri ay ışığı altında gümüş gibi parlardı gölün suları. Bu nedenle Gümüş Göl denirdi bu güzel yere. Gümüş Göl sakinleri için en önemli şeyler dostluk, arkadaşlık ve yardımlaşmaydı. İşte bu dizide, Gümüş Göl sakinlerinin bu değerlerle ilgili neşeli masallarını okuyacaksınız."

Gümüş Göl Masalları Ekim 2014'te yayınlanmış 6 yaş ve üzeri çocukları için hazırlanmış kitap serisinden oluşmaktadır.

Setin kitapları

1. Timsah Temsi
2. Küçük Yıldız
3. Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor
4. Hiç Susmayan Cırcır Böceği
5. Tombalak Fil'in Sabah Sporu
6. Temsi'nin Can Sıkıntısı
7. Üç Küçük Aslan
8. Sen Sıska Değilsin
9. Arkadaşımı Tanırım
10. Peli Spor Şöleninde

Petek Kitaplarım

"Paylaşma, mutluluk, kahramanlık, cesaret, yardımlaşma, vefa, başkalarını düşünme, empati, çözüm bulma, çevre bilinci, dayanışma, dürüstlük, hediyeleşme, sorumluluk, temizlik alışkanlığı, barış, yardımseverlik gibi değerlerin verildiği hem özgün hem kısa cümleler hem de sanat değeri yüksek resimlerden oluşan çocuk kitap serisidir."

Petek Kitaplarım Ekim 2017'de yayınlanmış 6 yaş ve üzeri çocukları için hazırlanmış kitap serisinden oluşmaktadır.

Setin Kitapları

1. Kalem Kutusu
2. Güneşi İstiyorum
3. Sokak Süpürgesi ile Bahçe Süpürgesi
4. Aspendos'ta 23 Nisan
5. Tükenen Kalem
6. Kitap Yarışması
7. Süper Böcek
8. Okul Çantası Tatilde

9. Çilekli Yoğurt
10. Güvercin Toplantısı
11. Karganın Konseri
12. Arıkuşu
13. Kaplumbağa Teri
14. Kertenkele Kubi
15. Pilot Kırlangıç

Bu çalışmada, bu kitap serisinden seçilen 6 kitap incelenmiştir. Bunlar;

- Kalem Kutusu
- Süper Böcek
- Güvercin Toplantısı
- Çilekli Yoğurt
- Tükenen Kalem
- Güneşi İstiyorum

Gakgukların Maceraları

"Çocukların büyürken birey olma bilinçlerini geliştirmeleri, yaratılıştan gelen özelliklerinin farkına varmaları ve kendileri ile barışık bir kişilik geliştirmeleri için hazırlanan bu dizinin en önemli özelliği parmak izi tekniği ile resimlendirilmiş olması. Parmak izi tekniği ile resimlendirilen Gakgukların Maceraları çocukların kişisel gelişimine katkı sağlayacak nitelikte olmasıdır."

Gakgukların Maceraları Kasım 2014'te yayınlanmış 4 yaş ve üzeri çocukları için hazırlanmış kitap serisinden oluşmaktadır.

Setin Kitapları
1. Mavi Gaki
2. Süslü Çikolata
3. Pamuk Karga
4. Şarkıcı Gukki
5. Ay Nereye Kayboldu?
6. Ses Yarışması

Melike Günyüz'ün Çocuk Kitaplarında İşlenen Değerler:

Tablo 1*: Melike Günyüz'ün Çocuk Kitaplarında Yer Alan Değerler*

	Gümüş Göl Masalları		**Petek Kitaplarım**		**Gakgukların Maceraları**	
Değerler	f	%	f	%	f	%
Sorumluluk(Çalışkanlık)	6	5,8	2	1,9	3	2,9
Mutluluk	8	7,7	5	4,8	3	2,9
Saygı	6	5,8	1	0,9	2	1,9
Sevgi	2	1,9	4	3,8	1	0,9
Yardımlaşma(Birlik)	8	7,7	9	8,7	1	0,9
Alçakgönüllülük	0	0	0	0	2	1,9
İş Birliği	1	0,9	4	3,8	3	2,9
Hoşgörü	4	3,8	0	0	3	2,9
Barış(Dostluk)	10	9,7	4	3,8	7	6,7

Özgürlük	0	0	0	0	1	0,9
Dürüstlük	2	0	0	0	0	0
Sadelik	0	0	0	0	1	0,9
Toplam	47	45,6	29	28,1	27	26,2

Sorumluluk

Tablo 2:*Melike Günyüz'ün Çocuk Kitaplarında Yer Alan Sorumluluk Değeri*

	Gümüş Göl Masalları		**Petek Kitaplarım**		**Gakgukların Maceraları**	
Sorumluluk	f(6)	%5,8	f(2)	%1,9	f(3)	%2,9

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere kitapların birçok bölümünde sorumluluk değeri görülmektedir. Bu değere doğru ve dolaylı yoldan ulaşılmaktadır. Sorumluluk değeri "Gümüş Göl Masalları" serisinde 6 yerde vurgulanmıştır. Bu kitaplar, "Timsah Temsi'nin Su Yarışı", "Timsah Temsi'nin Can Sakıntısı", "Üç Küçük Aslan". Ulaşılan toplam 103 verinin %5,8'ini oluşturmaktadır. "Petek Kitaplarım" serisinde 2 yerde vurgulanmıştır. Bu kitaplar, "Süper Böcek", "Güvercin Toplantısı". Ulaşılan toplam 103 verinin % 1,9'unu oluşturmaktadır. "Gakgukların Maceraları" serisinde 3 yerde vurgulanmıştır. Bu kitaplar, "Ses Yarışması", "Şarkıcı Gukki". Ulaşılan toplam 103 verinin % 2,9'unu oluşturmaktadır.

Timsah Temsi'nin Su Yarışı Kitabından Sorumluluk Değerine Örnek:

"*Kaplumbağa Bilgeduruş, Timsah Temsi'ye geçmiş olsun ziyaretine gitti*."(Sayfa 18)

Üç Küçük Aslan Kitabından Sorumluluk Değerine Örnek:

"*Ormandaki bütün yavru hayvanları düşünmek benim görevim, demiş*." (Sayfa11)

Mutluluk

Tablo 3 *Melike Günyüz'ün Çocuk Kitaplarında Yer Alan Mutluluk Değeri*

	Gümüş Göl Masalları		**Petek Kitaplarım**		**Gakgukların Maceraları**	
Mutluluk	f(8)	%7,7	f(5)	%4,8	f(3)	%2,9

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere kitapların birçok bölümünde mutluluk değeri görülmektedir. Bu değere doğru ve dolaylı yoldan ulaşılmaktadır. Mutluluk değeri "Gümüş Göl Masalları" serisinde 8 yerde vurgulanmıştır. Bu kitaplar, "Timsah Temsi'nin Su Yarışı", "Timsah Temsi'nin Can Sakıntısı", "Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor", "Küçük Yıldız", . Ulaşılan toplam 103 verinin %7,7'sini oluşturmaktadır. "Petek Kitaplarım" serisinde 5 yerde vurgulanmıştır. Bu kitaplar, "Süper Böcek", "Güvercin Toplantısı", "Tükenen Kalem". Ulaşılan toplam 103 verinin % 4,8'ini oluşturmaktadır. "Gakgukların Maceraları" serisinde 3 yerde vurgulanmıştır. Bu kitaplar, "Ses Yarışması", "Ay Nereye Kayboldu?", "Şarkıcı Gukki". Ulaşılan toplam 103 verinin % 2,9'unu oluşturmaktadır.

Timsah Temsi'nin Can Sıkıntısı Kitabından Mutluluk Değerine Örnek:

"*Karnı doyunca neşesi de yerine geldi. Aslında balıklar ne kadar da lezzetliydi. Üstelik de tam onun midesine göreydi*." (Sayfa 16)

Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor Kitabından Mutluluk Değerine Örnek:

"*Etrafta oynayacak hiç kimse yokken nasıl mutlu olabilirdi ki!"* (Sayfa 4)

Saygı

Tablo 4: *Melike Günyüz'ün Çocuk Kitaplarında Yer Alan Saygı Değeri*

	Gümüş Göl Masalları		**Petek Kitaplarım**		**Gakgukların Maceraları**	
Saygı	f(6)	%5,8	f(1)	%0,9	f(2)	%1,9

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere kitapların birçok bölümünde saygı değeri görülmektedir. Bu değere doğru ve dolaylı yoldan ulaşılmaktadır. Saygı değeri "Gümüş Göl Masalları" serisinde 6 yerde vurgulanmıştır. Bu kitaplar, "Timsah Temsi'nin Su Yarışı", "Peli Spor Şöleninde", "Sen Sıska Değilsin", "Üç Küçük Aslan", . Ulaşılan toplam 103 verinin %5,8'ini oluşturmaktadır. "Petek Kitaplarım" serisinde 1 yerde vurgulanmıştır. Bu kitap, "Kalem Kutusu". Ulaşılan toplam 103 verinin %0,9'unu oluşturmaktadır. "Gakgukların Maceraları" serisinde 3 yerde vurgulanmıştır. Bu kitaplar, "Ses Yarışması", "Ay Nereye Kayboldu?". Ulaşılan toplam 103 verinin %1,9'unu oluşturmaktadır.

Timsah Temsi'nin Su Yarışı Kitabından Saygı Değerine Örnek:

"*Ama onu daha da mutlu eden bir başka sürpriz vardı*." (Sayfa 21)

Ses Yarışması Kitabından Saygı Değerine Örnek:

"*Bu da ne böyle? Usta müzisyenler, büyük sanatçılar darılmışlar. 'Gerçek sanata, gerçek sanatçıya saygı nerede kaldı?' diyorlar*. " (Sayfa 15)

Sevgi

Tablo 5*:* *Melike Günyüz'ün Çocuk Kitaplarında Yer Alan Sevgi Değeri*

	Gümüş Göl Masalları		**Petek Kitaplarım**		**Gakgukların Maceraları**	
Sevgi	f(2)	%1,9	f(4)	%3,8	f(1)	%0,9

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere kitapların birçok bölümünde sevgi değeri görülmektedir. Bu değere doğru ve dolaylı yoldan ulaşılmaktadır. Sevgi değeri "Gümüş Göl Masalları" serisinde 2 yerde vurgulanmıştır. Bu kitaplar, "Timsah Temsi'nin Su Yarışı", "Peli Spor Salonunda". Ulaşılan toplam 103 verinin %1,9'unu oluşturmaktadır. "Petek Kitaplarım" serisinde 4 yerde vurgulanmıştır. Bu kitaplar, "Kalem Kutusu", "Güvercin Toplantısı". Ulaşılan toplam 103 verinin %3,8'ini oluşturmaktadır. "Gakgukların Maceraları" serisinde 1 yerde vurgulanmıştır. Bu kitap, "Pamuk Karga". Ulaşılan toplam 103 verinin %0,9'unu oluşturmaktadır.

Timsah Temsi'nin Su Yarışı Kitabından Sevgi Değerine Örnek:

"*Üzerinde 'Seni çok seviyoruz ve özür diliyoruz!' yazan pastayı dilimlerken Tıstıs Yılan çok mutluydu*." (Sayfa 21)

Güvercin Toplantısı Kitabından Sevgi Değerine Örnek:

"*Yaşlı güvercin, tek başına çözüm aramaya başladı. Şehirde, güvercinleri çok seven insanlar vardı*." (Sayfa 7)

Yardımlaşma(Birlik)

Tablo 6 *Melike Günyüz'ün Çocuk Kitaplarında Yer Alan Yardımlaşma(Birlik) Değeri*

	Gümüş Göl Masalları		**Petek Kitaplarım**		**Gakgukların Maceraları**	
Yardımlaşma(Birlik)	f(8)	%7,7	f(9)	%8,7	f(1)	%0,9

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere kitapların birçok bölümünde yardımlaşma değeri görülmektedir. Bu değere doğru ve dolaylı yoldan ulaşılmaktadır. Yardımlaşma değeri "Gümüş Göl Masalları" serisinde 8 yerde vurgulanmıştır. Bu kitaplar, "Timsah Temsi'nin Su Yarışı", "Timsah Temsi'nin Diş Ağrısı", "Tombalak Filin Sabah Sporu", "Sen Sıska Değilsin". Ulaşılan toplam 103 verinin %7,7'sini oluşturmaktadır. "Petek Kitaplarım" serisinde 9 yerde vurgulanmıştır. Bu kitaplar, "Tükenen Kalem", "Güvercin Toplantısı", "Süper Böcek", "Çilekli Yoğurt". Ulaşılan toplam 103 verinin %8,7'sini oluşturmaktadır. "Gakgukların Maceraları" serisinde 1 yerde vurgulanmıştır. Bu kitap, "Pamuk Karga". Ulaşılan toplam 103 verinin %0,9'unu oluşturmaktadır.

Tombalak Filin Sabah Sporu Kitabından Yardımlaşma Değerine Örnek:

"*Biz sana yardımcı olabiliriz, dedi Bayan Turna*". (Sayfa 11)

Timsah Temsi'nin Diş Ağrısı Kitabından Yardımlaşma Değerine Örnek:

"*Kaplumbağa Bilgeduruş, eline sağlam bir sopa aldı. Onunla Timsah Temsi'nin dişlerinin arasındaki taşı çıkardı. Timsah Temsi'nin diş ağrısı geçiverdi*."(Sayfa 20)

Alçakgönüllülük

Tablo 7: *Melike Günyüz'ün Çocuk Kitaplarında Yer Alan Alçakgönüllülük Değeri*

	Gümüş Göl Masalları		**Petek Kitaplarım**		**Gakgukların Maceraları**	
Alçakgönüllülük	f(0)	%0	f(0)	%0	f(2)	%1,9

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere kitapların çok az bölümünde Alçakgönüllülük değeri görülmektedir. Bu değere doğru ve dolaylı yoldan ulaşılmaktadır. Alçakgönüllülük değeri "Gümüş Göl Masalları" serisinde vurgulanmamıştır. "Petek Kitaplarım" serisinde vurgulanmamıştır. "Gakgukların Maceraları" serisinde 2 yerde vurgulanmıştır. Bu kitaplar, "Süslü Çikolata", "Şarkıcı Gukki". Ulaşılan toplam 103 verinin %1,9'unu oluşturmaktadır.

Şarkıcı Gukki Kitabından Alçakgönüllülük Değerine Örnek:

"*Tıpkı bizim gibi ötüyorsun. Ne de güzel şarkılar söylüyorsun! Hatta bizden de çok şarkı biliyorsun.' diyor bülbüller*.". (Sayfa 11)

Süslü Çikolata Kitabından Alçakgönüllülük Değerine Örnek:

"*Çünkü saçlarını tarıyorlar. Kendilerini pek bir güzel buluyorlar. Başka kimselerle konuşmuyorlar. Dönüp bize bakmıyorlar. Bizi bir şeyden anlamaz sanıyorlar*." (Sayfa 5)

İş Birliği

Tablo 8: *Melike Günyüz'ün Çocuk Kitaplarında Yer Alan İş Birliği Değeri*

	Gümüş Göl Masalları		**Petek Kitaplarım**		**Gakgukların Maceraları**	
İş Birliği	f(1)	%0,9	f(4)	%3,8	f(3)	%2,9

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere kitapların birçok bölümünde İş Birliği değeri görülmektedir. Bu değere doğru ve dolaylı yoldan ulaşılmaktadır. İş Birliği değeri "Gümüş Göl Masalları" serisinde 8 yerde vurgulanmıştır. Bu kitaplar, "Timsah Temsi'nin Diş Ağrısı". Ulaşılan toplam 103 verinin %0,9'unu oluşturmaktadır. "Petek Kitaplarım" serisinde 4 yerde vurgulanmıştır. Bu kitaplar, "Tükenen Kalem", "Güvercin Toplantısı". Ulaşılan toplam 103 verinin %3,8'ini oluşturmaktadır. "Gakgukların Maceraları" serisinde 3 yerde vurgulanmıştır. Bu kitaplar, "Pamuk Karga", "Ses Yarışması", "Şarkıcı Gukki". Ulaşılan toplam 103 verinin %2,9'unu oluşturmaktadır.

Tükenen Kalem Kitabından İş Birliği Değerine Örnek:

"*Oysa dün, önceki gün ve ondan önceki gün resim çizerken onu kullanmıştı. Birlikte ne güzel bir resim çizmişlerdi*.". (Sayfa 3)

Timsah Temsi'nin Diş Ağrısı Kitabından İş Birliği Değerine Örnek:

"*Herkes bir şeyler önermeye başladı*:" (Sayfa 12)

Hoşgörü

Tablo 9: *Melike Günyüz'ün Çocuk Kitaplarında Yer Alan Hoşgörü Değeri*

	Gümüş Göl Masalları		**Petek Kitaplarım**		**Gakgukların Maceraları**	
Hoşgörü	f(4)	%3,8	f(0)	%0	f(3)	%2,9

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere kitapların birçok bölümünde hoşgörü değeri görülmektedir. Bu değere doğru ve dolaylı yoldan ulaşılmaktadır. Hoşgörü değeri "Gümüş Göl Masalları" serisinde 8 yerde vurgulanmıştır. Bu kitaplar, "Timsah Temsi'nin Su Yarışı", "Peli Spor Şöleninde". Ulaşılan toplam 103 verinin %3,8'ini oluşturmaktadır. "Petek Kitaplarım" serisinde vurgulanmamıştır. "Gakgukların Maceraları" serisinde 3 yerde vurgulanmıştır. Bu kitaplar, "Pamuk Karga", "Mavi Gaki", "Şarkıcı Gukki". Ulaşılan toplam 103 verinin %2,9'unu oluşturmaktadır.

Peli Spor Şöleninde Kitabından Hoşgörü Değerine Örnek:

"Daha sonraki günlerde Keseli'nin bu özel durumuna alıştılar ve herkesin aslında birbirinden farklı olduğunu kavradılar.". (Sayfa 8)

Timsah Temsi'nin Su Yarışı Kitabından Hoşgörü Değerine Örnek:

"*Oyunda hile yaptığı hâlde arkadaşı bundan hiç söz etmemiş, üstelik de kendisine yardım etmişti*." (Sayfa 18)

Barış (Dostluk)

Tablo 10*: Melike Günyüz'ün Çocuk Kitaplarında Yer Alan Barış(Dostluk) Değeri*

	Gümüş Göl Masalları		**Petek Kitaplarım**		**Gakgukların Maceraları**	
Barış(Dostluk)	f(10)	%9,7	f(4)	%3,8	f(7)	%6,7

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere kitapların birçok bölümünde barış değeri görülmektedir. Bu değere doğru ve dolaylı yoldan ulaşılmaktadır. Barış değeri "Gümüş Göl Masalları" serisinde 10 yerde vurgulanmıştır. Bu kitaplar, "Timsah Temsi'nin Can Sıkıntısı", "Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor", "Sen Sıska Değilsin", "Üç Küçük Aslan". Ulaşılan toplam 103 verinin %9,7'sini oluşturmaktadır. "Petek Kitaplarım" serisinde 4 yerde vurgulanmıştır. Bu kitaplar, "Süper Böcek", "Kalem Kutusu", "Güvercin Toplantısı". Ulaşılan toplam 103 verinin %3,8'ini oluşturmaktadır. "Gakgukların Maceraları" serisinde 7 yerde vurgulanmıştır. Bu kitaplar, "Şarkıcı Gukki", "Mavi Gaki", "Ay Nereye Kayboldu?", "Şarkıcı Gukki". Ulaşılan toplam 103 verinin %6,7'sini oluşturmaktadır.

Mavi Gaki Kitabından Barış Değerine Örnek:

"*Arkadaşlar› birbirlerine baktılar. Şimdi ne yapmışlardı da Gaki'yi küstürmüşlerdi*.". (Sayfa 3)

Timsah Temsi'nin Can Sıkıntısı Kitabından Barış Değerine Örnek:

"*Aklına bir fikir geldi. Arkadaşlarının gönlünü almak için onları akşam yemeğine davet etti*."(Sayfa 18)

Özgürlük

Tablo 11: *Melike Günyüz'ün Çocuk Kitaplarında Yer Alan Özgürlük Değeri*

	Gümüş Göl Masalları		**Petek Kitaplarım**		**Gakgukların Maceraları**	
Özgürlük	f(0)	%0	f(0)	%0	f(1)	%1,9

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere kitapların tek bir bölümünde özgürlük değeri görülmektedir. Bu değere dolaylı yoldan ulaşılmaktadır. Özgürlük değeri "Gümüş Göl Masalları" serisinde vurgulanmamıştır. "Petek Kitaplarım" serisinde vurgulanmamıştır. "Gakgukların Maceraları" serisinde 1 yerde vurgulanmıştır. Bu kitap, "Şarkıcı Gukki". Ulaşılan toplam 103 verinin %1,9'unu oluşturmaktadır.

Şarkıcı Gukki Kitabından Özgürlük Değerine Örnek:

"*Sesin çok güzel! Ama biz buna daha fazla dayanamayız! Ya susarsın ya da gaganı bağlarız!*"."(Sayfa 7)

Dürüstlük

Tablo 12: *Melike Günyüz'ün Çocuk Kitaplarında Yer Alan Dürüstlük Değeri*

	Gümüş Göl Masalları		**Petek Kitaplarım**		**Gakgukların Maceraları**	
Dürüstlük	f(2)	%1,9	f(0)	%0	f(0)	%0

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere kitapların çok az bölümünde dürüstlük değeri görülmektedir. Bu değere doğru ve dolaylı yoldan ulaşılmaktadır. Dürüstlük değeri "Gümüş Göl Masalları" serisinde 2 yerde vurgulanmıştır. Bu kitap, "Timsah Temsi'nin Su Yarışı". Ulaşılan toplam 103 verinin %1,9'unu oluşturmaktadır. "Petek Kitaplarım" serisinde vurgulanmamıştır. "Gakgukların Maceraları" serisinde vurgulanmamıştır.

Timsah Temsi'nin Su Yarışı Kitabından Dürüstlük Değerine Örnek:

"*Tıstıs Yılan arkadaşının ayağında paletleri görünce çok şaşırdı. Demek Temsi hile yapmıştı*.". (Sayfa 10)

Timsah Temsi'nin Su Yarışı Kitabından Dürüstlük Değerine Örnek:

"*Tıstıs Yılan nasıl böyle bir şey yapardı? Oysa herkes kendisine güveniyor, onu seviyordu*." (Sayfa 14)

Sadelik

Tablo 12: *Melike Günyüz'ün Çocuk Kitaplarında Yer Alan Sadelik Değeri*

	Gümüş Göl Masalları		**Petek Kitaplarım**		**Gakgukların Maceraları**	
Sadelik	f(0)	%0	f(0)	%0	f(1)	%0,9

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere kitapların tek bir bölümünde sadelik değeri görülmektedir. Bu değere dolaylı yoldan ulaşılmaktadır. Dürüstlük değeri "Gümüş Göl Masalları" serisinde vurgulanmamıştır. "Petek Kitaplarım" serisinde vurgulanmamıştır. "Gakgukların Maceraları" serisinde 1 yerde vurgulanmıştır. Bu kitap, "Süslü Çikolata". Ulaşılan toplam 103 verinin %0,9'unu oluşturmaktadır.

Süslü Çikolata Kitabından Dürüstlük Değerine Örnek:

"*Ama ortada gerçekten çok önemli bir sorun var. Süslü Çikolata eskisi gibi yemek yiyemiyor. Zavallı Süslü, kamış olmadan su bile içemiyor*". (Sayfa 15)

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda okunan 22 kitaptan toplam 103 değer yargısına ulaşılmaktadır. Yapılan değer analizinde incelenen kitapların her birinde en az 1 tane de olsa bir değerden bahsedilip, önemi vurgulanmaktadır. Değerler karakterler arası diyalog ve yaptıkları eylemleri aracılığıyla aktarılmaktadır. Toplumsal yaşamı sağlayan değerler kapsamında yer alan UNESCO tarafından oluşturulmuş "Yaşayan Değerler Eğitim Programı" tarafından belirlenen *yardımlaşma, sevgi, saygı, dürüstlük, barış, sorumluluk, birlik, mutluluk, hoşgörü, sadelik, alçakgönüllülük, özgürlük* değerleri de incelenen çocuk kitaplarında karşımıza çıkmaktadır.

Ulaşılan bulgular sonucunda incelenen 3 çocuk kitap serisi karşılaştırılacak olursa; "Gümüş Göl Masalları" serisinde 47 değer yargısına, "Petek Kitaplarım" serisinde 29 değer yargısına, "Gakgukların Maceraları" serisinde ise 27 değer yargısına ulaşılmaktadır. Bu kitap serilerinde en çok karşılaşılan değerleri sırasıyla "Barış (Dosluk)", "Birlik (Yardımlaşma)", "Mutluluk" ve "Sorumluluk" oluşturmaktadır. En az karşılaşılan değerleri ise sırasıyla "Sadelik", "Özgürlük", "Alçakgönüllülük" ve "Dürüstlük" oluşturmaktadır. İncelenen çocuk kitaplarında verilen değerler sayısal olarak ayrı ayrı incelendiğinde, Gümüş Göl Masalları serisinde "sorumluluk (çalışkanlık)" değeri 6 (%5,8) iken, Petek Kitaplarım serisinde 2 (%1,9), Gakgukların Maceraları serisinde ise 3 (%2,9) olarak bulunmaktadır. Halat (2017) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi eğitimi alan 5-6 yaş çocuklarına sorumluluk, paylaşma ve iş birliği konu başlıkları ile ilgili altı tane resimli hikâye kitabını etkileşimli okuma yöntemi kullanarak altı hafta boyunca deney grubuna okunmuştur. Araştırmada kullanılan ölçeğin formuna ilişkin bulgulara göre "paylaşmak, iş birliği ve sorumluluk" değerlerinin öntest-sontest bulguları arasında deney grubu lehine bir artış tespit edilmiştir. Yine alanda yapılan diğer çalışmalardan, Sevim (2013) çizgi filmlerde değerler araştırmasında en çok verilen değerin, sorumluluk değeri olduğunu vurgulamıştır.

Gümüş Göl Masalları serisinde "mutluluk" değeri 8 (% 7,7) iken, Petek Kitaplarım serisinde 5 (%4,8), Gakgukların Maceraları serisinde ise 3 (%2,9) olarak yer almaktadır**.** Bir çocuğun yaşıtları ile pozitif yönde bağ kurması için toplumu anlayabilme becerisi gerekmektedir. Bu beceri ise; başkalarıyla birlikte olmaktan mutlu olma, arkadaşlık kurma, duygu ve düşüncelerini ifade edebilme eylemlerini kapsamaktadır (Asar, 2019; akt. Fabian, 2006).

Gümüş Göl Masalları serisinde "saygı" değeri 6 (% 5,8) iken Petek Kitaplarım serisinde 1 (% 0,9), Gakgukların Maceraları serisinde ise 2 (% 1,9) oranında işlenmektedir.Körükçü ve arkadaşlarının (2016), okul öncesi dönem çocuk kitaplarında yer alan değerleri incelediklerinde saygı değerine yoğun bir şekilde vurgu yapıldığı görülmüştür. Bu iki çalışma sonucu ise birbirini destekler niteliktedir. İnsani Değerler Programı (İDE), insanı mükemmelliğe ulaştırma amacıyla çocuğun kişiliğini tamamıyla geliştirme ve bir çocuktaki iyi tarafı ortaya çıkarma çabası olarak tanımlanmıştır. Bu nedenle, mutluluk, dürüstlük, sabır, paylaşma, cesaret, merhamet, saygı ve düşünceli davranmagibi "ilgili değerler" olarak adlandırılan değerler diğer pek çok değerle de ilişkili olduğu ifade edilmektedir (Kulaksızoğlu ve Dilmaç, 2000). Saygı değerine okul öncesi programında ve tüm gelişim alanlarındaki kazanımlarda yer verildiği görülmektedir(Aral ve Kadan, 2018).

Gümüş Göl Masalları serisinde "sevgi" değeri 2 (% 1,9) iken Petek Kitaplarım serisinde 4 (% 3,8), Gakgukların Maceraları serisinde ise 1 (% 0,9) oranında işlenmektedir. Aral ve Kadan (2018) "2013 Okul Öncesi Eğitim Programının Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi" isimli çalışmalarında, Programın gelişim alanlarını dikkate alarak programda en fazla rastlanan değerlerini incelemiştir. Çalışma sonucunda ise en fazla değinilen değerlerin sorumluluk, güven, saygı, sevgi ve dayanışma değeri olduğunu belirtilmiştir.

Gümüş Göl Masalları serisinde "dürüstlük" değeri 2 (%1,9) olarak sunulurken, Petek Kitaplarım serisinde ve Gakgukların Maceraları serisinde bu değere hiç rastlanmamaktadır. Johansson (2002) "Öğretmenler çocuklarda hangi değerlerin olmasını isterler?" adlı çalışmasında çocuklardaki ahlaki değerlere öğretmenlerin nasıl bir bakış açısıyla baktığını bulmaya çalışmaktadır. Araştırmanın bulgularına göre öğretmenler çocukların dürüst olmayı öğrenmelerinin model alarak oluştuğunu belirtmişlerdir. Erikli (2016), yaptığı bir araştırma sonucunda 5-6 yaş çocukları olan annelerin okul öncesinde kazandırılmasını istedikleri değerleri önem sırasına göre; Dürüstlük, sevgi, paylaşmak, saygı, sorumluluk, temizlik, dini eğitim, hoşgörü, merhamet, adalet, yardımseverlik, sabır, nezaket

olarak belirtilmiştir. Bu sonuçlar ışığında okul öncesi dönemde çocuğa güven duygusu ve dürüstlük değerini aşılamak büyük önem taşımaktadır

Gümüş Göl Masalları serisinde "barış" değeri 10 (% 9,7) iken, Petek Kitaplarım serisinde 4 (% 3,8), Gakgukların Maceraları serisinde ise 7 (% 6,7) oranında işlenmiştir. "Arkadaşlık", "dayanışma", "yardımseverlik" gibi değerleri kazanmış çocuklar okul kültürüne daha kolay uyum sağlar. Küçük yaşlardan itibaren benimsenen değerler bireyin gelecekteki hayatını da olumlu yönde etkiler (Kara ve Emirhan, 2020). Alpöge (2011), yaptığı çalışmada okul öncesi dönem çocukları için en uygun olan değerler arasında doğru seçim yapabilme, dürüstlük, saygı, cesaret, iyilik, sorumluluk, adil olmak, arkadaşlık ve barışıklık olduğunu ifade etmiştir. Uyanık Balat, Özdemir Beceren ve Özdemir Adak (2011), okul öncesi çocuklarının sahip olması gerektiği evrensel değerleri sırayla dürüstlük, sorumluluk, saygı, mutluluk, adalet, merhamet ve güvenilirlik, iyi vatandaş olma ve barış şeklinde sıralamıştır.

Gümüş Göl Masalları serisinde "yardımlaşma" değeri 8 (%7,7) olarak vurgulanırken, Petek Kitaplarım serisinde 9 (% 8,7), Gakgukların Maceraları serisinde ise 1 (% 0,9) oranında vurgulanmıştır. Yardım alma, yardım etme veya iş birliği yapma, özür dileme, teşekkür etme, bir konu hakkında konuşma başlatabilme, eleştiriyi kabul etme, sırasını bekleme, kendini tanıtma ve yaptığı iş için geri dönüt isteme ve buna benzer pek çok sosyal beceri çocuğun bulunduğu ortama uyumunun, akranlarıile iletişiminin bütünleşmesini gerçekleştirir (Sucuoğlu ve Çiftçi, 2003). Kabadayı (2018) çalışmasında yerli çocuk kitaplarında en çok verilen ikinci değerin yardımlaşma olduğunu açıklamıştır. Bu sonuçlara bakıldığında yardımlaşma değerinin çocuklara kazandırılması büyük önem taşıyan bir değer olduğuna ulaşılmıştır.

Gümüş Göl Masalları serisinde "iş birliği" değeri 1 (% 0,9) olarak sunulurken, Petek Kitaplarım serisinde 4 (% 3,8) ve Gakgkların Maceraları serisinde de 3 (% 2,9) olarak sunulmuştur. Çocuğun en önemli sosyal becerilerden biri, diğer çocuklarla ve yetişkinlerle başlattığı ve sürdürdüğü ilişkiler veya oyun zamanında gösterdiği işbirlikçi eylemler olarak görülmüştür (Kienig, 2006). Okul Öncesi Eğitim Programı 2013'de, en çok yer verilen üçüncü değerin dayanışma olduğu görülmektedir (Aral ve Kadan, 2018). Kabadayı (2018), okulöncesi kurumlarda, okul öncesi çocuklarına kitap merkezinde, okunan yabancı ve Türkçe hikaye kitaplarının hangi değerleri nasıl sunduğunu karşılaştırmalı olarak incelediği araştırmasında, yerli ve yabancı kitapların içinde işbirliği değerinin hem sözlü hem davranışsal olarak işlendiği sonucuna ulaşmıştır.

Gümüş Göl Masalları ve Petek Kitaplarım serisinde "sadelik" değerine ulaşılmamaktadır. Gakgukların Maceraları serisinde ise 1 (% 0,9) oranında işlenmektedir. Gümüş Göl Masalları serisinde "hoşgörü" değeri 4 (% 3,9) iken, Gakgukların Maceraları serisinde 3 (% 2,9) oranında sunulmuştur. Petek Kitaplarım serisinde ise bu değer işlenmemiştir. Değerler eğitiminin okul öncesi dönemde çocuğa verilmesinin uygunluğu konusunda yapılan tartışmalar sonucunda son yapılan Millî Eğitim Bakanlığı 19. Eğitim şurasında bazı (saygı, sevgi, hoşgörü, iş birliği ve yardımlaşma vb.) değerlerin okul öncesinde verilmesi kabul edilmiştir (Akto, 2017). Pekdoğan ve Korkmaz (2017), okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarına verilen değerler eğitimine ilişkin öğretmen görüşlerini incelemek için yaptığı çalışmada, öğretmenlerin çocuklara en çok yardımlaşma ve sevgi, hoşgörü, saygı değerlerini öğrettikleri görülmüştür.

Gümüş Göl Masalları serisinde "alçakgönüllülük" değeri 2 (1,9) oranında yer alırken Petek Kitaplarım ve Gakgukların Maceraları serisinde, bu değere hiç yer verilmemiştir. Bayram (2014), yaptığı araştırmadaMontessori eğitiminin çocuklara dolaylı olarak sevgi ve barış ortamı, saygı, sorumluluk alma, yardımseverlik, hoşgörü, doğru ve dürüst davranma, alçakgönüllü olma, çalışkanlık, gibi önemli değerleri kazandırmayı amaçladığını vurgulamıştır. Gakgukların Maceraları serisinde "özgürlük" değeri 1 (% 0,9) olarak yer verilirken Gümüş Göl Masalları ve Petek Kitaplarım serisinde "özgürlük" değerine hiç yer verilmemiştir.

İncelenen çocuk kitaplarında en çok işlenen değer "barış (dostluk)" Çocuk kitaplarında barış (dostluk) değerini; 'birlik', 'mutluluk', "sorumluluk' ve 'saygı' değerleri takip etmektedir. Alanda yapılan diğer çalışmalara bakıldığında değerlerin, ayrı ayrı değil birbirini destekler nitelikte verildiğinde etkili olduğu görülmüştür. Bu durum çalışmamızı destekler niteliktedir. Melike Günyüz'ün incelenen çocuk kitaplarında sıklık olarak "barış" değerini; "yardımlaşma", "mutluluk",

“sorumluluk” değerleri takip etmektedir. Arıcı ve Bartan (2019) Okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin değer eğitimi hakkındaki düşüncelerini incelemiştir bu araştırmada annelerin çocuklarına kazandırmakta zorlandıkları değerlerin başında “sorumluluk“ değerinin olduğu görülmüştür. Diğer değerler sırası ile paylaşmak, sabır, yardımseverlik, dini değerler ve hoşgörü olmuştur. Sosyal bir varlık olan insan, başkalarını da düşünmeyi alışkanlık haline getirir. Bu şekilde ise birey paylaşma, işbirliği ve dayanışma ile sorunların üstesinden daha kolay gelineceğinin farkına varır (Göçmen, 2019). İncelenen çocuk kitaplarında en az rastlanılan değerleri; “sadelik”, “özgürlük”, “alçakgönüllülük” ve “dürüstlük” oluşturmuştur. Ogelman ve Sarıkaya (2015)okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin değerler eğitimi ile ilgili görüşlerini incelemek amacıyla yaptığı çalışmada, çocuklara en zor kazandırılabilecek değerleri vefa, adalet, sabır olarak sıralamışlardır.

Değerler eğitimine yönelik alan taramasında görüldüğü üzere erken çocukluk döneminin değerler eğitimi üzerine etkisi ve gücü vurgulanmıştır. Değerlerin çocuğa kazandırılmasında, eğitim kurumlarının, ailenin, sosyal ve yakın çevrenin önemli görevleri bulunmaktadır (Baki, 2019). Bu sebeple de bu konuda daha çok çalışma yapılması alana kaktı sağlaması açısından önemlidir. Alandaki çalışmalar incelendiğinde,Erkuş (2012), Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programındaki Değerler Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi isimli tez çalışmasında, araştırma bulgularına göre, okul öncesi öğretmenlerinin, okul öncesi eğitimde öncelikli olarak saygı, sevgi, paylaşma, hoşgörü ve yardımlaşma değerlerinin verilmesi gerektiği düşüncesinde olduklarını söylemiştir**.** Değerler eğitiminde çocuğun aile ortamı ve yakın çevresinden sonra eğitimin temel uygulayıcısı olan öğretmenlere büyük görevler düşmektedir (Karatay, 2007). Yine bir başka çalışmada Şentürk ve Keskin (2019) TRT Çocuk Kanalı’nda yayınlanmakta olan Rafadan Tayfa çizgi filmi milli ve evrensel değerler açısından incelemiş, filmde tüm değerlere yer verildiği görülmüştür. Değerlerin yer alma sıklıklarına ilişkin ifadelerin incelenmesi sonucunda, evrensel değerlere milli değerlerden daha çok yer verildiği tespit edilmiştir. En fazla vurgulanan evrensel değerin “yardımseverlik” değeri olduğu görülmüştür. Akıncı (2013) tarafından yapılan araştırmada, “nezaket, mutluluk, sevgi, arkadaşlık, özgüven, sabır, saygı, cesaret, temizlik, yardımlaşma, paylaşma, sorumluluk, empati, dürüstlük ve iş birliği” olmak üzere 15 farklı değer kategorisi bulunmuştur. Literatürdeki bu araştırmalar, yukarıdaki araştırmanın bulgularını desteklemektedir. Bu araştırma ve yapılan diğer araştırmalar ışığında çocuk medyası, okul öncesi çocuğuna değerler eğitimi açısından katkı sağlayabilir. Çocuğun hayatında, model alabileceği örnekler sunabilir. Bunlardan en önemlisini de çocuk kitapları oluşturmaktadır. Fakat bu kısımda önemli olan çocuğun yaş grubuna ve gelişimine göre kitapların seçilmesidir. Bu görev ise okulda öğretmenlere, evde ebeveyne düşmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler oluşturulmuştur:

- Çocuklar için, içinde değerler eğitimi bulunan çeşitli çocuk kitapları hazırlanabilir.
- Farklı çocuk kitapları benzer şekilde incelenerek alandaki çalışmalara katkı sağlayabilir.
- Çocuklar için hazırlanan kitapların sıklığı ve kalitesi arasında inceleme çalışmaları yapılabilir.
- Değer aktarımı konusunda incelenen çocuk kitaplarının çocukların gelişim alanları açısından etkisi incelenebilir.
- Melike Günyüz’ün bu çalışmada incelenen çocuk kitaplarının değerler bakımından zengin olduğu görülmüştür. Bu nedenle ders içi ve ders dışı etkinliklerde kullanılmalı, tavsiye eserler arasında yer almalıdır.

Kaynakça

Akıncı, A. (2013). Okul öncesi döneme yönelik hazırlanan çizgi filmlerde değerlerin sunumu: TRT çocuk kanalı örneği. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Akto, A. v. (2017). Okul öncesi değerler eğitiminde kullanılan yöntem ve teknikler (Nitel bir araştırma). *E-Şarkiyat İlmi Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 1074-1095.

Alpöge, G. (2011). *Okul öncesi dönemde değer eğitimi.* İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Aral, N. v. (2018). 2013 Okul öncesi eğitim programının değerler eğitimi bağlamında incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 113-131.

Arıcı, D. v. (2000). Çocuğu okul öncesi eğitime devam eden annelerin çocuklarına değer edindirme sürecine yönelik görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(1)*, 279-294.

Arıkan, A. (2011). Değerler eğitiminin tanımı, önemi ve kapsamı. *A. Arıkan (Ed.),Okulöncesi dönemde değerler eğitimi içinde (s. 1-26).* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisi.

Asar, H. (2019, Mayıs). Okul Öncesi Değerler Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyum ve Değer Düzeyleri Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Aydın, M. Z. (2012). *Okulda değerler eğitimi.* Ankara: Nobel Yayın.

Aydın, M. Z. (2012). *Okulda değerler eğitimi.* Ankara: Nobel Yayın.

Baki, Y. (2019). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değer aktarımı açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(37), 109-146.

Balat, G. U. (2011). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi etkinlikleri.* Ankara: Kök Yayınları.

Bayram, B. (2014). Değerler Eğitiminde Montessori Yöntemi. Yüksek Lisans Tezi. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,*. İstanbul.

Cihan, N. (2014). Okullarda değerler eğitimi ve Türkiye'deki uygulamaya bir bakış. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic.*, 9. (2), 429-436.

Çağlar, A. (2005). Okul öncesi dönemde değerler eğitimi. *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar.* içinde İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Erdem Yayın Grubu. (2022, 04 10). Erdem Yayınları: https://erdemyayinlari.com.tr/ adresinden alındı.

Erikli, S. (2016). Okul öncesi çocukları için bir değerler eğitimi programının geliştirilmesi ve uygulanması (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) . Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erkuş, S. (2012). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programındaki Değerler Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*. Diyarbakır.

Göçmen, F. (2019). Okul Öncesi Dönem Çocuklarda Dramayla Ahlâk Eğitimi: Yardımlaşma. Doktora Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gümüş, S. (2017). Değerler eğitimi bağlamında Aytül Akal'ın çocuk romanlarının analizi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Gümüş, S. (2017). Değerler eğitimi bağlamında Aytül Akal"ın çocuk romanlarının analizi (Yüksek lisans tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Halat, A. A. (2017). 5-6 Yaş grubu çocuklara paylaşma. iş birliği ve sorumluluk değerlerinin kazandırılmasında etkileşimli kitap okuma tekniğinin etkililiğinin incelenmesi yayınlanmamış Yüksek lisans tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Johansson, E. (2002). Morality İn preschool ınteraction: teachers' strategies for working with children's morality. *Early Child Development And Care*, 203-221.

Kabadayı, A. (2018). Analyzing the Types of the Values in the Books Written for the Preschoolers". *"The Fifth International Conference on Adult Education, Education for values continuity and context.* 25 – 28 Nisan ROMANYA – İaşi ve MOLDOVA – Kişinev.

Kara, M., & Emirhan, T. (2020). Değerler Eğitimi Açısından Müzik Dersi Kitaplarındaki Çocuk Şarkıları. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 173.

Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Karatay, H. (2007, Eylül 10-15). Değer aktarımı açısından yerli ve yabancı çocuk edebiyatı ürünleri. Ankara, Türkiye: 38. ICANAS, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi.

Kasapoğlu, H. (2013). Okulda değer eğitimi ve hikâyeler. *Millî Eğitim Dergisi*, 43(198), 97-109.

Körükçü, Ö. A.-K. (2016). Schwartz'ın modeline göre 3-6 yaş resimli çocuk kitaplarında değerlerin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 133-151.

Kulaksızoğlu, A. v. (2000). İnsani değerler eğitimi programı. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (12), 199-208.

Living Values Education. (2022, 04 07). livingvalues.net: http://www.livingvalues.net/books/) adresinden alındı.

MEB. (2004). *Tebliğler Dergisi*, 2563.

Ogelman, H. &. (2015). Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşleri: Denizli İli Örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 81-100.

Özer, Ö. (2015). İki bin sonrası sinemalarda gösterilen çizgi filmlerin, okul öncesinde kazandırılması gereken değerler açısından incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri.

Pekdoğan, S. &. (2017). Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarına Verilen Değerler Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelemesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14 (37)*, 59-72.

Sever, S. (2008). Okul öncesi dönemdeki çocuklara seslenen kitaplarda bulunması gereken temel özellikler. Z. G. (Ed.) içinde, *Çocuk edebiyatı* (s. 55-70). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Sevim, Z. (2013). Çizgi filmlerin değerler eğitimi bakımından karşılaştırılması. Yayınlanmamış yükses lisans tezi. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sucuoğlu, B. v. (2003). *Bilişsel süreç yaklaşımıyla sosyal beceri öğretimi.* Ankara: Kök Yayıncılık.

Şentürk, Ş. K. (2019). Rafadan tayfa çizgi filminin milli ve evrensel değerler açısından değerlendirilmesi. *Eskişehir Osmagazgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-15.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (2022, 04 10). Türk Dil Kurumu Sözlükleri: https://sozluk.gov.tr/ adresinden alındı.

vikipedi. (2022, 04 10). vikipedi : https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ocuk_edebiyat%C4%B1 adresinden alındı.

www.tdk.gov.tr. (2018, 11 28).

Yaman H., T. S. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*.

Yazıcı, K. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Demokratik Değerlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 165-178.

Yıldırım, A. v. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN ÇOCUK EDEBİYATI SERİLERİNİN OKULÖNCESİ ÇOCUKLARININ GELİŞİM ALANLARINA KATKISI ÜZERİNE ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİ

Prof. Dr. Abdülkadir KABADAYI[1]

Özet

Çocuk edebiyatı, erken çocukluk döneminden başlayıp, ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır. Çocuk edebiyatı ürünleri çocukların tüm gelişim alanlarını destekleyerek onları hayata hazırlayan en etkili araçlardan biridir. Bu çalışmanın amacı, Melike Günyüz'ün Çocuk edebiyatı serilerinin okulöncesi çocuklarının gelişim alanlarına katkısı üzerine okulöncesi öğretmen adaylarının görüşlerini incelemektir. Nitel araştırma şeklinde desenlenen bu çalışmada Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümüne devam eden 186 öğretmen adayına, Melike Günyüz'ün Çocuk edebiyatı serilerinin okulöncesi çocuklarının hangi gelişim alanlarına katkısı olduğu üzerine okulöncesi öğretmen adaylarına açık-uçlu bir soru yöneltilmiş. Toplanan veriler nitel yöntemle içerik analizine tabi tutularak analiz edildikten sonra örneklendirilerek tablolarla temalara ayrılmıştır. Çalışmada doküman incelemesine göre ulaşılan veriler, içerik analiziyle çözümlenmiş, frekans ve yüzdelik açısından incelenmiş ve örneklendirilerek yorumlanmıştır. Sonuçta, katılımcıların görüşleri doğrultusunda, Melike Günyüz'ün söz konusu serileri, çocukların,30 % dil gelişimi, 24 % sosyo-duygusal gelişimi, 8.0 % bilişsel gelişimi, 12 % yaratıcılık,1.0 % psikomotor, 25 %, çoklu gelişim alanlarını etkileyerek katkı sağladığı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Gelişim alanları, Melike Günyüz, nitel araştırma, çocuk edebiyatı, öğretmen görüşleri.

OPINIONS OF PRE-SERVICE TEACHERS ON THE CONTRIBUTION OF MELIKE GÜNYÜZ'S ILLUSTRATED CHILDREN'S BOOKS TO THE DEVELOPMENT DOMAINS OF PRESCHOOL CHILDREN

Prof. Dr. Abdulkadir KABADAYI[2]

Abstract

Children's literature (literary) is the general name of products that enrich children's worlds of feelings and thoughts with linguistic and artistic quality and visual messages and increase their level of appreciation, following the development and understanding levels of children, in a life stage starting from early childhood and including adolescence. Children's literature products are one of the most effective tools that support all developmental areas of children and prepare them for life. This study aims to examine the views of pre-school teacher candidates on the contribution of Melike Günyüz's illustrated children's to the developmental areas of preschool children. In this study, which was designed as qualitative research, an open-ended question was asked to 80 pre-service teachers attending the Department of Basic Education, Faculty of Education at Necmettin Erbakan University, on which developmental areas Melike Günyüz's Children's literature series contributed to the development of preschool children. The collected data were analyzed by subjecting them to content analysis with the qualitative method and then exemplified and divided into themes with tables. In the study, the data obtained according to the document analysis were analyzed by content analysis, examined in terms of frequency and percentage, and each area was interpreted by

[1]Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, Konya/Türkiye, akkabadayi03@gmail.com
[2]Necmettin Erbakan University Ahmet Keleşoglu Faculty of Education Department of Basic Education, akkabadayi03@gmail.com

exemplifying with direct quotations from the books examined. In conclusion, in line with the opinions of the participants, the series of Melike Günyüz affected children's 30 % language development, 24 % socio-emotional development, 8.0 % cognitive development, 12 % creativity, and 1.0 % psycho-motor, 25 % multiple development areas. found to contribute.

Keywords: Development areas, Melike Günyüz, qualitative research, illustrated children's books, teacher opinions.

GİRİŞ

Doğum anından itibaren, bir çocuğun beş duyusu yardımıyla edindiği her deneyim, yaşamı boyunca gelişimine rehberlik eden sinirsel yapının kurulmasına yardımcı olmaktadır (NSCDC, 2008).Yaşamın ilk yılları, yetişkinlikteki bilişsel ve duygusal işlevlerin temelinin atıldığı kritik bir dönemdir (Ramey ve Ramey, 1998). Yaşamın ilk 1000 günü, o dönemde meydana gelen bedensel ve zihinsel gelişim nedeniyle bir çocuğun hayatında çok kritik bir aşamadır (DeOnis ve Branca, 2016). Erken yaşlardan itibaren çocukların gelişimini destekleyecek etkinlikler ile zenginleştirilmiş bir ortamın çocuklara sunulması onların bu kritik döneminin iyi değerlendirilmesi anlamına da gelmektedir. Çocukların bu gelişimini desteklemede en etkili yollardan biri de çocuk edebiyatıdır. Çocuk edebiyat, çocuklar için dile yönelik farkındalık kazanma ve okumak için istekli olma gibi gerekli becerileri kazandırmada son derece etkili bir araçtır (Gönen ve Veziroğlu, 2013). Resimli çocuk kitapları, içinde kültürel öğeleri taşıdığından ve çocuğun kendi dünyasına ve diline uygun bir biçimde oluşturulduğundan, çocuklar için önemli bir öğrenme kaynağıdır (Baş ve Ucuzsatar, 2020). Bu noktada, çocuk edebiyatı çocuğun bütüncül gelişim alanlarına olumlu katkılar sunacaktır. Hoşgörülü olmayı, topluma uyum sağlamayı, toplumu tanımayı ve özdeşim kurmayı, kültürel ve toplumsal değerler içeren kitaplar aracılığı ile öğrenecektir (Aslan, 2006). Çocuk edebiyatı, gramer kurallarını öğrenip sözcük dağarcığını artırmaya katkısıyla dil gelişimini, içindeki olayları anlama, problemlere farklı çözüm yolları geliştirme, yaratıcılık ve hayal gücünü kullanma gibi yollarla bilişsel gelişimini, hareket etkinlikleri ile desteklenmiş kitaplarla motor gelişimini, kahramanların yaşadıkları olayları hikayeler üzerinden tecrübe ettirerek ahlak gelişimini, olaylar içerisindeki sosyal yaşantı ve becerileri gözlemleyip karakterlerle empati kurarak çocukların sosyal duygusal gelişimlerini desteklemektedir. Çocuk edebiyatı ürünlerinin sınıflandırılması çocukların gelişim ve olgunlaşma evreleri, duyu-düşünce yeterlilikleri, zevkleri ve alışkanlıkları, hayal dünyaları ve bilimsel yöntemlerle çocuk edebiyatı malzemesi olarak kullanılmaları dil öğretmenlerinin, pedagogların, eğitim araştırmacılarının ve psikologların konuyla ilgili hassasiyetlerine bağlıdır (Kabadayı, 2009). Çocuk edebiyatı, "çocuğa göre", "çocuk için" ve "çocuk duyarlılığı" şeklinde adlandırılan bu kavram zaman içerisinde bağımsız bir edebiyat olma yoluna girmiş, yeni bir yazarlık anlayışı doğmasına neden olmuştur (Yalçın & Aytaş, 2011; Zengin & Zengin, 2009). Bunun yanında, Çocuk edebiyatı sayesinde çocuklar, zaman ve mekan fark etmeksizin başka insanların yaşam deneyimlerine yönelik bilgiler edinirler, rolleri dener, kendilerini ve etrafındaki kişileri daha iyi anlamaya başlarlar (Gönen & Veziroğlu, 2015). Edebiyat yaşamı aydınlatır; güzel olan bütün deneyimler paylaşılırken, kötü ve üzüntü verici olanlara da ışık tutar. Edebiyatla ilk elden deneyimler yaşayan çocuklar hemen hemen her konuda bilgilerini genişletmekte; bilişsel, sosyal-duygusal, kişilik, ahlak ve dil gelişimi açısından büyük deneyimler elde etmektedirler. Çocuk edebiyatının hedeflerine genel olarak çocukların alıcı dil, ifade edici dil, bilişsel, sosyal duygusal ve kişilik gelişimlerine katkıda bulunmak; güven, sevgi, sevilme, sevme, öğrenme, bir gruba ait olma, oyun, değişiklik ve estetiklik gibi ruhsal ihtiyaçlarını karşılamak; kitap ve okuma sevgisi aşılayarak çocukların ilgi duyduklarını alanları keşfetmelerini ve kitabı bir bilgi kaynağı olarak kullanmalarını sağlamak sayılabilir. Bir başka tanımda ise; çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine; hayallerine, duygularına, düşüncelerine, yeteneklerine ve zevklerine hitap eden, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verimlerin tamamı olarak belirtilmiştir (Yalçın & Aytaş, 2011).

Çocuk edebiyatı ürünleri çocukların gelişimini desteklemek için kullanılabilecek en temel araçlardan biridir. Bu etkinlikler arasında fıkralar (Kabadayı, 2005), bilmeceler (Kabadayı, 2007), ninniler (Kabadayı, 2009), sayma oyunları (Kabadayı, 2014), parmak oyunları (Kabadayı, 2017) gibi çocuk edebiyatı ürünleri yer almaktadır. tüm entelektüel ve kültürel kapasitelerinin gelişmesinde son derece

etkilidir. Farklı edebiyat ürünleri kullanmanın çocukların gelişim alanlarına olan etkileri şu şekilde özetlenebilir: Çocukların güven, sevgi, sevilme, sevme, öğrenme, bir gruba ait olma, oyun, değişiklik ve estetiklik gibi ruhsal ihtiyaçlarını karşılamak, • Çocukların alıcı dil, ifade edici dil, bilişsel, sosyal duygusal ve kişilik gelişimlerine katkıda bulunmak, • Çocukların kazanmış oldukları dil becerileri ile dinleme, anlama, okuma, yazma ve kendini ifade etme yeteneklerini geliştirmek, • Çocukların kendi kişiliklerini tanımalarını sağlayarak değerli bir varlık olduklarını hissettirmek, • Çocukları yaşam gerçeklerine hazırlayarak, sorunlarla baş etme becerilerini geliştirmek, • Çocukların içinde bulundukları kendi kültürlerini ve başka kültürlerin özelliklerini tanımalarını ve anlamalarını sağlamak, • Çocukların gelişmekte olan iç ve dış dünyalarına katkıda bulunarak doğru ve temel davranış becerilerini kazandırmak, • Çocukların duygularını kontrol altına almayı ve korku, kıskançlık, öfke, nefret gibi duygularla başa çıkmalarını öğretmek, • Çocuklara duygu, düşünce ve yaşantı zenginliği kazandırmak, • Çocukların görsel, işitsel, dokunsal algı gelişimini desteklemek, • Çocuğa ilk edebî ve estetik değerleri kazandırarak güzeli fark etmelerini sağlamak, • Çocukların yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmek, • Çocuğa ilk kitap sevgisi aşılayarak, çocukların ilgi duyduklarını alanları keşfetmelerini ve kitabı bir bilgi kaynağı olarak kullanmalarını sağlamak, • Çocukların eleştiri yeteneğini geliştirmek, • Okuma kültürünü ve iyi çocuk kitabı kavramını kazanmalarını sağlamak, • Çocuk kitaplarının türlerini tanıtmak, • Çocukların gelişim dönemlerine uygun fiziksel özelliklerde kitaplar sunmak, • Çocuklara uygulanan eğitim programlarını destekleyici özelliklere sahip kitaplar verebilmek olarak sayılabilir (Kabadayı, 2005; Çılgın, 2007; Ersoy & Bayraktar, Kabadayı, 2007; Zengin & Zengin, 2009; Kabadayı, 2009; Sever, 2013; Kabadayı, 2014; 2015; Gürsoy & Özaslan, 2013; Gönen & Veziroğlu, 2015;Kabadayı, 2017).

Araştırmanın Amacı: Konya da öğretmen adaylarının çocuk edebiyatının okulöncesi çocuklarının gelişim alanlarına katkısına ilişkin görüşlerini incelemektir.

Araştırmanın Yöntemi: Öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının çocuk edebiyatının okulöncesi çocuklarının gelişim alanlarına katkısına ilişkin görüşlerini açıklayan "***Sizce Dr. Melike Günyüz'ün kaleme aldığı Petek Kitaplarım, Gümüş Göl Masalları, Gakgukların Maceraları adlı çocuk edebiyatı serileri, çocukların gelişimine nasıl katkı sağlamaktadır?***" açık uçlu sorusuna cevap vermeleri istenmiştir.

Çalışma Grubu: Açık uçlu soru, Temel Eğitim Bölümünde 3 kredilik "Çocuk Edebiyatı" dersini alan öğretmen adaylarına uygulanmıştır. Anket, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümüne devam eden 80 öğretmen adayına uygulanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının 45'i 3. Sınıf, 35'i 4. Sınıfa devam etmektedir. Çalışmaya katılan öğrencilerin % 24'ü erkek, % 76' sı kızdır. Katılımcıların yaş ortalaması 20.1 tir. Ders kapsamında, çocuk edebiyatının genel hedefleri, tarihçesi, edebi türler açısından çocuk edebiyatı, okul öncesi çocuk kitaplarının tanımı, çocuk kitaplarının içerik özellikleri, yaş gruplarına göre çocuk kitapları çeşitleri, çocuk kitaplarının fiziksel özellikleri, yöntem ve teknikler, okul öncesi çocuklarda kitaba ve okumaya karşı ilgi uyandırma, Çocukluk evresinde, nitelikli çocuk kitaplarıyla tanışmanın önemi ve okuma kültürü edinmiş düşünen, duyarlı bireylerin yetiştirilmesinde çocuk edebiyatı yapıtlarının işlevi,öğretmen adaylarının, okuduğu-incelediği kitapların yaş gruplarına göre çocuklara uygunluğunun ve bunların çocukların hangi gelişimlerine katkı sağlayacağının belirlenmesine yönelik çalışmalar, çocuklara seslenen çeşitli yazınsal türlerin (destan, masal, şiir, öykü, roman, v.b.) ve dilsel gereçlerin (sayışmaca, tekerleme, bilmece v.b.) çocukların gelişimlerine olan katkılarının belirlenmesi, sınıf içi uygulamalı çalışmalar ele alınacaktır (yök.gov.tr)

Ankete katılan öğretmen adaylarının ise % 9,139'u açık uçlu soruya cevap vermezken %90,861'i açık uçlu soruya cevap vermiştir.

BULGULAR

Açık uçlu soruya verilen cevaplardan aşağıdaki temalar oluşmuştur:

Tablo 2. Öğretmen adaylarının, Melike Günyüz'ün çocuk edebiyatı serilerinin çocuğun "GELİŞİM ALANILARINA" etkisi üzerine görüşlerinin frekans dağılımı

Temalar	Öğretmen adayı
Dil alanı	% 30
Sosyal duygusal alan	% 24
Bilişsel alan	% 8.0
Yaratıcılık	% 12
Psiko-motor alan	% 1
Çoklu Gelişim alanı	% 25
	% 100

Tablo 3. Öğretmen adaylarının, Melike Günyüz'ün çocuk edebiyatı serilerinin çocuğun "DİL" gelişimine etkisi üzerine görüşleri

ÖĞRETMEN ADAYI % 45	
Melike Günyüz'ün söz konusu serileri, özellikle çocukların dil gelişimine önemli katkıda bulunmaktadır. Çocuklar yeni kelimeleri öğrenmekte, yeni kelimelerle tanışmakta bu da kelime hazinelerinin gelişimine katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda hayal güçlerinin gelişimine de yardımcı olmakta, yaratıcılıkları gelişmektedir.	ÖRNEK 1: *"Ne de güzel şarkılar söylüyorsun! Hatta bizden de çok şarkı biliyorsun." diyor bülbüller(Şarkıcı Gukki, Sayfa 11).* ÖRNEK 2: *"Vızır Şıpırın konuşmalarını tekrarlıyordu. Çok eğleniyorlardı" (Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor, Sayfa 9).* ÖRNEK 3*: "Ses yukarıdan, ağacın tepesinden geliyordu." (Hiç Susmayan Cırcır Böceği, Sayfa 12)* ÖRNEK 4*: "Küçücüklermiş küçük olmalarına ama bir kükrediler mi Gümüş Göl'ün en derininde yaşayanlar bile duyarlarmış seslerini" (Üç Küçük Aslan, Sayfa 4)*

Tablo 4. Öğretmen adaylarının, Melike Günyüz'ün çocuk edebiyatı serilerinin çocuğun "SOSYO-DUYGUSAL" gelişimine etkisi üzerine görüşleri

ÖĞRETMEN ADAYI % 34	
Melike Günyüz'ün söz konusu serilerinde, çocuğun kendisini tanımasını sağlayıp, başkalarıyla arasındaki farklılıkları öğretir. Çocuğun empati becerisini geliştirip başkalarına karşı hoş görülü olmayı öğrenir. Çocukların kelime hazinesini geliştirir. Kendi duygularını kontrol edebilmesini sağlar. Ayrıca öğretmenin, çocuklara öğreteceği davranışları daha kolay daha çabuk öğretme imkanı tanır.	ÖRNEK 1: *"Mavi tüyler onu şimdi nasıl da beğenecekler. Tıpkı bizim gibi olmuşsun diyecekler" (Mavi Gaki, Sayfa 13).* ÖRNEK 2*: "Arkadaşlarının gönlünü almak için onları akşam yemeğine davet etti. Üstelik softaya sadece kendi sevdiği yiyecekleri değil arkadaşlarının sevdiği yiyecekleri de koyacaktı" (Timsah Temsi'ni Can Sıkıntısı, Sayfa 18).* ÖRNEK 3*: "Enes yeni arkadaşları ile oynarken zamanın nasıl geçtiğini anlamıyordu" (Kalem Kutusu, Sayfa 6)* ÖRNEK 4*: "İlk günlerde Keseli'ye nasıl davranmaları gerektiğine karar verememişlerdi" (Peli Spor Şöleninde, Sayfa 7*

Tablo 5. Öğretmen adaylarının, Melike Günyüz'ün çocuk edebiyatı serilerinin çocuğun "BİLİŞSEL" gelişimine etkisi üzerine görüşleri

ÖĞRETMEN ADAYI % 8.0	
Melike Günyüz'ün söz konusu serileri, çocuğun estetik duygusunun gelişmesine, duygu ve düşüncelerini açıkça ifade edebilmelerine ve iyi-kötü, doğru-yanlış kavramlarını ayırt etmelerini, yaşadığı toplumun değer yargılarını anlayabilmesini sağladığı görülmektedir.	ÖRNEK 1*: "Hımm", dedi Kaplumbağa Bilgeduruş. Sanırım balık yerine taş atmışsın ağzına. O da dişlerini arasına sıkışmış. Taşı çıkarmamız gerek! (Timsah Temsi'nin Dış Ağrısı, Sayfa 18)* ÖRNEK 2*: Yaşlı güvercin, herksin bir çözüm bulmasını istedi (Güvercin Toplantısı, Sayfa 5)* ÖRNEK 3*: Emre biraz düşündü. Aklına bir fikir geldi (Çilekli Yoğurt, Sayfa 13)* ÖRNEK 4*: Böyle söylemiş çünkü aklına çok parlak bir fikir gelmiş(Üç Küçük Aslan, Sayfa 12)*

Tablo 6. Öğretmen adaylarının, Melike Günyüz'ün çocuk edebiyatı serilerinin çocuğun "YARATICILIK" gelişimine etkisi üzerine görüşleri

ÖĞRETMEN ADAYI % 12	
Melike Günyüz'ün söz konusu serileri, Çocuğun hayata bakış açısını iyi yönde geliştirerek topluma kendini geliştiren, farklı düşünen, yaratıcı bireyler yetişmesini sağladığı, çocukların hayal güçlerinin gelişmesine ve daha yaratıcı fikirlerin ortaya çıkmasına yardımcı olduğu görülmektedir.	ÖRNEK 1*:Çocukları yönlendirecek harika bir fikir geliştiriyorlar (Ses Yarışması,Sayfa 5).* ÖRNEK 2*: Karga Gukki hem yeni şarkılar öğreniyor hem hayaller kuruyor (Şarkıcı Gukki, Sayfa 3)* ÖRNEK 3*: Bu oyunda, gökten yıldız alıp yastıklarının altına sakladıklarını hayal etmişlerdi (Küçük Yıldız, Sayfa 6).* ÖRNEK 4: *Elindeki çilekleri kitabın üzerindeki çilekli yoğurda batırarak yemeye başladı (Çilekli Yoğurt, Sayfa 13)*

Tablo 7. Öğretmen adaylarının, Melike Günyüz'ün çocuk edebiyatı serilerinin çocuğun "PSİKO-MOTOR" gelişimine etkisi üzerine görüşleri

ÖĞRETMEN ADAYI % 1.0	
Melike Günyüz'ün söz konusu serileriyle, *Çocuklara hikaye okunduktan sonra, hikayede geçen kahramanların rollerinin öğrencilere dağıtılarak onların bu rolleri canlandırmaları istenebilir.*	ÖRNEK 1: *Kız ırmağın kenarında kapları yıkıyordu (Tükenen Kalem, Sayfa 5)* ÖRNEK 2*: Kanatlarını bir süper böcek gibi açarak uçtu (Süper Böcek, Sayfa 5)* ÖRNEK 3*: Hemen eline aldı. Sayfalarını çevirmeye başladı (Çilekli Yoğurt, Sayfa 8)* ÖRNEK 4: *Sen vücut yapına göre hareket etmelisin (Tombalak Filin Sabah Sporu, Sayfa 11)*

Tablo 8. Öğretmen adaylarının, Melike Günyüz'ün çocuk edebiyatı serilerinin çocuğun "ÇOKLU" gelişim alanına etkisi üzerine görüşleri

ÖĞRETMEN ADAYI % 24	
Melike Günyüz'ün söz konusu serileriyle, *Çocuklara örneğin sadece "dil gelişimi" yada "sosyal gelişim" alanı değil bu seriler aracılığıyla çocukların "sosyal – dil" gibi ikili, "sosyal – dil – bilişsel" alan gibi üçlü; "sosyal – dil – bilişsel –psikomotor – yaratıcılık" gibi çoklu gelişim alanlarının gelişmesine hitap ettiği görülmektedir.*	ÖRNEK 1*: Ali, bir yandan oyuncaklarıyla oynuyor, bir yandan da annesine soru soruyordu (Güneşi İstiyorum, Sayfa 3)* ÖRNEK 2*: Birlikte ne güzel bir resim çizmişlerdi (Tükenen Kalem, Sayfa 3)* ÖRNEK 3: *Bizim küçük uğur böceği çilekli pastayı yerken Süper Böcek peleriniyle çok mutlu görünüyordu (Süper Böcek, Sayfa 16)* ÖRNEK 4*: "Boyları minicik ama sesleri pek kocaman!" diye şaşırırlarmış (Üç Küçük Aslan, Sayfa 5)*

TARTIŞMA

Bu çalışmada, Melike Günyüz'ün çocuk kitapları, çocukların "Gelişim Alanları" açısından, Dil, Bilişsel, sosyo-duygusal, yaratıcılık, psikomotor ve çoklu gelişim alanları temel alınarak toplam 6 gelişim alanı incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan "doküman analizi" kullanılmıştır. Çalışmada Melike Günyüz'ün "*Gakgukların Maceraları*", "*Gümüş Göl Masalları*" ve "*Petek Kitaplarım*" isimli kitap serileri ele alınmıştır. Bu kitap serileri, toplam 22 kitaptan oluşmaktadır. Çalışmada doküman incelemesine göre ulaşılan veriler, içerik analiziyle çözümlenmiş, frekans ve yüzdelik açısından incelenmiş ve örneklendirilerek yorumlanmıştır. Bu araştırmada, katılımcıların görüşleri doğrultusunda, Melike Günyüz'ün söz konusu serileri, çocukların,30 % dil gelişimi, 24 % sosyo-duygusal gelişimi, 8.0 % bilişsel gelişimi, 12 % yaratıcılık,1.0 % psikomotor, 25 %, çoklu gelişim alanlarını etkilemektedir. Bu çalışma, Melike Günyüz'ün "*Gakgukların Maceraları*", "*Gümüş Göl Masalları*" ve "*Petek Kitaplarım*" isimli kitap serileriyle sınırlandırılmıştır.

SONUÇ

Çocuk Edebiyatının, çocuklar için her alandaki gelişimlerinde, hayatı anlama ve yorumlamada tartışılmaz bir yeri vardır. Çocuğun okul öncesi dönemde gelişiminin üst düzeyde olduğu göz önüne alındığında edebiyatın çocukların hayata bakış açılarını geliştirerek olumlu düşünen, dünya güzelliklerine duyarlı bireyler olmalarında okul öncesinde çocuk edebiyatı vazgeçilmez bir araç olarak görülebilir. Çocuk edebiyatı ürünleri çocuğun her alanda gelişmesine katkı sağlar. Bu noktada, Melike Günyüz'ün söz konusu eserleri incelendiğinde bu serlerin, çocukların dil, bilişsel, sosyo-duygusal, psikomotor, yaratıcılık ve çoklu alan olmak üzere 6 gelişim alanını destekleyip geliştirdiği bulunarak, bu kriteri sağladığı görülmektedir. Bu eserlerin çocukların özellikleri, istek ve ilgilerine göre hitap ettiği görülmektedir. Aileler ve öğretmenler, çocuklarına kitap okurken veya seçerken bu eserlerin çocuğun gelişim alanlarına desteklediğini dikkate almak durumundadırlar. Eğer dikkate alınmazsa bu eserlerin, çocuğa yararından çok zararı olabilir. Bu yüzden bu eserler çok özenerek hazırlanmalıdır. Çocukların kendilerini ifade etmelerine, yaratıcılıklarını geliştirmelerine fırsat verecek eserler olmalıdır. Günümüzde çocuklar kitap okumaktan uzaklaşmaktadır. Onlara kitap sevgisi ve kitap okuma alışkanlığını kazandıracak eserler olmalıdır.

KAYNAKÇA

Aslan, C. (2006). Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitaplarının Çocuğun Gelişim Sürecindeki Yeri, II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri. AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, 189-200.

Baş, B. ve Ucuzsatar, N. (2020). Okul öncesi çocuk kitaplarındaki hayvan karakterlerin geliştirilme yolları açısından incelenmesi. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 9(1), 336-353.

De Onis, M. and Branca, F. (2016) Childhood Stunting A Global Perspective. Maternal & Child Nutrition, 12, 12-26.

Çılgın, A. (2007). Çocuk Edebiyatı. İstanbul: Morpa.

Ersoy, A. Ö., & Bayraktar, V. (2015). Okul Öncesi Dönemde Çocuk Edebiyatı Kavramı ve Çocuk Kitaplarının Özellikler. Ayşe Turla (Ed.) Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim / Okul Öncesi Dönemde Çocuk Edebiyatı (2. Baskı, Cilt 4, s. 155-188). Ankara: Hedef

Gönen, M., & Veziroğlu, M. (2015). Çocuk Edebiyatının Genel Hedeeri. Mübeccel Gönen (Ed.), Çocuk Edebiyatı (2.Baskı, s. 1-13). Ankara: Eğiten.

Gürsoy, F., & Özaslan, H. (2013). Çocuk Edebiyatı. N. Neriman Aral, Ümit Deniz, & Adnan Kan (Ed.), Okul Öncesi Öğretmenliği / Alan Bilgisi (s. 317-342). Ankara: Alan Bilgisi.

Kabadayı, A. (2005). Nasreddin Hoca fıkralarının okul öncesi eğitimde kullanılması için bilgisayar odaklı bir model önerisi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 2(2), 2-20. Retrieved from http://www.insanbilimleri. com.

Kabadayı, A. (2007). Sosyal bir ders materyali olarak bilmecelerin çocukların gelişim alanlarına katkılarının incelenmesi: Konya örneği. Uluslararası Insan Bilimleri Dergisi, 4(2), 2-17. http://www.insanbilimleri.com.

Kabadayı, A. (2009). Ninnilerin çocuğun gelişim alanlarına katkılarının içerik acıdan incelenmesi: Konya örneği. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 6, 1. Retrieved from http://www.insanbilimleri.com

Kabadayı, A. (2014). Contributions of the “Counting Jingles” to children in plays from teachers’ perspectives. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 143, 458 – 462.

Kabadayı, A. (2017). Enhancing early literacy development of the children via finger games. New Trends and Issues Proceedings on Humanities and Social Sciences. [Online]. 01, pp 401-408. Available from: www.prosoc.euSever, S. (2013). Çocuk ve Edebiyat (7. Baskı). İzmir: Tudem.

Ramey, C. T., & Ramey, S. L. (1998). Early intervention and early experience. American Psychologist, 53(2), 109–120.

Yalçın,A., & Aytaş, G. (2011). Çocuk Edebiyatı (5. baskı). Ankara: Akçağ

Zengin, A. Y., & Zengin, N. (2009). Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı (5. Baskı). İstanbul: Tru

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN BEDİİ ESERLERİNİN ÇOCUK EDEBİYATINA KATKISI

Samire MEMMEDOVA[1]

Özet

Çocuk edebiyatı, bir toplumun kültürünün yansımasıdır. Yüzyıllardır süregelen Türk kültürü, halk edebiyatı ve gelenekleri, çocuk edebiyatı aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Çocuk edebiyatından bahsederken şair, öğretmen, yazdığı çocuk kitapları ile dünyanın birçok yerinde tanınan ve sevilen Melike Günyüz'ün eserlerinde en güzel örneklerden biridir. Yayıncılık ve çocuğa yönelik birçok projenin danışmanlığını yürüten Melike Günyüz, profesyonel çalışma hayatını Türk edebiyatının uluslararası alanda tanınması, ülke çapında bütün çocukların iyi kitaplarla buluşması, Türk yayıncılık sektörünün daha etkin lobi çalışmaları içinde yer alması yönünde sürdürmektedir.

Çalışmada, Melike Günyüz'ün hayatı ve sözel geleneklerden beslenerek ve derlenerek bir araya getirdiği hikâyelerinden bahsedilmektedir. Çocuk edebiyatında eserlerin çocuk bakışı, çocuğa görelik ve çocuk gerçekliğine göre hazırlanması gerektiği için çocuk edebiyatı alanında çalışan yazarların ve çizerlerin bu ilkelere dikkat ederek hareket etmesi özgün bir edebiyat için gereklidir. Bu bakımdan Melike Günyüz'ün eserleri çocukların sanat ve estetik değerlerinin gelişimini desteklemekte, çocuğu eğlendirip eğitirken çocuğun duygu ve düşünce dünyasını geliştirmesine de katkı sağlamaktadır.

Anahtar sözcükler: Melike Günyüz, Türk edebiyatı, çocuk edebiyatı, çocuk, eser.

CONTRIBUTION OF MELIKE GUNYUZ'S WORKS TO CHILDREN'S LITERATURE

Samira MAMMADOVA[2]

Abstract

Children's literature is a reflection of the culture of a society. One of the best examples of children's literature is the works of Melike Günyüz, who is known and loved in many parts of the world with her children's books.Turkish culture, folk literature and traditions, which have been going on for centuries, are transferred from generation to generation through children's literature. While talking about children's literature, the poet, teacher, and the works of Melike Günyüz, who are known and loved in many parts of the world with her children's books, are one of the most beautiful examples.

In the study, the life of Melike Günyüz and the stories that she brought together by feeding and compiling from oral traditions were mentioned.In children's literature, works should be prepared according to the child's perspective, interest in the child and the child's reality. It is necessary for an original literature that writers working in the field of children's literature act by paying attention to these principles. In this respect, Melike Günyüz's work supports the development of children's artistic and aesthetic values, while entertaining and educating the child, while also contributing to the development of the child's world of emotion and thought.

Key words: Melike Günyüz, Turkish literature, children's literature, children, work.

---

[1]Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Nahçıvan Bölümü, samire.memmedova20143@gmail.com
[2]Nakhchivan Branch Of The Azerbaijan National Academy Of Sciences, samire.memmedova20143@gmail.com

Giriş

Türkiye'de çocuk edebiyatının gelişimi, çocuklara katkısı dünyadaki edebiyatın gelişimi ile yakından ilgilidir. Türk edebiyatının başlangıcı Tanzimat dönemi sayılabilir. Bu dönemden önce sözlü edebiyat türü hakimdi. Bunlardan masal, bilmece, tekerleme, atasözleri, Nasreddin hoca fıkraları daha çok evlerde, Karagöz Meddah biçimleri de kamusal alanlarda çocukların eğitim ve eğlencesine sunulurdu. Türkiye'nin ilk çocuk kitapları Tanzimat dönemi yazarlarından Şinasi, Recaizade Ekrem ve Ahmet Mithat tarafından Fransızcadan çevrilen kısa şiirler ve hayvan hikâyeleri olmuştur. Zaman geçtikçe çocuk edebiyatı daha da gelişerek çocukların beğenisine sunulmuştur (3, s.208). Çocuk edebiyatının Türk edebiyatı tarihine geç gelmesine bakmayarak, XXI yüzyılda Türkiye'de bu sahaya önem verilmiş ve bu sahada kitaplar yazan şairlerin sayı gittikçe artmaya devam etmiştir. Çocuk edebiyatına önem veren, yalnız Türkiye'de değil dünyanın birçok yerlerinde (5, s.332) çocukların gelişimine katkı sağlayan kitaplar yazan simalardan biri de Melike Günyüz'dür. Münevver, yayıncı bir babanın kızı olarak dünyaya göz açan Melike Günyüz çocuk yaşlardan itibaren yayın dünyasının içinde bulunmuş, kitapla, duyarlılıkla, düşünceyle beslenmiş biridir. Yirmi yıla aşkın süredir iş hayatında olan Melike Günyüz, Erdem yayın grubunun genel yayın yönetmenidir. Yayıncılık ve çocuğa yönelik birçok projenin danışmanlığını yürütmektedir. Yayıncılık alanındaki eserleri yazarlara ve yayıncılara ilham kaynağı olmuştur. Yılın en iyi yayınevi, yılın en iyi resimli çocuk kitabı alanlarında halen yönetici olduğu yayınevine birçok ödül kazandırmıştır. MÜSİAD'ın ilk kadın yönetim kurulu üyesidir ve Türk siyasi hayatına yön veren birçok ekonomik, kültür ve iş dünyasına ait raporların yayın sürecini yönetmektedir. (6)

Eserlerinin İdeası

Çocuklarda asil ve güzel duygular uyandırmak, küçük yaşlardan itibaren çalışkanlığa ve bilgiye ilgi uyandırmak, dış dünyayı anlamalarına yardımcı olmak, çocukların sağlıklı ruhunun gelişimine özen göstermek her bir yazarın görevidir. Melike Günyüz'ün de bu bakımdan çocuk edebiyatına kattığı birçok eserleri mevcuttur. Bu eserler çocuklar tarafından sevilmiş ve dünyanın birçok diline Arapça, Fransızca, İngilizce, Farsça, Sırpça, Arnavutça, Gagavuz Türkçesi, Almanca, Azerice, Nepalce, Moğolca, Bulgarca, körece, Çince gibi dillere tercüme edilmiştir. Çocuk kitaplarındaki eğiticilik, yazarın verdiği iletilere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Çocuğun duygu dünyasına uygun iletiler, onun sosyal gelişimi, toplumsal ve kişilik gelişimine katkı sağlayacaktır (4, s.286). Olumlu iletilerin, çocuk edebiyatı eserlerinde yer alması önem teşkil etmektedir. Bu bakımdan Melike Günyüz eserleri en güzel örneklerdendir. Yazarın "İlkbahar prensi", "Keloğlan suskunlar ülkesinde", "Keloğlan şaşkınlar ülkesinde", "Nasrettin Hoca ile cimri komşunun hikâyesi", "Timsah Temsi'nin diş ağrısı", "Timsah Temsi'nin can sıkıntısı", "Timsah Temsi'nin Su Yarışı", "Masal Kuşu", "Nuran Turan ile birlikte", "Ay Dede", "Mutsuz Martı Murta Nasıl Mutlu Oldu", "Kalem Kutusu", "Süper Böcek", "Kitap Yarışması", "Güvercin Toplantısı", "Çilekli Yoğurt", "Tükenen Kalem", "Güneşi İstiyorum", "Tombalak Sabah Sporu", "Hiç Susmayan Cırcır Böceği" gibi kitapları çocuklarla kuracağımız iletişimin en güzel ve önemli aracıdır. Bir çocuk ancak düşündükçe, duyarlık kazandıkça, farkındalığı arttıkça, ilgileri geliştikçe kendine ve milletine faydalı bir birey olarak yetişe bilir.

Melike Günyüz, eserlerinde efsaneleştirilen bazı tarihi isimleri kullanmıştır. Bunlardan biri, Nasrettin hocadır. Türk edebiyatında birçok sanatçı tarafından işlenen Nasrettin hoca epik bir üslupla işlenmiştir. Melike Günyüz günlük hayattan ilham alınarak yazdığı "Nasrettin Hoca ve Cimri Komşu" eserini coşkulu bir üslupla işlemiştir. Bu eser Nepalce, Moğolca, Arapça, Fransızca, İngilizce, Sırpça, Arnavutça gibi birçok dillere tercüme edilmiştir. O, Nasrettin hoca ile beraber efsanevi karakter olan, çocuklara iyiyi, doğruluğu ve dürüstlüğü anlatmak amacı ile kurgulanan "Keloğlan" karakterine de eserlerinde yer vermiştir. Keloğlan Türk masalları içerisinde en sevilen ve günümüzde hala anlatılan hikâyeler arasındadır. Özellikle Altay ile Türk mitolojisi içerisinde Keloğlan karakterinden çokça söz edilmektedir. (7) Keloğlan saçı olmayan bir karakterdir. Keloğlan halkın içinden çıkan bir karakter olması sebebi ile bütünü ile halkı temsil eder. Çocukların dürüstlük, cesurluk, arkadaşlık, özgürlük ve ailevi değerlere sahip olmasında Keloğlan masallarının önemli yeri

vardır. Melike Günyüz'ün "Keloğlan suskunlar ülkesinde", "Keloğlan şaşkınlar ülkesinde" eserlerinde de bu değerler ön sıralarda verilmiştir. Bu eserler Arapça, Almanca, Fransızca, İngilizce, Farsça, Sırpça, arnavutça, gagavuz türkcesi gibi dillere tercüme edilmiştir.

Melike Günyüz'ün, çocuğun hayatının ve çalışmalarının merkezine aldığı, çocuklara yönelik eserler kaleme alırken çocuk bakış açısına uygun bir üslup kullandığı, eserinde eğitsel unsur ve iletilerin önemli bir yer tuttuğu, kitap okunmanın önemini anlatan eserlerinden biri de "Kitap Yarışması"dır. Bu eserde yazar nesnelerin diliyle bazen çok sevdiğimiz şeylerin çok kullandıkça yıprana bileceğini lakin onların manevi değerini hiç bir zaman kaybetmeyeceğini çocuklara anlatmaya çalışmıştır.

Çocuk edebiyatı toplumsal ve kamusal içeriğiyle alanını genişletmeli, çocuk edebiyatının felsefesi ve dilini geliştirilmeli, çocuk şiiri çocuk folklorunu temel almalıdır. Böyle bir dönemde oluşturulan çocuk edebiyatı, modern çağın gereklerine uygun olarak inşa edilmeli ve dönemi kapsayan konularla güncellenmelidir (1, s.138-140).

Küçük yaş çocuklarda paylaşma duygusunu ön plana çıkarmak, onların kıskançlık duygusunu bastırmak, onların gelecek hayatında sağlam iletişim kurmalarını sağlamak en önemli faktörlerden biridir. Günyüz "Kalem kutusu " eserinde çocuklara şefkatli bir yol gösterici olmuş, çocukların paylaşım duygusunu, en yakınlarında, arkadaşlarında ve ya okul hayatında, sözlü ve ya davranışsal olarak gerçekleştirmesinde katkı sağlamıştır.

"Timsah Temsinin Diş Ağrısı", "Timsah Temsinin Can Sıkıntısı", "Timsah Temsinin Su Yarışı" eserlerinde Timsah Temsi, Kaplumbağa Bilgeduruş, Tıstıs Yılan, Yangelir Yengeç, Telli Kopter, Martı gibi hayvanların dostluğundan bahsetmiş ve onların diliyle çocuklara arkadaşlık, sevgi ve saygıyı aktarmıştır. "Timsah Temsinin su yarışı" eserine dikkat edersek, aslında yazar burada çocukların dikkatini çeke bilmek için hayvanları konuşturmuş ve çocuklara bazen hayatta gördüklerimiz bazı şeyleri yanlış anlayabileceğimizi ve bunun aslını yalnız olayı yaşayan kişilere sormakla, gerçeği onlardan öğrenmenin en güzel yol olduğunu anlatmıştır. Melike Günyüz'ün bu eserleri Azerice, Arnavutça ve Arapçaya tercüme edilmiştir.

Bu noktadan hareketle çocuk edebiyatı kavramının doğrudan çocuklar için yazılmış sanatsal, bilimsel-sanatsal ve bilimsel-kitlesel eserleri birleştiren yaratıcı bir alan olmasına rağmen bunlarla sınırlı olmadığını söyleyebiliriz. Bu eserler yetişkinler için yazılmış eserleri de kapsayabilir, aynı zamanda çocukların okuması için de olabilir (9, s.256-260). Bu eserler, çocukların ahlaki ve estetik aktivitesinde, dünya görüşlerinin genişlemesinde ve oluşumunda önemli rol oynamaktadır.

Bir kişinin gelecekteki yaşamının temeli bebeklik döneminde başlar. Bu temel ne kadar güçlü ve güvenilir olursa, çocuklarımız psikolojik olarak o kadar sağlıklı ve neşeli büyüyecek, gelecekleri mutlu olacaktır. (8, s.180) Bu ciddi bir eğitimle mümkündür. Dünya gelişiyor: teknoloji, eğlence, eğitim düşünme biçimimizde hızla değişmeli ve gelişmelidir.

Şunu da belirtmek gerekir ki, çocuk edebiyatına hitap eden her yazar ve şair, önce çocukların dünyasını ve psikolojisini incelemelidir. Bundan sonra onların yaş özelliklerini, ilgi alanlarını, estetik beğenilerini incelemeli, onları belirli bir yöne yönlendirmeli ve bireysel olarak geliştirmelidir.

Yetişkinler için yazmak, çocuklar için yazmaktan çok daha kolaydır. Yetişkinler için yazılmış bir eserin konusu herhangi bir formda, şekilde, boyutta olabileceğinden, çocuklarda durumun böyle olmadığını unutmayalım. Aynı zamanda çocuk edebiyatı üzerine yazılan her eser, yaşına göre dikkate alınmalıdır. Pedagojik eğitime göre çocuklar yaşlarına göre dört gruba ayrılır: Anaokulu çocukları, ortaokul çocukları, orta yaşlı okul çocukları, kıdemli okul çocukları. Bir kalem alıp çocuk edebiyatına yönelen her yazar ve şair bu ayrımı bilmelidir. Bu bölünmeyi bilmeden yazılan hiçbir eser doğru adresine ulaşamaz, yanlış olur.

Aynı zamanda elbette bireyin sosyal çevresi, gelişimi, bilişi, zevki, konuşması ve bilgi kapsamı da ilk etapta dikkate alınmalıdır. Ayrıca çocukların yaş özelliklerinin gereklerine uyulmalı ve bu durum unutulmamalıdır.

SONUÇ

Çağdaş Türk edebiyatının çocuk şairlerinden biri olan Melike Günyüz çoğunlukla çocuklar için yazan dönemin ender şairlerinden biridir. Onun kitaplarında çocukların düşünce dünyasını geliştirme ve genişletmeye yönelik birçok eser vardır.

Bu eserler kutuplaştırıcı her türlü öğretiden uzak ve çoğunlukla çocukların etrafında tanık ola bilecekleri hayvanlar, eşyalar, meyvelerden oluşturulmuştur.

Melike Günyüz Türk edebiyatında halk edebiyatı geleneğinden beslenerek ürünler ortaya koyan şairlerden yalnızca birisidir. Görüldüğü üzere Günyüz eserlerinde masal, hikâye gibi halk edebiyatına ait sözlü ürünlerden yararlanmıştır. Bununla birlikte Nasrettin hoca gibi efsaneleştirilen bazı isimlerden yola çıkarak da eserler yazmıştır. Melike Günyüz bu ürünlerden yeni eserler üretmiş ve ürütebileceğinin de pekâlâ mümkün olduğu göstermiştir.

Melike Günyüz hedeflediği çocuk kitlesi için, kesin olarak bir yaş aralığı belirtmemiştir. Fakat eserlerinin genellikle ilkokul çağındaki çocuklar için uygun olduğu düşünüle bilir. Eserlerinin dilini ve muhtevasını da yazdığı hedef kitle için uygun tuttuğu görülmektedir.

Bildiğimiz gibi çocuklar için yazılan eserler hacimce azlık teşkil etse de, umumen çocuk psikolojisini doğru anlayan, onu istediği yöne yönlendirmeyi başaran, saf çocukların zihinlerinde ilerici, pedagojik eğitimin temellerini açıklamak için değerli örnek eserler yazılmalı, ayrıntılı olarak incelenmeli ve okuyuculara ulaştırılmalıdır. (2, s.56)

Melike Günyüz'ün yaratıcılığında çocukların, gençlerin dünya görüşünün gelişmesinde, ilgi alanlarının genişlemesinde, ahlak ve maneviyatın oluşmasında, sanatsal zevkin parlatılmasındaki rolü büyük ve önemlidir.

KAYNAKÇA

1. Ali mekteblerde çocuk edebiyatı öğretiminin yeni bir yönünü inşa etmenin yolları // Modern öğretim yöntemleri ve eğitim sürecinde yeni pedagojik teknolojilerin uygulanması hakkında bilimsel-pratik konferansın materyalleri, NMİ, "Mekteb" neşriyatı, 2004, s.138- 140
2. Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının tədrisi prosesində cənub mövzusunun oyrədilməsi. Məktəb neşriyatı. 2006, s.56
3. Çocuk ve edebiyatı. Sever S.Ankara, Kök, 2003, 208 s.
4. Çocuk edebiyatı Yalçın A. Aytaç **G**. Ankara, Akçağ, 2008, 286 s.
5. Çocuk edebiyatı: Şimşek T. Ankara, Rengârenk, 2002, 332 s.
6. https://erdemyayinlari.com.tr/yazarlar/melike-gunyuz
7. https://www.turkedebiyati.org/cocuk_edebiyati.html
8. Nahçıvan Edebi Muhiti: Çocuk Edebiyatının Geliştirme Yönleri ve Sorunları. Bakü: "Elm və Tahsil Neşriyatı. 2016, s.180.
9. Çocukların Konuşmalarının Oluşumunda Oyunların Önemi.//III Uluslararası çocuk edebiyatı Sempozyumu. Kafkas Üniversitesi, 2016, s. 256-260

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN ESERLERİ VE BİREYSEL FARKLILIKLAR

Okan Bora*

Doç. Dr. Cem Şems TÜMER**

Doç. Dr. Oğuzhan YILMAZ***

Özet

Çalışma, Melike Günyüz'ün eserlerini bireysel farklılıklar açısından incelemek amacıyla yapılmıştır. Doküman analizi deseninin kullanıldığı çalışmada Melike Günyüz'ün tüm eserleri bireysel farklılıklar açısından incelenmiş, çalışma sonucunda kitaplardaki karakterlerden bazılarının belirgin bir şekilde diğerlerinden fiziksel, duyuşsal ve bilişsel açıdan farklılaştığı tespit edilmiştir. Çalışmada bireysel olarak diğerlerinden farklı olan karakterler zaman zaman çevreden kabul görürken zaman zaman ise reddedilip alaya alınmışlar ve dışlanmışlardır.

Anahtar sözcükler: Bireysel farklılık, çocuk edebiyatı, resimli kitap, çok kültürlülük.

Abstract

The study was carried out to examine the works of Melike Günyüz in terms of individual differences. In the study in which the document analysis pattern was used, all the works of Melike Günyüz were examined in terms of individual differences, and as a result of the study, it was determined that some of the characters in the books differed from the others in physical, emotional and cognitive terms. In the study, the characters who are individually different from the others were accepted by their social environment, however; from time to time they were rejected, ridiculed and excluded.

Keywords: Individual differences, children's literature, pictorial book, multiculturalism.

Giriş

İnsanlar farklı özelliklere sahip olarak yaşamlarını sürdürmektedir. Her birey farklı kültürlere bağlı olabilir ve bireysel özellikler barındırabilir. Bireysel özelliklerdeki bu çeşitliliğin yaşamın olağan akışı içerisindeki zenginlikler olduğunu söylemek mümkündür. İnsanlar bireysel özellikleri doğrultusunda kendi kimliklerini oluştururlar. Farklı özelliklerle oluşturulan kimlikler ise dünyaya farklı yönlerde katkı sağlayabilir. Memduhoğlu (2007) baş döndürücü hızdaki değişim ve acımasız rekabet çağında ayakta kalabilmenin en önemli anahtarlarından birinin farklılıkları değerlendirmek ve onlardan yararlanmak olduğunu söylemektedir. Günümüzde yapılan işten çokça verim alabilmek ve ilerleme sağlamak için farklılıklar önemli birer unsur durumuna gelmektedir. Benzer şekilde Türkkahraman ve Tutar'a göre de (2009) sosyal hayat içerisinde bireylerin, grupların farklı düşünce

* MEB, Türkçe Öğretmeni, okan-bora@outlook.com.tr

** Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, cstumer@erzincan.edu.tr

***Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü / Florida Üniversitesi, oyilmaz@erzincan.edu.tr

ve kültür ögeleri; kendiliğindenlik ve yaratıcılık oluşumu açısından son derece önemlidir. Zira farklı düşünce ve kültürel unsurlar, mevcut kültür kalıbı içerisinde yeni bir kültür kalıbının yaratıcı öncülüğünü yapabilir veya değişikliğe etkide bulunabilirler. Bireysel farklılıklar bu bakımdan, yaşamın işleyişini sağlayabilmekte ve toplumun yapısının şekillenmesini oluşturan zenginliklerin kaynağı olabilmektedir. Bu doğrultuda, kültürel farklılıkların göz önünde bulundurulmasının önemli olduğunu söylemek mümkündür. Bireysel farklılıklara ve kültürlere yönelik olumlu tutum toplumdaki insanların birlikte yaşamalarına katkı sağlayabilir. Toplumların varlığının, farklı özellikteki bireylerin bir araya gelmesiyle oluştuğu söylenebilir. Bir ulusun ilerleyebilmesi için ise toplumsallık duygusuyla donanması zorunludur (Adler, 2015). Toplum ve bireysel farklılıklar birbirini etkileyebilir ve değişikliklere neden olabilir. Çoban'a (2003) göre bireysel farklılıklar insanların yaşamında ve iş bölümünde gerekli olan denge unsurudur. Bu bakımdan, bireysel farklılıkların toplumsal bütünlüğü sağlayabildiğini söylemek mümkündür. Dünyada dil, din, ırk, mezhep, renk vb. özellikler bakımından farklı birçok insan yaşadığı düşünüldüğünde bulunduğumuz çevrede tüm farklılıklara saygı duyabilmek, bir arada yaşayabilmek adına önemlidir (Başal, Sarı, Çelik, Şeker ve Şahin, 2019). Bingham'ın (2016) belirttiği üzere çocuklara ayrılıklara şüphe ile bakmayı öğretmek yerine onlara ayrılıkları takdir etmelerini öğretmek bugün dünyadaki toplumsal problemlerin sayısını azaltacaktır. Farklılıklara saygı duymak toplumsal düzeni sağlayabildiği gibi bireysel kimlikleri de koruyucu etkiye sahip olabilir. Bu faydaları sağlayabilmek adına toplumdaki bireylerin farklılıklara karşı ön yargılarını yıkmak gerekir. Şimşek ve Kılcan'ın (2021) belirttiği üzere de bir arada bulunmanın kaçınılmazlığını gören ülkeler, eğitim müfredatlarında farklılıkları değer gören anlayışlar ortaya koymaya başlayarak bu alana ilişkin çalışmaların sayıca artmasına, çokkültürlü eğitim anlayışının dünyada kabul görmesine ve yaygınlaşmasına sebep olmuşlardır. Bu anlamda Türkiye'deki öğretim programları da bireysel farklılıklara ilişkin hassasiyetler göz önünde bulundurularak yapılandırılmıştır. Ayrıca öğrenme öğretme süreci planlanırken de öğrencilerin bireysel farklılıklarının (hazır bulunuşluk düzeyleri, öğrenme stilleri ve ihtiyaçları, sosyokültürel farklılıkları vb.) göz önünde bulundurulması gerektiği ifade edilmiştir (MEB, 2019). Okul öncesi ve ilköğretim düzeyindeki öğrencilere yönelik olarak hazırlanan öğretim programlarında ise bireysel farklılıklarla ilgili pek çok kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlar, bireyin kendisiyle çevresindekilerin benzer ve farklı yönleri ayırt etmesine ve farklılıklara saygı duymasına yöneliktir (MEB, 2013; MEB, 2018). Tüm bunlardan yola çıkarak bireysel farklılıkları dikkate almanın; toplumsal düzeni ve bütünlüğü koruma, kültürel zenginliğin korunmasını ve gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlama, eğitim öğretim sürecinde öğrencilerin yetenekleri doğrultusunda yönlendirmeleri için uygun ortamlar oluşturma ve bireysel kimliklerin korunmasına katkıda bulunma gibi olumlu etkileri olduğu görülmektedir.

Bireysel farklılıklar, içinde bulunduğu toplumun yapısına çeşitli yönlerden zenginlik katabilirken bireyler ve toplumlar arasında çatışmaların yaşanmasına da sebep olabilir. Farklı özellikler; çeşitli baskılara, dışlanmaya ve gayri insani davranışlara yol açabilir (Nişancı, Mayatürk-Akyol ve Özmutaf, 2016). Altuntaş-Duman ve Doğanay (2017) tarafından yapılan araştırmaya göre engelli kadınların toplumda görünür olmaları yadırganmakta ve bu durum kadınlar üzerinde önemli bir baskı yaratarak onların kendilerini toplumdan soyutlamalarına neden olmaktadır. Benzer bir araştırmaya göre de engelliler, engelleri nedeniyle olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalmaktadır. Bundan dolayı da kendilerini değersiz hissetmektedirler (Ergüden, 2008). İşten ayrılma sorununun ortaya çıkmasında bireysel farklılıklardan kaynaklanan dışlanmanın etkili olduğu da görülmektedir. (Kılıç, 2019). Yoksul çocuklara yönelik yapılan sosyal dışlanmanın ise çocuklar arasında bir görünümünün "akran zorbalığı" olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların maruz kaldıkları dışlanmaya çoğunlukla yaş farkı, cinsiyet farklılığı (özellikle kız çocukları için), derslerde başarısız olmaları etken olmaktadır (Kılınçkıran, 2019). Bireysel farklılıklar eğitim ortamından dışlanmaya da yol açmaktadır (UNICEF, 2012). Obezite sorunu yaşayan çocuklara yönelik yapılan araştırmada ise çocuklar, yaşıtlarının taktıkları lakaplar nedeniyle sosyal olarak diğer akranlarıyla sağlıklı etkileşim kuramadıklarını belirtmişlerdir. Bu çocukların genelde yalnız, üzgün ve yardımsız kaldıkları tespit edilmiştir (Babaoğlu-Akdeniz, 2013). Özmen ve Aküzüm (2010) tarafından yapılan araştırmaya göre okul yöneticileri, en çok kültürel nedenlerden dolayı çatışmalar yaşandığını ifade etmektedirler. Bu durum, kültürel farklılığın kurumların işleyişinde sorun oluşturabileceğin işaret etmektedir. Ekşi ve Yaman (2010) tarafından yapılan araştırmaya göre kendisini değersiz hisseden genç suç işleyerek ya

da şiddet uygulayarak cesaretini toplama, kendini kanıtlama çabasına girebilmektedir. Bu durumu intikam alma fırsatı olarak da görebilmektedir. Bireysel farklılıkların yanlış tutumlar ve uygulamalar sonucunda şiddeti doğabileceği söylenebilir. Topcubaşı ve Polat'ın (2018) yaptığı araştırmaya göre bireysel farklılıkları dikkate almamanın sonucunda ön yargılı ve olumsuz tutumlar meydana gelebilir. Şan vd. (2017) toplum düzenini etkileyen olaylardan birinin 'diğeri' ile ilgili algısını etkileyen en büyük faktörlerden birinin, diğeriyle ilgili bilgisizliği olduğunu söylemektedirler. Bireysel farklılıklara yönelik olarak gelişen olumsuz tutumların topluma zarar verebilecek sonuçları olabilir. Kültürlerarası farklılıklar ülkeler arasındaki diplomatik ilişkileri, ticari kuruluşların önemli gelir getiren pazarlama iletişimlerini hatta kişisel ve profesyonel yaşamdaki kişilerarası ilişkileri engelleyebilir (Dey, 2016). Bu tür sorunlar dikkate alındığında bireylerin farklılıklara bakış açısının ne yönde olduğu önemlidir. Özellikle çocukluk döneminden itibaren bireylerin farklılıkların bilincine varması ve çevresindeki farklılıklara saygı göstermesi gerekir. Ekmişoğlu'nun (2007) okul öncesi öğrencilerine yönelik olarak yaptığı araştırmaya göre öğrencilerin bu konuda yeterince bilgi ve yaşantıya sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Bu durum, farklılıklara saygı kavramının, ülkemizde uygulanan okul öncesi eğitim programına yeni dahil edilmesi ve öğretmenlerin bu konuda henüz gerekli yeterliliğe ulaşmaması ile açıklanmaktadır. Öğrencilerin bireysel farklılıklar konusunda yetersiz bilgiye sahip olması ise bir diğer sorunu ortaya çıkarmaktadır.

Görüldüğü üzere bireysel farklılıklara yönelik pek çok problem vardır. Bu problemleri çözmenin birden fazla yolu olmakla birlikte çocuk kitapları bu problemlerin çözümüne yönelik bir araç olarak kullanılabilir. Bir anlatma sanatı olarak edebiyat ve özellikle çocuk edebiyatı eserleri, insanlar, kültürler veya ülkeler arasında barışçıl, evrensel bir köprü kurabilmektedir (Destebaşı ve Karabuğa, 2013). Bu bakımdan, bireylerde farklılıklara saygı bilinci oluşturmak ve çevresindeki farklılıklara duyarlı yaklaşımlar sergilemeleri adına çocuk kitaplarından yararlanılabileceği söylenebilir. Atılgan-Susam'a (2020) göre çocuk edebiyatı eserleri çocuğun topluma karşı olan sorumluluklarını sanatsal bir çerçevede çocuğa duyumsatmakta; onun düşünen, sorgulayan ve duyarlı bir birey olmasına olanak sağlamaktadır.Bu bakımdan çocuk edebiyatı eserleri aracılığıyla çocukların çevresindeki farklılıkları sorgulayıp bu konuda duyarlı ve saygılı bireyler olmalarına destek olunabilir. Çocuk kitaplarında sunulan yaşam durumları, çocuğu farklı kişilerle tanıştırarak çocuğun kendisini tanımasına ve kendini başkalarıyla karşılaştırmasına olanak sağlar. Aynı zamanda da geniş dünya görüşüne sahip ve insan haklarına saygılı bireyler olmasında çocuklar için birer uyaran görevi üstlenir (Sever, 2015). Topcubaşı (2016) fiziksel ayrımcılıkları önlemek için öykü okuma etkinlikleri yararlanılabileceğini ifade etmektedir. Fix (2019) de çocuklar arasındaki bireysel farklılıklardan dolayı oluşan kopukluğu gidermek için kitaplardan yararlanılabileceğini dile getirmektedir. Daha somut olarak, Kurtts ve Gavigan (2008) çocuk ve genç yetişkin edebiyatının, engelli olmayan öğrencilerle etkili bir şekilde kullanıldığında engelli öğrencileri daha iyi anlamalarına ve ihtiyaçlarına daha duyarlı olmalarına yardımcı olabileceğini ifade etmektedirler. Benzer şekilde, Gilmore ve Howard'a (2016) göre kitaplar, farklılık, çeşitlilik ve engelliliğin anlaşılması ve kabul edilmesini sağlayarak çocukların daha bilinçli olmalarına katkıda bulunmaktadır. Yates'in (2019) çocuk kitaplarıyla bu konuda yaptığı uygulama neticesinde, çocukların insani farklılıklara karşı olumsuz tutumlarında azalma, olumlu tutumlarında ise artma olması çocuk kitaplarının bireysel farklılıklara saygı duyulmasına olumlu etki edebileceği görüşünü destekler niteliktedir.

Yerli literatür incelendiğinde Türkiye'de çocuk kitaplarındaki bireysel farklılıklara yönelik çalışmaların yapıldığı ve bu çalışmaların engellilik, engellilik algısı (Yakar, Yılmaz ve Yılmaz, 2019; Ekici ve Ertem, 2019; Gedikoğlu-Özilhan ve Karadayı, 2015), kültürel farkındalık (Erhan, 2020), farklı gelişim özellikleri (Güngörmüş-Özkardeş, 2013) konularında özelleştiği görülmüştür. Yabancı literatürde ise daha kapsamlı çalışmaların yapıldığı (Gilmore ve Howard, 2016; Kurtts ve Gavigan, 2008;), kitapların bireysel farklılıklara yönelik uygulamalarda kullanıldığı (Yates, 2019) görülmektedir. Çalışma, yapılan özel nitelikli çalışmalardan farklı olarak kitaplarda öne çıkan bireysel farklılıklara ilişkin görünümleri ve çevrenin bu farklılıkları nasıl algılayıp değerlendirdiğini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Bu doğrultuda "Melike Günyüz'ün eserlerindeki bireysel farklılıklar ve bireysel farklılıklara çevrenin verdiği tepkiler nelerdir?" sorusuna cevap aranmıştır. Geniş bir perspektif sunmak, bireysel farklılıklar konusunda Türk çocuk edebiyatı (Melike Günyüz) eserlerinin yaklaşımını değerlendirmek açısından çalışma önem arz etmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Çalışma doküman analizi deseniyle yapılmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım; Şimşek, 2013). Doküman analizi hem yazılı hem de elektronik (bilgisayar tabanlı ve internetle aktarılan) materyalleri incelemek ve değerlendirmek için kullanılan sistematik bir yöntemdir (Bowen, 2009). Çalışmada Melike Günyüz'ün eserlerindeki bireysel farklılıklar tespit edilmeye çalışıldığı için doküman analizi deseni kullanılmıştır.

İncelenen Kitaplar

Çalışmada kullanılan kitapların künyelerine ve kısaltmalarına ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. *Çalışma Grubunu Oluşturan Melike Günyüz'e Ait Kitapların Künye ve Kısaltmalarına İlişkin Bilgiler*

Kitap adı	**Yayınevi**	**Yılı**	**Kısaltmalar**
Süslü Çikolata	Erdem Çocuk	2013	SÇ
Pamuk Karga	Erdem Çocuk	2013	PK
Şarkıcı Gukki	Erdem Çocuk	2013	ŞG
Tombalak Fil'in Sabah Sporu	Erdem Çocuk	2016	TFSS
Mavi Gaki	Erdem Çocuk	2013	MG
Temsi'nin Can Sıkıntısı	Erdem Çocuk	2016	TCS
Üç Küçük Aslan	Erdem Çocuk	2016	ÜKA
Sen Sıska Değilsin	Erdem Çocuk	2016	SSD
Peli Spor Şöleninde	Erdem Çocuk	2016	PSŞ

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmaya konu alan eserler öncelikle kayıt tutulmadan okunmuştur. Sonrasında bireysel farklılıklara yönelik olarak eserler betimsel analizle incelenmiş ve ilk olarak bireysel farklılıklara ilişkin görünümler literatürden destek alınarak (Özdemir, Güzel-Özdemir, Kadak, Nasıroğlu, 2012; Güney, 2020) fiziksel, duyuşsal ve bilişsel görünümler başlıkları altında detaylandırılmıştır. İkinci aşamada ise daha derin bir analizle ve kitaplarda öne çıkan konular etrafında içerik analizi yapılmış çevrenin bireysel farklılığı nasıl algılayıp değerlendirdiğine ilişkin görünümler "kabul edilme, reddedilme, alay edilme, dışlanma ve uyum sağlama" başlıkları altında incelenmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Tablo 2. *Bireysel farklılıklara ilişkin görünümler*

	Fiziksel	Duyuşsal	Bilişsel
Süslü Çikolata	**x**	**x**	**x**
Pamuk Karga	**x**		
Şarkıcı Gukki	**x**	**x**	
Tombalak Fil'in Sabah Sporu	**x**		
Mavi Gaki	**x**	**x**	
Temsi'nin Can Sıkıntısı		**x**	**x**
Üç Küçük Aslan	**x**		
Sen Sıska Değilsin	**x**	**x**	
Peli Spor Şöleninde	**x**		

İncelenen eserlerde tespit edilen bireysel farklılıklar "fiziksel, duyuşsal ve bilişsel" olarak sınıflandırılmıştır.

Eserlerde en sık rastlanan bireysel farklılıklar fizikseldir. Karakterler boy, kilo, uzuv ve renk gibi yönlerden farklı olabilmektedir (SÇ, 15; PK, 7; ŞG, 13; TFSS, 5; MG, 7; ÜKA, 4; SSD, 6; PSŞ, 5). Karakterlerin fiziksel farklılıkları doğuştan gelebildiği gibi sonrasında kendi kararlarıyla farklı görünümlere büründükleri de görülmektedir. Örneğin Pamuk Karga'da (s.7) karakter çevresindekilere göre farklı olan renkte doğmaktadır. Tombalak Fil'in Sabah Sporu'nda da (s.5) karakterin vücut yapısının çevredekilere göre büyük olması doğuştan gelen bir özelliktir. Süslü Çikolata (s.15) ve Mavi Gaki'de (s.8) karakterler fiziksel yönden farklı olmayı kendileri tercih etmektedir. Karakterlerin fiziksel yönden farklı olmayı tercih etmesi, bireysel farklılıkların oluşumuyla örtüşmektedir. Nitekim, Topcubaşı ve Polat'a (2018) göre birbirinden ayıran farklılıklardır ve bunların bir kısmı doğuştan kazanılırken bir kısmı da sonradan edinilmektedir.

Fiziksel farklılıklardan sonra en sık rastlanan bireysel farklılıkları duyuşsal farklılıklar oluşturmaktadır. Karakterlerin mizaçlarının oluşmasında duyguların etkin olduğu görülmektedir.Süslü Çikolata'da (s.5) karakterlerin kendilerini güzel bulmaları ve bir karakterin sevdiği şarkıcı olan Kapkara'ya (s.7) benzemek istemesi bu duruma örnek oluşturur. Benzer şekilde Mavi Gaki'de (s.5) Mavi Gaki kendisini arkadaşlarından farklı hissetmekte ve başka bir gruba dahil olmayı tercih etmektedir. Bunlarla birlikte Sen Sıska Değilsin'de (s.4) Küçük Şıpır'ın hassas ve kırılgan bir yapıya sahip olması duyuşsal farklılıklara örnek olarak gösterilebilir.Duyuşsal ve fiziksel farklılıkların birbirini etkilediği görülmektedir. Karakterin fiziksel özellikleri, kendisini çevresine göre farklı hissetmesine sebep olabilmektedir. Aynı zamanda duyuşsal yönden farklı olması da fiziksel görünümünü değiştirmesinde rol oynamaktadır. Örneklemek gerekirse, Şarkıcı Gukki'de (s.5) karga olan Gukki'nin sesi kargalardan farklıdır ve kendisini bülbül gibi hissetmektedir. Mavi

Gaki'de (s.6) Mavi Tüylere benzemek isteyen Gaki vücudunu maviye ve gagasını da sarıya boyamaktadır (s.8-11). Duygusallıkla bağlantılı davranışlar sonucu ortaya çıkan mizacın kişilikleri belirlemedeki etkisi düşünüldüğünde (İnci, 2017) kişilik gelişimi ile kitapta ele alınan durumların örtüştüğü görülmektedir. Karakterlerin sahip olduğu mizaçların çevreyle etkileşiminin tercihleri şekillendirmesi bu bakımdan önemlidir. Aynı zamanda fiziksel tercihlerin duyuşsal özellikler doğrultusunda değişim gösterebildiği dikkat çekmektedir. Yeni durumlara uyum sürecinde duyguların belirli bilişsel, davranışsal ve fizyolojik reaksiyonlarla kendilerini gösterdiği, yeni durumlara uyum sürecinde ortaya çıkacak olan davranışın belirleyicisi olabildiği düşünüldüğünde (Vatan, 2014) karakterlerin davranışları ile duyguları arasındaki bu bağlantının eserlerde yansıtıldığı görülmektedir.

Temsi'nin Can Sıkıntısı'nda Temsi'nin (s.7-12) beslenirken çevresindekilere göre farklı yiyecekleri bilmesi ve arkadaşlarının önerisiyle yeni yiyecekleri ilk defa tanıması bilişsel farklılığa örnek gösterilebilir. Bilişsel farklılıkla birlikte Temsi'nin denediği yeni yiyeceklere karşı tutumu duyuşsal farklılığı da oluşturmaktadır. Duman ve Yakar'a (2017) göre duyuşsal özellikler, bilişsel davranışların öğrenilmesine etki etmektedir. Bu bakımdan, bilişsel ve duyuşsal özelliklerin birbirini etkileyebildiği söylenebilir. Kitapta da çevresindeki farklılıkları ilk defa deneyen karakterin duyuşsal yönden de tutum sergilemesi bu bağlantıyla ilişkilendirilebilir.

Tablo 3. *Bireysel farklılıklara yönelik çevresel davranışlara ilişkin görünümler*

	Kabul edilme	Reddedilme	Alay edilme	Dışlanma	Uyum sağlama
Süslü Çikolata			**x**		
Pamuk Karga	**x**				
Şarkıcı Gukki	**x**	**x**			
Tombalak Fil'in Sabah Sporu	**x**			**x**	
Mavi Gaki				**x**	
Temsi'nin Can Sıkıntısı					**x**
Üç Küçük Aslan					**x**
Sen Sıska Değilsin			**x**		
Peli Spor Şöleninde	**x**			**x**	**x**

Karakterlerin, çevreden farklı özelliklere sahip olduğu için kabul edilme, dışlanma, uyum sağlama, alay edilme ve reddedilme davranışlarıyla karşılaşabildikleri görülmektedir. Örneğin, Sen Sıska Değilsin'de Şıpır karakteri fiziksel olarak zayıf olduğu için kendisiyle alay edilmektedir (s.6). Kılınçkıran, (2019) tarafından yapılan araştırmada daha çok küçük görme, alay etme, oyunlarına katmama, işaret etme şeklinde belirtilen sosyal dışlanmanın çocuklar arasında bir görünümünün "akran zorbalığı" olduğu tespit edilmesi bu sorunun eserlere yansıdığını göstermektedir. Tombalak Fil'in Sabah Sporu'nda ise Tombalak Fil vücut yapısından dolayı dışlanmaktadır (s.5). Obezite sorunu yaşayan çocukların akranları tarafından dışlanması (Babaoğlu-Akdeniz, 2013) bu olayla benzerlik göstermektedir. Pamuk Karga'da ise diğerlerinden farklı renkte dünyaya gelen Pamuk Karga çevresinde şaşkınlık yaratmaktadır (s.7). Mavi Gaki'de dahil olmak istediği gruba göre farklı görünen Gaki reddedilmektedir (s.14). Üç Küçük Aslan'da aslanlar ve diğer karakterler arasındaki uyumsuzluk sorunu, karakterlerin birbirlerinin özelliklerini tanıyarak uyum sağlamasıyla çözülmüştür (14-15). Bu durum ön yargıların ortadan kalkmasıyla bireylerin farklılıklarıyla uyum

içinde yaşayabilmesine birer örnek oluşturmaktadır. Şan vd. (2017) tarafından yapılan araştırmada insanların bireysel olarak diğerleriyle olan mesafelerini belirlemede 'diğeri' ile ilgili algısını etkileyen en büyük faktörlerden birinin diğeriyle ilgili bilgisizliği olduğu, bireysel olarak diğeriyle sosyal temasta bulunan katılımcıların ön yargılarının ise daha az olduğu sonucuna varılmıştır. Yapılan çalışma ile eserdeki olayların gelişimi ve sonucu bu bakımdan örtüşmektedir. Eserde farklı bireylerle temasta bulunmanın, farklı olanlarla uyum içinde yaşamayı etkilemesinin sezdirilmesi bu bakımdan önemlidir. Kabul görme davranışı ise "Peli Spor Salonu" adlı yapıtta şu sözlerle açıklanmaktadır: "*Daha sonraki günlerde Keseli'nin bu özel durumuna alıştılar ve herkesin aslında birbirinden farklı olduğunu kavradılar. Öğretmen Bayan Yengeç çocukların bu durumu anlayabilmeleri için çok çaba harcamıştı doğrusu.*" (s.8) Yapılan araştırmalarda (Altuntaş-Duman ve Doğanay, 2017; Ergüden, 2008) engelli bireylerin toplum yaşamında sorun yaşadığı göz önünde bulundurulduğunda eserde bu durumun ele alınması farklılıklara saygı bilinci oluşturmak açısından önemlidir. Çocukların çevresindeki engelli bireylerin farkına varması ve onların bu özelliklerini olumlu yönde karşılaması için bu tür kitapların etkisi olabileceği söylenebilir.

Eserlerde dikkat çeken durumlardan bir diğeri ise doğuştan veya sonrasında elinde olmadan çevresine göre farklı özellikler taşıyan karakterlerin kabul görmesi ve kendisine uyum sağlanmasıdır. Fiziksel görünümünü sonradan değiştiren ve olduğundan farklı görünmek için çabalayan karakterlerin ise çevredekilerin olumsuz tepkileriylekarşılaşabildiği tespit edilmiştir. Süslü Çikolata'da kendisini olduğundan farklı göstermek için çabalayan karaktere çevresindekiler gülmektedir (s.4). Mavi Gaki'de de benzer şekilde karakter kendisini başkalarına benzetmek istemekte ve bu yüzden dışlanmaktadır (s.14). Bireysel özellikleri bir tercihle değil doğal olarak veya kaza sonucu farklılık gösteren karakterlerin yer aldığı eserlerde (PK, ŞG, TFSS, TCS, ÜKA, PSŞ) ise kabul edilme ve uyum sağlama davranışlarının yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte bu özellikteki karakterler farklı bir çevrede dışlanabilirken başka bir çevrede kabul edilebilmektedir. Örneğin Şarkıcı Gukki'de kendi çevresinden dışlanan Gukki (s.7) daha sonra kurbağalar tarafından kabul görmektedir (s.15). Tombalak Fil'in Sabah Sporu'nda da gölün çevresinde yaşayan karakterler tarafından dışlanan Fil (s.5) daha sonra turnalarca kabul görmektedir (s.10-11). Bir diğer durum ise farklı özelliklerinden dolayı çevresi tarafından kabul görmeyen karakterlerin başka bir karakterin çevredekileri yönlendirmesiyle kabul gördüğüdür. Çevredeki karakterler gerekli yönlendirmeler ve bilgilendirmelerden sonra diğer karaktere uyum sağlayabilmektedir (PK, s.10; PSŞ, s.8).

Sonuç

Melike Günyüz'ün resimli çocuk kitapları incelendiğinde bireysel farklılıkları hayvan karakterler üzerinden ele aldığı görülmektedir. Daha çok fiziksel olmakla birlikte duyuşsal ve bilişsel özelliklere değinilen eserlerde farklılıklara saygı kavramı da ön plana çıkmaktadır. Çeşitli bireysel farklılıkların hayvan karakterler üzerinden anlatıldığı eserlerde çevredekilerin tepkisi de ele alınmaktadır. Farklılıklarından dolayı karakterler, kabul edilme, reddedilme, alay edilme, dışlanma ve uyum sağlama davranışlarıyla karşılaşabilmektedirler. Karakterlerin bireysel farklılıkları doğuştan gelebildiği gibi sonrasında yapılan tercihlerden dolayı da farklılıklar oluşabilmektedir. Dikkat çeken bir durum ise doğuştan gelen farklılıklara verilen çevresel tepkiler daha olumluyken sonrasında edinilen farklılıklara daha olumsuz tepkiler verilebilmektedir. Karakterlerin kabul edilmediği ve kendisine uyum sağlanmadığı durumlarda farklı çevreye gidebildiği de görülmektedir.

Kaynakça

Adler, A. (2015). Sorunlu okul çocuğu. (K. Şipal, çev.) İstanbul: Cem Yayınevi.

Altuntaş Duman, N. & Doğanay, G. (2017). Toplumsal dışlanma pratikleri üzerinden Trabzon'da engelli kadınlar. Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 20 (2), 1-48. doi: 10.18490/sosars.345505.

Babaoğlu-Akdeniz, E. (2013). Obeziteye ilişkin sosyal dışlanma hakkında niteliksel araştırma. İstanbul: Maltepe Üniversitesi.

Başal, H. A., Sarı, B., Çelik, M., Şeker, T. & Şahin, M. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının farklılıklara saygı algılarının anne eğitim düzeyine göre incelenmesi. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 32 (1), 271-292. doi: 10.19171/uefad.442566

Bingham, A. (2016). Çocuklarda problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesi. (F. Oğuzkan, çev.) Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Bowen, G.A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. Qualitative Research Journal, 9 (2), 27-40.

Çoban, A. (2003). Bireysel farklılıklar ve eğitim süreci. Yaşadıkça Eğitim, 77, 12-14.

Destebaşı ve Karabuğa. (2013). Kültür köprüsü: uluslararası çocuk edebiyatı eserlerinin öğretim materyali olarak kullanımı. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 2 (3), 297-315.

Dey, S. (2016). Importance of multicultural education. Kings University College.

Duman, B. & Yakar, A. (2017). Öğretime yönelik duyuşsal farkındalık ölçeği. Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi, 6 (1), 200–229.

Ekici, M. & Ertem, İ.S. (2019). Çocuk kitaplarında engelliler ve sorunlarının incelenmesi. Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi, 3(3), 250-264.

Ekmişoğlu, M. (2007). Erken çocukluk döneminde farklılıklara saygı kavramı hakkında öğretmen görüşlerinin incelenmesi ve farklılıklara saygı ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışması (yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (226206.)

Ekşi, H. ve Yaman, E. (2010). Çocuk ve ergende şiddet. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Ergüden, D. (2008). Sosyal dışlanma açısından bedensel engelli bireylerin yaşantılarının incelenmesi (yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (254823.)

Fix, Kendra, (2019). Diversity in children's literature. Education: Student Scholarship & Creative Works. 17.

Gedikoğlu-Özilhan, Y.G. ve Karadayı, Ş. (2015). Sol ayağım ve kardeşimm benim adlı çocuk romanlarında engelliliğe ailenin, toplumun ve engellinin bakış açısı. T.Şimşek ve B.V. Yıldız (Ed.), II. Uluslararası Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu içinde (s.599-605).

Gilmore, L., & Howard, G. (2016). Children's books that promote understanding of difference, diversity and disability. Journal of Psychologists and Counsellors in Schools, 26, 218- 251.

Güney, Z. (2020). Altıncı sınıf öğrencilerinin bilişsel stillerinin cinsiyetlere ve akademik başarılarına göre incelenmesi. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22 (1), 276-294. doi: 10.17556/erziefd.650369.

Güngörmüş-Özkardeş, O. (2013). Farklı gelişen çocuklarla ilgili olarak ülkemizde yayınlanmış kitapların incelenmesi. H. Yavuzer ve M.R. Şirin (Ed.), I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı içinde (173-198). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Günyüz, M. (2013). Mavi Gaki. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz, M. (2013). Pamuk Karga. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz, M. (2013). Süslü Çikolata. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz, M. (2013). Şarkıcı Gukki. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz, M. (2016). Peli spor şöleninde. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz, M. (2016). Sen sıska değilsin. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz, M. (2016). Temsi'nin can sıkıntısı. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz, M. (2016). Tombalak Fil'in sabah sporu. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz, M. (2016). Üç küçük aslan. İstanbul: Erdem Çocuk.

İnci, E. (2017). Kişilik gelişimi. M.E. Deniz (ed.) Erken çocukluk döneminde gelişim içinde (ss.216-262). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Kılıç,Ş.Ö. (2019). Topluluk duyusu ve örgütsel dışlanmanın işten ayrılma niyetine etkisi (yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (616544.)

Kılınçkıran, T. (2019). Yoksul ailede yetişen çocukların sosyal dışlanması: Çorum ili örneği (yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (584311.)

Kurtts, S.A., & Gavigan, K.W. (2017). Understanding (dis)abilities through children's literature. Education Libraries, 31, 23-31.

MEB. (2013). Okul öncesi eğitimi programı. Ankara: MEB Yayınları.

MEB. (2018). Hayat bilgisi dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3 Sınıflar). Ankara: MEB Yayınları.

MEB. (2019). Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). Ankara: MEB Yayınları.

Memduhoğlu, H. B. (2007). Yönetici ve öğretmen görüşlerine göre Türkiye'de kamu liselerinde farklılıkların yönetimi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Nişancı, Z. N., Mayatürk Akyol, E. & Özmutaf, N. M. (2016). Farklılıklar kapsamında davranış tarzları ve bireysel performans: beyaz ve mavi yakalı çalışan perspektifi. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 23 (1), 287-307. doi: 10.18657/yecbu.29745.

Özdemir O., Özdemir P. G., Kadak M. T., Nasıroğlu S. (2012) Kişilik gelişimi. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. 2012; 4(4): 566-589.

Özmen, F. & Aküzüm, C. (2010). Okulların kültürel yapısı içinde çatışmalara bakış açısı ve çatışma çözümünde okul yöneticilerinin liderlik davranışları. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 2 (2), 78-83.

Sağsöz, G. (2020). Resimli çocuk kitaplarının barış eğitimi bileşenlerinden "kültürel farkındalık" bileşeni açısından incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 37 (1), 24-46. doi: 10.32600/huefd.489181.

Sever, S. (2015). Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü. İzmir: Tudem Yayınları.

Susam-Atılgan, A. (2020). Emin özdemir'in çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuğa sunulan iletiler açısından incelenmesi. S.Karagül (Ed.), Prof. Dr. Sedat Sever'e Armağan Türkçe Eğitimi ve Çocuk Edebiyatı Kurultayı içinde (60-66). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

Şan, M.K. (2017). Türkiye'de toplumun farklılık ve bir arada yaşama düzeyleri (Rapor No. 115K216). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları.

Şimşek Ü. ve Kılcan, B. (2021). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan farklılıklara saygı konusuna ilişkin etkinlik önerisi. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi, 56(3), 1543- 1558. doi: 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.21.08.1602.

Topcubaşı, T. (2016). Farklılıklara saygı eğitiminde öğrenme ortamının düzenlenmesi ve öğrencilerle yürütülebilecek etkinlikler. International Journal of Eurasian Education and Culture, 1 (1), 33-45.

Topcubaşı, T. ve Polat, S. (2018). Farklılıklara saygı eğitim programının öğrencilerin farklılıklara saygı düzeyine etkisi. Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi, 8(2), 387-417.

Türkkahraman, M. & Tutar, H. (2009). Sosyal değişme, bütünleşme ve çözülme bağlamında toplumda farklı kültür ve anlayışların yeri ve önemi. Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 1 (1), 1-16.

UNICEF (2012). Okul dışındaki çocuklar küresel girişimi türkiye ülke raporu, 2012. https://www.unicef.org/turkey/raporlar/okul-d%C4%B1%C5%9F%C4%B1ndaki-%C3%A7ocuklar-k%C3%BCresel-giri%C5%9Fimi-t%C3%BCrki%CC%87ye-%C3%BClke-raporu-mart-2012 adresinden edinilmiştir.

Vatan, S. (2014). Duyguların, duygu düzenlemenin, obsesif inançların, düşünce kontrolünün ve bağlanmanın, obsesif kompulsif bozukluktaki farklı belirtilerdeki rollerinin incelenmesi (doktora tezi). YÖK Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (380103.)

Yakar, Y, Yılmaz, O ve Yılmaz, H. (2019). Çocuk kitaplarında sorun odaklılık: Engellilik algısı. Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi, 3 (1), 56-76.

Yates, Rebecca. (2019). Anti-bias multicultural education using children's literature. Retrieved from Sophia, the St. Catherine University repository website: https://sophia.stkate.edu/maed/306.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

MELİKE GÜNYÜZ ESERLERİNİN EĞİTİM-ÖĞRETİM KODLARI

Dr. Lilya MEMETOVA[1]

Özet

Geçmişte ve günümüzde çocuk eğitimi ve öğretimi konusunda sözlü sanat önemli yer tutar. Şair ve yazarlar küçük okuyucularının değer yönelimlerini doğru gelişmeleri için çaba gösterirler. Genelde kalem sahipleri kendi eserlerini zamanın talep ve koşullarına uygun şekilde yaratmaya çalışırlar. Böyle yöntem ile kendi icat yolunu sürdüren çocuk yazarları arasında Melike Günyüz bulunur.

Araştırmamız çağdaş Türk çocuk yazarı Melike Günyüz'ün eserleri üzerinde yapılmıştır. Dikkatimizi çeken eserler: Petek kitapları, Gümüş göl masalları, Gakgukların Maceraları serilerine dâhil masallar ve diğer küçük öykülerdir. Amacımız, eserleri didaktik değeri açısından incelemektir, onların çocuk eğitimi ve öğretimine verdiği katkısını göstermektir.

İnceleme içerik analizi yöntemi ile yapılmıştır. Araştırma, sıradaki sonuçları elde edinmesini sağlamıştır: Melike Günyüz çocuk psikolojisine uygun eserler yaratmıştır, küçük okuyucularının ahlaki değerlerinin gelişmesi için güzel örnekler vermiştir, çocuklara dostluk, nezaket, sevgi, karşılıklı yardım, affedebilme vb. gibi vasıf ve duyguların özelliklerini açıklamıştır, her varlığın dünyada bir misyonu olduğunu gösterebilmiştir, dünya üzerine bilgi vermeye çalışmıştır.

Anahtar kelimeler: Melike Günyüz, çocuk eserleri, didaktik kodlar.

EDUCATIONAL CODES OF MELIK GÜNYÜZ WORKS

Dr. Lilya MEMETOVA[2]

Summary

Folklore (Oral art) has an important place in the education and teaching of children in past and today. Poets and writers make an effort to develop the value orientations of their young readers. In general, pen owners try to create their own works in accordance with the demands and conditions of their time. Melike Günyüz is one of the children's writers who continue her own way of invention with such a method.

Our research is based on the analysis of the works of Turkish children's writer Melike Günyüz. Works which caught our attention: Huneycomb Books, Tales of the Silver Lake, Tales from the Adventures of Gakguks series, and other short stories. Our aim is to examine the works in terms of their didactic value, to show their contribution in children's education and training.

The analysis is carried out using the content analysis method. Melike Günyüz creates works suitable for child psychology, gives good examples for the development of moral values of her little readers. She teaches children about friendship, kindness, love, mutual aid, forgiveness, etc. In her works she explaines and tries to show that every being has a mission in the world, she tries to give information on the world.

Key words: Melike Günyüz, children's works, didactic codes.

[1]Fevzi Yakubov Adına Kırım Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesi/Kırım, llily2019lily@gmail.com
[2] Crimean Engineering and Pedagogical University by Fevzi Yakubov name/Crimea, llily2019lily@gmail.com

Giriş

Edebiyat, çocuk eğitim ve öğretim açısından çok önemli bir kaynaktır. Eserler vasıtasıyla çocukların düşünme kabiliyeti, hayâl gücü, konuşma becerileri gelişir, hisleri zenginleşir (Subbotina, 1997: 89). Günümüzde çocuk edebiyatının ana görevlerinden biri kişilik oluşumudur. Birçok şair ve yazarlar bunun üzerine hizmet verir. Bugünkü araştırmamız da çocuğun kişilik gelişimini kendi yazılarında hedefleyen çağdaş Türk çocuk edebiyatı yazarı Melike Günyüz eserleri üzerindedir.

Melike Günyüz'ün icadında dikkatimizi çeken eserler: *Mutsuz Martı Murta nasıl mutlu oldu? Gümüş Göl masalları* (10 eser), *Gakguklar Maceraları* (6 eser), *Petek kitapları* (5 eser) serilerine dâhil masallar ve küçük öykülerdir. Onun eserleri genelde okul öncesi ve ilkokul çağındaki çocuklara yöneliktir.

Amacımız, eserleri didaktik değeri açısından incelemektir. Onların çocuk eğitimi ve öğretimine etkisini göstermektir.

Araştırma içerik analizi yöntemi ile yapılmıştır.

Eserlerin Özellikleri

Çocuk Edebiyatı genel edebiyatın dalı olarak onun hasiyetlerini taşır, aynı türlerle ifade bulur ve benzer konuları işler. Ama Çocuk Edebiyatının kendine has bir özelliği vardır – okuyucusudur, bu da onu genel edebiyattan ayırdı eder. Okuyucuya göre eser kuruluşu, biçimi, içeriği değişir (Arzamastseva, 2002: 73). Çocuklara yönelik eserlerin belli koşullara uygun olmaları istenilir. Bu koşullar, dil, muhteva, çabuk değişen konu ve kahramanlar, didaktik unsurlar, hümanist yönü ve vs. Melike Günyüz'ün bahsi konu eserleri bu gereksinimleri dolusuyla karşılar. Masal ve öyküleri incelerken yazarın takip ettiği esas ilkeleri sıralayabildik:

1. Kısa ve basit cümleler kullanımı. Çocuk eserleri için önemli koşullardan biridir. Melike Günyüz küçük okuyucularının çağına, düşüncesine, şuuruna, algısına uygun biçimde cümleler yaratmış.
2. Eserlerinin genel karakterleri hayvanlar ve kuşlardır – timsah, aslan, pelikan, güvercin, karga, yengeç, baykuşu, yılan, kaplumbağa vs. Çocuk eserlerinde hayvani karakterler kullanımı çocuk öğretmen ve ruhbilimciler tarafından etkili yöntem olarak kabul edilmiştir (Obuhova, 2002: 112). Yazılara aktarılan hayvan âlemiyle çocuk eğitimi ve öğretimi onların şefkat, sorumluluk, nezaket ve özen gösterme yeteneklerinin oluşumunu destekler. Aynı zaman duygusal alanın gelişimi okul öncesi çağından itibaren önemlidir. Çocuk için ciddi bir konuşmanın formatı henüz mevcut olmasa da, masallar ve çeşitli hikâyeler onunla basit olmayan konuları bile tartışmaya yardımcı olur. Duygular, karakterlerin motifleri ve eylemlerinin sonuçları böyle bir konuşmada yetişkinlerin dünyasından faydalı düşünceler ve kurallar için mükemmel örnekler haline gelir.
3. Yazar tarafından isimleme konusunda ses uyumu tercih edilmiştir: *Timsah Temsi, Martı Murta, Karga Gukki, Yangelir Yengeç, Safça ile Simca* vs. Böyle adlandırma yöntemi çocuklarda kahramanların isimlerini daha kolay hafızada tutmaya yardım eder (Obuhova, 2002, 182).
4. Eserlerde iyilik ve kötülük çatışması olmasa da, hep olumlu tamamlanır. Tüm kahramanlar sonuçta memnun kalır:

- *Dış ağrısı olmadan yaşamak ne güzel şeydi!* (Timsah Temsi)
- *Hatta uzaktaki hayvanlar bile Tombalak'ın müziği ile dans etmek için Gümüş Göl'ün kıyısına gelmeye başladılar.* (Tombalak Fil'in Sabah Sporu)
- *Akşam olunca arkadaşları Temsi'deki bu değişikliğe şaşırdılar.Sabahleyin can sıkıntısı içinde olan, hiç bir şeyi beğenmeyen Temsi gitmiş yerine neşeyle ev sahipliği yapan emsi gelmişti.(*Temsi'nin can sıkıntısı)
- *Akşam Yangelir sütünü yudumlarken kendi kendine "Sanırım böylesi daha iyi oldu" diye mırıldandı.* (Sen sıska değilsin)
- *Bizim Gukki şimdi kurbağaların baş şarkıcısı.* Hem şarkı söylüyor hem alkış alıyor. (Şarkıcı Gukki)

- *O yılkı en başarılı sporcu Keseli Peli seçildi.* (Peli spor şöleninde)

Eğitsel İletiler

Çağdaş çocuk edebiyatı uzmanların fikrine göre çocuklara yönelik eserlerin estetik, haz verici, eğlendirici, eğitici, öğretici, iletişimsel gibi birkaç esas görevleri vardır (Trıkova, 2013:183). Melike Günyüz eserlerinin eğitsel işlevi dikkatimizi çekti. Yazar, okuyucularının ahlaki niteliklerin oluşumuna büyük önem vermiştir.

*Gümüş göl masalları*nda arkadaşlık, yardımseverlik gibi vasıfların gelişimine dikkat edilmiştir. Bu hususlar yayınlanmış kitabın sonunda da açıklanmıştır. Gümüş Göl sakinleri dostane ortamda hayat sürerler, başkalarının ilgilerine saygı gösterirler. Yardıma ihtiyacı olana yardım ederler, kendi haksızlıklarını tanır ve düzeltirler.

Eserlerdeki karakterler mükemmel gösterilmez, hayatta olduğu gibi her kimin bir eksiği vardır. Ama arkadaş eksiklere rağmen kabul olunur. Böyle tarif yöntemi idealleştirilmeyen gerçek dünyaya daha kolay alışmak için yardımcı olur, çocuğun değer yönelimlerin doğru şekillenmesini sağlar.

Petek kitapları serisine dâhil öykülerde sırf hayvanlar âlemi tarifi olmasa bile eğitsel esaslar hep takip edilir. Yazar, örnekler vasıtasıyla müteşekkir olmayı, paylaşmayı bilmeyi, affetmeyi öğretir.

İncelediğimiz eserlerin genelinde bir bilgin bulunur: anne, öğretmen, Baykuş Dede, Bilgeduruş, Kocaman kitap, Çınar amca vs. Onlar hikmet sahipleri vasfında durumu değerlendirir, olumlu çözümler bulur, diğerlerine doğru yolu gösterir, okuyucuya yazarın mesajlarını iletirler:

1. *Farklılık güzel bir şeydir.* (Pamuk karga)
2. *Her kim faydalı olunca bahtlıdır* (Şarkıcı Gukki)
3. *Kimseye benzemezden özgü olmalı* (Şarkıcı Gukki)
4. *Allah yarattığı gibi olmalı* (Süslü çikolata)
5. *Tüm varlıkların bir anlamı ve vazifesi var* (Ses yarışması)

Öğretim Noktaları

Melike Günyüz'ün eserleri öğretici işlevi de gerçekleştirirler. Çocuklar okuma sürecinde güneş, ay, yıldızlar hakkında bilgi alırlar, hayvanların görünümü, yetişme ortamı, özellikleri, beslenme tercihlerini öğrene bilirler.

Öğretim açısından tarih bilgileri kazandıran eser - *Mutsuz Martı Murta nasıl mutlu oldu?* öyküsüdür. Çocuklara İstanbul'un tarihî mekânları büyüleyici hikâye şeklinde ifade eder. Eserde Kız Kulesi, Galata Kulesi, İstanbul Boğazı, Adalet Kulesi, Yangın Kulesi, İstanbul Üniversitesi, Boğaz Köprüsü hakkında kısa tarifler yer bulur.

Sonuç

Araştırmamızı Melike Günyüz icadının incelemesine adamıştık. Amacımız yazarın okul öncesi ve ilkokul çağındaki çocuklara yönelik eserlerini eğitim öğretim noktalarını belirtmek ve tahlil etmekti. Çalışma sürecinde Melike Günyüz'ün incelediğimiz eserleri çocuk edebiyatının yaratım ilkelerini karşıladığını ve çağdaş çocuk edebiyatının parlak örnekleri olduğunu kavradık. Eserler, didaktik unsurlar taşıdığını tespit ettik.

Nitekim aşağıdaki sonuçları çıkarabiliriz: Melike Günyüz çocuk psikolojisine uygun eserler yaratmıştır, küçük okuyucularının ahlaki değerlerinin gelişmesi için güzel örnekler vermiştir, çocuklara dostluk, nezaket, sevgi, karşılıklı yardım, affedebilme vb. gibi vasıf ve duyguların

özelliklerini açıklamıştır, her varlığın dünyada bir misyonu olduğunu gösterebilmiştir, dünya üzerine bilgi vermeye çalışmıştır.

Kaynakça

Trıkova O. Yu. (2013) Fenomen Bestsellera V Detskoy Literature, Yaroslavlskiy Pedagogiçeskiy Vestnik, Tom 1, S. 183-185.

Obuhova L.F. (2002) Vozrastnaya Detskaya Psihologiya, 374 s.

Arzamastseva İ. N., Nikolayeva S. A. (2002) Detskaya Literatura, 472 s.

Subbotina L. Yu. (1997) Razvitiye Voobrajeniya U Detey, 240 s.

MELİKE GÜNYÜZ ESERLERİNDE BİLGE KARAKTERLER

Arş. Gör. Bilge DESTEGÜLOĞLU[1]

Doç. Dr.Oğuzhan YILMAZ[2]

Doç. Dr. Anastasia ULANOWICZ[3]

Özet

Bilindiği gibi iyi-kötü, doğru-yanlış gibi zıtlıkların yaşamı karmaşık bir hâle getirdiği anlarda, çatışmaların çözülmesine yardımcı olacak bilge bireylerin varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle çalışmada, çocuk kitaplarında bilge karakterlerin görünümlerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yazar Melike Günyüz'ün çocuklar için kaleme aldığı kitaplar incelenmiştir. İlgili kitaplar başlangıçta bilge karakterler ve Albert Bandura'nın Sosyal Öğrenme Teorisi odağında incelenerek betimsel analize tabi tutulmuş, sonrasında ise bilgelik görünümü; cinsiyet, yaş, görünüm ve problem çözme yöntemleri başlıkları altında derinleştirilmiştir. Sonuç olarak Melike Günyüz'ün eserlerinde eylemleriyle ve söylemleriyle çocuk okurları yönlendirebilecek bilge karakterlerin varlığı dikkat çekmiş, bu karakterler zengin bir perspektifle eserlerde sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Çocuk kitapları, Albert Bandura, Sosyal Öğrenme Teorisi, karakter, bilge karakter.

GİRİŞ

Bilindiği gibi iyi-kötü, doğru-yanlış gibi zıtlıkların yaşamı karmaşık bir hâle getirdiği anlarda, çatışmaların çözülmesine yardımcı olacak bilge bireylerin varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Alanyazında gerçeğin bekçisi ve aklın kaynağı olarak resmedilen bilge karakterler (Ay ve Yakın, 2017) bu özelliklerine ek olarak devamlı gerçeği araştırmaları, bilgiyi paylaşmaları ve objektif davranmaları ile de öne çıkmaktadır (Faber ve Mayer, 2009). Genellikle bilge karakterlerin yaşlarının ileri olması (yaşlı bilge adam), yaşları kadar bilgi biriktirdikleri düşüncesinden kaynaklanmaktadır (Çavuş, 2017; Erdoğan, 2020). Bilgivar (2018) bilge ifadesini net düşünmek, eleştirel düşünmek ve düşünceleri formüle etmek şeklinde aktardıktan sonra bu özelliklerin lider-kahraman bireylerde olan özellikler olduğunu ifade etmiştir. Sözleri, davranışları ve aklı ile dikkat çeken bilge karakterlerin Türk ve dünya kültüründe önemli bir yer teşkil ettiğini kadim sözlü, yazılı ve görsel kültür ürünlerinden anlamak mümkündür. Somut olarak Dede Korkut tipinde kendini bulan bu karakter, aynı eksende Cengiz Aytmatov'un Toprak Ana'sında Tolganay, Oğuz Atay'ın Tutunamayanlar'ında Turgut Özben (bilge aydın adam) , Reşat Nuri Güntekin'in Çalıkuşu'nda Doktor Hayrullah, Lewis Carroll'ın Alice Harikalar Diyarı'nda tırtıl, Yüzüklerin Efendisi'nde Gandalf, Gönül Dağı'nda Ciritçi Abdullah, Diriliş Ertuğrul'da Edebali ve Sherlock Holmes ile cisimleşmiş, günümüze kadar gelmiştir. Bahsi geçen tipler; bilgelikleriyle problemlerin çözülmesine yardım etmekte, insanlara yol göstermekte ve zor zamanların atlatılmasına yardımcı olmaktadır. Davranışlarıyla ve hayat biçimleriyle çevrelerine örnek olan bu kişiler Bandura'nın (1977) işaret ettiği gibi esasında birer rol modeldirler ve çevrelerindeki insanlar üzerinde önemli bir etkiye de sahiptirler. Buhranların ve çıkmazların yaşandığı durumlarda düşünceleri, davranışları ve

[1]Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, bdesteguloglu@cu.edu.tr
[2]Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, oyilmaz@erzincan.edu.tr / Florida Üniversitesi, oguzhanyilmaz@ufl.edu
[3]Florida Üniversitesi, İngiliz Dili Bölümü, aulanow@english.ufl.edu

yönlendirmeleriyle insanlar ve toplumlar için bir rehber konumunda olan bilge karakterler; kahramanın kendisini işin içinden çıkamaz bulduğu zamanlarda onun karşısına çıkan, ona yardım eli uzatan, onu yönlendiren (Jung, 2015: Akt. Kazaz, 2016) herkesin hayatında ihtiyaç duyduğu modeller olarak da öne çıkmaktadırlar.

Herkes, aşamayacağına inandığı bir sorununda kendine yol gösterebilecek birinin varlığına ihtiyaç duymaktadır. Zira insanların doğruyu ve yanlışı deneyimleyerek öğrenmeleri her zaman için mümkün değildir. Bu noktada sosyal bir varlık olan insanı; toplumda iyiye ve doğruya yöneltecek, onun sorularını bilgelikle cevaplandıracak veya davranışlarıyla ona örnek olabilecek birilerinin varlığına ihtiyaç duyulabilmektedir (Hefin ve Barksdale-Ladd, 2001). Bu ihtiyaca rağmen modern dünyada Oruç, Tecim ve Özyürek'in (2011) tespitine göre olumlu sözleriyle, davranışlarıyla veya aklıyla rol model olabilecek bilge karakterlere giderek daha az rastlanılmaktadır. Diğer yandan modern dünyada toplumu ve nesilleri yönlendirecek olan Dede Korkut'lar, İstanbullu Hocalar, Albus Dumbledoreler yerini ya para dışında hiçbir mefhum gözetmeyen youtuberlara ve gamerlara ya da sonradan ironik biçimde iflah olduğunu düşünen eski mafya babalarına bırakmıştır. Söz gelimi Ocak 2022 (Social Blade, 2022: https://socialblade.com/youtube/top/country/tr/mostsubscribed.) verilerine göre Türkiye'nin en çok abonesi bulunan bireysel Youtube kanalı sahibinin eğlence içerikli bir videosunda kendi aralarında eğlenen gençlerin hakaret, argo, küfür ve cinsel içerikli ifadeler kullandığı görülmektedir. Kahveci'nin (2021) de belirttiği gibi kullanılan bu ifadelerde ahlaki duyarlılığı ve nezaketi bulmak güçtür. Tıpkı gerçek hayattaki gibi kurgusal anlatılarda da bilge rolündeki karakterlerin yeterince yer almayışı ya da doğru örneklerle temsil edilmeyişi nesillere örnek olabilecek ve onları yönlendirecek kişilerin görünürlüğü açısından bir sorundur. Çocuk okurların okudukları kitaplardaki kahramanları ve baskın karakterleri örnek aldığı ve onların davranışlarını içselleştirdiği düşünüldüğünde (Booth, 1961) özellikle son dönemdeki popüler kültür ürünlerinin oluşturdukları karakterlerle esasında arzu edilen ideal insan anlayışının dışında bir portre çizdikleri kolaylıkla gözlemlenmektedir. Çocuk kitaplarında yer alan ve öğrencileri için örnek davranışlar sergilemesi beklenen öğretmenlerin bile Saftirik isimli seride umursamaz ve parayı çok seven kişiler şeklinde yansıtılması bunun bir örneğidir (Erdal ve Yurtseven Yılmaz, 2018). Benzer şekilde çocuklar tarafından beğeniyle izlenilen Esrarengiz Kasaba isimli çizgi filmde Harika Amca Stan'in insanları dolandırıp kalpazanlık yapması, kendisine emanet edilen küçük yaştaki yeğenini aslında hiç sevmediği biriyle evlendirmeye çalışması ve bunu uzun süreli bir proje olarak değerlendirmesi çocukları yönlendirecek kişilerin içler acısı hâlini ortaya koymaktadır (Yılmaz ve Özdemir Erem, 2018). Gerçek hayatta ve kurgularda karşılaşılan bu eksiklik Millî Eğitim Bakanlığının (2019) gerçekleştirmeye çalıştığı temel değerleri edinen bireyler yetiştirme hedefine de ters düşmektedir. Bilindiği gibi Millî Eğitim Bakanlığının 2019 yılında yayımlanan Türkçe öğretim programında bulunan on kök değer ile temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirerek yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmek amaçlanmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığının (2019) yeni nesli sahip olduğu değerler ile olumlu yönde etkileyebilecek bireyler yetiştirme hedefi, rol model olabilecek bilge bireyleri ön plana çıkarmaktadır. Sözleriyle ve eylemleriyle bireylere yardım eden bir figür olan bilge karakterlerin (Jung, 1961) popüler kültür ürünlerinde çok fazla yer bulmayışı ve bu eksikliğin doğurduğu problemleri çözmenin farklı adımları olabilir. Bu adımlardan biri de kurgusal nitelikli çocuk kitaplarında iç görü, olgunluk, zekâ ve yardım etme isteğini temsil eden bilge arketipinin (Jamalinesari, 2015) özelliklerini taşıyan karakterlere yer vermek ve bu karakterlerin zaman içinde kaybettiği itibarı onlara iade etmektir. Zira günümüzde gerçek bilge karakterlerin sözleriyle veya davranışlarıyla rol model olmada daha etkili (Karakuş ve Çoksever, 2019) olduğu düşünülse de Bandura ve Walters (1963) tarafından yapılan bir araştırmada çocukların kurgusal insan tiplerini, gerçek insanlardan daha fazla model aldıkları ve onların sözlerine daha fazla itibar ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda doğruyu, iyiyi ve bilgeliği öğretmede edebî eserlerden yaralanmanın geçerli ve etkili bir yöntem olduğu söylenebilir (Lynch-Brown ve Tomlinson 1993; Andrews 1994; Wynne ve Ryan 1993). Çünkü çocuklar, izledikleri filmlerde veya yakın çevrelerinde gözlemledikleri kişileri rol model alabilecekleri gibi okudukları kitaplardaki karakterleri de rol model alabilmektedir (Miller, 2011; Oğuzkan, 2013; Karatay, 2014; Temizyürek vd., 2016: 30; Lukens vd., 2018: 116; Yılmaz ve Yakar, 2018). Çocuk kitaplarında bulunan karakterlerin okurlarına rol model (Yazıcı ve Aslan, 2011) olması çocukları iyiye ve doğruya yöneltecek bilge karakterlerin çocuk kitaplarındaki önemini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır.

Çocuk kitaplarında bilge karakterlerin görünür biçimde yer alması, bu karakterlerin sundukları çözüm yolları ve düşünme şekilleriyle çocuklara alternatifler sunmasına yardımcı olacak (Prater, Johnstun, Dyches ve Johnstun, 2006) ve onlarla kendini özdeşleştirecek çocuk okurlar zaman içinde kendi problemlerini çözerken bilge karakterlerin sunmuş olduğu alternatiflerden faydalanacaklardır (Roethler, 1998; Weitzman vd. 1972). Böylece günlük hayattaki bir problemin çözümü sırasında çocuk okur, bilgenin ve bilgeliğin sesini dinleyecek ve bir problemin çözümü sırasında toplumun kültürel kodlarına da dikkat edecektir. Başka bir deyişle bilge karakterlerin yönlendirmeleri ile çocuk karakterin topluma uyum sağlama sürecini de kolaylaştırdığı söylenebilir (Sözer, 2019).

Yerli ve yabancı alanyazın, yazınsal nitelikli çocuk kitaplarındaki karakterler özelinde incelenmiştir. Yapılan çalışmalarda çocuk kitaplarında betimlenen karakterlerin; hayvan (Hourihan, 2005; Uğurlu, 2013; Mather, 1950; Jaeger, 2018; Yılmaz, 2016b), kadın (Çınar, 2015; Doğan Güldenoğlu, 2018; Heine, Inkster, Kazemek, Williams, Raschke ve Stevens, 1999; Vannicopulou ve Yeşiltuna, 2004), kötü (Destegüloğlu, 2020), yaşlı (Barnum, 1977; Yakar ve Yılmaz, 2019), engelli (Bailes, 2002; Ekici ve Ertem, 2019), kimsesiz (Kimball, 1999) ve cinsiyetsiz (Çer, 2017) gibi karakterler olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında çocuk kitaplarında yer alan karakterler aracılığıyla çocukların karakter eğitiminin gerçekleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir (Almerico, 2014; Karataş, 2014; O'Sullivan, 2004, Lintner, 2011; Yılmaz, 2016a). Hayvanlar özelinde yapılan çalışmalarda bazı hayvanların akılları ile öne çıktığı ve kitaplarda bilgelik rolünde yer aldıkları görülmektedir (Hourihan, 2005; Uğurlu, 2013; Peker ve Ahi, 2019). Karakterlere yaş (Yakar ve Yılmaz, 2019) ve cinsiyet (Kaynak ve Aktaş, 2017) özelinde bakıldığında da bazı karakterlerin çocuklarına/torunlarına öğütler verdiği tespit edilmiştir. Tüm bileşenleriyle çalışmalara konu olan çocuk edebiyatı, özele indirgenerek ele alındığında kitaplarda yer alan karakterlerin de çeşitli görünümlerinin tespit edildiği gözlemlenmiştir.

Kurgusal nitelikli çocuk kitaplarındaki karakterler ile ilgili çalışmalar görüldüğü üzere sayıca fazla olmakla birlikte bilge karakterlerin merkezde olduğu çalışmalara rastlanılmamıştır. Kitaplardaki karakterler ile özdeşim kuran çocuk okurlara, olumlu veya olumsuz olaylar karşısında rol model olabilecek bilge karakterlerin çocuk kitaplarında olup olmadığının tespit edilmesi önem taşımaktadır. Çalışmada, çocuk kitaplarında yer alan bilge karakterlerin genel olarak görünümlerini özel olarak ise olaylar karşısındaki tutumlarını tespit etmek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, "Çocuk kitaplarında yer alan bilge karakterlerin sunuluş biçimleri nelerdir?" sorusuna cevap aranmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Çalışmada, nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan doküman analizi deseni kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılan konuyla ilgili olan yazılı belgelerin incelenmesi ve analizinin yapılması olarak ifade edilebilen bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Ayrıca bu desen, detaylı incelemeleri imkân sağlaması ile işlevseldir (Bowen, 2009). Çalışma, çocuk kitaplarında yer alan karakterlerin incelenmesi üzerine kurulduğu için doküman analizi deseni tercih edilmiştir.

İncelenen Dokümanlar

Çalışma kapsamında Melike Günyüz'ün 28 çocuk kitabına müracaat edilmiştir. Kitaplar belirlenirken "bilge karakter" özelinde içerik arz etmesine dikkat edilmiştir. Çalışmada yer alan kitapların adlarına ve kısaltmalarına ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışmada incelenen Melike Günyüz'ün eserlerinin künye bilgileri ve kısaltmalar

Kitap Adı	Kısaltma
Gakgukların Maceraları 1. Ses Yarışması	SY
Gakgukların Maceraları 3. Pamuk Karga	PK
Gakgukların Maceraları 5. Ay Nereye Kayboldu?	ANK
İlkbahar Prensi	İP
Gümüş Göl Masalları 1. Timsah Temsi	TT
Gümüş Göl Masalları 8. Sen Sıska Değilsin	SSD
Gümüş Göl Masalları 9. Arkadaşımı Tanırım	AT
İlkokul 1. Sınıflar İçin 14 Güvercin Toplantısı	GT

Çalışmada, 28 çocuk kitabını incelenmekle birlikte 20 çocuk kitabı, toplumsal etkileri olan bilge karakter özelinde içerik arz etmediği için çalışma dışı tutulup 8 çocuk kitabı incelenmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

İlk olarak Melike Günyüz eserleri temin edilmiştir. Çalışmanın verileri toplandıktan sonra elde edilen kitaplardaki metinler öncelikle herhangi bir kayıt tutulmadan okunmuş, ardından "bilge karakter" özelinde tekrar ele alınarak betimsel analize tabi tutulmuştur. Betimsel analiz yapılırken Albert Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı (1969) incelenmiş ve bu teori merkezinde bir tasnif geliştirilmiştir Sosyal Öğrenme Kuramında Bandura (1977) bireylerin, modellerin davranışlarını gözlemleyerek öğrendiklerini ve bu modellerin; yaşının, cinsiyetinin, saygınlığının ve statüsünün (Bandura, 1969) önemli olduğunu aktarmıştır. Bahsi geçen kuram merkezinde oluşan yeni veri seti daha da derinleştirilmiş, bilge karakterlere ilişkin görünümler nihayetinde "cinsiyet, yaş, görünüm ve problem çözme yöntemleri" şeklinde çeşitli alt başlıklar altında sınıflandırılmıştır. Elde edilen veriler gerek doğrudan aktarımla gerekse ifadeler özetlenerek çalışmada sunulmuştur.

BULGULAR

Yazınsal nitelikli çocuk kitaplarında bilge karakterler incelendiğinde cinsiyetlerine, yaşlarına, görünümlerine ve problem çözme yöntemlerine ilişkin özelliklerinin öne çıktığı görülmüştür. Bu açıdan bulgular bölümü ilgili başlıklar altında şekillendirilmiştir.

1. **Bilge karakterlerin cinsiyetleri**

Şekil 1. Karakterlerin cinsiyetleri nedir?

Bandura (1969) bireylerin, model alma sürecinde modellerin cinsiyetlerinin önemli bir etken olduğunu savunmaktadır. Bu açıdan çocuk kitaplarında yer alan bilge karakterlerin cinsiyetleri incelendiğinde cinsiyetsiz veya erkek karakterlerin öne çıktığı görülmektedir. Çalışmada cinsiyetsiz karakterlerden kasıt, incelenen bilge karakterlerin cinsiyetine ilişkin(anne, amca, dede gibi) herhangi bir ipucu verilmemiş olmasıdır. Kitaplarda çoğunlukla cinsiyetsiz karakterler bilge olarak öne çıkmaktadır. Gakgukların Maceraları serisinin 5.'si olan "Ay Nereye Kayboldu?" isimli çocuk kitabında, Ay'ın ortadan kaybolmasıyla ne yapacağını bilemeyen kuşların her şeyi bilmesi ile meşhur olan Baykuş dedeye gittiği *"Şu bizim Baykuş dededen başkası göremez Ay'ı." diyor kuşlar. Gerçekten Baykuş dede her şeyi biliyor (ANK, 15).* şeklinde ifade edilmiştir. Bilge rolünde sunulan karakterin erkek olduğu "Baykuş dede" ifadesinden anlaşılmaktadır. İncelenen kitaplarında daha fazla sosyal hayat ön planda olduğu için erkek karakterler baskındır. Kadın karakterlerin anaçlıkla çocuklarına öğütler verdiği tespit edilmekle birlikte toplumu yönlendiren bilge bir model olarak sunulmadığı görülmektedir. Alanyazında da küçük bir oranla olsa dahi çocuk kitaplarında erkek karakterlerin daha fazla yer aldığı tespit edilmiştir (Kahraman ve Özdemir, 2019). Ödüllü kitaplar üzerinde yapılan araştırmalarda da kadınların erkeklerden daha az görünür olduğu gözlemlenmiştir (Davis ve McDaniel, 1999). Morgan ve Forest (2016) de son zamanlarda yayımlanan çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet yanlılığına değinerek kitapların stereotipler barındırdığını aktarmıştır. Çocuk kitaplarında genellikle kadınlar ev içi durumlarda, erkekler ise sosyal hayatta ön plana çıkmaktadır (Kaynak ve Aktaş, 2017). İncelenen çocuk kitaplarında görülen bu durum, ataerkil bir toplum olan Türk toplumunun çocuk kitaplarına doğrudan yansıması sonucunda kurguların erkek karakterlerin üzerine temellendirildiği şeklinde değerlendirilebilir. Örneklerden anlaşılacağı gibi cinsiyet ayrımına amca, dede gibi hitap şekillerinden varılmaktadır. İncelenen kitaplar arasında bulunan Gümüş Göl Masalları seri kitaplarındaki Kaplumbağa Bilgeduruş ise samimi tavırlarıyla, sorunlara çözüm üretmesiyle, sözleriyle yol göstermesiyle, değerlere sahip çıkmasıyla, yardım istenmesi ve ilham olmasıyla bilge rolünü karşılamaktadır. Kaplumbağa Bilgeduruş, bilge karakter olarak sunulmasının yanında cinsiyet belirten herhangi bir ifade aktarılmadığı için cinsiyetsiz bir karakter olarak ele alınmıştır. Örnek olarak "Gümüş Göl Masalları 9- Arkadaşımı Tanırım" kitabında, iki arkadaşın suda hareketlerinin yanlış yorumlanması sonucunda Kaplumbağa Bilgeduruş'un öncelikle geçmiş olsun için sonrasında da işin aslını öğrenmek için ziyarete gittiği görülmektedir (AT, 14-15). Buna ilaveten "Gümüş Göl Masalları 8- Sen Sıska Değilsin" isimli kitapta ise Tortop Tosbağa'nın okulda Şıpır'a 'sıska' diyerek zorbalık yaparak Şıpır'ı çok üzmüştür. Arkadaşının sorununu nasıl çözeceğini bilemeyen Yangelir Yengeç, Kaplumbağa Bilgeduruş'tan yardım istemeye gider. Bilgeduruş'un sözleri Yangelir Yengeç'in hem empati yapmasını hem de ufkunu açmasına sebep olmuştur (SSD, 7-8).İncelenen çocuk kitaplarında, bilge olarak sunulan karakterlerin genellikle cinsiyetsiz olarak betimlenmesinin nedeni erkek ve kız çocuk ayrımı olmadan tüm çocukların örnek alması için olabilir.

2. Bilge karakterlerin yaşları

Şekil 2. Yaşları nedir?

İncelenen kitaplarda karakterlerin yaşları; isimleri veya hitap ediliş şekillerinden tespit edilmektedir. Karakterler; akranlar ve yaşlılar (amca, dede, yaşlı) şeklinde sınıflandırılmıştır. Geçiş sıklığına göre yaşlar; akran ve yaşlı şeklinde sıralanmıştır. Örnek olarak Gümüş Göl Masalları serisinin ilk kitabı Timsah Temsi kitabında yer alan Kaplumbağa Bilgeduruş olarak aktarılan karakterin tüm sorunlara çözüm üretmesi ile ünlü olduğu bilinmektedir. Yaşını belirtecek net bir ifade kullanılmamakla

birlikte, *Tüm arkadaşları, Kaplumbağa Bilgeduruş'u merakla seyrediyorlardı (TT, 12)* ifadesi karakterlerin yaşlarının yakın olduğunu göstermektedir. Bandura'ya (1969) göre çocuklar büyüdükçe, çeşitli nedenlerden dolayı yaşıtlarına ve aile dışı modellere daha fazla ağırlık vermektedir. İncelenen kitaplarda da arkadaşlar arasında bilgeliğiyle bir karakterin ünlü olması, akranlar arasındaki etkiletişimi ve iletişimi olumlu yönde etkileyeceğinden çocuk okurların rol model alabilmesini kolaylaştırmak için tercih edilmiş olabilir. Akran karakterlerden sonra çocuk kitaplarında yaşlı karakterler de bilge olarak sunulmuştur. "Gakgukların Maceraları 2 Süslü Çikolata" adlı çocuk kitabında ise bilgisi ve yaşı gereği ona saygı duyulan Çınar Amca'nın bir sorun olduğunda ne söyleyeceği/yapacağı beklenilen kişi olduğu, *Ben bu arada hep Çınar amcayı gözlüyordum. Ne zaman konuşacak diye bekliyordum. Çünkü o çok bilgilidir. Her şeyi bilir (PK, 10).* cümlelerinden anlaşılmaktadır. Aynı şekilde "İlkbahar Prensi" adlı kitapta Kargalar Diyarında her sorunda danışılan ve bu sorunlara çözüm bulmaya çalışan, bir çeşit uçan ansiklopedi olarak anılan diyarın bilgesi Baykuş amca betimlenmektedir (İP, 8). Alanyazında da yaşlı karakterlerin kadın veya erkek ayrımı yapılmadan yaşam deneyimlerini çocuklarına/torunlarına aktardıkları ve onlara öğütler verdikleri tespit edilmiştir (Yakar ve Yılmaz, 2019). Genellikle bilge karakterlerin yaşlarının ileri olarak verilmesi, yaşları kadar bilgi biriktirdikleri düşüncesinden kaynaklanıyor olabilir (Çavuş, 2017; Erdoğan, 2020). Elde edilen veriler ile alanyazının örtüşmesinin sebebi yaşlarından ötürü hayatı daha fazla deneyimleme fırsatı olan yaşlı karakterlerin genç kuşaklara iyiyi-doğruyu göstererek rol model olabilecek bilgelikte olabileceği düşüncesi olabilir.

3. Bilge karakterlerin görünümleri

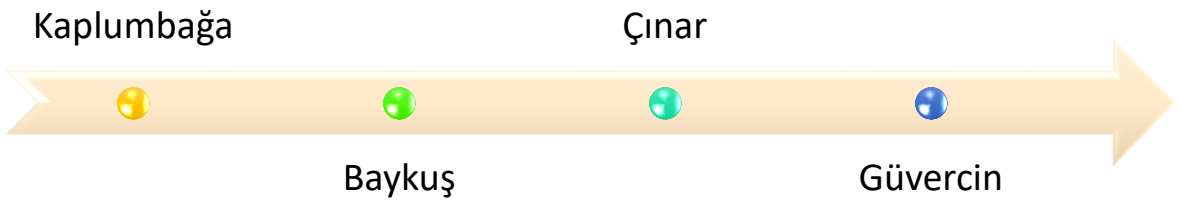

Şekil 3. *Görünümleri nasıldır?*

Kitaplarda bilge olarak adı geçen karakterler şekilden de görüleceği üzere kaplumbağa, baykuş, çınar ve güvercindir. Bu karakterlerin hayvan ve ağaç olarak ayrıldığı görülmektedir. İlk olarak çınarın bilge rolünde sunulduğu, "Gakgukların Maceraları 3 Pamuk Karga" isimli kitapta olağanüstü bir şey olmuş ve bay-bayan karganın beyaz renkli çocuğu olmuştur. Bu durum, çevrelerinde çeşitli tartışmaya sebep olmakla birlikte gözler her şeyi bilmesiyle ünlü bilge Çınar amcanın üzerindeydi. Çınar amca, herkese tek tek baktıktan sonra herkesi susturup muhtemel atalarının birinin beyaz olduğunu ayrıca farklılığın güzel şey olduğunu durumu fazla abarttıklarını söyleyerek konuyu kapatmıştır (PK, 14). Hayvan karakterlerden biri olan güvercinlerin ele alındığı "İlkokul 1. Sınıflar İçin 14 Güvercin Toplantısı" isimli kitapta ise yaşadıkları şehrin büyümesi ile barınma ve yeme-içme sorunu yaşayan güvercinlerin bu duruma çözüm aramaları sonucunda toplantı yaptıkları fakat bir sonuca ulaşamadıkları görülmektedir. Bunun sonucunda yaşlı güvercin günlerce düşündükten sonra insan dostuna kendini her gün fark ettirerek kendileri için yaşam alanlarının kurulmasını sağlamıştır (GT, 8-9-10). Bir diğer bilge hayvan karakter ise baykuştur. "Gakgukların Maceraları 1 Ses Yarışması" kitabında, *Her sorunu çözen bilge baykuş bu sorunu da çözüveriyor (SY, 10).* şeklinde betimlenen bilge baykuş sorunlara çözümler üreterek bilge rolünü üstlenmektedir. Genele bakıldığı zaman, insan karakterlerden ziyade hayvan karakterlerin rol model olabilecek akıllı ve bilge rolünde sunulduğu görülmektedir. Hourihan'ın (2005) ve Uğurlu'nun (2013) da çocuk edebiyatında aklı ve

akıl verenleri betimlemek için hayvan karakterlerin kullanıldığını ifade etmesi bu verileri desteklemektedir. Burke ve Copenhaver (2004) de çocuklara kültürel birer mesaj vermede konuşan, düşünen, eyleme geçen hayvanların kullanılmasının önemini aktarmaktadır. Hayvan karakterler aracılığıyla aklın ve bilgeliğin ön plana çıkarılmasının gerekçesi edebi yapıtların atalarından biri olan fabllarda, hayvanların kullanılması ve onlar aracılığıyla çeşitli öğütlerin verilmesi olabilir. Ayrıca çınar ağacı, baykuş ve kaplumbağa gibi karakterlerin bilge rolünde sunulması ise uzun ömürlü olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Kaplumbağanın Çin mitolojisinde bilgeliği ve mutluluğu; baykuşun Yunan mitolojisinde bilgeliği ve zekâyı (Eliade, 2000;Köse, 2019); çınar ağacının ise Türk toplumunda sonsuzluğu ve sürekliliği (Şanlı, 2020) temsil ettiği tespit edilmiştir.

4. Bilge Karakterlerin Problem Çözme Yöntemleri

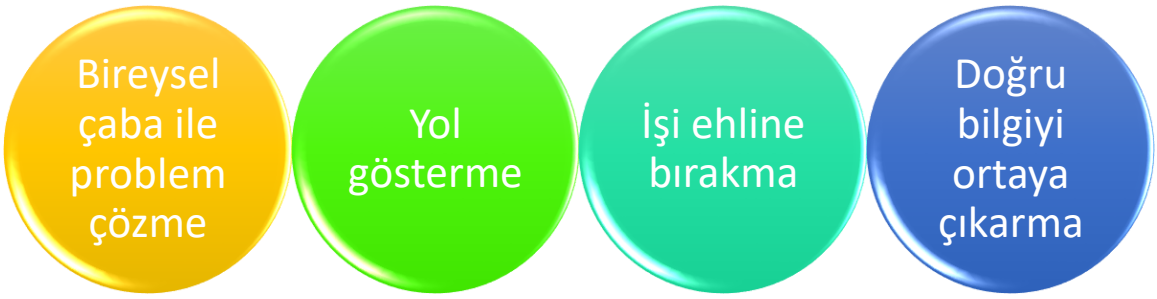

Şekil 4. *Problem çözme yöntemleri nasıldır?*

Şekil 4'te çocuk kitaplarında bilge karakterlerin problemleri çözme yöntemlerine yer verilmiştir. Bilge karakterlerin ağırlıklı olarak eylemleriyle veya sözleriyle problemleri çözüme kavuşturduğu görülmektedir. Çözümler arasında bireysel çaba ile problem çözme, yol gösterme, işi ehline bırakma ve doğru bilgiyi ortaya çıkarma gibi yöntemler bulunmaktadır. Örnek olarak "Gakgukların Maceraları 1 Ses Yarışması" kitabında her sorunu çözen Bilge baykuş, seslerinin kötü olmasından yakınan kuşların sesleri güzel olan kuşlardan eğitim almalarını önererek sorunu ortadan kaldırmaktadır (SY, 10). Örnekten anlaşılacağı üzere bilge karakter, üstesinden gelemeyeceği sorunlar ile uğraşmaktansa bilen birilerine yönlendirmenin daha doğru olacağı kanaatine varmıştır. "Gümüş Göl Masalları 1. Timsah Temsi" kitabında ise Kaplumbağa Bilgeduruş diş sorunu yaşayan Timsah Temsi'nin sorununu elindeki sopa ile sonlandırmıştır (TT, 14-15). Kitaplarda ya problem sonucu karakterler bilge karaktere gitmekte ya da sorunu gören bilge o ortama giderek çözüm için çaba sarf etmektedir. Yakar ve Yılmaz'ın (2016) çalışmalarında da problem anlarında bilge karakterlerden yardım alındığı tespit edilmiştir.

SONUÇ

Sonuç olarak çocuk kitaplarında yer alan bilge karakterlerin cinsiyetlerine, yaşlarına, görünümlerine ve problem çözme yöntemlerine ilişkin özelliklerinin incelendiği bu çalışmada, bilgelerin akıllarıyla öne çıkan ve danışılan bireyler olarak betimlendiği tespit edilmiştir. Kitaplarda bilge karakterlere yer verilmekle birlikte yayımlandıkları toplumların da özelliklerini barındırdıkları görülmüştür. Çocuk kitaplarında bilge karakterlerin özelliklerinin daha net ve çeşitli betimlenmesi, çocukların reelde karşılaşamadıkları rol model olabilecek karakterlere kitaplar aracılığıyla ulaşılmasını sağlayabilir.

KAYNAKÇA

…. (2022). https://socialblade.com/youtube/top/country/tr/mostsubscribed. 04.04.2022 tarihinde ulaşılmıştır.

Almerico, G. M. (2014). Building character through literacy with children's literature. *Research in Higher Education Journal, 26,* 1-13.

Andrews, S. V. (1994). *Teaching kids to care: Exploring values through literature and inquiry.* Terre Haute, Indiana: EDINFO Press.

Ay, C. ve Yakın, V. (2017). Reklamlarla marka kişiliği geliştirmek: Arketipler tüketicileri yakalayabiliyor mu?. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 46*(2), 161-178.

Bailes, C. N. (2002). Mandy: A critical look at the portrayal of a deaf character in children's literature. *Multicultural Perspectives, 4*(4), 3-9.

Bandura, A. (1969). Social learning theory of idendificatory processes. D.A. Goslin (Yay. Haz.) *Handbook of Socialization Theory and Research,* içinde (ss. 213-262). Rand McNally &Company, Chicago.

Bandura, A. (1977). *Social learning theory.* Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey.

Bandura, A. ve Walters, R. H. (1963). *Social learning and personality development*. NewYork: Holt, Rinehart and Winston.

Barnum, P. W. (1977). The aged in young children's literature. *Language Arts, 54*(1), 29-32.

Bilgivar, O. O. (2018). Arketipsel Liderlik Eğitim Modeli (ALEM): Karma gömülü deneysel çalışma. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi – İstanbul Sebahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Yönetimi ve Denetimi: İstanbul.

Booth, W. C. (1961). *The rhetoric of fiction.* University of Chicago Press in English: London.

Bowen, G.A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal, 9* (2), 27-40.

Burke, C. L. ve Copenhaver, J. G. (2004). Animals as people in children's literature. *Language Arts, 81*(3), 205-213.

Çavuş, B. (2017). Latife Tekin'in Berci Kristin çöp masalları romanında yaşlı bilge arketipi. *Millî Kültür Araştırmaları Dergisi (MİKAD), 1*(2), 87-94.

Çer, E. (2017). Çocuk edebiyatında toplumsal cinsiyetsiz karakterler: Bir araştırma örneği. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 14-1*(27), 389-408.

Çınar, P. (2015). Resimli çocuk kitaplarında giyimiyle kadın karakterler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 48*(1), 1-18.

Davis, A. P. ve McDaniel, T. R. (1999). You've come a long way, baby−or have you? Research evaluating gender portrayal in recent Caldecott-winning books. *The Reading Teacher, 52,* 532–536.

Destegüloğlu, B. (2020). Çocuk kitaplarındaki kötü karakterlerin görünümleri ve ortaokul öğrencilerinin kötü karakterlere ilişkin algıları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Doğan Güldenoğlu, B. N. (2018). Çocuk romanlarındaki kadın karakter çerçevelerinin sosyal ve kültürel yaşamdaki yerinin incelenmesi. *İlköğretim Online, 17*(2), 926-946.

Ekici, M. ve Ertem, İ. S. (2019). Çocuk kitaplarında engelliler ve sorunlarının incelenmesi. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi (ANKAD), 3*(3), 250-264.

Eliade, M. (2000). Dinsel inançlar ve düşünceler tarihi. (Çev. Ali Berktay). İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Erdal, K. ve Yurtseven Yılmaz, H. (2018). Saftirik Greg"in günlüğü serisinde okul yaşamı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 7*(2), 1126-1147.

Erdoğan, M. (2020). Dede Korkut Hikâyelerinden Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı hikâyesinin arketipsel sembolizm açısından çözümlenmesi. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 5*(1), 57-74.

Faber, M. A. ve Mayer, J. D. (2009). Resonance to archetypes in media: There's some accounting for taste. *Journal of Research in Personality, 43*(3), 307-322.

Hefin, B. R. ve Barksdale-Ladd, M. A. (2001). African American children's literature that helps students fnd themselves: Selection guidelines for grades K-3. *The Reading Teacher, 54*(8), 810–819.

Heine, P., Inkster, C., Kazemek, F., Williams, S., Raschke, S. ve Stevens, D. (1999). Talking about books: Strong female characters in recent children's literature. *Language Arts, 76*(5), 427-434.

Hourıhan, M. (2005). *Deconstructing the Hero: Literary Theory and Children's Literature.* New York ve London: Routledge Taylor and Francis e-Library.

Jaeger, C. (2018). Animal. *Brock Education Journal, 27*(2), 18-22.

Jamalinesari, A. (2015). Anima/Animus and wise old man in six characters in search of an author. *Advances in Language and Literary Studies, 6*(3), 33-36.

Jung, C.G. (1961). *The archetypes and the collective unconscious.* New York: Princeton University Press. https://www.academia.edu/39974594/C_G_Jung_Collected_Works_Volume_9i_The_Archetypes_of_the_Collective_Unconscious

Kahraman, P. B. ve Özdemir, H. (2019). Resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi, 13*(27), 64-85.

Kahveci, H. (2021). Sosyal medya içeriklerinin ahlaki değerler bağlamında incelenmesi: Youtube örneği. *Anadolu Journal of Educational Sciences International, 11*(1), 204-225. DOI: 10.18039/ajesi.786295

Karakuş, N. ve Çoksever, P. (2019). Değerler eğitiminde rol model olarak kadın kahramanlar. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi, 10* (20), 46-62.

Karataş, E. (2014). Çocuk edebiyatında "Karakter" kavramı. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33, 60-79.

Karatay, H. (2014). Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı, (Ed.) Tacettin ŞİMŞEK, Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler (s.81-129), Ankara: Grafiker.

Kaynak, D. ve Aktaş, E. (2017). Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarinda toplumsal cinsiyet rolleri. *EKEV Akademi Dergisi, 21*(72), 67-85.

Kazaz, N. (2016). Jung'ın arketip nitelendirmesi açısından gazellerin psikolojik analizi (Necati ve Fuzuli "Gayri" Redifli Gazelleri.) *Uluslararası Hakemli İlmi Araştırma Dergisi,* 28, 40-53.

Kimball, M. A. (1999). From folktales to fiction: Orphan characters in children's literature. *Library Trends, 40*(3), 558-578.

Köse, S. (2019). Türk kültüründe baykuş. *Kültür Araştırmaları Dergisi, 1*(3), 288-301.

Lintner, T. (2011). Using "Exceptional" children's literature to promete character education in elementary social studies classrooms. *The Social Studies,* 102, 200-203.

Lukens, R. J., Smith, J. J. ve Coffel C. M. (2018). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış*. İstanbul: Erdem.

Lynch Brown, C. ve Tomlinson, C. (1993). *Essentials of children's literature*. Boston. Mass.: Allyn and Bacon.

Mather, M. (1950). *Animal stories for children and the use of animal characters in children's literature.* Boston University Graduate School.

Miller, S. (2011). Positive role models vs. bullies: Can they be distinguished by following articulate animals ınto worlds of suspended disbelief?. *Forum on Public Policy Online,* 0-12. https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ944211.pdf

Millî Eğitim Bakanlığı (2019). *Türkçe dersi öğretim programı.* Millî Eğitim Bakanlığı.

Morgan, H. ve Forest, D. E. (2016). What educators need to do with biased children's books on religion, gender and race. *Journal of International Social Studies, 6*(1), 2016, 74-83.

O'Sullivan, S. (2004). Books to live by: Using children's literature for character education. *The Reading Teacher, 57*(7), 640-645.

Oğuzkan, A. F. (2013). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı.

Oruç, C., Tecim, E. ve Özyürek, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modellik ve çizgi filmler. *EKEV Akademi Dergisi, 15*(48), 281-297.

Peker, A. ve Ahi, B. (2019). Çocuk Kitaplarında Yer Alan Hayvan Karakterlerine Çevre Eğitimi Açısından Bakış: İçerik Analizi Çalışması. *Trakya Eğitim Dergisi, 9*(2), 287-301.

Prater, M. A., Johnstun, M. L., Dyches, T. T. ve Johnstun, M. R. (2006). Using Children's Books as Bibliotherapy for At-Risk Students: A Guide for Teachers, *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth, 50(*4), 5-10, DOI: 10.3200/PSFL.50.4.5-10

Roethler, J. (1998). Reading in color: Children's book illustrations and identity formation for Black children in the United States. *African American Review, 32*(1), 95–105. https://doi.org/10.2307/30422 72.

Sözer, M. A. (2019). Göç, toplumsal uyum ve aidiyet. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 14*(28), 418-431.

Şanlı, M. (2020). Etkin Tarih Eğitimi Bağlamında Ağaç Kültürü: Haluk Dursun'un Eserlerinde Anıt Ağaç Olarak 'Çınar'. *Journal of Innovative Research in Social Studies, 3*(1), 1-17.

Temizyürek, F., Şahbaz, N. K. ve Gürel, Z. (2016). *Çocuk edebiyatı.* Ankara: Pegem Akademi.

Uğurlu, S. B. (2013). Resimli çocuk kitaplarinda hayvan karakter kullanımı. *Turkish Studies, 8*(4) ,1381-1393.

Vannicopulou, A. ve Yeşiltuna, D. Ç. (2004). Resimli çocuk kitaplarında kadın karakterler. *Ege Eğitim Dergisi, 5*(2) 65-73.

Weitzman, L. J., Eifer, D., Hokada, E. ve Ross, C. (1972). Sex-role socialization in picture books for preschool children. *American Journal of Sociology, 77*(6), 1125–1150.

Wynne, E.A. ve Ryan, K. (1993). *Reclaiming our schools: teaching character, academics, and discipline.* Upper Saddle River, N.J.: Prentice-Hall.

Yakar, Y. M. ve Yılmaz, O. (2015). Beyazbulut dergisi'nde yer alan kurgusal metinlerdeki karakterlerin çatışmaları çözme biçimleri. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9* (2), 57-66 . Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/erzisosbil/issue/45172/565544

Yakar, Y. M. ve Yılmaz H. D. (2019). Çocuk kitaplarında yaşlı karakterler. *ZfWT, 11*(1), 165-183.

Yazıcı, S. ve Aslan, M. (2011). Değerler eğitiminde kahramanlardan yararlanma: sosyal bilgiler ders kitapları ile öğretmen adaylarının kahraman tercihlerinin karşılaştırılması üzerine bir çalışma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, 11*(4), 2173-2188.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Yılmaz, O. (2016a) Kurgusal nitelikli çocuk kitapları ve karakter eğitimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi, 4*(3), 311-325.

Yılmaz, O. (2016b). Kurgusal nitelikli çocuk kitaplarında ayı karakteri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 5*(2), 801-817.

Yılmaz, O. ve Özdemir Erem, H. (2018). Çizgi filmler ne anlatır?. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 542-552.

Yılmaz, O. ve Yakar, Y. M. (2018). Türkçe ders kitapları ve çocuk karakterler. *Jass Studies The Journal of Academic Social Science Studies, 69,* Summer II, 49-64.

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN ESERLERİNİN DUYARLIK EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Doç. Dr. Cem Şems TÜMER[1]

Doç. Dr. Yasin Mahmut YAKAR[2]

Öğr. Gör. Hatice Derya YILMAZ[3]

Özet

Nitelikli çocuk edebiyatı eserleri çocuğun duygu ve hayal dünyasını geliştirmesinin yanında çocuğun insan ve toplum gerçekleriyle tanışmasını da sağlamaktadır. Çocuk çevresinde yaşanan olaylara, insanlara ve toplumsal durumlara yönelik bakış açısını ve duyarlığını, çocuk kitaplarındaki karakterlerle özdeşim kurarak sağlayabilir. Bu bakış açısı ve duyarlık çocuğun yerelden başlayarak evrensele uzanan bir düşünce sisteminin oluşmasını da sağlar. Çalışma bu zeminden hareketle Melike Günyüz'ün eserlerinin duyarlık eğitimine yönelik olarak incelenmesini amaçlamaktadır. Nitel araştırma yöntemi ile yapılan çalışmada doküman analizi deseni kullanılmıştır. Bahsi geçen eserlerdeki iletiler, duyarlık eğitimine yönelik yapılan alan yazındaki çalışmalardan elde edilen kategoriler ekseninde gruplandırılmıştır. Ayrıca çalışmacı tarafından farklı kategori başlıkları da oluşturulmuştur. Çalışma sonucunda Melike Günyüz'e ait çocuk edebiyatı eserlerinde, Kişiye özgü özelliklere, insan ilişkilerine karşı (önyargısız olma), tarih ve tarihsel mekânlara, hayale ve düş gücüne, özgüvenli olmaya, geleneksel olana, doğaya, farklı kültürlere, hayvanlara, çocuğa, çocukluğa ve çocuk özelliklerine duyarlık gibi farklı iler olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak Melike Günyüz'ün incelenen eserlerinde duyarlık eğitimine yönelik verilerde en fazla kişiye özgü ve insan ilişkilerine dair bulguların olduğu görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Çocuk edebiyatı, duyarlık eğitimi, duyarlık.

Abstract

Qualified works of children's literature develop the child's world of emotions and imagination, as well as allow the child to get acquainted with the realities of people and society. He can provide his point of view and sensitivity to the events around the child, people and social situations by identifying with the characters in children's books. This point of view and sensitivity also allows the child to form a system of thinking that extends from the local to the universal. Based on this ground, the study aims to examine the works of Melike Günyüz for sensitivity education. In the study conducted by the qualitative research method, the document analysis pattern was used. The messages in the mentioned works are grouped on the axis of categories obtained from the studies in the field of sensitivity education. In addition, different category headings were also created by the researcher. Melike of daylight in works of children's literature as a result of the study, individual characteristics, human relationships against (being unbiased), history and historical places, dreams and imagination, self-confident, to be the traditional one, Nature, different cultures, animals, children, childhood and children's affairs, it was found that different characteristics such as sensitivity. As a result, it is seen that in the data on sensitivity training in the studied works of Melike Günyüz, there are findings that are most specific to a person and related to human relationships.

Keywords: Children's literature, sensitivity education, sensitivity.

[1]Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, cstumer@erzincan.edu.tr
[2]Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, ymyakar@erzincan.edu.tr
[3]Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, TÖMER, hderya.yilmaz@erzincan.edu.tr

Giriş

Edebiyat eserleri yaşanılan toplum ve çağın izlerini taşır. Kimi zaman dilsel kimi zaman sosyal kimi zaman da ruhsal olarak insanı şekillendirme çabasının sonucudur edebiyat (Aydın, 2019: 4). Bu çaba genel olarak edebiyat kavramından başlayarak özelde çocuk edebiyatını da etkiler.

Nitelikli çocuk kitapları, çocukların olay, olgu ve durumların sanatçı bakış açısıyla yorumlanasına tanık oldukları görsel ve yazılı araçlardır (Sever, 2015: 35). Ancak çocuk edebiyatı eserleri bu olay ve olguları çocuk duyarlığına uygun şekilde yansıtmalıdır. Sever (2008: 24), çocuk kitaplarının öğretici olmaktan çok duyarlık kazandırma amacıyla sanatçılar tarafından yazılması ve resimlenmesi gerektiğini ifade eder.

Duyarlı olma durumu, duygunluk, duyarlık, hassaslık (TDK, 2019) olarak tanımlanan duyarlık, Aslan (2019: 4) tarafından ise; Yalnıza kendi yaşamıyla ilgilenmeyip başkalarının yaşadıkları sorunların ve duyguların farkında olma, başkalarına yapılan haksızlıklara ve kötülüklere kayıtsız kalmama, usunu ve yüreğini işe koşarak bunları sorgulama, eşduyumsal (empatik) bir ilişkiye girerek bunlara karşı çıkma; insana ve doğaya bilinçle, sağduyuyla, anlayışla, sevgiyle, hoşgörüyle yaklaşma yeteneği olarak tanımlanır. Bu yeteneğin geliştirilmesi ise çocukluk yıllarından başlayan bir süreci ve bu süreçte doğru yaklaşımlarla duyarlık eğitimi verilmesini ifade eder.

Çocukluk, topluma bakış açısının geliştirilmesi, insan ilişkilerine yönelik bağların çözümlenmesi, bazı değer ve kavramların farkına varılmasının başlangıcını oluşturur. Bu sebeple de bu dönemde çocuğun yetkin çocuk edebiyatı yapıtlarıyla karşılaştırılması önem arz etmektedir. Sever (2008: 24), çocuk edebiyatının amacının çocukları insana özgü duyarlıklarda buluşturmanın öncelikli amacı olduğunu ifade eder. Bu amacı gerçekleştirmenin bir yolu ise çocuk kitapları aracılığı ile duyarlık eğitiminin verilmesidir.

Duyarlık kavramı içinde bulunduğumuz çağın getirdiği ben merkezli tutum sebebiyle gün geçtikçe daha da önem kazanmaktadır. Bu kavramın geliştirilmesi, zorlu ve köklü çabalara dayanan bir süreç istemektedir. Bu sürecin kalıcılığının sağlanabilmesi için de bireyi etkileyen uyaranları ilk çocukluk evresinden itibaren düzenlemek gerekmektedir (Karakuş Tayşi, 2019

Duyarlık eğitimi; Edebiyat yapıtlarının sezdirimleriyle insanların kendi yaşamı dışında olup bitenlerle ilgilenmelerini; öteki insanların yaşadıkları sorun ve duyguları algılamalarını, başkalarına yapılan haksızlıklara ve kötülüklere kayıtsız kalmamalarını, usunu ve yüreğini işe koşarak bunları sorgulamalarını, eşduyumsal bir ilişkiye girerek bunlara karşı çıkmalarını; insana ve doğaya bilinçle, sağduyuyla, anlayışla, sevgiyle, hoşgörüyle yaklaşmalarını sağlayacak duyusal ve duygusal eğitim (Aslan, 2019: 4).Kitaplar aracılığıyla verilmek istenen duyarlık eğitiminde neden-sonuç ilişkisi ön planda olduğu için aynı zamanda çocukların eleştirel düşünce becerisi de geliştirilmiş olmaktadır (Melanlıoğlu, 2020).

Çocuk edebiyatı eserinin nitelikli olarak kabul edilebilmesi ve duyarlık eğitimi sürecine katkı sağlayabilmesi için yazarın değeri içselleştirme ve yorumlama aşamasında çocuğa özgürlük alanı bırakmış olması şarttır (Karakuş Tayşi, 2019).

Aslan (2013B: 29)'a göre duyarlık yeteneğinin oluşması için öncelikle çocukların doğa sevgisi, insan sevgisi, hayvan sevgisi, adalet, hoşgörü, kültürel farklılıklara, insan hak ve özgürlüklerine saygı, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dürüstlük, doğruluk, estetik, özgürlük, sorumluluk, yardımseverlik, içtenlik, anlayış, erdem, vicdan, iyilik, arkadaşlık, dostluk gibi çeşitli duygu ve değerleri bilmesi/ öğrenmesi gerekir (Aslan, 2019: 5). Bu duyarlıkların aktarılmasında önemli bir yer tutan çocuk kitaplarının incelenmesi bu sebeple önemli görülmüştür.

Araştırmanın amacı Melike Günyüz'ün eserlerini duyarlık eğitimi kapsamında incelemek ve duyarlık eğitimine ait bulguların ne şekilde yer aldığının tespitidir.

Yöntem

Çalışmada nitel araştırma geleneğinden faydalanılarak doküman incelemesi deseni kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak çeşitli dokümanların toplanması,

gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi olarak tanımlanmaktadır (O'leary, 2004; akt. Özkan, 2021). Yapılan çalışmada verilerin yazılı olması bu desenin seçilmesinde etkili olmuştur.

İncelenen Dokümanlar

Günyüz'e ait 27 farklı eser incelenmiştir. Bu eserlerden farklı yayınevine ait fakat aynı içerikteki kitaplar elenerek aşağıda yer alan tablo oluşturulmuştur.

Tablo 1. İncelenen Dokümanlar

Eser Adı	Resimleyen	Yayınevi	Yılı	Kısaltma
Ses Yarışması	Reza Hemmatirad	Erdem Çocuk	2013	SY.
Süslü Çikolata	Reza Hemmatirad	Erdem Çocuk	2013	SÇ.
Pamuk Karga	Reza Hemmatirad	Erdem Çocuk	2013	PK.
Şarkıcı Gukki	Reza Hemmatirad	Erdem Çocuk	2013	ŞG.
Ay Nereye Kayboldu	Reza Hemmatirad	Erdem Çocuk	2016	ANK.
Mavi Gaki	Reza Hemmatirad	Erdem Çocuk	2013	MG.
Üç Küçük Aslan	Gulnar Hajo	Erdem Çocuk	2016	ÜKA.
Sen Sıska Değilsin	Gulnar Hajo	Erdem Çocuk	2016	SSD.
Arkadaşımı Tanırım	Gulnar Hajo	Erdem Çocuk	2016	AT.
Peli Spor Şöleninde	Gulnar Hajo	Erdem Çocuk	2016	PSŞ.
Timsah Temsi	Gulnar Hajo	Erdem Çocuk	2016	TT.
Küçük Yıldız	Gulnar Hajo	Erdem Çocuk	2016	KY.
Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor	Gulnar Hajo	Erdem Çocuk	2016	KŞAA.
Hiç Susmayan Cırcır Böceği	Gulnar Hajo	Erdem Çocuk	2016	HSCB.
Tombalak Fil'in Sabah Sporu	Gulnar Hajo	Erdem Çocuk	2016	TBSS.
Temsi'nin Can Sıkıntısı	Gulnar Hajo	Erdem Çocuk	2016	TCS.
Çilekli Yoğurt	Mustafa Delioğlu	Erdem Çocuk	2021	ÇY.
Güneşi İstiyorum	Mustafa Delioğlu	Erdem Çocuk	2021	Gi.

Güvercin Toplantısı	Mustafa Delioğlu	Erdem Çocuk	2021	GT.
Kalem Kutusu	Mustafa Delioğlu	Erdem Çocuk	2021	KK.
Kitap Yarışması	Mustafa Delioğlu	Erdem Çocuk	2021	KY.
Mutsuz Martı Murta Nasıl Mutlu Oldu?	Berrin Karakaş	Minik Ada	2015	MMNO.
Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusunun Hikâyesi	Ceyhun Şen	Erdem Çocuk	2017	NHCK.
İlkbahar Prensi	Vaghar Aghaei	Erdem Çocuk	2017	İP.

Tablo 1'de incelenen dokümanlara yer verilmiştir. Sırasıyla eser adı, resimleyen, yayınevi, yayın tarihine yer verilmiştir. Çalışmada kolaylık sağlaması bakımından en sonda ise incelenen eserlerin kısaltmalarına yer verilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada öncelikli olarak Duyarlık Eğitimi bağlamında alan yazın taraması yapılmıştır. Lan yazında duyarlık eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalardaki kategoriler birleştirilmiştir. Aslan(2016), Alamdar ve Süngü (2017), Karakuş Tayşi (2019), Evsen (2019), Etoğlu Kibris (2019) ve Çinpolat (2021)'ın çalışmalarından yararlanılarak ve yapılan çalışmada farklı kategoriler oluşturulan "Duyarlık Kategorileri" Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Duyarlık Kategorileri

1.Dilsel duyarlık	21.Özgürlüğe duyarlık	41.İnanca duyarlık
2.İnsana, insanın mutluluğuna duyarlık	22.Mesleklere karşı duyarlık	42.Fedakârlığa duyarlık
3.Kadına duyarlık	23.Dürüst olmaya karşı duyarlık	43.Eşitliğe duyarlık
4.Aşka, sevgiye duyarlık	24.Ölüme karşı duyarlık	44.Okula duyarlık
5.Hayvanlara duyarlık	25.İnsan ilişkilerine karşı duyarlık	45.Kitaba duyarlık
6.Aile bireylerine duyarlık	26.Umuda-umutlu olmaya karşı duyarlık	46.Bilime ve bilimsel düşünceye duyarlık
7.Barışa duyarlık	27.Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlık	47.Geleneksel olana duyarlık
8.İyilik yapmaya duyarlık	28.Dünya tarihine duyarlık	48.Sanat ve estetik olana duyarlık

9.Paylaşmaya duyarlık	29.Dünya tarihine duyarlık	49.Temizliğe duyarlık
10.Toplumsal huzura duyarlık	30.Toplumsal normlara karşı duyarlık	50.Zararlı alışkanlıklara karşı duyarlık
11.Yardımlaşmaya duyarlık	31.Çocuğa, çocukluğa ve çocuk özelliklerine duyarlık	51.Sorumlu olmaya duyarlık
12.Emeğe ve çalışkanlığa duyarlık	32.Özverili olmaya duyarlık	52. Sanatçıya duyarlık
13.Yoksul insanlara duyarlık	33.Hayale ve düş gücüne duyarlık	53. Gençlere karşı duyarlık duyarlık
14.Hakka, adalete duyarlık	34.Anneye duyarlık	54. Yaşlı ve bilge olana karşı duyarlık
15.Temel yaşam ihtiyaçlarına duyarlık	35.Vatana duyarlık	55. Farklılıklara duyarlık
16.Bilime duyarlık	36.Kültürel zenginliklere duyarlık	56. Arkadaşlığa karşı duyarlık
17.Doğaya duyarlık	37.Sorgulamaya duyarlık	57. Tarih ve tarihsel mekânlara duyarlık
18.Sağlığa duyarlık	38.Kendin olmaya duyarlık	
19.Kişiye özgü özelliklere duyarlık	39.Zamana karşı duyarlık	58.Farklı kültürlere duyarlık
20.Özgüvenli olmaya duyarlık	40.Yaşama sevincine duyarlık	

Yapılan bu araştırmadan sonra yazara ait eserler temin edilmiştir. Temin edilen eserler bir defa okunmuştur. Alanyazında önceden yapılan çalışmalar doğrultusunda oluşturulan duyarlık kodlamaları ekseninde ikinci bir okuma daha yapılarak araştırmacı tarafından kodlama yapılmıştır. Bu kodlamanın güvenirliğini sağlamak için seçilen eserlerden biri farklı bir nitel araştırma uzmanı yardımı ile kodlanmıştır. Önceki çalışmalarda yer almayan , "Tarih ve tarihsel mekânlara duyarlık", "Farklı kültürlere duyarlık" başlıkları kodlamaya eklenerek Tablo 2'de sunulmuştur.

Bulgular ve Yorum

Melike Günyüz'ün yazmış olduğu çocuk edebiyatı eserleri incelenmiş ve duyarlık eğitimi açısından uygun olduğu düşünülen iletiler tablo halinde aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3. Duyarlığa Yönelik Bulgular

Kişiye özgü özelliklere duyarlık	(SÇ,16), (ŞG,16), (ANK,17,18) , (PSŞ,7-8), (PSŞ, 15), (TT, 15), (TFSS, 5), (PK, 15). (SSD, 4).
İnsan ilişkilerine karşı duyarlık (Önyargısız olma)	(ÜKA,14-15), (AT,10), (HSCB,15), (NHCK, 6).
Tarih ve tarihsel mekânlara duyarlık	(MMM,4), (MMM, 6), (MMM,),(MMM,10), (MMM,12),(MMM,13), (MMM,14),(MMM15).
Hayale ve düş gücüne duyarlık	(KK, 14), (İP, 7).

Özgüvenli olmaya duyarlık	(TFSS, 8), (SB,10) (SB,13), (SB,14).
Geleneksel olana duyarlık	(NHCK, 5), (NHCK, 9).
Doğaya duyarlık	(TCS, 5), (GT, 4).
Farklı kültürlere duyarlık	(İP,12),(İP, 13), (İP,14),(İP, 16).
Hayvanlara Duyarlık	(MMM, 5).
Çocuğa, çocukluğa ve çocuk özelliklerine duyarlık	(ÇY,14), (ÇY,15), (ÇY, 16).

Tablo 3'te Duyarlığa yönelik iletilere yer verilmiştir. İletilere bakıldığında "Kişiye Özgü Özelliklere Duyarlık, İnsan İlişkilerine Duyarlık ve Tarih ve Tarihsel Mekânlara Duyarlık" başlıklarında yoğunluğun olduğu görülmektedir.

Kişiye Özgü Özelliklere Duyarlıkta özellikle insanları olduğu gibi kabul etmenin ve buna uygun yaklaşım sergilemenin gerekliği vurgulanmıştır. Bu kabullere yönelik insan yetenekleri ve fiziksel özellikler gibi farklı konulara değinilmiştir. Ayrıca kişi ve kişi özelliklerine yönelik duyarlıkta farklılıklara saygı duyma konusu da metinlerde sıklıkla vurgulanır.

Süslü Çikolata isimli kuşun gagasının diğer kuşlar gibi olmasını istediği için ameliyat olması ve eskisi gibi beslenememesi sonucu diğer kuşlar *"Arkadaşlarım ve ben artık onun bu durumuyla eğlenmiyoruz. Çok üzülüyoruz (SÇ, 16)."* iletisiyle vurgulanmıştır. Aynı zamanda burada kendi bedeninde değişiklik yapmanın eleştirisi de yapılmıştır.

Gukki isimli bir karganın ise bülbül gibi ötmesi sonucunda, kendi akrabaları tarafından değil bir kurbağa tarafından kabul edilmesini konu alan Şarkıcı Gukki isimli kitapta ise kurgu sonunda *"Bizim Gukki şimdi kurbağaların baş şarkıcısı. Hem şarkı söylüyor hem alkış alıyor (ŞG, 16)."*iletisi ile bu özelliği ile kabul edilmesi vurgulanmıştır.

Toplumsal baskının da vurgulandığı "Ay Nereye Kayboldu" isimli kitapta Ay'a çirkin olduğunu söyleyen bir kuşun, bunun yanlışlığın anlaması konu edilmektedir: "*İçinizden biri Ay'a 'Sen çok çirkinsin! Hem de yüzün sivilceli.' demiş. Zavallı Ay! Çok utanmış. Bulutların arasına saklanmış. O yaramazın gidip özür dilemesi gerekiyor."(ANK,17).*" Çatışma ise kitap sonunda kuşun Ay'dan özür dilemesi ile çözülür: *"Bunun üzerine ise Bizim yaramaz, Baykuş dedenin dediğini yapıyor. Gidip Ay'dan özür diliyor. Hem Ay mutlu oluyor bu işe hem bizim kuşlar (ANK, 18)."*

Keseli Peli isimli kahramanın bir kaza sonucu kanadında kırık olur ve uçamaz. Bu durum arkadaşları tarafından bir süre yadırganır. Farklılıklara duyarlık noktasında toplumsal kabullerin ne şekilde işlediği kitapta yer alan paragrafla örtük şekilde kurgu içinde vurgulanır:"*Arkadaşları önceleri Keseli Peli'yi biraz yadırgamışlardı. Şimdiye kadar uçamayan bir kuş arkadaşları hiç olmamıştı. İlk günlerde Keseli'ye nasıl davranmaları gerektiğine karar verememişlerdi. Daha sonraki günlerde Keseli'nin bu özel durumuna alıştılar ve herkesin aslında birbirinden farklı olduğunu kavradılar (PSŞ,7-8).*

İnsanların toplumsal çevre içinde farklı insanlarla karşılaşabilecekleri, bu ilişkilerde farklılıkları gözeterek yaklaşım sağlamanın gerekliği, insanlara karşı ön yargılı olmama iletileriyle birlikte ele alınmıştır. Ayrıca yaşanılacak olaylar sonucunda uzlaşının olması gerektiği ve özellikle önyargısız tutum sergilemenin önemine değinilmiştir. Bu duruma en açık örnek Timsah Temsi ile arkadaşı Tıstıs Yılan'ın arkadaşlıkları üzerinden kurgulanmıştır. Timsah Temsi yarışta suyun içindeki yarışta kafasını bir taşa çarpar ve Tıstıs Yılan arkadaşını kurtarmak için ona sarılır. Bu durum dışarıdan olayların aslını bilmeden yorum yapan diğer hayvanlar tarafından yanlış algılanır: "*Kısa bir süre içinde Gümüş Göl'de yaşayanlar Tıstıs Yılan'ın arkadaşı Timsah Temsi'yi boğmaya çalıştığını konuşuyordu. Tıstıs Yılan nasıl böyle bir şey yapardı? Oysa herkes kendisine güveniyor, onu seviyordu (AT, 10)."*

Eserler *Tarih Ve Tarihsel Mekânlara Duyarlık* bakımından incelendiğinde Martı Murta'nın İstanbul semalarında yaptığı yolculuk ekseninde İstanbul'da yer alan farklı mekânlara değinilmiştir. İstanbul'un tanıtımına yönelik bir rehber gibi düşünülecek kitapta Kadıköy (MMM,4,6), İstanbul

Boğazı (MMM,4,10), Kız Kulesi (MMM,10), Galata Kulesi (MMM,10,12), Topkapı Sarayı (MMM,12), Adalet Kulesi (MMM,12,13), Yangın Kulesi (MMM, 13,14), İstanbul Üniversitesi (MMM, 14), Boğaz Köprüsü (MMM, 15) gibi farklı mekân ve yapılara yer verilmiştir. Bazı yapıların tarihleri de kurgu içinde sunulmuştur: "*Murta, önce Kız Kulesi'ne doğru havalandı. Burası anlatıldığına göre tam 2500 yıl önce denizin ortasında bir kayanın üzerine inşa edilmiş. Kral, burayı kızını ölümden korumak için yapmış. O gün bugündür İstanbul Boğazı'ndan geçen bütün gemiler, tekneler, şilepler, kataramanlar yani aklınıza gelebilecek bütün ama bütün deniz taşıtları Kız Kulesi'ni selamlamadan geçmezler. (MMM, 10).*

*Hayale ve Düş Gücüne Duyarlık*bakımından eserler incelendiğinde çocukların yaşları itibariyle kurdukları hayallere destek olmanın önemi aile genelinden, özelde de annenin çocuğun hayal dünyasına katkı sunacak şekilde davranması şeklinde yer almıştır:

"Dün gece sadece oyun oynamış ve hayal kurmuşlardı.

– Bak yavrum, yıldızlar sadece karanlıkta dışarı çıkabilirler. Güneş ışığında görünmez olurlar. Senin yıldızın da sabah olunca evine dönmüş. Giderken de sana bir hatıra bırakmış, dedi. Küçük Yengeç çok mutluydu. Avucundaki yıldızı kalbine bastırdı (KK, 14)."

*Özgüvenli Olmaya Duyarlık*bağlamında kendisine güveni olmayan bir uğur böceği yavru bir karıncanın kurtarılmasına aracılık eder :

"Sen bizim kahramanımızsın. Dün,oğlumu kurtarmaya çalışmıştın, dedi karınca.

– Ama kurtaramadım. Babam yardıma gelmeseydi ikimiz de boğulacaktık.

Olsun... Senin çaban olmasaydı baban gelmeyecekti ve benim oğlum da kurtulamayacaktı.(SB, 13-14).

Kurgu sonunda ise uğur böceği kendine özgüven duyma noktasında bir farkındalık yaşar: *"Küçük uğur böceği hiç böyle düşünmemişti. Sahiden de babası hem kendisini hem de yavru karıncayı kurtarmıştı (SB, 15).*

*Geleneksel Olana Duyarlık*başlığı altındaki incelemelerde toplumsal gelenekler yer alır. Komşuluk ve komşuluk ilişkileri Nasrettin Hoca'nın fıkralarının yeniden yorumlandığı eserde yer alır: *"Hoca hem cömert hem de yardımsever bilinirmiş yaşadığı çağda. Bu yüzden ona bol bol misafir gelirmiş. Bu güzel ev sahibine gelenler yer içer, yatar kalkar, bir türlü gitmek istemezmiş."*

*Doğaya Duyarlık*insanın doğaya verdiği zararlar üzerinden işlenmiş, ağaçların kesilerek yerine apartmanlar dikilmesi ve su kaynaklarının kirletilmesi üzerinde durulan doğa duyarlıklarındandır:*"Göldeki yiyeceklere bir şey mi olmuştu? Yoksa Gümüş Göl kirlenmişti de Temsi yiyecek mi bulamamıştı? (TCS, 5)."Ağaçlar hızla kesiliyor, yerine koca koca binalar dikiliyordu. Güvercinler hem barınacak yer bulamıyorlar hem de yiyecek sıkıntısı çekiyorlardı (GT, 4)."* Her iki iletiye de bakıldığında insanlar tarafından doğaya zarar verilmesi sonucunda hayvanların bundan zarar görecekleri iletisi verilmiştir.

Farklı Kültürlere Duyarlık ise Hayal Satıcıları adlı bir grup kuş Kargalar Diyarı'na, getirir: *"Her birinde farklı eşyalar vardı. Birisi Çin İmparatoru'nun inci kolyesini, bir başkası da Hint Mihracesi'nin yakut yüzüğünü gösteriyordu(İP,12)."*

"Hayvanlara Duyarlık" bağlamında eserler incelendiğinde Havai fişeklerin kuşlara verdiği zarar yer alır: *"Havai fişek atıldığında yavru martılarla o ilgilenir. Çünkü yavru martılar, havai fişek seslerinden çok ürkerler(MMM, 4)."*

*Çocuğa, Çocukluğa Ve Çocuk Özelliklerine Duyarlık*Emre isimli kahraman kitapta gördüğü çilekli yoğurdu yemek ister: Az sonra anneannesi mutfağa girdi.

"– Emreciğim, ne yapıyorsun böyle, diye çığlık attı.

Emre, çilekten kıpkırmızı olmuş ağzıyla ve en sevimli sesiyle,– Çilekli yoğurt yiyom, dedi.Anneannesi, Emre'nin bu cevabına kahkahalarla güldü (ÇY, 14-15)."

Sonuç

Çocuk edebiyatı eserleri duyarlık eğitiminde kullanılacak ve erken yaşta çocukların belirli duyarlıklarla tanışmasını sağlayacak araçlardır. Bu amaçla Melike Günyüz'e ait 27 farklı çocuk edebiyatı eseri incelenmiştir.

Elde edilen bulgular sonucunda eserlerde yoğunluklu olarak insan ilişkileri üzerinde durulduğu görülmektedir. İnsan ilişkileri farklı olanı kabul etme, insanların kişisel ve fiziksel özelliklerine saygı duyma, toplumda farklı özelliklere sahip insanlarla karşılaşılabileceği gibi vurgular üzerinden yapılır. Bu durumun çocuğun toplum yaşamı içinde karşılaşabileceği bir takım insan ilişkilerini göstermesi bakımın önemli olduğu düşünülmektedir. Toplumsal yaşamda insanı kabul etmek olgusu, toplum tarafından kabul edilmeme örnekleri üzerinden somutlaştırılmış ve çocuğun bu anlamda yaşam deneyimini kitaplardan sezinlemesinin amaçlandığı düşünülmektedir. İnsan ilişkilerinin bir diğer boyutunda yer alan önyargı da yazarın üzerinde durduğu bir diğer konudur.

Bahsi geçen konular dışında ise yazar, tarih ve tarihsel mekânlara duyarlık,hayale ve düş gücüne duyarlık, özgüvenli olmaya duyarlık, geleneksel olana duyarlık ,doğaya duyarlık farklı kültürlere duyarlık, hayvanlara duyarlık, çocuğa, çocukluğa ve çocuk özelliklerine duyarlık gibi farklı konulara eğilmiştir.

Sonuç olarak Melike Günyüz'ün incelenen eserlerinde duyarlık eğitimine yönelik verilerde en fazla kişiye özgü ve insan ilişkilerine dair bulguların olduğu görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle çocuklar için kaleme almış olduğu eserlerde bireyin gelişimine yönelik olarak toplumsal yaşam içindeki davranış ve tutumları yansıttığı görülmektedir. Bu durum eserlerin geneline bakıldığında hem yerel kültür kalıplarını hem de evrensel davranış biçimlerini içerir.

İncelenen Eserler

Günyüz M. (2013). *Mavi Gaki*. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz M. (2013). *Pamuk karga*. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz M. (2013). *Ses yarışması*. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz M. (2013). *Süslü çikolata*. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz M. (2013). *Şarkıcı Gukki*. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz M. (2015). *Mutsuz martı Murta nasıl mutlu oldu?*. İstanbul: Minik Ada.

Günyüz M. (2016). *Arkadaşımı tanırım*. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz M. (2016). *Hiç susmayan cırcır böceği*. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz M. (2016). *Küçük Şıpır arkadaş arıyor*. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz M. (2016). *Küçük yıldız*. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz M. (2016). *Peli spor şöleninde*. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz M. (2016). *Timsah Temsi*. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz M. (2016). *Tombalak Fil'in sabah sporu*. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz M. (2016). *Üç küçük aslan*. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz M. (2016).*Temsi'nin can sıkıntısı*. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz M. (2017).*İlkbahar prensi*. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz M. (2017).*Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusunun Hikâyesi.*İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz M. (2021). *Çilekli yoğurt*. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz M. (2021). *Güneşi istiyorum*. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz M. (2021). *Güvercin toplantısı*. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz M. (2021). *Kalem kutusu*. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz M. (2021). *Kitap yarışması*. İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz, M. (2016). *Ay nereye kayboldu*. İstanbul: Erdem Çocuk.

Kaynakça

Akın, E., (Ed.), (2019). *Çocuklar İçin Edebiyat Eğitimi*. Ankara: Pegem Yayınları.

Alamdar, S.G. ve Süngü, A. (2017). Nazım Hikmet'in Sevdalı Bulut Adlı Kitabındaki Masalların Duyarlık Eğitimi Bağlamında İncelenmesi. T. Şimşek ve B. V. Yıldız (Haz.) IV. Uluslarası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu içinde (s.301-314).

Aslan, C. (2019). *Çocuk Edebiyatı ve Duyarlık Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Çinpolat, E. (2021). *Gülten Dayıoğlu Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Ödülleri'nde Yılın Romanı Ödülünü Kazanan Eserlerin Duyarlık Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 13(25), 854-872.

Etoğlu Kıbrıs, P.(2019).*Çocuk edebiyatı eserlerinin duyarlık eğitimi bağlamında incelenmesi: Gülten Dayıoğlu örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.

Evsen, K. (2019). Mustafa Ruhi Şirinin çocuk şiirleri ve masallarının duyarlık eğitimi açısından incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.

Karakuş Tayşi, E. (2019). *Sevim Ak'ın öykülerinin duyarlık eğitimi açısından incelenmesi.* Dil ve Edebiyat Araştırmaları, 19, 303-324.

Melanlıoğlu, D. (2020). *Çocuk edebiyatında kayıp mültecilerin izinde çocuk edebiyatı.* Türkiyat Mecmuası, 30(1), 161-179.

Özkan, U. M. (2021). *Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi*. Ankara: Pegem Akademi.

Sever, S. (2015). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü.* Ankara: Tudem.

ÇOCUK KİTAPLARINDA POSTMODERNİZM
(MELİKE GÜNYÜZ YARATICILIĞINDA)

Doç. Dr. Nezaket İSMAYİLOVA[1]

Özet

Çocuk edebiyatı, yeni nesle yaşadığımız dünyanın maddi ve manevi zenginliklerini öğretmeli ve onları bu zenginliğin mirasçıları olarak yetiştirmelidir. Böyle talepleri yazmak, öğretmek bugünün bir gereğidir. Bugün bu talebi karşılayan yazarlardan biri de Melike Günyüz'dür. Yazdığı yıllarda çağdaş çocuk edebiyatının gereklerine uygun olarak eserler inşa etmiştir ki, bu da çocuğun hizmetinde yardımcı olacaktır.

Bu gün dünyada çok ciddi anlamda post modern resimli çocuk kitabı yayıncılığı varken Türkiye'de de son yıllarda bunu görme şansımız oluyor. Zaten bu kitapların da telif haklarının hemen başka ülkelere, Uzak Doğu, Kore'den başlayarak, Latin Amerika ülkelerine kadar satışı gerçekleşiyor" "Çocuk kitabı yayıncılığı aslında ihtisas gerektiren bir alan. Çocuk kitabı, editörlüğü ve yayıncılığı daha geniş bir ekip çalışmasını gerektiriyor. Türkiye'nin artık sadece Türk öğrenciler ve çocuklar için kitap üreten yayıncılardan olmadığına işaret eden Günyüz, bütün dünyayı kendisine müşteri gören bir yayıncılık anlayışına geçildiğini ve durumun da yayıncılık kalitesini artırdığını ifade etti. Günyüz, Türkiye'de artık dünya standartlarında resimli çocuk kitapları ve çocuk edebiyatı ürünlerinin yer aldığını belirterek, "Bu kayda değer bir şey. Çünkü edebiyat dediğimiz şey, zamanın ruhuyla bütünleşik bir şeydir. Bugün postmodern edebiyattan söz ediyorsak aslında çocuk edebiyatında da bir postmodern yaklaşımdan söz ediyoruz.

Ebeveynlerin çocukların başka ihtiyaçlarının yanında kitaba olan ihtiyaçlarında da daha kaliteli içerikleri göz önünde bulundurmaları. Özellikle genç öğretmenlerin dünya literatürünü takip etmeleri ve öğrencilerine de bu literatürden eserler okutma talepleri. Bütün bunlar tabii ki sektörün dinamikleri olarak ortaya çıkıyor. Fakat çocuk kitabı yayıncılığında ve aslında çocuk kitabını üreten taraflar olarak editörlerimiz, yazarlarımız ve çizerlerimizin yetişmesi noktasında temel bir sorunumuz var. Çünkü ülkemizde bunları yetiştiren kurumlar yok.

Genellikle bu işleri çok seven, çok gönüllü olan editör adayları, yayınevlerinde hata yapa yapa, o ortamda alaylı olarak yetişerek öğreniyorlar. Sonuçta bu bir zanaat aynı zamanda. Usta çırak ilişkisi içinde öğreniliyor. Keza illüstratörlerimiz için de aynı şey söz konusu. Yani bizim çocuk kitabı yayıncılık sektörünün en az ilişkide olduğu kurumlar aslında güzel sanatlar akademileri ve animatör yetiştiren, animasyon bölümleri. Bu bölümlerde ne yazık ki sektörün çok yakın ilişkisi olmadığı için yine bu arkadaşlar da bir şekilde işte başka sanatçıları, başka kitapları biraz taklit ede ede bir kendi üsluplarını bulmaya çalışıyorlar.

Ama bizim artık sektörün insan kaynağı olarak hakikaten bir yayınevine gelmeden önce bu alanla ilgili temel kavramları, temel üslupları, dünya pazarını, Türk pazarını, çocuk okurun neleri talep ettiğini, çocuk kitabı müşterisinin gerçekte kim olduğunu, bu müşteriye nerede, nasıl servis yapılabileceği gibi konularda aslında daha detaylı bir eğitimden geçmesi gerekiyor.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, edebiyat, Melike Günyüz, Türkiye, kitap.

[1] Nahçıvan Devlet Üniversitesi, Nahçıvan Muallimler Enstitüsü, nezaket.ismayılova@yahoo.com

POST MODERNISM IN CHILDREN'S BOOKS (THE PRINCESS IN CREATIVITY OF THE DAY)

Associate Prof. Nezaket ISMAYILOVA[1]

Abstract

Children's literature must teach the new generation the material and spiritual riches of the world we live in and nurture them as heirs to this richness. It is necessary to write and teach such demands today. Malike Günyüz is one of the authors who meets this demand today. In the years he wrote, he built works in accordance with the needs of contemporary children's literature, which will help in the service of the child.

Today, there is a very serious post-picture children's book publishing in the world, but in recent years, we have a chance to see it in Turkey. In fact, the copyrights of these books are immediately sold to other countries, from the Far East to Korea to Latin American countries. ” Children's books, editing and publishing require a wider team work.

Pointing out that Turkey is no longer just a publisher that publishes books for Turkish students and children, Günüz said that the whole world has moved to a concept of publishing that sees customers as its own, and that the situation has increased the quality of publishing. Today, in Turkey, world-class children's books and children's literature products are included in the world standards, "This is something worthwhile. Because what we call literature is something integrated with the spirit of the time. we are talking about approach. Parents should consider more important content in their needs for books as well as other needs of children. Especially young teachers should follow the world literature and teach their students to read works from this literature. All this, of course, appears as the dynamics of the sector. However, we have a fundamental problem in the publishing of children's books and, in fact, as the parties that produce children's books, our editors, writers and drawers have matured. Because there are no institutions in our country that cultivate them.

Editorial candidates, who usually love these jobs very much and are very willing, make mistakes in their publishing houses and learn by growing up as regiments in that environment. As a result, it's a craft at the same time. It is learned in the master apprentice relationship. The same is true for our Keza illustrators. In other words, the institutions in which our children's book publishing industry is least involved are actually academies of fine arts and animation departments that train animators. Unfortunately, in these sections, because the sector is not very closely related, these friends are also trying to find their own style that can mimic other artists and other books.

But before we really come to a publishing house as a human resource of the sector, the basic concepts related to this field, the basic styles, the world market, the Turkish market, what the child needs, needs to go through a more detailed training.

Keywords: child, literature, Günyüz, Turkey, book.

XÜLASƏ

Bu elmi məqalədə Melike Günyüz yaradıcılığında uşaq əsərlərində post modernzim mövzusuna toxunulmuş və tədqiqat obyektinə cevrilmişdir. Uşaq ədəbiyyatı anlayışı, bilavasitə uşaqlar üçün yazılan bədii, elmi -bədii və elmi- kütləvi əsərləri özündə birləşdirən yaradıcılıq sahəsi olsa da, yalnız bunlarla məhdudlaşmır. Buraya həmçinin, böyüklər üçün yazılan, lakin uşaqların da mütaliə

[1] Doctor of Philosophy in Philology, Nakhchivan State University Nakhchivan Teachers' Institute, nezaket.ismayılova@yahoo.com

edə biləcəyi əsərlər də daxil edilə bilər. Bu əsərlər uşaqların mənəvi -əxlaqi və estetik fəaliyyətində, dünya görüşlərinin genişlənməsi və formalaşmasında əsaslı rol oynayır. (4, s. 8)

Türkiyə və Azərbaycan xalqının milli mənəvi dəyərlərinin formalaşmasında uşaq ədəbiyyatının mühüm xidmətləri vardır. Elə buna görə də bu ədəbiyyatın uşaqların təlim tərbiyəsində təhsilində milli və beynəlmiləl dəyərlərə yönləndirilməsində rolu əvəzsizdir. Bu mənada uşaq ədəbiyyatında istər forma istərsədə məzmunda dəyərli nümunələr qələmə alınmışdır.

XIX əsrdən XX əsrin ortalarına qədər formalaşan getdikcə yüksələn bədii-estetik dəyər qazanan Türk və Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı böyük inkişaf yolu kecmişdir. Hər iki ölkənin uşaq ədəbiyyatının inkişafında müxtəlif məzmunlu əsərlər yazılmışdı. (8, s.108) Türk və Azərbaycan uşaq ədəbiyyatındakı bədii nümunələr ideya, mövzu rəngarəngliyini inkişaf etməkdədir.

Azərbaycanın xalq şairi S. Vurğun bu barədə belə yazmışdır: "Uşaqlar üçün yazılmış hər bir əsərin əsasında məna gözəlliyi yaşamalıdır. Mənası dayaz, qayəsi və məqsədi aydın olmayan ötərgi hislər, tərənnüm olunan əsərlər uşağın hafizəsində ani bir qığılcım kimi parlayıb sönür." (2, s.138) Dediyimiz məna gözəlliyi həqiqətlə nəfəs almalıdır. Bu sözlər nəcib, xeyirxah, cəmiyyətə gərəkli bir insan yetişdirilməsi üçün vətəndaş çağrısıdır.

Acar sözlər: Melike Günyüz, Türkiyə, Azərbaycan, cocuq ədəbiyyatı, yaradıcılıq,

TƏDQİQAT SAHƏSİ:

Ən qədim dövrlərdən bu günümüzə qədər əski türklərin tarix və mədəniyyətinə, ədəbiyyatına nəzər saldıqda böyük, əzəmətli zamanın sınağından çıxdığının şahidi oluruq. Bu zaman kəsiyində türk millətləri ululuğunu sübut etmiş olaraq bir kökün mənəvi dəyərini özündə birləşdirmişdir. Hər bir xalqın tarixi hər şeydən əvvəl, onun mədəniyyəti, incəsənəti və ədəbiyyatında yaşayır. (3, s.35)

Bəli, uşaq ədəbiyyatı yaşadığımız dünyanın maddi və mənəvi zənginliklərini yeni nəslə öyrətməli onları bu sərvətin varisi kimi tərbiyə etməlidir. Onun üçün də bu ədəbiyyatın yolu düzgün olmalıdır ki, gələcəkdə cəmiyyətə xidmət edən uşaq da tutduğu yolu düzgün seçə bilsin.

Bu baxımdan deyə bilərik ki, son illərdə istər Türkiyədə İstər sə də Azərbaycanda uşaq ədəbiyyatı sahəsində bir sıra yeni-yeni əsərlər yazılır və əvvəlki illərə nisbətən xeyli irəliləyiş hiss olunur. Bunlardan biri də Melike Günyüzdür ki onun uşaq ədəbiyyatındakı fəaliyyəti və yazdığı əsərləri bədii dəyəri ilə seçilir. O, yaradıcılığı boyu yeniyetmələrin təlim- tərbiyəsi, mənəvi-əxlaqi, psixoloji durumu ilə bağlı mövzulara daha üstünlük verir.

Türk ədəbiyyatı tarixində Melike Günyüz şair, müəllim əsasəndə uşaq ədəbiyyatı sahəsində dəyərli əsərlərin müəllifi kimi tanınmışdır. O, poetik yaradıcılıq sahəsində ilk uğurlu cocuq edebiyyatı yazarı kimi uğurlar qazanmışdır. 1968 yılında Erzurum'da doğdu. Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı'ndan mezun oldu. Aynı bölümde yüksek lisansını yapan Melike Günyüz, doktorasını ise İstanbul Üniversitesi Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalında Divan Edebiyatı alanında tamamladı. Günyüz, 1992-1994 yılları arasında MEB'de İngilizce öğretmenliği yaptı. 1994 yılından beri Erdem Yayınları'nda editörlük ve yayın yönetmenliği yapmakta ve çocuk masalları üzerine çalışıyor.

Hələ orta məktəbdə oxuyarkən poeziyaya meyil göstərən Məlikə Günyüz Türkiyədə Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitiren Günyüz, aynı bölümde yüksek lisans, İstanbul Üniversitesi Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalında Divan Edebiyatı alanında doktora yapmıştır. İbn Haldun Üniversitesinde öğretimdir. İngilis dili ixtisasına yiyələnərkən elə tələbəlik illərindən yazmağa davam edir və institutun nəzdində fəaliyyət göstərən ədəbi dərnəyin fəal üzvlərindən biri olur. Dərnək rəhbəri onun yazdıklarına yüksək qiymət vermiş gələcəkdə hikayelərini toplayıb kitab şəklində cap olunmasını tövsiyə etmişdir.

Bu gün artıq yirmiden fazla çocuk kitabı yazan Günyüz'ün kitapları Türkiye'nin yabancı dile en çok çevrilen çocuk kitapları arasındadır. Sırpça, Bulgarca, Arapça, Almanca, Çince, İngilizce, Arnavutça, Farsça, Fransızca, Gagavuzca Boşnakça ve Koreceye çevrilmiştir. Yılın en iyi yayınevi, yılın en iyi resimli çocuk kitabı alanlarında halen yönetici olduğu yayınevine birçok ödül kazandırmıştır.

Məlikə Günyüz bu barədə belə yazır: "Türkiye'de edebiyatçılar çocuk edebiyatı alanında yazmadığı sürece bu alanda bir şey olmayacak diye düşünüyorum. Çok fazla yazamayan insanlar çocuk edebiyatı kolay deyip bu alanda yazıyor ve ne yazık ki bir şekilde tüketiliyor. Böyle olmamalı. Her alanda yazan insanların çocuk edebiyatına yönelmesi gerekiyor. Bu konuda en azından yeni başlayan insanlara biraz eğitim vermemiz gerekiyor. Bütün kadim metinler Peygamber hikayelerinden besleniyor. Şiirden, klasiklerden, Mesnevi'den, haberdar olmak gerekiyor. Bunları okuyacaksınız ve çocuklara söyleyecek yeni bir şeyleriniz olacak." Çocuklara günlük hayatta kullanılanın dışında bir dil sunmanın gerekliliğine de işaret eden Günyüz, "Çocuklara ön yargıyla yaklaşıyoruz. 'Çocuk bunu anlamaz, bunu beğenmez' diyoruz. Ne yazık ki çocuklara kendi okuma zevklerini oluşturabilecek alanı sağlayamıyoruz." ifadelerini kullandı. Çocuğun oyun oynamak gibi kitap okuma hakkı da vardır, şeklinde bir algı olmalı. Evde bir köşe oluşturmak, kitap evlerini kütüphaneleri ziyaret etmek, kitaptan etkinlik üretmek kuklalarla oynamak, kitabın dansını yapmak gibi aktiviteler yardımcı olacaktır. İlkokul çağındaki çocuklara 'Artık büyüdün, oyunu bırak, kitaba geç.' dememeliyiz. İleriki yaşlarda da hiç olmazsa kitabın ilk 30 sayfasını beraber okumalıyız. Çocuğu, anne baba sesinden kitabı duyma zevkinden mahrum bırakılmamalıyız. "Birçok neden var. Bunlardan bir tanesi toplumun alım gücünün yükselmesi. Ebeveynlerin çocukların başka ihtiyaçlarının yanında kitaba olan ihtiyaçlarında da daha kaliteli içerikleri göz önünde bulundurmaları. Özellikle genç öğretmenlerin dünya literatürünü takip etmeleri ve öğrencilerine de bu literatürden eserler okutma talepleri. Bütün bunlar tabii ki, sektörün dinamikleri olarak ortaya çıkıyor. Fakat çocuk kitabı yayıncılığında ve aslında çocuk kitabını üreten taraflar olarak editörlerimiz, yazarlarımız ve çizerlerimizin yetişmesi noktasında temel bir sorunumuz var. Çünkü ülkemizde bunları yetiştiren kurumlar yok. Genellikle bu işleri çok seven, çok gönüllü olan editör adayları, yayınevlerinde hata yapa yapa, o ortamda alaylı olarak yetişerek öğreniyorlar. Sonuçta bu bir zanaat aynı zamanda. Usta çırak ilişkisi içinde öğreniliyor

Yirmi yılı aşkın bir süredir iş hayatında olan Melike Günyüz, Erdem Yayın Grubunun Genel Yayın Yönetmenidir. Yayıncılık ve çocuğa yönelik birçok projenin danışmanlığını yürütmektedir. Yayıncılık alanındaki eserleri yazarlara ve yayıncılara ilham kaynağı olmuştur. Yılın en iyi yayınevi, yılın en iyi resimli çocuk kitabı alanlarında halen yönetici olduğu yayınevine birçok ödüller kazandırmıştır. Her yıl kasım ayının ikinci pazartesi günü başlayan ve tüm yurtta kutlanan "Dünya Çocuk Kitapları Haftası" kapsamında, farklı kurum ve kuruluşlar çeşitli etkinlikler düzenlerken, çocukların kitap okuma, çocuk edebiyatında dil sevgisi aşılamanın önemine dikkat çekiliyor. Cocuq edebiyatının dili sadə və rəvan olmalıdır.

Melike Günyüz uzun illər orta məktəbdə ingilis dilində dərs demiş, bu bakımdan çocuk edebiyatına cocuqlara bir öyretmen kibi katdığı artmışdır. Onun ücün yazdığı eserler çocuklar tarafından sevilmiş ve dünyanın bir çok müxtəlif dillərinə tərcümə olunmuşdur. Onun yaradıcılığı yüksək qiymətləndirilmiş, mükafatlara, medal və fəxri fərmanlara layiq görülmüşdür,

Melike Günyüz'ün yazdığı cocuq edebiyyatında önəmli deyer verilmiş eserlerinden "İlkbahar prensi", "Keloğlan suskunlar ülkesində", "Keloğlan şaşkınlar ülkesinde", "Nasrettin Hoca ile cimri komşunun hikayesi", "Timsah Temsi'nin diş ağrısı", "Timsah Temsi'nin can sıkıntısı", "Timsah Temsi'nin su yarışı", "Masal kuşu", "Nuran Turan ile birlikte", "Ay Dede", "Mutsuz Martı Murta Nasıl Mutlu Oldu", "Kalem kutusu", "Süper böcek", "Kitap yarışması", "Güvercin toplantısı", "Çilekli yoğurt", "Tükenen kalem", "Güneşi istiyorum", "Tonbalak sabah sporu", "Hiç susmayan cırcır böceği" gibi kitabları vardır. Melike Günyüz'ün xalq nağılları əsasında "Keloğlan suskunlar ülkesində", "Keloğlan şaşkınlar ülkesinde"," kimi esrleri də cocuqlar maraqla oxuduqları kitablardandır. "Nasrettin Hoca ile cimri komşunun hikayesi"ndə şair insan arasında yaxşılıqla-pisliyi qarşı-qarşıya qoyur. Bu hekayədə, əsasən, sözü gedən qəhrəmanlar xalq arasından cıxmış öz sözlərini demişdilər."Keloğlan suskunlar ülkesində", "Keloğlan şaşkınlar ülkesinde" əsərində Keloğlan halkın içinden çıkan bir karakter olması sebebi ile bütünü ile halkı temsil eder. Uşaqlarda nəcib və gözəl hislər tərbiyə etmək, kiçik yaşlarından zəhmətə, biliyə həvəs oyatmaq, xarici aləmi düzgün başa düşməkdə onlara kömək eləmək, uşaqların sağlam ruhu inkişafının qayğısına qalmaq hər bir sənətkarın borcudur. (4, s.165)Melike Günyüz tədbirli bir pedaqoq kimi "Keloğlan kimi əsərlərdə uşaqlara həsr edir onun həyatını dəyişir. Beləliklə də, doğma xalqına, vətəninə sevgi, məhəbbət hissi aşılamaqla əsl pedaqoq, şair olduğunu müşahidə edirik. Bir həqiqət var ki, nəsihətçilik, didaktik tərbiyəyə bədii don geydirdikdə daha təsirli, daha diqqətçəkən olur. .Şübhəsiz

ki, paxıllıq, loğvalıq, xudbinlik acı nəticələrini verir. “Keloğlan suskunlar ülkesində”, “Keloğlan şaşkınlar ülkesinde” əsərində Keloğlan halkın içinden çıkan bir karakter olması sebebi ile bütünü ile halkı temsil eder. Xalq nağılı əsasında yazılmış bu əsərlərdə də yüksək əxlaqi keyfiyyətlər, insani hislər, dözümlülük təqdir olunur. Eyni zamanda acgözlük, tamahkarlıq ziyankarlıq kimi mənfi xüsusiyyətlər pislənir.

Sehirli nağıllar qrupuna daxil olan Keloğlan türk xalqımızın ən qədim nağıllarından biridir. Bu nağılda milli-mənəvi dəyərlər öz parlaq dəyərini tapmaqla insanın şər qüvvələrə, vəhşi heyvanlara qarşı mübarizəsini nümayiş etdirir.

Keloğlan əfsanəvi qəhrəmandır şər qüvvələrə qarşı, divlərə qarşı vuruşur, qaranlıqdan işığa can atır. Xeyir və şər xəyanət və mərhəmətin, əbədi mübarizənin simvoludur. Müəllif əsərin dilini sadələşdirib uşaq ruhuna uyğun qələmə alır. Şifahi xalq ədəbiyyatı xəzinəsindən yaradıcılıqla istifadə etmişdir.

“Keloğlan suskunlar ülkesində”, “Keloğlan şaşkınlar ülkesinde” mənzum pyesində hadisələrin gərginliyi və qəhrəmanın uzun mübarizələrdən sonra xoşbəxt taleyə, işıqlı dünyaya qovuşması, mübarizələr yolu ilə məqsədinə çata bilməsi uşaq psixologiyası üçün çox doğma və yaxındır.

Melike Günyüz’ün. istər lirik və epik şeirlərində, istərsə də poemalarında səmimidir. Ona görə də, kiçik yaşlı oxucularının qəlbinə asanlıqla yol tapır. Nağıl qəhrəmanlarının haqqında ibratəmiz hadisələri qələmə almaqla uşaqlara, mərdlik, hünər, vətənpərvərlik hisləri aşılamağa çalışır.

Şairənin mənzum pyesi üçün seçdiyi mövzular sadə, təbii və realdır. Bunlar sadəcə olaraq müəllifin gündəlik şəxsi müşahidələrinin nəticəsindən yaranmışdır. Bu pyeslər içərisində “Keloğlan suskunlar ülkesində”, “Keloğlan şaşkınlar ülkesinde” əsəri mövzu etibarilə maraqlı və əhəmiyyətlidir.

Bugün post modern edebiyattan söz ediyorsak aslında çocuk edebiyatında da bir post modern yaklaşımdan söz ediyoruz. Özellikle de bunların resimli kitap bölümü, çok farklı açılımlara da gebe olan bir alan. Artık dünyada çok ciddi anlamda post modern resimli çocuk kitaplığı yayıncılığı varken Türkiye'de de son yıllarda bunu görme şansımız oluyor." dedi. Günyüz, Türk yazarların artık kendi kültüründen beslenerek yeni yeni hikayelerini yazdıklarını söyleyerek, "Artık o kendi hikayelerimizden daha modern versiyonlarına, post modern versiyonlarını yazacağız ve bunları da sadece Türk çocukları değil, bütün dünya çocukları okuyacak." dedi. Bunlardan bir tanesi toplumun alım gücünün yükselmesi. Ebeveynlerin çocukların başka ihtiyaçlarının yanında kitaba olan ihtiyaçlarında da daha kaliteli içerikleri göz önünde bulundurmaları. Özellikle genç öğretmenlerin dünya literatürünü takip etmeleri ve öğrencilerine de bu literatürden eserler okutma talepleri. Bütün bunlar tabii ki, sektörün dinamikleri olarak ortaya çıkıyor. Fakat çocuk kitabı yayıncılığında ve aslında çocuk kitabını üreten taraflar olarak editörlerimiz, yazarlarımız ve çizerlerimizin yetişmesi noktasında temel bir sorunumuz var. (7, s.91) Çünkü ülkemizde bunları yetiştiren kurumlar yok. Genellikle bu işleri çok seven, çok gönüllü olan editör adayları, yayınevlerinde hata yapa yapa, o ortamda alaylı olarak yetişerek öğreniyorlar. Sonuçta bu bir zanaat aynı zamanda. Usta çırak ilişkisi içinde öğreniliyor. Keza illüstratörlerimiz için de aynı şey söz konusu. Yani bizim çocuk kitabı yayıncılık sektörünün en az ilişkide olduğu kurumlar aslında güzel sanatlar akademileri ve animatör yetiştiren, animasyon bölümleri. Bu bölümlerde ne yazık ki sektörün çok yakın ilişkisi olmadığı için yine bu arkadaşlar da bir şekilde işte başka sanatçıları, başka kitapları biraz taklit ede ede bir kendi üsluplarını bulmaya çalışıyorlar.(1, s.105)

Ama bizim artık sektörün insan kaynağı olarak hakikaten bir yayınevine gelmeden önce bu alanla ilgili temel kavramları, temel üslupları, dünya pazarını, Türk pazarını, çocuk okurun neleri talep ettiğini, çocuk kitabı müşterisinin gerçekte kim olduğunu, bu müşteriye nerede, nasıl servis yapılabileceği gibi konularda aslında daha detaylı bir eğitimden geçmesi gerekiyor. (6, s.98) Dolayısıyla ben sektörün önünün açılması için ciddi anlamda müfredata, yani üniversite bağlamında artık hem yayıncılık hem de çocuk edebiyatı noktasında biraz daha kayda değer eğitim programlarının geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum." Çocuğun bir kitabı eleştirme özgürlüğü olduğunun farkına varması gerekir.

Ən qədim dövrlərdən bu günümüzə qədər əski türklərin tarix və mədəniyyətinə, ədəbiyyatına nəzər saldıqda böyük, əzəmətli zamanın sınağından çıxdığının şahidi oluruq. Bu zaman kəsiyində türk millətləri ululuğunu sübut etmiş olaraq bir kökün mənəvi dəyərini özündə birləşdirmişdir. Hər bir xalqın tarixi hər şeydən əvvəl, onun mədəniyyəti, incəsənəti və ədəbiyyatında yaşayır. (5, s. 28)

Melike Günyüz cəmiyyətdə gedən ictimai-mənəvi prosesləri öz eserlerində məharətlə əks etdirən şairə hadisələri incə detallar vasitəsi ilə mənalandırır, gərgin dramaturji konfliktlər yaradır. O, hansı mövzuda yzır yazsın yaratdığı əsərlər uşaqları milli-mənəvi özünüdərkə çağırır, əsərlərinin mayasını doğma torpaqdan alır. Onun yaradıcılığında cocuq ədəbiyyatı üstünlük təşkil edir. Poetik ənənələrdən yaradıcı şəkildə faydalananaraq klassik yazarların təcrübəsinə arxalanmışdır. Melike Günyüz'ün gənc nəslin bədii estetik tərbiyəsində xidmətləri böyükdür.

ƏDƏBİYYAT

1. Akyüz M. Modem türk ədəbiyyatının ana cizgiləri: 1860-1923. Istanbul kitab evi 1995. 272 s.

2. İsmayılova N. Ali məktəblərdə uşaq ədəbiyyatı fənninin tədrisinin yeni aspektdə qurulması yolları. //Müasir təlim metodları və yeni pedaqoji texnologiyanın təlim-tərbiyə prosesində tətbiqi mövzusunda keçirilən elmi-praktik konfransın materialları. NMİ, "Məktəb" nəşriy¬yatı, 2004, səh. 138-140.

3. İsmayılova N. Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının tədrisi prosesində cənub mövzusunun oyrədilməsi. (metodoki vəsait) Məktəb nəş. 2006, 56.

4. İsmayılova N. Naxçıvan ədəbi mühiti: uşaq ədəbiyyatının inkişaf istiqamətləri və problemləri. (dərs vəsaiti)Bakı: "Elm və təhsil nəş. 2016 s.180.

5. İsmayılova N.Müasir uşaq şeirində folklor nümunələri. //Müasir təlim metrdları və yeni pedaqoji texnologiyanın təlim-tərbiyə prosesində tətbiqi mövzusunda keçirilən elmi-praktik konfransın materialları (26 may 2005), NMİ, Məktəb, 2005, səh. 25- 29.

6. Sever S. Cocuq və Edebiyyatı. Ankara, Kök, 2003, 208 s.

7. Şimşek T. Cocuq edebiyyatı: Ankara, Rengarenk, 2002, 332 s.

8. Yalcın A. Aytac G. Cocuq edebiyyatı Ankara, Akçağ, 2008, 286 s.

9. https://www.turkedebiyati.org/cocuk_edebiyati.html.

10. https://erdemyayinlari.com.tr/yazarlar/melike-gunyuz.

BİR MASAL YARATICISI OLARAK MELİKE GÜNYÜZ: YENİDEN YAZILAN MASALLAR VE MODERN METİNLER

Dr. Öğr. Gör. Yasemin YILMAZ YÜKSEK[1]

Özet

İngiltere'de klasik masallara tepki olarak yeni masalların yazılmaya başlandığı 19.yüzyılda çoğunlukla mizah öğelerinin kullanıldığı parodiler ön plana çıktı. Batı edebiyat geleneğinde uzun yıllar boyunca çocuk edebiyatının temel ürünleri olarak kabul gören masallar barındırdıkları cinsiyetçi söylemler, bireylere atfedilen toplumsal roller ve benimsetmeye çalıştıkları katı disiplin anlayışı dolayısıyla dönemin ve sonraki yüzyılın yazarları tarafından sıklıkla eleştirildi. Bu durumun doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan yeniden yazılmış masallar, klasik masallardaki olay örgüsünü ve karakterleri koruyan, fakat anlatıdan çıkarılabilecek anlamı değiştiren metinler olarak yayımlandı. Günümüzde bu eğilimin hâlâ geçerli olduğu yayımlanan kitaplara bakılarak söylenebilir. Sözlü edebiyat geleneğinin hakettiği değeri görmediğini savunan bir başka yaklaşım ise masalları yeniden birey-gerçek ilişkisinin temeline oturtan bakış açısını benimsetmeye çalışır. İsmi belirli bir yazar tarafından kaleme alındıkları için "edebi masal" olarak adlandırılan bu masallar insanın insanla, doğayla ve insan olmayanla ilişkisini masal özelliklerini koruyarak anlatırlar. Edebiyatımızın değerli kalemi Melike Günyüz'ün masalları bahsi geçen bu ikinci grupta ele alınabilir çünkü gerek Keloğlan ve Nasreddin Hoca hikayelerinin yeniden yazımı gerekse *İlkbahar Prensi* kitabı 21.yüzyıl bireyinin hızlı akan yaşantısında üzerinde pek düşünmediği, varlığının farkında olamadığı kavramları ve duyguları görünür, hissedilir kılmaktadır. Nasreddin Hoca ve Keloğlan masalları gibi kendi ülkesinin masallarını ve halk hikayelerini modern bir dil ve biçimle yeniden yorumlayarak ülkesinin kültürel mirasına sahip çıktığını gösteren yazar, postmodern özellikler taşıyan *İlkbahar Prensi* masalıyla okuru gerçek yaşantısını düşünmeye davet etmektedir. Bir başka deyişle hem halk masallarının yeni versiyonları hem de yeni masallar okura, sayfada okuduklarının aslında kendi yaşamı olduğu, karakterlerin kendisinden farklı kişiler olmadığını fark ettirir/hatırlatır. Bu çalışma Melike Günyüz'ün masallarını insan, toplum ve gerçek kavramları çerçevesinde analiz edecek, masalların gerçeği anlamanın tek yolu olduğu savını eserlerin yakın okumasını yaparak öne sürecektir.

Anahtar Kelimeler: Melike Günyüz, çağdaş masal, edebi masal, yeniden yazım.

MELIKE GÜNYÜZ - A CREATOR OF FAIRY TALES: RECONSTRUCTED FAIRY TALES AND MODERN TEXTS

Abstract

In 19th century England, where new tales started to be written as a reaction to classical fairy tales, parodies that used the element of humour became prominent. Fairy tales, which had long been regarded as the founding texts of children's literature in Western literary tradition, were frequently criticized by the writers of that century and long afterward due to their sexist discourse, strict gender roles and a rigid sense of discipline imposed on individuals. Rewritten fairy tales that emerged as a natural outcome of this situation were published as narratives that kept the basic plot line and characters while subverting the meaning of the text. Today, it can be argued that this tendency to rewrite classical texts still continues. Another approach that underlines the fact that oral literature has been undervalued tries to redefine fairy tales as the basis of human-reality relation. Defined as literary fairy tales since they are written by a definite author rather than an anonymous one, these fairy tales narrate the relation of human with nonhuman, nature and other humans

[1]İstanbul Teknik Üniversitesi İleri İngilizce Birimi, yaseminyilmaz@itu.edu.tr

by using fairy tale elements. Fairy tales of Melike Günyüz, an important name in Turkish literature, can be grouped under this heading of literary fairy tales. Not only tales of Nasreddin Hodja and Keloglan but her book *The Prince of Spring* elaborates on the concepts and feelings that the 21st century individual cannot even be aware of. The author, who has shown that she protects the cultural heritage of her country by reimagining Keloglan tales and the tales of Nasreddin Hodja, invites the reader to contemplate her/his life in *The Prince of Spring*, a book with postmodern characteristics. In other words, both the rewritten fairy tales and modern ones make the reader realize that what is seen on the page is actually a reflection of life and the characters are not different from the readers. This study will analyze Melike Günyüz's tales in line with the notions of individual, the society and truth and, through close reading of the text, argue that fairy tales are the only way of comprehending reality.

Giriş

Sözlü edebiyat geleneğinin matbaanın icadıyla birlikte yazıya aktarımı, masalların yazıya dökülerek bir eğitim aracı olarak kullanılmaya başlamasına sebep oldu. Elbette 18.yüzyıl öncesinde de masallar ve halk hikayeleri önemli bir eğitsel işleve sahipti. Tecrübelerin ve yaşanmışlıkların nesilden nesile aktarımında, bilgi paylaşımında, anlatıldıkları dönemin değer ve davranışlarının benimsetilmesinde temel bir rol oynamaktaydılar. Ne var ki okullaşmanın ve toplu kitap basımlarının hızlanması sözlü edebiyat ürünlerinin gözden geçirilerek dönemin koşullarına uygun bir dille kaleme alınmasını gerekli kıldı. Çocuklar için yazılmış kitapların ve ayrı bir çocuk edebiyatının olmaması aslında sadece çocuklar için anlatılmayan masal ve halk hikayelerinin çocuk eğitiminin bir parçası olacak şekilde kısaltılmasına, sadeleştirilmesine ve değiştirilmesine sebep oldu. İngiltere'de 19.yüzyılda başlayan ve 20.yüzyılda diğer birçok ülkede ses getiren eleştiriler ise Basille, Perrault, Grimm Kardeşler gibi yazarlar tarafından kitaplaştırılan masalların özünden çok farklı bir biçimde ataerkil toplum düzenini benimsetmeye çalışan, belirli cinsiyet rollerine ve tek tipleşmiş karakter modellerine indirgenmiş anlatılar oldukları üzerine odaklanıyordu. 20. Yüzyılda George MacDonald ve Oscar Wilde gibi çağdaş masal yazarlarının ön plana çıkmasının ve eserlerinin takdir toplamasının sebebi ders verme amacıyla yazılmış klasik masalların aksine daha kapsayıcı olmaları, bir cinsiyetin üstünlüğü yerine kadın-erkek birlikteliğini, ödül-ceza yerine insanların uyum içinde yaşayabildiklerini göstermeleriydi. Bir başka deyişle klasik masalları alaşağı eden, onları eleştirel bir dil ve mizahi bir uslüpla yeniden yazan yıkıcı[1] sanat geleneğinin aksine, masal motifleri ve tiplemelerini kullanarak yeni masallar üreten yazarlar, halk hikayeleri ve masalların insanları birleştiren, toplumları barış içerisinde resmeden kucaklayıcı özelliğini yeniden okurlara hatırlattı.

Türk Edebiyatında Yeniden Yazılan Masallar ve Çağdaş Masallar

Mustafa Ruhi Şirin, "Çocuk Kalbimizin Kıyısındaki Irmak" başlıklı yazısında masalların değişen toplumsal koşullarla bağlantılı olarak evrildiğini ileri sürerek masalların yeni unsurlar kazanmasını hayatın içinde beliren yeni unsurlara bağlar (1987: 157). Köklü bir sözlü edebiyat geleneğini devam ettirmede ve somut olmayan kültürel bir mirası korumada büyük öneme sahip olan masallar aynı zamanda bireylerin içinde yaşadıkları topluma ait hissetmesini sağlayan unsurlardan biridir. Gerek sözlü kültürde gerek yazıya geçildikten sonra değişen sosyal, ekonomik ve kültürel dinamikler masalların aktarılırken değişime uğramasına sebep olur. Masalların toplumsal değişimlere ayak uyduran bu dinamik yapısı bireylerin her koşulda masala duyduğu ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır. Bu sebeple farklı dönemlerde ve coğrafyalarda yazarlar, halk edebiyatından derlenmiş masalları yeniden yazarak insanların gerçeği ve kendilerini anlandırma çabalarına destek sunar. İnsanlığın ortak belleği kabul edilen masalların dönüştürülerek tekrar yazılmak istenmesi *"değişmeyen insan karakter özelliklerinin hatırlanma arzusu"* olarak da yorumlanabilir (Kırılmış, 2019: 257). Masalların insan yaşamındaki vazgeçilmez yerine ve farklı kültürlerdeki önemine verilebilecek bir diğer örnek ise çağdaş masallardır. Sözlü gelenekten derlenerek yazılmış

[1]*Fairy Tales and the Art of Subversion* kitabında John Zipes klasik masalları parodileştirerek yeniden yazan yazarların tekniğinden bahsederken yıkıcı anlamındaki 'subversive' sözcüğünü kullanmıştır.

masallardan farklı olarak masal yapısını ve motiflerini kullanarak yazılmış yepyeni metinler olarak tanımlanabilecek çağdaş masallar, yazıldıkları dönemin ve kültürün değer yargılarından beslenerek yine insan olma sorunsalına odaklanır. Belirli bir yazar tarafından kaleme alınan ve sözlü edebiyatın aksine belirli estetik değerler gözetilerek yazıldıkları için günümüzde "edebi masal" ya da "sanat masalı" olarak da nitelendirilen bu iki tür masal, bir edebi tür olarak masalın zamansızlığına vurgu yapmaktadır.

Türk edebiyatında yeniden yazılan masal örnekleri çoğunlukla Grimm masallarının ironik bir dille yeniden yorumlanması şeklindedir. Murathan Mungan'ın *Kırk Oda* serisi Grimm masallarındaki karakterlerin yeni bir olay örgüsünün içine yerleştirilerek parodileştirilen masallardan oluşur. On beş yazarın bir araya gelerek klasik masalları yeniden yazdıkları *Bana Masal Anlat* hem Batı hem Doğu masal geleneğinden masalları bir arada bulundurması bakımından incelemeye değerdir. En güncel örnek ise Aslı Tohumcu'nun 2021 yılında yayımlanan, Grimm masallarındaki karakterlerin bir araya gelerek masalcıyı etkisiz hale getirdiği ve yeni bir masalcı arayışına girdikleri *Öyle Değil, Böyle!* kitabıdır. Örneklerden de anlaşılacağı gibi Türk edebiyatında yeniden yazılan masallar çoğunlukla, birçok farklı dile çevrildikleri için popülerliği yüksek olan evrensel masallardır. Bu açıdan bakıldığında, Melike Günyüz'ün Nasrettin Hoca ve Keloğlan masalları geleneğinden yola çıkarak kaleme aldığı eserleri edebiyatımızdaki Anadolu halk hikayelerinin çağdaş versiyonlarına duyulan ihtiyaca cevap verir niteliktedir. Bu eserlerin yazıda bahsi geçen yeniden yazma örneklerinden farkı, ironik bir dil kullanarak klasik anlatıyı parodileştirmemesidir. Günyüz, Nasrettin Hoca ve Keloğlan masallarını yeniden yazmasına sebep olarak bu masalların Anadolu toplumun hayata bakışını yansıtan metinler olmasını göstermektedir (2017). Bir başka deyişle, halihazırda ortaya çıktıkları toplumun özelliklerini ve değerlerini yansıtan bu masallar, somut olmayan kültürel miras kabul edilerek yeniden topluma kazandırılmıştır. Çocuk kitabı yayıncılığında önceliğini dilin nasıl kullanıldığına veren Günyüz, masallarda işlenen değerleri dilin estetiğiyle açığa çıkarmayı hedeflemiştir. Böylece yeniden yazılan Keloğlan ve Nasrettin Hoca masalları edebiyatın *"estetik yolla değeri olumlama"* işlevini yerine getirmiştir (2017: 577). Yazarın *İlkbahar Prensi* isimli çağdaş masalı ise geleneksel masal motifleri kullanılarak yazılmış postmodern bir metindir. Çin imparatoru, Hint mihracesi, Rus prensesleri gibi geleneksel masal karakterlerine anlatıda yer veren yazar, masal yazarını da karakterlerlerle diyaloğa sokarak yepyeni bir masal dili yaratmaktadır.

Melike Günyüz'ün Nasrettin Hoca ve Keloğlan Anlatıları

Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde, Melike Günyüz'ün Keloğlan masallarını güncel bir dille ve yeni unsurlar ekleyerek yazdığı yeniden yazım örneklerinden biridir. Benzer şekilde, *Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu*, Türk halk edebiyatının ünlü mizah karakterinin 21.yüzyıl okurları tarafından doğru anlaşılması amacıyla masal formunda yazılmış bir metindir. On yıllardır sayısız Keloğlan masalının ve Nasrettin Hoca hikayesinin yazıldığı, bu karakterlerin popüler kültürde sıklıkla kullanıldığı inkar edilemeyecek bir gerçektir. Ancak, kültürel miras olarak kabul edilen bu anlatıların zamanla değişen algı, düşünce yapısı ve değerler düşünüldüğünde güncel bir dille yeniden yorumlanıp yazılması kültürel bir kazanç ve dahası zaruriyettir. Hızla gelişen teknoloji, değişen sosyal yapılar, kültürel kodlar, ortaya çıkan çatışmalar ve ayrılıklar içerisinde insanları aynı toplumun parçası kılan bir özden bahsetmek her zaman mümkün. Günyüz'ün Keloğlan ve Nasrettin Hoca karakterleriyle vurgulamak istediği hatır bilme, vefa, anlayış, saygı, nüktedanlık gibi kişilik özelliklerinin aslında kültüre has değerler olduğu ve tam da bu sebeple birleştirici bir rol oynadıklarıdır. Masallar ve halk hikayeleri Yücel Feyzioğlu'nun da belirttiği gibi halka ait *"geçmişi, duygu ve davranış biçimleri, düşünce zenginliği, terbiye ve edebi, inancı, direnci, gelenek ve töreleri"* yansıtır (2020: 9). Bu bağlamda incelenecek olursa bahsi geçen iki Keloğlan masalının ve *Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu* kitabının kültürümüze ait olan ve tekrar hatırlatılması gereken değerleri ön plana çıkardığı söylenebilir.

Keloğlan masalları Türk halk edebiyatının çoğu okur için ilk akla gelen metinleri, Keloğlan karakteri ise Türk masal karakterleri arasında en bilinenidir. Farklı yayınevleri tarafından basılmış sayısız Keloğlan kitabı ve okul kitaplarına alınmış çok sayıda Keloğlan metni olmasına rağmen uluslararası platformda Keloğlan'ı bir Türk masal karakteri olarak tanıtacak nitelikli çocuk edebiyatı

kitabı sayısı yok denecek kadar azdır[1]. Keloğlan masallarının uluslararası bir yayılma durumunda olduğunu ve Keloğlan tipinin başka ülkelerin masallarında da var olduğunu öne süren Tahir Alangu, Türk halk masallarındaki Keloğlan tipine has bazı özelliklerin altını çizer. Geleneksel masal karamanlarının aksine *"soylu, seçkin ve üstün nitelikleri olan"* bir karakterin aksine Keloğlan, haksızlıklarla mücadele eden, nüktedan, zeki ve gerçekçi bir karakterdir (1987: 146). Alangu'nun Keloğlan karakteri incelemesinde en dikkat çeken husus belirli Keloğlan masallarında[2] Keloğlan'ın kurnaz, haksızlıklara karşı saldırgan ve hatta zaman zaman kaba ve sert bir karakter olduğunu belirtmesidir. Haksızlığa uğradığında kötülük yapmaktan çekinmediği ya da karşılaştığı engelleri aşmak için tabiatüstü unsurlara başvurmadığı için klasik masal karakterlerinden farklı olduğunu belirten Alangu, Keloğlan'ın masalsı bir tipten çok gerçekçi bir karakter olduğunu belirtir. Alangu'nun çizdiği Keloğlan portresi Melike Günyüz'ün Keloğlan karakteriyle karşılaştırıldığında, Günyüz'ün daha çözüm odaklı, barışçıl ve anlayışlı bir karakter çizdiği söylenebilir. Halk masalları geleneği çerçevesinde anasıyla birlikte bir köy yaşantısı süren Keloğlan, keçisi Beyaz Kız'la çıktığı yolculukta karşıslaştığı sorunları aklı ve iyi niyetiyle çözer. Keloğlan masallarının ait olduğu kültüre has insani değerleri yansıtması gerektiğine ve ancak bu şekilde o kültürü uluslararası bir mecrada temsil edebileceğine inanan yazar, haksızlıklara sağduyuyla direnen bir karakter yaratır.

Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde, Günyüz'ün gerçekçi bir anlatımı fantastik öğelerle zenginleştirdiği bir anlatıdır. Babasından kalma kitabın arkasındaki haritanın büyümeye başlamasıyla yine yola çıkması gerektiğini anlayan Keloğlan, keçisiyle yollara düşer. Hemen her masalda olduğu gibi ana karakter bir yolculuğa çağrılır ve yolculuk süresince karşılaştığı sorunlara çözüm bulma uğraşı neticesinde yeni deneyimler edinir. Bu sebeple Günyüz'ün Keloğlan karakteri anlatının başından sonuna değişen, gelişen bir karakterdir. *Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde* eserinde anlatılan yolculuk, Keloğlan'ı daha önce karşılaşmadığı bir sorunla karşı karşıya bırakır. Haritasında gittikçe büyüyen şehre vardığında, şehrin dışarıdan bir ordu ile sarıldığını, içeride ise insanların birbirlerine taş attığını gören Keloğlan önce nasıl adım atması gerektiğine karar veremez. Karşılaştığı gözü yaşlı ninenin anlattıklarından şehirdekilerin bir tür akıl tutulması yaşadığını anlar. Şehrin tam ortasından geçen ırmağın zehirlenmiş, ırmağın suyundan içen herkes – padişah da dahil – çıldırmışçasına birbirine saldırmaya başlamıştır. Keloğlan'ın zehrin kaynağını arama uğraşında karşısına çıkan dev yılan ana karakterin alt etmesi gerektiği düşmandır. Ne var ki Keloğlan anlatılarının iyiliğe, merhamete ve dürüstlüğe vurgu yapan özelliği bu anlatıda da ön plandadır. Karşılaştığı düşmanı dinlemeyi tercih eden Keloğlan yılanın aslında kötülük yapmak istemeyen ancak yavrularını korumak için buna mecbur bırakılan bir anne olduğunu ortaya çıkarır.

"Bak yılan efendi!" diye konuşmaya başladı Keloğlan.

"Bilirim suyun başında nöbet tutmak asil bir görevdir. Ama

sen orada oturdukça zehrin suya karışıyor. Bu su halkın

felaketine sebep oluyor."

"Bak insanoğlu, Maskini denen adam yavrularım

daha doğmadan yumurtalarımı çaldı.

Beni burada oturmaya mecbur kıldı. Yoksa

yavrularımın yüzünü göremeyeceğim. Her

saat başı suya bir damla zehir bırakıyorum.

Maskini'nin amacı padişahı, ordusunu ve şehir

halkını iç savaşla yok edip şehri istila etmek.

Yapabileceğim hiçbir şey yok." (s.21)

---

[1] Tahir Alangu'nun *Keloğlan Masalları* kitabı bu alandaki en önemli örneklerden biridir.
[2] Alangu metninde "Keloğlanla Köse" masalını argümanına örnek olarak sunar.

Keloğlan'ın dev yılanla diyaloğu anlatıya doğaüstü bir özellik katarken, Keloğlan'ın yılanın çaresizliğini dert edinmesi onu çözüme bir adım daha yaklaştırır. *Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde,* huzur ve mutluluğun insanların ancak bir bütün olarak hareket etmesiyle mümkün olduğunu gösterirken, başkalarının derdini dert edinen insanların yüce gönüllülüğüne de vurgu yapar.

Bir yeniden yazım örneği olarak *Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde* masalının önemi geleneksel masal izleğini taşıyan bir anlatının güncel ve edebi niteliği yüksek bir dille yazılmasıdır. Ana karakterin halk edebiyatındaki Keloğlan tipine benzerliklerinin yanı sıra metinde klasik masal geleneğinden unsurlar da bulunur. Masal kahramanının zorluklarla karşılaşması için yola çıkması gereklidir. Bu yüzden masal geleneği kendi içerisinde yol anlatıları da barındıran bir gelenektir. Karakter masal başında mutlaka bir arayış sebebiyle yola çıkmak zorunda kalır. Keloğlan babasından kalan harita büyümeye başladığı için haritada kendisini çağıran şehri bulma serüvenine atılır. Bu arayış yolculuğu karakterin gelişmesi ve anlatının açılması için bir gerekliliktir. Masallardaki yolculuk motifinin anlatının iskeletini oluşturduğu bu bağlamda kolaylıkla söylenebilir. Masal geleneğinden alınan bir başka unsur anne arketipidir. Haritada büyüyen şehre yolculuğunda Keloğlan'ın karşısına çıkan yaşlı nine karakteri Carl Jung'un anne arketipinin bir yansımasıdır. Tecrübeli, mantıklı ve bilgi sahibi bir karakter olarak ana karaktere yol gösteren ve klasik masallarda sıklıkla karşılaşılan anne arketipi, ana karakterin gelişiminde önemli bir rol oynar. Jung'un anne arketipinin figüratif bağlamda örnekleri arasında bulunan toprak, deniz, su gibi doğa unsurları *Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde* masalında da kullanılır (Jung, 2014: 157). Keloğlan'ın çözmek zorunda olduğu sorun şehri besleyen su kaynağına zehir karışmasıdır. Besin ve hayat kaynağı olarak anne arketipine bir örnek olan su, masalda hayat veren değil hayatı kaosa sürükleyen bir unsur olarak resmedilmiştir. Keloğlan'ın suyu kurtarması ve bunu başka bir doğa unsuru olan bir hayvanı alt ederek değil, anlayarak başarması Günyüz'ün ekoeleştirel duyarlılığını da göstermektedir. Su kaynağına zehir salan yılanın da bir anne olması ve anneliğinin ülkeyi igal etmek isteyen hükümdar tarafından koz olarak kullanılması da, anne arketipinin masalda kullanımına örnektir. Günyüz, Keloğlan masalını geleneksel kurgudan kopmadan güncel bir dille yeniden yaratarak okurlarına sunmuştur. Masalın sonundaki *"her zamanki gibi yine aynı soruyu sordu kendine: 'Ne harcadım, ne kazandım?'" sorusu klasik Keloğlan anlatılarındaki sonu hatırlatırken okura yöneltilen "Keloğlan masalının okuyucuları artık biliyor ki..."* cümlesi anlatıya postmodern bir özellik katar. Masal, yazıldığı dönemin değer yargıları, toplumsal koşulları ve dil özellikleri çerçevesinde şekillenirken, klasik halk edebiyatındaki özünü koruduğu için değerli bir yapıttır.

Melike Günyüz'ün yeniden yazım örneklerinin bir diğeri *Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu* kitabıdır. Nasrettin Hoca karakterinin yalan söyleyen, hilebaz, hatta komşusunun kazanını çalan bir hırsız olarak resmedilmesinden rahatsız olduğunu dile getiren yazar[1], kitabında Nasrettin Hoca karakterini Türk Halk edebiyatındaki asıl konumuna tekrar yükseltmek ister. Türk halk edebiyatında yaklaşık 800 yıldır yaşayan bir karakter olan Nasrettin Hoca, 13.yüzyıl Anadolusunun yaşam koşullarını ve kültürünü mizahi bir dille yansıtan bir kültür elçisi olarak kabul edilir. Moğol istilası altında açlıkla mücadele eden Anadolu halkının *"trajedi içinde"* geçen yaşantısı, Nasrettin Hoca anlatılarında mizahla harmanlanmıştır (Kurgan, 1987: 173). Nasrettin Hoca fıkraları Haçlı seferleri ve Moğol saldırılarıyla sarsılan Anadolu topraklarında insanlara yaşama sevinci aşılama, doğruyu gösterme ve hayatlarına neşe katma işlevi yüklenmiştir. Öyle ki çağdaşları Yunus Emre, Haci Bektaş-ı Veli, Mevlena, Şeyh Edebali gibi mutasavvıfların öğretilerini mizah yoluyla aktararak dönemin zorlu koşullarında halka yardım eden kültürel bir otorite konumuna gelmiştir (Bars, 2015: 154). Fıkralarında altı çizilen dürüstlük, cömertlik, misafirperverlik gibi evrensel değerler Hoca'nın nüktedan diliyle aktarılmış, etkileri farklı coğrafyalara da yayılmıştır. Tüm yaşamını İç Anadolu Bölgesi'nde geçirdiği düşünülen Nasrettin Hoca'nın fıkralarının Türkistan, Azerbaycan, Özbekistan gibi yakın kültüre sahip coğrafyaların yanı sıra Çin ve Balkan toplumlarında da bilindiği iddia edilmektedir (Şener, 2011: 1742). Derin bir bilgi birikimine ve uluslararası tanınırlığa sahip bir kültürel figürün derlemelerde zaman içerisinde değişen portresi birçok araştırmanın da konusu olmuştur. Ömer Şener, Nasrettin Hoca'yı *"etik ve ders verici bir hileci karakter"* olarak betimlemiş, Saim Sakaoğlu Nasrettin Hoca'ya atfedilen *"hırsız", "zampara", "gündüz külahlı, gece silahlı"* gibi yakıştırmalara dikkat çekmiştir (1996: 302). Hocayı yalan ve hileye sıklıkla başvuran kurnaz biri

[1] Yazar bu görüşünü TRT Akademi'de yayınlanan bir röportajında dile getirmişti.

olarak resmeden birçok anlatı çok yüzeysel bir mizah anlayışı benimsediği için karakterin kültürel derinliğini yansıtamamıştır. Halk edebiyatı ürünlerinin ağızdan ağıza yayılması sonucu bu tür değişimler göstermesi her ne kadar kaçınılmaz da olsa halkbilimi ve folklor çalışmalarında bu anlatıların Nasrettin Hoca'ya ait olmadığının tespitinin yapılması bir gerekliliktir.

Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu, Nasrettin Hoca'yla ilişkilendirilen cömertlik, yardımseverlik, bilgelik gibi özelliklerinin alışılagelmiş halk hikayesi formatında yeniden yazılmış versiyonudur. Günyüz'ün metne getirdiği temel yenilik ise kullandığı dilde belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır: *"Şu bizim Akşehirli tonton Nasreddin Hoca'yı yalnızca bilgili, hazırcevap sanma. Hoca hem cömert hem de yardımsever bilinirmiş yaşadığı çağda."* (s.5) Okurla diyalog içerisinde bir anlatıcı tarafından aktarılan hikayenin olay örgüsü okuya halk edebiyatı geleneğinden aşina gelir. Hoca'nın cömertliğini ve yardımseverliğini suistimal etmeye çalışan komşunun hocadan istediklerini bozması ya da geri getirmemesi çerçeve hikaye olarak kullanılır. Hikayenin ve içinde diğer birçok fıkraya konu olan diğer küçük hikayenin kurgulanmasında kullanılan dil, Nasrettin Hoca mizahını korumakla birlikte okuru da metne davet eden yeni bir dildir. Günyüz hikayesine – geleneksel Nasrettin Hoca fıkralarından farklı olarak - karakterleri okura tanıtarak ve soru yönelterek başlar:

"İnsanoğlu gariptir. Kimi iyiliğe iyilikle karşılık verir, kimisi de iyilik görmeyi alışkanlık haline getirir. Hikayedeki adam bakalım bunlardan hangisidir." (s.8)

Bu sorunun ardından komşunun hocanın evine her geldiğinde ısrarla istedikleri ve hocadan aldığı cevaplar Nasrettin Hoca'nın hazırcevaplığını ve ders veren mizahını ortaya çıkarır niteliktedir. Örneğin, eşeğini komşusuna vermek istemediği için eşeğin ahırda olmadığını söyleyen Hoca, ahırdan gelen anırma sesi karşısında mizahı diliyle kendisini savunur. Günyüz'ün hikayeye komşunun eşeğe daha önce kötü davranmasıyla ilgili eklediği detay, Nasrettin Hoca'nın yalancı bir karakter olarak algılanmasının da önüne geçmektedir. Çamaşır asmak için ip isteyen komşusunu ipe un serdiğini söylerek başından savmak isteyen Hoca'nın hikayesi yine okura yöneltilen bir soruyla aktarılır: *" 'Aman Hoca'm etme, nasıl un serilir ipe?'demiş adam şaşkınlıkla. Hoca da 'İnsan vermek istemeyince elbette ipe un serilir.' demiş demesine ama komşuda bu cevabı anlayacak akıl nerede? O, Hoca'dan bir şeyler alma derdinde*". (s.13) En bilinen Nasrettin Hoca fıkralarından biri olan "Kazan Doğurdu", Günyüz'ün anlatısının sonunda anlatıcının yorumuyla aktarılır. Komşusundan aldığı kazanın öldüğünü söylerek komşusunu kapı önünde eli boş bırakan hoca istediği dersi vermiştir: "*O günden sonra komşu cimriliğinin farkına varmış mı bilinmez. Ama bilinen bir şey var ki Hoca'nın komşusuyla yaşadıkları dilden dile anlatılmış yüzyıllar boyunca. En sonunda da hikâye olup buluşmuş bu kitabın okuyucularıyla*." (s.24) Metnin bu şekilde bitmesi komşunun karakter olarak bir gelişme gösterip göstermediğini sorguladığı kadar Nasrettin Hoca'nın hikayesinin yüzyıllar boyunca anlatıldığını da bir kez daha hatırlatır. Zaten Melike Günyüz de bu anlatımlar sırasında hocaya atfedilen farklı özelliklerin nasıl anlam kaymasına yol açtığını düşünmesi için okura bir kapı açmıştır.

Melike Günyüz'den Bir Çağdaş Masal: *İlkbahar Prensi*

İlkbahar Prensi eserinin bir masal olduğu gerek başlığında geçen prens sözcüğüyle gerekse henüz ilk sayfasından okurlara tanıtılan "masal kahramanları" listesiyle bellidir. Ne var ki bahsi geçen bu listedeki kahramanlardan birinin "yazar" olması okunacak masalın alışılagelmiş masallardan olmadığını ilk sayfada okura hissettirir. Gerçekten de *İlkbahar Prensi*, masal yazarının bir karakter olarak metinde yer aldığı, okurla diyaloğa girdiği postmodern anlatılara bir örnektir. Masal yazarının birinci tekil şahıs anlatımı, ana karakter Küçük Tüy'ün hikayesinin anlatıldığı asıl hikayenin içerisine yerleştirilmiştir. Bir başka deyişle Küçük Tüy'ün hikayesi çerçeve öykü olarak yazarın da hikayesini içinde barındırmaktadır.

Anlatı, hem yazarın hem de Küçük Tüy'ün daha önce hiç görmedikleri "hayal satıcıları" adlı kuşların kargalar diyarına gelmesiyle başlar. İsimlerinden de anlaşılacağı gibi görenlere hayal satan kuşlar masalın doğaüstü karakterleri olarak ilk sayfada okurun karşısına çıkar. Ana karakter Küçük Tüy'ün arayışı da bu karakterlerin gelmesiyle açığa çıkar. Klasik masallardaki her ana karakter gibi Küçük Tüy de bir değişimin hayalini kurar. Onun masallardaki prenslere benzeme hayali insandan hayvana ya da hayvandan insana dönüşümlerin sıklıkla yer bulduğu klasik anlatılara metinlerarası bir

göndermedir. Ne var ki Küçük Tüy bir kuştan prense gerçek bir dönüşüm yaşamaz. Masal bu noktada modern bir anlatı düzlemine oturtularak metaforik bir dönüşümden bahseder. Hayal satıcılarının sattığı rengarenk nesneler arasından parıldayan bir parfüm şişesini seçen Küçük Tüy, eline geçen şişenin boş ve renksiz olduğunu fark ettiğinde önce hayal kırıklığına uğrasa da şişeyi kendi hayalleriyle doldurarak prens olmanın önünü açar. Klasik masalların aksine Küçük Tüy prense başka bir karakter aracılığıyla dönüşmez. Aksine masalın ana karakteri olarak kendi dönüşümünü gerçekleştirebilir ve İlkbahar Prensi olur. Parfüm şişesini alarak kendi seçimini yapan, şişenin boş çıkması karşısında yaşadığı hayal kırıklığıyla mücadele edebilen ve nihayetinde ırmağa daldırdığı, "*çamlara, çimenlere, çiçeklere serpmeye*" (s.29) başaldığı şişeyi kendi hayalleriyle dolduran Küçük Tüy, ilkbaharla bütünleşerek dönüşümünü tamamlamış olur. Gerçekleştirdiği bu dönüşümü anlamayan yazarı kendi hayal dünyasına davet ederek yazarın üstü bir pozisyona geçer ve kendi masalını sonlandırır.

Küçük Tüy'ün masal başında prens olma isteği ve sonrasında ilkbaharın kokusunu duyumsayarak onu içselleştiren bir ilkbahar prensine dönüşmesi özellikle Batı masallarında keskin bir insan-hayvan ayrımı yapan antroposantrik tutumu sorgulatır niteliktedir. Hayvan olmanın arzu edilmeyen bir varlık durumu olduğu görüşünü besleyen "Kurbağa Prens", "Güzel ve Çirkin" gibi anlatılar, hayvandan insana dönüşmek için sihir ve büyü gibi unsurları anlatının merkezine yerleştirir. Masallardaki bu antroposantrik tutumun köklerini Batı felsefesinin önemli isimleri Aristotle ve Homer'a kadar götüren Ann-Sofie Lönngren, modernite öncesinde Batı toplumlarında hayvanların en üstün hayvan olan insanın hizmetinde olan varlıklar olarak kabul gördüğünün altını çizer (2015:3). Descartes, Monteigne ve Darwin'in görüşlerinin modern Batı toplumlarında insan-hayvan ilişkisi konusunda ortaya çıkan görüş ayrılıklarında belirleyici bir rol oynadığını dile getiren yazar, antroposantrik tutumun ancak 20.yüzyılda psikoanalizin gelişmesi ve toplumsal hareketlerin hız kazanmasıyla sorgulanmaya başlandığını savunur (11). Eski Türk destanları, efsaneleri ve masallarında hayvandan insana ya da insandan hayvana dönüşümler Batı'daki örneklere benzer şekilde bir ödül-ceza sistematiğine oturtulmuştur. Çoğunlukla Tanrı tarafından kimi zaman da büyü aracılığıyla meydana gelen bu dönüşümlerde hayvan olmak yine istenmeyen bir durumdur. *İlkbahar Prensi* ilkbaharı ve dolayısıyla doğayı kutsayan bir kitap olarak insan-hayvan ayrımına hiç girmeden dönüşümü hayali bir dönüşüm olarak ele alır. İlkbaharın kokusunu içine çektikçe dönüşen ve şişesine doldurduğu bahar kokusunu etrafa serperek bu deneyimi herkesle paylaşan Küçük Tüy aslında doğayla bütünleşir. Dahası "*Belki Küçük Tüy'le birlikte sizin şehrinizin üstünden de geçmişizdir, belki sizin üzerinize de ilkbaharın kokusunu serpmişizdir*" (s.30) diyen yazar da ana karakterle birlikte bu dönüşümün bir parçası olduğunu dile getirmiştir.

Bir dönüşüm hikayesi olarak okunabilecek *İlkbahar Prensi* masalı, metinde geçen karakter isimleri ve nesnelere bakıldığında klasik masallarla , kullanılan dil incelendiğinde modern metinlerle etkileşim içerisindedir. Prens, bilge baykuş, Afgan kralı, Rus prensesi gibi karakterler, safir iğne, boş şişe, inci kolye gibi nesneler Batı ve Doğu masallarında sıklıkla kullanılmaktadır. İlkbahar Prensi bu yönüyle, Meryem Selva İnce'nin de altını çizdiği gibi "metinlerarası anlam köprüleri kuran" bir edebiyat anlayışının ürünüdür (2021:38).

Sonuç:

Masalların ve halk hikayelerinin toplumların kültürel mirasları olduğu düşünüldüğünde Melike Günyüz'ün Keloğlan masallarını ve Nasrettin Hoca hikayelerini yeniden yazması, bahsi geçen eserlerin zamansızlığına, kültürel önemine ve edebi niteliğine vurgu yapmaktadır. Değişen toplumsal koşullar ve dönemin edebiyat algısı dikkate alınarak güncelliğini koruyan masalsı bir dille yazılmış olmaları sebebiyle, *Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde* ve *Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu* edebi niteliği yüksek yeniden yazım metinleri olarak kabul görmektedir. Yazarın *İlkbahar Prensi* adlı modern masalı, geçmişle olan bağı ve günceli duyumsatan diliyle insan-masal bağının zamansızlığını ve evrenselliğini ortaya koymaktadır.

Kaynakça:

a. Günyüz'ün Kitapları

İlkbahar Prensi, Erdem Yayınları, İstanbul 2017.

Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde, Erdem Yayınları, İstanbul 2014.

Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu, Erdem Yayınları, İstanbul 2013.

b. Diğer Kaynaklar

Bars, M.E. (2015). William Bascom'un "Folklörün Dört İşlevi" Işığında Nasrettin Hoca Fıkaraları. *Turkish Studies, 10*(4). 149-166.

"Çocuk ve Çocukluk Felsefesi Üzerine Konuşmamız Lazım", Melike Günyüz Röportajı. TRT Akademi, 2(4). Temmuz 2019. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/738194

Feyzioğlu, Y. (2020). *Masallar Bize Ne Anlatır*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.

İnce, M. S. & Yılmaz, H. (Ed.). (2021). *Metinlerarasılık, Yeniden Yazım ve Adaptasyon*. İstanbul: Erdem Yayınları.

Kurgan, Ş. (1987). Nasrettin Hoca'nın Fıkralarında Türk Halk Yaşayışının İzleri. *ÇocukEdebiyatı Yıllığı*.

Lönngren, A.-S. (2015). *Following the Animal: Power, Agency, and Human-Animal Transformations in Modern, Northern-European Literature*. Cambridge Scholars Publishing.

Kırılmış, İ.T. (2019). Derlenmiş Türk Masallarının Çocuk Edebiyatı İçin Yeniden Yazılması. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 64*. 253-270. http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat3986

Melike Günyüz: "Bütün kadim dinlerde, bütün kutsal metinlerde hikayeler var", Melike Günyüz Röportajı. Çocuk Yazını, Kasım 2017. https://cocukyazini.com/Home/PostRead/243?baslik=Melike-Gunyuz-Butun-kadim-dinlerde-butun-kutsal-metinlerde-hik-yeler-var

Sakaoğlu, S. (1996) "Nasreddin Hoca'nın Fıkralarında Açıklık Saçıklık", *Nasreddin Hoca'ya Armağan*, (Yayına Hazırlayan: M. Sabri Koz), İstanbul: Oğlak Yay., s.301- 310.

Şener, Ö. (2011). Türk Edebiyatında Hileci Bir Figür Olarak Nasrettin Hoca ve Klasik Çin Edebiyatında Sunwukong: Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Turkish Studies, 6*(3), 1741-1748.

Yung, C. *The Archetypes and the Collective Unconsicous*. 2014 [e-book]. London: Routledge. https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781315725642/archetypes-collective-unconscious-jung

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN MASALLARININ AZERBAYCAN MASALLARIYLA BENZERLİĞİ

Arş. Gör. Menzer NİYARLI[1]

Makalede Melike Günyüz'ün çocuk masalları analiz edilmiş, temalarının çeşitliliğini, dilin sadakatini, görüntülerin tükenmesini, gerçek olaylarla bağlantılarını vurguluyor. Melike Günyüz'ün üç masala - Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde, "Timsah Timsi" ve "Küçük Şipir Dost Arıyor"u adlı Azerbaycan masallarıyla ve aynı zamanda Azerbaycan'ın ünlü çocuk dergisinin kurucusu Abdulla Şaig tarafından "Tik-tik hanım" ile karşılaştırıldı. Azerbaycan edebiyatı benzerlikleri, halk sözleri, konu benzerlikleri incelenmiştir.

Örneğin, Melike Günyüz'ün "Küçük Şipir arkadaş arıyor" masalı çok ilginç ve öğreticidir. Masalın kahramanı yalnız Şipir'dir. Bir arkadaş aramak için dışarı çıkar. Ne de olsa küçük Şipir sıkılıyor ve istiyor ki, kendinin sırdaşı olsun. Şipir sinekle karşılaşır ve onunla arkadaş olur.

Melike Günyüz'ün "Küçük Şipir Dost Arıyor" öyküsünün Azerbaycan'ın ünlü çocuk edebiyatının önde gelen temsilcisi Abdulla Şaig'in "Tik-tik hanım" öyküsüne ne kadar yakın ve benzer olduğuna tanık oluyoruz.

"Tik-Tik Hanım" da bir arkadaş arayan Dozangurdu'yu anlatıyor. O da yalnız ve giyinip, yola çıkıyor, bir çoban, bir tilki ile tanışıyor ve sonunda bir arkadaş olarak Fare'yi seçiyor.

"Küçük Fısıltı bir arkadaş arıyor" bölümünde, Şipir saçlarını sallıyordu.

"Tik-Tik Hanım" gözüne sürme sürüp giyinip süslendi, ya da Şıpır Vızıra "Benimle arkadaş olur musun?" dedi. "Tik-Tik Hanım "da ise Dozangurdu'yu şöyle gördü: - Seninle arkadaş olursam bana ne yaparsın? deyip tilkini, çobanı test yapıp, en son fareyle arkadaş oluyor. Melike Hanım, "Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde" masalını çocuklarına adamıştır.

Eserin kahramanları Keloğlan keçisi Beyaz kızla seyahate çıkar. Bir gün bir şehre gider ve orada yaşayanları gözyaşları içinde gördü. Herkes yasta. Şehre verilen suya yılan zehiri döktüğü ortaya çıkmış. Keloğlan cesurca insanları ölümden kurtarır.

Melike Günyüz'ün bu eseri Azerbaycan masallarından olan "Kellegöz" masalı ile benzerliyi ve farklılığı, hem sanat, hem de yazı analizi açısından benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır.

"Kellegöz" masalının kahramanı Amiraslan Keloğlan gibi büyük bir şehrin insanlarını Kellegöz'den kurtarır.

"Timsah Temsi" masalında diş ağrısı çeken melek Temsi, diş ağrısını nasıl durduracakları konusunda yakınından tavsiye ister. Ancak onların tavsiyesine rağmen Temsi'nin diş ağrısı geçmez. Ancak, Kaplumbağa Bilgediriş ona yardım etmek için el uzatır ve timsah Temsi'nin dişlerinin arasından bir taş çıkarır.

Yazar bu hikâyede akıllı, bilgili bir kişiden tavsiye almanın gerekli olduğunu söylemek istiyor. Benzer mevzular Azerbaycan masallarında da bulunabilir.

MMelike Günyüzmasallarının dili akıcı ve okunabilir.

Anahtar kelimeler: Masal, kahraman, Türk, Azerbaycan, benzer, farklı, edebiyat.

[1]Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Nizami Gencevi Edebiyat Enstitüsü Bağımsızlık Dönemi Azerbaycan Edebiyatı Bölümü Kıdemli Araştırmacısı, gasimova.turan@yandex.com

SIMILARITY OF AZERBAIJAN TALES WITH THE TALES BY MELIKE GÜNYÜZ

Menzer NIYARLI[1]

Summary

In the article the children's tales by MelikeGünyüz are analyzed, their theme diversity, language fidelity, completeness of images, commitments to real events are investigated. Three tales such as "Keloglan in the world of "Shashkinlar" (Surprized)", "Crocodile Timsi" and "Little Shipir looks for a friend" by MelikeGünyüz are compared with the Azerbaijani tales, at the same time with the tale "Tik-tik khanim" by the founder of popular children's literature of Azerbaijan Abdulla Shaig and the similarities among Turkish and Azerbaijani fairy tales, folk idioms and theme closeness are studied.

For example, the tale "Little Shipir looks for a friend" by MelikeGünyüz is very interesting and instructive. The hero of the tale Shipir is lonely. He goes out and looks for a friend. Because Little Shipir misses and wants to be intimate with somebody. Shipir meets a housefly and makes friends with it.

One can be witness to the closeness and similarity of the tale "Little Shipir looks for a friend" by MelikeGünyüz and the tale "Tik-tik khanim" by Abdulla Shaig, a prominent representative of the famous children's literature of Azerbaijan.

In the tale "Tik-tik" it is said about Breetle. She is also lonely and dressed, meets either a shepherd or a fox and finally chooses Mouse as a friend. In the tale "Little Shipir looks for a friend" Shipir shakes her hair. But "Tik-tik khanim" paints her eyes with antimony and adorns herself. Both of the heroes of the tales want to have a new friend.

MelikeGünyüz has devoted the tale "Keloglan in the world of "Shashkinlar" (Surprized)" to the children. The heroes of the tale such as the goat Beyaz and Keloglan go on travels. One day they came to a new city and saw that the people of the city were very sad. It turned out that the snake poured its poison into the water given to the city. Keloglan showed courage and saved people from death.

MelikeGünyüz's this work was analyzed according to the similar and distinctive features with the Azerbaijani tale "Kellegoz" from the point of view of artistry and writing.

The hero of the fairy tale "Kellegoz" Amiraslan shows heroism as Keloglan and saves people of a big city from Kellegoz.

In the tale "Crocodile Temsi" by MelikeGünyüz Temsy, who has a toothache, wants to get advice from her relatives to stop her toothache. However, despite the advice, Temsi's toothache did not stop. But Crocodile Bilgedirish helps her and gets off the stone from the teeth of Crocodile Temsi. In this tale the author wants to mention that it is necessary to get advice from a smart, knowledgeable person. Similar themes can be also met in Azerbaijani fairy tales. The language of the tales by MelikeGünyüz is fluent and readable.

Keywords: Tale, hero, Turkish, Azerbaijani, similar, different, literatüre.

Giriş

Ərzurum qədim türk torpaqlarından biridir. Öz gözəlliyi ilə yanaşı, həm də çox məşhur olan istedadlı yazarları var. Onların yaradıcılığı Azərbaycan oxucuları tərəfindən həmişə izlənilir və sevilir. O yazarlardan biri də uşaq yazıçısı Melike Günyüzdür. Uşaqlar MelikeGünyüz'ün əsərlərini sevə-sevə oxuyurlar. Melike Günyüz 1968-ci ildə Ərzurumda anadan olmuş, Boğazçı Universiteti Türk dili və ədəbiyyatı fakültəsini bitirmişdir. Sonra o doktoranturanı İstanbul Universitetində tamamlamışdır.

[1] ANAS Institute Of Literature Named After Nizami Ganjavi "Azerbaijani Literature Of The Independence Era" Section Senior Researcher, gasimova.turan@yandex.com

Melike Günyüz yayıncılık və cocuğa yonelik bir çox projenin danışmanlığını yaratdı. Onun "Mutsuz Marti Murta nasıl mutlu oldu?", "Su yarışı", "Super böcek", "Timsah Temsi", "Keloğlan", "Nasrettin Hoca ve Cimri Komşunun hikayesi", "Kiçik Şıpır arkadaş arıyor", "Kiçik Aslan", "Hiç susmayan Cırcır böceyi" və s. əsərləri cocukların ən sevdikləri nağıllardır.

MelikeGünyüz'ün uşaq nağılları onların mövzu rəngarəngliyi, dilinin sadiqliyi, obrazların bitkinliyi, real hadisələrin bağlılığı ilə diqqəti cəlb edir. MelikeGünyüz'ün nağılları "Kəloğlan Şaşkınlar ölkəsində", "Timsah Timsi" və "Küçük Şıpır arkadaş arıyor"u Azərbaycan nağılları ilə eyni zamanda Azərbaycanın məşhur uşaq ədəbiyyatının banisi Abdulla Şaiqin "Tık-tık xanım" əsəri və eyni zamanda Türkiyə nağılları ilə Azərbaycan nağılları arasında oxşar cəhətlərini, xalq deyimlərini, mövzu yaxınlıqlarını izləyirik.

Məsələn, MelikeGünyüz'ün "Küçük Şıpır arkadaş arıyor" nağılı olduqca maraqlı və ibrətamizdir. Nağılın qəhrəmanı Şıpır tənhadır. Yola çıxıb özünə dost axtarır. Axı küçük Şıpır darıxır və istəyir ki, özünün sirdaşı olsun.

MelikeGünyüz'ün "Küçük Şıpır arkadaş arıyor" nağılı Azərbaycanın məşhur uşaq ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi Abdulla Şaiqin "Tık-tık xanım" nağılı ilə nə qədər yaxın və oxşar olduğunun şahidi oluruq.

"Tık-tık xanım"da özünə dost axtaran Dozanqurdudan danışılır. O da tənhadır və geyinib-keçinir, yola düzəlir və gah çobana, gah tülküyə rast gəlir və axırda da özünə dost Siçanı seçir.

"Küçük Şıpır arkadaş arıyor"da da Şıpır saçlarını şap-şip sallayırdı. Nilufərin yarpağına qonmuş olan sinek qorxudan uçmağa başlayır.

"Tık-tık xanım" isə gözünə sürmə çəkib geyinib bəzəndi və yaxud Şıpır Vızıra deyir: "Mənimlə arkadaş olurmuşsun" A.Şaiqin "Tık-tık xanım"ın da isə Dozanqurdu kimi görürdü deyir: - Səninlə dost olsam neylərsən mənə? Tülkü: - Hara gedirsən, Tık-tık xanım? – Sənə nə var hara gedirəm, Çərə gedirəm, çora gedirəm. Özümə dost axtarmağa gedirəm.

Melike xanımın nağılında bir obraz da var. "Xəbərçi Telli Konter", "Küçük Şıpır"dan danışmırdı. Çünki onun haqqında danışacağı bir hadisə yox idi. Xəbərçi Telli Şıpırla Vəzirin dostluğunu görüb sevinir. Axır ki, onun da danışmağa sözü var və hər yerdə onların dostluğundan danışmağa başlayır. "Tanbul bir Sinek və qərib bir kurbağa fısır-fısır konuşuyorlar və sonra da kikir-kikir gülüşüyorlar. Tam mənlik bir xəbər". MelikeGünyüz'ün bu nağılında Şıpır Vızırla sonda ayrılmalı olurlar. A.Şaiqin də əsərində Tık-tık xanım siçanla bir müddət ayrılmalı olurlar, onlar ayrı yaşayırlar və Tık-tık xanım çaya düşüb boğulanda siçan özünü ona çatdırıb xilas edir.

Sonda Şıpır Vızırdan ayrılmalı olur. Dostundan ayrılmağına dözməyən Şıpır ağlamağa başlayır. Bu zaman Kaplimbağa Bilgeduruş Sıpırın başını oxşadı. "Üzülmə, - dedi, – Vızırı tanıdığın üçün mutlu olmusan. Artıq sənin də anlatacaq bir hekayən var. Ayrıca hər zaman xatırlayacaq bir qardaşın".

"Tık-tık xanım" nağılında isə siçandan ayrı düşən Tık-tık xanım çaya düşüb boğularkən siçan onun köməyinə gəlir. Hər iki nağıldakı qəhrəmanlar uşaqlarda vəfalı, sadiq dostluğu təbliğ edirlər. Müəllif göstərmək istəmişdir ki, hər bir kəsin həyatında onu başa düşən, onun qayğısına qalan dostu olmalıdır.

Melike xanım "Kəloğlan Şaşkınlar ölkəsində" nağılını da uşaqlara həsr etmişdir.

Əsərin qəhrəmanlarını Kəloğlan keçisi Bəyaz qızla səyahətə çıxır. Bir gün bir şəhərə gəlir və orda yaşayan insanları gözü yaşlı görür. Hamı yas içərisindədir. Məlum olur ki, şəhərə verilən suya ilan zəhərini tökürmüş. Kəloğlan mərdlik göstərib insanları ölümdən xilas edir.

MelikeGünyüz'ün bu əsərinin məzmunu Azərbaycan nağıllarından olan "Kəlləgöz" nağılı isə istər bədiilik baxımından, istərsə də yazılışında oxşar cəhətlər çoxdur.

"Kəlləgöz" nağılının qəhrəmanı Əmiraslan Kəloğlan kimi qəhrəmanlıq göstərib böyük bir şəhərin adamlarını Kəlləgözdən xilas edir.

MelikeGünyüz'ün "Timsah Temsi" nağılında dişi ağrıyan Temsi yaxınlarından məsləhət almaq istəyir ki, dişinin ağrısını necə kəssin. Ancaq ona məsləhət versələr də Temsinin dişinin ağrısı kəsilmir. Ancaq Kaplumbağa Bilgediriş onun köməyinə çatır və Timsah Temsinin dişlərinin arasından daşı çıxardır.

Müəllif bu nağılda demək istəyir ki, ağıllı, işini bilən adamdan məsləhət almaq lazımdır. Azərbaycan nağıllarında da bu tipli mövzulara rast gəlmək olur.

MelikeGünyüz'ün əsərlərindəki qəhrəmanlar – heyvanlar və quşların hərəkətləri, danışığı çox məharətlə təsvir edilir. Onun hər bir nağılının arxasında bir məna aşılanır. Həm də hər bir nağıl kiçik yaşlı uşaqların dünyagörüşünün artmasında, tərbiyəsində böyük rolu olur.

MelikeGünyüz'ün "Nəsrəddin Xoca və Cimri komşunun hekayəsi" nağılı öz hazırcavabı, yumoru ilə insanları güldürən məşhur Nəsrəddin xocanın başına gələn əhvalatlardan danışılır. Uşaqlar üçün yazılan bu nağıl onlarda riyakarlığın, tənbəlliyin, yalançılığın, tamahkarlığın, acgözlüyün insanın necə gülünc vəziyyətə saldığını göstərməkdir. Kiçik yaşlılar bundan dərs götürməlidirlər.

Türk xalqlarının hazırcavablığı, yumoru ilə hamının sevimlisinə çevrilən Azərbaycanın Molla Nəsrəddini ilə Türkiyənin Xoca Nəsrəddini eyni adamdır.

Müəllif bir neçə lətifəni birləşdirib Nəsrəddin xacənin gülüş doğuran hazırcavablığını bizə tanıdır.

Məsələn, bir lətifəyə nəzər salaq. Qonşu Nəsrəddin Xocadan paltar sərmək üçün ip istəyir. Xoca isə deyir: - Bağışlayın, mənim ipim var, ancaq ipin üstünə un sərmişəm. Qonşu təəccüblənir: - İpin üstünə də un sərmək olar? Xoca: - Əgər ipi vermək istəmirəmsə ipin üstünə hər şey sərmək olar.

Azərbaycan lətifəsində isə qonşu mollanın eşşəyini istəyir. Molla Nəsrəddin eşşəyi qonşuya verməmək üçün deyir ki, eşşəyim qara cinsdəndir, verə bilmərəm. Qonşu: - Qara cinsin nə dəxli var? – soruşur. Molla Nəsrəddin: - Adam eşşəyin vermək istəməyəndə nə bəhanə istəsən gətirə bilər.

Hər iki lətifədə məzmun eynidir. Ancaq oxşarlıqla bərabər qonşunun ip istəməsi Türkiyə lətifəsindədir, eşşəyin istəməsi isə Azərbaycan lətifəsində.

Müəllifin əsərlərinin çoxu real hadisələrdən qaynaqlanır və ona görə də onun qəhrəmanları böcək, qurbağa, timsah, ilan, küçük şıpır, mutsuz martı və başqalarının həyatı, onların başına gələnlər, onların söhbətləri oxucuya doğma görünür.

İstedadlı uşaq yazıçısı Melike Hünyüzün əsərlərinin dili rəvan və oxunaqlıdır.

Uşaqların oxuduqları hər bir nağıl, nağıllara çəkilən rəsmlər onların zövqünün formalaşmasında, inkişafında böyük rol oynayır. Kişik yaşlı uşaqların ruhunu oxşayan MelikeGünyüz'ün bu nağılları Azərbaycan oxucuları üçün də dəyərlidir.

TÜRKÇENİN SÖZ VARLIĞI BAĞLAMINDA MELİKE GÜNYÜZ MASALLARI

Dr. Öğr. Üyesi Hülya YOLASIĞMAZOĞLU[1]

Özet

Türkçenin Söz Varlığı Bağlamında Melike Günyüz Masalları adlı bu araştırmada; Melike Günyüz tarafından kaleme alınan *Keloğlan Masalları* ve *Gümüş Göl Masalları* adlı dizi bünyesinde yer alan 12 eserin söz varlığının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç ile, araştırma konusu eserlerde geçen söz varlığı unsurları atasözleri, deyimler, ikilemeler, ilişki sözleri, argo ve kaba sözler olmak üzere beş başlıkta incelenmiştir. Nitel araştırma özelliği taşıyan araştırmanın verileri, doküman incelemeyöntemi ile toplanmış ve verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Verilerin analizi sonrasında elde edilen bulgular, tablolar halinde sunulmuş ve yorumlanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; incelenen masallarda 3'ü de farklı olmak üzere 3 tane argo ve kaba söz, 28'i farklı olmak üzere 49 tane ilişki sözleri (kalıp sözler), 49'u farklı olmak üzere 59 tane ikileme ve 68'i farklı olmak üzere 91 tane deyim örneği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, incelenen masalların hiç birinde atasözü örneğine yer verilmeği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Melike Günyüz, çocuk edebiyatı, masal, söz varlığı.

Abstract

This study titled "*Melike Günyüz Tales in the Context of Turkish Vocabulary*" aims to examine 12 works in the series "*Keloğlan Tales*" and "*Tales of Silver Lake*" written by Melike Günyüz in terms of vocabulary. Based on this purpose, the vocabulary elements in the works that are the subject of the study were investigated under five headings: proverbs, idioms, repetitions, formulaic expressions(fixed phrases), slang and vulgar words. The data of this qualitative study were collected through document analysis method and the data were analyzed using the content analysis method. The results obtained after the data analysis were presented in tables and interpreted. The study results showed that there were three slang and vulgar wordswhichwere different from one another, 49 formulaic expressions, 28 of which were different, 59repetitions, 49 of which were different, and 91 idioms, 68 of which were different in the fairy tales examined. In addition, none of the tales contained any proverbs.

Keywords: MelikeGünyüz, children's literature, fairy tales, vocabulary.

TÜRKÇENİN SÖZ VARLIĞI BAĞLAMINDA MELİKE GÜNYÜZ MASALLARI

Giriş

Türkçede, söz varlığı terimini ilk kez Doğan Aksan, Almanca *Wortbestand* teriminden çevirerek kullanmıştır.Aksan, bu terimin *"kelime hazinesi, sözcük dağarcığı, sözcük dağarı,sözcük gömüsü, vokabüler"* gibi karşılıkları olduğunu ifade etmektedir. Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde de "bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, vokabüler, kelime hazinesi" kavramları söz varlığı olarak tanımlanmaktadır (2005: 1807).

[1]Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, huelya.y@hotmail.com

Söz varlığı, geniş bir kavramdır; yalnızca sözcüklerden ibaret değildir. "Bir dilin söz varlığı dendiğinde, yalnızca, o dilin sözcüklerini değil; deyimlerinin, kalıp sözlerinin, kalıplaşmış sözlerinin, atasözlerinin, terimlerinin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütün" anlaşılmalıdır (Aksan, 2006: 7).

Aksan'a (2006: 11) göre"Bir dilin söz varlığı, o dilin tarihine geniş ölçüde ışık tutmakta, yüzyıllar boyunca ortaya çıkan ses, biçim, söz dizimi ve anlam değişikliklerini yansıtmakta, hangi dillerin etkisiyle, ne tür değişimlerin gerçekleştiğini göstermektedir." Bu bağlamda söz varlığı, bir milletin tarihinin gelişim safhalarını içinde barındırmaktadır. Diğer bir ifadeyle söz varlığına bakılarak bir milletin tarih boyunca kullandığı sözlerin tamamı, kültürü, dil ve düşünce dünyası ve hayat biçimiyle ilgili fikir edinmek mümkündür. Bu anlamda söz varlığı yönüyle zengin bir birikimi olan toplumlarda o dili konuşan ve yazan bireylerin anlatım gücünün de geliştiği düşünülebilir.

Dilin anlatım gücünün gelişmesinde o dili konuşmak kadar yazın hayatında üretilen eserler de etkili olmaktadır. Yazın hayatında önemli bir alan olarak değerlendirilen çocuk edebiyatı, hitap ettiği çocuklar için değerli çıktılar oluşturabilme özelliğindedir (Şirin, 2016: 30). Bu anlamda, edebi türlerden biri olan masallar da önemli bir rol oynar. Masallar, toplumların bilinçaltı olarak da ifade edilebilir. Yaratıldığı toplumun duyuş, düşünüş, yaşam biçimini, gelenek ve inançlarını, toplumsal ilişkilerini, ekonomik yapısını ve kültürel unsurlarını içine almaktadır. Dolayısıyla çocuklara masal türü üzerinden toplumla ilgili birçok özellik açıklanabilmektedir. Masal, çocuğun yetişkinden farklı olan dünyasına kolaylıkla geçiş hakkı tanıyan, çocuğun dünyasına en iyi hitap eden edebi türlerden biri özelliğindedir. Oğuz Tansel masalla ilgili olarak eserinin önsözünde; "Çocuklara, gençlere kitap sevgisi, okuma alışkanlığı, anadilin incelikleri en çok masallarla verilebilir kanısındayım"görüşüne yer vermektedir. Bu görüşe göre masalların çocuğun dil eğitimindeki işlevine vurgu yapıldığı açıkça anlaşılmaktadır. Sever (2003)'e göre de "masallar; dil dokusunu oluşturan deyim, atasözü, kalıp sözler, ikilemeler, terimler; soyut ve somut kavramları oluşturan sözcükler; kısa, yalın eylem tümceleriyle, bir bütün olarak konuşma dilinin inceliklerini ve zenginliğini yansıtması bakımından anadili edinimin doğal bir gereci durumundadır. Anlatıcılarının konuşma diline kattıkları söyleyiş güzellikleriyle daha da renklenen masallar, Türkçenin söz varlığını ve anlatım yetkinliğini, çocuğun dünyasına özgü bir kurgu ve söylem içinde sunar." Bu bağlamda masal türü, söz varlığı çatısı altında ele alınan bir unsur olarak kazandırılmak istenen hedeflere yönelik önemli bir eğitim aracı olarak görülebilir ve bu doğrultuda çocuklarda söz varlığını artırmak için verimli bir tür olarak yararlanılabilir.

İlgili literatür incelendiğinde; çocuk edebiyatı alanında, masala yönelik yeterli sayıda söz varlığı incelemelerinin var olmadığı, var olan söz varlığı incelemelerin de genellikle atasözü, deyimve eser merkezli oldukları dikkati çekmektedir (Çer ve Şahin, 2016; Mangır, 2009; Öztürk, 2013; Sancı Uzun, 2010; Yazıcı Okuyan, 2006). Masallarda yer alan söz varlığı unsurlarını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiş araştırmalar sayılıdır. Baş (2006) tarafından yapılan bir çalışmada 1985-2005 yılları arasında çocuklar için kaleme alınan yerli roman, öykü, masal, destan ve efsane türündeki eserlerdesöz varlığı unsurları incelenmiştir. Lüle Mert tarafından 2009 yılında yapılmış bir araştırmada da, Eflatun Cem Güney tarafından derlenen masallar, Türkçenin söz varlığı unsurları açısından incelenmiş ve incelenen masallar bağlamında çocukların sözcük dağarcığını geliştirmeye ilişkin etkinliklerin planlanması önerisi sunulmuştur. Sever ve Karagül (2014) tarafından yapılan araştırmada, Tansel'in derlediği masallarda kalıplaşmış dil birimleri incelenmiş ve araştırmanın sonucunda söz varlığı unsurları yönüyle inceleme nesnesinin zengin olduğu bildirilmiştir. Aslan tarafından 2017 yılında yapılmış bir araştırmada, Tansel'in derlediği altı masal kitabıincelenerek Türkçenin söz varlığı öğeleri olarak sınıflandırılan deyimler, atasözleri, ikilemeler ve kalıp sözlerin hangi sıklıkta kullanıldığıbelirlenmiş ve araştırma sonucunda incelenen altı masal kitabının söz varlığı yönüyle zengin bir içeriğe sahip olduğu bulgusu ortaya konulmuştur. Erdem Özbek(2015) tarafından yapılan çalışma ise, söz varlığı üzerine alanyazın için içerik ve yöntem bakımından farklı birçok çalışmayı kapsayan kaynak niteliğinde bir araştırma olarak ifade edilebilir.

Çocuk edebiyatı alanında masalların incelenmesi ve masallarda yer alan söz varlığı unsurlarının tespit edilmesi, söz varlığına dikkat çekilmesi açısından önemli ölçüde katkı sağlayacaktır. Buradan hareketle bu araştırmada; Melike Günyüz tarafından kaleme alınan

masalların Türkçenin sözvarlığı bağlamında incelenmesi; ilgili eserlerde söz varlığı unsurlarından atasözlerinin, deyimlerin, ikilemelerin, ilişki sözlerinin (kalıp sözlerin), argo ve kaba sözlerin varlığının ve dağılımının tespiti amaçlanmıştır. Melike Günyüz eserlerinin daha önce herhangi bir araştırmacı tarafından ele alınmamış olması, araştırmanın özgün değerini ifade etmektedir. Ayrıca Melike Günyüz'ün hem yazar hem editör hem de akademisyen olarak yazın ve eğitim aşamalarının her alanında çalışmalar yürütüyor olması dikkat çeken özelliklerindendir. Melike Günyüz'ün alan yazında dikkat çeken bir diğer özelliği ise çocuk edebiyatı sahasında hiç de azımsanmayacak sayıda eser yazmış ve kimi eserlerinin farklı dillere çevrilmiş olmasıdır. Bu bağlamda Melike Günyüz'ün çocuk yazınına katkılarıyla ilgili farkındalık kazandırılması, eserlerine ve eserlerinin söz varlığına dikkat çekilmesi açısından bu çalışma önem taşımaktadır.

Yöntem

Bu bölümde; araştırmanın modeli, veri seti, araştırma verilerinin toplanması ve analizi ile ilgili bilgiler sunulmuştur.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yöntem ve tekniklerinden yararlanılarak yapılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme veya doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, sosyal olguların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir yaklaşımla ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.131). Nitel araştırma; var olan bir durumun, var olduğu biçimiyle sunulmasını sağlar (Karasar, 2009, s. 77). Bu nedenle; masalların Türkçenin söz varlığı bağlamında incelenmesini ve olduğu şekliyle betimlenmesini amaçlayan bu araştırma için nitel araştırma yönteminin uygun olduğuna karar verilmiştir.

Araştırmanın Veri Seti

Araştırmanın veri setini; Melike Günyüz tarafından kaleme alınan ve hedef kitlesi çocuk olan *Keloğlan Masalları*ile *Gümüş Göl Masalları*oluşturmaktadır. Erdem Çocuk Yayınları tarafından basılan Keloğlan Masalları,*Keloğlan Suskunlar Ülkesinde* ve *Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde* adlı iki (2); Gümüş Göl Masalları ise *Timsah Temsi, Küçük Yıldız, Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor, Hiç Susmayan Cırcır Böceği, Tombalak Fil'in Sabah Sporu, Temsi'nin Can Sıkıntısı, Üç Küçük Aslan, Sen Sıska Değilsin, Arkadaşımı Tanırım* ve *Peli Spor Şöleninde* adlı on (10) eserden meydana gelmektedir.

Verilerin Toplaması ve Analizi

Melike Günyüz masallarının Türkçenin söz varlığı bağlamında incelenmesini konu alan bu çalışmada veriler, doküman inceleme yöntemi ile toplanmıştır. Doküman inceleme; doğrudan gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda, incelenmesi amaçlanan olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı veya yazılı olmayan materyallerin toplanıp, amaç doğrultusunda analizini kapsayan veri toplama yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırmanın verilerini toplamak üzere ilkin; veri setini oluşturan eserler, araştırmacı tarafından hiçbir analize tabi tutulmadan okunmuştur. Okuma işlemi, farklı zamanlarda tekrarlanmıştır. Bu işlemde; eserlerde yer alan ve araştırma sorularına yanıt verebilecek nitelikteki tüm söz varlığı unsurlarını tespit etme yoluna gidilmiştir. Tespit edilen söz varlığı unsurları fişlenmiştir. Daha sonra fişlenen ifadeler, içerikleri bakımından incelenerek, hangi kategorilerin (atasözleri, deyimler, ikilemeler, ilişki sözleri, argolar) altında toplanabileceği belirlenmiştir. Bu belirlemelerin ardından, araştırmacı tarafından ilgili alan yazın taranarak ve uzman görüşü alınarak daha önceden hazırlanan analiz formunun ilgili yerlerine işlenmişlerdir.

Araştırmanın güvenirliğini artırmak için, araştırma verilerini çeşitlendirme yoluna gidildikten sonra araştırma verilerinin değerlendirilmesi işlemi gerçekleştirilmiştir. Bu işlemde; nitel veri analizinde kullanılan yöntemlerden biri olan içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde amaç; elde edilen verileri açıklayacak kavram ve bağıntılara ulaşmaktır. Bu amaç ile, birbirine benzeyen veriler, belirli temalar çerçevesinde bir araya getirilir, okurun anlayabileceği bir biçimde düzenlenerek yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada da, çalışmanın amacı doğrultusunda temalar ve kategoriler oluşturulmuş; oluşturulan tema vekategorilerin dağılımını belirlemek amacıyla, her birine ait veriler tablolar halinde sunulmuş ve bulgular yorumlanmaya çalışılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, toplanan verilerin analizleri ile ulaşılan bulgular sunulmuştur.

Melike Günyüz tarafından kaleme alınan masalları, Türkçenin söz varlığı bağlamında ele alan bu araştırmada; araştırmaya konu masallar, sözvarlığı unsurlarından olan atasözleri, deyimler, ikilemeler, ilişki sözleri (kalıp sözler) ile argo ve kaba sözlerbakımından incelenmiştir.

Araştırmada ilkin, *Melike Günyüz tarafından kaleme alınan masallarda atasözlerinin dağılımı nasıldır?* sorusuna yanıt aranmıştır. Araştırmaya konu masallarda yer alan atasözlerinin dağılımı, Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: *Araştırmaya Konu Masallarda Yer Alan Atasözlerinin Dağılımı*

Söz Varlığı Unsuru / Masal Dizisi		Atasözleri	
		Farklı Olan Atasözleri	Tekrarlanan Atasözleri
		f	f
Keloğlan Masalları		0	0
Gümüş Göl Masalları		0	0
Toplam	**f**	**0**	**0**

Tablo 1'den de izleneceği üzere; araştırmaya konumasalların hiç birinde atasözü tespit edilmemiştir.

Araştırmanın devamında, *Melike Günyüz tarafından kaleme alınan masallarda deyimlerin dağılımı nasıldır?* sorusuna yanıt aranmıştır. Araştırmaya konu masallarda yer alan deyimlerin dağılımı, Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: *Araştırmaya Konu Masallarda Yer Alan Deyimlerin Dağılımı*

Söz Varlığı Unsuru / Masal Dizisi		Deyimler	
		Farklı Olan Deyimler	Tekrarlanan Deyimler
		f	f
Keloğlan Masalları		35	42
Gümüş Göl Masalları		33	49
Toplam	**f**	**68**	**91**

Tablo 2'de de sunulduğu gibi; araştırma konusu masal kitaplarında toplamda 91 tane deyim tespit edilmiştir. Bu deyimlerin 42 tanesi *Keloğlan Masalları*, 49 tanesi de *Gümüş Göl Masalları* adlı masallarda yer almaktadır. Tablo incelenmesinin devamında, farklı deyim örneklerinin *Keloğlan Masalları* altındaki masallarda (35tane) *Gümüş Göl Masalları* bünyesindeki masallara kıyasla (33tane) daha fazla olduğu görülecektir.

İncelenen masallarda en fazla tekrar eden deyimler; *fark etmek* (4), *gol atmak* (3), *karar vermek* (3),*ne yazık ki* (2), *taş atmak* (3), *yola çıkmak* (3), *canı sıkılmak* (2), *hile yapmak* (2), *mümkün olmamak* (2), *oyun oynamak* (2), *özür dilemek* (2), *yardımına koşmak* (2)örnekleri olmuştur.

Yukarıdaki örneklerin dışında araştırmaya konu masal kitaplarında yer alan ve farklı olan tüm deyim örnekleri, alfabetik sıra ile şunlardır:*ağzına kadar* (KŞÜ, s. 19), *ağzını kapamak* (TT, s. 12), *aklı başına gelmek* (KSÜ, s. 23), *aklına uymak* (KSÜ, s. 12), *aklını kaçırmak* (KSÜ, s. 12), *aklını yitirmek* (KŞÜ, s. 11), *anlam vermemek* (TCS, s. 13), *birbirine düşmek* (KŞÜ, s. 8), *bir şey söylemek* (TT, s. 6), *boş durmak* (TCS, s. 16), *canı istemek* (TCS, s. 3), *çaba harcamak* (PSŞ, s. 8), *çaresiz kalmak* (ÜKA, s. 6), *dili tutulmak* (KŞÜ, s. 17), *dizini dövmek* (KŞÜ, s. 16), *dost edinmek* (KŞÜ, s. 24), *elden gitmek* (KŞÜ, s. 14), *geçmiş olsun* (AT, s. 14), *gol yemek* (PSŞ, s. 12), *göz dikmek* (KŞÜ, s. 17), *gözlerine inanamamak* (HSCB, s. 15), *gözlerinin içi gülmek* (PSŞ, s. 11), *gün görmemek* (KŞÜ, s. 14), *güven kazanmak* (KŞÜ, s. 19), *ısrar etmek* (KSÜ, s. 7), *içi yanmak* (TCS, s. 11), *içinden çıkmak* TT, s. 12), *iş başa düşmek* (KŞÜ, s. 13), *işi olmak* (TCS, s. 8), *karar almak* (AT, s. 12), *karşılık vermek* (SSD, s. 4), *kayıtsız kalmak* (KŞÜ, s. 17), *kendinden geçmek* (KŞÜ, s. 13), *kendini tutamamak* (PSŞ, s. 13), *kıskıvrak yakalamak* (KŞÜ, s. 23), *laf atmak* (KSÜ, s. 10), nefes almak (TFSS, s. 13), *peşine düşmek* (KŞÜ, s. 23), *peşine takılmak* (KSÜ, s. 10), *selam vermek* (KSÜ, s. 16), *söz etmek* (AT, s. 15), *söze karışmak* (TFSS, s. 11), *takla atmak* (KSÜ, s. 5), *tepeden tırnağa süzmek* (KSÜ, s. 17), *teselli etmek* (SSD, s. 7), *yerinde olmak* (KSÜ, s. 17), *yerine getirmek* (KSÜ, s. 15), *yol almak* (KSÜ, s. 8), *yol göstermek* (KSÜ, s. 16), *yüzünü görmemek* (KŞÜ, s. 20) ve *zarar vermek* (AT, s. 12).

Araştırmada yanıt aranan sorulardan biri de, *Melike Günyüz tarafından kaleme alınan masallarda ikilemelerin dağılımı nasıldır?* sorusu olmuştur. Araştırmakonusu masallarda yer alan ikilemelerin dağılımı, Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: *Araştırmaya Konu Masallarda Yer Alan İkilemelerin Dağılımı*

Söz Varlığı Unsuru / Masal Dizisi		İkilemeler	
		Farklı Olan İkilemeler	Tekrarlanan İkilemeler
		f	f
Keloğlan Masalları		33	40
Gümüş Göl Masalları		16	19
Toplam	**f**	**49**	**59**

Tablo 3'te de sunulduğu gibi; araştırma konusu masal kitaplarında toplamda 59 tane ikileme örneği tespit edilmiştir. Bu örneklerin 40 tanesi *Keloğlan Masalları*, 19 tanesi de *Gümüş Göl Masalları* adlı masallarda yer almaktadır. Tablo incelenmesinin devamında, farklı ikileme örneklerinin *Keloğlan Masalları* adı altındaki masallarda (33 tane) *Gümüş Göl Masalları* bünyesindeki masallara kıyasla (16 tane) daha fazla olduğu görülecektir.

İncelenen masallarda en fazla tekrar eden ikilemeler; *kendi kendi-* (4), *cır cır* (3), *çok çok* (2), *duyar duymaz* (2), *ekip biçmek* (2), *şap şup* (2), *tekrar tekrar* (2) ve*yalvarıp yakarmak* (2) örnekleri olmuştur.

Yukarıdaki örneklerin dışında araştırmaya konu masal kitaplarında yer alan ve farklı olan tüm ikileme örnekleri, alfabetik sıraile şunlardır: *açar açmaz* (KY, s. 7), *akın akın* (KŞÜ, s. 13), *anne baba* (ÜKA, s. 6), *bağırıp çağırmak* (KŞÜ, s. 6), *biter bitmez* (PSŞ, s. 11), *çayır çimen* (KŞÜ, s. 6), *dağlarovalar* (KSÜ, s. 4), *derdini ... dermanını* (KSÜ, s. 16), *diye diye* (KŞÜ, s. 14), *duyduk duymadık* (KSÜ, s. 19), *düşünüp taşınmak* (KSÜ, s. 16), *feryat figan* (KSÜ, s. 20), *fısır fısır* (KŞAA, s. 10), *geze geze* (KŞÜ, s. 6), *gide gide* (KSÜ, s. 12), *girer girmez* (KŞÜ, s. 6), *gülüp ağlamak* (KSÜ, s. 23), *günler günleri* (KSÜ, s. 8), *gülen oynayan* (KSÜ, s. 10), *hafif hafif* (SSD, s. 11), *horul horul* (KSÜ, s. 19), *içe içe* (KŞÜ, s. 6), *kıkır kıkır* (KŞAA, s. 11), *kızıp bağırmak* (KSÜ, s. 10), *korka korka* (ÜKA, s. 8), *olanbiten* (KSÜ, s. 19), *o gün bu gün* (KSÜ, s. 24), *sağa sola* (KSÜ, s. 10), *sessiz sessiz* (KŞÜ, s. 8), *sokak sokak* (KSÜ, s. 19), *söylene söylene* (KSÜ, s. 19), *şırıl şırıl* (KSÜ, s. 8), *tepeden tırnağa* (KSÜ, s. 17), *ufak tefek* (SSD, s. 6), *uzun uzun* (TTCS, s. 3), *üzgün üzgün* (SSD, s. 3), *yan yan* (KY, s. 3), *yiyen içen* (KSÜ, s. 10), *yükseldi yükseldi* (HSCB, s. 15) ve *zıplaya zıplaya* (PSŞ, s. 11).

Melike Günyüz tarafından kaleme alınan masallarda ilişki sözlerinin (kalıp sözlerin)dağılımı nasıldır? sorusu, araştırmada yanıt aranan bir diğer soru olmuştur. Araştırmaya konu masallarda yer alan *ilişki sözlerinin (kalıp sözlerin)* dağılımı, Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: *Araştırmaya Konu Masallarda Yer Alan İlişki Sözlerinin (Kalıp Sözlerin) Dağılımı*

Söz Varlığı Unsuru / Masal Dizisi		İlişki Sözleri	
		Farklı Olan İlişki Sözleri	Tekrarlanan İlişki Sözleri
		f	f
Keloğlan Masalları		16	18
Gümüş Göl Masalları		12	31
Toplam	**f**	**28**	**49**

Tablo 4'tede sunulduğu gibi; araştırma konusu masal kitaplarında toplamda 49 tane ilişki sözleri (kalıp sözler) örneği tespit edilmiştir. Bu örneklerin 18 tanesi *Keloğlan Masalları*, 31 tanesi de *Gümüş Göl Masalları* adlı masallarda yer almaktadır. Tablo incelenmesinin devamında, farklı ilişki sözleri (kalıp sözler) örneklerinin *Keloğlan Masalları* adı altındaki masallarda (16 tane) *Gümüş Göl Masalları* bünyesindeki masallara kıyasla (12 tane) daha fazla olduğu görülecektir.

İncelenen masallarda en fazla tekrar eden ilişki sözleri (kalıp sözler); *hey* (5), *evet* (3), teşekkür ederim (3), *ay* (2), *hadi* (2), *ne de olsa* (2), *of* (2) ve *peki* (2) örnekleri olmuştur.

Yukarıdaki örneklerin dışında araştırmaya konu masal kitaplarında yer alan ve farklı olan tüm ilişki sözleri (kalıp sözler) örnekleri, alfabetik sıra ile şunlardır: *Ah…!*(KSÜ, s. 15), *Allah'ın selamı alınmaz mı?* (KSÜ, s. 16), *Anacığım!* (KSÜ, s.10), *Ay…!* (KŞAA, s. 12), *Duyduk duymadık demeyin!* (KSÜ, s. 19), *evet* (KSÜ, s. 19), *geçmiş olsun* (AT, s. 14), *hadi* (KSÜ, s. 17), *haydi* (KŞÜ, s. 13),*Hayrola?*(KŞÜ, s. 8), *heeey…!* (HSCB, s. 9), *Kahrolasıca!* (KŞÜ, s. 14), *özür diliyoruz* (AT, s. 16), *peki*(KŞÜ, s. 8), *seni çok seviyoruz* (AT, s.16), *Sorma…!* (KŞÜ, s. 8), *vay* (KŞÜ, s.13), *Vay benim kara yazım!* (KŞÜ, s. 14), *Vay benim talihsiz başım!* (KŞÜ, s. 14) ve *ya Allah* (KŞÜ, s. 17).

Araştırmada son olarak, *Melike Günyüz tarafından kaleme alınan masallarda argo ve kaba sözlerin dağılımı nasıldır?* sorusuna yanıt aranmıştır. Araştırmakonusu masallarda yer alan argo ve kaba sözlerin dağılımı, Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5: Araştırmaya Konu Masallarda Yer Alan Argo ve Kaba Sözlerin Dağılımı

Söz Varlığı Unsuru / Masal Dizisi		Argo ve Kaba Sözler	
		Farklı Olan Argo ve Kaba Sözler	Tekrarlanan Argo ve Kaba Sözler
		f	f
Keloğlan Masalları		2	2
Gümüş Göl Masalları		1	1
Toplam	**f**	**3**	**3**

Tablo 5'ten deanlaşılacağı gibi; araştırmaya konumasal kitaplarında 3'üde farklı olmak üzere toplamda 3 tane argo ve kaba söztespit edilmiştir. Tablo incelemesinin devamında, *Gümüş Göl Masalları*bünyesindeki masallarda 1 kez, *Keloğlan Masalları*adı altındaki masallarda ise 2 kez argo ve kaba sözlere başvurulduğu görülecektir.

Araştırmaya konu masal kitaplarında yer alan argo ve kaba sözlere dair tüm örnekler, alfabetik sıra ile şunlardır: *ahmaklaşmak (*KŞÜ, s. 11), *hey sıskalar* (SSD, s. 10) ve*kahrolasıca* (KŞÜ, s. 14).

Sonuç

Bu araştırmada; Melike Günyüz tarafından kaleme alınan 12 masal, sözvarlığı unsurlarından atasözleri, deyimler, ikilemeler, ilişki sözleri (kalıp sözler) ile argo ve kaba sözler bakımından incelenmiştir.

Araştırma bulgularından elde edilen en dikkat çekici sonuç, atasözleri ile ilgili olandır. Bu sonuca göre; araştırmaya konu masalların hiç birinde atasözü tespit edilmemiştir. İncelenen eserlerin hedef kitlesi, hem okul öncesi dönemi hem de okul dönemi çocuklarıdır. Bu nedenle, okul dönemi çocukları için hazırlanan eserlerde, söz varlığının önemli bir unsuru olan atasözlerine de yer verilmesi önerilmektedir. Araştırmaya konu masallarda atasözlerinden sonra kullanım sıklığı az olan söz varlığı unsuru, argo ve kaba sözlerdir. Elde edilen sonuçlara göre; araştırmakonusu masal kitaplarında 3'ü de farklı olmak üzere toplamda 3 tane argo ve kaba söz tespit edilmiştir. Bu sonuca rağmen incelenen eserlerin içerik olarak temiz, çocuklar için zararlı olabilecek unsurlardan uzak olduğu ifade edilebilir. Araştırmada elde edilen diğer bir sonuca göre; incelenen masal kitaplarında 28 tanesi farklı örnekler olmak üzere toplamda 49 tane ilişki sözleri (kalıp sözler) örneği tespit edilmiştir. Okurlara dil ile kültür arasındaki ilişkiyi sezdiren bu ilişki sözlerinin (kalıp sözlerin) sayısı ve çeşitliliğinin incelenen eserlerde azımsanamayacak kadar çok olduğu söylenebilir. Araştırmabulgularındanelde edilen diğer bir sonuca göre; araştırmaya konumasal kitaplarında toplamda 59 tane ikileme örneği tespit edilmiştir. Anlatımı güçlendiren ve eserin anlam boyutuna zenginlik katan bu ikilemelerin 49 tanesi farklı örneklerdir. Araştırmadan elde edilen son sonuç, zengin ve etkili anlatım olanağı sunan deyimlere ilişkindir. Bu sonuca göre; incelenen masal kitaplarında 68 tanesi farklı olmak üzere toplamda 91 tane deyim tespit edilmiştir. Bu sonuçtan hareketle, incelenen eserlerin deyimler bakımından oldukça zengin oldukları belirtilebilir.

Yukarıda özetlenen sonuçlardan hareketle; Melike Günyüz tarafından kaleme alınan 'Keloğlan Masalları' ve 'Gümüş Göl Masalları'bünyesindeki eserler, atasözleri dışındaki söz varlığı unsurları olan deyim, ikileme, ilişki sözleri (kalıp sözler) bakımından oldukça zengin örneklerdir. Bu nedenle, çocuk okurlara Türkçenin zenginliği ile birlikte dil ile kültür arasındaki ilişkiyi sezdirecek; okurların Türkçenin söz varlığı unsurlarını tanımalarına, iletişimlerinde kullanmalarına kaynaklık edecek ve ana dil becerilerini geliştirecek niteliktedir, denilebilir.

Kaynakça

a. Melike Günyüz'ün Kitapları

Gümüş Göl Masalları 2: Küçük Yıldız, Erdem Çocuk, İstanbul 2016.

Gümüş Göl Masalları 3: Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor, Erdem Çocuk, İstanbul 2016.

Gümüş Göl Masalları 4: Hiç Susmayan Cırcır Böceği, Erdem Çocuk, İstanbul 2016.

Gümüş Göl Masalları 5: Tombalak Fil'in Sabah Sporu, Erdem Çocuk, İstanbul 2016.

Gümüş Göl Masalları 6: Temsi'nin Can Sıkıntısı, Erdem Çocuk, İstanbul 2016.

Gümüş Göl Masalları 7: Üç Küçük Aslan, Erdem Çocuk, İstanbul 2016.

Gümüş Göl Masalları 8: Sen Sıska Değilsin, Erdem Çocuk, İstanbul 2016.

Gümüş Göl Masalları 9: Arkadaşımı Tanırım, Erdem Çocuk, İstanbul 2016.

Keloğlan Suskunlar Ülkesinde, Erdem Çocuk, İstanbul 2017.

Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde, Erdem Çocuk, İstanbul 2017.

Gümüş Göl Masalları 1: Timsah Temsi, Erdem Çocuk, İstanbul 2020.

Gümüş Göl Masalları 10: Peli Spor Şöleninde, Erdem Çocuk, İstanbul 2020.

b. Diğer Kaynaklar

Aksan, D. (2006). *Türkçenin Söz Varlığı,* Ankara: Engin Yayınevi.

Aslan, C. (2017). Oğuz Tansel'in Derlediği Masalların Türkçenin Sözvarlığı Bağlamında İncelenmesi, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.27, 1 Mayıs.

Baş, B. (2006). *1985-2005 Yılları Arasında Çocuk Edebiyatı Sahasında Yazılmış TahkiyeliMetinlerin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Baş, B. (2010). Söz Varlığının Oluşumu ve Gelişiminde Çocuk Edebiyatının Rolü, *TÜBAR,* S.27, 1 Ocak.

Baş, B. (2012). Türk Masallarının Söz Varlığı Üzerine Bir Değerlendirme,*Milli Folklor,* S.93.

Çer, E. ve Şahin, E. (2016). Türkçenin Sözvarlığını Yansıtan Atasözleri ve Deyimlerde Toplumsal Cinsiyet, *Electronic Turkish Studies*, S.9, İlkbahar.

https://sozluk.gov.tr/

Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Mangır, M. (2009). *Osman Cemal Kaygılı'nın Eserlerindeki Sözvarlığı*, Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Mert, E. L. (2009). *Türkçenin Sözvarlığı Açısından Eflatun Cem Güney'in Derleyip Yazdığı Masallar,* Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Ankara.

Özbek, E. (2015). Türkiye'deSöz Varlığı Çalışmaları ve Bunlar Üzerine Genel Bir Değerlendirme,*Akademik Kaynak*, S.5, 15 Mayıs.

Öztürk, H. (2013). Çağdaş Türk Romanında Bir Sözvarlığı İncelemesi,*E-Dil Dergisi,* S.1.

Sancı Uzun, D. (2010). *Ahmet Hamdi Tanpınar'ın 'Saatleri Ayarlama Enstitüsü' AdlıEserinin Sözvarlığı ve Eserin Sözcükbilim Açısından İncelenmesi,* Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Sever, S. ve Karagül, S. (2014). Oğuz Tansel'in Derleyip Yazdığı Masal Kitaplarında Yer Alan Sözvarlığı Öğelerinin İncelenmesi, *Folklor/Edebiyat,* S.77, 1 Nisan.

Şirin, H. (2016). *Eski Türk Yazıtları Söz Varlığı İncelemesi.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

TDK. (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yazıcı Okuyan, H. (2006). *Türkçenin Sözvarlığı Açısından Fakir Baykurt'un Romanları*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: SeçkinYayıncılık.

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN *KELOĞLAN SUSKUNLAR ÜLKESİNDE* ADLI ESERİNDE İDEAL HÜKÜMDAR TİPİNİN ELE ALINIŞ BİÇİMİ

Doç. Dr. Zhyldyz İSMAİLOVA[1]

Özet

Türk İslam medeniyetinin devlet anlayışını en iyi gösteren sözlerin başında "İnsanı yaşat ki devlet yaşasın." Sözü gelmektedir. Bu anlayış gerek İslam öncesi gerek İslam sonrası Türk devlet geleneğinde hükümdar veya sultanların üzerinde önemle durdukları bir mesele olmuştur. Bu bağlamda adalet, ülkeyi yönetmeye talip olan bir kişide aranan başlıca özelliktir. Adaletle hükmeden, halkına zulmetmeyen bir hükümdarın devleti hem de ona tabi olan halkı huzur ve refah içerisinde yaşayacaktır. Türk İslam edebiyatının ilk büyük eseri olan Kutadgu Bilig, bilindiği üzere siyasetname türünün özelliklerini taşımaktadır. Yusuf Has Hacip burada iyi bir hükümdarın niteliklerini ortaya koymuştur. Edebiyatımızda bu büyük eser gibi devlet yöneticilerinin taşıması gereken vasıfları ortaya koyan pek çok eser kaleme alınmıştır. Âşık Paşa'nın Garipnamesi, Ali Şir Nevayi'nin Hayretül Ebrar ve Sedd-i İskenderi gibi eserleri bunların başlıcalarıdır. İdeal Hükümdar tipleri sadece yazılı değil sözlü edebiyatımızda da, destan, halk hikâyesi, masal gibi türlerde de ele alınmıştır. Dolayısıyla Türk milletinin kültürel belleğinde var olan hükümdar tipi, hem sözlü hem de yazılı edebi eserler ile geçmişten günümüze taşına gelmiştir. Buna göre Türk milletinin toplumsal belleğinde var olan hükümdar elindeki gücü kendi menfaati için değil halkın huzuru ve refahını sağlamak için kullanmalıdır. Ülkeyi adaletle yönetmeli, asla halkına zulmetmemelidir.

Melike Günyüz'ün kaleminden çıkan *Keloğlan Suskunlar Ülkesinde* adlı eser, arkadaşlık, özgürlük ve yardımseverlik hakkında bir masal olmasının yanında halkına zulmeden, onları düşünmeyen bir hükümdar tipini de bizlere göstermektedir. Yazar, olumsuzluklar üzerinden olması gerekeni, başka bir ifadeyle ideal olanı okuyucusuna sezdirmektedir. Yöneticilerin kendilerinden çok fazla vergi talebinde bulunduğu bir şehirde insanların hiçbiri konuşmuyor, gülmüyor, selamlaşmıyordu. Bu, insanın tabiatına oldukça aykırı bir durumdur. Bütün bunlara sebep olanlar ise ülkeyi doğru bir şekilde yönetmeyen padişah ile veziridir.

Bu bildiride *Keloğlan Suskunlar Ülkesinde* adlı eser çocuğa görelik ilkesine göre değerlendirildikten sonra eserde ideal hükümdar tipinin ele alınışı ortaya konulacaktır.

Anahtar kelimeler: Melike Günyüz, çocuk edebiyatı, çağdaş masal, hükümdar tipi

Abstract

At the beginning of the words that best show the understanding of the state of Turkish-Islamic civilization, "Let people live so that the state can live." word comes. This understanding has been an issue that the rulers or sultans put emphasis on both in the pre-Islamic and post-Islamic Turkish state tradition. In this context, justice is the main feature sought in a person who aspires to rule the country. The state of a ruler who rules with justice and does not oppress his people, and the people who are subject to him will live in peace and prosperity. "Kutadgu Bilig", the first great work of Turkish-Islamic literature, has the characteristics of the genre of politics, as it is known. Yusuf Has Hacip revealed the qualities of a good ruler here. Many works have been written in our literature, such as this great work, that reveal the qualifications that state administrators should have. Works such as Âşık Paşa's "Garipname", Ali Şir Nevayi's "Hayretül Ebrar" and "Sedd-i İskenderi" are the main ones. Ideal ruler types are discussed not only in our written but also in our oral literature, in

[1] Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili Edebiyatı Bölümü, cismailova@karabuk.edu.tr, cildizbgu@gmail.com

genres such as epic, folk tale and fairy tale. Therefore, the type of ruler that exists in the cultural memory of the Turkish nation has been carried from the past to the present with both oral and written literary works. Accordingly, the ruler, who exists in the social memory of the Turkish nation, should use his power not for his own benefit, but to ensure the peace and welfare of the people. He should rule the country with justice and never oppress his people.

The work "Keloğlan in the Land of the Silent", written by Melike Günyüz, is a tale about friendship, freedom and benevolence, as well as showing us the type of ruler who persecutes his people and does not think about them. The author makes the reader sense what should happen through negativities, in other words, what is ideal. In a city where the rulers demanded too much tax from them, none of the people were talking, smiling or greeting. This is quite contrary to human nature. The reason for all this is the sultan and his vizier, who do not manage the country correctly.

In this paper, after evaluating the work called "Keloğlan in the Land of the Silent" according to the principle of being suitable for children, the ideal ruler type will be discussed in the work.

Keywords: Melike Günyüz, children's literature, contemporary fairy tales, ideal monarch type.

Giriş

Çocuğa Görelik Üzerine

Melike Günyüz'ün *Keloğlan Suskunlar Ülkesinde* adlı eseri konu, kahramanlar, dil ve anlatım ile ileti başlıkları altında incelenmiştir. İncelemede çocuğa görelik ilkesi esas tutulmuş ve hikâyenin dört temel ögesi buna göre değerlendirilmiştir.

Herhangi bir edebî eserin; insanın estetik zevkini geliştirmesi, kurgusal yapı ile yaşam zevki oluşturması, bireye ve topluma ahlak eğitimi vermesi gibi temel işlevleri çocuk edebiyatı ürünleri için de söz konusudur. Ancak Çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran kendine özgü bazı iç dinamikleri bulunmaktadır. Nitekim bu edebiyatın hedef aldığı bir kitle vardır. Bu nedenle bu türde eser verecek yazar, şair ve çizerlerin çocuğun gelişim dönemlerini, ilgi, istek, tutum ve beklentilerini göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Dolayısıyla Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuk duyarlılığı gözetilerek "çocuğa görelik" ilkesiyle hazırlanmalıdır. Bu aşamada sanatçının çocuksuluk ve çocuğa görelik kavramları arasındaki ayrımı iyi yapması gerekmektedir. Çocuksuluk, dilin acemice kullanımı, anlatımda ilkellik olarak görülmektedir. Çocuğa görelik ise, çocuğun ilgisini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde bulundurmayı gerektirir (Sever 2019: 17). Çocuğa göre deyince, çocuklar için yapılacak edebiyatın çocuğun büyüme ve gelişme çağlarına, psikolojisine, sözcük ve kavram ilgisine, algılama dünyasına uygun bir duyarlılık anlaşılmalıdır (Şirin 1998: 19). Bir başka ifadeyle çocuğa görelik, çocuk edebiyatı ürünlerinin edebiyat eseri niteliğine sahip olması yanında çocuğa özgü durum ve şartlar barındırması anlamına gelmektedir (Sağlam 2020: 29).

Çocuğa görelik, aynı zamanda Çocuk edebiyatı ürünlerinin metodik olarak incelenmesinde de esas oluşturmaktadır. Bu çalışmada *Keloğlan Suskunlar Ülkesinde* adlı eser de konu, kahramanlar, dil ve anlatım ve ileti başlıkları altında incelenmiştir.

İnceleme

Konu

*Kelaoğlan Suskunlar Ülkesi'*nde adlı eser, babasından kendisine miras kalan ve içinde harita olan bir kitabı annesinden alan Keloğlan'ın harita üzerinde işaretli yerleri arayıp bulmak için çıktığı yolda yaşadığım macerayı konu edinir.

Keloğlan ve yoldaşı olan keçisi Beyazkız birlikte yola çıkar ve haritaya bakarak nereye gideceklerine karar verirler. Haritadaki görüntüler sürekli değişmektedir. Böylece günlerce yürüdükten sonra çok garip bir şehre gelirler. Burada kimse konuşmuyor, gülmüyor, sessizce dolaşıyormuş. Sonra kendi kendine konuşup etrafına kıza birini takip eden Keloğlan bir şekilde

saraya gelir. Takip ettiği kişi vezirmiş. Vezirin padişah ile konuşmalarına şahit olan Keloğlan padişahla vezirin halka zulmedip, onlardan akıl almaz bahanelerle vergiler aldığını öğrenir. Gülenden gülme, düşenden düşme, ağlayandan ağlama vergisi gibi. Böylece şehir halkının neden böyle garip davrandığını anlar. Ne yapacağını bilemeyen Keloğlan kitabına bakar ve oradaki yönlendirmeleri takip ederek gölgelik bir ağaç altında oturan yaşlı bir adamın yanına gelir. Buraya varınca haritadaki işaretler kaybolur. Ve haritadaki her şey tersine döner. Keloğlan ile Beyaz Kız bunun ne anlama geldiğini düşünüp taşınıp bulur. Onlara göre halk, padişah ne derse tersini yapmalıdır. Gelişen olaylar dizisinde halk, Keloğlan'ın tavsiyesini dinleyip emirlerin tersine hareket eder ve neticede padişah halkımdan tüm vergileri kaldırdım diye ferman çıkarır. Çalışanın kazancına göre vergi vereceğini bildirir. Böylece şehirde her şey normale döner.

Masalda ele alınan konu yaşama, insana ve doğaya ilişkin çocuklarda duyarlık oluşturmaktadır. Konu kurgulanırken merak ögesi başarılı bir şekilde kullanılmıştır. Eserde işlenen konu çocukların heyecanlanmasına, düşünmesine ve hayal kurmasına imkân sağlayacak özellikler göstermektedir. Bu bakımdan eserin konusu çocuğa göre özellikler taşımaktadır.

Kahramanlar

Masalın kahramanı Keloğlan'dır. Beyaz Kız da kahramanın yoldaşı olup yardımcı kişi rolündedir. Yan kişiler ise Keloğlan'ın annesi, köylüler, padişah ile vezir, ağaç gölgesinde oturan yaşlı adam ve şehir halkıdır.

Eserde kahramanların karakter özelliği konuşma, davranış ve eylemler üzerinden geliştirilmiştir. Keloğlan'ın akıllı oluşu, çevresini gözlemleme ve problem çözme yeteneği, insanların iyiliğini düşünmesi gibi özellikleri bazen kahramanın konuşmalarıyla bazen de davranış ve eylemleriyle okura tanıtılmıştır.

Padişah ile vezir eserdeki olumsuz karakterlerdir. Anlatıcı onların bu özelliğini ikisi arasında geçen diyalogla okura duyumsatır: *Hükümdar odanın içinde dolandı, düşündü, tekrar dolandı ve tekrar düşündü. En sonunda "Bak vezir!"dedi "Senin aklına uydum gülenden gülme vergisi, ağlayandan ağlama vergisi aldım. Düşünenden düşünme vergisi, okuyandan da okuma vergisi topladım. Olacağı buydu işte. Halkım en sonunda çıldırdı. Yarından tezi yok, hemen tüm şehre ilan ediyorsun. Ya herkes işinin başına dönüp çalışmaya başlayacak ya da bu ülkeyi terk edecek."*

Anlatıcı, Keloğlan'ın bu ikisi hakkındaki yorumunu vererek padişah ile vezirin okur gözünde daha açık karakterler olmasını sağlar*:* "Keloğlan duyduklarına inanamıyordu. Hükümdar olmanın da bir kuralı olmalıydı. Böyle düşüncesiz bir hükümdara böyle düşüncesiz bir vezir yaraşırdı ancak."

Gölgelik ağacın altında oturan adam, olay örgüsünün gelişiminde kilit bir role sahiptir. Kimsenin kimseyle konuşmadığını bu şehirde Keloğlanı dinleyecek biri yoktur. Haritanın da yönlendirmesiyle bu yaşlı adamın yanına giden Keloğlan, onlara padişah ne emrederse tersini yapmalarını söyler.

Dil ve Anlatım

Keloğlan Suskunlar Ülkesinde, anlatımın kısa, duru ve içten cümlelerle yapılandırıldığı bir eserdir. Eserde çocuk okurun anlayabileceği, anlamlandırabileceği bir dil kullanılmıştır. Eserde toplumsal ilişki bildiren sözlere örnek olarak Keloğlan'ın selamı almayan yaşlı adama sitemi örnek gösterilebilir: *"Keloğlan karşısında duran yaşlı adama selam verdi. Ama adamdan çıt çıkmıyordu. "Amcacığım, ben sarayın adamı değilim ki benimle konuşmuyorsun. Hem Allah'ın selamı alınmaz mı?"*

Yazar eserin dil ve anlatımında deyimlerden başarıyla yararlanmıştır. "*Karar vermek, yalvarıp yakarmak, izin almak, ısrar etmek, yola düşmek, fark etmek, selam vermek, karşılık vermek, rapor vermek, aklını kaçırmak*", vd. gibi deyimlerle duygu ve düşünceler etkili bir şekilde okura anlatılmıştır.

Eserin dil ve anlatımında en dikkat çekici unsurlardan biri de tezatlı anlatım ile mizahi bir durum oluşturulmasıdır. Keloğlanın tavsiyesi ile padişahın emirlerinin tersini yapan halkın tavır ve davranışları okurun yüzünde tebessüm oluşturmaktadır: "*Vezirle hükümdar baktılar ki herkes uyuyor. Emir verdiler "Bugün herkes eğlenecek." diye. Vezirin emrini duyar duymaz halk feryat figan ağlamaya başladı. Bütün şehri bir ağlama nöbeti sardı. Vezirle hükümdar baktılar ki herkes ağlıyor, emir verdiler "Bugün herkes gülecek." diye. Gülün deyince halk somurtup oturdu. Somurtmayın deyince de taklalar atmaya, top oynamaya, ip atlamaya başladı. Vezirle hükümdar baktılar ki halk aklını iyice kaçırdı, ip atlayıp top oynuyor, emir verdiler: "Bugün herkes dinlenip kendisine gelecek!" diye*. "

Haritadaki değişiklikleri fark eden Keloğlan bunu Beyaz Kıza da göstermek isteyince, Beyaz Kız haritayı yemeye kalkışır. Bu durum mizahi bir anlatımla okura aktarılmıştır: "*Beyaz Kız her şeyi tadarak anladığı için Keloğlan haritayı Beyaz Kız'ın midesine gitmekten son anda kurtarabildi."*

Eserde soru cümleleri de anlatıma zenginlik katmıştır. Anlatıcı Keloğlanın şaşkınlığını, onun ağzından dökülen şu soru cümleleri okura duyumsatmıştır: "*Bu nasıl bir şehir Beyaz Kız? İnsan dediğin yiyen içen, gülen oynayan bir varlıktır. Bunlar görüntüde insan gibiler. Anacığım! Yoksa burası büyülü bir yer mi?" diye konuşmaya başladı.* "buradaki sorular cevap için sorulmamış, kahramanın şaşkınlığını okura sezdirmek işlevinde kullanılmıştır.

İleti

Melike Günyüz'ün kaleminden çıkan *Keloğlan Suskunlar Ülkesinde* adlı eser, arkadaşlık, özgürlük ve yardımseverlik hakkında bir masal olmasının yanında halkına zulmeden, onları düşünmeyen bir hükümdar tipini de bizlere göstermektedir.

Eserin en temel iletisi yardımseverliktir. Zira Keloğlan'ın bunca yolu gelip şehir halkının yaşadığı problemleri çözmesi onun insanlara yardım etme isteği ile olmuştur. Eserin başında babasının Keloğlana bıraktığı notta şöyle yazıyordu: "*Oğlum bu benim sana bırakabildiğim tek hazine. Onun sahibi sensin. Nasıl istersen öyle harca. Ama dikkat et de harcadıkça kazan."*

Eserin sonunda bunun cevabı verilir: *"Bu garip diyardan ayrılırken düşünmeye başladı. Keloğlan "Acaba ben ne harcadım ne kazandım?" diye. Beyaz Kız burada geçirdikleri zamanı hatırlattı. Doğruydu, zamanlarını harcamışlardı. Akıllarını kullanmışlardı. Bunun sonunda da şehir halkı özgürlüğünü, mutluluğunu ve huzurunu kazanmıştı. Keloğlan ve Beyaz Kız da yeni dostlar edinmişti. Bundan büyük kazanç olur muydu?"*

Bu bölümün son cümlesi, yine bir soru cümlesi ile ileti okura duyumsatılmıştır. İnsanlara yardım etmenin, bir kişinin sıkıntısını gidermenin ne kadar anlamlı olduğu okura sezdirilmiştir.

Eserin bir diğer iletisi de karşılaştığımız problemleri aklımızı kullanarak çözebileceğimizdir. Padişah ve vezirin konuşmalarına şahit olan Keloğlan, halkın yaşadığı bu sıkıntıyı çözebilmek için ne yapacağını bilemez. Elindeki kitabı dikkatle inceler. Eserin başından beri haritalar ve şekiller sürekli değişmektedir. Bu sefer de her şey ters dönmüştür. Bunun üzerine Keloğlan, halkın da söylenen her şeyin tersini yapması gerektiğini anlar: *"Gölgelik bir ağaç altında oturan yaşlı bir amcanın yanına vardıklarında işaret kayboldu. Üstelik haritadaki her şey bir anda tersine döndü. Kafası karıştı Keloğlan'ın, bu ne anlama geliyordu? Keloğlan'la Beyaz Kız düşünüp taşındılar, biraz da kaşındılar. Sonunda şu karara vardılar: Şehirde yaşayanlar, hükümdarın dediklerinin tersini yapmalıydı."*

Bu olay üzerinden çocukların kişisel gelişimleri açısından çok önemli olan problem çözme becerisi okura aktarılmıştır.

Eserde aynı zamanda yöneticilere yönelik mesajlar da içermektedir. Şehir halkından gerekli gereksiz bir sürü vergi alan padişah ve veziri üzerinden yöneticilere, Türk devlet anlayışının temel prensibi olan "İnsanı yaşat ki devlet yaşasın" ifadesi anımsatılmaktadır. Bilindiği üzere Göktürk Yazıtları Türk edebiyatının ilk yazılı ürünleri olarak bilinmektedir. Hatıra ve hitabet türünün özelliklerini taşıyan bu yazıtlarda geçen ifadelerden biri "çıplağı giydirdim, acı doyurdum" dur. Bu ifade devletin başındaki hükümdarın halkının durumunu bilmesi, anlaması ve ona göre tedbirler

alması, çözümler üretmesi gerektiğini, elindeki, gücü ve zenginliği halkın yararına kullanması gerektiğini anlatır. Yine İslami Türk edebiyatının ilk büyük eseri Kutadgu Bilig'de iyi bir yöneticinin hangi vasıfları taşıması gerektiği ortaya konulmuştur. Adil olmak ve adaletle hükmetmek bir hükümdardan beklenen ilk ve en önemli davranış kalıbıdır. Bu bağlamda halktan ödeyemeyeceği yüksek vergiler talep etmek halka zulmetmek anlamına gelecektir. Dolayısıyla adaletten uzaklaşan yöneticiler zulme yaklaşırlar. Zulm ile abad olunmaz sözünden de anlaşılacağı üzere böyle bir ülkede ne halk huzurlu olur ne de padişah. *Keloğlan Suskunlar Ülkesinde* de kahramanın şu sözleri ile ileti okura açıkça sezdirilir: *"Keloğlan duyduklarına inanamıyordu. Hükümdar olmanın da bir kuralı olmalıydı. Böyle düşüncesiz bir hükümdara böyle düşüncesiz bir vezir yaraşırdı ancak."* Halkın garip davranışlar sergilemesine şaşıran bunun nedeninin padişahın her şey üzerinden vergi talep etmesi olduğunu anlayınca bu ifadeleri kullanmıştır. Gelişen olaylar dizisinde padişah verdiği karadan döner ve herkesin geliri oranında vergi ödemesini bildirir. Dolayısıyla burada yöneticilerin adaletle hükmetmeleri gerektiği düşüncesi okura başarıyla sezdirilmiştir.

Sonuç

*Keloğlan Suskunlar Ülkesi'*nde adlı eser konu, kahramanlar, dil ve anlatım, ileti başlıkları altında incelenmiş ve çocuğa göre özellikler gösterdiği taşıdığı tespit edilmiştir. Yazar çocuk okurda insana ve yaşama dair duyarlık oluşturacak bir konuyu, anlaşılır ve duru bir anlatımla, Türkçenin anlatım gücü ve zenginliğini okura sezdirerek verdiği gibi, okurun öykünebileceği akıllı, problem çözme yeteneğine sahip, yardımsever bir kahraman üzerinden söz konusu iletileri de aktarabilmiştir.

Kaynakça

Günyüz, M. (2021). *Keloğlan Suskunlar Ülkesinde* (4. Baskı), İstanbul: Erdem Yay.

Sever, S. (2019). *Çocuk ve Edebiyat*, İzmir: TUDEM.

Sağlam, S. (2020). *Türkmenistan Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Bengü Yay.

Şirin, M. R. (1998). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL ÖGELERİ AÇISINDAN *GAKGUKLARIN MACERALARI*

Öğr.Gör. Esra ALKAN[1]

Özet

Çocuk edebiyatı, çocuğun doğumundan itibaren kitaplarla buluşmasını, farklı yaşamlara kapı aralayarak eğlenmesini, öğrenmesini, kendini ve hayatı keşfetmesini sağlayan önemli bir alandır. Çocuk edebiyatının temel işlevlerinden biri de çocuğa okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmak, okuma kültürü bilincine sahip olmalarına katkıda bulunmaktır. Çocuğun erken yaşlarda kitaplarla tanışması, bağ kurması her ne kadar önemliyse çocuğun nitelikli kitaplarla tanışması da aynı derecede önemlidir. Çocuk kitaplarının dış yapı, iç yapı özellikleri ve temel eğitim ilkeleri bakımından çocuk edebiyatının temel ögelerine uygun olarak hazırlanması gerekmektedir. Bu çalışmada Melike Günyüz tarafından kaleme alınan *Gakgukların Maceraları*adlı dizide yer alan kitapların çocuk edebiyatının temel ögeleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi yöntemi ile yürütülmüştür. Veri kaynakları kitap dizisindeki altı kitaptan (*Ses Yarışması, Süslü Çikolata, Pamuk Karga, Şarkıcı Gakki, Ay Nereye Kayboldu?, Mavi Guki*) oluşmaktadır. *Gakgukların Maceraları* dizisi çocuk edebiyatının temel ögeleri bakımından "dış yapı özellikleri"; büyüklük, kâğıt, kapak-cilt, sayfa düzeni, harfler, resim; "iç yapı özellikleri"; kahraman, konu, ileti, dil-anlatım ve "temel eğitim ilkeleri" olarak üç ana başlık altında incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: çocuk edebiyatı,çocuk kitapları, *Gakgukların Maceraları*, çocuk edebiyatının temel ögeleri.

AN EXAMINATION OF MELİKE GÜNYÜZ'S GAKGUKLARIN MACERALARI SERIES IN TERMS OF THE FUNDAMENTAL ELEMENTS OF CHILDREN'S LITERATURE

Abstract

Children'sliterature is an importantfieldthatallowsthechildtomeetwithbooksfrombirth, tohavefun, learn, anddiscoverhimselfand life byopeningthedoortodifferentlives. One of the main functions of children'sliterature is togivechildren a loveandhabit of readingandtocontributetotheirawareness of readingculture. Although it is importanttointroducethechildtobooks at an earlyage, it is equallyimportanttomeetwithqualitybooks. Children'sbooksshould be prepared in accordancewiththebasicelements of children'sliterature in terms of internalstructure, externalstructureandbasiceducationprinciples. Theaim of thisstudy is toexaminethechildren'sbooks of Melike Günyüz, one of today'schildren'sliteraturewriters, in terms of thebasicelements of children'sliterature. The studywascarriedoutwiththedocumentanalysismethod, one of the qualitativeresearchdesigns. Data sourcesconsist of thebooks in theseries of Gakgukların Maceralarıby Melike Günyüz. The ten books in theGakgukların Maceralarıseriesare "externalfeatures" in terms of thebasicelements of children'sliterature; size, paper, cover-bound, pagelayout, letters, picture; "internalstructurefeatures"; hero, subject, message, language-expressionand "basiceducationprinciples" will be examinedunderthree main headings.

Keywords: Children'sliterature, Melike Günyüz, Gakgukların Maceraları, basicelements of children'sliterature.

[1]Öğretim Görevlisi, Başkent Üniversitesi Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi (BÜDAM) Ankara / Türkiye, ORCID: 0000-0001-9805-4047, alkanesra.63@gmail.com.

1.Giriş

Çocuk edebiyatı, çocuğun doğumundan itibaren kitaplarla buluşmasını, farklı yaşamlara kapı aralayarak eğlenmesini, öğrenmesini, kendini ve hayatı keşfetmesini sağlayan önemli bir alandır. Türkçe Sözlükte "Çocukların hayatı kavramasına yardımcı olacak, hayal gücünü geliştirici, okuma sevgisini aşılayan, eğitici bir edebiyat türü, çocuk yazını" olarak tanımlanan çocuk edebiyatı, erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır (Sever, 2003). Yalçın ve Aytaş çocuk edebiyatının edebi ve eğitici yönüne dikkat çekerek "Çocukların büyüme ve gelişmelerine; hayallerine, duygularına, düşüncelerine, yeteneklerine ve zevklerine hitap eden, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verimlerin tamamı" olarak ifade eder. Şimşek (2007), çocuk edebiyatını çocuğun dil düzeyine, duygu ve düşünce dünyasına, anlama ve kavrama becerilerine seslenen bir edebiyat olarak tanımlarken bu edebiyatın temel kaygısının çocuğa görelik ilkesi olduğuna dikkat çeker. Bilkan (2005) ise çocuk edebiyatını, "çocuklar için yazılmış eserler veya çocukça yazılmış, çocuk ruhun taşıyan eserlerin oluşturduğu edebiyat" olarak tanımlar. Tanımlardan da hareketle çocuk edebiyatı, usta kalemler tarafından üretilen, kaynağını çocuktan alan, çocuğun zihinsel ve ruhsal gelişimine katkı sağlamak, edebi zevk ve okuma alışkanlığı kazandırmak gibi işlevleri bulunan önemli bir alandır.

Çocuk edebiyatının temel işlevlerinden biri çocuğa okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmak, okuma kültürü bilincine sahip olmalarına katkıda bulunmaktır. Sever (2013)'e göre okuma kültürü, "yazılı kültür ürünlerinin dünyasıyla tanışmış; tanıştığı bu dünyanın kendine sunduğu iletileri paylaşma, sınama, sorgulama yeterliğine ulaşmış; bunların sunduğu olanaklarla yaşamayı alışkanlık haline getirmiş bireylerin edinmiş olduğu kültürdür". Çocuğun erken yaşlarda kitaplarla tanışması, bağ kurması her ne kadar önemliyse çocuğun nitelikli kitaplarla tanışması da aynı derecede önemlidir. Bu kitapların çocuğun dil, bilişsel, kişilik ve toplumsal gelişimlerine katkı sağlayacak nitelikte olması gerekir. Çocuk edebiyatı ürünleri çocuğu yaratıcı düşünmeye, estetik zevk uyandırmaya ve okuma alışkanlığı kazandırmaya yönelik olmalıdır. Çocuğa okuma alışkanlığı ve edebiyat sevgisini kazandıracak olan kitaplar ilgi çekici olmalı, çocuğun gelişim düzeyine ve yaşına hitap etmelidir. "Nitelikli bir çocuk kitabı başta biçim olmak üzere içerik, dil ve anlatım yönüyle bir bütündür ve bu bütünün parçalarının birinde meydana gelen bir eksiklik ya da sıkıntı geneli etkilemektedir" (Yılmaz, 2016). Bu nedenle çocuk edebiyatı ürünlerinin yazımı ayrı bir uzmanlık ve titizlik gerektirir.

Çocuk kitaplarında bulunması gereken bazı temel ögeler vardır. Sever (2007) bu ögeleri, dış yapı özellikleri; büyüklük, kâğıt, kapak-cilt, sayfa düzeni, harfler, iç yapı özellikleri; karakter, konu, ileti, dil ve anlatım ve temel eğitim ilkeleri olarak üç aşamada ele almaktadır. Bu çalışmanın amacı da otuzdan fazla çocuk kitabı kaleme almış, kitapları Sırpça, Bulgarca, Arapça, Almanca, Çince, İngilizce, Arnavutça, Farsça, Fransızca, Gagavuzca ve Korece'ye çevrilerek Türkiye'nin yabancı dile en çok çevrilen kitaplar arasında yer alan Melike Günyüz'ün RezaHemmatirad ile birlikte hazırladıkları*Gakgukların Maceraları* adlı diziyi temel ögeler bakımından incelemektir.

1.Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Temel Ögeler

Bu bölümde çocuk kitaplarında bulunması gereken ögeler üç başlık altında incelenecektir. Bunlar "Dış Yapı Özellikleri", "İç Yapı Özellikleri" ve "Temel Eğitim İlkeleri"dir.

1.1.Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Dış Yapı Özellikleri

Kitabın dış yapısıyla ilgili özelliklerin tümü ilk aşamada çocuğun kitaba karşı ilgi ve dikkat oluşturmasında, kitapla yakınlaşması ve bağ kurması açısından önem arz eder. Kitaplar çocuğun yaşına, gelişim düzeyine uygun olarak taşıyabileceği ağırlıkta olmalıdır. "Çocuklar genellikle değişik boyutlardaki kitapları karıştırmaktan ve okumaktan hoşlanırlar. Ancak ilke olarak, çocuk kitapları hacim ve ağırlık yönünden taşınabilir, kitaplık düzenlemesine de uygun olmalıdır." (Sever, 1995) Çocuğun değişken ruh hali aynı boyuttaki kitapları sıkıcı bulabilir, farklı boyutlardaki kitaplar

çocuğun ilgisini daha çok çeker. Küçük yaşlardaki çocuklar için büyük boyutlu kitaplar seçmek daha uygundur. Bununla birlikte genel olarak 16 × 23 cm'lik boyutlar çocuk kitapları için uygun ölçülerdir (Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016). Genişlik açısından kitabın iki kapağı açıldığında çocuğun kucak boyundan büyük olmamasına, normal aralıklı bir kitaplık rafına sığacak büyüklükte olmasına dikkat edilmelidir (Şimşek, 2007).

Çocuk için kitabın kapağı ayrı bir öneme sahiptir. Çocuğun dikkatini çekecek ilk unsur kitabın dış görünüşüdür. "Kapak çocuk için cazip olmalıdır. Kapağın üstündeki resim çok önemlidir. Çocuk kitabın içeriğini bilmeden bu resim sayesinde kitap hakkında ilk olarak fikir edinecektir. Bu sebeple kapak resmi içeriği özetleyecek mahiyette olmalıdır" (Çılgın, 2007). Aynı zamanda kapak resmi, kullanılan renkler, çocuğun renkli dünyasına hitap etmeli, sırt yazısı mutlaka bulunmalıdır. Sağlam, dayanıklı, çabuk yıpranmayacak, uzun süre saklanabilecek güzel kompozisyonlu (Şimşek, 2007) olmalıdır. Aynı zamanda kitabın kapağında resim dışında kitabın, yazarın ve yayınevinin adı bulunmalıdır. Çocuğun kitaplığında aradığı kitaba kolayca ulaşabilmek adına kitabın sırt yazısı da önemlidir. Kitaplar, çocukların yaş düzeyleri dikkate alınarak daha dayanıklı olacak biçimde tasarlanmalıdır. "Sağlam dikişli ve bez ciltli olmalı, kapak üstüne parlak kâğıttan (kuşe) gömlek (şömiz) geçirilmelidir." (Sarıyüce, 2012)

Çocuk kitaplarında kullanılan kâğıdın niteliği de oldukça önemlidir. "Çocuk kitaplarının basıldığı kâğıtlar kalın, dayanıklı, mat, iyi baskı ve renk tutabilen türden olmalıdır. Birinci ya da en az ikinci hamur kâğıtlar yeğlenmelidir." (Sarıyüce, 2012) Kuşe kâğıt çocuğun gözlerini yorar, saman kâğıtlar dayanıklı olmadığından çocuk kitapları için uygun değildir.

Çocuk kitabında yazının, satır aralıklarının ve boşluklarının, resimlerin düzen ve uyum içinde olması gerekir. Paragraflar küçük yaşlar için kısa tutulmalı, satırlar arası boşluk ilk sınıflar için bir buçuk, iki arasında olmalıyken diğer sınıflarda normal aralıklı olmalıdır. Resimler de sayfalara uygun şekilde yerleştirilmelidir. "Sayfa düzeni resimlerin yerleştirilişi, satır boşluklarının, satır başlarının, sayfa alt ve üst boşluklarının ayarlanması gibi özellikleri kapsamaktadır. Yazının başladığı kısım, yani sol marj daima aynı hizadan başlamalıdır. Bunun nedeni, çocuğa okuma alışkanlığı kazandırmaktır. Ters basma, dil bilgisi hataları, devrik cümleler olmamalıdır. Yazı, sayfaya tek sütun olarak yerleştirilmelidir. Satır aralarında, sayfa kenarlarında uygun boşluklar bırakılmalıdır." (Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016)

Kullanılan harfler çocuğun gözünü yormayacak karakterde ve büyüklükte olmalıdır. Çocuğun yaş grubu dikkate alınarak punto seçilmelidir. Karatay (2011:96)'a göre "Çocuk kitaplarında kullanılan harflerin büyüklükleri çocukların gelişim düzeyine göre farklıdır. Harf büyüklükleri 12-36 punto arasında değişebilir". Okulöncesi çocuklar için hazırlanan kitaplarda 24, 22, 20 punto büyüklüğündeki harfler kullanılmalıdır (Sever, 2006). MEB'in belirlediği yaşlara uygun puntolar şu şekildedir: "Birinci sınıflar için 20 punto, ikinci sınıflar için 18 punto, üçüncü sınıflar için 14 punto dördüncü sınıflar için 12 punto, beşinci sınıflar için 11 punto, daha üst sınıflar içinse 10 puntodan daha küçük harfler kullanılamaz." (Meb, 2012)

Çocuk kitaplarında dikkat edilmesi gereken dış yapı özelliklerinden biri de resimlerdir. Resimler sade, açık, konuyla bağlantılı ve ilgi çekici olmalıdır. Resimler estetik değeriyle çocuğun beğenisini kazanmalıdır. "Çocuk kitaplarındaki görsellik hem kitaba karşı bir ilgi çekme hem konunun anlaşılmasını kolaylaştırma hem de çocuklarda görsel estetiği geliştirme bakımından son derece önemlidir." (Arıcı, 2016) Resimlerde kullanılan renklerde bütünlük sağlanmalıdır. Bir sayfada canlı diğer bir sayfada mat renkler kullanılmamalıdır. Özellikle küçük yaşlardaki çocuklar için kitaplarda resimler metinden daha fazla yer kaplayabilir. Çocuk kitaplarında yer alan resimler, 2-3 yaşındaki çocukların ilk önemli görsel uyaranlarıdır. Bu dönemde çocuğun ilgisini uyandıran yalın özellikler taşıyan resimlere yer verilmelidir. Çocuk, 3-4 yaşından itibaren üçte ikilik resim oranının, üçte birlik yazı oranıyla desteklendiği kitaplarla buluşturulmalıdır. İlköğretim çağından itibaren okuma becerisinin de gelişmeye başlamasıyla üçte ikilik resim oranı yerini yazıya bırakmalıdır. 9-10 yaşından itibaren yazılı metnin oranı arttırılmalıdır (Sever vd., 2007). "Çocuk kitaplarının biçimsel özellikleri, resimlemeleri ve içeriği ile sanat yönünün ağır olması gerekir. Resimler, hikâye ile ilgili olmalı, hatta resimler hikâyelerin özetini oluşturmalıdır. Çocuk resimlerle hikâye arasında bağ kurabilmelidir. Resimlemelerdeki karakterler gerçeği ile örtüşmelidir." (Gültekin, 2007) Bu sebeple kitabı resimleyecek kişilerin işin uzamanı olması gerekmektedir.

1.2. Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken İç Yapı Özellikleri

İç yapı özellikleri, kitabın içeriğiyle, ne bahsettiğiyle ilgili olan bölümdür. Dış yapı özellikleri ne kadar kusursuz olsa da içerik yönünden eksik olan bir kitap hedefine ulaşamaz. Bu sebeple karakter, konu, ileti, dil ve anlatım uyum içinde ve iyi planlanmış bir şekilde sunulmalıdır.

"Çocuk, kişiliğinin gelişiminde bir modelle kendini özdeşleştirir. Bu model başlangıçta anne baba iken zamanla yerini kitap kahramanlarına bırakır" (Yavuzer, 1999). Bir yapıtta olayı yönlendiren en önemli kişi, "kahraman", "başkişi" ya da "temel kişi"; anlatılanlarla dolaylı ilgisi olan kişiler ise, "yan kişi(ler)" olarak adlandırılır (Sever, 2006). Çocuklar kahramanların fiziksel, ruhsal özelliklerinden, davranışlarından etkilenirler ve kahramanlarla özdeşleşirler. Bu durum çocuğun sosyal gelişimini etkiler. Bundan dolayı yazar kahramanını seçerken bu durumu göz önünde bulundurmalıdır. Çocuğun ilgisini daha çok kendi yaşına yakın kahramanlar çeker. Çok kahraman yerine az sayıda kahraman tercih edilmeli, kahramanların birbirleriyle olan ilişkileri karmaşık olmamalıdır. Hep ideal tipte kahramanlara yer verilmemeli; olumlu olumsuz yanlarıyla devingen karakterlere yer verilmelidir. Karakterlerin özellikleri açık ve anlaşılır şekilde verilmelidir. Metnin ilgi çekici ve akıcı olmasını sağlamak için ise karakterleri farklı anlatım yollarıyla okuyucuya tanıtmak gerekir (Düz anlatım yoluyla, Hikâyede geçen diyalogların içinde, Başkalarının düşünceleriyle, Karakterin kendi düşüncesiyle (monolog), Olayların içinde sergilediği davranışlarla).

Çocuk kitaplarındaki karakterlerin taşıması gereken başlıca özellikler şunlardır: karakter, evrensel ve ahlaki değerlere saygılı olmalı, iyiliğin ve doğruluğun savunucusu olmalı, barış yanlısı olmalı, çevrenin ve kültürel değerlerin koruyucusu olmalı, karakter, adil, çalışkan, özverili, yardımsever vb. olumlu kişilik özelliklerini taşımalıdır (Karatay, 2011).

Konu, yazarın eserinde ele aldığı, üzerinde söz söylediği düşünce, olay ya da durumdur. Konu seçimine özen gösterilmeli, çocuğun yaşı, ilgileri, cinsiyeti ve okuma eğilimleri göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuğun yaşantısından uzak olan konular seçilmemelidir. Çocuk okuduğu eserde kendi hayatından izler bulmalı, eğlenmeli, estetik yaşantılar bulmalıdır. Çocuk kitaplarında ele alınan konular, çocuklarda, güven duygusunu artırmalı, sağlam ve geçerli inançları yerleştirmeli; çocukları ulusal değerlere ve demokratik yaşayış biçimine saygınlığını sağlamalıdır. Konular, çocukların güldürü duygusunu geliştirmeli, onları eğlendirip dinlendirirken eğitmelidir" (Sever, 1995). "Çocuklara yönelik konu seçimi, onların cinsiyetlerine dayanan bir ilgiye bağlı olabileceği gibi, yaş durumlarına da bağlıdır. Yüksek kahramanlık duygularının ilgiyle benimseneceği yaş düzeyi ile duygusal gelişimin etkisiyle davranışların oluştuğu yaş düzeyindeki etki birbirinden farklıdır." (Yalçın ve Aytaş, 2005)

Konuyu yapılandırırken çatışmalardan yararlanılmaktadır. "Çatışma, metinde gerilimi sağlayan, olayların dayandığı temel ögedir; kişiler, olay ve olgular üzerinden kurulan karşıtlıklara dayalıdır" (Canlı ve Aslan, 2018: 816). Çatışmalar kişi-kişi çatışması, kişinin kendisiyle çatışması, kişi- doğa çatışması, kişi- toplum çatışması şeklinde dört bölümde ele alınır (Sever, 2008). Çatışmalar olay dizisi boyunca gerilimi artırır. Bu da çocuk okurda okuma isteği uyandıracak bir etkendir.

"Yazılı ve sözlü eserde iletilmek istenen temel duygu ve düşünceye ana fikir denir. Ana fikir bir eserin varoluş sebebidir." (Yalçın ve Aytaş, 2005) Eserlerde ele alınan ana fikir açık ve anlaşılır olmalıdır. Çocuğun anlama ve algılama düzeyine göre belirlenmelidir. Bir eserde tek bir temaya vermek yerine çeşitli temalarla metin zenginleştirilmelidir. "Yazarın sınırlı mesajlarla kalmayıp, çocuğa zengin bir dünya görüşü kazandırabilecek çeşitli temaları işlemesi gerekir. Kitapta ele alınan tema, çocuğun düzeyine uygun olarak açık bir biçimde verilmiş olmalıdır. İşlenen tema, çocuğu yanlış yargılara, kaderciliğe götürmemeli ya da çocuğu saldırgan davranışlara yöneltmemelidir." (Tuncer ve Yardımcı, 2000)

Seçilen temalar çocukta olumlu duygu ve düşünceler geliştirecek yönde olmalıdır. Çocuğa sevgi, saygı, dürüstlük ve yardımlaşma gibi değerler kazandırmalıdır. Çocukta ayrımcılığa, kaderciliğe, yanlış tutuma ve davranışa sebebiyet verecek düzeyde olmamalıdır. "Ana düşünce, çocuğu saplantılı hale getirmemeli, onun değişik olaylar arsında neden sonuç ilişkisi kurmasına yardım etmeli, esnek düşünmesini sağlamalı, yaratıcılıklarını desteklemeli, öğrenmeye karşı güdülemelidir." (Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016)

Çocuk kitaplarının bir diğer önemli yapı özelliği dil ve üsluptur. Çocuk kitaplarını büyüklerin kitaplarından ayıran en belirgin farkı eserde kullanılan dilin çocuğun anlayabileceği özellikte olmasıdır. "Çocuklar yalın ve duru bir anlatımdan hoşlanırlar. Günlük dilde pek kullanılmayan sözcük ve deyimleri anlamakta güçlük çekerler. Uzun ve karmaşık paragrafları zor okur ve kavrarlar. Yersiz benzetme ve tasvirlerden canları sıkılır. Çok kez metinde bu bölümleri atlama eğilimi gösterirler." (Şirin, 1995) Bu sebeple yazar bu hususları göz önünde bulundurup yalın ve akıcı bir dil kullanmalıdır. Dilbilgisi kuraları açısından da anlamı doğru vermek için metinde hatalar olmamalıdır. Sever'e göre, Türkçenin anlatım gücü ve olanaklarının çocuğun doğasına uygun kurgularla sezdirilmesi; anlatımın kısa, duru ve içten cümlelerle yapılandırılması; Türkçenin yazım ve noktalama kurallarına özenle uyulması; Türkçe sözcüklerin, genel olarak anlatımda egemen olması; eskimiş, dilin çevriminden çıkmış sözcüklerin kullanılmamasına dönük bir duyarlığın yaşama geçirilmesi; kitabın, Türkçenin söz varlığını, dilsel düzeyine uygun olarak çocuğun kavramsal gelişimini destekleyecek biçimde yansıtması çocuk kitaplarını dil ve anlatım açısından nitelikli kılan değişkenlerdir (2006).

1.3.Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Temel Eğitim İlkeleri

Tasarım ve içerik özellikleriyle bir bütün olarak çocuk edebiyatının ilkelerine uygunluk gösteren yapıtlar, bazı temel eğitim ilkelerinin kılavuzluğunda, çocuğun gelişim özelliklerine ve evrensel değerlere uygunluğu açısından sınanmalıdır.

Mantık yanlışlığına düşülmemeli, kitap çocuğun sağlıklı bir değerler sistemi oluşturmasına katkı sağlamalı,

Kitapta kadına ve erkeğe yüklenen anlam arasında ayrım olmamalı, toplumdaki cinsel kimliklere yönelik geleneksel yargılardan uzak olmalı,

Kitap çocukların kendi cinsel kimlikleri içinde kişiliklerini geliştirmelerine engel olabilecek kurgusal özellikler, iletiler taşımamalı,

Kitapta kurgulanan olay dizisinde, denetimci ve baskıcı anlayışları onaylayan bir yaklaşım olmamalı,

Kitap yazgıcılığı, boş inançları onaylayan, onları önemli kılmaya çalışan yaklaşımdan uzak olmalı, siyasal ve dinsel telkinlerde bulunmamalı,

Kitapta çocuğun girişimciliğini, deneme ve araştırma isteğini körelten anlayışlar olumlanmamalı,

Kitap, çocuğun düşünmesine, düş kurmasına, eğlenmesine, yaratıcılığını geliştirmesine katkı sağlamalıdır (Sever, 2006)

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Melike Günyüz ve Reza Hemmatirad tarafından kaleme alınan Gakgukların Maceraları adlı dizide yer alan kitapların çocuk edebiyatının temel ögeleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Problem Durumu

Çocuk edebiyatı çocuğun dilsel, bilişsel ve toplumsal gelişimine katkı sağlayarak okuma kültürü edinme sürecinde de ayrı bir önem taşır. Günümüzde çocuğa ve çocuk eğitimine verilen değerle birlikte çocuk kitaplarında ve yayıncılığında artış olduğu görülmektedir. Birçok yazar tarafından çocuklara yönelik eserler kaleme alınmaktadır. Çocuğa yönelik hazırlanan kitaplarda çocuğa görelik ilkesini göz önünde bulundurarak dikkat edilmesi gereken bazı temel ilkeler bulunmaktadır. Bu sebeple çocuklar için üretilmiş olan bu eserlerin çocuk edebiyatının temel ilkelerini ne derece taşıdığını belirlemek üzerinde durulması gereken önemli bir konudur.

Problem Cümlesi

Bu araştırmada temelde "*Gakgukların Maceraları* dizisinde yer alan kitaplar çocuk edebiyatının temel ögelerine uygun mudur?" sorusuna yanıt aranmıştır. Temel problem cümlesinden hareketle aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır:

1.*Gakgukların Maceraları* dizisi çocuk edebiyatında bulunması gereken dış yapı özelliklerine uygun mudur?

2.*Gakgukların Maceraları* dizisi çocuk edebiyatında bulunması gereken iç yapı özelliklerine uygun mudur?

3.*Gakgukların Maceraları* dizisi temel eğitim ilkelerine uygun mudur?

2.YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli/ Deseni

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. "Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir" (Yıldırım ve Şimşek: 2013). Elde edilen veriler betimsel analiz yaklaşımı doğrultusunda çözümlenmiştir.

2.2. Veri Kaynağı

Çalışmanın veri kaynakları tablo 1'de verilmiştir:

Tablo 1

Kitabın Adı	Yayınevi	Yayın Yılı	Resimleyen	Sayfa Sayısı
Ses Yarışması	Sedir Yayınları	2013	Reza Hemmatirad	16
Süslü Çikolata	Sedir Yayınları	2013	Reza Hemmatirad	16
Pamuk Karga	Sedir Yayınları	2013	Reza Hemmatirad	16
Şarkıcı Gukki	Sedir Yayınları	2013	Reza Hemmatirad	16
Ay Nereye Kayboldu	Sedir Yayınları	2013	Reza Hemmatirad	18
Mavi Gaki	Sedir Yayınları	2013	Reza Hemmatirad	16

2.3. Verilerin Analizi

Bu çalışmadaki kategorilerin belirlenmesinde Sever'e ait (2003, 2006, 2013)çalışmalar kaynaklık etmiştir. Dış yapı özellikleri boyutlar, kâğıt, kapak-cilt, sayfa düzeni harfler, resimler alt kategorilerine; içerik özellikleri ise konu, ileti, izlek, plan, karakterler, dil ve anlatım alt kategorilerineayrılmıştır. Aynı şekilde temel eğitsel özellikler başlığı altında da eserin çocuğun gelişim özelliklerine ve evrensel değerlere uygunluğu sınanmıştır. Kitaplar betimsel analizle incelenmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2013)' e göre; betimselanaliz önceden belirlenmiş bir çerçeveyebağlı olarak nitel verilerin işlenmesi,bulguların tanımlanması ve tanımlananbulguların yorumlanması adımlarını içerenanaliz yaklaşımıdır.Bu analiz türünde doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilebilmektedir.

3.BULGULAR

3.1.*Gakgukların Maceraları* Dizisinde Yer Alan Kitapların Dış Yapı Özellikleri Açısından İncelenmesi

Bu bölümde *Gakgukların Maceraları* dizisinde yer alan kitaplar dış yapı özellikleri açısından incelenmiştir. İncelemeler sonucunda elde edilen bulgular aşağıdaki tablolarda sunulmuş ve açıklamalara yer verilmiştir.

Tablo 2. Kitapların Boyutlara Göre Dağılımı

Boyut	**f**	**%**
Küçük (12 x 15)	0	0
Orta (16 x 22)	6	100
Büyük (22 cm ve üstü)	0	0
Toplam	**6**	**100**

Gakgukların Maceraları dizisinde yer alan kitapların tamamı 20 x 20 cm boyutundadır. Kitaplar büyüklük bakımından orta boyuta sahiptir ve okulöncesi dönemdeki çocukların yaşına, gelişim düzeyine uygun olarak rahatlıkla taşıyabilecekler boyuttadır.

Tablo 3. Kitapların Kâğıt Niteliğine Göre Dağılımı

Kâğıt	**f**	**%**
Beyaz kuşe kâğıt	6	100
Sarı kuşe kâğıt	0	0
Toplam	**6**	**100**

Gakgukların Maceraları dizisinde yer alan kitapların tamamının sayfa düzenlemesinde beyaz kuşe kâğıt kullanılmıştır. Kâğıt niteliği, gözü yormayan ve yazıları rahatlıkla okunabilecek şekildedir. Okul öncesi dönemdeki çocuklar için sayfaların dayanıklı olması kitapların uzun süre kullanılması açısından önemlidir.

Tablo 4. Harflerin Boyutunun Yaş Düzeyine Göre Dağılımı

Düzey	**Punto**	**f**	**%**
Okul öncesi ve 1.sınıf	20 ve üstü	6	100
2.sınıf	18 ve üstü	0	0
3.sınıf	14 ve üstü	0	0
4.sınıf	12 ve üstü	0	0
Toplam		**6**	**100**

Tablo 4'e bakıldığında *Gakgukların Maceraları* dizisinde yer alan kitapların tamamı 20 punto yazı boyutunda olduğu görülmektedir.Seçilen harflerin boyut, renk ve kalınlıkları okuma isteği ve

kolaylığı yaratmaktadır yani okunabilirliği açısından seslendiği yaş grubu için uygundur. Çocuğun rahatlıkla okuyabileceği özelliklere sahiptir.

Tablo 5. Kitapların Kapak Tasarımına Göre Dağılımı

Kapak Tasarımı	**f**	**%**
Ciltli	0	0
Ciltsiz	6	100
Toplam	**6**	**100**

Gakgukların Maceraları dizisinde yer alan kitaplarda sırt kısmı tutkalla yapıştırılmış dikişli karton kapak kullanılmıştır. Küçük yaşlardaki çocukların kitapları daha uzun süre kullanabilmeleri adına kitapların sırt kısımlarının bu şekilde tasarlanması fayda sağlayacaktır. Kitapların kapak resimleri de kitap ismi/içeriği ile uyum içerisindedir, çocukta kitaba yönelik merak uyandıracak bir şekilde resimlendirilmiştir.

Gakgukların Maceraları dizisindeki kitapların sayfa düzenlemesi incelendiğinde kenar boşlukları, metin- resim oranı çocuk kitaplarında bulunması gereken sayfa düzenine uygun biçimdedir.Satır boşlukları, sayfa alt ve üst boşluklarının ayarlanması, yazının başladığı kısım çocukta okuma alışkanlığı kazandıracak şekilde, ilkelere uygun olarak düzenlenmiştir. Yazılar ve resimler de üst üste gelmeyecek şekilde düzenlenmiştir. Metin ve resim uyumu çocukta estetik zevk uyandıracak düzeydedir. Kitaplarda yer alan sayfa düzenine ilişkin örneklerden bazıları şunlardır:

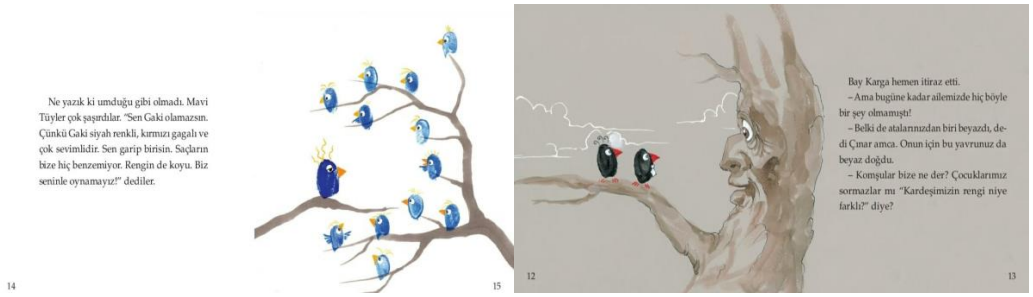

Resim 1: Pamuk Karga

Kitaptaki resimler Reza Hemmatirad tarafından çizilmiştir. Bu dizinin tamamının resimlendirilmesinde parmak izi tekniği kullanılmıştır. Resimlerin özgün olması çocuğun ilgisini kitaba çekmeye katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda bu dizideki kitapların sonunda parmak iziyle resim yapma etkinliğine de yer verilmiştir. Resimlerin yazıyla birlikte anlam bütünlüğü oluşturması bakımından ayrı bir önemi vardır. Resimler konuyu destekleyecek nitelikte açıklayıcı özellikler taşımaktadır.

Kitapların kapak resimleri dışında toplamda 48 resim kullanılmıştır. Dizide yer alan kitaplar genel itibariyle okulöncesi dönemdeki çocuklar için ideal olan üçte ikilik resim üçte birlik yazı oranına karşılamaktadır. Resimlerin tamamı çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygundur. Çocukta olumsuz tutum ve davranış oluşturacak resimler yer almamaktadır. Kitapta yer alan resimler metnin anlamını tamamlayacak niteliktedir (Resim 1). Resimler metne görsel yorum katmaktadır. Resimler çocuğu düşündürecek, eğlendirecek özelliktedir (Resim 2).

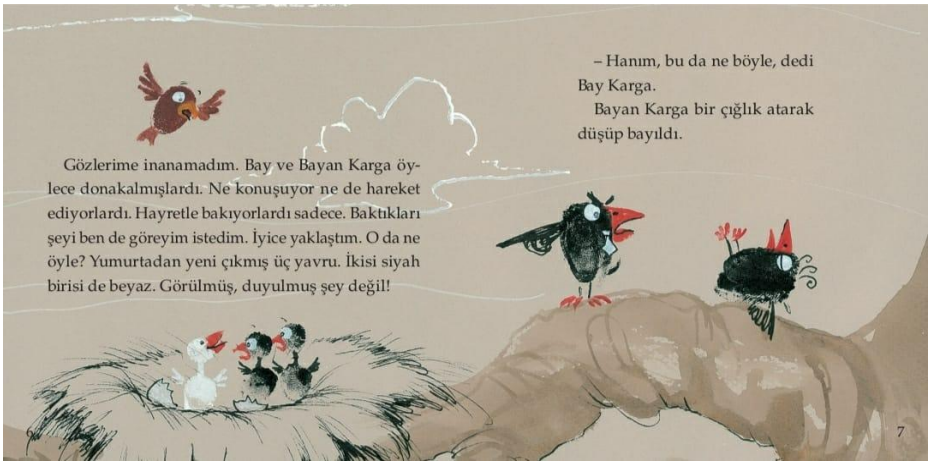

Resim 2: Süslü Çikolata

Farklı bir tarzla hazırlanmış olan resimler çocuklarda resim yapma isteği uyandıracaktır. Parmak izi tekniğiyle resimlendirilmiş olan bu dizide yer alan parmak iziyle resim yapma etkinlikleri de (Resim 3-4) bu amaca uygun hazırlanmıştır.

Resim 3: Ay Nereye Kayboldu?

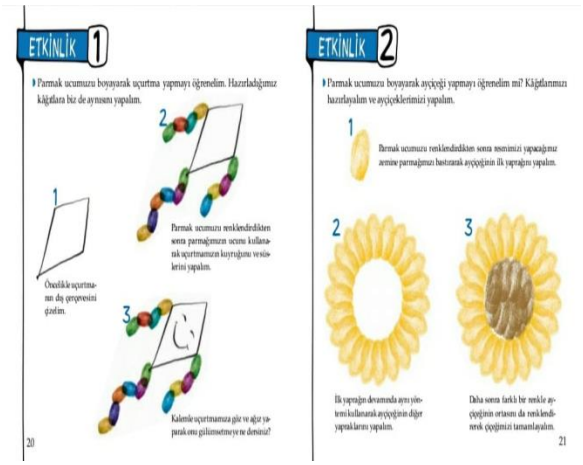

Resim 4: Ay Nereye Kayboldu?

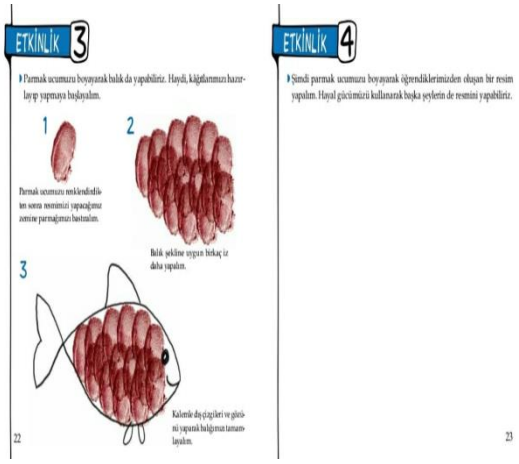

3.2.*Gakgukların Maceraları* Dizisinde Yer Alan Kitapların İç Yapı Özellikleri Açısından İncelenmesi

Bu bölümde *Gakgukların Maceraları* dizisinde yer alan kitaplar iç yapı özellikleri açısından incelenmiştir. İncelemeler sonucunda elde edilen bulgular aşağıdaki tablolarda sunulmuş ve açıklamalara yer verilmiştir.

Tablo 6. Kitapta Yer Alan Karakter Özelliklerinin Sayısal Dağılımı

Kitaplar	Açık		Kapalı		Devingen		Durağan	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Ses Yarışması	1	2.12	6	12,77	0	0	7	14.90
Süslü Çikolata	4	8,51	5	10,64	0	0	9	19,14
Pamuk Karga	2	4,26	9	19,14	1	2.12	10	21,28
Şarkıcı Gukki	1	2,12	6	12,77	0	0	7	14,90
Ay Nereye Kayboldu	0	0	7	14,90	2	4,26	5	10,63
Mavi Gaki	2	4,26	4	8,51	0	0	6	12,77
Toplam	**10**	**21,27**	**37**	**78,73**	**3**	**6,38**	**44**	**93,63**

Gakgukların Maceraları adlı dizide yer alan karakterler kargalar, baykuşlar, serçeler, bülbüller, kaplumbağalar, yarasalar, kartal, dağ ve aydır. Dizideki temel kişiler kargalardır. Diğerleri anlatılanlarla dolaylı ilgisi olan yan kişilerdir. Kitapta yer ala karakterler davranış ve eylemleriyle, konuşmalarıyla, fiziksel özellikleriyle, diğer karakterlerin yorumları ve yazarın yorumu gibi çeşitli yollarla geliştirilmiştir.

Dizide farklı türlerde karakterlere yer verilmiştir. Tablo 5'te görüldüğü üzere Ay Nereye Kayboldu kitabı dışındaki tüm kitaplarda açık karakterler (%21,27) bulunmaktadır. Kitapta yer alan açık karakterlere ilişkin bazı örnekler şunlardır:

"*Ablam Süslü Çikolata ile arkadaşları Şıpıdık Akide ve Çıtkırıldım Bonbon çok komikler. Akşama kadar ellerinde gazeteler şarkıcıların resimlerine bakıp duruyorlar. Sonra da aynanın karşısına geçip onlara benzemeye çalışıyorlar.*

…Çünkü saçlarını tarıyorlar Kendilerini pek bir güzel buluyorlar. Başka kimselerle konuşmuyorlar. Dönüp bize bakmıyorlar. Bizi bir şeyden anlamaz sanıyorlar." (Süslü Çikolata s.3-5)

"*Ay affedersiniz! Kendimi tanıtmayı unuttum. Ben, kargaların alt katında yaşıyorum. Serçelerin en küçük oğluyum. Adım Tombiş. Koskocaman Çınar amcanın dallarında yaşıyoruz. Biz, kargalar, bir de yazın gelen kırlangıçlar… Hep bir aradayız.*" (Pamuk Karga, s.3)

"*Gaki, onlarla sadece oynamak istemiyordu. Onlarla yaşamak istiyordu. Dahası Tıpkı onlar gibi olmak istiyordu. Bu düşüncesini Mavi Tüylere açtı. Mavi tüyler şaşırdılar. Gaki'ye baktılar. "Sen çok sevimlisin. Bizimle oynayabilirsin. Ama siyahsın ve kırmızı gagalısın. Üzgünüz ama bizden çok farklısın. Bizimle yaşayamazsın" dediler.*" (Mavi Gaki, s.6)

Dizide yer alan kapalı karakter sayısı 37'dir. Her kitapta kapalı karakterlere (% 78,73) yer verilmiştir. Kitaplarda yer alan kapalı karakterlere yönelik örneklerden bazıları şu şekildedir:

"*Yüksekteki Dağ amca onu görmüş olmalı" diyor kuşlar. Oysa Dağ amcanın hiçbir şeyden haberi yok.*

"Şu zirvede yaşayan kartal görmüş olmalı Ay'ı" diyor kuşlar. Oysa Dağ amcanın hiçbir şeyden haberi yok.

"Şu geceleri gezen yarasalar görmüş olmalı Ay'ı" diyor kuşlar. Oysa yarasaların da hiçbir şeyden haberi yok." (Ay Nereye Kayboldu? s.9-13)

"*Ben ve arkadaşlarım eğlenmek istediğimiz zaman onlara bakıp bakıp gülüyoruz. Hatta gülmekten ölüyoruz.*" (Süslü Çikolata, s.5)

Dizideki Pamuk Karga ve Ay Nereye Kayboldu adlı kitaplarda devingen karakterler (%6,38) yer almaktadır. Devingen karakterlerle ilgili kullanımlar şu şekildedir:

"*Bizim yaramaz, Baykuş dedenin dediğini yapıyor. Gidip Ay'dan özür diliyor. Hem Ay mutlu oluyor bu işe hem de bizim kuşlar. Gündüzleri de ötüyorlar Ay'a karşı geceleri de…*" (Ay Nereye Kayboldu? s.18)

"*Arkadaşlarım ve ben artık onun bu durumuyla eğlenmiyoruz. Çok üzülüyoruz*" (Süslü Çikolata, s.16)

Tablo 7. Kitapta Yer Alan Çatışmaların Sayısal Dağılımı

Çatışmanın Türü	**f**	**%**
Kişi- Kişi Çatışması	4	40
Kişinin Kendisiyle Çatışması	1	10
Kişi-Toplum Çatışması	4	40
Kişi- Doğa Çatışması	1	10
Toplam	**10**	**100**

Yazar, konularını farklı çatışmalardan yararlanarak kurgulamıştır. Tablo 6'dan hareketle incelenen kitaplarda en çok kişi- kişi çatışması ve kişi-toplum çatışmasının yer aldığı görülmektedir. Kitaplarda yer alan çatışmalara yönelik bazı örnekler şu şekildedir:

"*Gaki, onlarla sadece oynamak istemiyordu. Onlarla yaşamak istiyordu. Dahası tıpkı onlar gibi olmak istiyordu. Bu düşüncesini Mavi Tüylere açtı. Mavi Tüyler şaşırdılar. Gaki'ye baktılar. "Sen çok sevimlisin. Bizimle oynayabilirsin. Ama siyahsın ve kırmızı gagalısın. Üzgünüz ama bizden çok farklısın. Bizimle yaşayamazsın." dediler.*" (Mavi Gaki, s.6)

"*Baykuş dede, kuşları susturuyor. "İçinizden biri Ay'a 'Sen çok çirkinsin! Hem de yüzün sivilceli.' demiş. Zavallı Ay! Çok utanmış. Bulutların arasına saklanmış. O yaramazın gidip özür dilemesi gerekiyor.*" (Ay Nereye Kayboldu? s.17)

Peki ya akrabalara ne demeli! Onlar bülbül değil ki bülbül sesi dinlesinler. Kargalar sadece karga sesi dinlerler. "Bak Gukki" diyorlar sonunda.

"Seninle övünüyoruz. Sesin çok güzel! Ama biz buna daha fazla dayanamayız! Ya susarsın ya da gaganı bağlarız!" (Şarkıcı Gukki s.5-7)

"*Bay Karga sinirli sinirli sordu.*

– Söyle Çınar amca, hiç beyaz karga olur mu?

– Belki de olur. Allah'ın işine karışacak değilsiniz ya? Bay Karga hemen itiraz etti.

– Ama bugüne kadar ailemizde hiç böyle bir şey olmamıştı!

– Belki de atalarınızdan biri beyazdı, dedi Çınar amca. Onun için bu yavrunuz da beyaz doğdu.

– Komşular bize ne der? Çocuklarımız sormazlar mı "Kardeşimizin rengi niye farklı?" diye? (Pamuk Karga, s.10-13)

Mavi Gaki adlı kitapta kişi-toplum, Ay Nereye Kayboldu? adlı kitapta kişi- doğa, Şarkıcı Gukki adlı kitapta kişi-toplum, Pamuk Karga adlı kitapta kişi-kişi çatışmasına yer verilmiştir. Kitapta yer alan

çatışmalar çocuğun anlam düzeyine uygun olarak çocukta okuma ilgisi ve isteği uyandıracak özelliktedir.

Gakgukların Maceraları adlı dizide kargaların başından geçen olaylar konu edilmiştir. Birey olma bilinci, yaratılıştan gelen özellikleri kabul, bireysel farklılıklara saygı duyma gibi konular sevgi, saygı ve hoşgörüyü ön plana çıkararak ele alınmıştır. İncelenen eserlerde konunun yapılandırmasını zayıflatacak "abartılmış merak", "raslantısallık" ve "duygusallık" gibi ögelere yer verilmediği gözlenmiştir.

Tablo 8. Kitaplardaki Temaların Sayısal Dağılımı

Temalar	**f**	**%**
Birey ve Toplum	3	15
Kişisel Gelişim	4	20
Doğa ve Evren	1	5
Sanat	2	10
Erdemler	5	25
Duygular	5	25
Toplam	**20**	**100**

Tabloda 7'de görüldüğü üzere kitaplarda yer alan genel temalar Birey ve Toplum, Kişisel Gelişim, Doğa ve Evren, Sanat, Erdemler ve Duygular'dır. Erdemler temasında azimli olma, affetme yardımlaşma, saygı, sevgi; Duygular temasında bağışlama, beğenme, takdir etme, umut etme; Kişisel gelişim temasında başarı, yetenek; Birey ve Toplum temasında bireysel farklılıklar, bireysel farklılıklara saygı, komşuluk ilişkileri; Sanat temasında müzik, Doğa ve evren temasında ise evren alt temalarına yer verilmiştir.

Gakgukların Maceraları dizisini dil ve anlatım açısından ele aldığımızda ise incelenenkitaplarda cümleler okul öncesi dönemdeki çocukların anlayabileceği düzeyde kısa ve yalın olarak kullanılmıştır. Kitaplarda noktalama işaretleriyle ilgili bir yanlışlık görülmemiştir. Ses Yarışması adlı kitapta "patırdı" kelimesinin yanlış yazımı dışında kitapların genelindeyazım kurallarına dikkat edilmiştir. Genellikle kurallı ve etken çatılı cümleler kullanılmıştır az da olsa devrik, eksiltili, edilgen çatılı cümlelere de yer verilmiştir. Dizide yer alan kitaplarda ikileme, sıfat ve bağlaç kullanımı ön plana çıkmıştır. İncelenen kitaplarda yer alan ikileme, sıfat ve bağlaçlarla ilgili örneklerden bazıları şöyledir:

Ben ve arkadaşlarım eğlenmek istediğimiz zaman onlara bakıp bakıp gülüyoruz. (Süslü Çikolata,

Yoksa onlar öyle kolay kolay susmazlar." dedim.(Pamuk Karga, s.6)

Çınar amca önce herkese tek tek baktı. (Pamuk Karga, s.10)

Bay Karga sinirli sinirli sordu.(Pamuk Karga, s.10)

"O geceleri parıl parıl parlayan şey de nedir?" diye sormuyorlar.(Ay Nereye Kayboldu? s.5)

Güzel sesliler, çirkin sesliler, kalın sesliler, ince sesliler… Hepsi de bu yarışmaya katılmış. (Ses Yarışması, s.10)

Usta müzisyenler, büyük sanatçılar darılmışlar. "Gerçek sanata, gerçek sanatçıya saygı nerede kaldı?" diyorlar. (Ses Yarışması, s.15)

Doktor Hepbilir, Gakguk diyarının en usta estetik cerrahıdır. (Süslü Çikolata, s.11)

Oğlum, Mavi Tüyler çok iyi, dost canlısı komşularımız. (Mavi Gaki, s.5)

"*Sen Gaki olamazsın. Çünkü Gaki siyah renkli, kırmızı gagalı ve çok sevimlidir. Sen garip birisin. Saçların bize hiç benzemiyor. Rengin de koyu. Biz seninle oynamayız!" dediler*. (Mavi Gaki, s.14)

Ne konuşuyor ne de hareket ediyorlardı. (Pamuk Karga, s.6)

Hem karasın hem kocamansın.

Hem üzgün hem mutsuz Gukki.

Hem şarkı söylüyor hem alkış alıyor.(Şakıcı Gukki, s.13)

Hem Ay mutlu oluyor bu işe hem bizim kuşlar. (Ay Nereye Kayboldu?, s.18)

3.3.Gakgukların Maceraları Dizisinde Yer alan Kitapların Eğitsel İletiler Açısından İncelenmesi

Gakgukların Maceraları adlı dizide yer alan kitaplarda insanın sahip olduğu kişisel özelliklerini kabul etmesi ve buna saygı duyması, başkalarına özenmemesi gerektiği gibi konular ele alınmıştır. Bununla beraber arkadaşlık, komşuluk, kardeşlik ilişkilerine de yer verilmiştir. İncelenen kitaplarda kadına ve erkeğe yüklenen anlam arasında bir ayrım, toplumdaki cinsel kimliklere yönelik geleneksel yargılar yer almamıştır.

Azimli olma, çalışma, sabır, affetme gibi erdemler ön plana çıkarılmıştır. Bireylerin kendileriyle barışık, bireysel farklılıklara saygılı, özentilikten uzak bir kişilik geliştirmelerine katkı sağlayacak anlatımlara yer verilmiştir. Kitaplarda buna ilişkin bazı örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

"Her sorunu çözen bilge baykuş bu sorunu da çözüveriyor. Şimdi bizim gençler, usta sanatçılardan eğitim alacak. Böylece gerçek birer sanatçı olacaklar. En Güzel Kuş Sesi Yarışması'nı da bakarsınız onlar kazanır." (Ses Yarışması, s.16)

"Süslü Çikolata'nın tam da Şarkıcı Lolipop gibi bir gagası oldu. Şimdi arkadaşları Çıtkırıldım Bonbon'la Şıpıdık Akide ona imrenerek bakıyorlar. Keşke onların da böyle gagası olsa.Ama ortada gerçekten çok önemli bir sorun var. Süslü Çikolata eskisi gibi yemek yiyemiyor. Zavallı Süslü, kamış olmadan su bile içemiyor.

Arkadaşlarım ve ben artık onun bu durumuyla eğlenmiyoruz. Çok üzülüyoruz." (Süslü Çikolata, s.16)

"Çınar amca, Bay Karga'yı susturdu.

– Farklılık güzel bir şeydir, dedi sadece.

Bayan Karga, Çınar amcaya sevgiyle baktı. O bir anneydi. Beyaz bile olsa bu onun yavrusuydu." (Pamuk Karga, s.15)

Bizim Gukki şimdi kurbağaların baş şarkıcısı. Hem şarkı söylüyor hem alkış alıyor. (Şarkıcı Gukki, s.16)

Yukarıda verilen örneklerde görüldüğü üzere Ses Yarışması adlı kitapta eğitim, yardımlaşma; Süslü Çikolata adlı kitapta kardeşlik; Pamuk Karga adlı kitapta bireysel farklılıklar ve anne sevgisi; Şarkıcı Gukki adlı Kitapta azimli olmanın önemi gibi değerler yer almaktadır.

İncelediğimiz kitaplarda, Pamuk Karga adlı kitapta yer alan aşağıdaki ifadeler dışında dinsel veya siyasal bir telkin, yazgıcılık ve boş inançları onaylayan bir kullanım yer almaz:

"Bay Karga sinirli sinirli sordu.

– Söyle Çınar amca, hiç beyaz karga olur mu?

– Belki de olur. Allah'ın işine karışacak değilsiniz ya?"

Bay Karga hemen itiraz etti.

– Ama bugüne kadar ailemizde hiç böyle bir şey olmamıştı!

– Belki de atalarınızdan biri beyazdı, dedi Çınar amca. Onun için bu yavrunuz da beyaz doğdu." (s.11-13)

Gakgukların Maceraları adlı dizide yer alan altı kitap eğitsel iletiler açısından incelendiğinde çocuk edebiyatı eserlerinin taşıması gereken özelliklerin bulunduğu görülmektedir.

4. SONUÇ

Gakgukların Maceraları adlı dizide yer alan altı kitap çocuk edebiyatının temel ögeleri açısından incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Dış yapı özellikleri açısından çalışmada yer alan kitapların tamamı orta boyutta, ciltsiz, kuşe kâğıt olarak tasarlanmıştır. Kitapların boyutlarının aynı olması çocuğun kitaplık alışkanlığına katkı sağlayacaktır. Kâğıdın kaliteli olması ve göz yormaması çocuk kitaplarında olması gereken niteliklere uygundur. Kitapların tamamında sırt kısmı tutkalla yapıştırılmış dikişli olması okul öncesi dönemdeki çocukların kitabı daha uzun süre kullanabilmesine olanak verecektir. Sayfa düzeni bakımından kenar boşlukları, metin-resim oranı ve bunların uyum içinde verilmesi çocuk kitaplarında bulunması gereken özelliklere uygundur. Kitapların tamamında yer alan özgün çizimlerin kullanıldığı resimler çocukta olumlu tutum oluşturacak şekildedir.

İç yapı özellikleri açısından*Gakgukların Maceraları* adlı dizide yer alan karakterler kargalar, baykuşlar, serçeler, bülbüller, kaplumbağalar, yarasalar, kartal, dağ ve aydan oluşmaktadır. Dizideki temel kişiler kargalardır. Diğerleri anlatılanlarla dolaylı ilgisi olan yan kişilerdir. Karakterler davranış ve eylemleriyle, konuşmalarıyla, fiziksel özellikleriyle, diğer karakterlerin yorumları ve yazarın yorumu gibi çeşitli yollarla geliştirilmiştir. Kitapta farklı çatışma türlerine yer verilerek okuyucunun ilgisi canlı tutulmuştur. Kitaplarda birey ve toplum, kişisel gelişim, erdemler gibi temalar ön plana çıkmıştır. Dil ve anlatım açısından kitaplarda yazım ve noktalamaya dikkat edilmiştir.

Eğitsel iletiler açısından kitaplar incelendiğinde kitaplardaki konular ve konunun ele alınışı okul öncesi dönemdeki çocuğun ilgisini çekecek biçimdedir. Azimli olma, çalışkanlık, affetme, bireysel farklılıklara saygı gibi çocuğun kişisel gelişimini destekleyecek konulara yer verilmiştir.

KAYNAKÇA

Canlı, S. ve Aslan, C. (2018). Çetin Öner'in "Gülibik" adlı çocuk romanının yapısal ve eğitsel ilkeler açısından incelenmesi. Elementary Education Online, 17(2), 812-833.

Gültekin Erdal, MEB Yayınları Çocuk Kitaplarının Resimlemelerine Genel Bakış, II. Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 04- 06 Ekim 2006 Sempozyum Bildirileri, Ankara, (Yayıma Hazırlayanlar: Prof. Dr. Sedat Sever), Ankara, 2007.

Günyüz, Melike, Hemmatirad, Reza(2013), Ses Yarışması, Sedir Yayınları, İstanbul.

Günyüz, Melike, Hemmatirad, Reza (2013), Süslü Çikolata, Sedir Yayınları, İstanbul.

Günyüz, Melike, Hemmatirad, Reza (2013), Pamuk Karga, Sedir Yayınları, İstanbul.

Günyüz, Melike, Hemmatirad, Reza (2013), Şarkıcı Gukki, Sedir Yayınları, İstanbul.

Günyüz, Melike, Hemmatirad, Reza (2013), Ay Nereye Kayboldu?, Sedir Yayınları, İstanbul.

Günyüz, Melike, Hemmatirad, Reza (2013), Mavi Gaki, Sedir Yayınları, İstanbul.

Karatay, H. (2011). Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler, Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı, (1. Baskı) Ankara: Grafiker Yayınları

Sarıyüce, H. L. (2012), Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Ansiklopedisi 1. (1. Baskı). İstanbul, Nar Yayınları,

Sarıyüce, H. L. (2012). Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Ansiklopedisi 2. (1. Baskı). İstanbul, Nar Yayınları,

Sever, Sedat (2003), Çocuk Edebiyatı, Kök Yayıncılık, Ankara.

Sever, Sedat (2013). Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü, Tudem Yayınları.

Sever, Sedat (2006). Çocuk Edebiyatı Öğretimi Nasıl Olmalıdır? II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Ankara.

Sever, Sedat, Selahattin Dilidüzgün Necdet Neydim ve Canan Aslan (2007); İlköğretimde Çocuk Edebiyatı, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir.

Şimşek, Tacettin (2007). Çocuk Edebiyatı, Suna Yayınları, Konya.

Şirin, Mustafa Ruhi (1995). 99 Soruda Çocuk Edebiyatı, Çocuk Vakfı Yayınları.

Temizyürek, Fahri, Şahbaz, Namık Kemal, Gürel, Zeki (2016). Çocuk Edebiyatı. (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Tuncer, H., Yardımcı, M. (2000). Çocuk Edebiyatı. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. Ankara: ABC Matbaacılık

Türk Dil Kurumu. (2022). Türkçe sözlük. www.tdk.gov.tr

Yalçın, Alemdar, Aytaş, Gıyasettin (2008). Çocuk Edebiyatı, Akçağ Yayınları, Ankara.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık

GÜMÜŞ GÖL'ÜN SAKİNLERİ

Semra İREZ[1]

Özet

Melike Günyüz, modern çocuk edebiyatının yaşayan temsilcilerinden biridir. Akademisyen kimliğiyle de tanıdığımız Günyüz, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okumuş, Eski Türk Edebiyatı alanında da doktorasını tamamlamıştır. Çocuğa yönelik birçok proje üzerinde de çalışan Günyüz'ün Çocuk edebiyatının problemleri üzerinde de durduğunu ve bu hususta çözüm önerileri de sunduğunu görüyoruz. Çocuk edebiyatı ürünleri içinde masallara daha çok yer veren Günyüz'ün kitapları 13 dile çevrilmiştir. Bu masallar aynı zamanda renkli resimlerle desteklenerek çocukların ilgisini çekecek bir zenginliğe ulaştırılmıştır. Günyüz'ün masalları içinde dikkat çeken eserlerinden biri de *Gümüş Göl Masalları*'dır. Bir dizi hâlinde yayımlanan bu masallarda küçük çocuklara yönelik birçok ibretlik olay yer almaktadır. Biz de bu bildiride Melike Günyüz'ün *Gümüş Göl Masalları*'nı ele alarak ondaki şahıs kadrosunu ortaya çıkarmaya çalışacağız. Çalışmamızda önce Melike Günyüz ve eserleri üzerinde duracak; daha sonra *Gümüş Göl Masalları*'nın Sakinleri'ni ortaya çıkarmaya çalışacağız. Böylece Günyüz'ün şahıs kadrosu genel anlamıyla ortaya çıkacaktır.

Anahtar Kelimeler: Melike Günyüz, *Gümüş Göl Masalları*, Türk masalları, Çocuk edebiyatı, masal kişileri.

RESIDENTS OF GÜMÜŞ GÖL

Melike Günyüz is one of the living representatives of modern children's literature. Günyüz, who we also know as an academician, studied at the Department of Turkish Language and Literature and completed his doctorate in the field of Old Turkish Literature. We see that Günyüz, who also works on many projects for children, also focuses on the problems of children's literature and offers solutions in this regard. Günyüz's books, which include fairy tales more among children's literature products, have been translated into 13 languages. These tales were also supported with colorful pictures and reached a richness that would attract the attention of children. One of the works of Günyüz that draws attention among his tales is Tales of the Silver Lake. There are many exemplary events for young children in these tales, which were published as a series. In this paper, we will try to reveal the cast of characters in Melike Günyüz's Tales of the Silver Lake by considering it. In our study, we will first focus on Melike Günyüz and her works; then we will try to uncover the Inhabitants of Tales of Silver Lake. Thus, Günyüz's personal cast will emerge in its general sense.

Key Words: Melike Günyüz, Tales of Gümüş Göl, Turkish fairy tales, Children's literature, fairy tale characters.

Giriş

Masalı, "Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatım türü olarak tanımlayabiliriz. Olağanüstü, insanların genelde şaşkınlıkla karşıladığı, alışılmışın dışında olan, farklı ve genelde çok güzel bulunan olay ve durumları niteleyen bir terimdir. Anlatı türleri içinde özellikle masallarda olağanüstülüğün bulunması beklenir ve birçok masal tanımı bu sözcük

[1]Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, semrairez@gmail.com

merkezli olarak yapılır. Türkiye'de masal konusuna yönelimle birlikte bu türün çeşitli özelliklerini öne çıkaran birçok tanım ve açıklama yapılmıştır. Ferit Develioğlu'nun, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat adlı eserinde "Mesel" başlığı altında "Terbiye ve ahlâka faydalı, yararlı olan hikâye "şeklinde ifade edilmektedir. Todorov'a göre olağanüstü; bilinmeyen, hiç görülmemiş, gelecek bir olayın karşılığı olmakla birlikte; masal ve efsanelerin okuyucuda uyandırdığı tüm heyecan, hoşluk ve merak duygusunun ötesinde olağanüstü yolculuğun gerçek amacı da evrensel gerçekliğin bütünsel keşfidir (Todorov,2012:48-61). Masal her ne kadar doğrudan doğruya bir telkin vasıtası değilse de dolayısıyla ahlâkîdir.(Gökşen, Türk Dili, Cilt 3,Sayı:33) Sakaoğlu'na göre ise masal, kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür (Sakaoğlu, 2002:4).M. Güner Demiray'a göre, "Masallar olayların, insan düşüncelerinin, adaletli, mutlu bir dünya arzu ve özlemlerinin imgelerle ve simgelerle zenginleştirilerek yaratılmış öyküleridir."

Masal tarihini ele alırsak Türk masalları tarihin bilinmeyen bir devrinden beri sözlü gelenekte yaşamaktadır. Bu masalların toplanıp yazıya geçirilmesi 19. yüzyıldan sonra olmuştur. Türkiye'de halk ağzından derlenmiş en eski masal kitabı Billur Köşk'tür. Dünya edebiyatında masal türündeki ilk eser, aynı zamanda bir fabl da olan, Hint edebiyatının ürünü olan ve Beydeba'nın yazdığı Kelile ve Dimne sayılabilir. İngiliz yazar Oscar Wilde, Danimarkalı Andersen ile Fransız La Fontaine Dünya edebiyatında masallarıyla tanınırlar. Masal olağanüstülükler üzerine kuruludur. Dolayısıyla masalda geçen olaylar, mekânlar, kahramanlar olağanüstü özellik taşır. Masalların kahramanları genel olarak normal insanlar, olağanüstü özelliklere sahip insanlar, hayvanlar, hayali-olağanüstü canlılar vb.dir. Masallar aynı zamanda iyilik, doğruluk ve ahlakî değerler konusunda eğitici bir işleve sahiptir. Hoş vakit geçirme, eğlenme, eğlendirme işlevi vardır. Masallar, toplumların kültür birikimleri olup nesilden nesle aktarılarak varlıklarını sürdürürler. Masallar genellikle toplumun kültürel ve ahlâkî kurallarını hayal ürünü motiflerle ve gerçek üstü kahramanlarla dinleyiciye ulaştırırlar. Bu nedenle masalların eğitimsel işlevleri önemsenmiş ve özellikle çocukların masalla beslenmesinin onların gelişimi açısından yarar sağlayacağı sıkça vurgulanmıştır.

Masal tanımları ve tarihçesinden aynı zaman da bu türün çocuklar üzerindeki doğrudan etkisinden yola çıkarak günümüze bu türde ışık tutan modern çocuk edebiyatının önemli temsilcilerinden Melike Günyüz'ün Çocuk Edebiyatı Okumaları kitabı "Kök Metinler, Metinlerarası İlişkiler, Karşılaştırmalı Okumalar" başlığı altında yaptığı akademik inceleme, günümüz edebi metinlerinden Dede Korkut Hikâyelerine bir keşif çalışması yürütüyor. Güncel çocuk edebiyatı metinlerinin kökenlerini 14. ve 15. yüzyılda Oğuz Türkçesiyle yazılmış anonim metinlere kadar götüren Günyüz, kurduğu metinlerarası ilişkilerle tesis ettiği anlatısal köprülerle yeniden birbirine bağlıyor. Günyüz masal türüne klasik bir bakış açısı ile yaklaşmamış, yeni bir boyut getirmiştir. Yazar eski edebiyata olan bağı ile eski ve yeni edebiyatı birleştirerek eserlerine yansıtmıştır. TRT Akademinin "Çocuk ve Çocukluk Felsefesi Üzerinde Tartışmamız Lazım" röportajında sorulan *İyi hikâye nasıl yazılır? Niçin iyi bir hikâyemiz olmak zorunda? Buradan başlayalım sorusuna verdiği cevap "*Çocuk kitabı, herkesin kolayca yazabileceğibir metin hâline indirgeniyor. Herkes yazabilir noktasına geldiği andazaten nitelik ve kalite problemiyle karşılaşıyorsunuz. Hayır, herkes çocuk kitabıyazamaz. Bence Kur'an kıssası okumamış, *Mesnevî* ile yolu kesişmemiş, bu topraklardanneşet etmiş mitolojik hikâyelerden haberi olmamış, dünya edebiyatınınklasiklerini okuyup incelememiş, divan şiirini anlamaya çalışmamış kişilerin çocuk kitabı yazmaması gerekiyor(https://dergipark.org.tr/tr/pub/trta/issue/45884/579192).Bu cevap yazarın çocuk edebiyatı ürünlerine salt bir bakış açısı ile yaklaşmadığını gözler önüne sermektedir.

1.Melike Günyüz

Yirmi yılı aşkın bir süredir iş hayatında olan Melike Günyüz, Erdem Yayın Grubunun Genel Yayın Yönetmenidir. Yayıncılık ve çocuğa yönelik birçok projenin danışmanlığını yürütmektedir. Yayıncılık alanındaki eserleri yazarlara ve yayıncılara ilham kaynağı olmuştur. Yılın en iyi yayınevi, yılın en iyi resimli çocuk kitabı alanlarında halen yönetici olduğu yayınevine birçok ödül kazandırmıştır. MÜSİAD'ın (Müstakil Sanayiciler ve İş Adamları Derneği'nin) ilk kadın yönetim kurulu üyesidir ve Türk siyasi hayatına yön veren birçok ekonomik, kültürel ve iş dünyasına ait

raporların yayın sürecini yönetmektedir. Melike Günyüz, hem profesyonel çalışma hayatını hem de STK çalışmalarını okuma kültürünün yaygınlaştırılması, Türk edebiyatının uluslararası alanda tanınması, ülke çapında bütün çocukların iyi kitaplarla buluşması, Türk yayıncılık sektörünün daha etkin lobi çalışmaları içinde yer alması yönünde sürdürmektedir. Yazar kimliği ile çeşitli uluslararası etkinliklere katılmaktadır. Yirmiden fazla çocuk kitabı yazan Günyüz'ün kitapları Türkiye'nin yabancı dile en çok çevrilen çocuk kitapları arasındadır. Sırpça, Bulgarca, Arapça, Almanca, Çince, İngilizce, Arnavutça, Farsça, Fransızca, Gagavuzca Boşnakça ve Koreceye çevrilmiştir. IWF (International Women Forum) Türkiye Yönetim Kurulu Üyesi, TÜRGEV Yönetim Kurulu üyesi, MÜSİAD Yönetim Kurulu üyesi, Basın Yayın Birliği Derneği ve Çocuk Edebiyatçıları Birliği üyesidir. Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitiren Günyüz, aynı bölümde yüksek lisans, İstanbul Üniversitesi Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalında Divan Edebiyatı alanında doktora yapmıştır. İbn Haldun Üniversitesinde öğretim üyesi olan Günyüz, evli ve 2 çocuk annesidir (https://erdemyayinlari.com.tr).

2.Melike Günyüz Kitapları ve Çevrildiği Diller

Arapça, Fransızca, İngilizce, Farsça, Sırpça, Arnavutça, Gagavuz Türkçesi, Almanca, Azerice, Nepalce, Moğolca, Bulgarca, Korece, Çince

1. İlkbahar Prensi (İngilizce, Nepalce)

2.Keloğlan Suskunlar Ülkesinde (Arapça, Almanca, Fransızca, İngilizce, Farsça, Sırpça, Arnavutça, Gagavuz Türkçesi)

3.Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde (Almanca, İngilizce, Fransızca, İngilizce, Arapça, Farsça, Sırpça, Arnavutça, Gagavuz Türkçesi)
4.Nasrettin Hoca ile Cimri Komşunun Hikâyesi (Nepalce, Moğolca, Arapça, 5.Fransızca, İngilizce, Farsça, Sırpça, Arnavutça, Gagavuz Türkçesi)
6.Timsah Temsi'nin Diş Ağrısı (Azerice, Arnavutça, Arapça)
7.Timsah Temsi'nin Can Sıkıntısı (Azerice, Arnavutça, Arapça)
8.Timsah Temsi'nin Su Yarışı (Azerice, Arnavutça, Arapça)
9.Masal Kuşu, Nuran Turan ile birlikte
10.Ay Dede
11.Mutsuz Martı Murta Nasıl Mutlu Oldu (Görme Engelliler İçin Brail baskı)

Petek Kitaplarım (1. Sınıflar için ilk okuma serisi):

1.Kalem Kutusu

2.Süper Böcek

3.Kitap Yarışması

4.Güvercin Toplantısı

5.Çilekli Yoğurt

6.Tükenen Kalem

7.Güneşi İstiyorum

Gakgukların Maceraları, Reza Hemmatirad'la Birlikte (Bulgarca, Arapça, Çince, Korece, Almanca, Moğolca, Arnavutça) :

1.Ay Nereye Kayboldu

2.Pamuk Karga
3.Ses Yarışması
4.Şarkıcı Gukki

5.Mavi Gaki
6.Süslü Çikolata

Gümüş Göl Masalları (1. Sınıflar için ilk okuma serisi): (Arapça)

1.Timsah Temsi

2.Temsi'nin Can Sıkıntısı

3.Tombalak Filin Sabah Sporu

4.Hiç Susmayan Cırcır Böceği

5.Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor
6.Sen Sıska Değilsin
7.Arkadaşımı Tanırım
8.Peli Spor Şöleninde
9.Küçük Yıldız
10.Üç Küçük Aslan

2.1. Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde

Keloğlan, babasından kendisine kalan kitabı ve kitabın arkasındaki haritasıyla farklı diyarlara yolculuk eder. Büyümeye başlayan harita yola düşme vaktinin geldiğini işaret eder. Karşısına çıkan bu altın gibi parlayan şehirde insanlara ne oluyor böyle? Irmağın suyundan içen deliriyor mu ne? Kel kafa kaşınır, işin aslı anlaşılmalıdır. Keloğlan için vazgeçilmez iki gerçek vardır: Biri harcanan emek, ötekisi saklanması mümkün olmayan gerçek "https://www.dr.com.tr/Kitap/Keloglan-Saskinlar-Ulkesinde/Cocuk-ve-Genclik/Okul-Oncesi-6-Ay-5-Yas/Masal-Hikâye-Kitaplari/urunno=0001702845001". Kitabında Keloğlanı farklı bir bakış açısı ile yazarak bilindik Keloğlan masallarının dışına çıkmış, Şaşkınlar Ülkesini yazarak akademik camianın düşünsel açılarına sunulmuştur. Çocuk edebiyatının gelişmesi ve eleştirel çalışmalara kaynak olmuştur. Çocukların büyürken birey olma bilinçlerini geliştirmeleri, yaratılıştan gelen özelliklerinin farkına varmaları ve kendileri ile barışık bir kişilik geliştirmeleri için hazırlanan bu dizinin en önemli özelliği parmak izi tekniği ile resimlendirilmiş olması, Bay ve Bayan karga, oğulları Gaki, Gukki ve kızları Süslü Çikolata'dan oluşan komik karga ailesinin, kendileri gibi eğlenceli maceraları... Bu maceranın bütün kahramanları parmak izi tekniğiyle resmedildi. Masalların sonunda yer alan sanat etkinleriyle herkesi parmak iziyle resim yapmaya davet edilmesi ile Günyüz'ün farkındalık çalışmalarına örnek olmuştur.

2.2. Nasrettin Hoca ve Cimri Komşunun Hikâyesi

Akşehirli tonton Nasrettin Hoca, hem bilgilidir hem de hazır cevap. Yaşadığı çağda herkes bilirdi Hoca hem yardımseverdir hem cömert. Ama Hoca Nasrettin'in öyle bir komşusu vardır ki cimri mi cimri, Hoca'nın evine giren her şeyden olurdu haberi. Bu duruma çare arayan Hoca kazanı mı doğurtmadı, ipe un mu sermedi. Hiç huylu huyundan vazgeçer miydi? "https://www.dr.com.tr/Kitap/Keloglan-Saskinlar-Ulkesinde/Cocuk-ve-Genclik/Okul-Oncesi-6-Ay-5-Yas/Masal-Hikâye-Kitaplari/urunno=0001702845001".Nasrettin Hoca hikâyeleri günümüze kadar yalan söyleyen, cimri ve insanları dolandıran bir karakter olarak karşımıza çıkarken, Günyüz, bu hikâyeyi çocuklarda olumlu etki uyandırması adına kendi bakış açısı ile yeniden yazmıştır.

2.3. İlkbahar Prensi

Küçük Tüy, Kargalar Diyarına gelen Hayal satıcılarının ne sattığını herkes gibi çok merak eder ve onların sayesinde hayallerini gerçekleştirebileceğini düşünür. Hayal satıcılarının sattığı birbirinden güzel eşyalardan İran Şahı'nın parfüm şişesini alır. Fakat şişe ne doludur ve ne de güzel kokuyordur. Küçük Tüy, şişeyi kendisi doldurup mis gibi kokmasını sağlayacaktır ama nasıl?

“https://www.dr.com.tr/Kitap/Keloglan-Saskinlar-Ulkesinde/Cocuk-ve-Genclik/Okul- Oncesi-6-Ay-5-Yas/Masal-Hikâye-Kitaplari/urunno=0001702845001”.

Küçük Tüy, sabrı ile hayallerinin peşinden koşarak;

Küçük Tüy şişeyi önce ırmağa daldırır ve sonra çimenlere, çiçeklere serpmeye başlar, şişesi sayesinde her yer ilkbahar kokar ve “Ben ilkbahar Prensi oldum”.

Melike GÜNYÜZ, masalın sonunda “Sen de Hayal Satıcılarından çok istediğin bir şeyi aldığını ve hayallerinin gerçekleştiğini düşün. Bu hayalinin resmini aşağıya yapar mısın? Unutma hayalin ne kadar renkli olursa resmin de o kadar güzel olur.” Yazar okuyucusunu düşünmeye, hayal kurmaya yönlendirmek ile kalmamış, yaratıcılık yönüne dikkat çekmiştir. Post modern unsurlar kullanarak okuyucuyu imgelerle tanıştırır. Boş parfüm şişesi hayatta bizlere sunulan boş hayaller ve imgeleri sergiler. Şişe imgesine yüklediğimiz anlam önemli. Metinde birçok gönderme var. İran şahı, Afgan kralı, Hint Mihracesi gibi doğu masallarının kahramanlarını hikâyeye konu etmiştir. Masal kahramanlarının dünyaları ile bizleri tanıştırmış, bizlerin hayal dünyasına dokunmuştur. Boş parfüm şişesi bizlere hazır olarak sunulur önemli olan o boş şişenin içine kendi çabamızı, düşüncelerimizi ve hayallerimizi doldurmak.

2.4. Keloğlan Suskunlar Ülkesinde

Bir gün anası Keloğlan’ın eline bir kitap verir. Bu, rahmetli babasından ona kalan tek mirastır. Kitabı merakla açan Keloğlan, içinde ilginç bir harita ve bir de not bulur: “Oğlum bu benim sana bırakabildiğim tek hazine. Onun sahibi sensin. Nasıl istersen öyle harca. Ama dikkat et de harcadıkça kazan.” Keloğlan babasının bu bilmece gibi satırlarını tekrar tekrar okur.” Harcadıkça kazan, harcadıkça kazan…”Düşünür durur kafası olur bir kazan… Hem harcayıp hem nasıl kazanır ki insan? “https://www.dr.com.tr/Kitap/Keloglan-Saskinlar-Ulkesinde/CocukveGenclik/OkulOncesi6Ay5Yas/MasalHikâyeKitaplari/urunno=0001702845001” . Arkadaşlık, özgürlük ve yardımseverlik hakkında eğlenceli bir masal…

Keloğlan ne harcamıştı?

Zaman ve akıl harcanmıştı.

Peki, ne kazandı?

Şehir halkı özgürlüğünü, mutluluğunu ve huzurunu kazanmış, yeni dostluklar edinmişti.

2.5. Mutsuz Martı Murta Nasıl Mutlu Oldu?

Martı Murta tanımayan mı var? Vapurla yolculuk yaparken atılan simidi en önce yakalar. Kadıköy’den kalkan ilk vapurun kaptanını her sabah ilk o selamlar. İstanbul Boğazı’ndan geçen koca koca petrol tankerlerinin arkasına hangi martıların takılacağına o karar verir. Havai fişek atıldığında yavru martılarla o ilgilenir. Çünkü yavru martılar, havai fişek seslerinden çok ürkerler. Anlayacağınız Murta martıların lideri gibidir.

Bu kitabın dikkat çeken yönü görme engelli çocuklar için özel hazırlanmıştır. İstanbul’da bulunan tarihi binalar, toplu taşıma araçları bunlardan vapur ön plandadır. Görme engelli öğrencilerin öğrenmesinin faydalı olacağı nesneler 3 boyutlu olarak basılmıştır. Yazar, Berrin Karakaş ile çocuklara eşsiz bir deneyim yaşatmış ve İstanbul’un mimari ve tarihi yapıları ile tanıştırmışlardır(http://www.türkiyeokuyor.com › tag › mutsuz-marti).

II. BÖLÜM GÜMÜŞ GÖL MASALLARI

1. Gümüş Göl Masalları

Erdem Çocuk Yayınevi tarafından 10 kitap dizisi şeklinde 160 sayfadan oluşan Gümüş Göl Masalları, ilk kez 2014 yılında yayımlanmıştır. Masal dizisinin görselleri Gulnar Hajo tarafından resmedilmiştir.

2.Gümüş Göl Masalları ve Şahıs Kadrosu

1.Timsah Temsi

2.Temsi'nin Can Sıkıntısı

3.Tombalak Filin Sabah Sporu

4.Hiç Susmayan Cırcır Böceği

5.Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor

6.Sen Sıska Değilsin

7.Arkadaşımı Tanırım

8.Peli Spor Şöleninde

9.Küçük Yıldız

10.Üç Küçük Aslan

Gümüş Göl Masal kitaplarının karakterleri de hayvanlardan oluşturmaktadır. Hayvan kadrosunu çok geniş tutan Günyüz, hayvanların meslek ve görevleri açısından da çocukları aydınlaşmıştır. Kadro timsah, yengeç, yılan, pelikan, kaplumbağa, aslan, fil, balık vs. gibi geniş bir yelpazeye sahiptir.

2.1. Timsah Temsi

Timsah Temsi masalı Gümüş Göl masallarının ilkidir. Bu masalda diş ağrısı çeken bir timsahın yaşadıkları ve arkadaşlarının kendi uzmanlık alanlarına göre Timsah Temsi'ye diş ağrısının geçmesi konusunda önerilerde bulunmaları söz konusu edilir. Bu masalda yedi karakter ile karşılarız. Bu karakter kadrosu tamamen hayvanlardan oluşmaktadır. Yardımlaşma ve dayanışmanın güzel örneklerinden bir olan bu masalda görevleri ve fiziki özellikleri ile karakterlerin isimleri sırasıyla şöyledir: Timsah Temsi, akıl ve bilgeliği ile Kaplumbağa Bilgeduruş, yan yan yürümesi ile Yangelir Yengeç, çıkardığı tıs sesi ile Tıstıs Yılan, haber ulaştırma görevi ile Telli Kopter, çamurda yaşamını sürdürmesi ile Pelikan vs.

2.2. Küçük Yıldız

*Küçük Yıldız*masalı *Gümüş Göl* masallarının ikincisidir.Bu masal karakterleri de hayvanlardan oluşmaktadır. Kadrosunu Küçük Yengeç ve annesi oluşturmaktadır. Hayal ürünü olan yardımcı öğeler ile masal genişletilmiştir. Masal Küçük Yengeç ile annesinin diyaloğu şeklinde devam etmiştir. Hayal ile gerçeğin somut örneğini veren metin anne yengecin yavrusu ile eğlenceli sohbetini çocuklara sunmaktadır. Masal çocuğun hayal dünyasına inmiş, anne rolünün işlevselliği ile hayal unsurlarını çocuklara yansıtmıştır. Anne bu masalda çocuğuna yol gösteren müşfik bir kadındır.

2.3. Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor

Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor masalı *Gümüş Göl* Masallarının üçüncüsüdür bu masal da Küçük Şıpır olarak isimlendirilen kurbağanın arkadaş çevresini hayvanlar oluşmaktadır. Masal altı karakterden oluşur, Küçük Şıpır'ın canın sıkıldığı bir günde şans eseri tanıştığı tombul sinek ile arkadaş olmasını konu edinir. Telli Kopter'in haberi ulaştırması ile Küçük Şıpır'ın arkadaş bulmasına sevinen Timsah Temsi ile tam tersini, düşünen bir kurbağa ile küçük bir sineğin arkadaş olmasını ilginç bulan Tıstıs Yılan, sineğin hayatının birkaç gün sonra son bulacağı için Küçük Şıpır'ın tekrardan arkadaşsız kalmasına üzülen Yangelir Yengeç bu masalda tekrar karşımıza

çıkmaktadırlar. Gümüş Göl'ün akil karakteri Kaplumbağa Bilgeduruş'un masalın sonunda devreye girmesi ve Küçük Şıpır'a verdiği öğüt ile masal son bulur.

Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor masalı kurbağa ile sineğin arkadaşlıklarını konu alır. Herkes bu arkadaşlığa hayret etse de Şıpır ve Vızır'ın keyfi yerindedir. Masal bedensel farkların ve görünümlerin arkadaş olmaya engel olmadığını, paylaşımın önemini ve hayata bakış açısını ne denli değiştirdiği mesajını vermektedir.

2.4. Hiç Susmayan Cırcır Böceği

Bu masal Gümüş Göl Masallarının dördüncü sırasındadır. Masal serisinde tanıdığımız karakterler bu masalda da karşımıza çıkmaktadır. Tüm gün çalışıp yorulan Gümüş Göl halkı uyumak ve dinlenmek ister. Ancak bu pek mümkün görünmemektedir. Sürekli öten bir Cırcır böceği yüzünden huzursuz olurlar. Hayvanlar tüm gün ötmekten başka bir işi olamayan Cırcır böceğine öfkelenir. Cırcır'ın hiç dinmeyen sesi,etraftakileri rahatsız etmektedir. Cırcır böceği ile konuşmak bilge kişinin yani Kaplumbağa Bilgeduruş'un işiydi. Haber malzemesi bulan Telli Kopter fırsatı kaçırmaz öne atılır. Meraklı Şıpır'da onlara eşlik ederek, Cırcır Böceğini aramaya koyulurlar. Fakat gördükleri olay karşısında şaşkınlıklarını gizleyemezler.Cırcır Böceği, yuvalarında annelerini bekleyen yavru kargalarla oyun oynuyor, onları eğlendiriyordu. Hiç bitmeyen şarkısını onlar için söylüyordu. Cır cıır cır cır...

Yazar, ibretlik bir kurgu ile çocuklara masalın sonunu merak duygusu uyandırarak sunmuştur. Önyargıların basiretsizliği üzerine herkes dersini almıştır.. Her okurun bu masalı okuduğunda çıkaracağı dersler muhakkak vardır.

2.5. Tombalak Fil

Bu masal Gümüş Göl Masallarının beşinci sırasında yer almaktadır. Masal da bu kez karakter kadrosunu göl hayvanları; su kaplumbağaları, kurbağalar, balıklar ve turnalar oluşmaktadır. Masalın başkarakteri Tombalak Fil'dir. Masala ismi verilen Tombalak Fil sabah sporu yapmak için önce ısınır ve göle girmek ister. Suya girdiğinde göl suları dışarı taşar. Bu durumdan rahatsız olan göl hayvanları şikâyetlerini dile getirirler. Turnalarında her sabah spor yaptıklarını ama onları rahatsız etmediklerini söylerler. Bu duruma üzülen Tombalak Fil üzüntü ile düşünmeye başladığı an turnalar yanına gelir. Turnalar ile konuşup anlaşan Tombalak Fil' in yüzü gülmeye başlar. Tombalak Fil hem spor yapacak hem de eğlenecektir artık.

"Ertesi sabah Gümüş Göl'deki bütün canlılar kahkaha sesleri ile uyandılar. Çok şaşırdılar. Tombalak, turnalarla bir takım kurmuş oyun oynuyordu.O günden sonra Tombalak'ın sabah sporu bütün Gümüş Göl sakinleri için eğlenceli bir oyuna dönüştü. Çünkü Tombalak ortada zıplayarak, kendi etrafında dönerek ağaç kütüklerinden yaptığı davulları çalıyor, turnalar da onun etrafında uçarak dans ediyorlardı.Hatta uzaktaki hayvanlar bile Tombalak'ın müziği ile dans etmek için Gümüş Göl'ün kıyısına gelmeye başladılar." (Günyüz, 2016)

Mutlu ve eğlenceli biten masal çocukları düşünmeye de sevk etmiştir. Her bireyin farklı meziyetleri ve yetenekleri vardır. Yaratılış olarak herkesin birbirinden farklı yaratıldığının imajı çizilmiştir. Bu durumda olumsuz düşünceyi olumluya çevirmek yapabildiklerimiz ile mutlu olmanın önemi vurgulanmıştır.

2.6. Temsinin Can Sıkıntısı

Masal Gümüş Göl Masal dizisinin altıncı sırasında yer almaktadır. Masalda yine bilinen kahramanlardan Kaplumbağa Bilgeduruş, Telli Kopter, Tıstıs Yılan, Yangelir Yengeç, Pelikan ve masala ismi verilen Timsah Temsi ile yeniden karşı karşıyayız. Gümüş Göl pek çok sakinin mutlu mesut yaşadığı bir yer iken canı sıkılan Timsah Temsi karakteri üzerinden yazar okurlarına yine bir mesaj verir. Canı sıkılan Timsah Temsi farklı şeyler yemek ve tatmak ister. Telli Kopter'e danışır. Telli Kopter de acaba göldeki balıklara bir şey mi oldu ya da göl mü kirlendi diye düşünerek haber

malzemesi bulma peşindedir. Ancak göldeki balıklara hiçbir şey olmamış, göl de kirlenmemiştir. Timsah Temsi'ye portakal yemesini önerir. Telli Kopter, Yangelir Yengeç ise elma ya da nar yemesini,Tıstıs Yılan da karnabahar ve lahanayı önerir. Fakat Temsi'nin canı hiç bunları yemek istemiyordu. Çünkü timsahlar sebze ve meyve yemezlerdi. Pelikan'ın getirdiği soğanları merak eder ve tadına bakar. Soğanın tadını beğenmez, ağzının içi yanmaya başlar. Timsah Temsi böylece tat arayışını burada sonlandırır.

Masalda şu mesaj verilir: Hayatımızda bazen değişiklik isteyebiliriz ancak her değişiklik olumlu sonuçlanmayabilir. Hayatın her anının tadını çıkarmanın verdiği zevki yakalamaktır önemli olan.

2.7. Üç Küçük Aslan

Bu masal Gümüş Göl Masal serisinin yedinci sırasında yer almaktadır. 6-7 yaş aralığına uygun olarak kurgusu yapılmıştır. Aslan karakteri, masalların en önemli öğesi olmuştur. Görünüşü ve sesi ile çocuk okurları ürkütmüş olsa da Melike Günyüz ormanların kralı aslanı lider ve yönetici vasfı ile karşımıza çıkarmaktadır. Kral Aslan'ın üç küçücük yavrusu vardır. Mavi Yele, Sarı Yele ve Siyah Yele. Kükrediklerinde Gümüş Göl'ün derinliklerinden sesleri duyulur, Peki ya geceleri kükrediklerinde ne olurmuş? Ağaçtaki yavru kumrular, yerin altındaki yavru kunduzlar, dağlardaki yavru kurtlar uyuyamazlarmış bu sesten.Uykusuz kalan yavrular aksileşince anneleri çareyi Kral Aslan'ın huzuruna çıkmakta bulur. Korku ve ön yargı ile giden anne beklemediği bir davranış ile karşılaşır.Kral Aslan **"**Hemen ertesi gün kurt, kunduz ve kumru yavrularını davet etmiş. Kendi yavruları ile tanıştırmış ve hep birlikte oynamalarını sağlamış. Bütün yavrular arkadaş olunca birbirlerini tanımaya başlamışlar. Kurt, kunduz ve kumru yavruları, aslan kükremelerini tanımışlar. Geceleri kükrediklerinde kendilerine selam gönderdiklerini anlamışlar." (Günyüz, 2016)

Kral Aslan yöneticilik görevini hakkaniyetli bir şekilde yerine getirmiş, Gümüş Göl huzura bürünmüştür. Metin mevkiinin ve konumun ne olursa olsun karşılıklı anlayışın ve sevginin her şeyin üstesinden geleceğinin en güzel örneğini vermiştir.

2.8. Sen Sıska Değilsin

Gümüş Göl Masal serisinin sekizinci sırasında Sen Sıska Değilsin masalı yer alır. 6-7 yaş aralığına uygun olarak kaleme alınmıştır. 16 sayfadan oluşan masal yardımseverlik ve dayanışma kavramlarının en güzel örneğini vermiştir. Masal karakterleri Günyüz'ün masallarında genel olarak ön plana çıkan çevresi ile ilgili, çözüm üreten, yardımsever ve mutlu kişilerdir. Söz konusu masal planın, aklın ve dayanışmanın sonucunda okurlara yeniden güzel dersler vermektedir. Tortop Kaplumbağa, bir gün Küçük Şıpır'ın kalbini kırar. Yangelir Yengeç, Tortop'un Şıpır'dan özür dilemesi için bir plan yapar. Plan sonucunda Tortop, bir kaplumbağanın başına gelebilecek en kötü şeyle karşı karşıya kalır.Kendisi ile zayıf ve sıska olduğu için alay eden Tortop Tosbağa'nın bu tavrı yüzünden çok üzgün olan Küçük Şıpır'ın üzgün olduğunun farkına varan Yangelir Yengeç, "Aslında korkuları olanve kendine güvenmeyen kimseler başkaları ile alay eder". diyerek her zaman bir çözüm önerisi olan Kaplumbağa Bilgeduruş'a konuyu anlatır. Bir oyun tertip edilir. Tortop Tosbağa yardım edeyim derken ters döner. Küçük Şıpır, Tortop'un bütün gayretine rağmen düzelemediğini fark edince arkadaşlarına seslenir:Etrafa toplanan bütün çocuklar el birliği ile Tortop'u çevirirler. Tortop Küçük Şığır'ın bu tavrından dolayı mahcup olur.Kısık bir sesle,"– Teşekkür ederim Şıpır, teşekkür ederim arkadaşlar", der ve hemen oradan uzaklaşır.

Masal yardımlaşmanın ve insanî ilişkilerin, özür dilemenin erdemini,, herkesin gücüne ve fiziksel özelliklerine bakmadan bir gün başkalarına muhtaç olabileceklerini öğretmesi bakımından önemli mesajlar içermektedir.

2.9. Arkadaşımı Tanırım

Masal Gümüş Göl Masal serisinin dokuzuncu sırasında yer almaktadır. 16 sayfadan oluşan, 6-7 yaş aralığına göre kurgulanan masalda her şeyin göründüğü gibi olmadığını, Tıstıs Yılan, arkadaşı Timsah Temsi'ye yardım edeyim derken büyük bir yanlış anlaşılmaya da sebep olduğu için arkadaşları tarafından yargılanmasını konu edinir.

Yanlış aksettirilen haberin nelere yol açtığını gösteren masal, yapılan hata karşısında erdemli bir davranış sergileyen bir insan profili çizmiştir. Günümüze ışık tutan masal iyi ve tarafsız gazeteciliğin önemini vurgulamıştır. Karakterler yine bir ders çıkarıp mutluluk ekmeğinden birer dilim almışlardır. Özür dilemenin ve yapılan yanlışın telafisinin verdiği huzur bizi bir kahraman ile tanıştırmışlardır.

2.10. Peli Spor Şöleninde

Gümüş Göl Masal serisin son kitabı olan Peli Spor Şöleninde masalı 16 sayfadan oluşur. Kitap 6-7 yaş aralığına uygun olarak kurgulanmıştır. Serinin bir önceki masallarında ailemizin içine aldığımız karakterler dışında yol gösteren ve umut aşılayan Öğretmen Bayan Yengeç, yavrusu için endişelenen ve çare arayan anne Bayan Pelikan, engeli yüzünden kendini dışlanmış hisseden Keseli Peli karakterler ile tanışırız.

Masal, kutsal bir meslek olan öğretmenliği tüm ilkeleri ile okurlara sunmuştur. Çevrenin çocuk psikolojisinde ne kadar önemli olduğu gözler önüne serilmiştir. Alay eden karakterlerin azimli öğretmenin başarısı sonucu bir kahramana dönüşen Keseli Peli ile mutluluklarını paylaşmalarını ve gurur duyduklarını görmekteyiz. Engellerin istendiğinde nasıl aşıldığını öğretmekte olan masal bizleri engel tanımayan Peli ile tanışmıştır.

Sonuç

Günümüzde çocuk edebiyatının bir akademik disiplin olmaması, meselelerin akademik olarak tartışılmaması konusunu sık sık dile getiren Günyüz, çocuk edebiyatına önemli katkılarda bulunmaya devam etmektedir. Masallarında akıcı, zengin ve fasih bir dil kullanan Günyüz,, hitap edeceği kitlenin yaş aralıklarını göz önüne alarak çok yönlülüğü dikkat çekmektedir. İncelememize esas konu olan Gümüş Göl Masallarının kitap kapakları görsel olarak çocukların renkli dünyalarına göre tasarlanmış, sevimli kahramanların resimleri ilgi çekiciliği ile okurların beğenisine sunulmaktadır. Konu ve içerik olarak rutinlikten uzak durmaya özen göstermekte, karakterlerini maceracı bir ruhla karşımıza çıkarmaktadır. Çocukların hayatlarına dokunan ibretlik metinlerin yer aldığı kitaplar, çocuk okuru eğlendirmeyi göz ardı etmeksizin hiç beklenmedik bir şekilde olumlu sonuca ulaştırmaktadır.

Türk masal kahramanlarının iyi, doğru, dürüst, ahlaklı, erdemli, yardımsever gibi olumlu özellikleri, *Gümüş Göl Masalları*sakinlerinde de karşımıza çıkar. Bu gölün sakinleri, her zaman iyinin, doğrunun, adaletin yanındadırlar. Bir aile gibi yaşamakta tüm sorunlara birlikte çözüm üretmekte, istişare ve yardımlaşmaya önem vermektedirler.

KAYNAKÇA

Günyüz, Melike (2016), *Gümüş Göl Masalları*, Erdem Yayınları, İstanbul.

Özcan, Derya -Bahadır, Yeliz. (2020), "Uşak Masallarında Olağanüstülükler Motifi", *Uluslararası Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Mayıs 2020, Cilt 3, Sayı:4.

SAKAOĞLU, Saim (2002). Gümüşhane ve Bayburt Masalları, Ankara: Akçağ Yayınları.

Devellioğlu Ferit (1962), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat,* Ankara.

GÖKŞEN, Enver Naci, "Masalın İmkânları ve Ana Dile Hizmeti", Türk Dili, Cilt: III, Sayı: 33.

TODOROV, Tzvetan (2012). *Fantastik Edebi Türe Yapısal Bir Yaklaşım*, İstanbul: Metis Eleştiri Yayınları.

Demiray, M. Güner. (1986), "Halk Masalları üzerine Bazı Görüş v Düşünceler". *Türk Folkloru,* C.8.S.86, Eylül 1986. s. 10-13

Yılmaz, Aliye. (2012), "Çocuk Eğitiminde Masalın Yeri (Binbir gece Masalları Örneği). Isparta. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Mayıs 2012,Sayı:25, s.299-306.

Tuncel, Uğur (2011), Süreli. Yayınlardaki Masalla İlgili Çalışmaların Açıklamalı Bibliyografyası. (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı - Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

TRT Akademi. "Çocuk ve Çocukluk Felsefesi Üzerinde Tartışmamız Lazım" .Cilt 02,Sayı: 04, Temmuz 2017.

TRT Akademi » Makale » "Çocuk ve Çocukluk Felsefesi Üzerinde Tartışmamız Lazım"dergipark.org.tr (Erişim Tarihi 25.05.2022)

https://youtu.be/AczitnsVC3Y Masal Saati "Keloğlan Şakınlar Ülkesinde"

http://erdemyayinlari.com.tr (Erişim Tarihi 25.05.2022)

https://www.dr.com.tr/Kitap/Keloglan-Saskinlar-Ulkesinde/Cocuk-ve-Genclik/Okul-Oncesi-6-Ay-5-Yas/Masal-Hikâye-Kitaplari/urunno=0001702845001 (ErişimTarihi25.05.2022)

http://www.türkiyeokuyor.com › tag › mutsuz-marti (Erişim Tarihi 25.05.2022)

https://dergipark.org.tr/tr/pub/trta/issue/45884/579192 (Erişim Tarihi 25.05.2022)

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN MODERN FABLLARI
(GÜMÜŞ GÖL MASALLARI ÖRNEĞİ)

Doç. Dr. Raşit KOÇ[1]

Özet

Çocuk edebiyatı denilince ilk akla gelen tür masaldır. Masalla çocuk birlikte anılır. Bu sebeple hemen her kültürün kendine has motifleriyle donatılmış halk masalları o milletin çocuklarının nasiplendiği ilk çocuk edebiyatı örnekleridir. Masal olan bu ilgi daha sonraları edebi masalların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Masal türü arasında değerlendirebileceğimiz hayvan masalları olarak da bilinen fablların da tarihi çok eskiye dayanmaktadır. Ezop masallarında, Beydaba'nın Kelile ve Dimne'sinde, Hint kökenli Pançatantra'da, La Fontaine'de ilk örneklerini gördüğümüz fabllar ele alınan konuyu ve verilmek istenen mesajları hayvanlar etrafında dolaylı yolla anlatan türlerdir.

Muhatabını eğitmek isteyen bilgeler onları incitmeden tabir caizse "Kızım sana söylüyorum gelinim sen anla." Atasözünde olduğu gibi ima ve sezdirme yoluyla mesajlarını hedef kitleye aktarmayı tercih etmişlerdir. Durum böyle olunca masallarda olduğu gibi halk arasında anlatılan fablların dışında edebî fabllar da yazılmıştır. Dertlerini, fikirlerini muhataplarına anlatmak isteyen kimi düşünürler, yazarlar fablların eğlenceli, güldürürken düşündüren yönünden faydalanmak istemişlerdir. Hazreti pir Mevlana da Mesnevi'de anlatmak istediği pek çok konuyu hayvan hikâyeleriyle süsleyerek anlatma yoluna gitmiştir. Benzer durum geçmişten günümüze devam etmekte çağdaş yazarlar da meramlarını anlatmak için çağdaş fabl örneklerinden yararlanmaktadırlar.

Biz de bu çalışmada uzun süredir çocuk edebiyatı alanında yayıncı, yazar, akademisyen olarak hizmet veren Melike Günyüz'ün "Gümüş Göl Masalları" serisi içerisinde yer alan hayvan hikayelerini (fabllarını) dil, anlatım ve çocuğa görelik gibi muhteva; baskı, resim, illüstrasyon gibi şekil özellikleri açısından inceleyeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Melike Günyüz, çocuk edebiyatı,fabl, içerik, şekil.

MODERN FABLES OF MELIKE GUNYUZ'SSILVER LAKE TALES EXAMPLE

Assoc. Dr. Raşit KOÇ[2]

Abstract

The first genre that comes to mind when it comes to children's literature is fairy tales. The story and the child are mentioned together. For this reason, folk tales equipped with the unique motifs of almost every culture are the first examples of children's literature given by the children of that nation. This interest, which is a fairy tale, later led to the emergence of literary tales. The history of the fables, also known as animal tales, which we can consider among the fairy tale species, goes back a long way. In Aesop tales, in Beydaba's Kelile and Dimne, in Panchatantra of Indian origin, in La Fontaine, the fables that we see the first examples of are species that indirectly describe the subject discussed and the messages that are meant to be given around animals.

[1]Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkiye, rasitkoc@yyu.edu.tr
[2]University of the Van Yuzuncu Yil, Faculty of Education, Turkish and Social Sciences Department, Türkiye, rasitkoc@yyu.edu.tr

The wise men who want to educate their interlocutor, without hurting them, say, "Girl, I'm telling you, my daughter-in-law, you understand." As in the proverb, they chose to convey their messages to the target audience through innuendo and intuition. As such, literary fables are written in addition to the fables described in public as in fairy tales. Some thinkers and writers who want to tell their problems and ideas to their interlocutors wanted to take advantage of the fun, funny thinking aspect of the fables. Mevlana also went on to tell many of the subjects he wanted to tell in Mesnevi by embellishing them with animal stories. Similar situation continues from the past to the present, contemporary writers use contemporary examples of fables to tell their stories.

In this study, Melike Günyüz's, who has been serving as a publisher, writer and academician in the field of children's literature for a long time, has included animal stories (fables) in the "Silver Lake Tales" series, such as language, narration and child relativity; we will examine it in terms of shape characteristics such as printing, painting, illustration.

Keywords: Melike Günyüz, children's literatüre, fabl, content, shape.

GİRİŞ

Fransızca 'fable' kökeninden gelen fabl sonunda ders verme amacı güden, güldüren, düşündüren ve manzum masallardır. Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise, "Kahramanları çoklukla hayvanlardan seçilen sonunda ders verme amacı güden, genellikle manzum hikâye, öykünce" olarak tanımlanan fabllar çocuk edebiyatı eserlerinde genellikle "hayvan masalları" olarak adlandırılmaktadır. Genellikle manzum olan fablların mensur örneklerini de görmek mümkündür.

Dünya edebiyatında ilk fabla örneklerini Ezop masallarında, Beydaba'nın Kelile ve Dimne'sinde, Hint kökenli Pançatantra'da, La Fontaine'de görmekteyiz. Edebiyatımızda Şeyhi'nin 'Harname'sifabl türünün ilk örneği olarak kabul edilir. Bu eserin dışında Mevlana Mesnevi'de kahramanı hayvanlar olan kıssalar anlatır.

Türk edebiyatında edebi anlamda ilk fabl örneklerini Tanzimat döneminde görürüz. Şinasi La Fontaine'den yaptığı çevirilerin dışında kendisi de fabl yazar. Ahmet Mithat Efendi'nin "Kıssadan Hisse" adlı eserinde Ezop'tan ve La Fantaine'den çevirdiği fabllarının yanı sıra kendi yazdığı fabllar da yer almaktadır.

Fablların kahramanları genellikle hayvanlardır. Ama bu hayvanlar insanlar gibi düşünür, konuşur ve tıpkı insanlar gibi davranır. Hayvanlar, insanlarda hangi özellik varsa onlara sahiptiler. Fabllarda hayvanlar bazı özellikleriyle ortaya çıkar. Örnek olarak; aslan gücü temsil eder, tilki kurnaz, kurt, eşek aptal, karga başkasına öykünür. Yani günlük hayatta karşılaşabileceğimiz insan tipleri fabllarda hayvanlar olarak karşımıza çıkar.

Fabllar dört bölümden oluşur. Klasik giriş, gelişme, sonuç bölümünün dışında fabllarda dördünce bölüm olarak "kıssadan hisse" bölümü yer alır. Fablda anlatılmak istenen bu bölümde bir paragraf ya da bir cümleyle anlatılır. Fablların anlatım tarzı dolaylı olmasına rağmen alınması gereken mesaj doğrudan söylenir.

Melike Günyüz'ün Hayatı

1968 yılında doğan yazar, ilk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamladıktan sonra 1991 yılında Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. 1992-1994 yılları arasında İngilizce öğretmenliği yapan Günyüz, "Bursalı Talip Divanı, Edisyon Kritik, İnceleme" adlı tezi ile Boğaziçi Üniversitesinde yüksek lisans eğitimini tamamladı (1994). 2003 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı"ndan, "Ahmedî Divanı'nın Tahlili" adlı eseriyle doktor unvanını alan Günyüz, 1994 yılından beri Erdem Yayınlarında editörlük ve yayın yöneticiliği yapmakta ve çocuk masalları üzerinde çalışmaktadır. Evli ve iki çocuk annesi olan yazarımız halen İbn Haldun Üniversitesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Lisans Programında doktor öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Eserleri Türkçe dışında Arapça, Fransızca, İngilizce, Farsça, Sırpça, Arnavutça, Gagavuz Türkçesi, Almanca, Azerice, Nepalce, Moğolca, Bulgarca, Korece, Çince'ye çevrilmiş olan yazarımızın çocuk edebiyatı ile ilgili eserleri aşağıdadır.

Eserleri

Türkçe 7, 8 Öğretmen Kılavuz Kitabı, Güvercin Toplantısı, Çilekli Yoğurt, Hiç Susmayan Cırcır Böceği, Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor, Kitap Yarışması, Tükenen Kalem, Güneşi İstiyorum, Timsah Temsi, Süper Böcek, Küçük Yıldız, Kalem Kutusu, Top ile Topaç, Gerçek Prenses, Bülbül ile İmparator, Kurşun Asker, Çirkin Ördek Yavrusu,Kibritçi Kız, Balıkçı ile Karısı, Cesur Terzi, Kurbağa Prens, Yoksul Kunduracı Kedi ile Fareler, Fino ile Eşek, Tilki, Horoz ve Karga, Yarasalar ile Gelincikler, Aslan ile Sinek, Horoz ile İnci, Ağustos Böceği ile Karınca, Şehir Faresi ile Köy Faresi, Kurt ile Leylek, Güvercin ile Karınca, Mavi Gaki, Ay Nereye Kayboldu, Ses Yarışması, Şarkıcı Gukki, Pamuk Karga, Süslü Çikolata, Yazı Kitabım 1,2,3,4,5.

Amaç

Bu çalışmanın amacı,Melike Günyüz'ün "Gümüş Göl Masalları" serisi içerisinde yer alan hayvan hikayelerini (fabllarını) dil, anlatım ve çocuğa görelik gibi muhteva; baskı, resim, illüstrasyon gibi şekil özellikleri açısından incelemektir.

Yöntem

Çalışmada betimsel araştırma yöntemlerinden 'Doküman incelemesi' kullanılmıştır. Çalışma konusu olan 'Gümüş Göl Masalları' araştırma amacına uygun olarak tarama metoduyla incelenerek; hayvan hikayelerinin (fablların) dil, anlatım ve çocuğa görelik gibi muhteva; baskı, resim, illüstrasyon gibi şekil özellikleri açısından değerlendirilecektir.

BULGULAR VE YORUM

Çalışmamıza konu olan Gümüş Göl Masalları ilkokul 1. sınıflar için hazırlanmıştır. İncelediğimiz set, "Erdem çocuk yayınları; İstanbul, 2016, 3. Baskıdır."

Hikâyeleri/fablları; Resimleyen Gulnar Hajo, EditörZeynepGülsümSağlam, Grafik TasarımAyşe Adaş'tır.

Arapçaya da çevrilmiş olan 10 kitaplık seriyi oluşturan fabllar/hikâyeler sırasıyla şunlardır:

1. Timsah Temsi
2. Küçük Yıldız
3. Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor
4. Hiç Susmayan Cırcır Böceği
5. Tombalak Filin Sabah Sporu
6. Temsi'nin Can Sıkıntısı
7. Üç Küçük Aslan
8. Sen Sıska Değilsin
9. Arkadaşımı Tanırım
10. Peli Spor Şöleninde

1. Timsah Temsi

Hikâye (fabl) kahramanı sevimli bir timsahtır. İsminin 'temsi' olması türü olduğu 'timsah' adının bir yansımasıdır. Hikâye kahramanı bir sabah diş ağrısıyla uyanır ve bunu üzerine yaşadıkları grafik tasarımlı resimlerle çizilerek hikâye edilir.

Melike Günyüz bu hikâyede diş ağrısı yaşayan timsahtan hareketle çocuklara diş bakımı, diş temizliğinin önemi ile ilgili örtük mesaj vermektedir. Timsah Temsi'nin şifalı ot çiğnemesi, dişlerini temizlikçi kuşlara temizletmesi doğal hayatta yaşanan bir durumdur. Belgesellerde ağzını kocaman açmış timsahların ağzının içine girip çıkan ve o korkunç hayvanların dişlerinin arasında kalan et parçalarını temizleyen kuşları görürsünüz.

Fablda yer alan diğer hayvanlar kendi tür adlarına yakın adlarla anılmaktadır. Bu kahramanlar: Telli kopter (Helikopter böceği), Yangelir Yengeç, Tıs tıs Yılan, Pelikan, Kaplumbağa Bilgeduruş adlarındadır. Kaplumbağa Bilgeduruş adına yakışır bir şekilde Timsah Temsi'nin diş ağrısının nedeninin dişlerinin arasına sıkışmış bir taş olduğunu görür ve eline aldığı bir sopayla taşı düşürerek Temsi'yi diş ağrısından kurtarır.

2. Küçük Yıldız

Küçük bir yengecin macerasını anlatan hikâyenin kahramanları yengeç ailesi ve denizyıldızından oluşmaktadır. Bayan Yengeç gece gökyüzünde Küçük Yengeç'e yıldızları gösterir ve bu yıldızlarından birisinin Küçük Yengeç'in yıldızı, bir tanesinin annesinin ve bir tanesinin de babasının yıldızı olduğunu söyler. Sabah olunca sahilde gökyüzüne bakan Küçük Yengeç yıldızını göremeyince her yerde yıldızını aramaya başlar. Bir denizyıldızı gören Küçük Yengeç onu kaybettiği yıldızı zanneder ve koşarak annesine gider ve kaybettiği yıldızını bulduğunu söyler ve annesine denizyıldızını gösterir. Bunun üzerine Bayan Yengeç Küçük Yengeç'e yıldızların gökyüzünde görülen parlak cisimler olduğunu nasıl anlatacağını düşünmeye başlar. Sonra Küçük Yengeç'e yıldızların gece görüldüğünü gündüz olunca da evlerine döndüğünü anlatır.

Bu fablda (hikâye) yazar, eserin hitap ettiği ilkokul 1. sınıf öğrencilerine yıldızların gece gökyüzünde parlayan cisimler olduğunu Küçük Yengeç üzerinden çocukların anlayabileceği, empati kurabileceği bir üslupla "yıldızların gece ortaya çıktığı ve gündüz olduğunda evlerine döndükleri" şeklinde anlatır.

3. Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor

Hikâyenin baş kahramanı Küçük Şıpır adında bir kurbağadır. Diğer hikâye kahramanları; Telli Kopter, Sinek Vızır, Timsah Temsi, Yangelir Yengeç, Tıs tıs Yılan, Kaplumbağa Bilgeduruş'tur. Arkadaşsız kalan küçük kurbağa kendisine arkadaş aramaktadır. Nilüfer yaprakları üzerine konmuş Sinek Vızır'la arkadaşlık eder. Bu durumu gölde yaşayan diğer hayvanlar tuhaf karşılarlarken, Yangelir Yengeç sineğin ömrünün kısa olması nedeniyle Küçük Şıpır'ın bir, iki gün sonra arkadaşsız kalıp tekrar üzüleceğini dile getirir.

Bu hikâyede dostluk ve kardeşlik mesajı verilmektedir. Zira kurbağalar sinekleri dilleriyle tutarak beslenirler. Hikâyemizde normalde arkadaş olması mümkün olmayan iki hayvan arkadaşlık ederler. Bu durumun normal olmadığını hikâye kahramanlarından Tıs tıs Yılan "Böyle arkadaşlık olur mu? Ben bir kırlangıçla arkadaş oluyor muyum hiç?" diyerek dile getirmektedir.

4. Hiç Susmayan Cırcır Böceği

Hikâyenin ana kahramanı sabah akşam öten bir Cırcır Böceğidir. Cırcır Böceğinin ötüşünden rahatsız olan göl sakinleri rahatsızlıklarını dile getirerek çocukların ve kendilerinin uyuyamadığından şikâyet ederler. Duruma müdahele eden Bilgeduruş Kurbağa Cırcır Böceği ile konuşulup, hayvanların dinlenme saatinde neden öttüğünün öğrenilmesi gerektiğini söyler. Bunun üzerine Telli Kopter ile Şıpır Cırcır Böceğini aramaya koyulurlar fakat bir türlü bulamazlar. Sonunda seslerin göl kenarındaki ağacın tepesinden geldiğini anlarlar, Telli Kopter yükselerek sesin nerden geldiğini görmek ister ve Cırcır Böceğinin karga yuvasında annelerini bekleyen yavru kargalarla oyun oynadığını ve onları eğlendirdiğini görünce gözlerine inanamaz.

Bu hikâyede verilmek istenen mesaj bir şey hakkında karar vermeden önce nedeninin iyi öğrenilmesi gerektiğidir. Görünüşe göre hükmetmenin her zaman doğru olmayacağı okuyucuya anlatılmaktadır.

5. Tombalak Fil'in Sabah Sporu

Sabah sporu yapmak isterken göle girerek göldeki balıkları, kurbağaları rahatsız eden küçük filin macerasının anlatıldığı bu fablda, sporun hayatımızdaki yeri ve önemi vurgulanmak istenir. Tombalak Fil'le arkadaşlık kuran Bay Turna ve Bayan Turna Tombalak Fil'e eğer isterse onun da kendine göre dans edip, eğlenebileceğini söyleyerek fille ritm eşliğinde dans ederek farklı türden hayvanların bir birleriyle arkadaşlık kurabileceğini göstermektedir.

6. Temsi'nin Can Sıkıntısı

Daha önce serinin ilk hikâyesinde diş ağrısıyla karşımıza çıkan Timsah Temsi bu hikâyede can sıkıntısı yaşar. Bir sabah uyandığında her zaman beslendiği gıdalardan yemek istemeyen Temsi, her yeri gezip dolaşan Telli Kopter'den yiyecek konusunda yardım ister. Telli Kopter ona elma, portakal, nar, patates yemesini tavsiye ederken Tıs tıs Yılan lahana, karnabahar yemesini önenir. Pelikan ona soğan getirir, pelikanın getirdiği soğanı yiyen Temsi'nin ağzı acır, gözlerinden yaş gelir. Bunun üzerine hatasını anlayan Temsi göle dalarak her zaman yediği balıklardan yer.

Böylece hem karnı doyar hem de neşesi yerine gelir. Hatasını anlayan Timsah Temsi arkadaşlarına bir akşam yemeği düzenler ve bu yemekte sadece kendi sevdiği yiyecekler değil diğer hayvanların sevdiği yemekler de yer alır. Bu yemekte arkadaşlarının can sıkıntısının gittiğini ve neşesinin yerine geldiğini gören hayvanlar bu duruma şaşırırken, Kaplumbağa Bilgeduruş fabllardaki kıssadan hisse bölümünde çıkarılacak dersin söylenmesine benzer bir dille, her türlü can sıkıntısının nedeninin boş durmak olduğunu söyler.

Melike Günyüz bu hikâyeyle çocuklara içlerinde bulundukları durumdan şikayet ederek başka hayatlara özenmelerinin doğru olmayacağını, herkesin yaşam şeklinin bir birinden farklı olduğunu birisine iyi gelenin başkasına sıkıntı verebileceği mesajını vermektedir.

7. Üç Küçük Aslan

Ormanda yaşayan üç küçük aslan yavrusunun etrafında gelişen hikâyenin kahramanları Mavi Yele, Sarı Yele, Siyah Yele'dir. Ormanlar kralı aslanınçocukları olan bu üç sevimli yavru gür sesleriyle kükremektedirler. Onların bu kükremelerinden ormanda yaşayan diğer hayvanlar ürkerler, gece kükrediklerinde de diğer hayvanların yavruları uyuyamaz hale gelirler. Buna çözüm arayan diğer hayvanlar kral aslana durumu anlatmak isterler fakat aslanın tepkisinden de çekinirler.

Fakat durum değişmeyince aslanın huzuruna çıkmaya karar verirler. Aslanın huzurunda korkarak, çekinerek rahatsızlıklarını anlatırlar. Aslan onları dinledikten sonra önce biraz şaşırır, biraz da kızar ama adil bir yönetici olması gerektiğinin de bilincindedir. Kendi çocuklarının kükreme sesinden diğer hayvanların yavrularını uykusuz kalmalarına kayıtsız kalamaz. Bunun üzerine aklına iyi bir fikir gelir, diğer hayvan yavrularıyla küçük aslanları tanıştırarak arkadaş olmalarını sağlar. Böylelikle bir birlerini tanıyan ve biri birilerinin seslerine alışan yavrular artık aslanların kükremelerinden korkmazlar, küçük aslanlar da arkadaşları rahatsız olmasın diye daha az kükrerler.

Bu fablda verilmek istenen mesaj hayvanlardan hareketle insanlar birbirlerini dinleyerek karşılıklı saygı ile karşılaştıkları sıkıntıları aşabilecekleri, barış ve kardeşlik içerisinde yaşayabilecekleri fikridir.

8. Sen Sıska Değilsin

Bu fablın ana kahramanı üçüncü kitaptan tanıdığımız sevimli kurbağa küçük Şıpır'dır. Küçük Şıpır okul arkadaşı Tortop Tosboğa'nın ona sıska demesi üzerine çok üzülür. Onun üzgün olduğunu gören Yangelir Yengeç Şıpır'ı teselli etmek ister fakat onu teselli edecek bir söz bulamayınca doğruca Bilgeduruş Kaplumbağa'nın yanına gider. Bilgeduruş Kaplumbağa, Yangelir Yengeç'e başkalarıyla alay edenlerin aslında kendi korkuları olan, kendine güvenemeyen kişiler olduğunu söyler.

Bilgeduruş Kaplumbağa'nın söyledikleri üzerine Yangelir Yengeç'in aklına güzel bir fikir gelir. Yangelir Yengeç ertesi gün okulda arkadaşı Şıpır'ı bisküvi yemeye davet eder. Birlikte Tortop Kaplumbağa'nın yanına gidip otururlar. Tortop Kaplumbağa onlara 'hey sıskalar hani benim bisküvim' diyerek bisküvi ister. Bunun üzerine Yangelir Yengeç kenara çekilerek kaplumbağanın kendisinin bisküvi almasına müsaade eder, bisküvi almak için uzanan Tortop Kaplumbağa aşağıya yuvarlanır ve kabuğunun üstüne devrilir. Kabuğu üzerine düştüğü için kendi kendisine doğrulamaz ve etrafındakilerden yardım ister. Onun yardımına ilk Şıpır koşar ve diğer hayvanların da yardımıyla kaplumbağa doğrulur. İçine düştüğü durumdan utanan Tortop kaplumbağa Şıpır'a teşekkür ederek hemen oradan uzaklaşır. Yangelir Yengeç hedefine ulaşmıştır. Kaplumbağa hatasını anlar.

Bu hikâye özellikle ilkokul yaşındaki çocuklara birilerinin zayıflığıyla ya da eksik yönleriyle alay etmenin doğru bir hareket olmadığını anlatan güzel bir örnektir. Böylece çocuklar birbirlerinin farklılıklarına saygılı olmayı, başkasının zayıflığı ya da şişmanlığıyla, gözlük takmasıyla, boyunun uzun ya da kısa olmasıyla alay etmenin çok yanlış bir davranış olduğu mesajını almaktadırlar.

9. Arkadaşımı Tanırım

Dostluk ve arkadaşlığın anlatıldığı bu hikâyenin kahramanları Tıstıs Yılan ve Timsah Temsi'dir. Timsah Temsi ile Tıs tıs Yılan'ın en sevdikleri oyun suyun altında yüzme yarışıdır. Bu yarışlarda Tıs tıs Yılan Temsi'yi hep yenmektedir. Yine yarış yaptıkları bir günde Timsah Temsi hile yapar ve ayağına geçirdiği paletlerle hızla yüzerek Tıs tıs Yılan'ı geçer.

Timsah Temsi yüzerken karşısındaki kayaları görmez. Tıs tıs Yılan arkadaşına yetişerek kayalara çarpacağını söylemek istese de Temsi'ye yetişemez ve Temsi kafasını kayalara çarpar. Bunun üzerine Tıs tıs Yılan Tems'nin boynuna dolanarak onu kayalardan uzaklaştırmaya çalışır. Tam bu esnada oradan geçen gazeteci Telli Kopter yaşananları görür. Gördüklerini Tıs tıs Yılan'ın Temsi'nin boynuna dolanarak onu boğmaya çalıştığı şeklinde yorumlayarak yanlış haberi tüm göle yayar.

Bu haber üzerine göldeki hayvanlar Tıs tıs Yılan'a hain gözüyle bakar ve kimse onunla konuşmaz. Tıs tıs Yılan üzüntüsünden eve kapanır. Bilgeduruş Kaplumbağa Timsah Temsi'ye geçmiş olsun ziyaretine gider. Temsi Bilgeduruş Kaplumbağa'ya başından geçenleri anlatarak aslında Tıs tıs Yılan'ın onu kurtarmaya uğraştığını söyler. Bunun üzerine bütün hayvanları toplayan Bilgeduruş Kaplumbağa işin aslını herkese anlatır. İşin aslını öğrenen gölde yaşayan hayvanlar "Seni çok seviyoruz ve özür diliyoruz" yazılı bir pasta hazırlayarak Tıs tıs'tan özür dilerler. Gazeteci Telli Kopter de yaydığı yanlış haberi düzelterek "Kahramanımız Tıs tıs" başlıklı yeni bir haber yapar.

Yazar bu fablla bize yanlış anlamaların ve ön yargılı davranmanın ne gibi sonuçlar doğuracağını anlatmak ister. Bir kimse veya bir olay hakkında kesin hüküm vermeden önce iyi araştırıp, soruşturmak gerektiği mesajını verir. Bazen olaylar göründüğü gibi olmayabilir.Her zaman itidalli davranmakta fayda vardır.

10. Peli Spor Şöleninde

Melike Günyüz serinin son hikâyesinde çocuklara çevrelerinde olan engelli bireylerin bu durumuna saygı duymaları gerektiği mesajını vermektedir. Hikâye kahramanı olan Keseli Peli kanadı kırıldığı için uçamayan bir pelikan yavrusudur. Peli bir sabah okula gitmek istemez, annesi Pelikan Hanım onunla beraber okula giderek oğlunun neden okula gitmek istemediğini öğrenmek ister.

Okula gelen anne pelikan Öğretmen Bayan Yengeç'ten her bahar yapılan spor şöleninin yaklaştığını her öğrencinin kendisine göre sportif bir etkinliğe katıldığını ama Keseli Peli'nin kanadı kırık olduğu için hiçbir takıma giremediğini öğrenir.

Spor şöleni başladığında futbol takımının kalecisi Timsah Temsi'dir, Temsi ağır hareket ettiği için çok gol yemektedir. Bir maçta gözüne top isabet eden Temsi sakatlanınca öğretmen Bayan Yengeç kaleye Peli'nin geçmesini ister. Bunun üzerine diğer oyuncular biraz şaşırırlar. Hatta Yangelir Yengeç kendisini tutamayarak "ama öğretmenin o engelli" der. Daha sonra söylediğinin yanlışlığını anlayıp hemen utanır. Kaleye geçen Keseli Peli uçamaz ama kanatlarını açtığında

neredeyse kalenin tamamını kapatır ve hiç gol yemez. Böylece takımının şampiyon olmasında önemli bir rol oynar ve o yılın en başarılı sporcusu Keseli Peli seçilir.

Hikâye hayatı paylaştığımız engelli arkadaşlarımıza saygı duymamız gerektiğini ve onların pek çok işi başarıyla yapabilecek yeteneklere sahip olduklarını bize hatırlatır.

SONUÇ

Uzun yıllar çocuk edebiyatı alanında yayıncı, yazar ve akademisyen olarak hizmet veren Melike Günyüz alan yazınında nitelikli çocuk edebiyatı eserleri olarak tanımlanan eserlere imza atmaktadır. Bizim incelediğimiz "Gümüş Göl Masalları" serisinde yer alan eserleri şekil olarak hitap ettiği ilkokul 1.sınıf seviyesi öğrencilerinin seviyesine uygun, açık anlaşılır bir dille kaleme alınmıştır. Bu bağlamda incelediğimiz eserlerde;

Dil: Melike Günyüz incelediğimiz bu seride ilkokul seviyesinde, somut öğrenme çağında olan çocuklarımızın anlayabileceği bir dil kullanılmıştır. Bu seviyedeki kitaplarda cümlelerdeki kelime sayısının 3-5; 5-7 kelime arasında olması gerekmektedir. Melike Günyüz'ün bu eserinde de buna dikkat edildiğini görüyoruz.

Anlatım: Hikâyelerde açık anlaşılır, masalsı bir anlatımla bir annenin çocuklarına masal anlatmasına benzer sıcak ve samimi bir üslup kullanılmıştır.

Çocuğa Görelik: Hikâyelerdeçocukların anlamakta güçlük çekecekleri bir kelime veya kavram kullanılmamıştır. Fabllarda işlenen konular, anlatılan olaylar çocukların okulda, aile içerisinde veya arkadaşlarıyla oynadıkları oyunlarda yaşayabilecekleri veya yaşadıkları olaylardır.

Bu olaylar ve hikâyeler fabllarda olduğu gibi hayvanlar etrafında kurgulanarak anlatılmıştır. Böylelikle anlatırken eğlendiren ve düşündüren bir seri ortaya çıkıştır.

Baskı: Hikâyelerde kullanılan punto büyüklüğü ilkokul 1. Sınıf öğrencilerinin okuyabileceği büyüklüktedir (12-14 punto). Erdem yayınları çocuk edebiyatı üzerinde yoğunlaşan eserler yayınladığı için eserlerin baskı ve kâğıt kaliteleri çocukların ilgisini çekecek ve kolayca okuyabilecekleri şekilde ve sayfa sayısında tasarlanmıştır.

Resim - İllüstrasyon: Hikâyelerde kullanılan resimler klasik çocuk edebiyatı eserlerinde görmeye alışık olduklarımızın dışında, illüstrasyon olarak adlandırabileceğimiz türden resimlerdir.

Resimler çağdaş bir sanat anlayışının izlerini taşımaktadır. Çocukların ilgisini çekecek, merakını cezbedecek, estetik değeri ve albenisi olan resimlerdir.

Eserleri Gulnar Haco resimlemiştir. Şam'da Güzel Sanatlar eğitimi alan ve şu ana kadar 22 kitaba imza atan Gülnar Haco, edebiyat ve sanat hayatına Türkiye'de devam eden Suriyelilerdendir. Bir süre ressamlık yapan, daha sonra çocuk kitapları yazmaya başlayan Haco, 22 kitap kaleme almıştır. Bu kitaplardan Türkçeye, İngilizceye, Fransızcaya, İspanyolcaya ve Hırvatçaya çevrilenler olmuştur.

Melike Günyüz'ün incelediğimiz bu eserindeki hikâyeler/fabllar nitelikli çocuk edebiyatı eserleri arasında yer alan, çocuklarımızın yaşlarına uygun, içinde yetiştikleri aile ve toplum değerlerine, evrensel değerlere uygun açık, anlaşılır bir dille ve samimi bir üslupla kaleme alınmış eserlerdir.

TÜRK EDEBİYATINDA KARGA VE *GAKGUKLARIN MACERALARI*

Prof. Dr. Zeki TAŞTAN[1]

Özet

Karga, kara rengi, leş yiyiciliği, tarlalara verdikleri zarar, çirkin sesi gibi özellikleriyle Türk ve dünya edebiyatında genellikle olumsuz çağrışımların sembolü olarak kullanılmış ancak buna rağmen kendine geniş bir yer bulmuştur. Bu rağbette kargaların dünyanın hemen her yerinde yaşayabilmeleri, her iklim ve şarta uyum sağlamaları, belki de insanlarla iç içe ve onlara yakın olmalarının da rolü olabilir. Ancak sosyal yönleri oldukça gelişmiş olan bu familya, şehirlerde, sokaklarda, caddelerde insanların hep yakınında olmalarına rağmen bir türlü onlara kendilerini sevdirmeye muvaffak olamamışlardır. Bu bakış açısı edebiyata da yansımış Türk atasözü ve deyimlerinde de karga, bir benzetme unsuru olarak hep kötü çağrışımların sembolü olmuştur. Örneğin "Besle kargayı oysun gözünü", bu atasözü arasında yediden yetmişe herkesin aklına gelen ilk sözlerden biridir. Türk halk şiiri ve Divan şiirinde de büyük bir rağbet gören kargalar, masallarda da çok geniş yer bulur. Günümüzde ise Melike Günyüz'ün masal kahramanları arasında kargaların da olduğunu görüyoruz. Bizim de bu bildiride amacımız Günyüz'ün masallarında kargalara göz atmak ve genel hatlarıyla bir farkındalık yaratmaktır. Ancak buna geçmeden önce kargaların Türk edebiyatında tuttukları yere dair de birkaç örnekten söz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tük masalları, kargalar, *Karga ile Tilki*, Melike Günyüz, *Gakgukkların Maceraları.*

CROW IN TURKISH LITERATURE AND *GAKGUKLARIN MACERALARI*

Crows are generally used as a negative symbol in both Turkish and world literature with their black color, scavenging, damage to the fields and their ugly voices, but despite these connotations, they have found a wide place in world literature. The reason for this preference may also be that crows can live almost anywhere in the world, adapt to every climate and condition, and perhaps be intertwined and close with humans.Crows, whose social aspects are highly developed, have not been able to endear themselves to them, although they live in cities, streets, avenues and close to people. This point of view is also reflected in the literature, and in Turkish proverbs and idioms, the crow has always been a symbol of bad connotations as an element of analogy. For example, "Feed the crow, let it cut out your eyes" is one of the first words that comes to mind of everyone. Crows, which are in great demand in Turkish folk poetry and Divan poetry, also find a wide place in fairy tales. Today, we see that there are crows among the fairy tale heroes of Melike Günyüz. Our aim in this paper is to take a look at the crows in Günyüz's tales and to raise awareness in general terms. Before that, a few examples will be mentioned about the place that crows occupy in Turkish literature.

Key Words: Turkish tales, crows, Crow and Fox, Melike Günyüz, *Gaggukkların Maceraları.*

Giriş

İnsanların maddî ve manevî değerlerinin bir bütünü olan kültürün bir özelliği de geçmişten geleceğe kuşatıcı bir niteliğe sahip olmasıdır. Bir toplumun bütün yönleriyle yaşam felsefesini, düşünce yapısını, sosyal hayatını ortaya koymak için oldukça zengin olan sürecin birçok açıdan

[1]Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, zekitastan@gmail.com

araştırılması ve incelenmesi gerekir. Çocukların hayal gücünü besleyen, gerçek ve gerçeküstü olayları fark etmelerine vesile olan ve birçok konunun öğrenilmesinde yol gösteren masallar da bu anlamda incelenmeye değer oldukça zengin bir hazinedir. Yetişkinler için de önemli bir kaynak olan masalların birçok yönden incelenmesi modern kurgu açısından da önemlidir.

Kargagiller familyasından bir kuş türü olan karga, her yere kısa sürede uyum sağlaması her iklimde yaşayabilmeleriyle dünyanın her yerinde görülen bir kuş türüdür. Geniş coğrafyadaki varlıkları nedeniyle dünya edebiyatında da kendine genişçe yer bulan kargalar, Türk kültüründe de çok eski zamanlardan beri görülmektedir. Ancak sözlükte karganın; "kanatları geniş, tüyleri kara renkte, tarla ve bahçelere çok zarar veren bir kuş" (www.tdk.gov.tr) olarak açıklanması, daha başlangıçta onun zararlı hayvanlar arasında görüldüğünü, insanlar için taşıdığı değerin hiç de iyi olmadığını göstermektedir.

Göktürkçe metinlerinde geçmeyen karga, "ilk kez Eski Uygur Türkçesi metinlerinde yer almıştır (Gabain, 2007: 278; Caferoğlu, 2015: 168). *Maytrısimit*'te Maytrı Buda'nın cehennemden bir sahneyi tasvir ettiği buyruğunda karga sözcüğünün geçtiği görülür:

maytrı burḳan ince tip yarlıkayur

kim olarnan͡g ara et yumġaḳ

etüzlügler .. temir tumşukluġlar

ḳarġalar ḳuzgunlar örtlüg

yalınlıġ etüzin et yumġaḳ

etüzlüglerig soḳa talmayu

yiyürler erser... (Tekin, 1976: 140)

'Maytrı Buda şöyle buyurur: ki onların içinde et yumak vücutlular, demir gagalı kargalar, kuzgunlar alevli parlak bedenini et yumak bedenlileri ezip parçalayıp yerlerse...'

Karga sözcüğünün 11. yüzyılda kullanım alanı genişlemiş ve *Dîvânü Lugâti't-Türk*'te üç atasözü ile bir şiirde kullanılmıştır. Sözcüğün geçtiği ilk atasözü şöyledir: *karga kāzka ötgünse butı sınur* 'karga kazı taklit ederse ayağı kırılır.' (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2015: 116). Bu atasözünde kişinin kendi yeterliliğine uygun hareket etmesi öğütlenir. Kaz kargadan güçlü olduğu için karga ona özense ayağını kırar sözü ile kişinin eylemlerini kendi kapasitesine göre yapıp haddini aşmaması tavsiye edilir. Sözcüğün geçtiği diğer atasözü *karga karısın kim bilir; kişi alasın kim bilir* 'karganın ihtiyarını kim bilebilir, insanın içini kim bilebilir?' (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2015: 184) sözüdür. Burada dış görünüşünden dolayı karganın yaşının bilinemeyeceği aynı şekilde insanın da içini yani gerçek düşüncelerini bilmenin mümkün olamayacağı vurgulanmıştır. Sözcüğün geçtiği üçüncü atasözü ise şöyledir: *bir karga birle kış gelmes* 'bir karganın gelmesiyle kış gelmez' (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2015: 241). Bu sözde ise bir işin gerçekleşmesine işaret eden emarelerin yeterli sayıda olması halinde işin gerçekleşeceği vurgulanır. Bugün benzer anlamda *bir çiçekle bahar gelmez* sözü kullanılmaktadır. Karga sözcüğünün *Dîvânu Lugâti't-Türk*'te kullanıldığı şiir ise şöyledir:

karga kalı bilse muŋın ol buz sokar

awçı yaşıp tuzak tapa meŋke yakar

'Karga mihnet ve açlık hissederse buzu bile gagalar. Avcı kendini sakladığı takdirde (karga) yemi görünce aldırmadan tuzağa bile girer.' (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2015: 184).

İlk kullanıldığı metinlerde; kuzgunla birlikte anılan, gücünün sınırını bilmesi gereken, yaşını belli etmeyen, kışın habercisi sayılan ve açlık ile sıkıntı anında tuzağa girmeye eğilimli bir kuş olarak tasvir edilen (Bk. Mor, 2016, 74-95) karga, *Kısasül'l-Enbiya, Nehcü'l-Feradis, İrşâdü'l-Mülûk Ve's-Selâtîn, Gülistan Tercümesi, Marzuban-nâme Tercümesi, Dede Korkut Kitabı* gibi pek çok eserde görülmüş (Paçacıoğlu, 2016: 341) ve günümüze kadar kullanılagelmiştir. Divan Şiir'inde ise karga kelimesinin karşılığında genellikle Farsça "zâg" ve Arapça "gurâb" kelimeleri kullanılmıştır. Bu kelimeler dışında "kelağ / kuzgun, nadiren de olsa alakarga veya saksağan da geçer (Demirkazık, 1979: 134).

Karga sözcüğünün kökeni ile ilgili ön plana çıkan etimoloji önerilerini ise şu şekilde sıralamak mümkündür: Clauson, sözcüğün genelde karga bazen de kuzgun ve ekinkargası gibi büyük siyah kuşları adlandırmak üzere kullanıldığını ve *-ğa* ekiyle biten eski bir hayvan adı olduğunu ifade etmiştir (1972: 653). Eren, karga sözcüğünün açık bir şekilde karganın çıkardığı sesten türediğini söylemiştir. Bang ve Brockelmann gibi araştırmacıların da bu görüşte olduğunu belirten Eren, yabancı dillerde de karganın benzer şekilde adlandırıldığını ve Tibetçede karga anlamında kullanılan *kaka, kā-ka* sözcüğünün de karga sesinden türediğini belirtir. Sözcük Türkçeden Bulgarca ve Rusça gibi dillere de geçmiştir (Eren, 1999: 212). Nişanyan karga sözcüğünün Eski Türkçe *kara kuş* sözcüğünden evrilerek türediğini belirtmiştir (2018: 416). Ancak bu önerinin isabetli olmadığını belirtmekte yarar vardır. Zira *kara kuş*, karganın kökeni değil karga için kullanılan bir sıfat tamlaması olarak düşünülebilir. Ayrıca bu tamlama, *Dîvânu Lugâti't-Türk*'te tavşancıl kuşu, deve tırnağı kenarı ve rengi kara olan kuş için kullanılmış olup karga sözcüğüne karşılık olarak gösterilmemiştir (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2015: 685). Tietze, karganın kökeni ile ilgili öneride bulunmamış olup Clauson'ın görüşüne atıf yapmakla yetinmiştir (2016: 136). Gülensoy, yansıma *ḳā-* ve *ġā* seslerinden arada +r- sesinin türeyerek karga sözcüğünün meydana geldiğini düşünmüştür (2007: 467). Ayverdi, karga sözcüğünün ses taklidi olduğunu belirtmiş ve Şinasi'nin şu beytini aktarmıştır:

Koyamam kargayı bülbül yerine

Çiçek açmış dikeni gül yerine (2010: 629).

Karga masalların da ana karakterlerinden biridir. Dünya edebiyatında kargayla ilgili birçok masala rastlandığı gibi Türk edebiyatında da bu zenginliğe ulaşmak mümkündür. Günümüzde de karganın yazarları kendisine çekmeye devam ettiğini görürüz. Melike Günyüz de bu yazarlardan biridir. Onun, altı seri devam eden *Gakgukların Maceraları* adlı masal dizisinin ana karakterlerini kargalar oluşturur. Biz de bu yazımızda Günyüz'ün kargalarını ve onlara yüklediği anlamı irdelemeye çalışacağız. Çalışmamız bu anlamda iki bölümden oluşacaktır. İlk etapta kargaların Türk edebiyatında tuttuğu yere genel hatlarıyla bakacak ardından Günyüz'ün masallarındaki kargaları incelemeye çalışacağız.

Türk Edebiyatında Kargaya Dair

Türk edebiyatında kargaların ayrı bir yeri olduğunu görürüz. Eski zamanlardan beri gökyüzünün hâkimi olarak görülen kargalar, birçok yönüyle şair ve yazarlarımız için önemli bir ilham kaynağı olmuştur. Eski Türk tarihinden beri görülen Karga (Bk. Bogenbayev-Calmırza, 2014), Türk mitolojisinde kurtla birlikte anılan bir kuştur. Bahattin Ögel'in tespit ettiği bir metinde ölüme terk edilmiş bir çocuğa önce karga tarafından yiyecek verildiği sonra kurt tarafından emzirildiği aktarılır. Olayı gören Hun Kralı, çocuğun kutsal olduğuna hükmederek onu yanına almış, yetiştirmiş ve babasının eski devletlerinden birine onu kral yapmıştır. (Özbaş, 2010 / Ögel, 1993, 14)

Türklerin İslamiyet'i kabulleriyle birlikte karganın da bu din çerçevesinde yeni anlamlar yüklendiğini görürüz. Bunlardan biri *Kuran*'da geçen Habil-Kabil kavgasına dairdir. Kabil, kardeşini öldürdükten sonra onu nasıl gömeceğini bilememiş ve kendisine Allah tarafından bir karga yol göstermiştir. Olay Maide suresinin 31. ayetinde şöyle anlatılır:

"Ardından Allah, kardeşinin cesedini nasıl gömeceğini ona göstermek için yeri eşeleyen bir karga gönderdi. 'Yazıklar olsun bana! Şu karga kadar olup da kardeşimin cesedini gömmekten aciz miyim?' dedi, ettiğine pişman oldu." (https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/M%C3%A2ide-suresi/700/31-ayet-tefsiri)

Kargaya yüklenen bu misyon oldukça önemlidir. Ona, ölü gömmenin başlatıcısı olarak büyük bir değer atfedilmiştir. Bu ameliye aynı zamanda medenî yaşam biçiminin de bir gereğidir. Ancak İslamî gelenek içinde sıkça geçen bir efsaneyle birlikte karganın hızla gözden düştüğünü görürüz. Bu hususta Mustafa Özbaş'ın aktardığı efsane şu şekildedir:

"Hz. Muhammed düşmanlarından kaçmak üzere bir mağaraya saklandığında, onu ilk fark eden, o zamanlar beyaz olan kargadır. Karga, Hz. Muhammed'i ele vermek için "Ğar! Ğar!", yani

“Mağara, Mağara” diye bağırır. Ancak onu anlamayan Hz. Muhammed’in düşmanları mağaraya bakmadan geçip gider. Hz. Muhammed de mağaradan çıkınca kargayı kara renge dönüştürerek onu lanetler. O günden sonra da karga işte bu “Ğar! Ğar!” şeklindeki hain ötüşünü tekrarlamak zorunda kalır” (Özbaş, 2010, 62).

Efsanede görüldüğü gibi karga, Müslümanlar için artık bir haindir. İhanetinden dolayı Peygamber tarafından beyazlığı elinden alınmış ve uğursuzluğu sembolize eden kara renkle cezalandırılmıştır. Bu leke ondan hiçbir zaman silinmemiştir.

Karga Halk ve Divan edebiyatlarında kendisine genişçe bir yer bulmuştur. “Divan Ve Halk Şiirlerinde Kuş Motifi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma” yapan Mehmet Akkaya, halkbilimci Thompson’un dünya halk edebiyatında geçen kuşlarla ilgili etraflı bir tespitini aktarır. Thompson’un bu tespitinde kargayla birlikte hemen hemen tüm kuşlara bizim edebiyatımızda da rastlanır. Akkaya’ya göre edebiyatımızda bu kuşlar arasında sadece “ispinoz, iskete, yağmur kuşu” görülmemektedir. Liste şu şekildedir:

“Ağaçkakan, Anka, Ardıç, Atmaca, Balaban, Balıkçıl, Baykuş, Bıldırcın, Bülbül, Civciv, Devekuşu, Doğan, Gugukçuk, Güvercin, Hindi, Horoz, İskete, İspinoz, Kanarya, Karabatak, Karga, Kartal, Kaz, Keklik, Kırlangıç, Kuğu, Kuyruksallayan, Kumru, Kuzgun, Leylek, Martı, Ördek, Papağan, Piliç, Saka, Saksağan, Serçe, Sülün, Şahin, Tarlakuşu, Tavuk, Tavuskuşu, Turna, Yağmur Kuşu” (2018, 1014)

Divan Şiiri’ne baktığımızda da benzer zenginliğin devam ettiğini görürüz. Divan şairleri, birçok kuş türü yanında kargaya da büyük bir rağbet göstermiştir. Doç. Dr. Halil İbrahim Demirkazık’ın “Divan Şiiri’nde Karga” adlı çalışmasında, yüzün üzerinde divandan yararlanılarak beş yüzden fazla şiir tespit edilmiş ve bu şiirlerde karganın hangi anlamlarda kullanıldığı üzerinde etraflıca durulmuştur (Bk. 1911: 131-178).

Karganın çirkinliği, uyandırdığı olumsuz benzetmelere rağmen şairler tarafından bu kadar ilgi görmesi gerçekten ilginçtir. Ancak edebiyattaki bu rağbeti L. Austin Oliver de doğrulamaktadır. Oliver’e göre hiçbir kuş türü kargaya gösterilen ilgi kadar efsanelerde, folklor ve edebiyatta kendisine üstün yer bulamamıştır (1979: 221). Demirkazık da; “Bu hüküm oldukça abartılı olmakla birlikte karganın hatırı sayılır bir biçimde dinî ögelere, efsanelere, mitlere, folklora ve edebiyata konu olduğu da bir gerçektir.” diyerek; Sedat Veyis Örnek’in; “karganın dünyanın yaratılışını ve insanların oluşumunu konu edinen ilkel efsanelerde önemli rol oynadığını; masallarda, halk inanmalarında gelecekten haber verici olarak nitelendiğini; ötüşünden, uçuşundan, bir yere konuşundan kötülük ya da iyilik getireceği çıkarıldığı” sözünü aktarır (1979: 132) Demirkazık, çalışmasında beyitlerde geçen karga ile ilgili çeşitli tasavvur ve kullanılmalar arasında; “kara, yüzü kara, kara kanatlı, misk renkli, çirkin sesli, saçma sözler söyleyen, leş yiyici, vahşi, hırsız, rezil, aksi, aşağılık, cahil, faydasız, gammaz, günahkâr, hak yoldan çıkmış, hileci, yakışıksız, zeki ve uğursuz” gibi benzetmeleri tespit eder. Örneğin “Bülbülün gül üzerinde, kumrunun servi üzerinde mekân tutmasına karşın karganın kavak dışında başka bir ağaca yuva yapmaması “inatçılık ve aksilik” olarak değerlendirilmiştir.” Gelibolulu Âli, bunu şu beytiyle anlatır:

Bülbül gül üzre fâhte serv üzre râst-gûy

Gör zâg-ı kec-nihâdı kavak dir dimez çenâr (Demirkazık, 1979: 138)

Yunus Emre de bir şiirinde karga ile bülbülü karşılaştırarak iki farklı özellikleri olan kuşların bir arada olamayacakları, böyle bir durumdan dolayı sıkıntı ve eziyetin doğacağını şöyle vurgular:

“Kargayıla bülbüli bir kafese koysalar

Bir biri sohbetinden dâ’im melûl degül mi

Eyle ki karga diler bülbülden ayrılmaga

Bülbülün de gönlinde maksûdı şol degül mi” (Tatçı, 2014: 497)

Karganın, güzellikler yerine, pis nesnelerin yanında ve yakınında durması, bazı şairlerin dilinde; bir sineği bülbülün sesine tercih eden, gül yaprağındaki renkli mesajı anlayamayan bir cahil olarak suçlanmasına vesile olmuştur. Ahmedî aşağıdaki beyitte; şiirin iyisinden anlamayan bunarağmen şairlikle şöhret bulan kişileri kargaya benzetir ve iyi şiir yazanbülbül nefesli kişilerin bu kargaların ayıplamalarına darılmamalarını tavsiyeeder:

Şehr içinde cehl-ile şöhret dutan kargalarun

Ta'nesinden olma iy bülbül nefeslü münfa'il(Demirkazık, 1979: 139-140)

Karganın kişi ve kişiliklerle ilgili tasavvur ve benzetmelerinde ise; "sevgili, âşık, mecnun, rakip, ağyar, nefis, şeytan, düşman, riyakâr, şair, müteşair, kıssa-han, vaiz, zahit, kıskaç (hasut), falcı gibi oldukça zengin benzetmelerle karşılaşırız. Şair Erdal Hamamî, şiir söylemedeki beceriksizliği ve ifadedeki çirkinliği nedeniyle müteşairleri sesle bağlantılı olarak kargaya benzetir. "Derviş Şemsî'nin *DehMurg*'unda da eserin kahramanlarından olan karga, kendini kuşlara şair ve kıssa-han olarak tanıtır. Şemsî'nin kargayı bu şekilde konuşturması muhtemelen boş ve değersiz söz söyleyen şairleri eleştirmek içindir":

Kuşlarun bir dânesiyem ben fakîr

Kıssa-hânam şâ'irem san'ât kesîr (Demirkazık, 1979: 146)

Demirkazık, *meşum tabiatı ve davranışları* nedeniyle karganın şeytana da benzetildiğini, Şeyhî'nin de bunu "şeytan-ı zâg" tamlamasıyla vurguladığını ifade eder. Necmi Ömer de; *Murg-ı rûhı habs idüp bu zâg-ı nefse i'tibâr / İtmeyüp sen murg-ı rûhı eyle i'dâmdan halâs* beytiyle; ruhu idamdan kurtarmanın yolunun "nefs kargası"na itibar etmemekten geçtiğini söyler. (Demirkazık, 1979: 144)

Söz konusu çalışmada karganın tabiat, eşya ve soyut kavramlarla ilgili tasavvur ve benzetmeleri üzerinde de durulmuştur. Bunlar içinde kargayla ilgili en çok "gece (şeb), akşam (şâm) ve karanlık (zulmet) benzetmeleri öne çıkar. Şairin dert, tasa ve kaygı saatlerinin arttığı zaman diliminde karga da kara rengi ve kasvetiyle bir benzetme unsurudur. Karganın karşısında ise güneşi işaret eden doğan, tavus, Hüma ve Anka kuşları gösterilir. İlginç bir benzetme de karganın yuvasıyla dünya arasında kurulan bağlantıdır. Dünyanın viraneliği karga ve baykuşun harap yuvalarını andırır. Diğer dikkat çekici tasavvur şairin kaleminin kargaya benzetilmesidir. Kanatsız bir karganın Hüma kuşunu avlayamaması (yakalayamaması) gibi şairin kalemi de kasideye konu olan kişiyi övemez:

Kalem ne yüzden ide medhüni 'aceb tahrîr

Hümâyı sayd ide mi bir gurâb-ı bî-per ü bâl (Demirkazık, 1979: 149)

Karganın benzetme unsurları arasında "mihnet, gam, cevir, matem, bela, fitne, adavet, kötü talih ve ecel" gibi soyut kavramlar da kullanılmıştır. Demirkazık'a göre bu ifadelerin kullanılma ihtimalinde kargaların uğursuz olduğu inanışı yatar. Bülbülün kara belası ve bir fitne unsuru olan karga, düşmanlığın da alametidir:

Murg-ı mahabbet uçdı seher bâg-ı mihrden

Kondı yerine zâg-ı 'adâvet didikleri (Demirkazık, 1979: 150)

Divan şiirinde, karganın kara habere ve uğursuzluğa işaret etmesi, gaipten haber vermesi, define bulması, Cennet'te olmayacağı gibi çeşitli inanışlara da yer verilmiştir. Ancak bunlar içinde ilginç tasavvurlardan biri de kargaların müjde getirdiğine dair inanıştır. Bu konuda "Türklerin Haberci Kuşlarından Karga" adıyla bir makale yayımlayan Kerim Yund, eskiden haberci kuşlardan sayılan kargaların Türkler arasında sevilip sayıldığını belirtir (1952: 24). Anadolu'nun bazı yerlerinde alacakarganın ötüşünün müjdeli habere işaret ettiğine hâlâ inanıldığını belirten Vidan Sertoğlu da Zatî'den aktardığı bir beyti buna örnek gösterir. Zatî, *Müjde-i mihr ü vefâ içün gelübdür hatt-ı dôst / Zâtiyâ gam çekmezem andan beşâret zâgıdur* diyerek karganın varlığını sevgilinin tüylerinin çıkacağına dair bir müjde sayar (2006: 282).

Karganın Divan şiirindeki yansımaları elbette bunlarla sınırlı değildir. Bazı mesnevilerde (*Dâsitân-ı Tûtî vü Karga*) ona hikemî / felsefî anlamlar yüklendiğini (Bk. Tan, 2015); *Münâzara-i*

Tûtî vü Zâğ'da ise her şeyi yiyen karganın nefsi temsil ettiğini görürüz. (Bk. Demirkazık, 1979) Halk şiirinde de uğursuzluğu ile bilinen karga (Bk. Zariç, 2011, 102), bir ninnide de şöyle geçer:

Karga karga gak dedi

Bir kaşıcak yağ dedi

Yağ olmazsa bal olsun

Benim oğlum sağ olsun.

Karga hadi git işine

Düşme yavrumun peşine

Karga seni tutarım

Kanadını yolarım

Yelpazeler yaparım

Minimini yavrulara satarım

Ninni ninni ninnisi var

Benim çocuğumun uykusu var (Akalın, 1990, 58).

Ninnide görüldüğü gibi karga yine sevimsiz bir kuş olarak karşımıza çıkar. Onun varlığı çocuğun uykusu kadar değerli olmadığı gibi o, bir uyku uğruna her an öldürülmesi muhtemel bir kuştur.

Kargayla ilgili toplumda en yaygın olarak kullanılan ve belki de aklımıza ilk gelen kalıp; "Besle kargayı çıkarsın (oysun) gözünü" atasözüdür (Albayrak, 2009, 239). Nankörlükle ilgili en yaygın kullanımlardan biri olan bu atasözünde günahkâr olarak karganın seçilmesi, yine onun meşhur uğursuzluğunda aranmalıdır. Arap kültüründe de geçen bu atasözünün dayandığı bir rivayeti Fadime Kavak şöyle nakleder:

"Rivayete göre horozun biri, bir kargaya içki meclislerinde yarenlik etmektedir. Bir gün bu iki dost birlikte meyhanede içki içer, ne var ki içkinin ücretini ödeyecek paraları çıkışmaz. Bunun üzerine karga, uyanık davranarak-güya para temin etmek için- horozu rehin bırakır ve oradan ayrılır. Ancak karganın zaten geri dönmeye niyeti yoktur. Onun hainliği yüzünden horoz da orada hapis kalır." (2013, 141)

"Alacağım olsun da alakargada olsun" atasözü ise borçlu olmaktansa kargayı bile öne sürüp alacaklı olmanın daha iyi olduğuna vurgu yapar (Bk. sozluk.gov.tr). Benzer kullanım, "Alakargada alacağım olsun, almazsam gözümü oysun" atasözünde de geçer. Yine buradan mülhemle alacağını isterken ısrar eden, borç zamanı geldiğinde de güçlük çıkaran kimse için de "Alacağına şahin, vereceğine karga (kuzgun)" deyimi de yaygın olarak kullanılır. Ancak ister atasözü ister deyim olsun bu ifadelerde 'karga'ya iyi bakılmadığı, bir yönüyle de 'uğursuz' sayıldığı aşikârdır. "Karga ile gezen boka konar" veya "kılavuzu karga olanın burnu boktan kurtulmaz" atasözlerinde de bu uğursuzluğa bir nevi kötülüğün (çirkinliğin) de eklendiğini görürüz. Kötü bir kişiyle arkadaş olmak aynı zamanda onun huylarını da almak demektir. Yine böyle bir kişinin ardına düşmek, kişiyi belalara sürükler ve bu kişinin başı dertten kurtulmaz. Görüldüğü gibi her iki atasözünde de kötülüğün sembolü yine kargadır. "Karga kekliği taklit edeyim derken kendi yürüyüşünü şaşırmış" (Albayrak, 2009, 600) atasözünde ise karganın bu kez "görgüsüzlüğü" ifade etmede kullanıldığını görürüz. Bu sözün *Divanü Lügatü't-Türk*'te geçen *karga kāzka ötgünse butı sınur* atasözünden türediği aşikârdır. Her iki atasözünde de bir kişinin kendisinde asla olmayan ancak başkasında var olan üstün davranışları denemeye kalktığında yani haddini aştığında düştüğü komik duruma vurgu yapılır. Bu görgüsüz davranışı onu toplum nazarında gülünç duruma düşürür. "Kuzguna yavrusu Anka / şahin / görünür" veya "Karga yavrusuna bakmış 'benim ak pak evladım' demiş" atasözlerinde ise yine karganın çirkinliği ön plana çıkar. "Kargadan başka kuş tanımamak" ise insanın önyargılı hâlini, bakış açısındaki darlığı, bildiğinden asla şaşmayacağını ifade eden ilginç

deyimlerden biridir. Bunlardan başka "Bin kargaya bir sapan taşı yeter" (Albayrak, 2009, 248) sözü de korkaklığı ifade eder. Son olarak bu bahsi karganın menfaatçi yönünü de vurgulayan şu atasözüyle tamamlayalım: "Karga, mandayı babasının hayrına bitlemez." (Bk. sozluk.gov.tr).

Kargayla ilgili atasözleri ve deyimlerde de onun genellikle kötü çağrışımlarla anıldığını, benzetmeler arasında, kötü, çirkin, menfaatçi, uğursuz, nankör, hadsiz gibi ifadelerin bulunduğu anlaşılmaktadır. Masallara gelince bunların da kargayı benzer anlamlarla ele aldıklarını söyleyebiliriz. Dünya edebiyatında en eski masallardan biri olan *Karga ile Tilki*'de; dalkavukluk yapanlara inanılmaması gerektiği öğütlenerek karganın saflığı ve tilkinin kurnazlığı mukayese edilir. Hemen hemen her dilde karşımıza çıkan bu masalın Orhan Veli tarafından La Fontaine'den yapılan çevirisi şu şekildedir:

Bir dala konmuştu karga cenapları;
Ağzında bir parça peynir vardı.
Sayın tilki kokuyu almış olmalı;
Ona nağme yapmaya başladı:
" Ooooo! Karga cenapları, merhaba!
Ne kadar güzelsiniz; ne kadar şirinsiniz!
Gözüm kör olsun yalanım varsa,
Tüyleriniz gibiyse sesiniz
Sultanı sayılırsınız bütün bu ormanın."
Keyfinden aklı başından gitti Bay Karga'nın;
Göstermek için güzel sesini
Açınca ağzından düşürdü nevalesini.
Tilki kapıp ona dedi ki: "Efendiciğim,
Size küçük bir ders vereceğim;
Alıklar olmasa iş kalmaz açıkgözlere;
Böyle bir ders de değer sanırım bir peynire."
Karga şaşkın, mahcup, biraz da geç amma
Yemin etti gayri faka basmayacağına. (Kanık, 2016)

Karganın Türk masallarındaki yansımalarına gelince burada farklı bir örnekle konuyu zenginleştirmek istiyoruz. Aşağıda ele alacağımız masalda karga ilk kez bir peri olarak karşımıza çıkar. Tanınmış Macar Türkolog Ignas Kunoş'un (1860-1945) Osmanlı döneminde derlediği *44 Türk Peri Masalı*'ndan biri olan Karga Peri (Kunoş, 2016: 103-106) masalının Elif Bayrak Kaya tarafından yeniden yorumlanan (Bk. Kaya, 2020: 243-262) hâlini aynen aktarmak istiyoruz:

Karga Peri Masalı

"Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, pireler berber, develer tellal iken, ben anamın beşiğinde tıngır mıngır sallanırken, çok uzaklarda ülkenin birinde yoksul bir karı koca ile oğlu yaşarmış. Yaşlı adam, ormanda gezer ve kuş tutarmış. Geçimini bu şekilde sağlayan yaşlı adam günün birinde hakkın rahmetine kavuşmuş. Yaşlı kadın ve genç oğlan bir başlarına kalakalmışlar. Gel zaman git zaman babasından kalan para bitip evdeki erzaklar tükenince, delikanlı nasıl para kazanıp evi geçindireceğinin kaygısına düşmüş.

Tavan arasında, babasının özel eşyalarını gören delikanlı, bu eşyaları dikkatle incelemiş ve aralarında bir kuş kapanı olduğunu fark etmiş. O güne dek babasının ne işle meşgul olduğunu bilmeyen delikanlı, annesinden de izin alarak ormana, kuş tutmak için yola koyulmuş.

Derin ve yemyeşil ormanın içinde bir süre ilerledikten sonra, yüksekçe bir ağaç seçip, üzerine kuş kapanını kuran delikanlı, ağaçtan inerek beklemeye başlamış. Bir süre sonra, bir karga kapana yakalanmış. Delikanlı hemen ağaca tırmanarak kargayı yakalamak istemiş, fakat karga dile gelmiş. Öylesine ağlamış yakarmış ki, onu bırakması karşılığında çok daha değerli bir kuş getireceğini söylemiş ve delikanlının yufka yüreğini ikna ederek özgürlüğüne tekrar kavuşmuş.

Kargayı bırakıp tekrar kapanı kuran delikanlı henüz aşağı inmiş ki bir kıpırtı ve çırpınış duyarak tekrar ağaca tırmanmış. Bir de bakmış ki, daha önce görmediği güzellikte olağanüstü bir kuş. Kuşu eline alıp güzelliğine hayran hayran bakan delikanlı, birden gökyüzünde ona seslenen kargayı görmüş. Karga delikanlının elindeki kuşun çok değerli olduğunu, padişaha götürür ise dilediği kadar para alabileceğini söyleyerek uzaklaşmış.

Karganın sözünü tutan Kuşçu Oğlan soluğu padişahın sarayında almış. Kuşu görünce hayran kalan padişah delikanlıya kese kese altın vererek göndermiş göndermesine de, bu durum açgözlü veziri oldukça rahatsız etmiş.

Kuşçu Oğlandan altınları almak için hain bir plan tasarlayan vezir, aldığı kuşu çok seven ve tüm vaktini onunla geçiren Padişaha yaklaşarak; “Hünkârım sizin bu nadide kuşunuza fildişinden bir saray yakışır” demiş.

Padişah “Lalacığım, fildişinden bir saray için onca fildişini nereden bulunur” diyerek gülümsemiş. Kurnaz Lala “Hünkârım size bu kuşu getiren delikanlı fildişini de bulur elbet” diyerek, hain planını devreye sokmuş.

Kuşçu oğlan ne olduğunu anlamadan kendini padişahın huzurunda bulmuş. Delikanlıya, kuşa yapılacak saraya yeterli fildişini bulması için 40 gün süre verilmiş. Bizim delikanlı fildişini bulamayacağını padişaha söylemiş fakat Hünkâr sinirlenerek kırk gün süre vermiş. Eğer kırk günün sonunda fildişlerini bulamaz ise kellesini alacağını söylemiş.

Kuşçu oğlan başındaki belanın sıkıntısı ile kendini ormanda bir ağacın altında otururken bulmuş. Başı önünde dertli dertli otururken birden karga gelip delikanlının önündeki taşa konuvermiş. Karga, delikanlıya derdini sorunca, oğlan küçük kuşun başına açtığı derdi anlatmış.

Karga: “Dert ettiğin şeye bak, üzülme. Sen şimdi padişahın huzuruna git ve ondan kırk araba şarap iste” demiş. Delikanlı karganın söylediklerini aynen yapıp kırk araba şarapla saraydan ayrılıp tekrar ormana gelmiş.

Ormanda bekleyen karga, delikanlıyı görünce yaklaşarak: “Ormanın derinliklerinde küçük bir su bendi var, her akşam filler buraya gelerek su içer. Sen bu şarapları ikindi vakti bende dök, su içen filler sersemleyip bayılana dek bekle ve onlar bayılınca, dişlerini sökerek arabalara yükle ve saraya götür” demiş.

Karganın dediklerini yapan Kuşçu Oğlan, kırk araba fildişi ile sarayın yolunu tutmuş. Padişah kırk araba fildişini görünce çok sevinmiş ve delikanlıyı cömertçe altın keselerine boğmuş. Padişah fildişi sarayı yaptırarak kuşu içine bırakmış.

Padişahın küçük kuşu gayet mutlu ve neşeli sarayın içinde kanat çırpıp durmasına karşın bir türlü ötmemiş. Sabrı tükenen padişaha vezir yaklaşarak, “Hünkârım bu kuşun elbet bir ilk sahibi vardır. Onu bulup getirtelim ki kuşun ötmeye hevesi olsun” demiş, padişah “Aman Lala nerden bulalım kuşun ilk sahibini” diye sorunca hain vezir, “Hünkârım kuşu ve fildişini bulan, kuşun ilk sahibini de bulur elbet” diyerek yine delikanlının başına iş açmış.

Delikanlı apar topar yine kendini sarayda, padişahın huzurunda buluvermiş. Padişah “Kuşun sahibini bulmasını, eğer bulamaz ise kırk günün sonunda kellesini alacağını “söyleyerek delikanlıyı huzurundan göndermiş. Delikanlı bir ıssızda, feryat figan ağlarken karga gelivermiş. Delikanlıya neden ağladığını sorarak olan biteni öğrenmiş. Karga “Üzülme sen şimdi padişahın huzuruna çık ve

ondan içine kırk kızın sığabileceği büyüklükte, güvertesinde hamamı ve çiçeklerle bezeli bir bahçesi olan geniş bir gemi yaptırmasını iste" demiş.

Delikanlı padişahın huzuruna çıkarak yolculuk için gerekli şeyleri söylemiş. Padişah Kuşçu Oğlanın istediği gemiyi derhal yaptırarak oğlana teslim etmiş. Delikanlı gemiye binip denize açılmış açılmasına da hangi yöne gideceğine bir türlü karar verememiş. Tam bu esnada karga çıkıp gelmiş geminin güvertesine konmuş.

Karga: "Delikanlı geminin dümenini sağa çevir, karşına etrafı sisle kaplı, büyük bir ada çıkana kadar dümdüz ilerle. Bu adanın eteklerinde kırk peri yaşar. Gemi nedir bilmediklerinden sen yanaşınca hemen gelirler, lakin gemiye sultan peri dışında kimseyi bindirme küçük kuşun sahibi odur. Sultan peri gemiye binince, hemen denize açıl ve dönene kadar hiç mola verme" demiş.

Delikanlı karganın dediği gibi dümeni sağa çevirip durmaksızın yol almış ve nihayet adayı görmüş ve eteklerine yanaşmış ki kıyıda gezinen kırk peri kızı görmüş. Peri Sultan delikanlıya seslenmiş "Bizler daha önce böyle bir şey görmedik müsaade et de çıkıp bir gezelim" Delikanlı karganın tembihlediği gibi sadece Sultan Peri'nin gezmesine müsaade göstererek kıyıya bir sandal göndermiş.

Sandala binip gelen güzel kız gemiye çıkarak gezintiye başlamış. Bir de bakmış ki içinden ılık sular akan ışıl ışıl bir hamam, dayanamamış "Gelmişken bir banyo yapayım" diyerek hamama girmiş. Delikanlı, kız hamama girer girmez dümeni kırıp hızla açık denize doğru ilerlemiş. Kız hamamdan çıkıp güverteye geldiğinde ne görsün! Ne peri kız arkadaşları ne de sarayının bulunduğu ada gözle görünmüyor, başlamış hıçkıra hıçkıra ağlamaya. Delikanlının yüreği burkulmuş ama ne çare! Kıza yönelip, "Korkmayın sultanım sizi çok iyi bir padişahın sarayına misafir olarak götürüyorum" demiş ve yol bitene kadar hiç durmadan yol almış.

Gemi limana varınca, padişaha haber ulaşmış ve padişah, kızı hemen sarayına getirtmiş. Sultan Peri, fildişi sarayın önünden geçerken küçük kuş öyle güzel şakımış ki duyanlar aşka gelmiş. Sultan Peri kuşunun sesini ve kendisini nezaketle karşılayan yakışıklı padişahı görünce biraz olsun rahatlamış. Birbirlerini tanıdıkça seven Sultan Peri ve Padişah bir süre sonra evlenmişler. Vezir tüm bu olanlara haset ederek öfkesinden deliye dönmüş.

Aşkları dillere destan olan çiftin mutlulukları, Sultan Peri'nin hastalanması ile bozulmuş. Hiçbir ilaç fayda sağlamamış, sultan günden güne erimiş. Onu iyileştirecek tek ilaç çok uzaklarda periler adasında imiş. Durumu fırsat bilen vezir, Kuşçu Oğlanın başına yeni bir iş açmak için "hünkârım Kuşçu Oğlanı çağıralım, ilacı alıp getirsin" diyerek delikanlıyı huzura çağırtmış.

Olan biteni öğrenen delikanlı çaresiz tekrar gemiye binerek periler adasına yola koyulmuş. Bir süre sonra karga güverteye gelip konmuş ve oğlana "nereye gidiyorsun" diye sormuş. Bizim delikanlı olan biteni anlatınca karga "Sultanın sarayı adanın tam ortasındadır, sarayın kapısında iki aslan yatar, al bu tüyü, aslanların ağzına bu tüy ile vur, sana hiçbir şey yapamazlar" demiş. Delikanlı karganın dediği gibi gemiyi sahile bırakıp sultanın sarayını bulmuş ve aslanların ağzına tüy ile vurarak saraya kolayca girmiş. Sarayda karşısına çıkan perilere durumu anlatıp ilacı aldığı gibi hiç vakit kaybetmeden tekrar geldiği limana dönmüş.

Delikanlı elindeki ilaç şişesi ile padişah ve sultanın odasına koşmuş. Bu arada karga, sultanın açık penceresinden içeri süzülerek Kuşçu Oğlanın omzuna konuvermiş. Hastalığı ilerleyen Peri Sultan neredeyse ölmek üzere imiş ki ilacı içince birden can bulmuş ve eski sağlığına kavuşuvermiş. Gözlerini açıp ayağa kalkan sultan, karşısındaki delikanlının omzunda kargayı görünce, haykırmış "Seni hain mahlûk seni, sende hiç vicdan merhamet yok mu ki? Bu genç adamın başına bunca belayı sardın" demiş.

Sultan Peri, Padişaha dönerek "Bu kuş benim eskiden peri hizmetçilerimden biriydi. Hatasından ötürü onu cezalandırarak kargaya dönüştürdüm" demiş. Sultan sonra kargaya dönerek "Bakıyorum beni hâlâ seversin, ben de seni bağışlıyorum" demiş ki Sultan Peri kargayı eski haline dönüştürüvermiş.

Tam bu anda karga ayın on dördü gibi güzel bir genç kıza dönüşüvermiş. Sultan'ın isteği üzerine Kuşçu Oğlan ve Karga Peri evlenmişler. Kötü kalpli hain vezir görevinden kovularak, yerine

Kuşçu Oğlan vezir tayin edilmiş. Kötüler cezalandırılırken iyiler hep birlikte mutluluk içinde yaşamışlar. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine."

Masal kargayı peri olarak göstermesi açısından farklıdır. Masalda ormanda yaşayan bir aile var. Anne baba ve bir çocuk. Kuş avlayarak geçimini sağlayan baba vefat edince evin geçimi çocuğun üzerine kalır ve o da baba mesleğine devam eder. Günün birinde yakaladığı bir karga, kurtulmak için ona yalvarmaya başlar. Kendisini bırakırsa daha iyi ve güzel bir kuş yakalayacağını da oğlana müjdeler. Türk merhameti burada devreye girer. Kuşçu Oğlan, Karga Periyi serbest bırakır. Bir müddet sonra yeni bir kuş yakalar ve bu kuş, karganın dediği gibi olağanüstü güzelliktedir. Daha önce serbest bıraktığı karga sözünde durmuş ve ona ayrıca elindeki kuşun çok değerli olduğunu, padişaha götürürse dilediği kadar para alabileceğini söyleyerek oradan uzaklaşmıştır. Karganın sözünü dinleyen Kuşçu Oğlan soluğu padişahın sarayında alır. Kuşu görünce hayran kalan padişah delikanlıya kese kese altın vererek gönderir. Ancak bu durum kıskanç ve açgözlü veziri oldukça rahatsız eder. Masalın çatışması da burada düğümlenir. Olağanüstü güzellikteki kuşla çok mutlu olan Padişahla Kuşçu Oğlan'ın arasını açmak için birçok tuzak kurar. Ancak her defasında yardımına Karga Peri gelir ve onu tüm zorluklardan kurtarır. Karga, burada hem çocuğun başına birçok bela açan fakat aynı zamanda onu tüm zorluklardan da kurtaran bir peridir. Masal olağanüstü güzellikteki kuşun ötmemesi üzerine ilk sahibinin bulunması endişesiyle çözülmeye başlar. İlk sahibini gören kuş, ötmeye başlar. Padişah da kuşun ilk sahibiyle evlenir. Ancak bir müddet sonra peri hastalanır. Perinin iyileşmesi peri adasından getirilecek ilaca bağlıdır. Karga Peri burada da yol gösterir. Adadan aldığı ilaç son anda padişahın eşini kurtarır ve peri kısa sürede sağlığına kavuşur. Bu olay vesilesiyle Karga'nın da eskiden padişahın eşinin perilerinden biri olduğu ve bir hatasından dolayı kargaya dönüştürülerek cezalandırıldığı ortaya çıkar. Sultan Peri de ona olan sevgisinin değişmediğini görünce kargayı tekrar periye dönüştürür. Bu kez Kuşçu Oğlan'la peri evlenir. Kötü kalpli vezir de görevinden uzaklaştırılır ve yerine Kuşçu Oğlan vezir tayin edilir."

Masala adını veren Karga Peri esasında eskiden Sultan Perinin hizmetinde olan ancak yaptığı bir hatadan dolayı kargaya dönüştürülerek cezalandırılan biridir. Karga her ne kadar burada kötü yönüyle karşımıza çıksa da, kendisini salıveren Kuşçu Oğlan'a karşı gösterdiği vefa dikkate değerdir. Bu masalda Karga Peri'nin çok vefalı, oldukça akıllı, yardımsever bir kişilikle karşımıza çıktığını görürüz. (Bk. Kunoş, 2016: 103-107))

Son bir örnek de "Akıllı Karga", adlı bir masaldan. Karganın mücadele azmine ve akıllı olduğuna işaret eden farklı / uydurma masallardan biri olduğu için bu metni de aynen aktarıyoruz:

"Bir zamanlar uzak diyarlarda bir karga yaşıyordu. Sıcak bir yaz gününde yemek aramaya çıktı. Tarlalara, bahçelere gitti, ne bulduysa yemeye başladı. Bir zaman sonra susadığını hissetti ve hemen su aramaya başladı. Oradan oraya uçtu ama maalesef ki bir damla su bile bulamadı. Kızgın güneş, var olan suyu buhar yapıp bulutların arasına yollamıştı bile.

Susuzluktan bitkin ve yorgun düşmüştü. Ama pes etmemişti, su aramaya devam ediyordu. Sonunda bir çiftliğin bahçesinde bir sürahi gördü. Sürahinin içinde suyun olup olmadığını kontrol etmek için hızlıca oraya indi ve sürahinin içine baktı. Şükür ki, kargaya yetecek kadar su vardı.

Karga suyu içmek istedi, ancak sürahinin ağzı dar olduğu için suya ulaşamadı. Sürahiyi devirmeye çalıştı ama çok ağırdı. Bir süre düşündü. Sonra etrafına baktı ve çevredeki küçük taşlar gördü. Gagasıyla topladığı taşları getirip birer birer sürahinin içine attı. Böylece su seviyesi yükseldi ve bu sayede sürahiden taşan suyu içerek hayatta kaldı." (https://www.masal.org/akilli-karga.html)

Masalda karga sadece zekâsıyla değil mücadele azmiyle de öne çıkar. Susuzluktan yorgun ve bitkin düşmesine rağmen yine de pes etmeyen karga, su aramaya devam etmiştir. Bu da karganın çocuklara verilmek istenen mesajda olumlu bir özne olarak öne çıkartıldığını ve daha önceki hiçbir benzetmede karganın hem mücadeleci hem de zeki yönüne aynı anda vurgu yapılmadığını göstermesi bakımından farklıdır.

Melike Günyüz'ün Masallarında Kargalar

Melike Günyüz'ün masal kahramanları oldukça zengindir. Onun masallarında timsahlar, kuşlar, baykuşlar, filler, cırcır böcekleri, yengeçler, kurbağalar, aslanlar, pelikanlar, yılanlar gibi çok renkli bir kadroyla karşılaşırız. Ancak bunlar arasında en çok öne çıkan kuş türünün karga olduğunu söyleyebiliriz. Günyüz'ün masallarında kargalar, *Gakgukların Maceraları* adı altında altı kitaba konu olmuştur. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1.) *Ses Yarışması*
2.) *Süslü Çikolata*
3.) *Pamuk Karga*
4.) *Şarkıcı Gukki*
5.) *Ay Nereye Kayboldu?*
6.) *Mavi Gaki*

Ses Yarışması

Ses Yarışması masalı, gençler arasında yapılan bir yarışmayı konu alır. Kargaların seslerinin çirkinliği düşünüldüğünde bu masalın ironik bir anlam taşıdığını ve kargaya biçilen rolün daha ilk masalda olumlu olduğunu söyleyebiliriz. Masalda gençlerin başıboş oturmaları, amaçsız bir araya gelişleri ve hiçbir iş yapmamalarından yakınan yetişkinler, faydalı iş yapmak için bir ses yarışması düzenlerler:

"Bizim çocukların kanaryaların, bülbüllerin yavrularından ne eksikleri var. Onlar ses yarışması düzenliyorlar da biz niye düzenleyemiyoruz. Artık kargalar boşu boşuna ötüp durmayacaklar. Daha güzel ötebilmek için çalışacaklar." (Günyüz, 2013: 5)

Bu yarışma gençleri heyecana getirdiği gibi uğraşacakları bir iş olması hasebiyle de anlamlıdır. Ancak asıl dikkat çeken, karga sesinin kanarya ve bülbüller gibi güzel sayılmasıdır. Çocukların da bu yarışmada sesleriyle başarılı işler çıkaracaklarına inanılmaktadır. Bu özgüven duygusu daha önce sadece kendilerini üstün gören ve başkalarına özenip de mahcup olan karga masallarına benzeyebilir. Ancak Günyüz'ün bu masalında güzel sesli olmak bu konuda düzenlenen yarışmaya katılmak, kargaların yapabilecekleri bir yeteneğin yansıması olarak dikkat çekicidir. Nitekim yarışma genç kargalar arasında büyük bir heyecan yaratır ve çok rağbet görür. Birçok karga, yarışmada birinci olmak için yeteneklerini konuştururlar. Jürinin bile karar vermede zorlanması, kargaların bu hususta oldukça yetenekli olduklarını göstermektedir. Neticede dereceye girenler belirlenir. Fakat bu kez usta müzisyenlerle gerçek sanatçıların bu duruma sıcak bakmadıkları ortaya çıkar. Ses yarışmalarının gerçek sanata saygısızlık olduğunu düşünen sanatçılar, bu duruma darılırlar. Devreye Bilge Baykuş girer ve yarışmada dereceye girenlere gerçek sanatçılar tarafından eğitim verilebileceğini söylemesiyle sorun çözülür.

Kargaların bu masalda birçok olumlu özellikleriyle karşımıza çıktıklarını görürüz. Her şeyden önce onlar sesi güzel olan, özgüven duyguları yüksek kuşlardır. Diğer bir özellik de güçlü bir aile oluşları, yetişkinlerle genç nesil arasındaki kuşak çatışmasının güzellikle çözüme kavuşturulmasıdır. Yetişkinler, genç kargaları küçümsememiş, onları anlamaya çalışarak kendilerine göre sevimli bir uğraş bulmuşlardır. Kargalar burada geniş bir aile olarak toplumsal duyarlılığa sahip bir kesimdir.

Melike Günyüz'ün kargalara yüklediği bu nitelikler elbette ki farkındalık yaratmak açısından önemlidir. Ancak yazarın vermek istediği mesaj, kargaların zeki, akıllı, işbirliğine ve yardımlaşmaya müsait oluşları, aileye verdikleri önemin yanında yeni bir hayat tarzının ortaya çıkardığı sorunları da beraberinde getirmektedir. Ancak bunu ortaya koymak için masalın resimlerle birlikte incelenmesi gerekmektedir. Çünkü bu masalda resimlerle verilen mesajlar da vardır. Bu resimlere baktığımız zaman, kargaların yarışma ile ilgili toplandıkları yerlerin sembolik anlamlar taşıdığı görülecektir.

Fotoğraf, kargaların teknoloji ile içli dışlı olduklarını gösteriyor. Yarışma için afişlerin asıldığı ve kargaların toplandıkları yer, teknolojinin bir nevi temsili olan devasa direklerdir. Yazarın kargaların yaşadıkları veya toplandıkları yerleri teknolojik içeriği yansıtan yerlerden seçmesi, genç neslin içinde bulundukları durumu göstermesi açısından ilginçtir. Bu bilinçli tercih, ağaçların teknolojik aletlerle kuşatılmasıyla netlik kazanır. Aşağıdaki fotoğrafta görüleceği gibi mikrofon, kamera, kayıt cihazı gibi teknolojik aletler, ağaçları ve yaşam alanlarını kuşatmış gibidir.

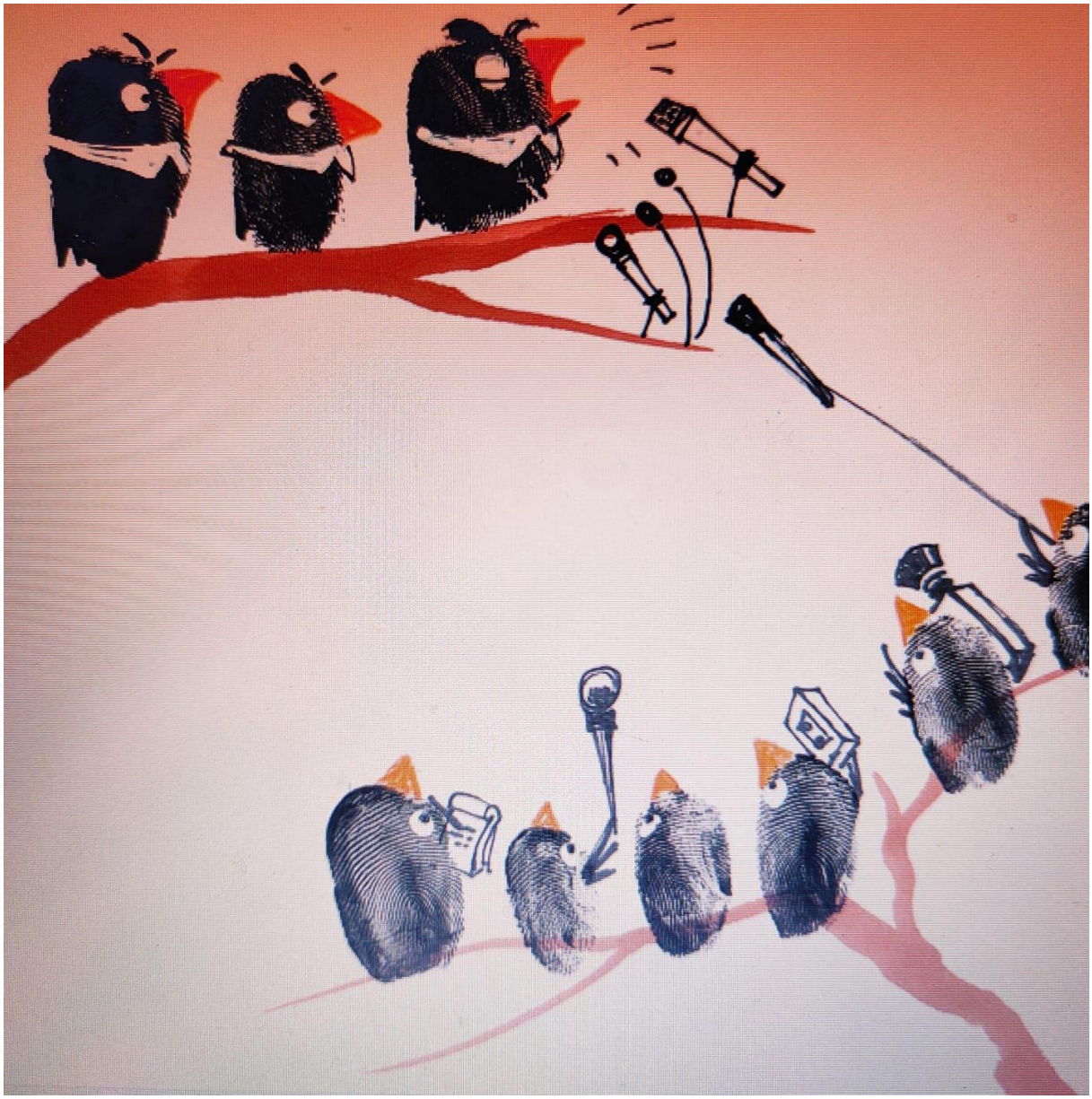

Ses yarışmasında dereceye girmek ve bir anda sanatçı olmak, günümüzde bu yolla bir anda şöhret olan kişileri hatırlatır. Bu yüzdendir ki gerçek sanatçılar, bu duruma isyan eder. Masalda bunun çözümü bulunur fakat gerçek hayatta şöhreti bulan kişilerin gerçek sanatçıları geri plana ittikleri bir hakikattir. Bu nedenle masal, kargalar üzerinden teknolojide gelinen noktaya, popüler kültüre vurgu yapması açısından da değer taşımaktadır.

Süslü Çikolata

Masalın kahramanlarından Süslü Çikolata, Şıpıdık Akide ve Çıtkırıldım Bonbon, gazetelerde gördükleri şarkıcılara özenen ve aynanın karşısına geçip onlara benzemeye çalışan üç kafadardır. Kendilerini oldukça beğenen ve kimseyle de konuşmayan bu üç kargayla kendilerinden küçük olan kargalar bile alay etmektedir. Ancak Süslü Karga bu özentiyle yetinmez. Şarkıcı Kapkara Lolipop'a aşırı hayranlık duyan Süslü Karga, gitgide ona benzemeye çalışır. Saçını, yürüyüşünü Kapkara'ya benzetmeye çalışan Süslü, daha da ileri giderek gagasını da değiştirmek ister. Ailesi onu ne kadar bundan vaz geçirmeye ve engellemeye çalışsa da o ısrarından vaz geçmez. Neticede ameliyat olarak gagasını saksağanınki gibi değiştirir. Böylece arkadaşlarının da özendiği çok güzel ve estetik bir gagaya sahip olur ama bir müddet sonra yaptığından pişman olur. Çünkü Süslü, bu gagayla doğru dürüst yemek yiyememekte ve kamış olmadan su içememektedir. Ona hayranlıkla bakan arkadaşları

Süslü'nün bu yeni durumuna çok üzülürler. Neyse ki Doktor Hepbilir imdada yetişir ve yeni bir ameliyatla Süslü'yü eski hâline kavuşturur.

Süslü Çikolata masalı, tam da "*Karga kekliği* taklit edeyim derken kendi *yürüyüşünü* şaşırmış" atasözünün bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Başkalarını taklit eden kişilerin içine düştükleri komik durumun resmedildiği masalda kargaların farklı bir yönü de ortaya konulmuş olur. Ancak Süslü Karga'nın gerçeği görerek yaptığından pişman olması, diğer kargaların da buna şahit olarak üzülmeleri netice olarak olumludur.

Pamuk Karga

Pamuk Karga, Melike Günyüz'ün kargalara farklı bir anlam yüklediği masallarından biridir. Bu masalda yeni doğan çocuklar arasında beyaz bir karganın mevcudiyeti herkesi şaşırtır. Baba, çocukları arasında beyaz bir karganın olmasından dolayı çok endişe duyar. Anne bir müddet sonra bu renge alışır fakat baba bunu sürekli problem yapar. Kargalar arasında asla böyle bir şey olmadığını, beyaz karganın büyümesiyle kardeşlerinin, komşuların neler diyebileceklerinin endişesini taşır. Ancak Çınar Amca devreye girerek onu sakinleştirir. Farklılıklarla yaşamanın bir zenginlik olduğu anlayışı üzerinde durur. Nitekim beyaz karganın büyümesinde hiçbir sorun yaşanmaz. Herkes onu benimser. Adını Pamuk Karga koyarlar.

Beyaz Karga motifi diğer karga masallarında pek rastlanan bir durum değildir. Ancak yukarıda aktardığımız efsanede görüldüğü gibi Hz. Muhammet'in mağarada gizlendiği esnada yerini ifşa etmeye çalışan karganın beyaz olduğunu, Peygamberin de bu ihanetinden dolayı kara bir renge dönüştürerek kargaları ömür boyu cezalandırdığını hatırlatmak gerekir. Ailenin, arkadaşlığın, istişarenin değerini ortaya koyan bu masalda, farklılıklara birlikte yaşamanın ve her farklılığı ayrı bir güzellik olarak görmenin değeri de anlatılır. Diğer önemli bir husus da kargaların diğer kuşlarla bir arada bir çınar ağacının dallarında yaşamalarıdır. Birbirlerinden haberdar olmaları ve yardımseverlikleri komşuluk ilişkilerine değer verdiklerini göstermektedir. Tüm kuşların koca birçınar ağacının dallarında yaşamaları geleneksel yaşamı hatırlatan farklı bir zenginliktir.

Şarkıcı Gukki

Şarkıcı Gukki, kargaların seslerinin en az bülbüller kadar güzel olduğunu ortaya koyan masallardan biridir. *Ses Yarışması*'nda da karşımıza çıkan bu motif, bu kez genç bir karga üzerinden aktarılır. Ailesi tarafından sesinin güzelliği takdir edilen Gukki, aklındaki bazı sorulara cevap aramak ve sesinin güzel olduğunu kanıtlamak için bülbüllerin yanına gider. Bülbüller "Tıpkı bizim gibi ötüyorsun. Ne de güzel şarkılar söylüyorsun!" diyerek sesinin güzelliği hususunda Gukki'yi ikna eder ancak aralarına almazlar. Gukki bir müddet sonra kurbağalara şarkı söylemeye başlar. Masalın sonunda kurbağaların baş şarkıcısı olarak karşımıza çıkan Gukki, onlara hem şarkı söylemekte hem de büyük alkış almaktadır. Bu kısa masalda hep çirkin sesiyle kötülenen kargaların bu kez güzel sesleriyle övüldüğünü görürüz.

Ay Nereye Kayboldu?

Ayın geceleri dünyayı aydınlattığını bilen kuşlar, birkaç gündür onu görmeyince merak ederler. Yapılan araştırma sonucunda bir kuşun söylediği söz üzerine ayın küstüğü ve bu nedenle ortaya çıkmadığı anlaşılır. Her şeyi bilen Baykuş Dede, kuşlardan birinin Ay'a; "Sen çok çirkinsin! Hem de yüzün sivilceli." dediğini; bu kişinin ortaya çıkarak özür dilemesiyle sorunun çözüleceğini ifade eder. Bunu söyleyen kuş, ortaya çıkar ve Ay'dan özür diler. Ay bunun üzerine eskiden olduğu gibi tekrar yüzünü göstermeye başlar.

Sosyal ilişkilerin önemine dikkat çeken masalda, kargalar üzerinden birlikte yaşam, yardımlaşma ve istişarenin önemi, kişinin başkaları için kullandığı sözlere çok dikkat etmesi gerektiği, asla başkalarını rencide edici ve kırıcı sözler söylememesi, böyle bir durumun sonucunda herkesin zarar görebileceği üzerinde durulur.

Mavi Gaki

Mavi Gaki de tıpkı Süslü Çikolata masalında olduğu gibi başkalarına benzemeye çalışan bir karganın içine düştüğü komik durumu anlatır. Kendi arkadaşlarıyla oynamak istemeyen Gaki, Mavi Tüyler'in yanına giderek onlar gibi olmak ve onlarla birlikte yaşamak ister. Mavi Tüyler de kendisine; "Sen çok sevimlisin. Bizimle oynayabilirsin. Ama siyahsın ve kırmızı gagalısın. Üzgünüz ama bizden çok farklısın. Bizimle yaşayamazsın." (Günyüz, 2013: 5) diyerek onun isteğini geri çevirirler. İnatçı bir kişiliğe sahip olan Gaki, bu kez vücudunu mavi renge gagasını da sarıya boyayarak Mavi Tüyler'in arasına katılmaya çalışır. Ancak Mavi Tüyler onu tanımakta pek zorluk çekmezler. Siyah renkli, kırmızı gagalı Gaki'nin daha sevimli; oysa boyanmış hâlinin garip olduğunu söyleyerek onu aralarına almazlar. Gaki yaptığı işten pişman olur ve tek başına kalır.

Sonuç

Kargalar, Türk edebiyatında ilk metinlerden beri karşımıza çıkan ve kendilerine yüklenen anlamlar itibariyle pek de sıcak bakılmayan kuşlardan bir familyadır. Masallarda çokça rağbet edilen kargalar, şiirlere, efsanelere, hikâyelere de konu olmuştur. Divan ve halk edebiyatlarında birçok tasavvur, kavram ve benzetme unsuru olarak kullanılan kargalar, hemen hemen olumsuz özellikleriyle anılmışlardır.

Kargaların insanlar arasında en çok görülen, sosyal yönleri daha gelişmiş zeki kuşlar olmasına rağmen, turnalar, güvercinler, bülbüller ve kanaryalar gibi sevimli bulunmamaları tarih boyunca onlara dair değişmeyen bakış açısının / önyargıların bir neticesi olarak görülmelidir. Ancak kargalara yüklenen bu tür olumsuz anlamların modern edebiyatta yavaş yavaş değiştiği kargaların bilhassa bazı masallarda sevimli birer kuş türüne dönüştüğü de bir gerçektir. Melike Günyüz de kargalara bu hakkı teslim eden yazarlardan biridir. *Gakgukların Maceraları* adı altında altı bölümlük bir masal serisi yayımlayan Günyüz, başkahramanlarını kargalardan seçmiş, onlar vasıtasıyla, çocuklara sevgiyi, iyiliği ve güzelliği aşılamaya çalışmıştır. Günyüz'ün masallarında bülbül gibi sesi güzel olan karga, aynı zamanda büyüğü ve küçüğü bilen, istişareye, geleneksel yaşama, yardımlaşmaya, aileye, komşuluk, dostluk ve arkadaşlık ilişkilerine değer veren, özgüveni yüksek bir kuş türüdür.

KAYNAKLAR

"Karga", Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, https://sozluk.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 24.04.2022)

Akalın, L. Sami (1990), *Türk Folklorunda Kuşlar*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Akkaya, Mehmet (2018), "Divan Ve Halk Şiirlerinde Kuş Motifi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma", *Route Educational and Social Science Journal Volume 5(10), August.*

Albayrak, Nurettin (2009), *Türkiye Türkçesinde Atasözleri*, Kapı Yayınları, İstanbul.

Austin, L. Oliver- Singer, Arthur (1979), *Bateş Hayvanlar Ansiklopedisi: Kuşlar*, Bateş Yayınları, İstanbul.

Ayverdi, İlhan (2010). *Asırlar Boyu Târihî Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük: Kubbealtı Lügati*, Seçil Ofset, İstanbul.

Bogenbayev, Nurbolat- Calmırza, Aydın (2014), "Eski Türk Dünya Görüşündeki'Kut' Ve 'Karga' Kavramları", *Millî Folklor*, Yıl 26, Sayı 103

Caferoğlu, Ahmet (2015). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, TDK, Ankara.

Demirkazık, H. İbrahim (2011), "Divan Şiirinde Karga", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi* 24, İstanbul 2011, 131-178.

Ercilasun, Ahmet Bican-Akkoyunlu, Ziyat (2015). *Dîvânu Lugâti't-Türk Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*. TDK, Ankara.

Eren, Hasan (1999). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Bizim Büro Basım Evi, Ankara.

Gabain, A. Von (2007). *Eski Türkçenin Grameri*, TDK, Ankara.

Gülensoy, Tuncer (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken BilgisiSözlüğü -Etimolojik Sözlük Denemesi*, TDK, Ankara.

Günyüz Melike (2013), *Gakgukların Maceraları* (I-VI), Sedir Yayınları, İstanbul.

https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/M%C3%A2ide-suresi/700/31-ayet-tefsiri (Erişim Tarihi: 23.04.2022)

https://www.masal.org/akilli-karga.html (Erişim Tarihi: 22.03.2022)

Kavak, Fadime (2013), "Klasik Arap Edebiyatı Kaynaklarında Karga Motifi", *Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 22, Sayı: 1, S. 117-142

Kaya, E. Bayrak (2020), "Bir Türk Masalı Karga Peri Ve Minyatür Tasarım Örneği", *Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*.

Kunoş, Ignas (2016), *44 Türk Peri Masalı*, Tefrika Yayınları, İstanbul.

Mor, Gökmen (2016), "*Divanü Lûgati't-Türk*'te Kuş Adları Üzerine Bir İnceleme", *Researcher: Social Science Studies*, Cilt 4, Sayı 7, s. 74-95.

Nişanyan, Sevan (2018). *Nişanyan Sözlük - Çağdaş Türkçenin Etimolojisi*, Liber Plus Yayınları, İstanbul.

Orhan Veli Kanık (2016), *La Fontaine'in Masalları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Ögel, Bahaeddin, (1993), *Türk Mitolojisi I*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Örnek, Sedat Veyis (1973), *Budunbilim Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara.

Özbaş, Mustafa (2010), "Kurtarıcı Kargadan Burnu Pislikten Çıkmayan Kargaya: Türk Halk Anlatılarında Karganın Dönüşümü", *Millî Folklor*, Yıl 22, Sayı 88

Paçacıoğlu, Burhan (2016). *VIII.-XVI. Yüzyıllar Arasında Türkçenin Sözcük Dağarcığı*. İstanbul, Kesit Yayınları.

Sax, Boria, (2006), *Toplumun Aynasında Karga*, Kitap Yayınevi, İstanbul.

Serdaroğlu Vildan (2006), *Sosyal Hayat Işığında Zâtî Divanı*, İsam Yayınları, İstanbul.

Tan, Bünyamin (2015), Alâeddîn Ali Çelebi'ninMünazara Türünde Bir Eseri: *Dâsitân-ı Tûtî vü Karga-iAlâeddîn*, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 14, İstanbul, 167-190.

Tatçı, Mustafa (2014). *Yunus Emre Divanı*, Hyayınları. İstanbul.

Tekin, Şinasi (1976). *Uygurca Metinler II. Maytrısimit, Burkancıların Mehdisi Maitreya İle Buluşma Uygurca İptidai Bir Dram (Burkancılığın Vaibhasika tarikatine ait bir Eserin Uygurcası)*. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Ankara.

Tietze, Andreas (2016). *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati, Dördüncü Cilt K-L.* (Ed. S. Tezcan), TÜBA Yayınları, Ankara.

Yund Kerim (1952),"Türklerin Haberci Kuşlarından Karga", *Türk Dili*, C. 1, S. 8.

Zariç, Mahfuz (2011), "Turnadan Leyleğe Halk Şiirinde Göçmen Kuşlar", Hece / Gezi Özel Sayısı, Sayı 22, s. 102-117.

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN "GAKGUKLARIN MACERALARI" ADLI ESERİNİN POETİKA BAĞALAMINDA ANALİZİ (ESER İNCELEMSİ)

Nadiia SENCHYLO-TATLILIOĞLU[1]

Özet

Modern edebiyat, çocuklar için konu ve tür bakımından çeşitlilik gösterir. Bu çeşitlilik, edebiyat eleştirmenleri tarafından çocuk edebiyatı çalışmalarına her geçen gün ilgiyi arttırmaktadır. Erken yaşlardan itibaren çocukların kişiliklerini sağlıklı şekillendirmenin bir aracı olarak çocuklara özgü edebiyatın oluşturulması oldukça önemlidir. Çocuk edebiyatının kendine has özellikleri vardır. Bu yüzden çocuğun sosyalleşmesinde çocuk edebiyatı yazarının özel rolü vardır. Bu alanda Melike Günyüz'ün cok sayıda çalışması vardır. Bu eserde, çocuklar için edebi eserlerin poetikası, sanatsal özgünlükleri, yapıları, temaları, konuları, sanatsal imgeleri ve tür özellikleri incelenmiştir. Yazarın bu eseri, manzara tasvirlerine, karakterlerin psikolojisini ve iç dünyasını başarılı bir şekilde ortaya koyan portrelere odaklanır. Yazar aynı zamanda karakteristik olarak, sanat araçları da kullanmıştır: sıfatlar, karşılaştırmalar vb. Melike Günyüz'ün çalışmalarında, gerçekçi yaşam materyalleri kullanarak, çocuğun gelişiminin erken dönemlerinde ciddi psikolojik sorunlar ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın metodolojik temeli, yazarın söz konusu eserinin edebi yönden analizidir. Görüntüleri karakterize etmek için tanımlayıcı yöntem kullanılmıştır. Ayrıca, karşılaştırmalı tipolojik yaklaşım, eserlerin tek tek parçalarını veya yönlerini karşılaştırmak için kullanılmıştır. Bu çalışmada, Türk yazar Melike Günyüz'ün 4 yaş çocuklarına yönelik olarak yazdıgı *"Gakgukların Maceraları"* adlı edebi eseri poetika bağlamında incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Melike Günyüz, çocuk edebiyatı, poetika, edebiyat türü, kronotop.

ANALYSIS OF MELIKE GÜNYÜZ'S "THE ADVENTURES OF GAKGUK" IN THE CONTEXT OF POETICS (WORK REVİEW)

Nadiia SENCHYLO-TATLILIOĞLU[2]

Abstract

Modern children's literature is diverse thematically and genre-wise. This diversity increases the interest in children's literature studies by literary critics day by day. It is very important to create children's literature as a means of shaping the personalities of children from an early age. Children's literature has its own characteristics. Therefore, the author of children's literature has a special role in the socialization of the child. Melike Günyüz has many studies in this field. In this work were analyzed the poetics, artistic originality, structures, themes, subjects, artistic images and genre characteristics of literary works for children. This work of the author focuses on landscape depictions, portraits that successfully reveal the psychology and inner

[1] Ukrayna Milli Havacılık Üniversitesi Dilbilim ve Sosyal İletişim Fakültesi Ukrayna Dili ve Kültürü Bölümü, ifyc22@ukr.net

[2]Assist. Prof. Dr., Nadiia Senchylo-Tatlilioglu, National Aviation University, Faculty of Linguistics and Social Communications, Ukraine, Kyiv, ifyc22@ukr.net. ORCID: 000-0001-9196-7118.

world of the characters. The author also characteristically used artistic tools: epithets, comparisons etc. In her works, Melike Gunyuz uses realistic life material and raises serious psychological issues. The methodological basis of the study is the literary analysis of the author's texts. The descriptive method was used to characterize the images. The comparative-typological approach is used to compare individual fragments or aspects of works. In this study was analyzed the literary work of Turkish writer Melike Günyüz, "The Adventures of Gakguk," written for 4-year-old children in the context of poetics.

Key words: Melike Günyüz, literature for children, poetics, genre, chronotope.

Giriş

Araştırmacılar, edebiyatı çocuklar için kurguyu bir çocuğun kişiliğini şekillendirmenin bir yolu olarak görüyorlar. Çocuk edebiyatının, kendine has özellikleri vardır ve çocukların edebiyat hakkındaki fikirlerinin gelişimini içerir. İlköğretim sisteminde, her çocuğun entelektüel ve duygusal alanlarını geliştirmeyi amaçlayan edebiyat eğitimi, sanat kitapları dünyası aracılığıyla dünya hakkında bilgi edinmelerini sağlar. Ayrıca, bilgiyi zenginleştirir, gerçeğe karşı insani bir tutum oluşturur ve eğitir.Dil gelişimi, estetik duyu ve daha fazlası…

XXI. yüzyılda insanlık, hümanizm değerlerini eğitmek ve geliştirmek için birçok edebi şaheser yaratmasına rağmen, dünya halen insanlık dışı eylemlere maruz kalmaya devam etmektedir. Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmek amacıyla, Ukrayna'ya saldırmasının ardından modern dünyanın gözü önünde Rusya'nın yaptığı insanlık dışı katliamlar, barbarlıklar, soykırımlar halen devam etmektedir. Bu nedenle, erken yaşlardan itibaren çocuğun kişiliğini şekillendirmenin bir aracı olarak çocuk edebiyatınınönemi her geçen gün daha da artmaktadır. Bebeklikten yetişkinliğe giden yol, kişiliğin, biyolojik, duygusal, sosyal, bilişsel (zihinsel) yönlerinin sürekli gelişmesi ve ogunlaşmasıyla aşılır (Tatlılıoğlu, 2012: 87). Olumlu ahlaki ve insani değerlerin, bireylerin bilişsel (zihinsel), akademik ve sosyal gelişme ve başarılarına büyük katkılar sağladığı pek çok bilimsel araştırma ile kanıtlanmıştır. Bunun için zaman zaman hikayeler anlatılabileceği gibi, drama yoluyla da çocukların kararları kendilerinin vermesine fırsat tanınarak sonucu yaşamaları sağlanabilir. Aynı zamanda çocuklarla bu konuları tartışmak ve onları yönlendirerek doğru olanı seçmelerini sağlamak da önemlidir (Tatlılıoğlu, 2015: 285).

Çocuk edebiyatı araştırmacıları genellikle pedagojik ve psikolojik yaklaşımlar kullanır. Çocuk edebiyatı çalışmasına pedagojik yaklaşım, onu eğitimde ve öğretimde bir yardım olarak görür. Çocuklara yönelik sanat eserlerinin, çocuğun topluma uyum sağlamasına, ahlaki değerlerin oluşmasına ve daha pek çok şeye katkı sağladığına inanılmaktadır. Çocuklar için yazan bir yetişkin, onlara dünya hakkında kişisel fikirlerin deneyimini verir, dolaylı yollardan eğitimci işlevlerini üstlenir. Bu nedenle sanat, çocuklara yönelik eserleri karakterize etmede en önemli kriter olarak kabul edilir. Ayrıca sanat eserleri genç okuyucu için birçok bilgilendirici bilgiye sahiptir. Özellikle Melike Günyüz ve Reza Hemmatirad'ın hayvansı metinlerinde *"Ses Yarışması", "Süslü Çikolata", "Mavi Gaki", "Pamuk Karga", "Şarkıcı Gukki", "Ay Nereye Kayboldu?"* flora ve faunanın yaşamı hakkında bilgiler verilmektedir.

Çocuk edebiyatı çalışmasına psikolojik yaklaşım, muhatabın yaş özelliklerini ve ayrıca yazarın çocuk izleyicisiyle asimile olma, onunla ortak bir zemin bulma yeteneğini dikkate almayı içerir. Aynı zamanda, çocuk edebiyatı yazarları belirli bir yaş kategorisindeki (okul öncesi dönemden ergenliğe kadar) çocukların ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate almalıdırlar(Кизилова: 2015).

Bu çalışmanın konusu çocuk edebiyatı yazarı Melike Günyüz ve Reza Hemmatirad'ın *"Gakgukları Maceraları"* (2016) adlı eserinin, 4 yaş ve üzeri çocuklara yönelik bir dizi edebi eser çalışmasıdır. Bu eserler Bulgarca, Arapça, Çince, Korece, Almanca, Moğolca ve Arnavutça'ya çevrildi. Çalışmanın amacı, Melike Günyüz ve Reza Hemmatirad çocuklar için edebi eserlerin poetikasını, sanatsal özgünlüklerini, yapılarını, temalarını, konularını, sanatsal imgelerini ve tür özelliklerini incelemektir. Çalışmanın metodolojik temeli, yazarın metinlerinin edebi analizidir. Karakterleriaçıklamak için tanımlayıcı yöntem kullanılmıştır. Karşılaştırmalı tipolojik yaklaşım, eserlerin tek tek parçalarını veya yönlerini karşılaştırmak için kullanılır.

Çalışmanın teorik ve metodolojik temeli, çocuk edebiyatının çeşitli yönlerini, özelliklerini ve işlevsel parametrelerini incelemeye ayrılmış edebi eserlerdi (K. Zaitseva, V. Kyzylova, T. Kachak, N. Marchenko, L. Ovdiychuk, O. Panko, G. Sabat , M. Tokar, Y. Fedina). Araştırmacılar genellikle çocuklar için edebi eserleri - özellikle masalları - milliyet açısından düşünürler, folklorun yazarın çalışması üzerindeki etkisini inceler (R. Filizok, M. Weysel, B. Aydogan). E. Larionova, modern bir Türk edebi masalının oluşumunda sözlü halk sanatı geleneklerinin varlığından da bahseder. Ancak Larionova, 20. yüzyıl Türk edebi masal tarihinin, ünlü Türk yazarları Z. Gökalp, S. Ali, N. Hikmet, A. Nesin, Y. Kemal'in Türk toplumunda aktif bir rol aldığını gösterdiğini belirtiyor ve bu durum masallarına da yansır (2020). T. Kachak, mevcut aşamada çocuklar ve gençler için edebiyatın gelişiminin, tematik kısıtlamaların olmaması ile karakterize edildiğini belirtmektedir. Kapsamlı tür sistemi; tek bir metin içinde tür biçimlerinin sentezi; en küçük çocuklar için edebiyatta fantastik olanın gerçek üzerindeki hakimiyeti; karakterlerin psikolojik özelliklerini derinleştirmek, sorunlu davranışlara sahip karakterler etrafında bir hikaye oluşturmak; önceki çağların edebi geleneğini yeniden düşünmek; eserlerin işlevselliğini genişletmek, iletişim sürecini güncellemek (yazar - metin - okuyucu), yeni ve eğlenceli duygusal deneyim yaratmak gibi (Kachak, 2017).

Masal araştırmasının analizi çok yönlü bir yapıya sahiptir, ancak çoğu bilim insanının türün dinamikleri, yazarın yaratıcı kişiliği ile yakın ilişkisi konusundaki ortak pozisyonlarını belirlememize izin verir. Yazarın metni olarak, edebi masal, yazarın üslup tarzı, edebi yönü, yaratılış dönemi, vb. ile karakterizedir.

Masalların değişik işlevlerinden bahsetmek mümkündür. Bunların başında eğlendirme ve hoş vakit geçirme işlevi sayılabilir. Fakat bunun yanında masalların toplumların kültürel, sosyal, psikolojik, Ahlâki vb. özelliklerini gelecek nesillere aktarma gibi bir özelliği de bulunmaktadır. Bunu yaparken eğitici, öğretici ve ders verici özellikleri ile ön plana çıkmaktadır. Bu tür özelliklerin hayvan masallarında (fabllar) daha belirgin olduğu söylenebilir (Tatlılıoğlu, 2021: 259).

Melike Günyüz ve Reza Hemmatirad'ın Eserlerinin Tür Özellikleri ve Yapısı

Modern çocuk edebiyatı farklı türlerle temsil edilir: Edebi masallar, macera, gerçekçi, tarihi, otobiyografik, biyografik, dedektif ve kurgu hikâyeleri, romanlar.

Çocuklar için edebiyat her zaman yaşa uymaya odaklanır, çünkü yaşla birlikte alıcının içeriğe, yapıya, renklere yönelik gereksinimleri değişir. Ukrayna'da yayınlar, okuyucuların yaş kategorisine bağlı olarak dört gruba ayrılır:

- 5 yaşından küçük çocuklar için
- 6 -10 yaş arasındaki çocuklar için
- 11-14 yaş arası çocuklar için
- 15-18 yaş arası gençler için(ДСТУ 29-62002).

Melike Günyüz ve Reza Hemmatirad'ın "*Gakgukların Maceraları*" adlı yapıtları dört yaş (4+) civarında okuyuculara yöneliktir. Bu aşamada edebiyat eğitiminin amacı, çocukları okuma, eğitim, çocuğun entelektüel ve duygusal alanının gelişimi, konuşma, estetik duyu, sanat kitapları dünyası aracılığıyla dünya hakkında bilgi edinme, bilginin zenginleştirilmesi, gerçeğe karşı bir insan tutumu oluşturma, vb. (Kachak, 2017). Kaçak'a göre, en genç okuyucular daha çok folklorik eserlere, küçük şiirsel örneklere, hayvanlarla ilgili edebî hikâyelere, yani gerçek üzerinde fantastik olan eserlere ilgi duyarlar (Kaçak, 2017). "Gakgukların Maceraları" adlıeserde, Reza Hemmatiradın'ın illüstrasyonları önemli bir yer alır. Küresel multimedya zorlukları bağlamında, kitabın sanatsal ve estetik bileşeni, iletişimin ana nedenidir ve çocuğun eserin içeriğine ve kitabın sanatsal ve figüratif sistemine nüfuz etmesinin "derinliğini" belirler. Günümüzde geldiğimiz noktada, çocuklara yönelik yayınları gösterme biçimi, materyal yapısı ve tekniği, seçenekleri büyük ölçüde genişlemiştir (Senchylo-Tatlilioglu, 2021). Çocuk kitaplarının biçim ve içeriğini araştıran Şimşek (2021), Melike Güynüz'ün "Ses yarışması" masalında resme özel yaklaşıma dikkat çekiyor. Parmak izi yardımı ile çizimler yapılmıştır.

"Gakgukların Maceraları" döngüsünü oluşturan Melike Günyüz ve Reza Hemmatirad'ın 6 eserinin tamamı, kuş kahramanları tarafından birleştirilir (kargalar ailesi) ve parmak izleriyle yürütülen tek bir tasvir konseptine sahiptir. Kitap seti, yazarın "Gümüş Göl Masalları" (2014) gibi diğer eserlerinin de bir özelliğidir.

Modern yazarlar genellikle eserin tematik yönlerine odaklanır ve eserin net bir tür tanımından kaçınırlar. "Gakgukların Maceraları" adlı eserde de tam olarak bunu görüyoruz. Melike Günyüz ve Reza Hemmatirad'ın 6 kitabının hiçbirinde ("Ay Nereye Kayboldu", "Pamuk Karga", "Ses Yarışması", "Şarkıcı Gukki", "Mavi Gaki", "Süslü Çikolata") türü belirtmiyor. Ancak Melike Günyüz'ün bir diğer yapıt koleksiyonu olan Gümüş Göl Masalları'nın (2016) yapı olarak Gakgukların Maceraları'na benzeyen 10 eserden oluşan koleksiyonu ise bir masalın türü tanımlanır.Masal, diğerküçüknesirformları gibi, birdizibağımsızsanateseriolarakdöngüselyapılaroluşturmaeğilimindeolupyazarınestetikbütünlükiçindekifikrininsonucuolarakoluşmuştur (Літературний словник-довідник, 1997,s. 734). MelikeGünyüzveRezaHemmatirad'ın 6 eserinibir araya getiren "Gakgukları Maceraları" (2016) koleksiyonunudüzenlemeilkesibudur. Ayarayışı, eniyi şarkıcı veyaengüzelkuş olmaarzusuvb. "Gakgukları Maceraları" koleksiyonu, yapısalolarak özerk 6 metinvekendiadları, konuları olankitaplardanoluşmaktadır. Bumasallarınbütüncülbiryazarın çalışmasınaaitolduğu, tematikbirlikteliği, genelatmosferivekalıcı karakterleri - kargaları ilekanıtlanmıştır. «BayveBayankarga, oğulları Gaki, Gukkivekızları Süslü Çikolata'danoluşankomikkargaailesinin, kendilerigibieğlencelimaceraları. Bumaceranınbütünkahramanları parmakizitekniğiyleresmedildi. Masallarınsonundayeralansanatetkinleriyle herkes parmakiziyleresimyapmayadevamedebilir»(GakgukларınMaceraları 2016).

Kızılova (2015) kitabınişlevinegöre, çeşitli çocukedebiyatı türleritanımlar. Okulderskitaplarının, sözlüklerin, referanskitaplarınınveansiklopedilerinbilimselvebilişselliteratüredahiledilmesini önerir. Etikliteratüre–ahlakideğerlersistemioluşturanhikayeler, kısa öyküler, şiirler... Etikedebiyatiseperimasalı, macera, sanattarihivegazetecilikedebiyatı olarakikiyeayrılır. Eğlencelibiredebiyatdavar. MelikeGünyüzveRezaHemmatirad'ıneserlerieğlencelioldugukadarbilişselve öğreticidir. "GakgukларınMaceraları" koleksiyonundakieserlertamamennesirdir. Şiirlervemasallar, ilkokul çocukları içinenyaygınedebiyattürleridir. Birimgetürü olarakmasalı, "GakgukларınMaceraları'nda" şudüzeylerdekendinigösterir: Tematik-sorunlu (iyimser-yaşamı onaylayanpathos, sosyalvedoğaltemalar); figüratif (masalkarakterleri–insandavranışlarınasahipkuşlar);belirlikompozisyonelorganizasyonbaşlangıçları vemevcutdidaktiksonlar, eylemin çokluğu, birmasalanlatıcısınıngörüntüsü); tipikmasalyolları vefigürleri (komedi, ironi, kişileştirmeler; tekrarlar, karşılaştırmalarvb. gibi).

Kızılova'ya (2020) göreedebimasal, biryazarınfolklorgeleneğininvebireysel-yazarvetürtarzı eğilimlerinetkisialtındaoluşankurgusalolaylarvefenomenlerhakkındasanatsalmetnidir. Edebimasallarınfarklı sınıflandırmaları vardır. Böylece, sanatsalkonuşmanınorganizasyonu şeklinde, MelikeGünyüzveRezaHemmatirad'ıneserlerinesirdir; alıcı-alıcı oryantasyonile 4+ yaş üstü çocuklariçinmasallar, orijinaleserler. Türünişlevselvetematik çeşitlerinegöre, üç özellik en çokayırtedilir: Bilişsel, ahlakivedidaktik, maceraveeğlence. Bilişseleserler,genelliklehayvansaltemalarasahiptir. MelikeGünyüzveRezaHemmatirad'ın "GakgukларınMaceraları" eserlerindegördüğümüztamdabudur, kahramanlarkuşlardır (kargalardır). AncakGakgukларınMaceraları'nıneserlerindeahlakivedidaktik özelliklerigörebiliyoruz. Örneğin, kahramanbaşkabirininkopyası olmakistediğindevekomikgöründüğünde (Süslü Çikolata). Ayrıcayazarıneserlerininmaceralı veeğlendiriciamacını dainkaredemeyiz, çünkü 6 eseribirleştirenbaşlık, bunlarınmaceraolduğunaişaretediyor.

Türyapısının "saflığı" üzerine çocuklariçinedebieserlerinbirsınıflandırması vardır. Busınıflandırmayagöremasallar (nispetensaftürmodifikasyonları) vesentetiktüryapıları (perimasalları, masallar, benzetmeler, masallar, masallar, şiirlervb.) vardır. Belirginbirahlakivedidaktikbileşenesahipeserler, genellikletürsenteziilekarakterizeedilir. Kızılova (2015), bunun özelliklehayvansalmateryaledayalı masallariçingeçerliolduğunusöylüyor.

Butüreserlergenellikle öğretici, satirikvealegorik özelliklerledonatılmıştır. MelikeGünyüzveRezaHemmatirad'ıneserlerinde öğreticibirkaktervealegorivardır. Masallarındiğertürlerleetkileşimiiçinseçeneklergöz önünealındığında, kısahikayeyedikkatetmeyedeğer. MelikeGünyüzveRezaHemmatirad, kişileştirilmiş imgelerineylemveeylemleri örneğindegerçekleşenevrenseldeğerlereodaklanır. Tümkahramanlarinsan özelliklerinesahiptir.

Ancak, Gakgukları Maceraları'nıngerçeklikleyakınbirbağlantısı vardır, doğaüstü belirtileriyoktur. Kuş kahramanları gerçekhayatı yaşar: Şarkı söylerler, eğlenirler, hatayaparlar, üzülürler. Yani, eserdebüyülü birolayyoktur, yazarbilişsel (birperimasalı şeklindekuşlarınhayatını anlatır) veduygusalyönleredoğru dahaderinlereiner. MelikeGünyüzveRezaHemmatirad'ın "GakguklarınMaceraları" adlı eserleri, çoksayıdaeveşyası, doğruyakalanmış gözlemler, yaşamdetayları vedahafazlasını içeriyor. Kısa öykülerleortakyönleri, kısa, etkileyiciyaşam öyküleriolmaları, teksatırlıkbirolay örgüsüneve öykününbirçokdetayınasahipolmalarıdır. Ancakgerçekçibiranlatımadayalı olarak öykülerdekiolaylaraynı zamandakoşulludur. Sadeceinsanlarınbaşınagelebilecekdurumları yaşayankuş kahramanlarsayesindebueserlerhalabirermasal. Yazar, insani özelliklerledonatılmış kişileştirilmiş imgelerineylemveeylemleri örneğindegerçekleştirilenevrenseldeğerlereodaklanır. Altı eserin her biri eserinbaşındaortaya çıkanveolaylaringelişmesisonucundaortaya çıkanbirsorunuanlatır, sonundabir çözümbulunur. Her çalışmanıntipikolmayanbirbaşlangıcı, eylemgelişimivedidaktiksonucuvardır; çözülmesigerekensorunu (genelliklepsikolojik) gösterirvemantıksaleylemlersayesinde çözümmasalınsonundagörünür. Yada "MaviGaki" masalındayazarlar, eseriaçıkbirsoruyla "Gakidonakaldı. EskidenMaviTüylerinarkadaşı iken şimdionları tamamenyitirmişti. Neyapacaktı?". Çalışmanınmantıksalanlatımınadayanarak, çocuktansoruları kendisininyanıtlamasını ister. Çocuğudüşünmeyevesonuç çıkarmayateşvikeder.

"Gakgukları Maceraları'nın" PoetikasınınÖzellikleri

Melike Günyüz ve Reza Hemmatirad'ıneserlerifloravefaunayaşamını tanıtıyor. Aynı zamanda, sadece çoksayıdailginç bilişselbilgitaşımaklakalmaz, aynı zamandageniş birduyguyelpazesinigerçekleştirir, çevremizdekidünyayı anlamayateşvikeder, estetikbiretkiyesahiptir. Çocuklar doğal dünyayı kendilerine benzer canlılar olarak algılarlar.

1. "Mavi Gaki" masalı

"Mavi Gaki" masalı, günümüzde gençler arasında oldukça yaygın olan yapay görünüm değişikliği temasını ortaya koyuyor. Masal kahramanın ifadesi ile başlar: "Bundan sonra bana Mavi Gaki demenizi istiyorum". Bu cümle fabula (masal, öykü) gelişiminin başlangıcıdır. Eserin anlatıcısı yazardır (nesnel öykü). Mavi Gaki görünüşünü değiştirir, tüylerini, gagasını boyar, saç modelini değiştirerek Mavi Tüyler gibi olur. Ancak, komik ve garip hale gelir. Bu davranışı yüzünden arkadaşlarını kaybeder. Masal şu sorusuyla sona erer: "Ne yapacaktı?" ve didaktik bir yapıya sahiptir. Yazarlar çocukları bu sorunun cevabını bulmaya davet ediyor. Metindeki sanatsal araçlar arasında en sık kullanılan sıfatlar - kırmızı gagalı, siyah Gaki, sevimli Gaki ve karşılaştırmalar – Mavi Tüyler gibi.

2. "Süslü Çikolata" masalı

"Süslü Çikolata" masalının fikri, "Mavi Gaki" masalına benzer. Başkası olma fikrinin başarısızlığını açıklıyor. Size her zaman kendiniz olmayı ve modayı düşüncesizce takip etmemeyi öğretir. Eserin anlatıcısı yazardır (nesnel öykü). Süslü Çikolata iki kız arkadaşı ile gazete gibi görünmeye çalışıyor. Süslü Çikolata bir gün Şarkıcı Kapkara Lolipopun'un bir kopyası olmak istediğine karar verir. Estetik cerrah olan Doktor Hepbilir en usta Süslü Çikolata’nın gagasını değiştiriyor. Süslü Çikolata’nın tam da Şarkıcı Kapkara Lolipop gibi bir gagası oldu. Ancak şimdi "Süslü Çikolata eskisi gibi yemek yiyemiyor... kamış olmadan su bile içemiyor". Kahraman için

üzücü sonuçlara rağmen, sonunda masal kahramanın sorununa olumlu bir çözüm sunar. Böylece Süslü Çikolata masalı da didaktik bir karaktere sahiptir ve bu da eserin sonunda açıkça ifade edilir. Metinde genellikle sıfatlar – zavallı süslü, çirkin gaga, en güzel gaga ve karşılaştırmalar – bir gakguk gagasının bir saksağan gagasına benzemesi kullanılır.

3. "Pamuk Karga" masalı

"Pamuk Karga" masalı, anlatıcının "şu bizim karga komşularından hiç rahat yok..." yakınmasıyla başlar (öznel hikaye). Ancak o zaman anlatıcı tanıtılır ve hikaye serçe Tombiş tarafından anlatılır. Serçe Tombiş, komşularının kargalarına bir şey olduğunu fark etti.Onlar donuklaşrmışlardı. Çalışmanın en başından itibaren, yazarlar "yüksek sesle-sessiz", "beyaz-siyah" kontrast tekniğini kullanırlar. Bu, fabulanın dayandığı olayın olağandışılığını vurgular. "Yumurtadan yeni çıkmış üç yavru. İkisi sayah birisi de beyaz". Daha sonra yazarlar retardation (tekrarlama) tekniğini kullanırlar. Beyaz yavrusu gizemini çözmek için bilgili Çınar Amca'ya dönün. Bay Karga üçüncü kez Çınar Amca'nın "farklılık güzel bir şey" argümanına katılmak zorunda kaldı. "Pamuk Karga" masalının da dünyadaki her şeyin benzer ve farklı olduğu açıklamasıyla öğretici bir sonu vardır. Metinde genellikle sıfatlar – küçük oğluyum, koskocaman Çınar amca, beyaz karga, sinirli sinirli Bay Karga ve karşılaştırmalar – oyun oynarken bayaz karga bulut oldu, kar oldu, çiçek oldu; siyah kargalar kömür oldu, gece oldu, toprak oldu kullanılır.

4. "Şarkıcı Gukki" Masalı

"Şarkıcı Gukki'de" "Ses yarışması'nda" olduğu gibi, yazarlar sanat temasını komedi tekniklerini kullanarak ele alıyor. Babası över ve karga Gukki'ye şarkı söylemeyi öğretir. Karga Gukki hem yeni şarkılar öğreniyor hem hayaller kuruyor. Karga Gukki akrabaları ve komşuları için şarkı söylüyor, bülbüllerle şarkı söylemek istiyor, herkes şarkı söylemekten sıkılıyor. Onu sadece kurbağalar şarkıcı olarak kabul ediyor. Yazarlar durumun komedisini göstermek için ironi tekniğini kullanıyorlar. "Bizim Gukki şimdi kurbağaların baş şarkıcısı. Hem şarkı söylüyor hem alkış alıyor". Anlatıcı, eserin (nesnel hikaye) yazarıdır. Metinde yazarlar sıfatlar kullanır - güzel ses, kara, kocaman karga; karşılaştırmalar – bülbüller gibi. "Şarkıcı Gukki" peri masalı fikri, Ukraynalı yazar D. Cherednychenko'nun "Tüm dünyada ünlü olmak isteyen bir karga hakkında" başlıklı hikayesini yansıtıyor. Her iki masal da toplumda saygı göreceğiniz ve saygı göstreceğiniz insan nitelikleri ve becerileri üzerine düşünmeyi teşvik eder.

5. "Ay Nereye Kayboldu?" Masalı

Masalda "Ay Nereye Kayboldu?" sorusuna cevap arayan kuşlar,“Ay Nereye Kayboldu?” Her gece parlak bir şekilde parladı ve bir kez ortadan kayboldu. Hikaye, kahramanın genel abartılı görüntüsünün okuyucuya sunumuyla başlar - ağaçlarda yaşayan binlerce kuş ve aniden ayın kaybolduğunu fark eder. Eserde anlatıcı yazardır (nesnel öykü). Konuyu oluşturmak için yazarlar geciktirme (tekrarlama) tekniğini kullanırlar. Kuşlar, ayı ararken önce Dağ Amca’dan, sonra kartal, sonra yarasalar sorar. Hiçbiri ayın nereye kaybolduğunu bilmiyor. Sonunda Baykuş dedeye gelirler ve Baykuş onlara açıklar ki "Zavallı Ay! Çok enteresan (çirkinden, yaramazdan). Toplantıyı dört gözle bekliyoruz". Baykuş dede, Ay'ın nasıl döndürüleceği konusunda öğütler veriyor. Her şeyi bilen baykuşu dinledikten sonra herkes aydan özür diler ve o tekrar ortaya çıkar. Herkes mutlu. Masal, çalışmanın sonunu gösteren didaktik bir karaktere sahiptir. Metindeki sanatsal araçlar arasında en sık kullanılan sıfatlar - pırıl pırıl Ay, yüksekteki Dağ Amca, gezen yarasalar.

6. "Ses Yarışması" masalı

"Ses Yarışması" masalının başında yazar, sabahtan akşama kadar çocukların, kargalardan çıkan gürültünün (nesnel hikaye) olduğunu bildiriyor. Çocukların yapacak bir şeyi yok. Bu gerçek, fabulanın gelişimine katkıda bulunur. Yetişkinler, çocukların yararlı bir etkinliğe katılabilmeleri için ses yarışması icat eder. Günümüzde televizyonda profesyonel olmayan şarkıcıların ses yarışmaları popüler olmakta ve bu da izleyicilerin ilgisini çekmektedir. Masalının sonu oldukça beklenmedik.

Kazananlar açıklandıktan sonra, «Usta müzisyenler, büyük sanatçılar darılmışlar. "Gerçek sanata, gerçek sanatçıya saygı nerede kaldı?... Şimdi bunlar sanatçı mı oldu?" diyorlar. Bilge Baykuş soruna çözüm buldu. Genç şarkıcılar usta sanatçılardan eğitim alacak. Böylece "Ses Yarışması" masalının sonu da didaktik oluyor. Metinde, yazarlar genellikle sıfatlar kullanır - genç kargalar, güzel sesliler, çirkin sesliler, kalın sesliler, ince sesliler, zavallı jüri; ses taklidi var – "gak gak da gak gak", "guk guk da guk guk". Soru cümleleri, genç okuyucunun dikkatini çekmek için sanatsal bir teknik olarak kullanılır. Örneğin, acaba bu yarışmayı kim kazanacak? Gakguk diyarının ses yıldızı kim olacak? Bu yıldıza ne gibi ödüller verilecek?

"GakgukларıN Maceraları" Adlı Eserin Poetikasının Bir Parçası Olarak Kronotop

Kronotop, sanat eserinin poetikasında önemli bir rol oynar. Kronotop iki bağımsız ve bağımsız kategoriyi birleştirir - zaman ve mekan. Ancak, masaldaki bu kategoriler arasındaki ayrım oldukça şartlıdır. Masal kronotopunun yasaları, edebi peri masalının poetikası ile doğrudan ilişkilidir ve türün doğasını anlamaya yardımcı olur. Melike Günyüz ve Reza Hemmatirad'ın 6 eserini de tek bir bütün halinde birleştiren aynı tip karakterler ve kronotoptur. Bir folklor çalışmasında kronotop soyutsa, eylem "bir yerde", "bir kez" gerçekleşir. Bu durum, topografik ve zamansal formüllerle ifade edilir, örneğin, "Bir ormanda bir kurt yaşarmış", "Eskiden bir tilki varmış...", "Bir gün...". Melike Günyüz ve Reza Hemmatirad'ın masallarında daha çok yerel özellikler kazanmakla ama aynı zamanda belirtilmemiş. Okuyucuya, herhangi bir kurgu olmadan, kargaların yaşam alanı ile ilişkili bir mekansal panorama sunulur. Kahramanlarla olan tüm maceralar dallarda, ağaçlarda ve çalılarda gerçekleşir. Bazen eylem yerinin yönü belirtilir - yukarıda, aşağıda. Zaman ve mevsim belirtilmemiştir. Metinden yalnızca eylemin ne zaman gerçekleştiğini anlayabilirsiniz - gündüz veya gece. Çoğuzamanmetin, karakterlerinyerinibilebelirtmezveokuyucu, metnitamamlayanresimlerdenonunhakkındabilgialır. Örneğinkargalardallara, tellere, elektrikdireklerineoturur.

"Gakgukları Maceraları" Adlı EserlerininKarakterleri

Edebieserin önemlibirbileşenikarakterdir - dış özelliklerivedavranışları olansanatsalbirgörüntü. "GakgukларınManeraları'nın" tümeserlerisırasıylahayvansalmalzemeyedayanmaktadır, karakterlerinsanlaşmış kuşlardır. Melike Günyüz ve Reza Hemmatirad "GakgukларınManeraları"nınanakarakterleri, ailelerde, sosyalgruplardayaşayanveinsantoplumununolağanrolleriyledonatılmış kuşlardır (kargalar): Anne, baba, çocukveolgun, Çınaramca, Karga, Hanga, HanımBayanKarga, Baykuş dede, abla, arkadaşlar, ustaestetikcerrahı. Komşularınfikirlerionlariçin önemlidir, yaşlılardan, bilgili, görgülüinsanlardantavsiyealırlar. Anakarakterler, diğerkuşlarla, nadirenhayvanlarlaveyabitkilerleetkileşimegirenkargalardır. Çeşitlimasalkarakterleri: Gakguk, kanaryalar, baykuş «SesYarışması»; KargaGukki, bülbüller, kurbağalar"Şarkıcı Gukki"; kartal, yarasalar, Baykuş Dede, dağ "AyNereyeKayboldu?"; serçelerTombiş, çınar"PamukKarga"; saksağan"Süslü Çikolata". Karga, hemUkraynahemdeTürkhalkmasallarındasıklıklabulunanbirkarakterdir. Halkhikayelerindekarga, genelliklezorbirdurumdan çıkış yolubulabilenbirtürakıllı bilgeyetişkinitemsileder. Melike Günyüz ve Reza Hemmatirad masallarındakikargalar, halkmasallarındanfarklı olaraktipolojikolarakbirbirindenfarklı çocuklardır. Bazı karakterlerinadları vardır, örneğin, kargaGukki, serçelerTombiş, MaviGaki, ŞıpıdıkAkideve ÇıtkırıldımBonbon, Süslü Çikolata, KapkaraLolipop, doktorHepbilir. Bu, folklorunaksineyazarınbirperimasalı metnininkarakteristikbir özelliğidir. Masaldestansı bireserolduğundan, karakterikarakterizeetmenin önemlibiryoludaonungörünüşünü betimlemektir. Sizova'ya (2010) göre, bir düzyazı eserindeki kahramanın portresi, özü, karakterin fiziksel, sosyal ve psikolojik bileşenlerin sanatsal birliği olarak kapsamlı bir tasviri olan metinsel bir kategoridir. Melike Günyüz ve Reza Hemmatirad, hikayenin konusuna göre karakterlerin canlı portrelerini oluşturmuşlardır. Örneğin, "Mavi Gaki" masalında kahraman şöyle anlatılır: "Gaki siyah renkli, kırmızı gagalı ve çok sevimlidir. Sen garip birisin. Saçların bize hiç benzemiyor. Rengin de koyu". Çoğu eserde yazarlar, diğer karakterlerden farklı,

özel bir görünüme sahip olan veya olmasını istediği bir kahramanı tasvir eder ("Pamuk Karga", "Süslü Çikolata", "Mavi Gaki"). Yardımcı bir karakterizasyon aracı, yalnızca tasvir edilen olayları süslemekle kalmayıp aynı zamanda çalışmadaki eylemin bir parçası haline gelen manzara ve doğadır. Çevre canlanıyor, rölyefler ve bitkiler masalların aktif kahramanları oluyor. Örneğin kuşlar Yüksekteki Dağ Amca'ya ayın nereye kaybolduğunu soruyorlar ("Ay Nereye Kayboldu?"). Kuşlar, "Pamuk Karga" masalında Koskocaman Çınar amcanın dallarında yaşar. Bilgili Çınar amcadan sorusuna cevap arıyor: Kara kargalar beyaz bebek doğurabilir mi?

Melike Günyüz ve Reza Hemmatirad masallarının kahramanları farklı duygular yaşar: "Ses Yarışması" masalında yetişkinler endişeli, genç kargalar heyecanlı, mutlu, darılmış; "Mavi Gaki"masalında kahramanlar küstürülmüş, dargın, şaşırmış, üzgün, heyecanlı; "Süslü Çikolata"masalında doktor Hepbilir çok heyecanlandı, arkadaşlar imreniyorlar, üzülüyorlar; "Pamuk Karga"masalında kahramanlar merakla, hayretle, Bayan Karga bayılıyor, ilgileniyorlar, sakinleştiriyorlar, sinirli sinirli; "Şarkıcı Gukki" masalında gurur duyuyor, hayaller kuruyor, düşlüyor, övünüyorlar, üzgün, mutsuz, "Ay Nereye Kayboldu?"masalında - merak, üzmüyor, utanmıyor, mutlu. Duygusal çeşitlilik, eserlerin psikolojik yapısını gösterir.

Yazarların ana odak noktası, karakterlerden birinin evrimi, genç bir okuyucuyu belirli sonuçlara götürme yeteneğidir. Çalışmanın ahlaki potansiyeli oldukça açık ve genç okuyucu için anlaşılabilir: Dış farklılıkların sosyal olarak olumsuz sonuçları olamaz. Beyaz ve siyah kargalar eşit derecede oyuna dahil olabilir. Oyun oynarken beyaz karga, "bulut oldu, kar oldu, çiçek oldu. Siyah kargalar, kömür oldu, gece oldu, toprak oldu" ("Pamuk Karga"). Karga olunca bülbül gibi şarkı söylemek mümkün değil (Şarkıcı Gukki). Görünüşünü değiştirerek biri olmak mümkün değildir, insan her zaman kendinde kalmalıdır ("Mavi Gaki", "Süslü Çikolata"). Karakterleri tasvir etmek için yazarlar, kargaların görünümünün genel tanımlarını kullanırken, onu çizimlerle tamamlarlar. Masal kahramanlarının eylemleri, karakterlerini, kişisel niteliklerini, duygusal durumlarını ifade eder.

Sonuç

Çocuklar için Melike Günyüz ve Reza Hemmatirad masalları dünyanın bilgisine katkıda bulunur. "Gakgukların Maceraları" adlı eser, kişinin kendisini tanımasına, duygu ve davranışlarını anlamayı öğrenmesine yardımcı olur. Yani, farkındalık duygusunu geliştirir. Yazarlar çocuklara çevre ve gerçek davranış kalıpları hakkında bilgi verir. 6 eserin her biri kompozisyon mükemmelliği olan kendi kendine yeterli karakterlerlere sahiptir. Melike Günyüz ve Reza Hemmatirad'ın masalları gerçekçi olma eğiliminde olduğundan kısa hikayeler olarak sınıflandırılabilir. Yazarın dünyasının uyum ve dengesi, kıskançlık, saygısızlık, yanlış anlama, dürüstlük, bilgi, sevgi ve saygıya yer olmayan mükemmel bir ortam için çabalama fikrine odaklanan özel bir yazarın konumu sayesinde sağlanır. Eserler, sağlıklı bir değerler sistemine sahip bir insan yetiştirme arzusunu göstermektedir. Yazarlar evrensel, demokratik değerleri teşvik eder. Masallarda içerik, tür, üslup, görüntü ve anlatım açısından özgün yazar yaklaşımları kullanılmaktadır.

Yazarın eserlerinde fantastik unsurlar, büyülü dönüşümler, mucizevi nesneler yoktur. Muhteşem etki, doğanın kişileştirilmesi yoluyla elde edilir. Masal kahramanlarının (kargaların) görüntüleri ahlaki ve sosyal sorunları açıklar ve bunları çözmenin yollarını önerir. Karakterlerin alegorisi açıktır ve eğitici bir işleve sahiptir. Karakterler (kargalar) çocuklar gibi düşünme, konuşma, hayal kurma yeteneğine sahiptir. Masalların her birinde yazar, genç okuyuculara genellikle anlamadıkları şeyleri açıklamaya, belirli ahlaki nitelikleri aşılamaya çalışmıştır. Didaktik etki, belirli bir durumda kuşların davranışlarını modelleyerek yaratılır. İnsan ilişkilerinde karakterlerin davranışlarını tahmin etmek kolaydır. Masalların poetikası, alıcıların (4 yaşından büyük çocuklar) yaş özelliklerine karşılık gelir. Dinamik tek satırlık fabula, diyalojik eserler, bilgilendiricilik, somut, nesnel, erişilebilir kelime dağarcığı onları cezbeder. Basit ve erişilebilir bir sunum yolu, bilişsel niteliklerin oluşumuna yöneliktir. Masal karakterlerinin davranışları genellikle eseri anlamada etik ve ahlaki bir rehber olur. Aynı zamanda, doğrudan bir kınama veya onaylama da yoktur. Durumun betimlenmesinin açıklığı veya dışavurumu, eserin karakterlerinin açıklamaları düşünce mantığını üretir.Genellikle "GakguklarınMaceraları" masalsı olay örgüleri, aynı eylemlerintekrarlanantekrarı olanbirikimlibirilke üzerinekuruludur. Melike Günyüz ve Reza Hemmatiradmasalları,

eserlerinkahramanlarınınimtihanlarını göstererek, insanlararasındakiilişkilerinnormlarını canlı örneklerlegösterir, okuyucudabelirliahlakiniteliklergeliştirir, toplumsaldeğerlersisteminipekiştirir.Kuşlarındavranışlarını modellemek, insanilişkileridüzleminekolaycaaktarılanbirperimasalınıngözebatmayanbirdidaktiketkisiyaratır.Yazarınmetinlerdekikronotopu, çocuktarafındanensıkanlaşılangerçekliktir: belirlibiryerelalan (yaklaşıkolarakişaretlenmiş veyahiç işaretlenmemiş) vegenelleştirilmiş birzaman - gündüz, gece.

Melike Günyüz ve Reza Hemmatirad'ıneserleri, masalsı gelenekselliğerağmen, günümüz çocuklarının iç dünyasına özelbirilgiilekarakterizeedilir. Karakterlerindavranışlarını veeylemlerinikarakterizeedenyazarlar, genellikleonları muhatabınamümkünolduğuncayakınlaştırırveböyleceyazar,karakter ve okuyucudakiiletişimive etkileşimi canlı tutar.

Kaynakça

Günyüz M. &HemmatiradR. (2016). Mavi Gakki. Gakgukların Maceraları. Erdem çocuk. İstanbul.

Günyüz M. & Hemmatirad R. (2016). Pamuk Karga. Gakgukların Maceraları. Erdem çocuk. İstanbul.

Günyüz M. & Hemmatirad R. (2016). Şarkıcı Gukki. Gakgukların Maceraları. Erdem çocuk. İstanbul.

Günyüz M. & Hemmatirad R. (2016). Ses Yarışması. Gakgukların Maceraları. Erdem çocuk. İstanbul.

Günyüz M. & Hemmatirad R. (2016). Süslü Çikilata. Gakgukların Maceraları. Erdem çocuk. İstanbul.

Günyüz, M. & Hemmatirad R. (2016). Ay nereye Kayboldu? Gakgukların Maceraları. Erdem çocuk. İstanbul.

Kachak,T.(2017). ContemporaryUkrainianLiteratureforChildrenandYouthasaContentofLiteraryEducation. Гірська школа українських Карпат. №17. С 161-165. doi: 10.15330/msuc.2017.17.161-165

Senchylo-Tatlilioğlu N. (2021). Dijitalleşme çağında çocukkitaplarinindekorasyon özellikleri (UkraynaveTürkiye çocukedebiyatiresimli yayinlari örneğinde). 8. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiriler. Akademi Ajans Matbaa. İstanbul. s. 54-65.

Şimşek, T. (2021). Çocuk Kitaplarında Nitelik: Biçim ve İçerik Uyumu. 8. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiriler.Akademi Ajans Matbaa. İstanbul. s. 19-30.

Tatlılıoğlu, Kasım (2012). Okul öncesi dönemde anne-baba tutumunun çocuğun kişilik gelişimine etkisi, *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi,* 4(15), 83-91.

Tatlılıoğlu, Kasım (2015). Erken Çocukluk Döneminde Çocuğa Kazandırılan Değerlerin Çocuğun Kişilik Gelişimine Etkisi, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 5(9), 283-292.

Tatlılıoğlu, Kasım (2001). Çocuk Gelişiminde Masalların Etkisi/Önemi. 8. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, 22-23 Ekim 2021, İstanbul, s.257-266.

Видання для дітей. Поліграфічне виконання : ДСТУ 29-62002. – [Чинний від 2002–08–01] [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.chytomo.com/standards/vydannya-dlya-ditey-polihrafichnevykonannya-hstu29-62002

дискурс : навчально-методичний посібник для студ. Вищихнавч. закл. Старобільськ : Вид-во ДЗ «Луганськийнаціональний університет імені Тараса Шевченка», 236 с.

Кизилова В. (2020) Динаміка української літературної прозової казки : монографія. Талком, Київ.

Кизилова В. В.(2015). Українська література для дітейта юнацтва: новітній

Ларионова Е. (2020). Современная турецкая литературная сказка. Дипломатическая академия МИД России. Наука. Вост. лит., Москва, 142 с.

Літературознавчий словник-довідник (1997). О. Астаф’єв та ін. Київ : Вид. центр «Академія», 752 с.

Сізова К. (2010). Людина у дзеркалі літератури : трансформація принципів портретування в українській прозі XIX – початку XX ст. : монографія, Наша культура і наука, Київ, 356 с.

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ EĞİTSEL İLETİLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Ammar DENİZ[1]

Prof. Dr. M. Abdullah ARSLAN[2]

Özet

Türk çocuk edebiyatının özellikle son dönemlerdeki hızlı gelişimi yeni ve genç yazarların öne çıkmasını ve bu yazarların kitaplarının çeşitli dünya dillerine de çevrilmesini beraberinde getirmiştir. Melike Günyüz de akademisyen, editör ve yazar kimlikleriyle ön plana çıkan genç yazarlardan biridir. Çocuk edebiyatı, edebi değerinin yanında çocuğun eğitsel yönünün geliştirilmesinde de büyük öneme sahiptir. Eğitsel iletilerin çocuk kitapları aracılığıyla sezdirmek çocuk edebiyatının amaçlarından biri olduğu için çocuk kitaplarında eğitsel iletilerin incelenmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada Melike Günyüz'ün "Gakkukların Maceraları, Timsah Temsi'nin Su Yarışı, Timsah Temsi'nin Can Sıkıntısı, Timsah Temsi'nin Diş Ağrısı, Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde İlkbahar Prensi Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusunun Hikâyesi" kitapları eğitsel iletiler açısından incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Çalışmaya konu olan kitaplar temin edildikten sonra öncelikle herhangi bir kayıt tutulmadan okunmuştur. Daha sonra söz konusu kitaplar "eğitsel iletiler" odağında incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda *farklılıklara saygı, kendi olma, birlik beraberlik, özsaygı, arkadaşlık, vefa, taklit etmenin zararları, yozlaşma, kitabın önemi, anneye itaat, huzur, yalan ve dedikodunun zararları, merak duygusu, sorgulamanın önemi, aklını kullanmanın önemi, tatlı dil, evlat sevgisi, hakikat, yaşlıların bilgeliği, doğa sevgisi, sorumluluk, cesaret kararlılık, dostluk, yardımseverlik, affedici olmak*, gibi iletilerin ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, eğitsel iletiler, kitap, çocuk, Melike Günyüz.

A RESEARCH ABOUT MELİKE GÜNYÜZ'S ILLUSTRATED CHİLDREN'S BOOKS İN TERMS OF EDUCATİONAL MESSAGES

Abstract

The rapid development of Turkish children's literature, especially in recent times, has brought new and young writers to the fore and their books have been translated into various languages. Melike Günyüz is one of the young writers who stand out as an academician, editor and writer. Children's literature, besides its literary value, has a great importance in the development of the educational aspect of the child. Since it is one of the aim of children's literature to impart educational messages through children's books, it is important to examine educational messages in children's books. In this study, those books of Melike Günyüz were examined in terms of educational messages: "The Adventures of Gakkuks, The Water Race of Crocodile Temsi, Keloğlan in the Land of Confused, The Prince of Spring, Nasreddin Hodja and His Miser Neighbor." Document analysis, one of the qualitative research methods, was used in the study. After the books that were the subject of the study were obtained, they were first read without keeping any records. Then, the books

[1]Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi, ali.47D@hotmail.com
[2]Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi, mabdullaharslan@hotmail.com

were examined with the focus of "educational messages". As a result of this examination, those messages have been determined: “Respect for differences, being oneself, unity, self-respect, friendship, fidelity, the harms of imitation, corruption, the importance of the book, respect to the mother, peace, the harms of lies and gossip, the sense of curiosity, the importance of questioning, the importance of using one's mind, kindness, love of children, truth, wisdom of the elderly, love of nature, responsibility, courage, determination, friendship, helpfulness, being forgiving.”.

Keywords: Children's literature, educational messages, book, child, Melike Günyüz.

GİRİŞ

2-14 yaş aralığı olarak tanımlanan çocukluk süreci kişiliğin oluşumunda kritik bir öneme sahiptir. Bu süreçte zengin ve nitelikli uyarıcılarla buluşan çocukların kişiliğinin olumlu yönde etkileneceği söylenebilir. Çocuk kitaplarının da söz konusu uyarıcılardan biri olması, çocuk kitaplarda sezdirilen iletilerin öneminin arttırmaktadır.

İleti kavramı, sözlüklerde “bir anlatının iletmek istediği temel düşünce, bildiri, vericinin belli bir anlam yükleyerek alıcıya gönderdiği ve onun anlamını çözdüğü herhangi bir simge” /(Türkçe Sözlük, 1998:649),bildirme yazısı, mesaj (Ötüken Türkçe Sözlük, 207: 2691) olarak tanımlanmaktadır. Yazınsal metinlerde ise yazarın okuruna aktarmak istediği fikir (Tekin ve Büyükikiz, 2019: 114), bir metnin şekillenmesini sağlayan ve yazarın o metni yazmaya iten neden olarak tanımlanabilir (Yaşar ve Özdemir, 2016:404). Yazınsal ve öğretici olarak iki kategoriye ayrılan metinlerin birbirinden farkı öğretici metinlerin bilgiyi doğrudan doğruya vermesi iken edebi(kurmaca) metinler ise ileti şeklinde sezdirmeyi amaçlamasıdır. Edebi metin yazarı, içinde yaşadığı toplumun, yaşadığı koşulların, aldığı eğitimin ve yaşam deneyimlerinin etkisiyle hayatı yorumlar. Bütün bunlar yazarın yazdığı eserlerin iletisinin anlam düzlemini oluşmasını sağlar (Adalı, 2021: 223). Kurmaca metinlerde verilen iletiler öğretici metinlerdeki gibi kesin yargılara ve sonuçlara götürmez. Bunun aksine iletiler metnin içine sindirilir (Aktaş ve Gündüz; Özdemir, 2020:359). Kurmaca metinler aracılığıyla iletilerin sezdirilmesi çok önemlidir. Çünkü çocuklar doğrudan nasihat almayı karşı bir direnç gösterir. Yapılan araştırmalar insan beyninin kurmaca metinleri dinlerken verilen mesajları daha az sorguladığı ve bu mesajlara karşı zaafı olduğunu göstermektedir (Günyüz, 2017:573).

Çocuk edebiyatı eserlerinde yer verilen iletilerin seçimi ve bunların aktarılış şekli önem arz eder. Bu tür eserlerdeki iletilerde, ideolojik kaygıların ön planda olmaması, katı kuralların dayatılmaması ve bu eserlerde yer alan iletilerin öğüt verici nitelikte olmaması gerektiği söylenebilir (Tekin ve Büyükikiz, 2019: 115). Bu olumsuz özelliklerden arınmış çocuğun bilişsel, duyuşsal gelişim özelliklerine uygun, edebi zevk veren, okuyucunun iyi vakit geçirmesini sağlayan çocuk kitaplarının okuyucuların ilgisini çekeceği ifade edilebilir. Bütün bu açıklamalardan hareketle bu araştırmanın amacı; “Melike Günyüz’ün eserlerini eğitsel iletiler açısından incelemektir.” Bu amaç doğrultusunda oluşturulan araştırma soruları ise şunlardır:

- ✓ Melike Günyüz’ün kitaplarındaki eğitsel iletiler nelerdir?
- ✓ Melike Günyüz’ün kitaplarında kişisel gelişimi destekleyen eğitsel iletiler nelerdir?
- ✓ Melike Günyüz’ün kitaplarında aile içi ilişkilerine yönelik eğitsel iletiler nelerdir?
- ✓ Melike Günyüz’ün kitaplarında insan ilişkilerine yönelik eğitsel iletiler nelerdir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Deseni

Melike Günyüz’ün resimli çocuk kitaplarında yer alan eğitsel iletilerin tespit edilmesi amaçlandığı çalışmada doküman analizi modeli tercih edilmiştir. Doküman analizi elektronik veya basılı materyallerin sistematik olarak incelenip değerlendirilmesi olarak tanımlanabilir (Bowen, 2009: 27). Doküman analizi modelinin tercih edilmesinin sebebi incelenen dokümanlarda elde edilen bulguların

karşılaştırılmasına imkan tanımasıdır (Bowen, 2009:30). Bu nedenle elde edilen bulguların doğruluğu ve kapsayıcılığını sağlaması açısından doküman analizi modelinin tercih edilmesi önem arz etmektedir.

2.2. Araştırmanın İnceleme Nesneleri

Çalışmanın evrenini Melike Günyüz'ün çocuklara yönelik yazmış fabl ve masal metinlerinden oluşan 7 adet kitabı oluşturmaktadır. Çalışma sadece söz konusu yazarın resimli çocuk kitaplarıyla sınırlandırılmıştır.

Tablo 1: Çalışma Kapsamında İncelenen Kitaplar

Sıra No	***Yayınevi***	***Kitabın Adı***
1	Erdem Çocuk Yayınları	Gakkuların Maceraları
2	Erdem Çocuk Yayınları	Timsah Temsi'nin Su Yarışı
3	Erdem Çocuk Yayınları	Timsah Temsi'nin Can Sıkıntısı
4	Erdem Çocuk Yayınları	Timsah Temsi'nin Diş Ağrısı
5	Erdem ÇocukYayınları	Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusunun Hikâyesi
6	Erdem ÇocukYayınları	İlkbahar Prensi
7	ErdemÇocukYayınları	Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde

2.3.Verilerin Analizi

Verilen iletiler farklı başlıklar altında kategorize edildiği için içerik analizi tekniği kullanılmıştır. "Veri analizi yoluyla verileri tanımlamaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışılır." (Yıldırım ve Şimşek, 2013:259).

3. BULGULAR

Melike Günyüz'ün kitaplarında yer alan iletiler tabloda verilmiş daha sonra bu iletileri sınıflandırılarak analiz edilmiştir.

Tablo 2. Melike Günyüz'ün eserlerinde yer alan kişisel gelişime yönelik iletiler

Kibirli olmak doğru bir davranış değildir.

Arkadaşlarımıza değer vermeli, onlara küsmemeliyiz

Başkalarına taklit edip onlara benzemeye çalışmak yanlış bir davranıştır.

Kendimize saygı duymalıyız.

Kendimizle barışık olmalıyız..

Farklılık iyi bir şeydir. Başkaları ne der diye hareket etmemeliyiz.

Çocuklar hayal kurar.

Merak, akıl yürütme, sorgulama bizi doğru bilgiye ulaştırır.

Çalışan herkes başarabilir.

Arkadaşlarla oyun oynamak eğlenceli ve güzeldir.

Adalet yerini bulur.

Tembellik mutsuzluğa sebep olur.

Mutlu olmak istiyorsak başkalarına iyilik yapmalıyız

Cesur olmak,yardımsever olmak, tatlı dilli olmak, sorumluluk sahibi olmak gerekir.

Her söylenene inanmamalıyız.

Bize yapılan iyiliğin karşılığını vermeliyiz.

Tablo 2'de Melike Günyüz'ün eserlerindeki kişisel gelişime yönelik iletilere yer verilmiştir. Söz konusu iletilerin verildiği ifadeler:

Kibirli olmamak gerektiği:

"*Gaki'nin umursamaz bir hali vardı. Cevap bile vermiyordu. (Mavi Gaki, S.5)*

Küsmenin yanlış bir davranış olduğu:

Artık hiç kimse Tıstıs Yılan'la oyun oynamayacak hatta konuşmayacaktı. (Timsah Temsi'nin Su Yarışı S.16).

Taklit etmenin yanlış bir davranış olduğu:

Onlarla yaşamak istiyordu. Dahası tıpkı onlar gibi olmak istiyordu. (Mavi Gaki, S.8)

Hemen tüm vücudunu maviye boyadı, tıpkı Mavi Tüyler gibi. (Mavi Gaki, S.10)

Sorumluluk sahibi olmak gerektiği:

Yürü Beyaz'ım bu işi kendi kendimize çözeceğiz anlaşılan(Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde s.14

Merak, akıl yürütme, sorgulamak gerektiği:

Gel yakından bakalım halkın derdi neymiş anlayalım ? (Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde s.13

Tembelliğin zararları:

Hayatta en büyük mutsuzluk sebebi boş durmaktır(Timsah Temsi'nin Can Sıkıntısı S.22).

Tatlı dilin önemi,

Bak yılan efendi diye konuşmaya başladı Keloğlan. Bilirim suyun başında nöbet tutmak asil bir görevdir. Ama sen orada oturdukça zehrin suya karışıyor. Bu su halkın felaketine sebep oluyor. (Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde s.19)

Yardımsever olmamız gerektiği:

Hoca hem cömert hem de yardımsever bilinirmiş yaşadığı çağda Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusunun Hikayesi s.4)

Bencil olmanın yanlış bir davranış olduğu:

Komşu sofraya oturdu mu yemeği tek başına yer bitirirmiş (Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusunun Hikayesi s.9)

Emanete sahip çıkmak gerektiği:

Fakat komşusunun emanet aldığı eşya ya bozulup geri gelirmiş ya da hiç gelmezmiş Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusunun Hikayesi s.9)

Merhametli olmanın gerekliliği:

"Eşek evde yok!" diye de mazaret uydurmuş. Çünkü önceki sefer komşu eşeğe o kadar yük yüklemiş ki zavallı hayvan neredeyse çatlayacakmış. (Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusunun Hikayesi s.10)

Kurnaz olmanın yanlış bir davranış olduğu:

Cimri komşunun gözleri daha da parlamış. Kazan hiç doğurur mu?" demeden almış kazanı da tencereyi de. (Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusunun Hikayesi s.10)

Gerektiğinde yalan söylenebilir:

"Eşek evde yok!" diye de mazeret uydurmuş. (Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusunun Hikayesi s.10)

Vefa duygusuna sahip olmak gerektiği:

Kimi iyiliğe karşılık verir, kimisi de iyilik görmeyi alışkanlık haline getirir Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusunun Hikayesi s.6)

İfadelerinden anlaşılmaktadır.

Tablo 3. Melike Günyüz'ün eserlerinde yer alan aile içi ilişkilere yönelik iletiler

Komşuların aile içi ilişkileri merak edilebilir.

Küçüklerin sorunlarına büyükler çözüm bulabilir.

Anneler çocuklarını sever.

Babalar çocuklarıyla gurur duyar.

Aile bireyleri birbirlerini dinler

Çocuklar annelerine itaat eder.

Yemeği kadınlar yapar.

Tablo 3'te Melike Günyüz'ün eserlerindeki aile içi ilişkilere yönelik iletilere yer verilmiştir. Söz konusu iletilerin verildiği ifadeler:

Anne-babalar çocuklarını dinler:

Annesi, babası ve kardeşleri Gukki'yi dinlemekten hiç bıkmıyor. (Şarkıcı Gukki, s.5)

Komşular aile içi ilişkileri merak eder:

Geçen gün bizim Bay ve bayan karganın sesi birden kesildi. Kulaklarımıza inanamadık. Mutlaka garip bir şeyler olmuştur. Yoksa onlar öyle kolay kolay susmazlar." Dedim merakla üst kata çıktım.(Pamuk Karga s.7)

Anneler çocuklarını sever:

O bir anneydi. Beyaz bile olsa bu, onun yavrusuydu (Pamuk Karga s.17)

Yemeği kadınlar yapar:

Senin hanım bu tavşanı güzel pişirir. Güzel bir yemek yapsa da hep beraber yesek" demiş. (Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusunun Hikayesi s.10)

Babalar çocuklarıyla gurur duyar:,

Babası, Karga Gukki'ye " Seninle guru duyuyorum oğlum! Diyor. (Şarkıcı Gukki, s. 5).

İfadelerinden anlaşılmaktadır.

Tablo 4. Melike Günyüz'ün eserlerinde yer alan eğitim-öğretime yönelik iletiler

Çocuklarımıza verebileceğimiz en büyük miras kitaptır.

Sorunlar akıl sayesinde çözülür.

Merak etmek insanı başarıya götürür.
Yaşlıların sözüne güvenmeli onları dinlemeliyiz..
Hayal kurmak iyidir
Kaybetsek bile pes etmemeliyiz.

Tablo 4'te Melike Günyüz'ün eserlerinde eğitim-öğretime yönelik iletilere yer verilmiştir. Söz konusu iletilerin verildiği ifadelere bakıldığındakitabın önemi *Keloğlan'ın babası yoktu ama babasından kendisine kalan bir kitabın arkasında da bir haritası vardı (Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde S.4).* ifadesinde, aklının kılavuzluğunun önemi *Keloğlan'ın bu yılanla mücadele edecek aklından başka bir silahı yoktu. (Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde s.17) ifadesinde* yaşlıların sözüne güvenilmesi gerektiği *Söyle Çınar Amca, hiç beyaz karga olur mu ?Belki de olur. Allah'ın işine karışacak değilsiniz ya? .(Pamuk Karga s.12)* ifadesinde kararlı olmanın önemi *"Temsi yarışı kaybettiği hâlde Tıstıs'la yarışmaktan hiç vazgeçmezdi.(Timsah Temsi'nin Su Yarışı s.7)."*merak etmenin başarıya etkisi *Kaç gecedir Ay kayıp. Hiç ortalarda görünmüyor. Kuşlar, Ay'ın nerede olduğunu merak ediyorlar.(Ay Nereye Kayboldu s.7).* hayal kurmanın önemi *"Karga Gukki hem yeni şarkılar öğreniyor hem de hayaller kuruyor. (Şarkıcı Gukki, s.5)* ifadesinde yer verildiği görülmektedir.

Tablo 5. Melike Günyüz'ün eserlerinde yer alan insan ilişkilerine yönelik iletiler

Oyun bile olsa hileye başvurmamalıyız. Aksi takdirde başımıza kötü şeyler gelebilir.
Affedici olmalı ve arkadaşlarımıza yardım etmeliyiz.
Ön yargılı olmamalı, gördüklerimize duyduklarımıza hemen inanmamalı, iyice sorgulamalıyız.
Bizden farklı olanları dışlamamalıyız.
Taklit etmek doğru bir davranış değildir.
Başkalarının fiziksel kusurlarını söylemek doğru bir davranış değildir.
Gerektiğinde özür dilemeli hatamızı kabullenmeliyiz.
Komşularımızı rahatsız edecek davranışlardan uzak durmalıyız.
Güzel davranışlar takdir edilir.
Farklı da olsa birlikte yaşamak iyi bir durumdur.
Arkadaşlar birbirleriyle danışır.
Herkesin sorunlara bakış açısı kendi yaşantısına göredir.
Dış görünüşü aldatıcı olabilir
Yalan söylemek ve dedikodu yapmak kötü birer davranıştır.
Huysuz olursak arkadaşlarımız bizi terk eder
Huzurlu bir toplum ancak birlik beraberlik sayesinde oluşur

Tablo 5'te Melike Günyüz'ün eserlerinde insan ilişkilerine yönelik iletilere yer verilmiştir. Söz konusu iletilerin verildiği ifadelere bakıldığındahile yapmanın zararları, *"... Timsah Temsi ayaklarına geçirdiği paletle hızla yüzmeye başladı. Temsi öyle hızlanmıştı ki karşısına çıkan kayayı görmedi ve kafasını çarptı. (TTSY.6-9)* ifadesinde,affedici ve yardımseverliğin önemi *Temsi'nin başına sarılarak ona yardımcı olmaya çalıştı. (TTSY .10)* ifadesinde, sevgi ve özür dilemenin erdemi *"Seni çok seviyoruz ve özür diliyoruz!" yazan patayı dilimlerken Tıstıs Yılan çok mutluydu. (TTSY.S.21).*ifadesindebaşkalarının kusurlarını söylemenin yanlış bir davranış olduğu *"İçinizden birisi Ay'a sen çok çirkinsin hem de yüzün sivilceli."* ifadesinde taklit etmenin yanlış bir davranış olduğu *"Aynanın karşısına geçip onlara benzemeye çalışıyorlar (SÇ, S.5)* dedikodu yapmanın zararları *Kısa bir*

süre içinde Gümüş Göl'de yaşayanlar Tıstıs Yılan'ın arkadaşı Timsah Temsi'nin canını acıttığını konuşuyordu.(S.14 T TS Y) ifadesindehuysuz olmanın arkadaşlarımızı bizden uzaklaşmasına sebep olduğu *"Arkadaşları Timsah Temsi'nin kaprislerine bir anlam veremediler. Yavaşça oradan uzaklaştılar. (TTSY. S.13).* ifadesinde danışmanın önemi *En iyisi Telli Kopter'e danışmaktı. (TTSY. S.6).*ifadesinde dış görünüşün yanıltıcı olabileceği *"Temsi Keseli Peli'nin getirdiği soğanlara şöyle bir baktı. Renkleri pek güzel görünüyordu. Tatları da ilginç olabilirdi. Ağzına birkaç tane birden attı. (TTSY.S.13).*ifadesinde, birlik beraberliğin önemi *Biz kargalar, bir de yazın gelen kırlangıçlar… hep bir aradayız.(Pamuk Karga s.5) ifadesinde misafirperverliğin önemi "Bu güzel ev sahibine gelenler yer içer, yatar kalkar, bir türlü gitmek istemezmiş. (NHCKH s.4)* yer verildiği görülmektedir.

Tablo 6. Melike Günyüz'ün eserlerinde yer alan dini iletiler
Kaderimize razı olmalı, Allah tarafından verilenlere boyun eğmeliyiz.
Bir işe başlarken besmele ile başlamak gerekir.

Tablo 6'da Melike Günyüz'ün eserlerinde yer alan dini iletilere yer verilmiştir. Söz konusu iletilerin verildiği ifadelere bakıldığındakadere karşı gelmemek gerektiği " *Allah'ın işine karışacak değilsiniz ya? .(Pamuk Karga s.12)" i*fadesinde bir işe başlarken besmele ile başlamak gerektiği *Keloğlan eğildi, heybesindeki süt çanağını çıkardı, Beyaz Kız'ı"Ya Allah Bismillah" diyerek sağmaya başladı. (Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde s.17) ifadelerinden anlaşılmaktadır.*

Tablo 7. Melike Günyüz'ün eserlerinde yer alan sağlığın önemi ile ilgili iletiler
Yemek yemek can sıkıntısını giderir
Dişlerimizi temiz tutmalıyız.
Sağlımızın değerini bilmeliyiz.

Tablo 7'de Melike Günyüz'ün eserlerinde sağlık ile ilgili iletilere yer verilmiştir. Söz konusu iletilerin verildiği ifadelere bakıldığındasağlığın değerinin bilinmesi gerektiği "*Diş ağrısı olmadan yaşamak ne güzel bir şeydi! (Timsah Temsi'nin Diş Ağrısı S.22). i*fadesinde dişlerin temiz tutulması gerektiği *Çamurlara o kadar batarsan dişinin ağrıması normaldir, dedi Kesli Peli. . (Timsah Temsi'nin Diş Ağrısı S.8). ifadesinde yemek yemenenin neşeli olmayı etkilediği Açlığa fazla dayanamadı, göle daldığı gibi birkaç balık yedi. Karnı doyunca neşesi de yerine geldi. (Timsah Temsi'nin Can Sıkıntısı S.16). ifadesinden anlaşılmaktadır.*

4. Sonuç

İncelenen eserlerde 51 eğitsel ileti tespit edilmiştir. Bu iletilerin önemli bir kısmı birden fazla kez tekrarlanmıştır. Ancak tekrarlanan iletiler sadece bir defa sayılmıştır.

Tespit edilen iletiler şunlardır: Kişisel gelişimi destekleyen eğitsel iletiler, insan ilişkilerini geliştirmeye yönelik iletiler, aile içi ilişkiye yönelik iletiler, eğitimle ilgili iletiler, dini iletiler, sağlığa yönelik iletiler şeklinde sınıflandırılmıştır. Günyüz'ün kitaplarında kahramanların genelde kuş, karga, baykuş, timsah, kaplumbağa gibi hayvanlardan seçildiği bunun yanında Nasrettin Hoca ve Keloğlan gibi milli ve kültürel karakteri yansıtan kahramanların da olduğu tespit edilmiştir. Kahramanı hayvanlar olan fabl türündeki Gakkukların Maceraları, Timsah Temsinin Su Yarışı, Timsah Temsinin Diş Ağrısı, Timsah Temsinin Can Sıkıntısı kitaplarda kişisel gelişimi destekleyen eğitsel iletilerin ön planda olduğu tespit edilmiştir. Bu kitapların okul öncesi çocuklara yönelik kitaplar olduğu göz önünde bulundurulduğunda ve okul öncesi dönemdeki kişilik gelişim hızı dikkate alındığında söz konusu metinlerde verilen eğitsel iletilerin seçiminin ne kadar anlamlı olduğu ortaya çıkacaktır. Çocukların doğup büyüdüğü ve yaşam biçiminden etkilendiği ilk kurum ailedir. İncelenen eserlerde çocuk-aile ilişkisine yönelik iletilerin yer alması yeteri sayıda olmasa da dikkat

çekici bir durumdur. İncelenen diğer kitaplara göre biraz daha büyük çocuklara yönelik yazıldığı düşünülen Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu ve Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde kitaplarında insani ilişkilere ve toplumsal yaşama yönelik iletilerin çoğunlukta olması olumlu bir durumdur. Bunun yanında komşuların aile içinde meydana gelen olayları merak etmelerinin normal karşılanması, evde yemeği kadının yapması gerektiği düşünülmesi, Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu ve Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde" kitaplarında kesin doğruların belirgin bir şekilde – ki edebi metinlerde öğreticilik değil sezdirme ön planda olmalı- ortaya konulması incelenen eserlerde iletilere yönelik olumsuz eleştiri olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

Çağbayır, Yaşar (2007).Ötüken Türkçe Sözlük, 2007, Ötüken Neşriyat

Dil Derneği Türkçe Sözlük,1998,Dil Derneği Yayınları,

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN GAKGUKLARIN MACERALARI DİZİSİNDE YER ALAN KAHRAMAN İSİMLERİNİN İNCELENMESİ

Öğr. Gör. M. Fatih ÇALIŞKAN[1]

Özet

Çocuk kitaplarında kullanılan isimler; metnin ana iletisi, yan iletisi, belirli durumu açıklamakla ilgili bilgi verir. Özellikle kahramanlara verilen isimler, kahramanların nitelikleri, görünüşleri vb. ile ilgili olarak yönlendirme yaparlar. Çocuk kitaplarında sık karşılaşılan *kahraman isimlendirmeleri*, çocukların dikkatini çekmektedir. Bu kapsamda, kahraman isimlendirmeleri işlevsel niteliktedir. Çalışmada, günümüz çocuk edebiyatı yazarlarından Melike Günyüz'ün *"Gakgukların Maceraları"* adlı dizisinde yer alan (Pamuk Karga, Süslü Çikolata, Mavi Gaki, Ses Yarışması) kahraman isimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi yöntemi ile yürütülmüştür. Verilerin kaynakları, Melike Günyüz'ün *"Gakgukların Maceraları"* adlı kitap dizisinden oluşmaktadır. İçerik analiziyle kitaplar, kahraman isimleri kapsamında incelenmiş ve bulgular yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretimi, çocuk edebiyatı, çocuk kitapları, hikâye kitapları, hikâye kitaplarındaki kahramanlar, kahraman isimleri.

AN EXAMINATION OF THE HERO NAMES IN MELIKE GÜNYÜZ'S ADVENTURES OF THE GAKGUKS SERIES

SUMMARY

Thenamesused in children'sbooks; the main message of thetext, thesidemessage, giveinformationaboutdescribing a particularsituation. Inparticular, thenamesgiventotheheroes, thequalities of theheroes, theirappearance, etc. theymakereferrals in relationto. Herodesignations, whichareoftenfound in children'sbooks, attracttheattention of children. Inthiscontext, theherodesignationsarefunctional. Inthestudy, Melike Günyüz, one of the modern children'sliteraturewriters, tookpart in theseries "The Adventures of Gakguks" (CottonCrow, FancyChocolate, WhereDidthe Moon Disappear?, Blue Gaki, SingerGukki, Voice Contest) is intendedtostudythenames of heroes. Thestudywascarriedoutbythemethod of documentreviewfromqualitativeresearchpatterns. Thesources of thedataconsist of thebookseries "The Adventures of theGakguks" by Melike Günyüz. Withthecontentanalysis, thebookswereexaminedwithinthescope of heronamesandthefindingswereinterpreted.

Keywords: TeachingTurkish, Children'sLiterature, Children'sBooks, StoryBooks, Heroes in StoryBooks, HeroNames.

Giriş

En genel tanımıyla edebiyat, yaşanan ya da yaşanma olasılığı olan olayları anlatır. Ancak bir edebî eserde yaşamda var olan kişiler kahraman olarak seçilseler bile; yazar, onları gerçekte var olmayan, kurmaca bir dünyanın içinde anlatır. Edebî eserin en önemli özelliklerinden biri

[1]Başkent Üniversitesi Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi (BÜDAM) Ankara, mfcaliskan@baskent.edu.tr

kurmaca/gerçeğimsi/itibarî/fiktif olmasıdır. Kurmaca eserde zaman, mekân, kişi ve olaylar, "*eser*"le sınırlıdır. Yazar metindeki kurmaca dünyanın yaratıcısıdır. Dolayısıyla bu dünyadaki her şey onun düş gücü ve yazma yeteneğiyle sınırlıdır.

Eserdeki kişiler yazarın onlar için oluşturduğu dünyanın dışına çıkamazlar. Mekânlar gerçekte var olan mekânlar olabilir; ancak, yazarın onları eserde betimlediği ya da anlattığı ölçüde var olabilirler. Yazar yarattığı mekân, zaman, olay ya da kahramanın bütün özelliklerini betimleyebileceği gibi, bu özelliklerden seçmeler de yapabilir. Bazı özellikleri vurgulayıp bazılarından hiç söz etmeyebilir. Tarihsel bir olay anlatılırken de bu olayın bazı yönlerine hiç değinilmeyip bazı yönleri daha çok öne çıkarılabilir.

Edebiyatın sınırlarının genişlemesi ve daralmasında sanatçıların verdiği eserler önemlidir. Sanatçıların kendilerinden önce gelenlerin sanat anlayışlarını sürdürmeleri, geliştirmeleri ya da onlara karşı gelip yenilik yaratmaları, edebiyatın sınırlarını etkilemiştir. Her sanatçı, eserleri ile edebiyatın sınırlarının değişmesine katkıda bulunmuştur.

Edebî eserin var olması her şeyden önce "*insan*" a bağlıdır. Çünkü insan eserin ortaya çıkmasını sağladığı gibi yaşadıklarıyla da ona kaynaklık eder. İnsanın olmadığı yerde olaylardan ve insanlar arası ilişkilerden söz etmek mümkün değildir. Eserdeki insan, o eseri okuyan insanın olaylara olan ilgisini canlı tutar. İnsan romanın unsurlarından biri olan *kahraman-kişi-şahıs*tır.

İncelenen eser bir fabl niteliğinde olup insan gibi düşünen, hareket eden hayvan unsurları kahraman olarak tercih edilmiştir. Kahramanların önemi isimlendirmede de dikkat çeker. Bu bağlamda, çalışmada kahraman isimleri değerlendirilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Çocuk kitaplarındaki kahramanlar genellikle çocukların ilgisini çekecek şekilde isimlendirilir. Çocuklar bu kapsamda daha fazla özdeşim kurarlar. Bu sebeple kahramanların isimleri metnin iletisine uygun ve işlevsel olmalıdır. Özellikle günümüz yazarların çalışmaları, bu kapsamda değerlendirilmelidir. Çalışmada, günümüz önemli yazarlarından Melike Günyüz'ün *"Gakgukların Maceraları"* adlı dizisi (Pamuk Karga, Süslü Çikolata, Mavi Gaki, Ses Yarışması) hikâyeleri kitapları incelenmiştir.

1.2. Problem Cümlesi

Melike Günyüz'ün *"Gakgukların Maceraları"* adlı kitaplarında yer alan kahraman isimlendirmeleri nasıl değerlendirilir?

1.3.Sınırlılıklar: Kitaplardaki kahraman isimlerinin cins isimleri değerlendirilmeye alınmadığı için 2 hikaye kitabı değerlendirilmemiştir. Bu durumda çalışmada 4 hikaye kitabı incelenmiştir.

1.4.Alt Problemler:

Pamuk Karga adlı kitapta yer alan kahraman isimlerinin işlevleri nelerdir?

Süslü Çikolata adlı kitapta yer alan kahraman isimlerinin işlevleri nelerdir?

Mavi Gaki adlı kitapta yer alan kahraman isimlerinin işlevleri nelerdir?

Ses Yarışması adlı kitapta yer alan kahraman isimlerinin işlevleri nelerdir?

1.5.Çalışmanın Amacı

Melike Günyüz'ün *"Gakgukların Maceraları"* adlı kitaplarında yer alan kahraman isimlendirmelerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu bölümde araştırma yöntemi/modeli, evren ve örneklem, araştırmada kullanılan veri toplama aracı, veri toplama ortamı ve verilerin analizi yer almaktadır.

2.1. Araştırma Modeli

Melike Günyüz'ün *"Gakgukların Maceraları"* adlı kitaplarında yer alan kahraman isimlendirmelerinin değerlendirilmesi amacını taşıyan çalışma, nitel araştırma yöntemine uygun olarak desenlenmiştir.

Çalışmada; Melike Günyüz'ün Gakgukların maceraları dizisinden (4 hikâye kitabı) ele alınmış hikâyeler kahraman isimlendirmeleri kapsamında incelenerek elde edilen bulgular doküman analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. çocuklar genellikle okudukları kitaptaki karakterlerle kendi hayatları ile bağlantı kurarlar. Gerek çocuk kitapları gerek çocuklar için oluşturulan dijital yapıtlar olsun tüm bu eserlerde kahramanların isimlerine dikkat edilmesinden dolayı Melike Günyüz'ün Gakgukların maceraları adlı kitapta kahramanların isimlerinin değerlendirilmesi üzerinde durulmuştur.

2.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini günümüz çocuk hikâye kitapları, araştırmanın örneklemini ise; Melike Günyüz'ün *"Gakgukların Maceraları"* adlı dizisi (Pamuk Karga, Süslü Çikolata, Mavi Gaki, Ses Yarışması) oluşturmaktadır.

Bu hikâyeler (4) kahraman isimleri açısından değerlendirilmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Melike Günyüz'ün *"Gakgukların Maceraları"* adlı dizisi (Pamuk Karga, Süslü Çikolata, Mavi Gaki,Ses Yarışması) hikâyeleri kitapları incelenmiştir. Bu kapsamda nitel veri toplama aracı olarak doküman incelemesi yapılmıştır.

2.4. Veri Toplama Süreci / Ortamı

Hikâye kitapları Melike Günyüz Uluslararası Sempozyumu internet sayfasından yönlendirme (mail aracılığıyla) ile temin edilmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Çalışma, içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Kahramanlara verilen isimler ile eylemleri arasında ilişki var mı? Kahramanların isimleri, özelliklerini yansıtıyor mu? Sorularına yanıt aranmıştır. Doküman analizini; Yıldırım ve Şimşek (2013, s. 191) araştırılması hedeflenen olgu veya olgular ile ilgili bilgi içeren yazılı materyallerin analizi olarak tanımlamışlardır. Doküman incelemesini Karasar (2005) ise, genel tarama ve içerik çözümlemesi şeklinde iki ayrı amaçlı türü olarak tasniflemiştir. İçerik çözümlemesi, belli bir kitap veya belgenin belli birtakım özelliklerinin sayısallaştırılarak belirlenmesi amacıyla yapılır. Yapılan bu araştırmada araştırma modellerinden doküman incelemesi modeli, araştırmaya uygunluğu bakımından tercih edilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

3.1. Pamuk Karga adlı kitapta yer alan kahraman isimlerinin işlevleri nelerdir?

Melike Günyüz'ün Pamuk Karga adlı kitabında; Tombiş, Bay, Bayan karga ve Çınar Amca olarak isimlendirilen ağaç karakterleri bulunmaktadır.

Tombiş: Kitapta anlatıcı rolündedir.

Çınar Amca: Bir ağaç olan kahramanımız yaşlı, bilge bir karakterdir.

Bay ve Bayan Karga ise çift olup kadın-erkek isimlendirilmeleriyle karşımıza çıkmıştır.

Pamuk Karga: Bay ve Bayan Karganın çocuğudur. Rengi beyaz olduğu için bu benzetmeden yararlanılmıştır.

3.2. Süslü Çikolata adlı kitapta yer alan kahraman isimlerinin işlevleri nelerdir?

Melike Günyüz'ün Süslü Çikolata adlı kitabında; Süslü Çikolata, Şıpıdık Akide, Çıtkırıldım Bonbon, Kapkara Lolipop (şarkıcı), doktor Hepbilir karakterleri bulunmaktadır.

Yazar bu kitapta çikolata,şeker ve akide isimleriyle tenasüp sanatına vurgu yapmıştır.

Şarkıcı Kapkara lolipop gagası diğer kuşlara göre güzel olan bir kuş olarak açıklanmaktadır. Süslü çikolata ise Kapkara Lolipopa benzemeye çalışan onun gibi dans etmeye çalışan bir kuştur.

Doktor Hepbilir ise Gakguk Diyarının en ünlü estetik cerrahıdır. Hepbilir isimlendirmesi ile bağdaşan doktor unvanı eserde bilge bir kişiliği temsil etmektedir.

3.3. Mavi Gaki adlı kitapta yer alan kahraman isimlerinin işlevleri nelerdir?

Melike Günyüz'ün Mavi Gaki adlı kitabında; Gaki ve arkadaşları, Gaki'nin mavi tüylü komşuları bulunmaktadır.

Mavi Tüylüler: Kahramanların renkleri ile isimleri ilişkilendirilmiştir. Mavi Tüylüler adlı kuşların tüyleri mavi gagaları sarıdır.

Gaki: Gak sesletiminden türeyen bu kapsamda baş kahramanın ismi olan karga türüdür.

3.4.Ses Yarışması adlı kitapta yer alan kahraman isimlerinin işlevleri nelerdir?

Melike Günyüz'ün Ses Yarışması adlı kitabında; Gakguk, Bilge Baykuş ve diğer kargalar bulunmaktadır.

Gakguk: Kargaların çıkardığı seslerden isimlendirilmiştir.

Bilge Baykuş: Yarışmada hakem rolünü üstlenmiş ve yarışmadaki sorunları bilge davranışlarıyla çözüvermiştir.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada Melike Günyüz'ün *"Gakgukların Maceraları"* adlı dizisinden (Pamuk Karga, Süslü Çikolata, , Mavi Gaki, Ses Yarışması) hikâyeleri kahramanların isimlerinin değerlendirilmesi kapsamında incelenmiştir. Yapılan inceleme sonunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Kahramanların geneli karga olduğu için kitap serisinin başlığından itibaren "Gakguk" kelmesi eserde birçok yerde tekrar etmiştir. Bu durum, çocuklara karga türünün tanıtımında da olumlu rol oynamıştır.

Bilge anlamında çınar isminin kullanımı, aynı zamanda çınar ağacının uzun süre yaşaması

nedeniyle “yaşlı çınar” diye vurgulama yapılmıştır.

Şekerler isimlerinden akide, bonbon,çikolata bir arada kullanılarak tenasüp sanatına yer verilmiştir. Bu isimlendirmeler aynı zamanda çocukların sevdiği yiyeceklerin isimleridir.

İncelenen seride bazı kahraman isimlerinin sadece hayvan isimlerinden oluştuğu görülmüştür. Serideki tüm kahramanların çocukların ilgisini çekebilecek tarzda adlandırılması yapılabilir.

Eserde genellikle karga ve kuş türleri tercih edilmiş. Diğer hayvan türlerine de yer verilmesi çocukların söz varlığına ve tabiat bilgisine katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

a. Melike Günyüz’ün Gagukların Maceraları adlı eserleri:

Pamuk Karga, Sedir Yayınları, İstanbul 2013.

Süslü Çikolata, Sedir Yayınları, İstanbul 2013.

Mavi Gaki, Sedir Yayınları, İstanbul 2013.

Ses Yarışması , Sedir Yayınları, İstanbul 2013.

b. Diğer kaynaklar:

Bakır, Y.(2005). Sevgi Soysal’ın Romanlarındaki Kadın Kahramanlar Üzerine Taksonomik Bir İnceleme. Denizli

Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi.* Ankara : Nobel.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayınevi.

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN GAKGUKLARIN MACERALARI DİZİSİNİN DEĞERLER KAPSAMINDA İNCELENMESİ

Öğr. Gör. Dilara KESKİN[1]

Özet

Çocuk kitaplarındaki değerler, toplum ve bireyin yapısı için oldukça önemlidir. Toplum yapısındaki hiyerarşi, bireylerin sevgi ve saygı çerçevesinde yaşamaları, milletlerin devamlılığı için değerlerin önemi yadsınamaz niteliktedir. Çalışmamızda, günümüz çocuk edebiyatı yazarlarından Melike Günyüz'ün *"Gakgukların Maceraları"* adlı dizisinin, (Pamuk Karga, Süslü Çikolata, Ay Nereye Kayboldu?, Mavi Gaki, Şarkıcı Gukki, Ses Yarışması) değerler kapsamında incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi yöntemi ile yürütülmüştür. Verilerin kaynakları, Melike Günyüz'ün *"Gakgukların Maceraları"* adlı kitap dizisinden oluşmaktadır. İçerik analiziyle kitaplar, değerler kapsamında incelenmiş ve bulgular yorumlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre değerler; *saygı (başkalarına saygı, öz saygı), sevgi (başkalarına karşı sevgi, kendini sevme) dürüstlük, özür dileme, dostluk, azimli olma, sabır, adalet, yardımseverlik, özenme,* olarak incelenip yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretimi, çocuk edebiyatı, çocuk kitapları, hikâye kitapları, değerler.

Giriş

İnsanlar, doğası gereği sürekli etkileşim ve iletişim halindedir. İletişim, belirli zaman diliminde belirli araçlarla sağlanır. Sağlıklı, doğru iletişimin temel aracı sözel dildir. İletişim aracı olan dilin iyi kavranması, doğru anlaşılması ve anlatılması da dilin kurallarının kavranması ve belirli becerilerin içselleştirilmesi ile doğrudan ilişkilidir. Dil öğretimi bu nedenle iletişimde büyük rol oynar. Dil öğretiminin temel amacı, bireylerin anlama ve anlatma temel becerilerinden oluşan iletişim etkinliklerini geliştirmektir. Bu doğrultuda insan hayatındaki yeri yadsınamayacak kadar önemli olan dil ile ilgili birçok araştırma yapılmış ve dilin ne olduğu, bir toplum için ne ifade ettiği, nasıl kullanılması gerektiği konusu insanlık tarihinin bilinen en eski dönemlerinden beri merak edilip araştırılmıştır. Yapılan araştırmalar; dilin birey ve toplum hayatının en önemli ögesi, temel taşı olduğunu ortaya koymuştur. Dilin hem bireysel iletişimde hem sosyal bir kurum olarak millet hayatının devam etmesinde önemli etkenlerden biri olması dilin doğru öğretimini de önemli bir amaç haline getirmiştir. Sosyal bilinci canlı tutarak varlığını devam ettirmeyi amaçlayan, sağlıklı-doğru iletişim kuran, kültürel değerlerini korunup aktarılmasını isteyen, evrensel değerlere saygı duyan her toplum dil öğreti konusunda hassasiyet göstermelidir. Dilin tanımlamasında bu doğrultuda birçok çeşitliliğe gidilmiştir. Ergin'e göre; "Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta; kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık; milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese; seslerden örülmüş muazzam bir yapı; temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar ve sözleşmeler sistemidir (Ergin,1993: 7)".

Güzel dili, "Muhakemenin uzanabildiği sınırları, duyguların erişebildiği bölgeleri, hayalin tanıyabildiği bölgeleri görüntüleri adlandıran bir sistemdir" olarak tanımlamıştır (Güzel,2014:18). Dile yönelik pek çok tanımlama yapılmıştır. Bu tanımlarda yer alan işlevlerden en önemlisi iletişim sağladığı yönündeki açıklamalardır. İnsanlar doğduğu andan itibaren belirli araçlar ile iletişim kurarlar, söz gelimi bebekler karnı acıktığında ağlar bu durumla birlikte dil ediniminin

[1] Başkent Üniversitesi Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi (BÜDAM) ANKARA dilarak@baskent.edu.tr

doğduğumuz andan itibaren başladığına yönelik tartışmalar mevcuttur. Birey bebeklikten itibaren ailesini, çevresini dinler, algılamaya çalışır böylece dil edinimini gerçekleştirir. Dil ediniminin yanı sıra aile ve çevresinden gördüğü, duyduğu her şeyi taklit eder. Güzel; "Çocuklar üzerinde son yıllarda yapılan araştırmalar, çocuklarda kişiliğin temel özelliklerinin doğumdan sonraki ilk beş yıl içerisinde oluştuğunu göstermiştir. Kuşkusuz çocuğun dış dünya ile ilk ilişkileri aile ortamında başlamaktadır. Çocuğun dünyada ilk etkileşimde bulunduğu kimseler anne ve babasıdır" (Güzel,1990: 1) cümlesinden hareketle, ailenin yalnızca dil gelişiminde değil, çocuğun kişilik gelişiminde de önemli ve etkili olduğunu ifade etmiştir.

TDK(2022)'ye göre çocuk "küçük yaştaki erkek veya kız " olarak tanımlanmıştır. Dil öğrenicisi olarak çocuk tanımlamasında yaş, fizyolojik durum/gelişim, sosyal gelişim, zihinsel gelişim ve kültürel çevre gibi çeşitli unsurlar etkilidir. Çocuğun dil gelişiminde, birtakım kavramlar rol üstlenmektedir. Çocukların dil öğreniminde ergen gruplardan ve yetişkinlerden daha farklı noktalara dikkat edilmesi gerekir. Çocukları dil öğrenicisi olarak tanımlayan birçok farklı görüş bulunmaktadır. Çocukların dilsel gelişiminde psikolojik etmenlerin, çevresel faktörlerin de rol alabileceği söylenmektedir. Dilin içselleştirme sürecinde etkili olan ve işlevsel niteliği bulunan özellikler, çocuklar için yadsınamaz öneme sahiptir.

Her hedef kitlede olduğu gibi çocuk grubunda da birçok değişken, çocuğun yeterliliğini etkileyebilir. Bu değişkenler; kültür, yaşanan şehir, cinsiyet, iletişimde bulunulan kişiler vb. olarak değerlendirilebilir.

Pinter çocuklarda dil öğrenimi için 5-14 yaş aralığının uygun olduğunu dile getirmiştir. Her çocuğun benzersiz olduğunu ve her çocuğun farklılıklarını savunan Pinter, yaş grubuna göre somut ve soyut kavramların algılanmasında farklılık olabileceğini söyler (Pinter, 2017: 23-26). Buna göre de birtakım materyaller geliştirilir. Ülkemizde en sık karşılaşılan iletişim materyali dilsel ögelerden oluşan hikâye kitaplarıdır. Çocuklar için oluşturulan hikâye kitaplarında özellikle kahramanların çocuk seçilmesi özdeşim kurmayı artırır. Aynı zamanda okuma metinlerinin hikâyeleştirilerek verilmesi ve görseller ile desteklenmesi de çocuklarda motivasyonu artırır. Bu kapsamda, çocuklar için hikâye kitaplarının oluşturulması hassas bir husustur. Dil öğretimini destekleyici, söz varlığını geliştirici, evrensel değerleri öğretici olan hikâye kitaplarının oluşturulması özveri isteyen bir süreçtir. Özellikle, çocuklarda evrensel değerlerin geliştirilmesi desteklenmesi çocuğun ilerideki yaşamı, hayata bakış açısı, toplumun refah seviyesine ulaştırılmasında etkin rol oynamaktadır. Değerler birçok araştırmaya konu olsa da günümüzde birçok çocuk hikâye kitaplarında yanlış ögelerin kullanılması, ana iletinin hedef kitleye uygun aktarılmaması, değerler kapsamında yanlış yönlendirmelerin yapılması vb. durumlar ile karşılaşılmaktadır. Bu nedenle çocuk kitaplarının dil bilimsel, psikolojik, sosyolojik kapsamda doğru değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü kitaplar birer iletişim aracıdır. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan çalışmanın, çocuk hikâye kitaplarının değerler kapsamında incelenmesi yönüyle alan yazına katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

1.1. Problem durumu

Çocuk hedef kitlesi ne kadar somut etkinlik ve materyal ile karşılaşırsa kavramları anlamlandırma, kültürü ve değerleri örnekler üzerinden sezimleme, karakterler arasında özdeşim kurma ve beceri kazanma süreci o kadar artar. Amaca uygun materyallerin özenle oluşturulması ve oluşturulan eserlerin incelenmesi gerekmektedir. Özellikle günümüz yazarlarının çalışmaları, bu kapsamda değerlendirilmelidir. Çalışmada, önemli yazarlarımızdan Melike Günyüz'ün *"Gakgukların Maceraları"* adlı (Pamuk Karga, Süslü Çikolata, Ay Nereye Kayboldu?, Mavi Gaki, Şarkıcı Gukki, Ses Yarışması) hikâyeleri kitapları incelenmiştir.

1.2. Problem Cümlesi

Melike Günyüz'ün *"Gakgukların Maceraları"* adlı kitap serisinde yer alan değerler nelerdir?

1.3. Alt Problemler:

Pamuk Karga adlı kitapta yer alan değerler nelerdir?

Süslü Çikolata adlı kitapta yer alan değerler nelerdir?

Ay Nereye Kayboldu? adlı kitapta yer alan değerler nelerdir?

Mavi Gaki adlı kitapta yer alan değerler nelerdir?

Şarkıcı Gukki adlı kitapta yer alan değerler nelerdir?

Ses Yarışması adlı kitapta yer alan değerler nelerdir?

1.4. Çalışmanın Amacı

Çalışmada, Melike Günyüz'ün *"Gakgukların Maceraları"* adlı kitap serisinde yer alan değerlerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu bölümde araştırma yöntemi/modeli, evren ve örneklem, araştırmada kullanılan veri toplama aracı, veri toplama ortamı ve verilerin analizi yer almaktadır.

2.1. Araştırma Modeli

Yazar Melike Günyüz'ün Gakgukların maceraları dizisinin değerler kapsamında incelenmesiamacını taşıyan çalışma, nitel araştırma yöntemine uygun olarak desenlenmiştir. Nitel araştırmayı, "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma" olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39).

Nitel araştırma, disiplinler arası bütüncül bir bakış açısını esas alarak, araştırma problemini yorumlayıcı bir yaklaşımla incelemeyi benimseyen bir yöntemdir. Üzerinde araştırma yapılan olgu ve olaylar kendi bağlamında ele alınarak, insanların onlara yükledikleri anlamlar açısından yorumlanır (Altunışık vd, 2010: 302). Nitel araştırma, insanın kendi sırlarını çözmek ve kendi çabasıyla biçimlendirdiği toplumsal sistemlerin derinliklerini keşfetmek üzere geliştirdiği bilgi üretme yollarından birisidir (Özdemir, 2010: 326).

Araştırma probleminden hareketle mevcut dokümanlardan hangilerinin değerlendirilip veri olarak kullanılabileceğini tespit etmek için doküman incelemesi yapılmıştır. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde ise içerik analizinden yararlanılmıştır. Çalışma konusu ile ilgili olan kayıt, doküman ve belgeleri bir araya getirip; belirli bir kural ve disipline göre sistematik olarak kodlayarak incelemeye denir. Doküman analizi, belgesel gözlem ya da belgesel tarama olarak tanımlanmaktadır (Çepni, 2009: 76)

Çalışmada; Melike Günyüz'ün Gakgukların maceraları dizisi (6 hikâye kitabı) ele alınmış, hikâyeler değerler kapsamında incelenerek elde edilen bulgular doküman analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Melike Günyüz'ün Gakgukların maceraları kitabı; evrensel değerler bakımından çeşitli kazanımları sağlayabileceği için tercih edilmiştir. Ayrıca dilin sadeliği, çocuğa görelik ilkesinin benimsenmesi, görsellerin temaya, verilen duruma uygun işlemiş olması da bu dizinin seçiminde etkili olmuştur.

2.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini günümüz çocuk hikâye kitapları, araştırmanın örneklemini ise; Melike

Günyüz'ün *"Gakgukların Maceraları"* adlı dizisi (Pamuk Karga, Süslü Çikolata, Ay Nereye Kayboldu?, Mavi Gaki, Şarkıcı Gukki, Ses Yarışması) oluşturmaktadır.

Bu hikâyeler değerler açısından incelenmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Melike Günyüz'ün *"Gakgukların Maceraları"* adlı dizisi (Pamuk Karga, Süslü Çikolata, Ay Nereye Kayboldu?, Mavi Gaki, Şarkıcı Gukki, Ses Yarışması) hikaye kitapları incelenmiştir. Nitel veri toplama aracı olarak doküman incelemesiyapılmış ele alınan kitaplar değerler kapsamında incelenip alt probleme ilişkin veriler elde edilmiştir.

2.4. Veri Toplama Süreci / Ortamı

Hikâye kitapları, Melike Günyüz Uluslararası Sempozyumu internet sayfasından yönlendirme (mail aracılığıyla) ile temin edilmiştir. Kitaplar, değerler açısından incelenmiş ve gruplandırılmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Çalışma, içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Metin analizine başlamadan önce; iletişimin kazanımlarını içeren MEB programları esas alınmıştır. Bu kapsamda değerlere ilişkin MEB'e yönelik sınıflandırma esas alınmıştır. Sınıflandırmaya göre Millî Eğitim Bakanlığının 2019 yılında Türkçe Öğretim Programında yayımlamış olduğu 10 kök değer (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) incelenip hikâye kitaplarındaki değerler ile ilişkilendirilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

3.1. Pamuk Karga adlı kitapta yer alan değerler nelerdir?

Melike Günyüz'ün Pamuk Karga adlı kitabında; Tombiş, Bay, Bayan karga ve Çınar Amca olarak isimlendirilen ağaç karakterleri bulunmaktadır. Bay ve bayan karganın üç yavrusu doğmuştur. Ancak birisi beyaz ikisi siyah olduğu için bu durum garipsenmektedir. Garipsenen durum:

-Komşular bize ne der?

-Çocuklarımız bize sormaz mı " Kardeşimizin rengi niye farklı?" diye (s.13) sözleriyle dile getirilir.

Bu durumda her şey ile ilgili fikir sahibi olan Çınar Amcaya (ağaç figürü) giderler ve durumu aktarırlar. Çınar Amca farklılıkların güzel olduğunu söyleyip

-Farklılık güzel bir şeydir (s.14)

-Belki de atalarınızdan biri beyazdı (s.13) deyip durumla ilgili olarak olasılığı aktarmıştır.

Kitapta işlenen değer, Millî Eğitim Bakanlığının 2019 yılında Türkçe Öğretim Programında yayımlamış olduğu 10 kök değerden (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) saygı ve sevgidir. Alt değer ise farklılıklara saygı ve başkalarına sevgi olarak işlenmiştir. Kitabın isminde ise beyaz niteliğini belirtmek üzere "Pamuk" benzetmesinden yararlanılmış ve alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır. Çünkü alışılmışın dışında olan beyaz nitelemesi ile karganın birlikte isimlendirilmesi söz konusudur.

3.2. Süslü Çikolata adlı kitapta yer alan değerler nelerdir?

Melike Günyüz'ün Süslü Çikolata adlı kitabında; Süslü Çikolata, Şıpıdık Akide, Çıtkırıldım Bonbon, Kapkara Lolipop (şarkıcı), Doktor Hepbilir karakterleri bulunmaktadır.

Süslü Çikolata, şarkıcı Kapkara Lolipop gibi gagasının olmasını istemektedir. Bu durumda Dr. Hepbilir, Süslü Çikolata'nın gagasını ameliyat etmiş ve Süslü Çikolata, Kapkara Lolipop gibi gagaya sahip olmuştur. Ancak gagalarının biçimsel farklılıklarından dolayı Süslü Çikolata eskisi gibi yemek yiyemez hâle gelmiştir.

-Süslü Çikolata eskisi gibi yemek yiyemiyor. Zavallı Süslü, kamış olmadan su bile içemiyor (s.15). Bu duruma çok üzülen Süslü'nün arkadaşları Dr. Hepbilir'in Süslü'yü eski hâline getirebileceğini öğrendiklerinde sevinirler.

Kitapta işlenen değer, Millî Eğitim Bakanlığının 2019 yılında Türkçe Öğretim Programında yayımlamış olduğu 10 kök değerden (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) saygı ve sevgidir. Alt değer ise öz saygı ve kendini sevme olarak işlenmiştir. Değer işlenişi, kitapta birtakım özelliklerimizin hayatımızda hayatî önem taşıdığını aktarmaktadır.

3.3. Ay Nereye Kayboldu? adlı kitapta yer alan değerler nelerdir?

Melike Günyüz'ün Ay Nereye Kayboldu?adlı kitabında; Ay, Dağ amca, kuşlar, kartal, yarasa, Baykuş Dede karakterleri bulunmaktadır.

Kuşlardan biri Ay'a sen çok çirkinsin! Hem de yüzün sivilceli." Demiş (s.17). Bu durumda Ay, kuşlara küsmüş ve saklanmış. Kuşlar merak içerisinde Ay'ın nereye kaybolduğunu aramış. Baykuş Dede, Ay ile konuştuğunu Ay'ın incindiğini dile getirmiş. Ay'ı üzen yaramaz kuş dürüstlükle

yanlış yaptığını dile getirip Ay'dan özür dilemiş. Ay bu duruma mutlu olmuş.

Kitapta işlenen değer, Millî Eğitim Bakanlığının 2019 yılında Türkçe Öğretim Programında yayımlamış olduğu 10 kök değerden (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) saygı, sevgi ve dürüstlüktür. Ayrıca nezaket ve görgü kuralları kapsamında özür dileme değeri de işlenmiştir. Alt değer ise farklılıklara saygı, başkalarına karşı sevgi, her daim dürüstlük olarak işlenmiştir.

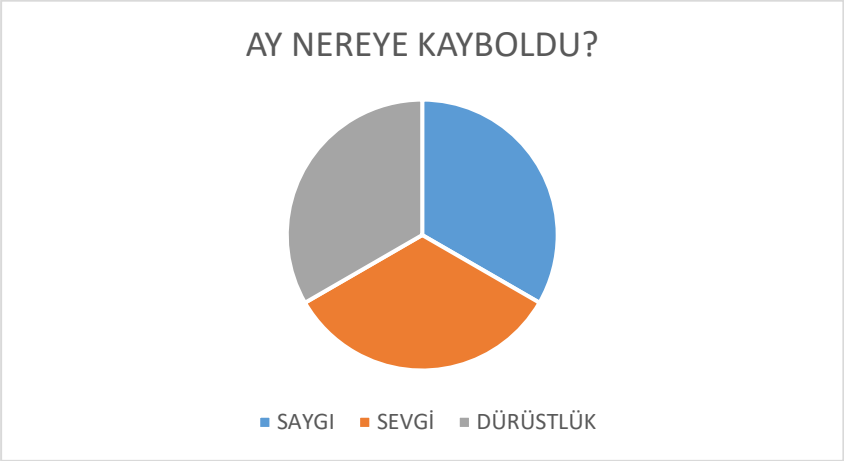

3.4. Mavi Gaki adlı kitapta yer alan değerler nelerdir?

Melike Günyüz'ün Mavi Gaki adlı kitabında; Gaki ve arkadaşları, Gaki'nin mavi tüylü komşuları bulunmaktadır.

Siyah renkli, kırmızı gagalı olan Gaki, bir gün mavi tüylü arkadaşlarıyla oynamak onlara benzemek istemiştir. Bunun üzerine tüylerini maviye, gagasını da sarıya boyamıştır. "Hemen bütün vücudunu maviye boyadı, tıpkı Mavi Tüyler gibi." (s.8).

Bu durumda mavi tüylerle yaşayabilir onlarla daha iyi vakit geçirebilirmiş. Ancak işler umduğu gibi gitmemiş. Mavi Tüylüler:

-"Sen Gaki olamazsın. Çünkü Gaki siyah renkli, kırmızı gagalı ve çok sevimlidir. Sen garip birisin. "dediler (s.14).

Bunun üzerine Gaki, arkadaşlarını mı kaybettiğini düşünüp üzülür.

Kitapta işlenen değer, Millî Eğitim Bakanlığının 2019 yılında Türkçe Öğretim Programında yayımlamış olduğu 10 kök değerden (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) saygı, sevgi, dostluktur. Alt değer ise öz saygı, kendini sevme olarak işlenmiştir. Kitapta işlenen öz saygı, dış görünüş ile değil iç güzellik ile bağdaştırılarak aktarılmıştır.

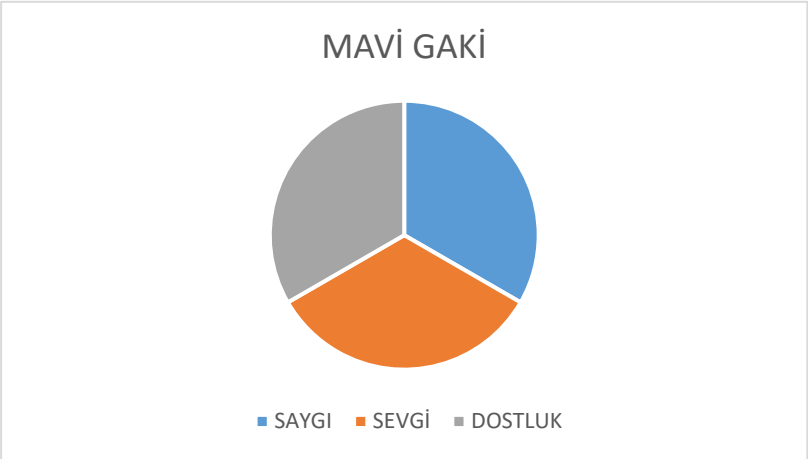

3.5. Şarkıcı Gukki adlı kitapta yer alan değerler nelerdir?

Melike Günyüz'ün Şarkıcı Gukki adlı kitabında; Karga Gukki, Gukki'nin babası, annesi, kardeşleri, akrabaları, bülbüller ve kurbağalar bulunmaktadır.

Karga Gukki, şarkı söylemeyi çok severmiş. Ancak akrabaları bu durumdan çok rahatsız olmuş. Gukki

-"Bir bülbül seslinin hâlinden ancak bülbüller anlar." (s.9) diyerek bülbüllerin yanına gitmiş. Ancak bülbüller Gukki'ye sesinin güzel olduğunu söyleseler de

-"Ama şu aynaya bir bakıver. Hiç bize benzemiyorsun. Hem karasın hem kocamansın. Burada uzun süre kalamazsın." (s.13) demişler. Bunun üzerine çok üzülen Gukki, şarkı söylemekten hiç vazgeçmemiş bunu fark eden kurbağa,

-"Sesin ne kadar güzel senin!, Eh görüntün de fena değil. Arkadaşlarım sana bayılacak!" (s.15) demiş. Artık Gukki, kurbağaların baş şarkıcısı olmuş.

Kitapta işlenen değer, Millî Eğitim Bakanlığının 2019 yılında Türkçe Öğretim Programında yayımlamış olduğu 10 kök değerden (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) sabırdır. Alt değer ise azimli olmak olarak işlenmiştir. Her ne olursa olsun amacına yönelik olarak hareket eden Gukki başarıya ulaşmıştır.

3.6. Ses Yarışması adlı kitapta yer alan değerler nelerdir?

Melike Günyüz'ün Ses Yarışması adlı kitabında; Gakguk, Bilge Baykuş ve diğer kargalar bulunmaktadır.

Kargalar diyarında herkes gak guk diye öterlermiş. Bir gün yarışma düzenlemek isteyen yetişkin kargalar, genç kargaları da toplayıp ses yarışması yapmışlar. Tüm kargaların tek hedefi "Güzel Karga Sesi Yarışması'nın" yıldızı olmak… Bilge Baykuş dereceye giren kargaların, usta sanatçılardan ders almasını istemiş.

Kitapta işlenen değer, Millî Eğitim Bakanlığının 2019 yılında Türkçe Öğretim Programında yayımlamış olduğu 10 kök değerden (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) adalet, sabır, yardımseverliktir. Alt değer ise azimli olmak olarak işlenmiştir. Yarışmanın düzenlenmesi ve belirli kurallarla yapılması adaleti simgelerken, sabırla çalışmaya devam eden kargalara yardımcı olan usta sanatçılar da bulunmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

4.1. Sonuçlar

Bu araştırmada Melike Günyüz'ün *"Gakgukların Maceraları"* adlı dizisi (Pamuk Karga, Süslü Çikolata, Ay Nereye Kayboldu?, Mavi Gaki, Şarkıcı Gukki, Ses Yarışması) hikâyeleri değerler kapsamında incelenmiştir. Yapılan inceleme sonunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Pamuk karga adlı kitapta saygı, sevgi; alt değer olarak ise farklılıklara saygı ve başkalarına karşı sevgi değerleri işlenmiştir.

Süslü Çikolata adlı kitapta saygı, sevgi; alt değer olarak ise öz saygı ve kendini sevme değerleri işlenmiştir.

Ay Nereye Kayboldu adlı kitapta saygı, sevgi, dürüstlük; ayrıca nezaket ve görgü kuralları kapsamında özür dileme değeri işlenmiştir.

Mavi Gaki adlı kitapta saygı, sevgi, dostluk; alt değer olarak ise öz saygı, kendini olduğun gibi sevme değerleri işlenmiştir.

Şarkıcı Gukki adlı kitapta sabır, alt değer ise azimli olmak olarak işlenmiştir.

Ses Yarışması adlı kitapta adalet, sabır, yardımseverlik; alt değer olarak ise azimli olma değerleri işlenmiştir.

4.2. Öneriler

Araştırmada Melike Günyüz'ün *"Gakgukların Maceraları"* adlı dizisi (Pamuk Karga, Süslü Çikolata, Ay Nereye Kayboldu?, Mavi Gaki, Şarkıcı Gukki, Ses Yarışması) hikâyeleri 6 hikâye kitabından elde edilen bulgu ve sonuçlara göre materyal geliştirmeye yönelik öneriler sıralanmıştır:

1. Hikâye kitaplarının sayısı artırılmalı ve dijital platformda da (sesli/dijital hikâye vb.) erişim olanağı sağlanmalıdır.

2. Hazırlanan hikâye kitaplarında Türkçe söz varlığı dikkate alınmalı ve kelimeler bağlamına göre kullanılmalıdır.

3. Türk kültürünü yansıtan söz varlığı unsurları olan atasözleri, deyimler ve kalıplaşmış sözlerin dağılımı dil düzeylerine uygun şekilde hikâyelerde yer almalıdır.

Kaynakça

a. Melike Günyüz'ün Gagukların Maceraları adlı eserleri:

Pamuk Karga, Sedir Yayınları, İstanbul 2013.

Süslü Çikolata, Sedir Yayınları, İstanbul 2013.

Ay Nereye Kayboldu?, Sedir Yayınları, İstanbul 2013.

Mavi Gaki, Sedir Yayınları, İstanbul 2013.

Şarkıcı Gukki, Sedir Yayınları, İstanbul 2013.

Ses Yarışması , Sedir Yayınları, İstanbul 2013.

b. Diğer kaynaklar

Ergin, M. (1993). *Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyat*

Bölümleri İçin Türk Dil Bilgisi. İstanbul: Bayrak Basım Yayım.

Güzel, A. (1990). Ailede Çocuk Eğitimi. *I. Aile Şûrası Bildirileri*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu Yayınları.

Güzel, A. (2014). *İki Dilli Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi* (Almanya Örneği) (3.Baskı) Ankara: Akçağ.

Pinter, A. (2017). *Teaching Young Language Learners* .Oxford:Oxford University Press. Schmitt, N., Carter, R. (2004). Formulaic sequences in action: An introduction. *Formulaic Sequences Acquisition, processing and use*, (N. Schmitt, Ed.) içinde (ss. 1-22). Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamin Publishing Co.

TDK (2022). *Türk Dil Kurumu.* Türk Dil Kurumu: https://sozluk.gov.tradresinden alındı.

APPRAISAL OF CHILDREN STORIES OF MELIKE GÜNYÜZAN ANALYSIS OF ENGLISH TRANSLATIONS

Assistant Professor Dr. Abdul Fareed BROHI[1]

Abstract

One cannot deny the importance of children literature in the present era. Especially the role of stories and tales cannot be repudiate, as it becomes an integral part of almost every curriculum. In most of the educational institutions, the new generation is being taught by the literature produced for children and youth. Reading habit in children could be increased and promoted through the production of good literature for young generation. This work can be expanded by translating the original works of a writer in other languages. Translation is a linguistic activity in which a translator tries to transfer the textual material of one language into another language.

Melike Günyüz is regarded as one of the best known writers who has contributed a lot in the promotion of children literature. She is a best known story writer and an outstanding academician and researcher not only popular in Turkey as well as worldwide. She has contributed a large number of stories written in Turkish for children which are published with attractive illustrations. Her works has been translated in many languages; Arabic, French, English, Persian, Serbian, Albanian, German, Azerbaijani, Nepali, Mongolian, Bulgarian, Korean, Chinese and so on. There are many aspects of Melike Günyüz works; like literary aspect, contribution to children's publishing, pedagogical aspect, academic perspective, her dynamic leadership and volunteer works. Along with her children literature in Turkish language she wrote extensively on many of the research topics which has a long list. The sincerity, faith and dedication in her stories is remarkable. In this study, this aspect of Melike Günyüz will be highlighted. The main theme of this paper and research will focus on the translation works of Melike Günyüz in English and her significant contributions in the development of children literature. The study will be done in such a way to analyze some of the stories of Melike Günyüz which are translated in English.

Appraisal of Children Stories of Melike GünyüzAn Analysis of English Translations

Introduction: Melike Günyüz,

Born in 1968 in Turkey, Melike Günyüz finished her primary education in Istanbul and then went on to study Turkish Language and Literature at Boğaziçi University. From 1992 until 1994, she worked as an English teacher. She obtained her master’s degree from Boğaziçi University in 1994 and her doctorate in 2001. She has been involved in producing and promoting children literature.

She has been in business for over twenty years, is the Editor-in-Chief of Erdem Publishing Group. She is the consultant of many projects for publishing and children. Her works in publishing have inspired writers and publishers. She has brought many awards to the publishing house where she is still the manager in the best publishing house of the year and the best children's picture book of the year.She is the first female board member of MUSIAD (Independent Industrialists' and Businessmen's Association) and manages the publication process of many economic, cultural and business world reports that shape Turkish political life. Melike Günyüz maintains both her professional working life and NGO studies in order to spread the culture of reading, to promote Turkish literature in the international arena, to bring good books to all children across the country, and to involve the Turkish publishing industry in more effective lobbying. She participates in various

[1]International Islamic University, Islamabad, Pakistan, abdul.fareed@iiu.edu.pk

international events as an author.Günyüz, who wrote more than 30 children's books, is among the most translated children's books in Turkey. She is a member of the IWF (International Women's Forum) Turkey Board of Directors, a member of the TÜRGEV Board of Directors, a member of the MUSIAD Board of Directors, a member of the Press Association and the Children's Writers' Association. After graduating from Boğaziçi University, Department of Turkish Language and Literature, Günyüz completed his master's degree in the same department and completed his doctorate in Divan Literature in the Department of Ancient Turkish Literature at Istanbul University. Melike Günyüz, is a faculty member at Ibn Haldun University Istanbul.[1]

Her academic research is focused especially on publishing and children's literature. She has published a number of story books for children which are very interesting and have moral lessons. Günyüzcreated and developed school syllabus books for Turkish lessons especially for primary school children, which are maintained as standard works in professional circles. She also gives lecture and presentation in seminars for parents and teachers in order to help in developing a reading culture for pre-school and primary school children. She has contributed a large number of stories written in Turkish for children which are published with attractive illustrations. Her works has been translated in many languages; Arabic, French, English, Persian, Serbian, Albanian, German, Azerbaijani, Nepali, Mongolian, Bulgarian, Korean, Chinese and so on. Here are some of her story books which are translated in English. I have selected seven books.

1. Where has the Moon Gone?
2. Gukki the Singer
3. Singing Contest
4. Keloglan in the Land of the Mad
5. Keloglan in the Land of the Silent
6. The Prince of Spring
7. The Story of Nasreddin Hodja and the Stingy Neighbor

Under the title of 'Adventures of the Curious Crows', I found three well illustrated books having some talking characters like crows; Where has the Moon Gone?, Gukki the Singer and the third one is Singing Contest. Adventures of the Curious Crows is about the Land of the Gakguks is a place where cute little crows live. These black crows are adorable characters created by ink and fingerprints. The curious crows experience interesting events and they find themselves on different journeys which teach them invaluable lessons that are not usually taught at schools.[2] Melike Guzel very beatifically addresses some of the moral and ethical values for children in these story books.

Where has the Moon Gone?

In this story, the writer gives the children a lesson not to taunt anyone and not to make fun of anyone. The writer in this story very sophistically elaborates the beauty of moon. It also shows the respect for the elders and appreciate the quality of asking forgiveness on one's mistakes. The second story of this book named 'Cotton Crow' is a very unique story and idea. This story is about a family of a crow where three crows are born; two of them are of black colors but one of them has the white color, which seems different from the natural color of crow that is black. The mother and father crow at the first sight do not accept that white crow as their child because of its color. But later on after clarifying the situation by one of the wisest bird, they understand that and accept the white crow as their child and named it 'White Cotton'. It gives a very beautiful lesson i.e. 'Our differences are nice because God created us like that'.

Gukki the Singer

This is another interesting story book written in a very sophistically manner. This story is about one of the crows named Gukki who is a very good singer. Its father, mother, sister and brothers

[1] https://erdemyayinlari.com.tr/yazarlar/melike-gunyuz/ retrieved on 30/04/2022
[2] Extract from the flap of the book

appreciate its singing passion but its relatives and other crows do not like its singing. So it decides to join the gathering of nightingales which appreciated its singing and its beautiful voice. But they do not accept its presence as it is a crow and they are nightingales. Ultimately, a frog likes its singing and provide it a group of frogs who give him a platform to enhance its passion. It gives us a lesson of giving help to others and also not to give up your passion and urge at any cost.

In this book we find another story 'Dressy Chocolate' which is about a crow who wanted to be like others and for that purpose it changes its beak but ultimately get hurt. The message by the writer is very stimulating. Günyüz gives the readers a lesson to be thankful for what they are and they should also be thankful to their Creator.

Singing Contest

This story shows another aspect of a healthy activity that is about participating by the kid crows in a singing competition i.e. Beautiful Crow Voice Contest'. A large number of kid crows gathered but the judges are unable to judge who wins the singing contest because of the noise. Then they decided to go the wise hawk to seek its opinion:

"The Wise Hawk, who solves all the problems, solves this problem as well. He says that our young crows will be educated by the master crows and therefore, they will become real stars. They may also become the winner in the Best Singing Bird Contest." The writer emphasizes on getting excellence and getting more education before to be a part of any competition.

There is also another story 'Gaki the Blue'. This is a story of a kid crow who changes its name and wants to be called by Blue Gaki. But its friends make fun of it. It decides to move from its family and friends and play with another group of birds the 'Blue Feather'. They play with Gaki. But Gaki wants to live with them. They do not accept its request because they are blue and Gaki is a black crow. So it decides to change itself putting blue color on it and yellow hair on its head to look like blue feathers. But after all these efforts it could not be succeeded. The story ends, "Gaki was frozen with shock. He used to be friends with Blue Feathers but now he had lost them completely". There is proverb in Urdu which says, **کوا چلا ہنس کی چال اپنی چال بھی بھول گیا** means if you want to change yourself while looks like others , you will lost your personality. So the moral of the story is to be what you are.

The Prince of Spring

Little Feather is very curious, just like everyone else, aboutwhat the dream sellers that come to the Land of Crows are selling and thinks that they can fulfil his dreams. He wants to buy one of the many things the Dream sellers are selling and buys the Shah of Iran's perfume bottle. However, the bottle isn't full, nor does it smells good. The author focuses on increasing consumption culture towards children in today's world, also, whilst criticizing turning 'personal images' into buyable goals, the writer emphasizes the importance of one's own effort and of imagination. The text is accompanied by collages made with materials suitable for the content, alongside exceptional pictures.[1]

The writer in this story tells the children and teaches them that anybody can fulfills his or her dreams with a strong determination. Everyone become more happy and delighted because of the beauty of this scene. This also gives a lesson of observation. The story teaches the significance of fulfilling dreams.

Keloğlan in the Land of the Mad

Melike Günyüz created a very interesting character, named Keloglan(Keloglan), who has a book with map and who explores different places and helps people. Keloglan travels to many lands

[1] From the flap of the book

following the magical map in the book left to him by his father. When the map start to grow, he understands that it's time to set off on a journey. This story is one of the adventures of Keloglan in which he arrives in a city where people of that city lost their minds and become mad. This is one of the interesting stories written by Melike Günyüz. For Keloglan, in the words of the writer, there are two essential truths: the effort that is given, and the truth that is impossible to hide. The bravery and the wisdom of Keloglan solves the problems of the city and once again all the people of that beautiful golden city returns back to their senses.

Keloglan in the Land of the Silent

This is another adventurous journey of Keloglan in which he arrives in the land of silent and relieves the people of that land from their problems and difficulties. Keloglan has goat named Beyaz Kiz(White Girl) which always remains with him. They had spent their time; they had used their heads, as a result the people of the city had won their freedom, their peace of mind, their happiness. The author gives a very beautiful lesson to the readers; 'The more you spend the more you gain'. Günyüz says this lesson a treasure. This is a treasure that is more valuable than money or anything else. They had new friends and they solved the problems of people. This is a very interesting story with a good moral lesson. The translation is very good.

The Story of Nasreddin Hodja and the Stingy Neighbor

Nasreddin Hodja was a philosopher, wise, witty man with a good sense of humor. His stories have been told almost everywhere in the world, spread among the tribes of Turkic World and into Persian, Arabian, African and along the silk road to China and India cultures, later also to Europe. Of course, all these stories currently attributed to the Hodja for about 800 years haven't originated from him. Most of them are the product of collective Humor of not only Turks but also other folks in the World.[1] Melike Günyüz introduces this character to the readers who is a good old friend, both wise and witty. Everyone knew that he was also very helpful and very generous. But Nasreddin Hodja had a neighbor who was as stingy as he could be and he knew about everything that came in and out of Nasreddin Hodja's house. To put a stop to this, Hodja made a cauldron give birth and even hung some flour on a clothesline but nothing seemed to work... After all, a leopard can't change its spots... This is a wonderful and interesting story with a moral giving some lesson.[2]

Conclusion

Melike Günyüz is regarded as one of the best known writers who has contributed a lot in the promotion of children literature. She is a best known story writer and an outstanding academician and researcher not only popular in Turkey as well as worldwide. She has written extensively and her works have been translated in many languages of the world. Essentially, translation is an art because the translator is trying to figure out what is meant in one language and then is basically painting a picture of what is meant in the other language. So translation is not an easy task to accomplish. We live in a world of communication in different languages. All this is made possible only through the act of translation. Translation is the natural extension of anything verbal and valuable we wish to communicate and it comprises of personal, linguistic and cultural.

Melike Günyüz is very well aware of the nation especially the youth and the younger generation about the betterment of the society and their character building. She creates awareness through her stories including attractive illustrations and literary works. She prepared interesting and useful children literature according to the psychological needs of the children and youth of different ages.

[1] https://www.allaboutturkey.com/nasreddin.html retrieved on 30/04/2022
[2] Flap of the book

The Stories of Günyüzuncover the delicacies of life through love, faith and human relationships. Her books take the reader to a distant land a faraway world where every character breathes the life of an ordinary person. She transmitted the message through her characters in form of crows, birds and so on. The charm of the stories does not lie only in the created and pretended moral acts of the characters but also in the life of perfection. The translation works are overwhelming. Almost all the translations are up to the mark. The stories are very interesting which gives a lesson to be followed. The literary works of Melike Günyüz work can be expanded by translating the original works of her in other languages. Translation is a linguistic activity in which a translator tries to transfer the textual material of one language into another language. And this can been observed in the translational works of Melike Günyüz

Bibliography

1. Melike Günyüz,THE STORY OF NASREDDIN HODJA, AND THE STINGY NEIGHBOR Print in: Doğa Basım İleri Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti. 2013
2. Melike Günyüz, Keloglan in the Land of the Mad, Print in: Doğa Basım İleri Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti. 2013
3. Melike Günyüz, Keloglan in the Land of the Silent, Print in: Doğa Basım İleri Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti. 2013
4. Melike Günyüz, The Prince of Spring, Print in: Viyzon San. ve Tic. Ltd. Şti. 2017
5. Melike Günyüz, Where has the Moon Gone? Printed in Istanbul
6. Melike Günyüz, Gukki the Singer, Printed in Istanbul
7. Melike Günyüz, Singing Contest. Printed in Istanbul

MELİKE GÜNYÜZ HİKÂYELERİNDE KONU SEÇİMİ VE TERBİYE MESELESİ

Doç. Dr. Leyla ALLAHVERDİYEVA[1]

Özet

Melike Günyüz'ün çocuk hikâyesinin çok okunmasını sağlayan etkenlerden biri de konu seçimiydi. Yazarın ele aldığı konular klasik geleneklerimizi modern bir üslupla bile koruyabilmektedir. Yazar için en önemli konulardan biri konu seçerken çocukların ilgi alanlarını dikkate almaktır. Zamanla çocuklar modern tarzda hikâyeleri tercih ederler. Yazar, çocuklara yeni, ilginç hikâyeler sunmaya çalışır. Ama bu hikâyeler aynı zamanda çocuklara adalete, dürüstlüğe, insancıl duygulara da mesaj veriyor. Onun görüntü dünyası, hayal âlemi de ilginç, şöyle ki üç küçük aslan, bir kaplumbağa, bir sansar, bir yılan vb. Bu hayal kahramanları yeterince ilginç. "Ses Yarışması", "Üç Aslan", "Sıska değilsin", "Arkadaşımı tanıyorum" ve onlarca hikâyede Melike hanım çocuklara zamanın nabzını veriyor. Ses yarışması aynı zamanda çocuklarımızın özgüvenini de geliştiriyor, onları iyi şeyler yapmaya teşvik ediyor. "Arkadaşımı tanıyorum" hikâyesi de harika bir fikir veriyor. Çocuklarımızı dostlukta sadık olmaya teşvik eder. Bir timsah ve bir yılanın dostluğu hikâyede ilginç bir fikir veriyor. Çocuklarımızı dürüst olmaya çağırıyor. Timsah, bir sualtı oyunu düzenlerken arkadaşını kazanmak için kandırır. Ancak Melike, dürüst bir yılanın yardımıyla dostlukta sadık olmanın ve gerektiğinde özür dilemenin önemini aktarır. Timsah arkadaşını kandırdı ve kafasını suyun altına çarptı. Bunu gören Tıs Tıs Yılan boğazına sarılır, ona masaj yapar ve hayatını kurtarır. Elioktel bunu yanlış anlar ve Tıs Tıs yılanın arkadaşına zarar verdiğini düşünür. Bu hata daha sonra ortaya çıkar ve herkes Tıs Tıs yılanın aslında arkadaşını kurtardığını bilir. Yazar bu mesajla çocukları masaj konusunda da bilgilendiriyor. Melike Günyüz'ün hikâyelerinde değerli çocuk yetiştirme yöntemlerine de yeterli sayıda rastlıyoruz.

Anahtar Kelimeler: Melike, terbiye, imaj.

THE CHOİCE OF SUBJECT AND THE İSSUE OF UPBRİNGİNG İN THE STORİES OF MELİKE GÜNYÜZ

Abstract

One of the factors that made Melike Gunyuz's children's story widely read was her choice of subject. The topics addressed by the author can preserve our classical traditions, even in a modern style. One of the most important issues for the writer is to take into account the interests of children when choosing a topic. Over time, children prefer stories in a modern style. The author tries to present new, interesting stories to children. But these stories also send a message to children to justice, honesty, humanistic feelings. His world of images is also interesting. Three small lions, a tortoise, a marten, a snake, and so on. The images are interesting enough. In "Voice Contest", "Three Lion Lions", "You are not skinny", "I know my friend" and dozens of stories, the angelic lady gives children the pulse of time. The voice contest also builds our children's self-confidence. It encourages them to do good things. The story "I know my friend" also gives a great idea. He urges our children to be faithful in friendship. The friendship of a crocodile and a snake gives an interesting idea in the story. He calls on our children to be honest. The crocodile tricks his friend to win the game while underwater. However, with the help of an honest snake, Melike conveys the importance of being faithful in friendship and apologizing when necessary. The crocodile tricked his friend and threw his head under the water. Seeing this, the Snake wrapped around his throat, massaged him and saved his life. Elikoktel misunderstands this and thinks that the snake has harmed his friend. This mistake is later revealed, and

[1]Sumkayıt Devlet Üniversitesi, lela_leyla@mail.ru

everyone knows that the snake actually saved his friend. With this message, the author also informs children about massage. Valuable methods of upbringing are enough in the stories of the angels.

Key words: Melike, education, image.

Giriş

1968 yılında Erzurum'da doğan Melike Günyüz, Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Fakültesi'nden mezun oldu ve İstanbul Üniversitesi'nde Eski Türk Edebiyatı alanında doktorasını tamamladı.

Melike Günüz'ün çocuk kitapları sadece Türkiye'de değil, Türkçe konuşulan birçok ülkede sevildi, okundu ve çevrildi. Yazarın üç kitabı Azerice'ye çevrildi. Çocuk hikayeleri yazmanın yanı sıra araştırmacı olarak da çalışması, hikayelerinde eğitim konularına daha fazla yer vermesini etkilemiştir.Çalışmalarının ana hattı eğitim konularıyla ilgili hikayelerdir. Melike Günüz'ün otuza yakın çocuk kitabı yayınlandı. Bu kitapların başlıkları böyle bir ilgi uyandırmakta ve çocukları okumaya teşvik etmektedir. "Rüya kızı", "Yazı kitabım", "Kırmızı terlikler", "Susuzluğumu aç, aç", "Pamuk karga", "Şarkıcı Gukki", "Ay nereye kayboldu?", "Kandil ve Kazan", " İnanamazsınız", "Battaniye gitti, münakaşa bitti", "Nasreddin Hoca'dan", "Et mi, kedi mi?"

Çocuklara Melike'nin hikayelerini sevdiren şeylerden biri de yarattığı imgeler sistemidir. Hayvanlar - timsahlar, yılanlar, kaplumbağalar, kuşlar - kargalar, bülbüller, ilginç insan figürleri - Kaloglan, Nasreddin Hoca ve diğer resimler ilginç ve çok akılda kalıcı resimlerdir. Yazar çocukların dünyasına müdahale edebilir ve onlara ilgi yaratabilir. Yazarın öykülerinin en güzel yanlarından biri de öyküsünde çocuklara değerli bilgiler vermesidir. Yazarın "Küçük Yıldız" adlı öyküsü gerekli bilgileri içermektedir. İşte yıldızın ayrıntılı bir açıklaması. Anne yengeç, çocuğuna yıldızları anlatır. Yıldızı oğluna gösterip haber verir. Ve büyük bir sevinçle söylüyor. "Biri büyükbaban, biri benim, diğeri senin yıldızın olsun." Geceleri rüya görürler. Yavru yengeç yıldızını yastığının altında tutar. Güzel rüyalar görür ve yarın uyandığında yastığının altında yıldızı bulamaz. Annesine anlattığında annesi ona yeterince bilgi verir. Anne çocuğuna bunun bir rüya olduğunu ve bunu başarmak için savaşması gerektiğini söyler. Hikâyenin ana fikri çocuklara rüya ve gerçeğin ne olduğunu anlatmak ve onlara rüya görmenin de güzel ve faydalı bir şey olduğunu öğretmektir. Melike Hanım da harika bir araştırmacı ve bilim insanıdır. Hikâyelerinin eğitici özellikleri ve öğretici yönleri bu açıdan dikkat çekicidir. Yazar çocukları bilgilendirmeye çalışır. Örneğin "Timsah Temsi" hikayesi de bu konuda ilginçtir: İlk olarak, şifalı bitkileri çiğneyin. Temizleyici daha sonra kuşların dişlerini temizler, ancak ağrı geçmez. Yazar bu tür bilgilendirici cümlelerde çocuklara diş ağrısını giderebilecek şifalı otlar olduğu mesajını veriyor. Tüm arkadaşlarını bir araya getiren yazar, çocuklara zor bir günde bir arada olmayı öğretiyor. Kuşlar ve hayvanlar her biri bir tavsiye verir. Kaplumbağa arkadaşının evine gelir. Ve balığı yediği zaman dişlerine taş kaçtığını öğütler. Bu yüzden dişleri ağrıyor. Ağzını sonuna kadar açan timsah dişlerinin arasındaki taşları çıkarır. Böylece timsahın dişleri taşlardan temizlenir ve ağrı geçer. Yazar bu hikaye ile çocukları diş ağrısı konusunda bilgilendirmekle kalmaz, aynı zamanda arkadaşlarına kayıtsız kalmamalarını da öğütler.

Yazarın anlatmak istediği konulardan biri de günün nabzını tutarak çocukların müzik ve yarışmaya ilgi duymasını sağlamaktır. Bu saçma hikayelerden biri de "Ses Yarışması" hikayesidir. Buradaki ana fikir, çocuklarımızın çıkarlarını göz önünde bulundurmanın yanı sıra yenilik isteklerini teşvik etmektir. "Ses Yarışması" hikayesine dikkat edelim. Yazar, son yıllarda iyi işler, yarışmalar ve çocukları kazanmaya teşvik etme çağrısına odaklandı. Bu hikayede yazar, çocukları olduğu kadar ebeveynleri de çocuklarını iyi işlere dahil etmeye çağırıyor ve burada kuşların ses rekabeti ile tanışıyoruz. Ses yarışması için karga seçilir. Yazar burada çocukları bilgilendiriyor, onları adil olmaya çağırıyor.

Bir diğer hikaye ise aynı ailede yaşayan iki erkek çocukla ilgili." "Çilek Yoğurt" hikayesinde Emre ve Alper'in ilişkisi çocuklar için bir örnektir. Hikaye, iki erkek kardeşin en büyüğünün okula gittiğini ve küçük kardeşin yalnız kalmayı özlediğini söylüyor. Alper'in odasına giren Emre renkli bir kitap bulur. Kitaptaki resimler onu büyülüyor. Burada çilekli yoğurt resmini gören Emre hızla kitabı alır ve mutfağa gider. Annesi onu orada görene kadar çilekli yoğurt yapmayı düşünüyor. Ancak

yoğurt bulamadığı için yıkanmış ve temizlenmiş çilekleri kitabın üzerine sürterek yemeye başlar. Elleri ve ağzı çilek rengine boyanmıştır. Bu olayı gören anne, gördüklerine yürekten güler. Emre bir resim çeker ve büyüyünce ona göstermeye karar verir. Küçük çocuklar için ilginç bir hikaye. Yazar, evde tek başına kalan küçük kardeşinin durumunu çok doğal ve sevimli bir dille dile getirmiş. Bir çocuğun dünyası da düşündürücüdür, arzusunu gerçekleştirmeyi düşündükleri komik bir olaydır.

Yazar, "Üç Küçük Aslan" adlı öyküsünde çocukları düşündüren olaylara da değinir. Hikaye üç aslandan bahseder, bunlardan birine mavi yele, ikincisine sarı yele ve üçüncüsüne de siyah yele denir. Çok neşeliydiler ve iyi bir şaka yaptılar. Çok küçük olmalarına rağmen heyecanlandıklarında sesleri tüm Gümüş Göl'e ulaştı. Üç aslan, küçük güvercinlerin ve dağ solucanlarının geceleri uyumasını engelledi. Herkes, "Çok küçüktü ama sesi çok yüksekti" dedi. Üç aslan kraliyet aslanının yavruları olduğu için kurtlar, karıncalar ve kuduz üç küçük aslandan şikayet etmeye cesaret edemezdi. Nihayet bir gün gürültüden bıkan güvercin, kurt ve kuduz Kral Aslan'ın yanına giderek korkuyla konuşmaya başladılar: "Efendim, kaç sağlıklı çocuğunuz var" dedi anne kurt.

Kral aslan çok mutluydu.

Efendim, sesler çok yüksek, dedi anne kunduz.

Kral aslan daha da mutluydu.

"Efendim çocuklarımız bu sesten uyuyamıyor, güvercin anası son cümlesini bitiriyor." (2)

Kızgın aslan, kimsenin gücenmemesi için bunu yapması gerektiğini düşünür. Ve kral aslan, kurt ve tavşan yavrularını evine davet eder. Arkadaş olurlar, birbirlerinin hatalarını görürler ve onlardan öğrenirler. Bu sonda büyük bir eğitici mesaj var. Herkes birbiriyle arkadaşsa, hatalarını görebilir ve ortadan kaldırabilirler.

Melike Günüz'ün hikâyelerinde folklor motiflerinin kullanımı dikkat çekicidir. "Sessizlikler diyarında Keloğlan" ve "Kargaşalar diyarında Keloglan", "Ye Fur" yazdı. Adı geçen hikayelerde masallara dönüş vakalarını görmek mümkündür. Bu tür masalları anımsatan hikayeler de harika duygular yaratır. Çocuklarımız masallara dayanan eserleri özel bir sevgiyle takdir ediyor. Bu bağlamda, "Karışıklıklar diyarında Keloğlan" adlı hikayeye bakalım. Hikaye bizim masallarımız gibi başlıyor.

“Uzun zaman önce Kaloglan ve annesi yeşilliklerin ortasında bir ülkede yaşıyorlardı. Keloğlan'ın dedesi yoktu. Ama dedesinden bir kitap ve kitapların arasında bir harita vardı. Keloğlan bazen yola çıkar, kitabın ve haritanın gösterdiği yere gider, bazen de annesinin kucağına oturur ya da ekip biçer ve öyle yaşardı.”(3)

Hikaye bir peri masalı ile başlar. Tüm çocukların gözdesi Keloğlan'ın zekası ve yeteneği bu hikayede de okuyucuyu kendine hayran bırakıyor. Ülkeyi dolaşan Keloğlan, bir zamanlar beyaz bir keçiye binmiş ve çok büyük bir şehre varmış. Yıllarca bu şehirde orduyla karşı karşıya kalan Keloğlan önce ağlayamaz. Dışarıda ağlayan bir büyükanne gördüğünde, durumun zor olduğunu fark eder. Ülkede bahar kurur, güneş batar diyenler birbirinin düşmanıdır. Kim pınardan içerse aklını kaybeder. Büyükanne, Kologlan'a kederini anlatır ve bunun onların yöneticilerinin işi olduğunu anlar. Keloğlan pınara geldiğinde suya giren ve zehrini suya döken bir yılan görmüş. Öykünün bu bölümünde yazar, kahramanının zeki olduğunu göstermek için yılanla yaptığı konuşmaları çok uygun bir dille yorumluyor. Akıllı Keloğlan, beyaz keçiyi iyileştirir ve yılana süt verir. Keçi sütünü içip sakinleşen yılan, olanları Keloğlan'a anlatır. Cetvelin yumurtalarını çaldığını söylüyor. Yumurtasını isteyen yılan kimseden derman bulamaz. Küçük bir diyalog, Keloğlan'ın ne kadar zeki olduğunu gösteriyor. Keloğlan, yılanın yumurtalarını getireceğine söz verir ve ondan zehrini suya dökmemesini ister. Kaloglan aşağı indiğinde yılanın sözünün eri olduğunu anlar ve insanlar şimdiden iyileşmeye başlar. Keloğlan hükümdarla konuşur ve aklıyla kazanır ve yumurtaları alır ve yılana teslim eder. Öyküde yazar, Kaloglan'ın zeki ve çalışkan olduğunu göstermekle kalmaz, iki gerçeğine de değinir. Keloğlan, harcanan emeğe ve sürdürülemeyeceğine büyük önem verdiği hikâyenin sonunda bahseder. Bu, çocukların çok çalışması ve gerçeğe saygı duyması için değerli bir çağrıdır.

Melik Günyüz'ün "Arkadaşımı tanıyorum" öyküsü, dostlukta vefalı olmaya çağrının değerli bir öyküsüdür. Bu hikayenin ana mesajı, arkadaşınızı rahatsız etmemek ve ona her zorlukta yardım etmektir.

Melike Günyüz'ün folklor motiflerinden yola çıkarak kaleme aldığı hikâyelerden biri de "Nasreddin Hoca ile Jimri Komşusunun Hikâyesi"dir. Yazar, insanoğlunun tuhaflığı hakkında şöyle yazar: (4)

Hikaye Nasreddin Hoca ve cimri komşusunun hayatını konu alıyor. Cimri komşu gece gündüz Nasreddin Hoca'yı takip eder. Evine gelen hisseleri görüyor ve her seferinde ondan bir şey istemeye kalkıyor. Öğretmen yeni bir eşya alır almaz, cimri komşu aynı eşyayı öğretmenden borç olarak ister. Hasreddin açgözlülüğünden bıkmıştır. Ayrıca ona öğretmek için akıllıca öğütler verir. Ancak cimri ve budala komşu Nasreddin bile hocanın hikmetli tavsiyesini anlayamaz.

Bir gün başka bir komşunun kapı zili tekrar çaldı:

"Bu şekilde bir tas baklava getirmişler." Öğretmen cevap verir:

- Umurumda değil".

"Sana getirdiler."

- "Peki ya sen" - diyor Nasreddin Hoca.(5)

Ancak bu nedenle, aptal bir komşu hiçbir şeyi anlayamaz.

Yazar, hikayede daha etkili ifadeler ve akıllı ipuçları kullanır. Ama aptal komşu açgözlülüğünden vazgeçmez. Bu hikâyede yazar, cimri insanları uyandırmak ve nasihatlerle onlara bazı kuralları anlatmak ister. İnsanları rahatsız etmemeye, izlememeye çağırıyor.

Melike Günyüz'ün çalışmalarında ana fikir, çocukların akıllı, çalışkan ve adil olmalarına yardımcı olmaktır. Güzel bir konuyu ele alan yazar, hikâyelerini değerli bir eğitimin temelleri üzerine kurar ve hikâyeleriyle geleceğin ahlaklı, dürüst ve eğitimli vatandaşlarını yetiştirir. Çocuk hikayelerinin konusu iyi bir yetiştirmeye odaklanmalıdır. Çocuklarımız bizim geleceğimizdir. Onları edebiyat, sanat ve sanat eserleri konusunda eğitmeliyiz. Dürüst ve adil bir vatandaş, bir ülkenin geleceği ve mutluluğu demektir. Bugün çocuk yazarları bunu büyük bir cesaretle yapıyorlar.

Kullanılmış Literatür

1. "Melike Günyüz'ün Hayatı Hakkında", İnternet kaynakları.

2.Melike Günyüz, “Üç Aslan”, İstanbul, 2016

3. Melike Günyüz, “Karışıklıklar Ülkesinde Keloğlan”, İstanbul, 2017

4. Melike Günyüz, “Nasreddin Hoca ve Cimri Bir Komşu”, İstanbul, 2017

5. Yine orada.

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN HİKAYELERİNDEN BAZI ÖZELLİKLER

Prof. Dr. Merziyye NECEFOVA[1]

Özet

Melike Günyüz, 1968 yılında Erzurum'da doğdu. Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Daha sonra aynı bölümde bilimsel faaliyetini tamamladı. Melike, Türkiye'de ve birçok ülkede çocuk yazarı olarak tanınmaktadır. Çocuklarının eserleri Azerbaycan edebiyatında da sevilir ve izlenir. Yazarın üç kitabı Azerbaycan Türkçesine çevrilmiştir. Çocuk şiirlerinin birçok özelliği vardır. Son yıllarda çocuk şiirleri konusu neredeyse çocukların ilgisini çekmemektedir. Çocuklarımız farklı görüntüler, farklı konular istiyor. Örneğin artık olmayan imajları seviyorlar, yenilik arıyorlar. Ama bazı durumlarda onların istedikleri imajlar, ulusal köklerimizin ve geleneklerimizin dışında fikirler yaratır ve ardından çocuklarımızın zihninde Avrupa tarzı bir düşünce sistemi oluşturur. Melike Hanım'ın çocuk şiirlerinin özelliği, değişmeyen imgelere sahip olmamıza rağmen, yazarın bu imgeler sistemini geçmişin yeni bir birliği biçiminde yaratmasıdır. Şiirlerinde modern üsluplar köklerimizi unutmaz. Melike Hanım bir bilim adamıdır. Çocuklarının şiirlerine yansıyan harika bir pedagojik deneyime sahiptir. Örneğin; yazılarında çocukların mantıksal duygularını geliştirir. "Timsah Thames" de çocuklar diş ağrısını öğreniyor. Bu tür hikayelerde çocuklar harika duygular hisseder ve zengin bilgiler edinir. Buhekayalar manevi güzelliklerini zenginleştiriyor

"Ses Yarışması"na bir göz atalım. Günümüzün nabzını tutan bir konu. Çocuklar arasında düzenlenen bir ses yarışmasını anlatır. Çocukları boş durmamaya, kendileri üzerinde çalışmaya çağırıyor. Anne babaların çocuklarını bir ses yarışmasında dinlemeleri, onları okuyan bir bülbülden farkları olmaması çocuklara özgüven duygusu verir.

Melike Günyüz'ün 30 kadar küçük kitabı yayınlandı.Bu hikayeler ilginç bir konuya ve renkli bir temaya sahip.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, sanat, Erzurum, kitap, resim.

SOME FEATURES OF MELİKE GUNYUZ"S POEMS

Abstract

Melike Gunyuz was born in 1968 in Erzurum. He graduated from Bogazchi University, Department of Turkish Language and Literature. Later he completed his scientific activity in the same department. Melike is known as a children's author in Turkey and many other countries. His children's works are also loved and watched in Azerbaijani literature. Three books of the poet have been translated into Azerbaijani Turkish. His children's poems have many features. In recent years, the subject of children's poems almost does not provide children with interest. Our children want different images, different topics more. For example, they love images that are no more, they are looking for innovation. But in some cases, the images they want create ideas outside of our national roots and customs, and then create a European-style system of thinking in the minds of our children. The peculiarity of Melike khanum's children's poems is that although we have unchanging images, the author creates this system of images in the form of a new unity of the past. Modern styles in his poetry do not forget our roots. Ms. Melike is a scientist. He has a wonderful pedagogical experience, which is reflected in his children's poems. For example; develops children's logical feelings in his writings. In "Crocodile Thames", children learn about toothache. In such stories, children feel wonderful emotions and get rich information.This poets enrich their spiritual beauty

[1]Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, necefova.merziyye@mail.ru

Let's take a look at "Voice Contest". A topic that captures today's pulse. Describes a voice contest held among children. He urges children not to stand idle, to work on themselves. Parents' listening to their children in a voice contest, and the fact that they are no different from a nightingale reading them, give children a sense of self-confidence.

Up to 30 small books by Melike Gunyuz have been published. These stories have an interesting subject and colorful theme.

Keywords: Child, art, Erzurum, book, painting.

Giriş

Melike Günyüz'ün eserlerinin esas özelliklerinden biri onun mövzu seçimi ve obrazlar sistemidir. Müellif hekayelerinin adlarını bele çoçuklarımıza maraq yaradacaq şekilde qoyur. Hem de ele ad seçir ki, bu ad tariximizle müasirliyimizi yansıtıyor. O bu adlarda folklor motivlerini, nağıl kahramanlarımızı, atalar sözlerimizi de unutmur. Meselen: " Yorğan getdi, kavğa bitdi", "Ye kürküm , ye", Nasreddin hocadan", " Nasreddin hoca ve xesis qonşusu", "Keloğlanın susqunluq ölkesinde", "Keloğlan şaşkınlık ülkesinde" kimi hekayelerdinde müasirlik ve tarixilik vehdet teşkil edir. "Keloğlan şaşkınlık ülkesinde" hekayesi olduqca maraqlı ve çox da düşündürücüdür. Burada masallar alemine qerq olan hekayeçi insanların düşünce ve derrakeli olmasını alqışlayır. Keloğlan ağıllı ve cesaretli biridir. Hekaye çox şirin bir tesvirle başlayır. Hadiseleri canlı ve semimi şekilde başlayan müellif ilk cümlesi ile oxucunu ele ala bilir. Hadiseni bele tesvir edir: "Çox uzun zaman önce yamyaşıl otların ortasında bir ülkede Keloğlan ve anası yaşayardı. Keloğlanın babası yoktu. Amma babasından ona bir kitab ve kitabın arasında bir xerite qalmışdı. Bazı zamanlarda Keloğlan yola çıkır, kitabın ve xeritenin gedeceyi yere gedermiş. Bazıp zamanlarda ise anasının dizinin dibinde oturar ya da ekin biçer ele yaşayarmış."(1)

Bu başlıqda ne kadar keçmişimize, folklorumuza bağlılıq var. Ananın dizinin dibinde oturmaq ifadesi, her hansı xeritenin kömeyi ile yollara çıxıb axtarışda olmaq ve s. Keloğlanın ağıllı olması hekayenin esas ideyasıdır. Eger o ağıllı, uzaqgören ve cesaretli olmasa onun haqqında hekaye bu qeder diqqet çekmezdi. Bu hekaye çoçuklarımızda cesaretli ve ağıllı olmağa bir çağırışdır.

Bir gün yene de Keloğlan kitabını ve kitabın arasındakı xeriteni götürüb yola çıxır. Onun uzun yolda başına gelen ehvalatlar uşaqlarda olduğu kimi genc oxucularda da maraq yaratıyor. Keloğlanın yolda bir yaşlı neneye rast gelmesi, neneni ağlaması ve derdini Keloğlana danışması tesadüfü bir hal deyil. Nene Keloğlana inanır, onun ağıllı olduğunu onun gözlerinden oxuyur. Ve ölkesindeki sıxıntını Keloğlana anladır. Ölke başçısı ağılsız, edaletsiz biridir. Ülkede bulağın suyunun insanlara zerer vermesi, kim o sudan içerse ağlının itmesi kimi hadiseler Keloğlanın marağına sebeb olur. O Bulağa doğru gedende ona her şey aydın olur. Suya giren ilan suya zeherin tökdüyü Keloğlanı düşündürür. O İlanın ne üçün bele etdiyini xeber alır. Sen deme ülke başçısı o ilanın yumurtaların götürübmüş. Akıllı Keloğlan bu seyahetea ağ keçisi ile gelmişdi. Ve ağ keçini ilanın gözü önünde sağır ve içmek üçün ilana verir. İlan böyük açgözlükle südü içir. Keloğlan bundan istifade edib ondan rica edir ki, eger suya zeherini buraxmasa onun yumurtaların getire biler. İlan razılaşır. Keloğlan Ülke başçısının yanından min dille ilanın yumurtasını xilas edib ilana verir. Keloğlanın bu qeder akıllı olması büyük bir ölkeni ölümden, qırğından xilas edir.

Melike Günyüz'ün diger hekayelerinde de terbiye meselesi geniş yer tutur. Ağıllı birinin ağılsız ve xesis birine verdiyi ders hem maraqlı hem de bir yumorludur. Bu hikayede xesis qonşunun başına gelenler, Nesreddin hocanın xesisliyi ifşa etmesi ve ders keçmesi böyük bir örnekdir. Bu hekayeni oxuyunca düşünürsen ki, ne üçün Nesreddin hoca birbaşa metlebe keçmir. Her defe qonşunu terbiyelendirmek üçün maraqlı ve tesirli hadiseler yaşadır. Ve hekayenin sonunda bu suala deyerli de cavab tapırsan. Eger Nesreddin Hoca xesis qonşunu birbaşa bilgilendirseydi onda bu hekaye bu qeder maraqlı ve tesirli olmazdı. Hikayede Nesreddin hocanın qonşusu onu gözletleyir. Her defe erzak üçün , eşya üçün qapısın döyüb hocanı rahatsız edir. Onun evine gelen hediyeleri sayır, bele demek mümkünse ondan göz haqqı isteyir. Bir defe hocaya gelen bir qab paxlavanı görür ve özünü hocanın yanına çatdırır.Yazar onların --Hoca ile xesis qonşunun çox mükemmel dioloqun qurur:

--- “Bu terefe bir qab paxlava getirdiler”.

---“Ee, mene ne”

--“Qaliba size geldi”- dedi, qonşu.

--- “O zaman size ne?”- dedi qonşu. (2)

Hoca ne qeder düşünceli, ağıllı biridise, qonşu bir o qeder xesis ve düşüncesizsir.

Her defe bir şeyler isteyen qonşu hocanı bıktırır ve her defe hoca ona bir ibratemiz söz dese de xesis qonşu özünü anlamazdığa qoyur.

Yazar her defe çox deyerli fikirler ireli sürür ve bu gözel fikirleri de Nesreddin hocanın dilinden verir. Bir gün yene qonşu paltarlarını sermek üçün paltar ipi üçün hocann qapısını döyür. O, xesis qonşunun yene de bir şeyler istediyini duyunca qonşunu sınağa çekir:

_ “ipe un sepmişem” –deyir hoca.

_ Qonşu “Aman hocam, ipe de un seperler?”

-- Hoca “İnsan vermek istemeyince , elbette ipe un seper.”(2)

Hikayede bu cür dioloqlar çoxdur. Müellif insanları doğru düşünmeye, özlerine hörmetle yanaşmağa, öz aletlerin, eşyaların özleri almalıdır mesajını verir. Başqasının malında gözü olmağ kimi adetin en pis xarakter olduğunu öyredir. Konşuya münasibetin gözel olmasını öyredir. Ümumiyyetle, Melike Günyüz’ün hikayeleri güzel hissler aşılamağa, gözel duyğular yaratmağa, dostluqda sedaqetli olmağa çağırışdırır. Onu bir hekayesi de “Timsah Temsi” adlanır. Hekayede birlik ve beraberlik kimi hissler önem daşıyır. “Dost-dosta ten gerek, ten olmasa gen gerek” atalar sözünü xatırladır. Hikaye bele başlayır. Timsa Temsi yuxudan diş ağrısı ile oyanır. Ne etmek lazımdır deye düşünür ve diş ağrısın sakitleşdiren bitkilerden bele istifade edir. Amma diş ağrısı kesmir. Dostları here bir meslehet edir. Dostunun kömeyine tısbağa gelir. Tısbağa meslehet edir ki, Timsah ağzını geniş açsın. Ve o timsahın dişlerindek daşları temizleyir. Ve başa salır ki, o denizde balıqları udarken daşları da udur ve daşlar da onun dişlerinin arasına girir.

Yazar çoçuklara hem dostluqda möhkem olmağı tapşırır. Hem de diş ağrısı zamanı bitkilerden de istifade etmek olar mesajını verir. Diş aralarını temiz saxlamaq diş ağrıdan qurtarmaq demekdir fikrini de uşaqlara telqin edir.

Melike Günyüz’ün xeyal aleminden, gözel duyğular yaratmaqdan behs eden hekayeleri de diqqet çekir. Bu baxımdan müellifin “ Çiyelekli Yoğurt”, “Pamuk Qarğa”, “Yuxu Qız”, “Kiçik Ulduz” hekayeleri maraq doğurur. “Çiyelikli Yoğurt” hekayesinde müellif iki qardaşın bir-birine olan bağlılığından ve kiçik qardaşın tek qalınca darıxmağından, öz dünyasına uyğun resm çekmesinden behs edir. Büyük qardaşın ismi Alperen , kiçik qardaşın ismi ise Emredir. Büyük kardeş mektebe gedir. Ona göre de kiçik kardeşe zaman ayıra bilmir. Emre bütün günü mutfağa gedib- gelir. Ve bir gün o qardaşının otağından rengli kitab gördü. Bu şekiller içerisinde ciyelekli yoğurta rast geldi. O çiyelekli yoğurt isdedi. Mutfağa gedi, ancaq anası orada yox idi. Orada annanesinin yuyub boşqaba yığdığı çiyeleyi gördü. Yaxınlaşınca boşqab çevrildi, bütün çiyelekler ortalığa sepelendi. Bunu gören Emre çiyelekleri resmdeki yoğurta sürterek yemeye başladı. Ele bu zaman anaannesi mutfağa girdi:

-“Emreciyim ne edirsen bele, deye çığırdı.”

Emre çiyelekden qıp-qırmızı olmuş ağzı ile ve sevimli sesile cavab verdi.

--“Çiyelekli yoğurt yeyirem” - dedi.

Anaannesi Emrenin bu cavabına qehqehelerle güldü.

Sonra böyüyende ona göstermek üçün şeklini çekdi. Bu şekil indi emrenin otağında asılı durur” (3)

“Küçük ulduz” da bele tipde yazılan bir hekayedir. Burada ana ve bala (ana yengec ve bala yengec) maraklı söhbet edirler. Göy üzünde olan ulduzları ana yengec bala yengece gösterib”. Bu ulduzların biri atanın, biri menim, biri ise senindir” söyleyir. Küçük yengece hayel kurmaq öyredir.

Axşam yatanda kiçik yengez öz ulduzunu göyden qoparıb yastığının altında gizledir. O xeyal quraraq yuxuya gedir. Sabah erkenden oyanınca ulduzunu xatırlayır. İlk işi yastığı qaldırıb oradan ulduzunu götürmek olur. Amma ulduzun orada görmür, ve çox üzülür. Bunları anasına danışır. Ana kiçik balasına bunların bir xeyal olduğun deyir. Xeyal qurmağın gözel bir şey olduğunu kiçik yengece başa salır. Xeyalların gerçek olması gözel şeydir deye başa salır. Amma bu xeyal ulduzlarla bağlı olduğu üçün gerçek ola bilmez neticesine gelir. Çoçukların güzel arzular qurması ve ona doğru zehmet çekmesi hissini yazar uşaqlara telqin edir.

Müellifin terbiye edici hikayelerinden en kiymetlisi "Üç aslan" hikayesidir. Bu hikayede müellif çox gözel fikirlere toxunur. Burada üç aslan balasından söhbet gedir. Aslan balaları gözel zarafatlaşarmışlar. Onların sesi bütün ormana yayılarmış. Onlar Kral aslanın balaları olduğu üçün heç kimse onlara bir söz deye bilmez, onların ses –küylerinden yata bilmediklerini deye bilmezlermiş. Qumru quşları, bülbüller onların sesinden berk esebleşermişler. Ne etsinler-deye qumru quşları, qurd ve quduz özlerinden sual edermişler. Nehayet bir gün onlar yığışıb Kral aslana şikayete gedirler.

"Efendim ne qeder sağlıklı balalarınız var" dedi ana qurd.

Kral aslan çox mutlu olmuşdu.

"Efendim sesleri de çox gurdu" demişdi ana qurd.

Kral aslan daha da xoşbext olmuşdu.

-"Efendim bizim balalarımız bu sesden yata bilmirler" ana qumru sön cümlesinin bitirmişdi"(4)

Daxilinde kral aslan bu sözlerden kızsa da üze vurmamışdı. Bele düşünmüşdü ki, bir Kral aslan kimi özünü temkinli aparmalı ormandakılara bir ders vermelidir. Kral aslan qurdun, qumrunun ve quduzun balalarını evine misafir çağırmış ve onlara başa salmağa çalışmışdır ki, onlar evvelce dost olmalı ve bir-birilerinin sehvlerini görüb onu yumşaq şekilde aradan qaldıra bilerler. Dostlar birlikde gün keçirdenden sonra öz hereketlerini götür-qoy edib eledikleri yanlışlıqları aradan qaldırmışlar. Müellif burada Kral aslan vasitesi ile en böyük terbiye metodunu seçmiş ve geleceyimiz olan uşaqlara deyerli fikirler ermağan etmişdir. Bu bir qiymetli hikaye olmaqla yanaşı hem de böyüklere verilen dersdir.

Müellifin diger hikayesi ise "Dostumu tanıyıram" hikayesidir. Dost haqqında yazılmış en deyerli uşaq hekayesidir desek heç de yanılmarıq. Hikayede iki dostun oyunları, yarışları tesvir edilir. Dostlardan biri ne qeder sedaqetli, edaletlidirse diger dost qalib gelmek üçün her cür yalana el atır. Bir gün dostlarda Timsah temsi dostu ilana qalib gelmek üçün bir çox hiyleler edir. Amma dostu ilan bunları onun üzüne vurmur. Mesele daha da büyüyür. Çayda yarış keçiren zaman Timsahın başı qayaya çarpır. Onun veziyyetinin pisleşdiyini hiss eden ilan tez onun boğazına dolanaraq onun boynunu masaj edir. Henardan keçen gemi bunu görür ve bütün insanlara öz düşündüyü kimi xeber yayır. Bütün insanlar ilannan gen gezir, onunla oynamırlar. İlan heqiqeti heç kime açmır. Timsan Temsi ise dostunun eslinde ona yaxşılıq etdiyini her kese danışır. İlan ise dostunun onu aldadaraq qalib olmaq isteyi üzerinde dayanmır. O dostunun bu sehvini ele hemin gün onun boynuna dolanıb onu xilas etdiyi gün unudur.

Müellif hikayede çox gözel meselelere toxunur. O, bütün çoçukları dostluqda edaletli olmağa çağırır.

Ümumiyyetle Melike Günyüz yaradıcılığının esas qayesi uşaqlarda gözel duyğular yaratmaq, dürüst ve emeksever olmaq kimi gözel keyfiyyetler yaratmaqdır. Onun eserlerini oxuduqca müellifin qarşısına qoyduğu meselelere nail olduğun görürük.

İstifade edilmiş edebiyyat

1. Mülike Günyüzün heyatı", İnternet resusları.
2. Melike Günyüz, "Nesreddin Hoca ve xesis Komşu", İstanbul, 2016
3. Melike Günyüz, "Çilekli Yoğurt", İstanbul, 2021
4. Melike Günyüz"Üç Aslan", İstanbul, 2017

MELIKE GÜNYÜZ'ÜN HİKAYELERİNİN
İLKOKUL VE OKUL ÖNCESI SINIFLARA ETKİLERİ

Könül ASLANOVA

Özet

Yirminci yüzyılın başlarından itibaren, edebiyatın her alanında olduğu gibi çocuk edebiyatı da özel bir ilgi ve özen görmüştür. Çocuklar için yazılan hikayeler ilgi çekici, öğretici ve samimi olmalıdır. İlkokul ve okul öncesi sınıflarındaki çocuklar, ders kitaplarının yanı sıra çevrelerindeki dünyayı yansıtan ve daha çok düşünme biçimlerine uygun eserler okumalıdır. İlkokul çocuklarının dünya olayları hakkında sayısız soruları vardır. Özellikle üst ve alt sınıflardaki çocukların boş zamanlarını verimli geçirmeleri için döneminin toplumsal manzarasını yansıtan öyküler yazan yazar Malike Günyüz'ün kahramanları günümüzde de yankı buluyor.

Melike Gününüz'ün hikayeleri bu konuda çok önemlidir. Şarkıları arasında "Timsah Temsi", "Küçük Yıldız", "Küçük Fısıltı Arkadaş Arıyor", "Asla Sessiz Cricket", "Tütün Fili", "Temsi'nin Kaygısı", "Çilek Yoğurt", "Güvercin Buluşması", "Güneşi istiyorum" çocukların dünya görüşüne ve manevi dünyasına büyük katkı sağladı.

Melike Günyüz de eserleriyle çocuklara okuma kültürü aşılıyor. Yirmiden fazla çocuk kitabı bulunan Melike Günyüz, Türkiye'de en çok çevrilen çocuk kitaplarından biridir. Sırpça, Bulgarca, Arapça, Almanca, Çince, İngilizce, Arnavutça, Farsça, Fransızca, Gagavuzca, Boşnakça ve Korece'ye çevrildi.

Açar sözlər: Uşaq hekayələri, Malike Günyüz, ilkokul, asudə vaxt, uşaq ədəbiyyatı.

THE EFFECTS OF ANGEL DAY STORIES ON PRIMARY AND PRE-SCHOOL CLASSES

Abstract

From the beginning of the twentieth century, children's literature, as in all areas of literature, received special attention and care. Stories written for children should be interesting, instructive and sincere. In addition to textbooks, children in primary and pre-school classes should read works that reflect the world around them and are more in line with the way of thinking. Primary school children have countless questions about world events. The heroes of the writer Malike Gunyuz, who wrote short stories that reflected the social landscape of her time, especially for children in the upper and lower grades, to spend their free time effectively, also resonate today.

The stories of Your Princess Day are very important in this regard. His songs include "Crocodile Temsi", "Little Star", "Little Whisper Friend Searching", "Never Silent Cricket", "Tobacco Elephant", "Temsi's Grief", "Strawberry Yogurt", "Pigeon Meeting", "Sunshine" Made a great contribution to the children's worldview and spiritual world.

Melike Günyüz also transcends the culture of reading to children with her works. Melike Günyüz, who has more than twenty children's books, is one of the most translated children's books in Turkey. It was translated into Sirpca, Bulgarian, Arabic, German, Chinese, English, Arnavutca, Persian, French, Gagauz, Bosnian and Korean.

Key words: Children's stories, Malike Gunyuz, Primary school,Turkish literature, leisure time, children's literature.

Giriş

XX əsrin əvvəllərindən başlayaraq ədəbiyyatın bütün sahələrində olduğu kimi uşaq ədəbiyyatı da xüsusi diqqət və qayğı ilə əhatələnirdi. Uşaqlar üçün yazılan hekayələr maraqlı olmaqla yanaşı həm də öyrədici və səmimi olmalıdır. "Uşaq ədəbiyyatının qədim tarixi və böyük ənənələri vardır. Hər şeydən əvvəl, onu qeyd etmək lazımdır ki, xalq uşaq şeiri və nağıllarımız uşaqlar üçün zəngin mənəvi xəzinədir. Şifahi xalq şeirinin mühüm bir qolu olan laylalar və oxşamalar uşaq dünyasının misilsiz ədəbiyyatıdır." (İsa Həbibbəyli) Cünki bu hekayələr həm də uşaqların anlaması üçün yazılmışdır. Uşaq ədəbiyyatı yuxarıda da qeyd etdiyim kimi, daima yenilənməlidir.

İbtidai sinif və məktəbəqədər siniflərdə təsil alan uşaqlar dərsliklərlə yanaşı ətraf aləmi yansıdan düşüncə tərzinə daha uygun əsərlər oxumalıdırlar. İbtidai sinifdə təhsil alan uşaqların dünyada baş verən hadisələrə yönəlmiş sualları saysız-hesabsızdır. Öz zəmanəsinin ictimai mənzərəsini əks etdirən, xüsusən də mərtəbəqədər və ibtidai sinifdə təhsil alan uşaqların asudə vaxtlarının səmərəli keçməsi üçün kiçik hekayələr yazan yazıçı Məlike Günyüzün qəhrəmanlarının sualları günümüzlə səsləşir.

Məlike Günyüzün hekayələri bu baxımdan olduqca önəmlidir. Onun, "Timsah Temsi", "Küçük Yıldız", "Küçük Şıpır arkadaş arıyor", "Hiç susmayan Cır-cır böceği", "Tombalak fil", "Temsinin can sıkıntısı", "Çilekli yoğurt", "Güverçin toplantısı", "Güneşi istiyorum" kimi əsərləri uşaqların dünya görüşünə, mənəvi aləminə böyük ərməğandı.

Melike Günyüz öz əsərləri ilə həmçinin uşaqlarda mütaliə mədəniyyətini aşılayır. İyirmidən çox uşaq kitabı olan Melike Günyüz'ün Türkiyədə ən çox tərcümə olunan uşaq kitabları arasındadır. Serb, bolqar, ərəb, alman, çin, ingilis, alban, fars, fransız, qaqauz, bosniya və koreya dillərinə tərcümə edilmişdir.

Uşaq ədəbiyyatı dünyada yaş həddini bölən bir istiqamətdir. "Hər mətn ədəbiyyat deyil" (Melike Günyüz) Uşaq ədəbiyyatı – eyni mövzunu müxtəlif aspektlərdə təqdim etmək üsuludur. Uşaqlar üçün yazılan əsərlər daha məsuliyyətlidir. Bu baxımdan Melike Günyüz'ün hekayələrinin mövzusu olduqca aktualdır. İndi isə müəllim kimi işlədiyim məktəbdə, birinci siniflərlə müzakirə etdiyimiz "Gümüş göl masalları bölümündən" - "Küçük yıldız" hekayəsindən bəhs etmək istəyirəm. Bu hekayədə yazıçı hadisələrlə yanaşı hekayədəki heyvanların xüsusiyyətlərini də uşaqlar üçün ön plana çəkir. Hekayə balaca xərçəngin sualları ilə başlayır: "Mənim ulduzum hanı?" Balaca xərçəng balası bir neçə gün əvvəl də bu sualı vermişdi. Anası ona bu sual ətrafında xeyli maraqlı cavablar vermişdi – xüsusilə ailədə atanın, ananın və övladın yeri barədə. Ananın bu dünyanın ən parlaq ulduzu kimi dəyər verməsi isə təsadüfi deyil. Ana xərçəng: "Ən yüksəkdə parlayan ulduz mənim olsun, onun yanındakı atan, arxada parıldayan isə sənin olsun" kimi tərif vermişdi göy üzünə. Əslində yazıçı bütün bəşəriyyətdəki anaları yüksək qiymətləndirməklə yanaşı, bir qadının öz həyat yoldaşının yanında olmasını və övladının arxada olmasını isə yazıçının onların gələcəyi kimi görməsi idi. Daha sonra həmin gün ailənin oynadığı bir oyunla bitdi. Hərə öz ulduzunu öz balışının altında gizlədərək yatır. Səhər açılandan isə balaca xərçəngin sualları bitmir... "Mənim ulduzum hanı?" xeyli axtardıqdan sonra sahilə qaçan balaca xərçəng dəniz ulduzuna rast gəlir və öz ulduzunu tapdığını düşünərək sevinclə qışqırır. Hekayə ana xərçəngin kiçik xatırlaması ilə bitir: "Ulduzlar gecə görünür, gündüzlər isə öz yuvalarına sığınır. Gedərkən sənin üçün kiçik bir xatirə qoyublar yəqin..." Bu həyatda sözün qədrini bilmək, duzgün işlətməklə biz uşaqları xoşbəxt də edə bilərik, ruhdan da sala bilərik. Min il bundan əvvəl Firdövsi yazırdı: "Sözün qədrini bilin, həyatda ancaq söz yadigar qalır". Ana xərçəng bu sözləri ilə balasını olduqca xoşbəxt etdi.

Balaca xərçəng balaca dəniz ulduzunu barına basaraq sevinirdi. Beləliklə əsas məsələ uşaqları xoşbəxt etməyin yollarını axtarmaqdır. Istər hekayələdə, istər sə də həyatda.

“Uşaq xəyalların,arzuların ümid tumurcuğu, ailə qalasının misilsiz sevinc qaynağı,cənnətin qoxusunu dünyada yayan yeganə gül,millətin övladı və ilahi əmanətdir” (Füyuzat jurnalı)

Bu kiçik hekayəni ibtidai sinif, yaxud ,məktəbəqədər kurslarda hazırlıq keçən şagirdlərə təhlil edərkən fərəh və qürur hissi ilə deməliyəm ki, buradakı bütün cümlələr həqiqət idi. Melike Günyüz’ün hekayələrinin uğuru qısa və lokonik olmasıdır. Bu səbəbdən uşaqlar həvəslə və sürətlə oxuyur, sadə dillə səsmimi üslubda yazıldığı üçün maraqla anlayırlar. Yazıçı bir ana qayğısı və şəfqətlə yanaşır: dünyada yaşayan bütün canlılara...

Sonda onu bildirmək istəyirəm ki, hər bir valideyn, müəllim ailədə uşaqlara kitab oxumaq həvəsini aşılamalıdır. Uşağı gözəl tərbiyə etməyin yolları mütailədən keçir desək yanılmarıq. Uşaqlara yalnız uşaqlar günündə deyil, bütün bayramlarda kitab hədiyyə etsək, kitaba marağı daha da artırmış olarıq. Bu gün müasir dövrdə oxumaq vərdişinə yiyələnməyən uşaqları səsli kitablara da cəlb etmək olar.

Uşaqların oxuduğu butun mövzular onların biliklərinin təkminləşməsinə və dünya görüşünün formalaşmasına xidmət edəcəkdir.

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN HİKAYELERİNDE ÇOCUKLARIN RUHSAL VE PSİKOLOJİK DÜNYASI

Doç. Dr. Fidan ABDURAHMANOVA*

Özet

Melike Günyüz, eserini çocukların manevi alemine, onların iç dünyasına yönelik fikirlere adayan çağdaş Türk çocuk yazarıdır.Günyüz, çocukları kendi dünyası ile baş başa bırakarak, hayatta gördükleri her olay ve konuda onlara düşüncelerini ifade etme fırsatı verir. Hikâyelerin sonunda beliren çocuklara yönelik sorular anlatıda beliren harika fikirlerin devamı niteliğindedir. Çocuklara boş zamanın değerini bir timsah örneği aracılığıyla aktaran yazar, kaliteli zaman geçirme sorununu okurlarıyla birlikte çözmeye çalışır. Aslında tüm dünyanın sorunu çocuklukta başlayan zaman kullanımını doğru değerlendirememektir.Yazarbu hikâyeleriyle hayatın irili ufaklı kaygılarından ötürü çocuklarına vakit ayıramayan anne babalara yol gösterir: Çocuklar işten geç gelen anne ve babalarını beklerken onları mutlu etmek için küçük el sanatları nüveleriyle sürpriz yapabilirler.

Bu açıdan bakıldığında Melike Günyüz'ün “Can Sıkıntısı” öyküsü oldukça ilgi çekicidir. Yazar, hayvan ve oyuncakların diliyle ilginç ayrıntılara incelikle dokunmaktadır. Hikâye, karşılaştığı tüm canlıları yutabilen ve bir sabah farklı bir yemek isteyen korkunç bir timsah hakkındadır. Timsah göl ahalisinden arkadaşlarına "Yakınlarda güzel bir yemek var mı?" diye sorar. Timsahın arkadaşları ve hikâyedeki diğer karakterlerden Telli Kopter, dilimizde ilginç bir ifade kullanarak, “Bir gazeteci olsaydı bundan çok iyi haber yapabilirdi,” der.Böylece yazar bir kısa hikâyesinde çocuklarla ilişki kurmada sosyal medyayı da unutmamış olur. Bu ilginç yön, çocuklara kültürel özellik ve alışkanlıklar kazandırır. Onlara yiyecekleri her yemeği tadına bakmak için küçük parçalara ayrılması gerektiğini öğretir. Hikâyenin sonunda Kaplumbağa Bilge'nin duruşunun yorumlanması, çocuklarda sanatsal, felsefi ve psikolojik bir fikrin oluşmasına katkı sağlar: "Hayatta en büyük mutsuzluk sebebi boş durmaktır"

Anahtar kelimeler: Boş zaman, ebeveyn tutumu, çocukluk, nasihat, ruh dünyası.

THE SPIRITUAL AND PSYCHOLOGICAL WORLD OF CHILDREN IN MELIKE GUNYUZ’S STORIES

Doç. Dr. Fidan ABDURAHMANOVA[1]

Abstract

Melike Günyüz is a contemporary Turkish children's writer who dedicates her work to the spiritual world of children and ideas about their inner world. Günyüz leaves children with their own world and gives them the opportunity to express their thoughts on every event and issue they see in life. The questions for children that appear at the end of the stories are a continuation of the great ideas that appear in the narrative. The author, who conveys the value of leisure time to children through an example of a crocodile, tries to solve the problem of spending quality time with her readers. In fact, the problem of the whole world is not being able to correctly evaluate the use of time that starts in childhood. With these stories, the author

*Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Nizami Gencevi Edebiyat Enstitüsü, fidan_abdurahmanova@mail.ru

[1]Azerbaijan National Academy of Sciences NizamiGanjavi Literature Institute, fidan_abdurahmanova@mail.ru.

guides parents who cannot spare time for their children due to life's large and small concerns: While children are waiting for their parents who come late from work, they can surprise them with small handicraft cores to make them happy.

From this point of view, Melike Günyüz's story “Boredom” is quite interesting. The author delicately touches on interesting details with the language of animals and toys. The story is about a terrifying crocodile that can swallow any living thing it encounters and one morning asks for a different meal. "Is there a good meal nearby?" he asks. Telli Kopter, one of the crocodile's friends and other characters in the story, uses an interesting expression in our language and says, "If he was a journalist, he could have done very well on this." Thus, the author does not forget about social media in establishing a relationship with children in a short story. This interesting aspect gives children cultural characteristics and habits. It teaches them that their food must be cut into small pieces in order to savor each dish. At the end of the story, the interpretation of Turtle Wise's stance contributes to the formation of an artistic, philosophical and psychological idea in children: "The biggest reason for unhappiness in life is to sit idle"

Keywords: Leisure, parental attitude, childhood, advice, spirit world.

Melike Günyüz'ün Hikayelerinde ÇocuklarınRuhsal ve Psikolojik Dünyası

İnsanın uşaqlıq dövrü onun gələcək fiziki və mənəvi inkişafının əsasını təşkil edir. Uşaqlar əslində onları əhatə edən hər şeyi görür və eşidirlər. Lakin bu gördükləri ilə yazılı şəkildə rastlaşarsa dünyanın və zamanın nə qədər vacib olduğunu daha da aydın faktlarla qəbul edəcəklər. Uşaqlar üçün ideal hekayə, kitab və ya elm yoxdur. Onların zövqlərinin və fikirlərinin fərqli olduğu üçün oxumaq üçün seçdiyi mövzular da rəngarəngdir. Biz böyüklər uşaqları sevdiyimiz kimi onlara oxumağı da sevdirməliyik. Bir müsəlman kimi müqəddəs “Q

uran-i Kərim” kitabındakı bir çox məsələləri uşaqlara öyrətdiyimiz kimi, bu kitabın ilk sözü olan “Oxu” sözü ilə başlamasından danışmırıq, məsələn. Uşaqlar böyüklərdən diqqətli olduğu üçün onların beyinlərində gördükləri hər sey haqqında fikir formalaşır. Hər xırda detallar haqqında onlarda maraqlı suallar formalaşır. Onlar dünyanın dürüst çağlarında olduqları üçün yalnız həqiqətləri görmək və eşitmək istədikləri kimi oxuduqlarının da cəmiyyətlə, təbiətlə əlaqəsini axtarır. Bu gün müasir uşaq -nağıl oxumaq üçün çox böyükdür. Qəribədir əvvəllər uşaqlar nağıla bir rahatlayıcı söhbət kimi baxırdılar, lakin bu gün uşaqlar üçün bu klassik nağıllar bir eksperiment xarakteri daşıyır. Onlara nağıldan çox real hadisələrdən ibarət nəticə lazımdır. Düzdü, tanış personajlara həmişə ehtiyac vardır. Ümumiyyətlə uşaqlar dünya nağıl qəhrəmanlarını tanımalıdır. Hər uşağın zehnində klassik nağıl qəhrəmanı ilə diskusiya olmalıdır. Ədəbiyyat dərslərində klassik ədəbiyyatın qəhrəmanları ilə orta məktəb ədəbiyyatında sadədən mürəkkəbə doğru tədris olunur. Yaxşı olardı ki, təsəvvüf ədəbiyyatından ibarət hekayələr yazılsın. Qısa və düşündürücü sufi düşüncə tərzi ədəbiyyatın başlanğıc hekayələri ola bilər. Yaxud vətənpərvərlik ruhunda qəhrəmanlıq əsərləri daha çox və uşaqların diqqətini çəkəcək şəkildə yaransın. Və zamanın özü kimi kitablar da yazılan hekayələr də süur axını ilə uşaqların fikirlərinə köçməlidir.

Yazıçı üçün bu gün uşaqlara aid hekayə yazmaq çətindir. Bir tərəfdən dəyişən və yenilənən dünya, digər tərəfdən xəstəliklər, müharibələr insan itkisi...

Müasir dövrdə kənd və şəhər mühiti arasında o qədər də ciddi fərq yoxdur. Burada yeganə fərq ev heyvanları arasındadır desəm məncə yanılmaram. Cünki internetin bu gün nüfuz etmədiyi yer yoxdur. İnternet vasitəsi ilə uşaqlar ümumi ortaq maraqlarına qovuşurlar.

Yaradıcılığını uşaqların mənəvi dünyasına onların daxili aləminə yönəlmiş fikirlərə, yazılara həsr edən Məlikə Günyüz müasir türk uşaq yazıçısı kimi tanınır.

Məlikə Günyüz uşaqları öz dünyası ilə baş-başa buraxır, onları bəşəriyyətdə gördüyü hər hadisə və məsələ haqqında öz fikirlərini yürütməyə imkan yaradaır. Hekayələrinin sonunda uşaqlara yönəlmiş suallar hekayədəki mövzunun onların zehninə yönəlmiş fikirlərin davamıdır. Bir timsahın timsalında uşaqlarda asudə vaxtın dəyərli keçməsini anlada bilən yazıcı bekarçılığın problemini öz

oxucuları ilə birlikdə çözməyə çalışır. Əslində bütün dünyanın problemi olan vaxtın düzgün dəyərlərləndirməmək, uşaqlıqdan başlamaqdadır.

Yazıçı bu qarışıq dünyada başı həyatın irili-xırdalı qayğılarından zamanını uşaqlara ayıra bilməyən valdeynlərə böyük kömək edir. Uşaqlar işdən gec gələn valideynləri gözləyərkən onları sevindirmək üçün kiçik əl işləri ilə süpriz hazırlaya bilərlər məsələn.... Bu gün onların öz bacarıqları ilə baş-başa qalması, gələcəkdə böyük sənətkarlıq məsələlərinə çevrilə bilər.

Bu baxımdan Melike Günyüzün "Can Sıkıntısı" hekayəsi olduqca maraq doğurur. Yazıçı çox incəliklə uşaqlarda heyvanların və oyuncaqlarını dili ilə maraqlı detallara doxunur. Hekayədə əslində rastlaşdığı bütün canlıları uda bilən, qorxunc bir timsahın bir səhər fərqli bir yemek istəyindən söz açılır.

Timsahın gölün etrafında öz dostlarına "Yaxınlarda gözəl yemək varmı?" sualı verməsi hekayədəki digər personajları da hərəkətə gətirir, düşünməyə çağırır. Timsahın dostlarında biri Telli Kapter maraqlı bir ifadə işlədir: "bir qazeteci olsaydı bundan çok iyi haber yapa bilərdi". Bəli yazıçı kiçik hekayədə sosial medyanın da günümüzdəki rolunu unutmur. Burada uşaqlara həm də bütün xəbərlərdən məlumatlı olmalarını aşılayır.

Meyvələri təklif edənlər də oldu, xeyirli tərəvəzləri də, timsah heç birini istəmədi. Keseli Pelenin təklifi isə maraqlı gəldi. Onun gətirdiyi qırmızı soğan diqqətini çəkdi. Timsah adəti üzrə soğanların bir neçəsini ağzına birdən atdı. Ağzının acısından gözlərindən yaşlar döküldü. Ağzını gölə salıb çalxalayır.

Bu maraqlı cəhət uşaqlarda mədəni adətlər, vərdişlər yaradır. Onlara hər yedikləri hər ərzağın ilk növbədə dadına baxmaq üçün kiçik hissələrə bölmək lazım olduğunu öyrədir. Hekayənin sonunda Kamlumbağa Bilge duruşun yorumu isə uşaqlarda bədii fəsəfi psixoloji fikir yaradır. "Həyatta en büyük mutsuzluk sebebi boş durmaqdır".

Melike Günyüz'ün ədəbi yaradıcılığının uğuru onun hekayələrinin dilində və yazı üslubundadır. Olduqca sadə və düşündürücü olan bu mətnlər şeir dilinə yaxın olduğu səbəbi ilə uşaqlar tərəfindən rahat qavranılır.

Melike Günyüz uşaqları öz dünyası ilə tərk edərək, onlara həyatda gördükləri hər hadisə və məsələ ilə bağlı fikirlərini ifadə etmə imkanı verir. Nağılların sonunda uşaqlara verilən suallar böyük ideyaların davamıdır. Uşaqların asudə vaxtının dəyərini timsah timsalında dərk edə bilən müəllif oxucuları ilə birlikdə subaylıq problemini həll etməyə çalışır. Əslində bütün dünyanın problemi uşaqlıqdan başlayan zamana yanlış qiymət vermək deyil.

Müəllif bu hekayələri ilə böyük-kiçik həyat qayğılarından övladlarına vaxt ayıra bilməyən valideynlərə böyük kömək olur. Uşaqlar işə gecikən valideynləri gözləyərkən onları sevindirmək üçün kiçik əl işləri ilə sürpriz edə bilərlər.

Bu baxımdan Melike Günyüzün "Can sıxıntısı" adlı hekayəsi kifayət qədər maraqlıdır. Müəllif uşaqlarda heyvanların və oyuncaqların dili ilə maraqlı detallara incəliklə toxunur. Hekayə qarşılaşdığı hər hansı canlını uda bilən qorxulu timsah haqqındadır və bir səhər başqa yemək istəyir. Timsah gölün ətrafındakı dostlarından "Yaxınlıqda yaxşı yemək varmı?" – deyə soruşdu. Hekayədə timsahın dostlarından və digər personajlarından Telli Kapter maraqlı bir ifadə işlədir. "Əgər o, jurnalist olsaydı, bu barədə çox yaxşı məlumat verə bilərdi". Bəli, müəllif kiçik hekayəsində uşaqlarla münasibətində sosial medianı da unutmur. Melike Günyüz'ün "Səs yarışması", "Süslü çikolata", "Şarkıçı Kuki", "Üç küçük aslan" hekayələri sə maraqlı və ibrətamizdir. "Üç küçük aslan" hekayəsində yazıçı meşənin kralı olan aslanın üç balasının ərköyün davranışından, xüsusilə gecələr nərildəməyindən və bu səsin digər heyvanlara mənfi təsirindən söz açır. Kiçik bir hekayədə yazıçının balaca dostlarına ötürdüyü mesaj sağlamlıq baxımından çox önəmlidir: "Uykusuz kalan kumru, kunduz ve kurt yavruları aksileşmeye başlamışlar. Üstelik sağlıklı bir uyku uyumadıkları için büyümeleri de yavaşlamış". Daha sonra aslana şikayətə gələn kürt annenin davranışı isə uşaqlara bir örnək ola bilər: "Anneleri dayanamayıp sonunda Kral Aslan'ın huzuruna çıkmışlar. Korka korka başlamışlar konuşmaya: – Efendim ne kadar sağlıklı yavrularınız var, demiş kurt anne. Kral Aslan çok mutlu olmuş. – Efendim sesleri de pek bir gür, diye devam etmiş kunduz anne. Kral Aslan daha

da mutlu olmuş”. Melika Günyüz əsərlərini uşaqların mənəvi dünyasına, onların daxili dünyasına həsr edən çağdaş türk uşaq yazıçısıdır.

Sonda uşaqlar üçün yazdığım hekayələr kitabımdakı (Uşağin duası, 2020-ci il) bir ifadə ilə yekunlaşdırmaq istərdim: “Uşaq aləmi Günəş kimidir; işığı və istisi heç vaxt tükənmir...”

ÇOCUKLARIN KÜÇÜK ALEMİ VE MELİKE GÜNYÜZ'ÜN HİKAYELERİ

Doç. Dr. Ruhəngiz ALIYEVA[1]

Özet

Erzurum sözüyle senediylemedeniyetive abideleriyle her zaman önde gelen bir kültür şehri oldu.Türkiye'ninbu güzelve büyük memleketi olan Erzurum'da yetişmiş çok sayıdaseçkin yazarvardır ki hem Azerbaycan okuyucuları hem de başka şair, yazarlar tarafındanmerakla okunur, tahlil olunur. Bu çalışmanın konusu hikâyeleriniçocukların severekokuduğubenim de çok sevdiğim bir yazar,Melike Günyüz'dür.Günyüz, 1968 yılında Erzurum'da dünyaya gözlerini açar.BoğaziçiÜniversitesiTürk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun olur ve aynı bölümde yüksek lisansınıtamamlar. İstanbulÜniversitesi'nde de doktora öğrenimi görerek unvanını alır. 1994 yılından beri Erdem Yayınlarında editörlük ve yayın yönetmenliği yapmakta çocukedebiyatı üzerinde çalışmaktadır.

Melike Günyüzaynı zamanda yayıncılık ve çocuğayönelikbirçok projenin de danışmanlığınıyürütür.Eserleri yazarlara ve yayıncılara ilham kaynağı olur.Nitekim Günyüzbu çalışmalarıyla yılın en iyi yayınevi, en iyiresimli çocuk kitabıalanlarında bugünde yöneticisi olduğu yayınevine ödül kazandırır.Yazarın*TimsahTimsi*,*ÇilekliYoğurt*,*SütlüÇikolata*,*Küçük Aslan*,*Temsinin Can Sıkıntısı*,*Hiç Susmayan Cırcır Böceği*eserleri çocuklariçin hem bir markayaratır hem deörnektir."Diş ağrısı olmadan yaşamak ne güzel birşeydir" şeklinde tamamlanan*Timsah Temsi* hayvanların dilinden konuşmasıylaçocuklara sunulan bir *maslahat* gibidir.

Anahtar Kelimeler: Yayıncılık, çocuğa görelik, hayvanların dili, çocuk edebiyatı, *maslahat*.

LITTLE WORLD OF CHILDREN AND STORIES OF MELIKE GUNYUZ

AssociateProfessorRuhangiz ALIYEVA[1]

Abstract

Erzurum has alwaysbeen a leadingculturalcitywithitspromise, expression, civilizationandmonuments. Therearemanydistinguishedwriterswhogrewup in Erzurum, thisbeautifulandgreatcountry of Turkey, which is readandanalyzedwithinterestbybothAzerbaijanireadersandotherpoetsandwriters. Thesubject of thisstudy is an author, Melike Günyüz, whosestorieschildrenlovetoreadandwhom I loveverymuch. Günyüzopened his eyestotheworld in 1968 in Erzurum. ShegraduatedfromBogaziciUniversity, Department of Turkish Language andLiteratureandcompleted his master'sdegree in thesamedepartment. Shereceived herdoctoratedegree at IstanbulUniversity. She has beenworking as an editorandeditor-in-chief at Erdem Publishing since 1994 andworking on children'sliterature.

Melike Günyüz is alsotheconsultant of manyprojectsforpublishingandchildren. Herworksinspirewritersandpublishers. As a matter of fact, Günyüzwinsawardsforthebestpublishinghouse of theyearandthebestillustratedchildren'sbookforthepublishinghouse he is themanager of, withtheseworks. Theauthor'sworks of *Crocodile Temsi*, *StrawberryYogurt*, *MilkChocolate*, *LittleLion*, Boredom of Temsi, TheNeverQuietCricket, bothcreate a brandand set an exampleforchildren. Crocodile Temsi, which is completedwiththephrase "How nice it is tolivewithout a toothache", is like a *maslahat* offeredtochildrenbyspeakingthelanguage of animals.

[1]Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Nizami Gencevi Edebiyat Enstitüsü, aliyeva-72@mail.ru.
[1]SeniorResearchFellow of theInstitute of Literaturenamedafter Nizami Ganjavi of ANAS, Doctor of Philosophy in Philology, aliyeva-72@mail.ru.

Keywords: Publishing, suitableforchildren, language of animals, children'sliterature, *maslahat*.

Çoçuk edebiyatı yetişen nesillere vatana bağlılıq, sedakat, halkların dostluğu , çalışkanlık dostluk və yoldaşlık, düzlük və dürüstluk və doğruluq , özləri gibi yüksek ahlaki nitelikler manavi aşılamakdadır. Çocuk edebiyatı çoçukların yüreyinde nacib, asil duygular oyandıran eserlerle ışıklandırmalı, onların geleceğe dair gözel hayallarına arzularına kanat açmalıdır. Çoçuk edebiyyatı çoçukları zəngin bir manevi və estetik zevke sahip bir insan olaraq yetişdirmelidir.Çoçuk edebiyatı bəşəriyyətin yarattığı tüm maddi və manevi zenginliklerini yeni nesle oyretmeli ve onların bu servetin varisi kibi terbiyye etməli və yetişdirmelidir.Çoçuk edebiyyatı exlaqi ve eğitici çeriğin yani sıra kenfine has bir konusu , fikri dili ve uslubu vardır. Kısa olaraq deyilenlere esasen çocuk edebiyatının şu tarıfini yapmak mümkündür: Okurlarının yaş özelliklerini dikkate alan çocuk edebiyatı, sadece ahlaki ve eğitici bir içeriğe sahip olmayıp, kendine has bir konusu, fikri, vardır.

Erzurum her zaman sözu ile, seneti ile medeniyyeti ile, abideleri ile hemişe önde olub.Türkiyenin gözel böyük memleketi olan Erzurumun çok sayılıb secilen yazarları vardir. Azerbaycan oxuyucuları ve basqa sair , yazıçılar terefinden merakla okunur ve tehlil olunur. Bu gün söhbet cok sevdiyim yazar ,çoçukların sevimlisi, hekayelerini seve –seve oxudukları Melike Günyüzdur . 1968 ci yılında Erzurumda dünyaya göz açmıştır. Bogazici Universitesi Turk Dili ve Edebiyatdan mezun olmuşdur. Aynı bölümde yüksek lisans yapan Melike Günyüz doktoraını ise Istanbul Universitesinde tamamlamıstır. 1994 yılından Erdem Yayınlarında edetörlük ve yayın yönetmenliği yapmaqda coçuk masalları üzürinde çalışır.

Melike Hanım'ın çocuk şiirlerinin özelliği, değişmeyen imgelere sahip olmamıza rağmen, yazarın bu imgeler sistemini geçmişin yeni bir birliği biçiminde yaratmasıdır. Bilim adamı olan Melike Hanım Çocuklarının şiirlerine yansıyan harika bir pedagojik deneyime sahiptir. Melike Günyüz'ün 30 kadar küçük kitabı yayınlandı. Bu hikayeler ilginç bir konuya ve renkli bir temaya sahip. Bu hikayeler ilginç bir konuya ve renkli bir temaya sahip Melike Günyüz yayıncılık ve coçuğa yonelik bir cok projenin danısmanlığını yürütdü. Eserleri yazarlara ve yayıncılara ilham kaynağı oldu. Melike Günyüz yılın en iyi yayın evi ,iyi resimli coçuk kitabı alanlarında bu günde yönetçi olduğu yayınevine odul kazandırdı. Onun Timsah , Timsi , Cilekli yogurt, Sutlu cikolata, Kucuk Aslan ,Temsinin-can sıkıntısı, Hıc susmayan Cır cır boceyı eserleri coçuklar uçün hem maraq doğurur hemde bir ornek oluyor. Timsah Temisinın eserinde “Diş ağrısı olmadan yaşamak ne güzel birşeydir” tamamlanan küçücük bir eser heyvanların dilinde konuşma çocuklara bir meslehet kimidir. Mülike Günyüzün hikayeleri güzel hissler aşılamağa, gözel duyğular yaratmağa, dostluqda sedaqetli olmağa çağırışdırır. Onun bu hekayesi birlik ve beraberlik kimi hissler önem daşıyır. “ Hikaye bele başlayır. Timsa Temsi yuxudan diş ağrısı ile oyanır. Ne etmek lazımdır deye düşünür ve diş ağrısın sakitleşdiren bitkilerden bele istifade edir. Amma diş ağrısı kesmir. Dostları here bir meslehet edir. Dostunun kömeyine tısbağa gelir. Tısbağa meslehet edir ki, Timsah ağzını geniş açsın. Ve o timsahın dişlerindek daşları temizleyir. Ve başa salır ki, o denizde balıqları udarken daşları da udur ve daşlar da onun dişlerinin arasına girir.(1)

Yazar çoçuklara hem dostluqda möhkem olmağı tapşırır. Hem de diş ağrısı zamanı bitkilerden de istifade etmek olar mesajını verir. Diş aralarını temiz saxlamaq diş ağrıdan qurtarmaq demekdir fikrini de uşaqlara telqin edir. Mülike Günyüzün hikayeleri güzel hissler aşılamağa, gözel duyğular yaratmağa, dostluqda sedaqetli olmağa çağırışdırır. Onu bir hekayesi de “Timsah Temsi” adlanır. Hekayede birlik ve beraberlik kimi hissler önem daşıyır. Hikaye bele başlayır. Timsa Temsi yuxudan diş ağrısı ile oyanır. Ne etmek lazımdır deye düşünür ve diş ağrısın sakitleşdiren bitkilerden bele istifade edir. Amma diş ağrısı kesmir. Dostları here bir meslehet edir. Dostunun kömeyine tısbağa gelir. Tısbağa meslehet edir ki, Timsah ağzını geniş açsın. Ve o timsahın dişlerindek daşları temizleyir. Ve başa salır ki, o denizde balıqları udarken daşları da udur ve daşlar da onun dişlerinin arasına girir.

Yazar çoçuklara hem dostluqda möhkem olmağı tapşırır. Hem de diş ağrısı zamanı bitkilerden de istifade etmek olar mesajını verir. Diş aralarını temiz saxlamaq diş ağrıdan qurtarmaq demekdir fikrini de uşaqlara telqin edir.

Süslü Çicolata maraqlı hekayelerinden biridir. Çox iddiacı olduğu üçün sonradan problem, sorum yaşayır. Ortada gerçekten çok önemli bir sorun var. Süslü Çikolata eskisi gibi yemek yiyemiyor. Zavall› Süslü, kamış olmadan su bile içemiyor.

Melike Günyüz'ün " Çiyelekli Yoğurt", "Pamuk Qarğa", "Yuxu Qız", "Kiçik Ulduz" hekayeleri maraq doğurur. "Çiyelikli yoğurt" hekayesinde müellif iki qardaşın bir-birine olan bağlılığından ve kiçik qardaşın tek qalınca darıxmağından, öz dünyasına uyğun resm çekmesinden behs edir. Büyük qardaşın ismi Alperen , kiçik qardaşın ismi ise Emredir. Büyük kardeş mektebe gedir. Ona göre de kiçik kardeşe zaman ayıra bilmir. Emre bütün günü mutfağa gedib- gelir. Ve bir gün o qardaşının otağından rengli kitab gördü. Bu şekiller içerisinde ciyelekli yoğurta rast geldi. O mutfağa gedib, ancaq anası orada yox idi. Orada annanesinin yuyub boşqaba yığdığı çiyeleyi gördü. Yaxınlaşınca boşqab çevrildi, bütün çiyelekler ortalığa sepelendi. Bunu gören Emre çiyelekleri resmdeki yoğurta sürterek yemeye başladı. Ele bu zaman anaannesi mutfağa girib Emreciyim ne edeceyini sorur;

--"Çiyelekli yoğurt yeyirem"- cavab verir.

Anaannesi Emrenin bu cavabına qehqehelerle gülerek sonra böyüyende ona göstermek üçün şeklini çekdi. Bu şekil indi Emrenin otağında asılı durur" (2)

Müellifin terbiye edici hikayelerinden en kiymetlisi "Üç küçük aslan" hikayesidir. Adından malumdurki, hekayede üç aslan balasından söhbet açılıyor. Aslan yavruları kükremeleri ve onların sesi bütün ormana yayılarmış. Onlar Kral aslanın yavruları olduğu üçün heç kimse onlara bir söz deye bilmez, onların ses –küylerinden yata bilmediklerini deye bilmezlermiş. Qumru quşları, bülbüller onların sesinden berk esebleşermişler. Ne etsinler-deye qumru quşları, qurd ve quduz özlerinden sual edermişler. Nehayet bir gün onlar yığışıb Kral aslana şikayete gedirler.

"Efendim ne qeder sağlıklı yavrularınız var" dedi ana qurd.

Kral aslan çox mutlu olmuşdu.

"Efendim sesleri de çox gurdu" demişdi ana qurd.

Kral aslan daha da xoşbext olmuşdu.

-"Efendim bizim yavrular bu sesden yata bilmirler" ana qumru sön cümlesinin bitirmişdi"(3)

Daxilinde kral aslan bu sözlerden kızsa da üze vurmamışdı. Bele düşünmüşdü ki, bir Kral aslan kimi özünü temkinli aparmalı ormandakılara bir ders vermelidir. Kral aslan qurdun, qumrunun yavrularını evine misafir çağırmış ve onlara başa salmağa çalışmışdır ki, onlar evvelce dost olmalı ve bir-birilerinin sehvlerini görüb onu yumşaq şekilde aradan qaldıra bilerler. Kurt, kunduz ve kumru yavruları, aslan kükremelerini tanımışlar. Geceleri kükrediklerinde kendilerine selam gönderdiklerini anlamışlar. Birlikde gün keçirdenden sonra öz hereketlerini götür-qoy edib eledikleri yanlışlıqları aradan qaldırmışlar. Müellif burada Kral aslan vasitesi ile en böyük terbiyeni tekce çoçuklara deyil böyüklere de bir mesajdır.Kicik oxucuların yaş xususiyyətlərini nəzərə alan usaq ədəbiyyatı əxlaqə tərbiyəvi məzmunu ilə bərabər , həmcinin ozunəməxsus movzu ideya , dil uslub xususiyyətlərinə də malikdir.

Çocuk edebiyatı, estetik güzelliğinin yanı sıra derin bir bilişsel değere sahiptir. Bir milleti diğer milletle birleştiren sadece ekonomik ve politik faktörler değil, aynı zamanda ahlaki faktörlerdir. Kardeşlik ve akrabalık, manevi yakınlığın sonucudur. İnsanların birbirini tanıması bu anlamda çocuk edebiyatının büyük rolü olmuştur.

İstifade edilmiş edebiyyat

1. "Meleyke Günyüzün Hayatı", İnternet resusları.

2. Melike Günyüz, "Çiyelekli yoğurt", İstanbul, 2021

3. Melike Günyüz"Üç aslan", İstanbul, 2017

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN *GÜVERCİN TOPLANTISI* ADLI HİKÂYESİNE EKOELEŞTİREL BİR BAKIŞ

Doç. Dr. Soner SAĞLAM[1]

Özet

Edebiyatla çevre arasındaki ilişkiyi inceleyen ekoeleştiri, insanı doğadan ayrı tutmayan bir bakış açısıyla çevresel sorunları ele alarak bireyde ekoeleştirel bilinç oluşturmayı amaçlamaktadır. Çocuk edebiyatı misyonu olan bir edebiyattır. Çocuğa görelik ilkesi doğrultusunda yazarlar ve çizeler çocuklara evrensel ve millî değerleri duyumsatabilirler. Çevresel sorunlar günümüz dünyasının en büyük problemlerinden biridir. Bu bağlamda bir toplumun geleceğini oluşturan çocukların çevresel bir bilince sahip olarak yetişmeleri, ve bir birey olarak çevresine karşı sorumluluk hissederek büyümesi tüm insanlığın en büyük temennisidir. Melike Günyüz'ün *Güvercin Toplantısı* adlı eseri, çevre sorunlarına ışık tutarken insanoğlunun doğa ile ilişkilerini sorgulatmayı hedefler. Derin ekolojiye göre doğa ile sürdürülebilir ve sağlıklı bir ilişki kurmanın temellinde yatan ve insan-doğa ayrımı yapmayan bütünsel bakış açısı Günyüz'ün de vermek istediği temel mesajlardan biridir.

Melike Günyüz, *Güvercin Toplantısı* adlı eserinde çocuk okurlara içinde yaşadıkları dünyaya karşı bir çevre bilinci aşılamak ister. Yazar, söz konusu eserde şehirde giderek artan yapılaşmanın ardından yaşam alanları neredeyse kalmayan güvercinlerin yaşadığı sorunlara değinmiştir. Günyüz, eserinde insan merkezci bakış açısının doğaya verdiği tahribatı göstermeye çalışırken okurun, insanın çevreye karşı temel sorumlulukları üzerine de düşündürmeyi amaçlayarak doğa-merkezci bir etik anlayış ortaya koymaktadır.

Bildiride ekoeleştirinin çocuk edebiyatı olan ilişkisi ve önemi üzerinde durulacak ve Güvercin Toplantısı adlı eser bu yönüyle değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Melike Günyüz, hikaye, ekoeleştiri, çevre ve insan.

TO MELIKE GUNYUZ'S STORY TITLED "PIGEON MEETING" AN ECOCRITICAL LOOK

Abstract

Ecocriticism, which examines the relationship between literature and the environment, aims to create an ecocritical consciousness in the individual by addressing environmental problems from a perspective that does not separate people from nature. Children's literature is a literature with a mission. In line with the principle of "suitability for the child", writers and illustrators can make children feel universal and national values. Environmental problems are one of the biggest problems of today's world. In this context, it is the greatest wish of all humanity that children, who form the future of a society, grow up with an environmental consciousness and grow up as individuals with a sense of responsibility towards their environment. Melike Günyüz's work "Pigeon Meeting" aims to make people question their relationship with nature while shedding light on environmental problems. According to deep ecology, the holistic perspective that underlies establishing a sustainable and healthy relationship with nature and does not discriminate between humans and nature is one of the main messages Günyüz would like to convey.

[1]Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, soner.saglam@gmail.com

Melike Günyüz, in her work "Pigeon Meeting", wants to instill an environmental awareness in child readers towards the world they live in. In the aforementioned work, the author mentioned the problems experienced by pigeons, whose living spaces are almost left after the increasing construction in the city. While trying to show the destruction caused by the anthropocentric perspective in her work, Günyüz reveals a nature-centered ethical understanding by aiming to make the reader think about the basic responsibilities of human beings towards the environment.

In the paper, the relationship and importance of ecocriticism with children's literature will be emphasized and the work called "Pigeon Meeting" will be evaluated from this aspect.

Keywords: Melike Günyüz, story, ecocriticism, environment and human.

Giriş:

Eko-Eleştiri ve Edebiyat

Eko-eleştiri, 1990'lı yılların başlarından itibaren akademik bir disiplin olarak kabul görülmektedir. İlk çalışmaların Amerikan üniversitelerinde yapıldığı eko eleştir, zamanla tüm dünyada tanınır hale gelmiş, günümüzde ise derin ekoloji ile birlikte modern ekoloji, fizik, biyoloji, kimya gibi temel doğa bilimleri ile sosyal bilimlerde ve edebiyat çalışmalarını birleştiren disiplinler arası bir bilim dalı olma özelliği kazanan önemli bir edebiyat eleştiri ve kuramıdır (Poermann 2012, 21).

Eko-eleştirel yaklaşımda, bütün canlılar ekosistemin bir parçasıdır ve hiçbirinin diğerleri üzerinde tahakküm kurma hakkına sahip değildir. Daha yalın bir ifadeyle özellikle Rönesans döneminden itibaren modern insanın tabiata karşı kendini üstün görmesine karşı çıkan eko-eleştiriye göre, insanın diğer canlılar karşısında bir imtiyazı bulunmamaktadır.

Bilindiği üzere ekosistem içerisinde binlerce canlı yaşamakta ve bu canlıların birbirleriyle sıkı sıkıya bir ilişkisi bulunmaktadır. İşte eko-eleştiri bu noktada "insan merkezli" düşünce biçimlerine karşı çıkarak insan-tabiat merkezli bir yaklaşımı benimsemektedir. Aydınlanma döneminden itibaren insanoğlu sanayileşme devrimi ve ardından teknolojik gelişmeler ile doğaya karşı büyük bir yıkım başlatmış ve maalesef kendi çıkarını düşünerek tabiata yaklaşmıştır. 21. yüzyılın ortalarından itibaren çevresel örgütler çeşitli yollarla tabiatın uğradığı zararları dile getirmiştir. Bu bakımdan eke-eleştiri, bozulan ekolojik dengelerin sosyal ve kültürel sonuçlarını sosyo-kültürel açıdan incelemektedir.

Bir edebiyat kuramı olarak eko-eleştiri, edebiyatla fiziksel çevrenin arasındaki ilişkinin incelenemesidir. Bu bakımdan eko-eleştiri, okurda tabiata karşı bir bilinç oluşturma amacı taşımaktadır. Bir başka ifadeyle eko-eleştiri, yaşadığımız çevrenin sadece insan ve onun sonu gelmez hırslarından müteşekkil olmadığı gerçeğine vurgu yaparak insanın insan olmayanla olan ilişkisinde "insanı" eleştirinin öznesi yapmıştır. Böylece eko-eleştiri edebi çalışmalara yeryüzü merkezli bir yaklaşım getirmiştir.

İnceleme

Güvercin Toplantısı adlı hikâye üzerine değerlendirme yapmadan önce eserin kısa bir özetini vermenin uygun olacağı kanaatindeyiz. Eserin özeti şöyledir: *Güvercinler bir araya gelir ve en yaşlı olanları şehrin giderek büyüdüğünü, ağaçların hızla kesilip yerine devasa binaların dikildiğini, bunların neticesinde de güvercinlerin hem barınak hem de yiyecek sıkıntısı çekmeye başladığını dile getirir. Herkesin bu duruma karşı bir çözüm düşünmesini isterler. Genç güvercinler göç etmekten veya insanlara savaş açmaktan söz eder. Yaşlı güvercin şehirde güvercinleri seven insanlar olduğunu biliyordu ve eğer onları bu konuda harekete geçirirsek bu sorunun üstesinden gelinebileceğini düşündü. Bunun için kendisine yem veren kadına bu durumu anlatmaya çalıştı. Her gün balkonuna kondu. Sıcakta, soğukta, yağmurda… hiç vazgeçmedi yaşlı güvercin. Güvercinleri çok seven kadın, onlara bir iyilik yapmak ister ve belediye başkanı ile konuşarak onların barınmaları için güvercin evleri yaptırılmasını talep eder. Hemen çalışmalara başlayan başkan, güvercinlere çok*

güzel evler yaptırır ve böylece güvercinlerin barınma ve yiyecek problemi sona erer. Yaşlı güvercin kadına teşekkür etmek için dedesinden kalma bereket tüyünü kadına hediye eder.

Hikâyeyi incelerken şu soruları sorarak ilerledik:

Bu hikâyede doğa nasıl temsil edilmiştir?

Bu hikâyenin olay örgüsünde fiziksel çevrenin rolü nedir?

Hangi şekillerde çevre krizi esere yansımıştır?

Bu sorular ile insan ve insan olmayan arasındaki bağlantı ve ilişki ağını tespit etmeye çalıştık ve şu sonuçlara ulaştık:

Güvercin Toplantısı, ekolojik sorunlara dair güçlü bir algı içermektedir. Tabiat, eserin merkezinde yer almaktadır. Fiziksel çevre olay örgüsünün oluşumunda öneli bir işleve sahiptir. Eserdeki temel çatışma güvercinler ile çevreyi tahrip eden insan arasında yaşanmaktadır. Eserin başında olumsuz olarak anlatılan fiziksel çevre gelişen olay örgüsünde olumlu bir yöne doğru evrilmiştir.

Eserde ekolojik tahribatın maddi bağlamı şehirde giderek artan binalaşma ile verilmiştir. İnsanların kendi ihtiyaçları için ağaçları kesip yerlerine binalar yapmaları aynı yerde yaşadıkları güvercinler için yaşamsal bir krize neden olmuştur. Bunun temel nedeni insanın, yaşadığı çevreye benmerkezci bir anlayışla yaklaşmasıdır. Güvercinlerin içinde bulunduğu durum ile bu çevre krizi okura duyumsatılmıştır.

Melike Günyüz, *Güvercin Toplantısı* adlı eserinde çocuk okurlara içinde yaşadıkları dünyaya karşı bir çevre bilinci aşılamak ister. Yazar, söz konusu eserde şehirde giderek artan yapılaşmanın ardından yaşam alanları neredeyse kalmayan güvercinlerin yaşadığı sorunlara değinir.

Günyüz, eserinde insan merkezci bakış açısının doğaya verdiği tahribatı göstermeye çalışırken okurun, insanın çevreye karşı temel sorumlulukları üzerine de düşündürmeyi amaçlayarak doğa-merkezci bir etik anlayış ortaya koymaktadır.

Sonuç

Günyüz, *Güvercin Toplantısı* adlı eserinde insanın, doğada yaşamını paylaştığı her canlıya karşı saygı duyması gerektiğine dikkat çekmiş ve insanlığı da çevresel etik değerlere bağlı olmaya davet etmiştir. Güvercinleri seven ve onlara iyilik yapmak isteyen bir kadın kahraman üzerinden okurunda çevre bilinci oluşturmaya çalışmıştır.

KAYNAKÇA

Günyüz, M. (2021). Güvercin Toplantısı, Erdem Yay.

Oppermann, Serpil (2012). Ekoeleştiri: Çevre ve Edebiyat, Phoenix Yay.

MELİKE GÜNYÜZ HİKÂYELERİNİN ÇOCUKLARIN DÜŞÜNCE HAYATININ BAŞLANGICINDAKİ ANLAMI

Doç. Dr. Zakire ALIYEVA[1]

Özet

Çocuk edebiyatı, her şeyden önce çocukların ahlaki, entelektüel ve estetik gelişimine odaklanmalıdır. Çocuğun zihnini ve hayal gücünü besleyen, yeni dünyalar, imgeler ve davranış kalıpları açan, bireyin ruhsal gelişimi için güçlü bir araç olan çocuk edebiyatıdır. Çocuk psikolojisi, pedagoji alanında da kalemini sınayan tanınmış çocuk yazarı, araştırıcı Melike Günyüz'ün yazdığı eserler ne öğretiyor? Çocuklar için yazanlar çocuk dilinde konuşmalıdır. Burada gerçek özel bir türdür - ahlaki saflığı ve fikirlerin bütünlüğü ile kurgunun ikna ediciliğini ifade eden kurgudur. Sadece bu durumda, bir çocuk için yazılan eser asıl görevini yerine getirebilir - eğitimli bir insan yetiştirmek. Bir yazar için "Çocuklar için nasıl yazılır?" sorusu aslında çocukla nasıl iletişim kurulacağı meselesidir. Bu doğrultuda Melike Günyüz yazar olarak çocuklarla olan manevi bağını kurmayı başarmıştır.

Yazar, çocuğun zihnine ve kalbine ulaşan bir imaj yaratmayı ne kadar başarılı olursa, olayın tasviri mümkün olduğu kadar spesifik olursa, küçük bir çocuğun dikkat çekmesi o kadar kolay olur. Çocuk edebiyatı en başından beri insani değerlere dayanır ve iyi ile kötüyü, doğru ile yanlışı ayırt etmeyi öğretir. Melike Günyüz, toplumun ve dönemin toplumsal sorunlarından uzak durmamakta, bireysel sanatsal üslubu dönemin üslubuna tekabül etmektedir. “Peli Spor Şenliği”'nde uçması engellenen bir kuş, “Pamuk Kargası”'nda beyaz bir karga, “Tombalak Fil'in Sabah Sporu”'nda şişman bir fil yavrusu bu hikâyelerin olay örgüsünün merkezindeki toplumsal sorunlara bağlıdır.

Dış dünyayla temastan korkan çocuklara temel tavsiye, korkularını yenerek sıradan toplumla bütünleşmeye çalışmaktır. Psikologlar, engelli çocukların, başkalarıyla yanlış veya önyargılı tepkilerle yüzleşmekten doğal ve haklı bir korku içinde yaşadıklarını söylüyorlar. Onlara göre toplumdaki havayı değiştirmenin ve daha hoşgörülü hale getirmenin tek yolu bilgiyi yaymaktır. Akıllı, zeki, cesur karakterleriyle çocukların en sevdiği görseller burada, çocuk hikâyelerinde. Keloğlan'ın dedesinin kitabı ve kitabın arkasındaki sihirli haritayla zenginleştirdiği yolculuğu, manevi dünyasını zenginleştirir. Melike Günüz, çocuklara çevrelerindeki bu tür durumlarda nasıl davranmaları gerektiğini çok açık, basit ve görsel olarak çekici bir şekilde anlatıyor.

Anahtar kelimeler: Melike Günyüz, Çocuk edebiyatı, çocuk psikolojisi, çocuk kişiliği, sosyal beceriler.

THE MEANING OF MELIKE GUNYUZ STORIES AT THE BEGINNING OF CHILDREN'S THINKİNG LIFE

Philology DoctorZakire ALIYEVA[2]

SUMMARY

Children's literature should focus above all on the moral, intellectual and aesthetic development of children. It is children's literature that nourishes the mind and imagination of the child, opens new worlds, images and behavior patterns, and is a powerful tool for the spiritual development of the individual. What do Melike Günyüz's works teach children? Those who write for children should speak in children's language.

[1]Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Nizami Gencevi Edebiyat Enstitüsü, zakiraalieva@rambler.ru
[2]Azerbaijan National Academy of Sciences Nizami Gencevi Literature Institute, zakiraalieva@rambler.ru

Here, truth is a special kind - fiction, which expresses the moral purity and integrity of ideas and the persuasiveness of fiction. Only in this case, the work written for a child can fulfill its main task - to raise an educated person. For a writer "How to write for children?" The question is actually how to communicate with the child. In this direction, Melike Günyüz succeeded in establishing her spiritual bond with children as a writer.

Children's literature is based on human values from the very beginning and teaches to distinguish between good and bad, right and wrong. Melike Günyüz does not stay away from the social problems of the society and the period, and her individual artistic style corresponds to the style of the period. A bird that was prevented from flying in “Peli Sports Festival”, a white crow in “Cotton Crow”, and a fat elephant calf in “Morning Sport of the Loggy Elephant” are connected to the social problems at the center of the plot of these stories.

Children's favorite visuals with their smart, clever and brave characters are here, in children's stories. Keloğlan's journey enriched by his grandfather's book and the magic map behind the book enriches his spiritual world. Melike Günüz explains to children in a very clear, simple and visually appealing way how they should behave in such situations around them.

Keywords: Melike Günyüz, Children's literature, child psychology, child personality, social skills.

Giriş

Çocuk edebiyatı, her şeyden önce çocukların ahlaki, entelektüel ve estetik gelişimine odaklanmalıdır. Çocuğun zihnini ve hayal gücünü besleyen yeni dünyalar, imgeler ve davranış kalıpları açan, bireyin ruhsal gelişimi için güçlü bir araç olan çocuk edebiyatıdır. Çocuk psikolojisi, pedagoji alanında da kalemini sınayan tanınmış çocuk yazarı, çocuk edebiyatı araştırmacısı Melike Günyüz'ün yazdığı eserler ne öğretiyor?

Küçük yaşlardan itibaren çocuklara okuma yazmayı, dişlerini düzgün fırçalamayı ve ayakkabı bağcıklarını bağlamayı öğretiyoruz. Ancak onlara günlük yaşamlarında doğal olmayı ve çevre dostu olmayı da öğretebiliriz. Melike Günyüz'ün çocuk kitapları bu konuda çocuklara yardımcı olacaktır. Melike Günyüz'ün öyküleri küçük çocuklara yönelik olsa da son derece bilgilendirici bir öğretim yöntemidir. Melike Günyüz'ün masallarındaki bilgiler, çocukların gelecekle ilgili imajlarını oluşturmalarında en büyük yardımcıdır. Yazarın küçük çocuklara yönelik, renkli illüstrasyonlarla süslenmiş kitapçıkları, bilinçli bir aydınlanma, sosyal hayata uyum vb. amaçlara yöneliktir. Bakıma muhtaç çocuklar, onları ileride karşılaşabilecekleri zorluklardan, sorunlardan ve olaylardan koruyan renkli "şemsiyeler" gibidir.

Melike Günyüz'ün düzyazılarının netliği ile öne çıkan öykülerinin daha da önemli bir yönü, çocuklarla iletişimin güzelliğini keşfetmesidir. Bu güzellik, çocuğun kişiliğini ve sosyal becerilerini, büyümesini ve gelişmesini uyarır.

Yazar aslında bilimsel verilere dayalı güncel bilgileri erişilebilir bir formatta sunar. Bilgiler heyecan verici ve eğlenceli bir şekilde sunulur - bu, çocukların konuya olan ilgisini arttırır. Yazar kendi belagati ile hikâyelerine kattığı bu fikirleri görselleştirebilmektedir.

Hümanist yazar, hayat gerçekleri ve manevi saflık

Küçük çocukların kitapta yazılan her şeye kayıtsız şartsız inandıkları bilinmektedir ve bu inanç her hangi yazarın görevini son derece sorumlu kılmaktadır. Çocuklar için yazılanlar okuyucuyla çocuk dilinde konuşmalıdır, ancak burada gerçek özel bir türdür - ahlaki saflığı ve fikirlerin bütünlüğü ile kurgunun ikna ediciliğini ifade eden kurgudur. Sadece bu durumda, bir çocuk için yazılan eser asıl görevini yerine getirebilir - eğitimli bir insan yetiştirmek. Bir yazar için "Çocuklar için nasıl yazılır?" sorusu aslında çocukla nasıl iletişim kurulacağı meselesidir. Bu doğrultuda Melike Günyüz yetişkin yazar olarak çocuklarla olan manevi bağını kurmayı başarmıştır.

Hümanist yazarın eserlerinde çevresindekilere, tüm canlılara karşı hakiki bir insan duygusu, insani edep ve sevgi bilgisi, insan onuru duygusu ve onu savunma isteği vardır. Hikâyelerinin her

birinde, olaylar, çocuğun ruhunun, duygularının ve deneyimlerinin dünyasına ve psikolojisine nüfuz eden en iyi bilgi ve anlayışla anlatılmaktadır.

Yetişkinler veya çocuklar için bir kitaptaki en önemli şey sanatsal görüntüdür. Yazar, çocuğun zihnine ve kalbine ulaşan bir imaj yaratmayı ne kadar başarılı olursa, olayın tasviri mümkün olduğu kadar spesifik olursa, küçük bir çocuğun dikkat çekmesi o kadar kolay olur. Çocuk edebiyatı en başından beri insani değerlere dayanır ve iyi ile kötüyü, doğru ile yanlışı ayırt etmeyi öğretir. Aynı zamanda Melike Günyüz, toplumun ve dönemin toplumsal sorunlarından uzak durmamakta, bireysel sanatsal üslubu dönemin üslubuna tekabül etmektedir. "Peli Spor Şenliği"'nde uçması engellenen bir kuş, "Pamuk Kargası"'nda beyaz bir karga, "Tombalak Fil'in Sabah Sporu"'nda şişman bir fil yavrusu bu hikâyelerin olay örgüsünün merkezindeki toplumsal sorunlara bağlıdır.

"Peli spor şöleninde" - Bu nedenle Melike Günyüz'ün bu öyküsünün ana karakteri, bir kaza sonucu uçması engellenen bir kuş olmasına rağmen, toplumun ana odak noktası etrafındaki tutumudur. Özellikle bu topluluk, çocuğu çevreleyen insanlardan, öğretmenlerden ve eğitimcilerden oluşur. Farklı durumlarda engelli çocuklar, arkadaşları ve akrabaları ile iletişimi keserek aile ortamından soyutlanmaktadır. Uçması engellenen Kiseli Peli bu duruma düştü. Ve derse gitmek istemiyor. Hikâyeyi bir olay örgüsü takip eder.

"Pamuk karga" hikâyesinde yaşananlar Tombish'in şu sözleriyle anlatılır: Akşama kadar, "Gak gak! Gak gak! " Sen bir beyannamesin! Kendimi tanıtmayı unuttum. Kargaların bodrumunda yaşıyorum. Ben serçelerin en küçük oğluyum. Adım Tombiş. Kocaman Çınar amcanın dallarında yaşıyoruz. Biz, kardan adamlar, ilkbaharda gelen kırlangıçlar... Hep beraberiz." Ama burada herkesi şaşırtan beyaz bir karga var.

Bay Karga gergin bir şekilde sordu.

- Söyle Çınar Amca, hiç beyaz karga olur mu?

- Belki bu yüzden. Tanrı'nın işine karışmayacak mısınız? Farklılık güzel bir şey, dedi sadece.

Uçması engellenen Kiseli Peli de, farklı renkte beyaz karganın da problemi aslında aynı.

Unutulmamalı ki, farklılık, engellilik geçmişte de çocuk edebiyatının odak noktası olmuştur, ancak bugün bu terimle başka bir dilde çalışmayı öğreniyoruz. Örneğin, saygının merhametten daha iyi olduğunu ve bu tür insanları damgalamanın yalnızca etik değil, aynı zamanda doğal olmadığını açıklamamız gereken yalnızca bir terminoloji meselesi değil, aynı zamanda yeni ilkeler meselesidir.

Psikologlar, bundan kaçınmak için özel davranışsal taktiklere ihtiyaç olduğunu söylüyorlar. Dış dünyayla temastan korkan çocuklara temel tavsiye, korkularını yenerek sıradan toplumla bütünleşmeye çalışmaktır. Psikologlar, tüm engelli çocukların, başkalarıyla agresif, yanlış veya önyargılı tepkilerle yüzleşmekten doğal ve haklı bir korku içinde yaşadıklarını söylüyorlar. Onlara göre toplumdaki havayı değiştirmenin ve daha hoşgörülü hale getirmenin tek yolu bilgiyi yaymaktır. Melike Günüz, çocuklara çevrelerindeki bu tür durumlarda nasıl davranmaları gerektiğini çok açık, basit ve görsel olarak çekici bir şekilde anlatıyor.

"Tombalak filin sabah sporu" - Tombalak, "Ben şişman bir hayvanım, senin gibi davranamam" diye yanıtladı. Şişman olduğun için değil, kanatların olmadığı için bizim gibi dans edemezsiniz, dedi Bay Turna. Senin vücudun bizimkinden farklı. Vücut yapınıza göre hareket etmelisiniz.

Hayvan kitapları çocuklara şefkat, sorumluluk ve nezaket becerilerini öğretir. Ve aynı zamanda, insanların topluluktaki sorunları en basit şekilde tartışmasına yardımcı olur. Duygular, yaşayan insan benzeri karakterlerin özlemleri ve eylemlerinin sonuçları, böyle bir sohbette yetişkin dünyasından faydalı düşünceler ve kurallar için mükemmel örnekler haline gelir.

"Güvercin toplantısı" – "Bütün güvercinler toplandı. En yaşlı konuşmaya başladı. Toplantının konusunu anlattı. Yaşadıkları şehir her geçen gün büyüyordu... Ağaçlar hızla kesiliyor, yerlerine eski binalar dikiliyordu. Güvercinler kalacak yer bulamadılar ve yemek yiyemediler... "- Bugün dünyanın birçok büyük şehrinde bu tablo görülebiliyor. İnsanlar gibi, hem yerli hem de vahşi olanı korumaya

ihtiyaç vardır. Güvercinlerin bir araya gelip çözüm bulma çabaları, yaşlı güvercinin karda ve yağmurda sorunu belli bir şekilde açıklamaya çalışması vb. güzel örneklerdir.

“Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor” - Şıpır ve Vızır arasındaki dostluktan bahseder. Geceleri birlikte nilüfer yaprağına yaslanan arkadaşların ve Yılan'ın neşesi bir tuhaf görünüyor: “Böyle bir dostluk var mı? Bir kırlangıçla hiç arkadaş mıyım?” Sonunda Vızır'ı görmeyen Şıpır üzülür. Kaplumbağa ona üzülmemesini tavsiye eder. Vızır'ı tanıdığın için mutlu olmalısın. "Artık anlatacak bir hikâyen var. Ve her zaman hatırlayacağın bir arkadaşın var”

“Arkadaşımı tanırım” - Çocukların sürekli başkalarının sözlerine yalan söylememesinin, güvenmeyi ve samimi olmayı öğrenmesinin önemli olduğunu anlar. O zaman rol model olduğunuz çocuklar da aynısını yapacaktır. Canlı yalan detektörü rolünü oynamaya çalışmayın ve arkadaşlarınızı her şeyde yakalayın. Onlara güvenin, gerçeği öğrenmeden acele karar vermeyin. Çocuk arkadaşlarıyla iyi iletişim kuruyorsa ve ailesine güveniyorsa yalan söylemesi için bir sebep yok. Aslında bu küçük görünen sorun, gelecekte diplomatik bir anlamın temeli olacaktır. Arkadaşlarınızı iyi tanıyın ve onlara güvenin konusunda.

“Hiç susmayan cır-cır böceği” – Bütün hayvanlar sinirliydi... Uyuma ve dinlenme vakti geldiğinde susamayan Cırcır böcekleri yüzünden uyuyamadılar. Ama sonunda o Telli Kopter ile Kriketlerin, Cırcırların yuvalarında annelerini bekleyen yavru kargaları eğlendirdiğini görürler ve onlar için şarkılarını söylerler... Cır cır cır cır... Hikâyeden çıkan ana sonuç şudur: Yine gerçeği öğrenmeden acele karar vermemek...

Herhangi bir kafa karıştıran durumda, olayı yaşayanlara ne olduğunu sormak, onlardan gerçeği öğrenmek doğru davranıştır. "Temsi'nin su yarışması"nda da söylendiği gibi: kıssada olduğu gibi bazen gördüklerimizi yanlış anlayabiliriz.

"Timsah Temsi'nin Sıkıntısı" hikâyesinin nihai sonucu: Temsi'nin mutsuzluğunun nedeni aylaklıktır. Elbette bu herkesin başına gelebilir: "Bazen sıkılıyoruz, hiçbir şey yapmak istemiyoruz." Böyle durumlarda çevremizdeki sevdiğimiz insanların ruh halini değiştirebiliriz. Yazar, yüzünü genç okurlarına çevirerek soruyor: "Sence böyle zamanlarda başka ne yapabiliriz?"

“Timsah Temsinin diş ağrısı” çektiğini bütün Gümüş Göl sakinleri - Timsah Temsi, Tıstıs Yılan, Telli Kopter, Yangelir Yengeç, Kaplumbağa Bilgeduruş - öğrendi. Herkes kurtarmaya geldi ve sonunda dişlerinin arasındaki taş çıkarıldı.

Melike Günyüz, çocukların yaşadıkları çevrenin çevre sorunlarına kayıtsız kalmamaları gerektiğini çocukların anlayacağı çocuk dilinde, üslubunda ifade ediyor.

Dostluk, cesurluk, özgürlük ve yardımseverlik örnekleri

“Keloğlan suskunlar ülkesinde” , “Keloğlan şaşkınlar ülkesinde”, Nasreddin Hoca ve Cimri komşunun hikâyesi” - Hikâyelerinin kahramanları Türk ve Altay mitolojisinde, sözlü edebiyatta, halk kültüründe ve masallarda adı geçen klasik Keloğlan ve Nasreddin Hoca'dır. Akıllı, zeki, cesur karakterleriyle çocukların en sevdiği görseller burada. Keloğlan'ın dedesinin kitabı ve kitabın arkasındaki sihirli haritayla zenginleştirdiği yolculuğu, manevi dünyasını zenginleştirir.

Özellikle yeni maceraların kahramanı olan klasik Keloğlan'ın şahsında Keloğlan, sadece çocukların favori karakteri değil, aynı zamanda toplumdaki sorunları çözmeye çalışan, insanlara yardım etmeye çalışan cesur, özgür düşünen, zeki bir kahramandır.

“Keloğlan suskunlar ülkesinde” - Bir gün annesi, “Rahmetli dedesinden kalan tek miras bu” demiş ve bir gün annesi Keloğlan'a bir kitap vermiş. Kitabı merakla açan Keloğlan, ilginç bir harita ve içinde bir not bulur: “Oğlum, sana bırakabileceğim tek hazine bu. Sen onun sahibisin. İstediğin kadar harca. Ama dikkat et ve kazanabildiğin kadar kazan. ”

Keloğlan dedesinin satırlarını bu cehalet gibi düşünür... Bir insan nasıl hem para kazanır hem de gider?

Bu eğlenceli hikâyede dostluk, özgürlük ve yardımseverlik örnekleri var. Bir harita ile yabancı bir şehre adım atan Keloğlan, bu şehrin insanlarının konuşmadığını, gülmediğini, ağlamadığını, sokaklarda sessizce yürüdüğünü görür. Okullar vardı, içlerinde öğrenci yoktu. Çarşılar vardı, müşteri yoktu. Keloğlan selamladı, kimse selamlamadı.

Keloğlan, akılsız hükümdarın ifadesinden sebebini öğrenince çok şaşırdı. "Bak vezir!" Seninle anlaştım dedi. Düşünmenin vergisini düşünenden, okumanın vergisini okuyucudan topladım. Bu olacak. Sonunda halkım çıldırdı. Sabah tezi yok, hemen bütün şehri duyuruyorsun. Ya herkes işine dönüp çalışmaya başlayacak ya da bu ülkeyi terk edecek." Keloğlan insanların bu durumuna kayıtsız kalabilir mi? Tabii ki değil. Keloğlan, insanlara bu durumdan çıkış yolunu tersine çevirmelerini tavsiye ediyor.

“Keloğlan şaşkınlar ülkesinde” - Keloğlan, babasının kitabı ve kitabın arkasındaki haritayla farklı diyarlara yolculuk eder. Büyümeye başlayan bu büyülü harita, ayrılma zamanının geldiğini gösteriyor. Yemeği ve keçisi Beyaz Kız ile yola çıkan Keloğlan, bu şehirde nehirden içen herkesin çıldırdığını görür: "İnsanlar bağırıp çağırıyor, birbirine taş atıyor, hakaret ediyor"... Keloğlan, meselenin özünü anlamaya çalışan: "Zor iş, yetişmek imkansız."

Yılan der ki: "Bak insanoğlu, Maskin adlı yavrularım daha doğmadan yumurtalarımı dövdüler. Beni buraya oturttu. Aksi takdirde, yavrularımın yüzlerini görmeyeceğim. Her saat başı suya bir damla zehir damlatırım. Maskini'nin amacı, bir iç savaşta kralı, ordusunu ve şehir halkını yok etmek ve şehri işgal etmektir. Yapabileceğim bir şey yok. " Keloğlan, bu insanları beladan kurtarmanın bir yolunu bulduğu şehirde yeni yerler buldu ve yeni arkadaşlar edindi. Keloğlan her zamanki gibi kendine aynı soruyu sordu: "Ne harcadım, ne kazandım?" Keloğlan kıssalarının değerli okurları, Keloğlan için olmazsa olmaz iki gerçek olduğunu zaten bilirler: Biri çok çalışmak, diğeri ise tutmanın imkansızlığıdır.

Sonuç

Bir çocuk kitabına resimlerle süsleyen bir sanatçı her zaman tam teşekküllü bir ortak yazardır - Resimsiz bir kitapçığın bebek okuyucuyu etkilemesi pek olası değildir. Gerçek şu ki, çocuk dünya hakkında ilk bilgileri sadece sözlü olarak değil, aynı zamanda görsel ve işitsel olarak da alır. Her şeyden önce, nesnel ortamın konuşmasına ve "diline" hâkim olur ve kitap hazinesine gelir. Kitaba giriş, çocuk için bağımsız bir entelektüel yaşamın başlangıcı anlamına gelir.

İçinde yaşadığımız tarihsel dönemin siyasi, ekonomik, hukuki, ekolojik ve bilgilendirici sorunları, çocukların eğitiminde çeşitli yönleriyle kendini göstermektedir. Günümüz çocukları niteliksel olarak yeni bir okur kitlesidir, yeni bir çocuk okuma modeli ortaya çıkmaktadır. Okumak çocuğun hayatından ayrılmıyor, aksine farklı, daha bireysel, pragmatik, bilgilendirici hale gelir. Çocuklar tarafından okunan kitaplar, sosyal açıdan en etkili kitaplar olarak kabul edilir: kişiliğin oluşumu, çocuklukta okunan eserlerle doğrudan ilişkilidir.

“Kitap yarışması”ndan bir örnek: "Bu çok basit! En çok okuduysanız ve yıprandıysanız, en değerlisi odur” dedi. Bütün kitaplar eski kitaba baktı. Yani böylesine güzel bir kitaptaki en değerli kişi oydu. Çünkü içindeki en yıpranmış kitaptı. Eski kitap çok şaşırtıcıydı... ”.

Melike Günyüz'ün resimli illüstrasyonlarla çizdiği bu öykülerin, kitapların, masalların (kağıt ya da elektronik) formatı ne olursa olsun en çok okunan ve yıpranan kitaplar arasında yer almaya devam edeceğini düşünüyoruz.

Kaynakça

1. “Arkadaşımı Tanırım” file:pdf
2. “Güvercin Toplantısı” file:pdf
3. “Hiç Susmayan Cırcır Böceği” file:pdf
4. “Keloğlan Suskunlar Ülkesinde” file:pdf
5. “Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde” file:pdf
6. “Kitap Yarışması” file:pdf

7. “Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor” file:pdf
8. “Pamuk Karga” file:pdf
9. “Peli Spor Şöleninde” file:pdf
10. “Ses Yarışması” file:pdf
11. “Timsah Temsi” file:pdf
12. “Timsah Temsi’nin Can Sıkıntısı” file:pdf
13. “Timsah Temsi’nin Diş Ağrısı” file:pdf
14. “Timsah Temsi’nin Su Yarışı” file:pdf
15. “Tombalak Filin Sabah Sporu” file:pdf

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN ''NASRETTİN HOCA VE CİMRİ KOMŞUSU'' ADLI HİKÂYESİNİN ÇOCUK EDEBİYATINI YAPILANDIRAN TEMEL ÖGELER BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Yaşar SÖZEN[1]

Özet

Melike Günyüz, Çağdaş Türk Çocuk edebiyatının önde gelen şahsiyetlerinden biridir. Günyüz, bir çocuk yazarı olmasının yanında aynı zamanda bir araştırmacı ve bilim insanıdır. Çocuk edebiyatı kapsamında başta hikâye ve masal gibi edebî türler olmak üzere birçok makale, bildiri ve bilimsel yazı kaleme almıştır. Yazarın çocuklara yönelik kaleme aldığı hikâye ve masallar; Arapça, Fransızca, İngilizce, Farsça, Sırpça, Arnavutça, Almanca, Nepalce, Bulgarca, Moğolca, Korece ve Çince gibi dillere çevrilmiş; Gagavuz ve Azerbaycan Türkçesi gibi Türkçenin diğer lehçelerine de aktarılmıştır. Bu bağlamda Melike Günyüz, çocuklar için yazdığı hikâye ve masallarla sadece Türk Çocuk edebiyatında değil, aynı zamanda Dünya Çocuk edebiyatında da tanınan önemli bir çocuk yazarıdır.

Günyüz'ün çocuklara yönelik kaleme aldığı hikâyelerden biri de *Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu* adlı metindir. Çalışmamızda bir nevi Nasrettin Hoca'nın birkaç fıkrasının birleştirilmesiyle meydana gelen hikâye metni, çocuk edebiyatını yapılandıran temel ögeler bağlamında incelenmiştir. Çocuk edebiyatını yapılandıran temel ögeler; konu, kahramanlar, ileti, dil ve anlatım olmak üzere dört unsurdan meydana gelir. Bu ögeler aynı zamanda çocuğa görelik ilkesinin de temel bileşenleridir. Dolayısıyla çalışmaya konu olan hikâye metni, aynı zamanda çocuğa görelik ilkesine göre de ele alınmış ve incelenmiştir. Çalışmamız esasında üç ana başlıktan meydana gelmektedir. Çalışmanın kavramsal çerçevesinin daha iyi anlaşılması için öncelikle *çocuk, çocuk edebiyatı* ve *çocuğa görelik* ilkesi kavramları izah edilmeye ve açıklanmaya çalışılmıştır. Devamında çalışmanın esasını oluşturan *Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu* adlı hikâye metni verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise hikâye metni, çocuk edebiyatını yapılandıran ögeler açısından incelenmiştir. Sonuç olarak çalışmaya konu olan hikâyenin, çocuk edebiyatını yapılandıran temel ögeler bağlamında çocuğa göre özellikler taşıyan edebî bir ürün olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nasrettin Hoca, Cimri Komşu, konu, kahramanlar, dil ve anlatım, ileti.

AN EXAMINATION OF MELİKE GÜNYÜZ'S STORY TITLED ''NASRETTİN HOCA AND THE GREEDY NEIGHBOR'' IN CONTEXT OF THE FUNDAMENTAL ELEMENTS STRUCTURING CHILDREN'S LITERATURE

Abstract

Melike Günyüz is one of the leading figures of Contemporary Turkish Children's Literature. Günyüz is a children's writer, as well as a researcher and scientist. Within the scope of children's literature, she wrote many articles, papers and scientific articles, especially literary genres such as stories and fairy tales. Stories and fairy tales written by the author for children; Translated into languages such as Arabic, French, English, Persian, Serbian, Albanian, German, Nepali, Bulgarian, Mongolian, Korean and Chinese; It has also been transferred to other dialects of Turkish such as Gagauz and Azerbaijani Turkish. In this context, Melike Günyüz is an important children's writer, who is known not only in Turkish children's literature but also in the world's children's literature, with the stories and fairy tales she wrote for children.

[1] Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, Uzman – Türkçe Öğretmeni, goktug3525@hotmail.com

One of the stories Günyüz wrote for children is the text *Nasrettin Hoca And The Greedy Neighbor*. In our study, the text of the story, which is a kind of combination of Nasrettin Hoca's few jokes, has been examined in the context of the basic elements that structure children's literature. The basic elements that structure children's literature It consists of four elements: subject, heroes, message, language and expression. These elements are also the basic components of the principle of appropriateness to the child. Therefore, the text of the story, which is the subject of the study, was also handled and examined according to the principle of being suitable for the child. Our study consists of three main titles. In order to better understand the conceptual framework of the study, first of all, the concepts of *child*, *children's literature* and the principle of *relative to the child* were tried to be explained. Afterwards, the text of the story *Nasrettin Hoca And The Greedy Neighbor*, which forms the basis of the study, is given. In the last part of the study, the text of the story was examined in terms of the elements that structure children's literature. As a result, it has been determined that the story, which is the subject of the study, is a literary product that has characteristics according to the child in the context of the basic elements that structure children's literature.

Key Words: Nasrettin Hoca, Greedy Neighbor, subject, heroes, language and expression, message.

GİRİŞ

1. Çocuk, Çocuk Edebiyatı ve Çocuğa Görelik Kavramları

Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu adlı hikâye, çocuk edebiyatını yapılandıran temel ögeler ve çocuğa görelik ilkesi bağlamında incelediği için çocuk, çocuk edebiyatı ve çocuğa görelik kavramlarının kısaca izah edilmesi uygun görülmüştür. Bilindiği gibi çocuk edebiyatı kavramının birçok bileşeni vardır. Bu bileşenlerin en önemlisi hiç kuşkusuz çocuk kavramıdır. Şu ana kadar çocuk ve çocukluk kavramları birçok ilmî ve popüler kaynakta tanımlanmış, birçok ilim adamı, akademisyen ve çocuk yazarı tarafından izah edilmeye çalışılmıştır.

Türk Dil Kurumu'nunTürkçe Sözlüğüne bakıldığında, çocuk kavramının yedi farklı şekilde tanımlandığı görülür. Türkçe Sözlükte çocuk: *''Küçük yaştaki erkek veya kız; soy bakımından oğul veya kız, evlat; bebeklik ile erinlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak.''* şeklinde tanımlanır (Türkçe Sözlük, 2011: 556). Dilek Tüfekçi Can çocuk kavramını, *''Bebeklik döneminin bitiminden hemen sonra (2 yaş) başlayan ve ergenlik dönemine (15 yaş) giriş ile biten, bu iki dönem arasında gerek fiziksel, gerek duygusal, gerek sosyal açıdan gelişim gösteren, bu gelişimin neticesinde toplumda yetişkin birer birey durumuna geçmeye hazırlanan insan.''* olarak tanımlar (Sağlam, 2020: 26-27). Tacettin Şimşek (2018: 13) ise Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı adlı eserinde çocuk kavramını, *''Doğum ve ergenlik çağı arasındaki dönemi yaşayan 0-15 yaş grubundaki küçük insan.''* şeklinde açıklar.

Çocuk edebiyatı kavramı da farklı tanım ve değerlendirmelerle açıklamaya çalışılmıştır. Mustafa Ruhi Şirin, 99 Soruda Çocuk Edebiyatı adlı eserinde Çocuk edebiyatı nedir sorusuna şöyle cevap verir: *''Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır. Çocuk edebiyatı önce edebiyattır. Edebiyat yönü ile edebiyatın içinde en incelikli yazarlık biçimidir. Her yaştan okurun ilgisini çekebilen, okunabilen, dili, anlatımı ve biçimi ile edebiyatın içinde yeni bir türdür.''* (Şirin, 2000: 9-10). Sedat Sever (2019: 17) ise çocuk edebiyatı kavramını, *''Çocuk edebiyatı (yazını), erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır.''* şeklinde açıklar ve tanımlar.

Çocuk edebiyatının gelişmesinde, çocukluk dönemi, çocuk psikolojisi, çocuk eğitimi ile ilgili bilimsel çalışmaların artması neticesinde *çocuğa göre, çocuk için, çocuk duyarlılığı, çocuk gerçekliği* gibi kavramlar ortaya çıkmıştır (Sağlam, 2020: 28). Bu bağlamda çocuk için oluşturulan her edebî eserde çocuğa göre olma ilkesi temele alınarak birinci öncelik kabul edilir. Bunun için çocuğa görelik; onun ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutmayı, hazırlanacak okuma metnini bunlarla örtüşmeyi zorlar (Sever, 2019: 17). Dolayısıyla çocuk edebiyatı kültürü içinde en duyarlı yaklaşımları çocuğa görelik ilkesi belirler. Çocuğa göre deyince, çocuklar için yapılacak

edebiyatın çocuğun büyüme ve gelişme çağlarına, psikolojisine, sözcük ve kavram bilgisine, algılama düzeyine uygun bir duyarlık anlaşılmalıdır (Şirin, 2000: 19).

Bu bağlamda çocuğun okuyacağı metin ile çocuk arasında ilgi, gereksinim, dil, anlam, bakış açısı ve düzey bakımından bir ilişki olmak zorundadır. Çünkü kendi gerçekliğini kitapta bulan çocuğun okumaya karşı geliştireceği ilgi, yazın eğitiminin en önemli koşulu olan güdülenmeyi en üst düzeyde tutar (Dilidüzgün, 2004: 81). Bunun için çocuğa görelik; çocuğun düşlem gücüne seslenen, onun rahatça ve tat alarak okuyup anlayabileceği dili ve anlatımı kendinde barındıran, ilgi duyabileceği konuları işleyen, onu duygu ve düşünce yönünde besleyen, kurgusu ve olay örgüsü karmaşık olmayıp onun kavrayabileceği bir düzeyde olan, dikkat dağıtıcı ayrıntılardan arındırılmış özellik ve niteliklerin bütünüdür (Yurttaş, 1997: 57).

Tanımdan da anlaşılacağı gibi çocuğa görelik, çocuk kitaplarında, yazın olma özelliklerinin yanında çocuğa özgü koşulların dikkate alınmasıdır. Genel bir açıklamayla, yazınsal kitaplarda çocuğa görelik; kitabın hem biçimsel, içerik ve eğitsel özelliklerinin çocuğun doğası, ilgi ve gereksinimleri, dil ve anlam evreni, bakış açısıyla örtüşmesi hem de yazın olma ilkelerini yerine getirmesidir (Çer, 2016: 85-86).

2. Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu Adlı Hikâye Metni

Şu bizim Akşehirli tonton Nasrettin Hoca'yı yalnızca bilgili, hazırcevap sanma. Hoca hem cömert hem de yardımsever bilinirmiş yaşadığı çağda. Bu yüzden ona bol bol misafir gelirmiş. Bu güzel ev sahibine gelenler yer içer, yatar kalkar, bir türlü gitmek istemezmiş. İnsanoğlu gariptir. Kimi iyiliğe iyilikle karşılık verir, kimisi de iyilik görmeyi alışkanlık haline getirir. Hikâyedeki adam bakalım bunlardan hangisidir.

Hoca'nın bir komşusu varmış. Aynı bahçeye bakıyormuş evleri. Bu sebeple hocanın evine giren çıkan herkesten ve her şeyden oluyormuş haberi. Hoca yeni bir eşya alınca daha kendisi kullanmadan komşu kapıyı çalıp ödünç istiyormuş. Eve yiyecek bir şey gelince daha Hoca'nın evinde sofra kurulmadan komşu kapıyı çalıyormuş. Hoca cömert birisiymiş, evinde misafir ağırlamaktan da eşyasını paylaşmaktan da çekinmezmiş. Fakat komşunun emanet aldığı eşya ya bozulup geri gelirmiş ya da hiç gelmezmiş. Komşu sofraya oturdu mu bütün yemeği tek başına yer bitirirmiş.

Komşu bir gün kapıyı çalmış. *''Hoca'm az önce bir tepsi baklava geçti buradan…''* demiş. *''Ee, bana ne?''* diye cevaplandırmış Hoca. *''Galiba size geldi?''* demiş komşu baklava yemek hayaliyle. *''O zaman sana ne be adam!''* diye kapıyı kapatmaya çalışmış Hoca. Komşu bir kere Hoca'nın kapısına gelmiş. Eli boş döner mi hiç! *''Değirmene kadar gideceğim. Senin şu eşeğini ödünç verir misin?''* diye sormuş. *''Hayır, veremem!''* demiş Hoca. *''Eşek evde yok!''* diye de mazeret uydurmuş. Çünkü önceki sefer komşu eşeğe o kadar yük yüklemiş ki zavallı hayvan neredeyse çatlayacakmış. Üstelik bir de aç bırakmış. Tam o anda eşek ahırdan anırmaya başlamasın mı? Komşu şaşırmış. *''Amma yaptın Hoca'm. Bak eşeğin ahırdaymış.''* diyerek surat asmış. Hoca kızmış. *''Bana bak komşu!''* demiş. *''Kaç yaşında ihtiyarım bana mı inanıyorsun yoksa bir hayvana mı?''* diye kapıyı kapatmış.

Hoca'nın komşusu öyle kolay pes etmezmiş. Tekrar çalmış kapıyı. *''Hoca'm aslında ipine de ihtiyacım var. Çamaşır kurutacağım, ipini ödünç verir misin?''* diye sormuş bu defa. *''Hayır!''* demiş Hoca. *''İpe un serdim. Veremem.''''Aman Hoca'm etme, nasıl un serilir ipe?''* demiş adam şaşkınlıkla. Hoca da *''İnsan vermek istemeyince elbette ipe un serilir.''* demiş demesine ama komşuda bu cevabı anlayacak akıl nerede? O, Hoca'dan bir şeyler alma derdinde. Hemen eve koşmuş, elinde bir tavşanla geri dönmüş. *''Senin hanım bu tavşanı çok güzel pişirir. Güzel bir yemek yapsa da hep beraber yesek.''* demiş. Hoca yine şaşırmış. Komşu kolay kolay bir şey getirmezmiş. *''Peki. Akşama buyur gel, hep beraber yiyelim.''*

Hoca'nın hanımı lezzetli bir yemek hazırlamış. Sofrayı donatmış. Az sonra kapı çalmış. Komşu yanında üç beş adamla içeri girmiş. *''Hoca'm, bunlar Tanrı misafiri. Benim tavşanı avladığım köyün ahalisi. Geçiyorlarmış buradan, nasiplensinler sofradan.''* Tanrı misafiri deyince

Hoca ne yapsın? Buyur etmiş içeri. Gelenler afiyetle yemişler pişen yemeği. Ne Hoca'ya ne de karısına yiyecek bir lokma bırakmışlar. Onlar da yemekten geriye kalan suya ekmek banmışlar.

Ertesi gün akşama doğru komşu yine gelmiş kapıya, yanında üç beş insanla. *''Hoca'm hani dün sana tavşan getirmiştim ya. Bunlar dün gelenlerin akrabaları. Dünkü tavşanın yemeğe gelmişler artanını.''* demiş. Hoca, konukları içeri davet etmiş. Sofraya oturtmuş. Önlerine de bir tas sıcak su koymuş çorba niyetine. *''Bu da ne böyle! Hani çorba nerede?''* diye şaşırmış gelenler. *''Tavşanın suyunun suyu bu. Buyurun afiyetle yiyin.''* diyen Hoca geçip karşılarına oturmuş. Gelenler bakmışlar ki Hoca'dan bu akşam kendilerine fayda yok. Birer ikişer evi terk etmişler.

Komşusu aslında Hoca'nın ne yapmak istediğinin farkına varamamış. Sonraki günlerde ya kendisi ya da oğlu kapıya gelerek başka başka şeyler isteyip durmuşlar. Artık Hoca, *''Yeter. Bu duruma bir çare bulmam gerekiyor.''* diyerek düşünmeye başlamış. Aklına parlak bir fikir gelmiş. Komşusunun kapısına varmış. *''Bizim hanım çamaşır kaynatacak. Senin kazan büyük, ödünç verir misin?''* demiş. Komşusunun gözleri ışıldamış. Hoca'ya bir şey vermek, karşılığında daha çok şey almak anlamına geldiğinden koşa koşa getirip vermiş.

Hoca ertesi gün kazanın içine küçük bir tencere koyup geri getirmiş. *''Sağ olasın. Al kazanını geriye.'' ''Bu tencere de ne böyle?''* diye merakla sormuş adam. *''O mu? Senin kazan bizim evde doğurdu. O da yavrusu.''* diye cevap vermiş. Cimri komşusunun gözleri daha da parlamış. *''Kazan hiç doğurur mu?''* bile demeden almış kazanı da tencereyi de. Teşekkür bile etmemiş bu güzel hediyeye. Hoca ertesi gün yine kapıda, *''Senin kazan yine lazım bizim hanıma. Alabilir miyim?''* diye sormuş. Komşuda bir heyecan. *''Acaba bu defa ne doğuracak benim kazan?''* diye düşünmüş, hemen getirip vermiş.

Komşu birkaç gün beklemiş ama getirip kazanı geri vermemiş Hoca. Geçmiş bir hafta aradan yine ses yok Hoca'dan. Cimri komşu hop oturup hop kalkıyormuş. Acaba Hoca kazanı neden getirmiyormuş? En sonunda dayanmış Hoca'nın kapısına. *''Hoca'm ne oldu bizim kazana?''* diye sormuş ona. Hoca pek üzüntülüymüş. *''Başın sağ olsun komşum.''* demiş. Adam ne olduğunu anlayamamış. Boş boş Hoca'ya bakmış. *''Senin kazan öldü. Allah rahmet eylesin. Geride kalanların ömrünü uzun etsin.''* Komşu duyunca bunu, öfkeden küplere binmiş. *''Sen ne diyorsun Hoca'm! Bu kazan insan değil ki ölsün. Ardından gözyaşı dökülsün?''* demiş. Hoca adamın yüzüne bakmış, bakmış. *''Kazanın doğurduğuna inanıyorsun da öldüğüne niye inanmıyorsun be adam?''* deyip kapısını kapatmış.

O günden sonra komşu cimriliğinin farkına varmış mı bilinmez. Ama bilinen bir şey var ki Hoca'nın komşusuyla yaşadıkları dilden dile anlatılmış yüzyıllar boyunca. En sonunda da hikâye olup buluşmuş bu kitabın okuyucularıyla.

3. Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu Adlı Hikâyenin Çocuk Edebiyatını Yapılandıran Temel Ögeler Bağlamında İncelenmesi

Çalışmamızda Çağdaş Türk Çocuk edebiyatının önemli bir temsilcisi olan ve hem Çağdaş Türk Çocuk edebiyatı hem de Çağdaş Dünya Çocuk edebiyatı sahasında daha çok çocuklara yönelik kaleme aldığı hikâye ve masallarla tanınan Melike Günyüz'ün *Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu* adlı hikâyesi, çocuk edebiyatını yapılandıran temel ögeler bağlamında incelenmiştir. Sedat Sever'in Çocuk ve Edebiyat adlı eserinde yer verdiği, çocuk edebiyatı alanında nesir türü dediğimiz hikâye ve masal incelemelerinde kullanılan, çocuk edebiyatını yapılandıran temel ögeler ya da çocuğa görelik ilkesinin temel bileşenleri şeklinde de adlandırılan metin merkezli yapısalcı yöntem kullanılarak hikâye metni üzerinde inceleme yapılmıştır. Sedat Sever'in Çocuk ve Edebiyat adlı eserinde belirttiğine göre, çocuk edebiyatını yapılandıran konu, kahramanlar, ileti, dil ve anlatım adında dört temel öge vardır. *Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu* adlı hikâye metni, bu dört temel unsur kapsamında ele alınarak çocuğa görelik ilkesi bağlamında incelenmiştir.

3. 1. Konu

Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu adlı hikâye, Türk edebiyatında ve Türk sözlü geleneğinde fıkralarıyla tanınan, Akşehir'de yaşadığı rivayet edilen Nasrettin Hoca ile cimri komşusu arasında geçen olayları konu almaktadır. Nasrettin Hoca, hem sözlü kültürümüzde hem de yazılı edebiyatımızda insanları eğlendiren, eğlendirirken de aynı zamanda düşündüren, insanları eğiten ve insanlara ders veren mizahi fıkralarıyla tanınır. Bundan dolayı Nasrettin Hoca'nın anlattığı fıkralar, asırlardır dilden dile anlatılarak günümüze gelmiştir. Öncelikle Nasrettin Hoca'nın anlattığı fıkralar, çocuğa görelik ilkesi bağlamında çocuk edebiyatı dairesi içerisinde değerlendirilebilecek önemli bir türü teşkil eder. Fıkra türünde çocuklar için kaleme alınan birçok eserde Nasrettin Hoca'nın anlattığı fıkralara muhakkak yer verilir. Bu fıkralar, çocukları eğlendirirken aynı zamanda düşündürmeye, eleştirel bakmaya ve eğitmeye yönlendirir. Bunun yanında çocuklara bir ileti veya ders vermeyi amaç edinir.

İncelediğimiz hikâyenin yazarı Melike Günyüz ise, sözlü gelenek içinde anlatılan Nasrettin Hoca fıkralarını kurgusal bir metnin özellikleri çerçevesinde düzenleyerek hikâye şeklinde kaleme almıştır. Hikâyenin muhtevasına bakıldığında Nasrettin Hoca tarafından anlatılan beş farklı fıkranın (Baklava fıkrası, eşek fıkrası, ipe un serme fıkrası, tavşan fıkrası ve kazan doğurdu fıkrası) çocuk hikâye türünün özelliklerine göre bir araya getirilerek yeni bir edebî metin oluşturulduğu görülür. Hikâye, olayların başkahramanı olan Nasrettin Hoca ve cimri komşu hakkında bilgi verildikten sonra komşunun hocanın kapısını çalmasıyla başlar. Hikâyede Nasrettin Hoca tonton, yaşlı, bilgili, hazırcevap, cömert, yardımsever ve misafirperver gibi karakter özelliklerine sahipken; komşu ise cimri, meraklı, anlayışsız ve açgözlü kişilik özelliklerine sahiptir. Evleri aynı bahçeye baktığı için komşusu her zaman Nasrettin Hoca'yı rahatsız eder, ondan bir şeyler ister, aldığı şeyleri ya bozup getirir ya da hiç getirmez. Hal böyle olunca hikâyedeki çatışma, daha hikâyenin giriş kısmında başlamış olur.

Cimri komşunun, hocanın kapısını çalmasıyla hikâyedeki olay örgüsü başlar. Komşu ilk olarak baklava yemek hayaliyle buradan bir tepsi baklavanın geçtiğini hocaya sorar. Hoca bu duruma çok sinirlenir ve komşuyu tersler. Lakin komşunun hocanın kapısına geldiği için eli boş dönmeye hiç niyeti yoktur. Bu sefer de değirmene gitmek için hocadan eşeğini ister. Hoca eşeği vermek istemez ve eşeğin evde olmadığını söyleyerek bir mazeret uydurur. Çünkü daha önce komşu, hocanın eşeğine çok fazla yük yüklemiş ve aynı zamanda eşeği aç bırakmıştır. Ancak tam o sırada ahırdan eşeğin sesi gelir. Bu duruma şaşıran komşu hocaya surat asar. Hoca bu duruma kızar ve bana mı yoksa hayvana mı inanıyorsun deyip kapıyı kapatır. Fakat komşu, hocanın bu tavrı karşısında pes etmez ve bu sefer de çamaşır kurutmak için hocadan ip ödünç ister. Hoca ipi vermek istemeyince, ipe un serdim bahanesi uydurup komşuyu gönderir.

Ancak komşu cimri, inatçı ve anlayışsız olduğu için hocanın bu tavırlarına bir anlam veremez ve hocadan bir şeyler almak için direnir. Bu sefer de elinde bir tavşanla gelip, hocanın bu tavşanı pişirmesini ve birlikte yemek istediklerini söyler. Hoca, komşunun bu hareketine çok şaşırır fakat tavşanı alır ve komşuyu akşam yemeğine davet eder. Hocanın hanımı çok lezzetli bir yemek hazırlar ve sofrayı donatır. Akşam olur ve hocanın kapısı çalınır. Komşu yanında üç beş adamla içeri girer. Bu adamların tavşanı avladığı köyün ahalisi olduklarını, buradan geçtiklerini, nasiplensinler diye beraber getirdiğini söyler. Tanrı misafiri deyince hoca bir şey diyemez ve gelenleri içeri buyur eder. Gelenler yemeği afiyetle yer, hoca ve karısına yiyecek bir lokma bile kalmaz. Ertesi gün komşu yanında üç beş adamla tekrar hocanın evine gelir. Bu adamların dün gelenlerin akrabaları olduklarını ve tavşanın artanını yemeğe geldiklerini söyler. Hoca konukları içeri davet eder ve çorba niyetine önlerine bir tas sıcak su koyar. Gelenler bu duruma şaşırır ancak hocanın kendilerine bu akşam bir şey ikram etmeyeceğini anlayınca evi terk ederler.

Bu durum karşısında komşu, hocanın aslında ne yapmak istediğinin farkına varamaz. Bu olaydan sonra kendi veya oğlu hocanın kapısına gelerek başka şeyler isterler. Hoca, bu durum karşısında çok sıkılır ve bu duruma bir çözüm bulması gerektiğini düşünür. Böylelikle aklına parlak bir fikir gelir. Komşunun ilk olarak hocanın kapısını çalmasıyla başlayan olaylar zinciri, gelinen noktada hocanın bu soruna bir çözüm aramaya başlamasıyla zirveye ulaşır. Başka bir deyişle hocanın bu soruna çözüm aramaya başlaması, hikâyenin olay örgüsü bakımından çatışmanın zirvesidir. Hikâyenin başında başlayan olaylar zinciri devam ederek hikâyenin düğüm bölümünü oluşturur.

Hocanın yaşanan olaylar karşısında çözüm aramaya başlaması, düğümün çözüleceği işaretini metnin kurgusal yapısı içinde çocuk okura sezdirir. Çocuk okur, hikâyenin kurgusal yapısı içinde başlayan ve gelişerek devam eden olayların artık burada son bulacağını, var olan sorunların ise çözüme kavuşacağını sezer.

Hoca, yaşanan olaylar karşısında artık komşuya iyi bir ders vermek ister ve komşunun kapısına varır. Çamaşır kaynatmak için komşunun kazanını ödünç ister. Komşu, bunun karşılığında hocadan başka şeyler alırım hevesiyle kazanı verir. Hoca, ertesi gün kazanın içine küçük bir tencere koyup geri getirir. Komşu merakla tencereyi sorar. Hoca kazanın kendi evlerinde doğurduğunu ve tencerenin kazanın yavrusu olduğunu söyler. Komşunun gözleri açılır, hiçbir şey demeden kazanı ve tencereyi alır. Hoca ertesi gün yine gelir ve yine komşudan kazanı ister. Komşu hiç düşünmeden kazanı hemen hocaya verir. Ancak aradan birkaç gün geçmesine rağmen hoca bir türlü kazanı geri getirmez. Komşu bu durumu çok merak eder, dayanamayıp hocanın kapısına gider ve kazanı sorar. Hoca çok üzüntülüdür. Başın sağ olsun komşum, senin kazan öldü, der. Cimri komşu, bu olay karşısında öfkeden küplere biner ve kazan nasıl ölür diye hocaya sorar. Hoca, kazanın doğurduğuna inanıyorsun da öldüğüne neden inanmıyorsun deyip komşusunun yüzüne kapıyı kapatır. Böylelikle hikâyedeki çatışmanın zirvesi yaşanır ve olay örgüsündeki düğüm çözülerek hikâye son bulur.

Hikâyenin sonunda hoca, hedefine ulaşır ve komşuya iyi bir ders verir. Bu bağlamda çocuk okur için kaleme alınan öyküde çocukları eğlendirme, çocukların mizahi yönlerini geliştirme ve eleştirel düşünmelerini sağlama, çocukları belirli değerler kapsamında eğitme, çocuk okura millî ve evrensel değerlerle ilgili iletiler verme gibi hedefler, kurgusal yapı içinde sunulmuş olur. Dolayısıyla öykü, çocuk edebiyatının yazılı bir edebî ürünü olarak başarılı bir kurguyla son bulur. Kısaca hikâyedeki konu yazar tarafından tamamen çocuk okura göre işlenmiş, çocuğa göre bir konu tercih edilmiş, tercih edilen bu konu çocuk duyarlılığı kapsamında sözlü kültürümüzün önemli bir şahsiyeti olan ve Türk milleti tarafından tanınan Nasrettin Hoca gibi bir karakterle okurla paylaşılmıştır.

Bunun yanında hikâyedeki konunun işlenişine ve olay örgüsüne bakıldığında, çocuklar için yanlış örnek teşkil edecek veya çocukları şiddete yöneltecek herhangi olumsuz bir unsura rastlanılmamıştır. Aksine metnin kurgusal yapısı içinde hem millî hem de evrensel değerler başarıyla işlenir. Özellikle komşuluk veya komşu hakkı ve misafirperverlik gibi temel değerlerimiz, metindeki olay örgüsü içinde çocuk okura başarılı bir şekilde sezdirilir ve anımsatılır. Çocuk okur bu değerleri, somut bir şekilde Nasrettin Hoca gibi kültürümüzün önemli bir şahsiyetinde görür. Yazar bu değerleri, meyvedeki vitamin gibi metnin tamamına edebî kaygıdan ödün vermeden yayar. Sadece metnin kurgusal yapısı içinde, hikâyenin başkahramanlarından olan komşu karakterinin bir tavşanı avlaması ve pişirmesi için Nasrettin Hoca'ya getirmesi, çocuklara hayvan sevgisinin aşılanması açısından olumsuz bir durum olarak görülebilir. Hikâyede tavşanın avlanıp yenilmesi, çocuklar üzerinde hayvan sevgisi bakımından olumsuz bir örnek teşkil edebilir. Çocuklardaki hayvan sevgisinin pekiştirilmesi için bu tür örneklerin verilmemesi daha doğru olacaktır.

Millî değerlerin yanında yazar, cömertlik ve yardımseverlik gibi evrensel değerleri de Nasrettin Hoca'nın şahsında somut bir şekilde çocuk okura duyumsatır. Yazar bu değerleri aktarırken, bu değerler karşısında karşıt ya da zıt bir karakter oluşturur. Bu karakter hocanın sahip olduğu değerlerin tam aksine cimri, açgözlü ve tamahkârdır. Dolayısıyla yazar, çocuk okura vermek istediği değerlerin karşıt değerlerini göstererek zıtlıklar üzerinden değerleri işler. Sonuç olarak hikâye, çocuk edebiyatının edebî bir verimi olarak başarılı bir konuya ve kurguya sahiptir. Özellikle çocuğa görelik, çocuk duyarlılığı ve çocuk bakışı gibi çocuk edebiyatının temel bileşenleri kapsamında düşünüldüğünde konu ve olay örgüsü bakımından gayet başarılı bir hikâyedir.

3. 2. Kahramanlar

Hikâyenin başkahramanları bilgili, hazırcevap, cömert, yardımsever ve misafirperver gibi kişilik özelliklerine sahip olan Nasrettin Hoca ile cimri, açgözlü, tamahkâr, meraklı ve anlayışsız karakter özelliklerine sahip olan komşudur. Hem Nasrettin Hoca hem de cimri komşu, yazar tarafından hikâyede birçok özelliği ile okura tanıtıldığından açık karakter özellikleri gösterirler. Nasrettin Hoca ve cimri komşu dışında hikâyenin olay örgüsü içinde yer alan hocanın hanımı, komşunun tavşanı avladığı köyün ahalisi, tavşanı yiyenlerin akrabaları, komşunun oğlu, hocanın

eşeği ve komşunun getirdiği tavşan ise yazar tarafından özellikleri açıklanmadığı için kapalı yani yan karakter özellikleri gösterirler. Bunun yanında hikâyenin başkişisi Nasrettin Hoca, yaşlı ve tonton gibi fiziksel özellikleri ile bilgili, hazırcevap, cömert, yardımsever ve misafirperver gibi kişilik nitelikleriyle okurun karşısına çıkar. Hikâyenin diğer başkahramanı olan Nasrettin Hoca'nın komşusu ise cimri, açgözlü, tamahkâr, meraklı ve anlayışsız gibi özellikleriyle okura tanıtılır.

Hikâyenin başkişisi olan Nasrettin Hoca'nın açık karakter olarak yer almasına ilişkin aşağıdaki ifadeler örnek gösterilebilir:

''Şu bizim Akşehirli tonton Nasrettin Hoca'yı yalnızca bilgili, hazırcevap sanma. Hoca hem cömert hem de yardımsever bilinirmiş yaşadığı çağda. Bu yüzden ona bol bol misafir gelirmiş. Bu güzel ev sahibine gelenler yer içer, yatar kalkar, bir türlü gitmek istemezmiş.''

''Hoca cömert birisiymiş, evinde misafir ağırlamaktan da eşyasını paylaşmaktan da çekinmezmiş.''

Hikâyenin diğer başkahramanı olan cimri komşu da metnin kurgusal yapısı içinde açık karakter özelliği gösterir. Yazar, cimri komşunun açık karakter olmasının ilk ipuçlarını metnin başında okura verir. Yazar, hikâyenin başkahramanlarından biri olan cimri komşunun açık karakter olmasını ve metnin devamında hangi özelliklere sahip olabileceğini aşağıda yer alan şu ifadelerle çocuk okura sezdirir:

''İnsanoğlu gariptir. Kimi iyiliğe iyilikle karşılık verir, kimisi de iyilik görmeyi alışkanlık haline getirir. Hikâyedeki adam bakalım bunlardan hangisidir.''

Öykünün başkişilerinden biri olan komşunun ana karakter olma özelliğini gösteren diğer ifadelere aşağıdaki şu cümleler örnek verilebilir:

''Hoca'nın bir komşusu varmış. Aynı bahçeye bakıyormuş evleri. Bu sebeple Hoca'nın evine giren çıkan herkesten ve her şeyden oluyormuş haberi.''

''Hoca yeni bir şey alınca daha kendisi kullanmadan komşu kapıyı çalıp ödünç istiyormuş.''

''Eve yiyecek bir şey gelince daha Hoca'nın evinde sofra kurulmadan komşu kapıyı çalıyormuş.''

''Komşunun emanet aldığı eşya ya bozulup geri gelirmiş ya da hiç gelmezmiş. Komşu sofraya oturdu mu bütün yemeği tek başına yer bitirirmiş.''

Hikâyede geçen yukarıdaki ifadeler, Nasrettin Hoca'nın ve cimri komşunun hikâyenin kurgusu içinde açık karakter olduklarını belirgin bir şekilde gösterir. Ayrıca yazar, kişisel betimlemeler yaparak okurun dikkatini kahramanların üzerine çeker ve başkişilerin karakter özelliklerini geliştirir:

''Şu bizim Akşehirli tonton Nasrettin Hoca'yı yalnızca bilgili, hazırcevap sanma. Hoca hem cömert hem de yardımsever bilinirmiş yaşadığı çağda. Bu yüzden ona bol bol misafir gelirmiş. Bu güzel ev sahibine gelenler yer içer, yatar kalkar, bir türlü gitmek istemezmiş.''

''Hoca cömert biriymiş, evinde misafir ağırlamaktan da eşyasını paylaşmaktan da çekinmezmiş.''

''Tanrı misafiri deyince Hoca ne yapsın? Buyur etmiş içeri.''

''Hoca yeni bir eşya alınca daha kendisi kullanmadan komşu kapıyı çalıp istiyormuş.''

''Eve yiyecek bir şey gelince daha Hoca'nın evinde sofra kurulmadan komşu kapıyı çalıyormuş.''

''Fakat komşunun emanet aldığı eşya ya bozulup geri gelirmiş ya da hiç gelmezmiş. Komşu sofraya oturdu mu yemeği tek başına yer bitirirmiş.''

''Çünkü önceki sefer komşu eşeğe o kadar yük yüklemiş ki zavallı hayvan neredeyse çatlayacakmış. Üstelik bir de aç bırakmış.''

''Hoca'nın komşusu öyle kolay pes etmezmiş. Tekrar çalmış kapıyı. Ama komşuda bu cevabı anlayacak akıl nerede? O, Hoca'dan bir şeyler alma derdinde.''

''Komşusunun gözleri ışıldamış. Hoca'ya bir şey vermek, karşılığında daha çok şey almak anlamına geldiğinden koşa koşa getirip vermiş.''

''Cimri komşusunun gözleri daha da parlamış. ''Kazan hiç doğurur mu?'' bile demeden almış kazanı da tencereyi de. Teşekkür bile etmemiş bu güzel hediyeye.''

Yazar, yaptığı kişisel betimlemelerle hikâyenin başkahramanları olan Nasrettin Hoca ve cimri komşunun bireysel özelliklerini okura kurgu içerisinde sezdirir. Nasrettin Hoca'nın tonton, yaşlı, bilgili, görgülü, hazırcevap, cömert, yardımsever ve misafirperver olduğu bu satırlarla çocuk okura verilir. Aynı zamanda hikâyenin diğer başkişisi olan komşunun ise cimri, meraklı, açgözlü, tamahkâr ve anlayışsız olduğu yine satır aralarında çocuk okurla paylaşılır. Bunun yanında hikâyenin iki başkahramanı, metnin kurgusal yapısı içinde tamamen birbirine zıt özellikler gösteren karakterlerdir. Nasrettin Hoca; bilgili, kültürlü, cömert, yardımsever ve konuksever gibi iyi meziyetlere sahip bir karakter olarak okuyucunun karşısına çıkarken, komşu rolündeki diğer başkahraman ise; cimri, açgözlü, bilgisiz, anlayışsız ve tamahkâr gibi kötü niteliklere sahip bir karakter olarak okura sunulur. Böylelikle her iki karakter de karşıtlıklar üzerinden çocuk okurun beğenisine sunulmuş olur. Dolayısıyla çocuk okur, gerçek hayatta karşısına çıkabilecek karakterlerle edebî bir eserde tanışır.

Yazarın başkahramanları metnin kurgusal yapısı içinde fiziksel yönden geliştirmediği açıkça söylenebilir. Yazar kahramanları daha çok karakter özellikleriyle okura sunarak tanıtır. Nasrettin Hoca hakkında hikâyenin başında söylenen tonton ve yaşlı sözcüklerinden başka Nasrettin Hoca'yı fiziksel yönde tanıtan başka bir söz veya cümleye yer verilmemiştir. Yazar bu eksiğini hikâye kitabı içinde yer alan resimlerle telafi eder. Hikâye kitabı toplam 24 sayfadan meydana gelir ve her sayfada olayları akış sırasına göre anlatan resimler yer alır. Lakin yazarın insani ve diğer yönlerden geliştirdiği karakterleri, metin içinde fiziksel yönden geliştirmemesi ve bu yönünün eksik kalması hikâyenin bütünsel kurgusu içerisinde olumsuz bir durum olarak karşımıza çıkar. Çünkü çocuk okur, başkahramanla özdeşim kurduğu için kahramanın psikolojik ve insani yönlerine ilgi duyduğu kadar fiziksel yönünü de merak eder. Çocuk okur, kahramanların her özelliğini dikkate alarak kahramanla özdeşim kurmaya çalışır. Hikâyede ise çocuk okurun özdeşim kuracağı ve öykünebileceği kahraman hiç kuşkusuz Nasrettin Hoca'dır. Çünkü hikâyenin başkişisi Nasrettin Hoca, çocuk okura öykünebileceği tonton, bilgili, cömert, hazırcevap, yardımsever ve misafirperver gibi üstün meziyetlere sahip olan bir karakter olarak sunulur. Bu bağlamda çocuk okur, doğal olarak kötü özelliklere sahip cimri komşuyu değil Nasrettin Hoca'yı model alacaktır.

Bunun yanında yazar, karakterleri geliştirirken sadece belirli bir yöntem kullanmaz. Yazar, karakterleri davranış ve eylemleriyle, konuşmalarıyla ve kendi yorumlarıyla olmak üzere üç farklı yönden geliştirir ve okura sunar. Hikâyenin başkişileri olan Nasrettin Hoca ve komşunun metnin kurgusu içinde sergiledikleri davranış ve eylemleri açıkça ortadadır. Metnin kurgusal yapısı genel anlamda diyaloglar üzerine kuruludur. Metnin birçok yerinde Nasrettin Hoca ile komşunun diyalogları yer alır ve olaylar zinciri bu diyaloglar üzerinden devam eder. Yazar, Nasrettin Hoca ve komşu hakkında yer yer kendi yorum ve düşüncelerini de dile getirir. Dolayısıyla kahramanların çeşitli yönlerden geliştirilip, faklı yönleriyle okura sunulduğu rahatlıkla söylenebilir.

Ayrıca başkahramanlardan Nasrettin Hoca, öykünün genel kurgusu içinde durağan değil devingen yani hareketli ve değişebilen bir karakter yapısı ile karşımıza çıkar. Ancak komşu rolündeki diğer başkahraman, metnin başından sonuna kadar değişmeyen bir yapıya sahip durağan bir karakterdir. Metnin başından beri komşusunu pek sevmeyen, komşusunun isteklerine karşı her zaman bir bahane üretip isteklerini geri çeviren Nasrettin Hoca, komşusunun tavşanı getirip birlikte yemek yeme isteğini geri çevirmez. Ancak komşunun niyeti akşam kapının çalınmasıyla birlikte anlaşılır. Bunun üzerine Nasrettin Hoca artık komşusuna iyi bir ders vermeyi düşünür ve harekete geçer. Komşudan kazanı ödünç isteyerek ve devamında yaşanan olaylarla bu dersi verir. Dolayısıyla Nasrettin Hoca, olay örgüsü içindeki bu davranış ve eylemleriyle hareketli ve değişebilen yani devingen bir karakter özelliği gösterir.

Nasrettin Hoca'nın aksine cimri komşu ise, metnin başından sonuna kadar değişmeyen yani durağan bir karakter yapısı ile karşımıza çıkar. Bu durum hikâyenin sonunda yazarın kullandığı şu ifadeden anlaşılır: *''O günden sonra komşu cimriliğinin farkına varmış mı bilinmez. Ancak bilinen bir şey var ki Hoca'nın komşusuyla yaşadıkları anlatılmış yüzyıllar buyunca.''* Sonuç olarak komşunun cimriliğinin farkına varıp varmadığı tam olarak belli olmadığı için komşunun durağan bir karakter yapısına sahip olduğu açıkça ortadadır. Ayrıca hikâyedeki diğer yan karakterler yazarın kendileri hakkında pek bilgi vermediği için, bu kişilerin hangi karakter yapısı özelliklerine sahip oldukları tam olarak bilinmemektedir.

Sonuç olarak *Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu* adlı hikâyede yer alan kahramanlar, başarılı bir şekilde hem çocuk hem de yetişkin okura sunulur. Özellikle başkahraman olan Nasrettin Hoca'nın bilgili, hazırcevap, cömert, yardımsever ve misafirperver gibi özellikleri, hikâyenin kurgusu içinde başarılı bir şekilde işlenir. Bu özellikleri ile başkahraman, çocuk okurun öykünebileceği ve özdeşim kurabileceği olumlu bir karakter olarak ortaya konulur. Bunun yanında cimri, açgözlü, tamahkâr, meraklı ve anlayışsız gibi olumsuz meziyetlere sahip olan komşu karakteri ise, çocuk okura olumsuz bir rol model olarak sunulur. Dolayısıyla komşu karakteri çocuk okurun öykünebileceği veya özdeşim kurabileceği bir karakter yapısına sahip değildir. Yazar, kahramanlara yüklediği bu özelliklerle çocuk okurla özdeşim kurarak metnin iletisini sezdirir.

3. 3. Dil ve Anlatım

Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu adlı hikâye, dil ve anlatım yönünden incelendiğinde anlatıda sade, yalın ve anlaşılır bir dil kullanıldığı açıkça görülür. Hikâyenin genelinde kurallı cümleler olduğu kadar devrik cümleler de vardır. Hatta devrik cümleler azımsanmayacak seviyededir. Ancak devrik cümlelerin kullanımı düz anlatım şeklinde değil şiir dili biçiminde verilir. Böylece yazar, anlatımı daha akıcı hale getirerek çocuk okurun metni hızlı bir şekilde anlamasını ve anlamlandırmasını sağlar. Hikâyede kullanılan kurallı cümlelere şu ifadeler örnek gösterilebilir:

''Bu yüzden ona bol bol misafir gelirmiş.''

''Hoca'nın bir komşusu varmış.''

''Komşu sofraya oturdu mu bütün yemeği tek başına yer bitirirmiş.''

''Senin hanım bu tavşanı çok güzel pişirir.''

''Cimri komşusunun gözleri daha da parlamış.''

Hikâyede kurallı cümlelerin yanında azımsanmayacak seviyede devrik cümleler de kullanılır:

''Hoca hem cömert hem de yardımsever bilinirmiş yaşadığı çağda.''

''Bu sebeple hocanın evine giren çıkan herkesten ve her şeyden oluyormuş haberi.''

''Gelenler afiyetle yemişler pişen yemeği.''

''Teşekkür bile etmemiş bu güzel hediyeye.''

''Geçmiş bir hafta aradan yine ses yok Hoca'dan.''

Hikâyenin geneline kısa ve net cümleler hâkimdir. Ancak kısa cümlelerin yanında uzun cümlelere de yer verilir. Kısa cümleler anlatıma doğal bir nitelik kazandırıp, metnin daha akıcı ve hızlı okunarak anlaşılmasını sağlar:

''Hikâyedeki adam bakalım hangisidir.''

''Komşu bir gün kapıyı çalmış.''

''Komşu şaşırmış. Hoca kızmış.''

''Sofrayı donatmış. Az sonra kapı çalmış.''

''Birer ikişer evi terk etmişler.''

Yazar, hikâyede kısa ve yalın cümlelerin yanında uzun cümleler kullanmayı da tercih eder. Yazarın uzun cümleler kullanması anlatımı olumsuz etkilemez ve zorlaştırmaz. Kurulan uzun cümleler daha çok şiirsel bir dile sahip olduğu için çocuk okurun anlayabileceği seviyededir. Yazar hikâyede uzun anlatımlar yaparken bunu bağlı, sıralı ve birleşik yapıdaki cümlelerle sağlar:

''Bu güzel ev sahibine gelenler yer içer, yatar kalkar, bir türlü gitmek istemezmiş.''

''Hoca yeni bir eşya alınca daha kendisi kullanmadan komşu kapıyı çalıp ödünç istiyormuş.''

''Hoca da ''İnsan vermek istemeyince elbette ipe un serilir.'' demiş demesine ama komşuda bu cevabı anlayacak akıl nerede?''

''Hoca'ya bir şey vermek, karşılığında daha çok şey almak anlamına geldiğinden koşa koşa getirip vermiş.''

''Acaba bu defa ne doğuracak benim kazan?, diye düşünmüş, hemen getirip vermiş.''

Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu adlı hikâyede soru ve ünlem cümlelerine de yer verilir. Çocuk öykülerinde özellikle soru ve ünlem cümlelerine yer verilmesi, hikâyedeki olayları ve çatışmaları okuyucunun anlamasına yardımcı olur. Ayrıca soru ve ünlem cümlelerinin en önemli işlevi, çocuk okura başkahramanı tanıtmak, onun karakterini ve diğer özelliklerini okura soru ve duygu yoluyla sezdirmektir. Hikâyede kullanılan soru cümleleri özellikle hikâyenin başkişileri Nasrettin Hoca ile komşunun karakterini okura sezdirmek amacıyla kullanılır. Metindeki soru tümceleri tamamen Nasrettin Hoca ile komşusunun karşılıklı diyaloglarından meydana gelir. Yani karşılıklı soru sorularak olay doğal mecrasında ilerler. Hikâyedeki başkahramanları çeşitli yönlerden geliştiren, kişilik özelliklerini ortaya koyan ve psikolojilerinin okur tarafından anlaşılmasında önemli rol oynayan soru cümleleri şu şekildedir:

''Ee, bana ne?''

''Galiba size geldi?''

''Senin şu eşeğini ödünç verir misin?''

''Tam o anda eşek ahırdan anırmaya başlamasın mı?''

''Kaç yaşında ihtiyarım bana mı inanıyorsun yoksa bir hayvana mı?''

''Çamaşır kurutacağım, ipini ödünç verir misin?''

''Komşuda bu cevabı anlayacak akıl nerede?''

''Tanrı misafiri deyince Hoca ne yapsın?''

''Hani çorba nerede?''

''Senin kazan büyük, ödünç verir misin?''

''Bu tencere de ne böyle?''

''O mu?''

''Kazan hiç doğurur mu?''

''Senin kazan yine lazım bizim hanıma. Alabilir miyim?''

''Acaba bu defa ne doğuracak benim kazan?''

''Acaba Hoca kazanı neden getirmiyormuş?''

''Hoca'm ne oldu bizim kazan?''

''Bu kazan insan değil ki ölsün. Ardından gözyaşı dökülsün?''

''Kazanın doğurduğuna inanıyorsun da öldüğüne niye inanmıyorsun be adam?''

Anlatıda anlatıma canlılık katmak, anlatımı daha akıcı hale getirmek ve özellikle kahramanın kişiliğini ve psikolojisini okura sezdirmek amacıyla ünlem cümlelerine de yer verilir. Hikâyedeki ünlem cümlelerine şu ifadeler örnek verilebilir:

''O zaman sana ne be adam!''

''Eli boş döner mi hiç!''

''Hayır, veremem!''

''Eşek evde yok!''

''Bana bak komşu!''

''Bu da ne böyle!''

''Sen ne diyorsun Hoca'm!''

Hikâyede başkişileri okura tanıtan ve hikâyedeki olay örgüsünün anlaşılmasını kolaylaştıran temel unsurlardan biri de metnin kurgusal yapısı içinde var olan diyaloglardır. Hikâyedeki diyalog metinleri soru cevap yöntemiyle kurgulanır ve devam eder. Diyalog metinleri hem karakterlerin anlaşılması ve çözümlenmesinde hem de hikâyedeki olay akışının anlaşılması ve özümsenmesinde okura önemli ipuçları verir. Metindeki diyalog metinleri şu şekilde kurgulanır:

** ''Hoca'm az önce bir tepsi baklava geçti buradan.*

Ee, bana ne?

Galiba size geldi?

O zaman sana ne be adam!''

** ''Değirmene kadar gideceğim. Senin şu eşeğini ödünç verir misin?*

Hayır, veremem! Eşek evde yok.

Amma yaptın Hoca'm. Bak eşeğin ahırdaymış.

Bana bak komşu! Kaç yaşında ihtiyarım bana mı inanıyorsun yoksa bir hayvana mı?''

** ''Hoca'm aslında ipine de ihtiyacım var. Çamaşır kurutacağım, ipini ödünç verir misin?*

Hayır! İpe un serdim. Veremem.

Aman Hoca'm etme nasıl un serilir ipe?

İnsan vermek istemeyince elbette ipe un serilir.''

** ''Senin hanım bu tavşanı çok güzel pişirir. Güzel bir yemek yapsa da hep beraber yesek.*

Peki. Akşama buyur gel, hep beraber yiyelim.''

** ''Hoca'm bunlar Tanrı misafiri. Benim tavşanı aldığım köyün ahalisi. Geçiyorlarmış buradan nasiplensinler sofradan.''*

** ''Hoca'm hani dün sana tavşan getirmiştim ya. Bunlar dün gelenlerin akrabaları. Dünkü tavşanın yemeğe gelmişler artanını.*

Bu da ne böyle! Hani çorba nerede?

Tavşanın suyunun suyu bu. Buyurun afiyetle yiyin.''

** ''Bizim hanım çamaşır kaynatacak. Senin kazan büyük, ödünç verir misin?*

Sağ olasın. Al kazanını geriye.

Bu tencere de ne böyle?

O mu? Senin kazan bizim evde doğurdu. O da yavrusu''

** ''Senin kazan yine lazım bizim hanıma. Alabilir miyim?*

Hoca'm ne oldu bizim kazana?

Başın sağ olsun komşum. Senin kazan öldü. Allah rahmet eylesin. Geride kalanların ömrünü uzun etsin.

Sen ne diyorsun Hoca'm! Bu kazan insan değil ki ölsün. Ardından gözyaşı dökülsün?

Kazanın doğurduğuna inanıyorsun da öldüğüne niye inanmıyorsun be adam?''

Yazar, *Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu* adlı hikâyede deyimlerden faydalanarak Türkiye Türkçesinin anlatım gücünü, ifade zenginliğini ve inceliklerini ortaya koyar. Deyimlerin kullanılması, dil ve anlatımı zengin ve güçlü hale getirirken diğer yandan da hikâyede yer alan soyut kavramları somutlaştırarak çocuk okura sunar. Hikâyede yer alan deyimler; çocukların söz varlıklarının gelişmesine, kelime hazinelerinin zenginleşmesine, kendi ana dillerinin inceliklerini öğrenmesine ve hikâyede çocuğun ilgisinin canlı tutulmasına katkı sağlar. Çünkü deyimler, bir dilin söz varlığı zenginliğinin ve birikiminin en önemli numuneleridir. Hikâyede geçen deyimler anlam ve kullanıldıkları cümlelerle aşağıdaki gibidir:

Hazırcevap: Gerektiğinde çabuk, yerinde cevaplar bulup veren (kimse).

''Şu bizim Akşehirli tonton Nasrettin Hoca'yı yalnızca bilgili, hazırcevap sanma.''

Alışkanlık haline getirmek: Bir şeyi sürekli yapar olmak.

''Kimi iyiliğe iyilikle karşılık verir, kimisi de iyilik görmeyi alışkanlık haline getirir.''

Haberi olmak: Bilgisi olmak, bilmek.

''Bu sebeple hocanın evine giren çıkan herkesten ve her şeyden oluyormuş haberi.''

Ödünç almak: Geri vermek üzere birinden mal, para, eşya vb. istemek.

''Hoca yeni bir eşya alınca daha kendisi kullanmadan komşu kapıyı çalıp ödünç istiyormuş.''

Misafir ağırlamak: Konuğa gerekli ilgiyi göstermek, ikramda bulunmak.

Misafir etmek: Konuk olarak karşılayıp, yedirip içermek, yatırmak.

''Hoca cömert birisiymiş, evinde misafir ağırlamaktan da eşyasını paylaşmaktan da çekinmezmiş.''

Emanet almak: Bir şeyi veya bir kimseyi birinden veya bir yerden bir süreliğine almak.

''Fakat komşunun emanet aldığı eşya ya bozulup geri gelirmiş ya da hiç gelmezmiş.''

Eli boş dönmek: Umduğunu alamadan geri dönmek.

''Komşu bir kere Hoca'nın kapısına gelmiş. Eli boş döner mi hiç!''

Ödünç vermek: Geri almak üzere birine mal, para, eşya vb. vermek.

''Değirmene kadar gideceğim. Senin şu eşeği ödünç verir misin?''

Mazeret uydurmak: İçinde bulunulan durumu açıklayacak bir sebebi ortaya koymak (mazeret bulmak).

''Eşek evde yok!, diye mazeret uydurmuş.''

Aç bırakmak: Yiyecek vermeyerek karnını doyurmasına engel olmak.

''Çünkü önceki sefer komşu eşeğe o kadar yük yüklemiş ki zavallı hayvan neredeyse çatlayacakmış. Üstelik bir de aç bırakmış.''

Surat asmak: Kaşlarını çatıp yüzüne küskün veya dargın bir anlam vermek, somurtmak.

''Amma yaptın Hoca'm. Bak eşeğin ahırdaymış, diyerek surat asmış.''

Kolay pes etmemek: Hemen yenilgiyi kabul etmemek.

''Hoca'nın komşusu öyle kolay pes etmezmiş.''

İpe un sermek: Geçersiz birtakım nedenler öne sürerek istenilen işi yapmaktan kaçınmak.

''Aman Hoca'm etme, nasıl un serilir ipe? İnsan vermek istemeyince elbette ipe un serilir.''

Sofra donatmak: Sofraya bol ve türlü yiyecekler koymak.

''Hoca'nın hanımı lezzetli bir yemek hazırlamış. Sofrayı donatmış.''

Tanrı misafiri: Eve kendiliğinden gelen konuk.

''Hoca'm bunlar Tanrı misafiri. Tanrı misafiri deyince Hoca ne yapsın?

Davet etmek: Çağırmak.

''Hoca, konukları içeri davet etmiş.''

Farkına varamamak: Fark edememek, anlamamak.

''Komşusu aslında Hoca'nın ne yapmak istediğinin farkına varamamış.''

Bir çare bulmak: Çözüm yolu sağlamak, sorunu çözmek, zorluğu atlatmak, çaresizliği yenmek.

''Yeter. Bu duruma bir çare bulmam gerekiyor.''

Aklına parlak bir fikir gelmek: 1. Hatırlamak, anımsamak. 2. Bir şeyi yapmayı düşünmek, tasarlamak.

''Aklına parlak bir fikir gelmiş. Komşusunun kapısına varmış.''

Gözleri ışıldamak: Gözlerinde sevinç ve istek belirmek, sevinçli olduğu yüzünden belli olmak.

''Komşusunun gözleri ışıldamış.''

Hop oturup hop kalkmak: Öfke, heyecan vb. duygular sebebiyle yerinde duramaz olmak, kalkıp kalıp oturmak.

''Cimri komşu hop oturup hop kalkıyormuş.''

Başı sağ olmak: Baş sağlığı dilemek.

''Başın sağ olsun komşum. Senin kazan öldü. Allah rahmet eylesin.''

Küplere binmek: Çok öfkelenmek, sinirlenmek.

''Komşu duyunca bunu, öfkeden küplere binmiş.''

Gözyaşı dökmek: Ağlamak.

''Bu kazan insan değil ki ölsün. Ardından gözyaşı dökülsün.''

Farkına varmak: Gözüne çarpmak, fark etmek, anlamak.

''O günden sonra komşu cimriliğinin farkına varmış mı bilinmez.''

Dilden dile anlatılmak: Her yerde, pek çok kimse tarafından bahis konusu olmak.

''Ama bilinen bir şey var ki Hoca'nın komşusuyla yaşadıkları dilden dile anlatılmış yüzyıllar boyunca.''

Hikâyede yer alan yineleme grupları anlatıma büyük bir güç ve canlılık kazandırır, dil ve anlatımın daha akıcı olmasını sağlar. Böylelikle bir yandan çocuk okurun hikâyeyi algılama sürecini canlı tutup, okuru metnin içerisine çekerken, diğer yandan ise sözcük dağarcığının gelişmesine büyük katkısı olur. Ayrıca yineleme yani ikileme öbekleri ile yapılan ses tekrarları metindeki okuma ritmini de pekiştirir. Hikâyede yer alan eş, yakın ve zıt anlamlı sözcükler ile pekiştirmeli ifadelerle anlatım zenginleştirilir:

''Bu yüzden ona ***bol bol*** *misafir gelirmiş.''*

*''Bu güzel ev sahibine gelenler **yer içer**, **yatar kalkar**, bir türlü gitmek istemezmiş.''*

*''Komşu **kolay kolay** bir şey getirmezmiş.''*

*''Komşu yanında **üç beş** adamla içeri girmiş.''*

*''Ertesi gün akşama doğru yine gelmiş kapıya, yanında **üç beş** insanla.''*

*''**Birer ikişer** evi terk etmişler.''*

*''Sonraki günlerde ya kendisi ya da oğlu kapıya gelerek **başka başka** şeyler isteyip durmuşlar.''*

*''Hoca'ya bir şey vermek, karşılığında daha çok şey almak anlamına geldiğinden **koşa koşa** getirip vermiş.''*

*''Adam ne olduğunu anlayamamış. **Boş boş** Hoca'ya bakmış.''*

Yazarlar kaleme aldıkları eserlerde anlatımı kuvvetlendirmek ve okuru öykünün içine çekerek canlı tutmak maksadıyla genellikle söz sanatlarına yer verirler. Hikâyelerde kullanılan söz sanatları, hem anlatımı canlı tutarak okurun dikkatini çekmeyi başarır hem de hikâyeyi daha akıcı hale getirir. *Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu* adlı hikâyeye bakıldığında söz sanatlarının kullanılmadığı belirgin bir şekilde görülür. Yazar eserinde söz sanatlarına yer vermemiştir. Bu durum; metnin kurgusu, muhtevası, dış yapısı, dil ve anlatımı bakımından bir eksiklik olarak görülebilir. Çünkü bu tür edebî verimlerde söz sanatlarının kullanılması, anlatımı daha akıcı hale getirerek okurun dikkatini canlı tutar ve okuru olayların içine çeker. Yazarın söz sanatlarını kullanmaması bir tercih meselesi olabilir. Belki de yazarın kaleme aldığı hikâye metni ilkokul düzeyine uygun olduğu için anlaşılmayı zorlaştıracağından söz sanatlarının kullanımı tercih edilmemiştir.

Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu adlı anlatıda anlatıcı yani yazar olaylara müdahale etmez. Metnin genelinde olaylar tarafsız bir gözle, gözlemci anlatıcı tarafından okura aktarılır. Metnin kurgusu içindeki olaylar, 3. şahıs anlatıcı tarafından anlatılır ve okura verilir. Ayrıca hikâye metninde genel olarak kullanılan zaman, hikâye zaman da denilen geçmiş zaman dilimidir. Hikâyedeki olaylar, bir anlatıcıya bağlı olarak gözlemci ve Tanrısal bakış açısıyla okura sunulur. Okur, bu anlatım tekniğinde hikâyedeki olayları ve karakterlerin başından geçenleri 3. şahıs anlatıcı aracılığıyla öğrenir. Bunların yanında yazar, başkahramanların zihnine girerek onların düşüncelerini, hayal dünyalarını okur ve bunları iç çözümleme yöntemiyle okura aktarır.

3. 4. İleti

Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu adlı çocuk hikâyesinde ileti olarak komşuluğun önemi, yardımseverlik, misafirperverlik ve cömertlik gibi temel değerler kurgusal yapı içinde çocuk okura sezdirilir. Bir çocuk edebiyatı verimi, okurlarına doğrudan bilgi, öğüt, tavsiye, uyarı vermemeli ve tamamen didaktik bir yapıda olmamalıdır. Eğer kaleme alınan edebî ürünler bu yapıda olursa özellikle çocuk okur üzerinde bir etkisi olmaz ve inandırıcılığı kalmaz. Bundan dolayı yazar, vermek istediği öğretici bilgileri, nasihatleri, tavsiyeleri, uyarıları ve en önemlisi de iletileri kurgusal yapı içinde çocuğu merkeze alarak sezdirme yöntemiyle vermelidir. Bir metindeki ileti, bir meyvedeki vitamine benzer. Nasıl ki vitamin meyvenin tamamında ise, bir metindeki ileti de metnin tamamında olmalıdır. Eğer böyle olursa metni okuyan çocuk, birinin yönlendirmesine ihtiyaç duymadan kendine düşen payı çıkarır. İncelenen hikâyede yazar bunu tam olarak başarmıştır.

Hikâyedeki iletilerin başında komşuluğun önemi ve komşularımızla olan ilişkilerimiz gelir. Yazar, komşuluğun ne kadar önemli olduğunu, komşuluk ilişkilerinde nelere dikkat edilmesi ve komşularımıza nasıl davranılması gerektiğini metnin kurgusal yapısı içinde okura sezdirir. Eskiden beri Türk kültüründe komşuluk ve komşuluk ilişkileri önemli bir yere sahip olmuştur. Lakin komşuluk ilişkilerinde dikkat edilmesi gereken hususlar da vardır. Komşuluk ilişkilerinde dikkat edilmesi gereken bu hususlar, Nasrettin Hoca'nın anlayışsız, bencil ve sürekli Nasrettin Hoca'yı rahatsız ederek ondan bir şeyler isteyen komşu karakteriyle okura aktarılır. Komşuluk önemlidir

ancak komşularımızla kurduğumuz iletişim ve ilişkilerimizde dikkat etmeliyiz, komşularımıza karşı her zaman anlayışlı davranmalıyız iletisi okura sezdirilir.

Metnin diğer bir iletisi yardımseverliktir. Yardımseverlik değeri, Nasrettin Hoca'nın şahsında anlatılır ve okura aktarılır. Nasrettin Hoca'nın yardımsever bir kişi olduğu ve her zaman çevresindekilere, komşularına yardım ettiği kurgusal yapı içinde okura sezdirilir. Nasrettin Hoca'nın anlayışsız ve açgözlü bir komşusu olmasına rağmen yine de ona yardım etmesi bu durumun en önemli göstergesidir. Hikâyede Nasrettin Hoca yardımsever bir şahsiyettir ve çevresindekilere yardım eder. Dolayısıyla Nasrettin Hoca bu özelliğiyle çocukların öykünebileceği bir karakter olarak karşımıza çıkar. Yazar, böyle bir karakterle yardımseverlik değerini özdeşleştirerek çocuk okur üzerinde derin bir etki bırakır. Böylelikle çocuk okur, metindeki başkişiyle özdeşim kurup yardımsever olmayı kendisine prensip edinecektir. Dolayısıyla yardımseverlik değeri, bu yolla çocuk okura öğretilir.

Metnin diğer bir iletisi ise misafirperverliktir. Bu değer de Nasrettin Hoca'nın şahsında okura aktarılır. Çünkü Nasrettin Hoca, hikâyede misafirperver diğer bir adıyla konuksever olma özelliğiyle de ön plana çıkar. Aslında yazar, çocukların öykünebileceği ve örnek alabileceği bütün iyi değerleri Nasrettin Hoca'nın şahsında bir araya getirir. Yazar misafirperverlik iletisini, Nasrettin Hoca'nın evine gelen misafirleri en iyi şekilde ağırlaması, misafirler için sofrayı donatıp onlara en güzel yemekleri ikram etmesiyle okura sezdirir. Böylelikle çocuk okur Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan konukseverliğin ne kadar önemli olduğunu kurgusal yapı içinde anlar. Türk kültüründe ve özellikle Anadolu'da konukseverlik her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Eve gelen misafir en iyi şekilde ağırlanır, misafire en iyi yemekler ve içecekler ikram edilir, misafirin rahat edebilmesi için ne gerekiyorsa yapılır. Hatta Anadolu'da her evin ya da köyün muhakkak bir misafir odası vardır. Hal böyle olunca doğal olarak kültürümüzün bu özelliği edebiyata yansımış ve edebî verimlerde kendine yer bulmuştur. Yazar da Türk insanının bu güzel yönünü hikâyede işler ve temel bir ileti olarak okura sezdirir.

Hikâyenin son iletisi cömertliktir. Bu ileti de Nasrettin Hoca'nın şahsında okura sezdirilir. Nasrettin Hoca, kurgusal yapı içinde okura cömert, yardımsever, misafirperver ve bilgili bir karakter olarak takdim edilir. Kısacası Nasrettin Hoca hikâyede üstün ve iyi meziyetlere sahip olan, çocukların öykünebileceği ve model alabileceği bir karakter olarak karşımıza çıkar. Nasrettin Hoca'nın cömert olması, komşusuna yardım ederek ve evine gelen misafirleri en iyi şekilde ağırlayarak yolcu etmesiyle okura sezdirilir. Bunun dışında hikâyenin başlangıç kısmında Nasrettin Hoca okura tanıtılırken bilgili, hazırcevap, yardımsever ve cömert biri olarak takdim edilir. Cömert olmanın ve çevremizdeki insanlara yardım etmenin önemi, Nasrettin Hoca karakterinin şahsında yazar tarafından çocuk okura temel bir ileti olarak kavratılır.

Sonuç olarak *Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu* adlı hikâye; çocuk okurun komşuluğun önemi, yardımseverlik, misafirperverlik ve cömertlik gibi temel değerleri öğrenmesine ve hayata dair bir bakış açısı oluşturmasına imkânlar sağlayan iletiler taşır. Taşıdığı bu iletileri, metnin kurgusal yapısı içinde okura sezdirir.

Sonuç

Çalışmada Çağdaş Türk Çocuk edebiyatının önemli temsilcilerinden ve şahsiyetlerinden biri olan Melike Günyüz'ün *Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu* adlı hikâyesi, çocuk edebiyatını yapılandıran konu, kahramanlar, ileti, dil ve anlatım gibi temel ögeler bağlamında ele alınmış ve incelenmiştir. Üç ana başlıktan meydana gelen çalışmanın birinci bölümünde, çalışmanın kavramsal çerçevesini doğru bir şekilde ortaya koyabilmek için çocuk, çocuk edebiyatı ve çocuğa görelik kavramları izah edilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde Günyüz tarafından çocuklar için kaleme alınan ve çalışmaya konu olan *Nasrettin Hoca ile Cimri Komşusu* adlı hikâye metni verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise hikâye, çocuk edebiyatını yapılandıran temel ögeler bağlamında ele alınarak incelenmiştir.

Türk Çocuk edebiyatı alanında önemli bir isim olan Sedat Sever'e göre, çocuk edebiyatını yapılandıran temel ögeler konu, kahramanlar, ileti, dil ve anlatım gibi başlıklardan meydana

gelmektedir. Çalışmaya konu olan hikâye metni, bu dört öge bağlamında ayrı başlıklar halinde incelenmiştir. Yapılan inceleme neticesinde *Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu* adlı hikâyenin; işlediği konu, olay örgüsü, olay örgüsü içinde yer alan kahramanlar, vermek istediği iletiler, kullanılan dil ve anlatım bakımından çocuğa göre bir metin olduğu tespit edilmiştir. *Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu* hikâyesi; konu, kahramanlar, ileti, dil ve anlatım başlıkları çerçevesinde çocuğa göre özellikler taşıyan edebî bir üründür.

Metinde işlenen konu, çocuğun hem gerçek hem de hayal dünyasına uygun ve çocuğun gerçek dünyayı tanımasına imkân sağlayan bir konudur. Anlatıdaki başkişilerden Nasrettin Hoca, çocukların öykünebileceği ve özdeşim kurabileceği karakter özelliklerine sahiptir. Hikâyede verilmek istenen iletiler, çocuk okurun komşuluğun önemi, yardımseverlik, misafirperverlik ve cömertlik gibi temel değerleri öğrenmesine ve hayata dair bir bakış açısı oluşturmasına imkânlar sağlayan iletilerden meydana gelir. Son olarak da dil ve anlatım yönünden bakıldığında hikâye, Türkçenin inceliklerini ve zenginliklerini çocuk okura kavratan, çocukların sözcük dağarcığını zenginleştiren, çocukların dil ve ifade becerilerini geliştiren özellikler taşımaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde *Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusu* adlı hikâye, çocuğa görelik ilkesine uygun olarak kaleme alınan ve çocuğa göre özellikler taşıyan edebî bir üründür.

KAYNAKÇA

Çer, Erkan (2016). *Çocuk Edebiyatı (0-6 Yaş Çocuk Kitaplarında Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelik)*, Ankara: Eğiten Kitap.

Dilidüzgün, Selahattin (2004). *Çağdaş Çocuk Yazını (Yazın Eğitimine Atılan İlk Adım)*, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Günyüz, Melike (2017). *Nasrettin Hoca ve Cimri Komşusunun Hikâyesi*, İstanbul: Erdem Çocuk.

Komisyon (2011). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Sağlam, Soner (2020). *Türkmenistan Çocuk Edebiyatı (Dönemler-Temsilcileri-Türler)*, Ankara: Bengü Yayınları.

Sağlam, Soner (2021). *Abdulla Şaik'in Vazife Adlı Hikâyesinin Çocuğa Görelik İlkesine Göre İncelenmesi*, (Editörler: Bican Veysel Yıldız, Tacettin Şimşek), 8. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Sempozyum Kitabı, Sayfa: 233-242, 22-23 Ekim 2021, İstanbul: Akademi Ajans Matbaa.

Sever, Sedat (2019). *Çocuk ve Edebiyat*, İzmir: Tudem.

Sözen, Yaşar (2021a). *Mikâil Rızaguluzade'nin Şahin Adlı Hikâyesi Üzerine Çocuğa Görelik İlkesi Bağlamında Bir İnceleme*, ''Ziyalı İşığında'' Ramazan Gafarlı – 70 Beynəlhalq İctimai və Mədəni Elmlər Konfransı Konferans Kitabı, Sayfa: 269-290, 15-16 İyul (Temmuz) 2021, Azerbaycan-Bakı.

Sözen, Yaşar (2021b). *Gülzar İbrahimova'nın ''Yeni Yıl Sırrı'' Adlı Masalı Üzerine Çocuğa Görelik İlkesi Bağlamında Bir İnceleme*, (Editörler: Bican Veysel Yıldız, Tacettin Şimşek), 8. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Sempozyum Kitabı, Sayfa: 308-335, 22-23 Ekim 2021, İstanbul: Akademi Ajans Matbaa.

Şimşek, Tacettin (Editör) (2018). *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları.

Şirin, Mustafa Ruhi (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Yurttaş, Hüseyin (1997). *Çocuk ve Kitap*, (Editör: Didem Güneri Öztaşbaşı), Ana Dili Eğitimi ve Çocuk Kitapları Sempozyumu, Sayfa: 56-64, Ankara: Ankara Üniversitesi Tömer Dil Eğitim Merkezi.

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN ESERLERİNDE ÖZGECİLİK

Hamdiye Deniz YILDIRIM[1]

Doç. Dr. Sibel TURHAN TUNA[2]

Özet

Değerler, insanların ve toplumların iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırt etmesine yardımcı belirli kabul ve ölçütlerdir. Özgecilik (diğerkâmlık) genel olarak sözlüklerde karşılık beklemeden bir başkasına gönüllü yardım etme, insanları çıkar gözetmeden sevme, iyiliksever, iyi niyetli, hoşgörülü ve yardımsever olma, başkası için yaşamayı ön plana çıkarma gibi anlamları içermektedir. Bu durumda özgecilik değerler eğitimindeki on kök değerden yardımseverlik, dostluk, dürüstlük, sorumluluk, saygı, sevgi, sabırdeğerlerini kapsamaktadır. Bu çalışmada özgecilik, değerler eğitimi ve Türkçe Eğitimi bağlamında temel kavram olarak ele alınmaktadır. Çalışmanın amacı, örneklem olarak seçilen Melike Günyüz'ün eserlerinde özgecilik kavramının incelenmesi ve bu kavramın değerler eğitimi bağlamında Türkçe Eğitimine katkısının ortaya konulmasıdır. Buradan hareketle, Melike Günyüz eserlerinden 28 tanesi, nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz yöntemi ile özgecilik kavramından yola çıkılarak incelenmiş, 26 eserde özgecilik kavramının ele alındığı tespit edilmiştir. İnceleme sonucunda, "özgecilik" kavramının yardımseverlik, dostluk, dürüstlük, sorumluluk, saygı, sevgi, sabır gibi on kök değerin yanında iyilikseverlik, hoşgörü değerlerini de kapsadığı gözlenmiştir. Buna ilaveten, özgeciliğin paylaşma, iş birliği, dayanışma, empati kurma, iyi niyetli olma gibi insanı insan yapan önemli ölçütleri de içeren şemsiye bir kavram olduğu gözlenmiştir. Çalışma sonucunda sınıf seviyesi göz önünde bulundurularak Türkçe ders kitaplarındaki uygun temalarda 'kişisel yarar gözetmeksizin bir başkasına yararlı olabilen insan' yetiştirme amacıyla özgecilik şemsiye kavramına ve bununla ilgili değerler içeren metinlere yer verilmesi öneri olarak sunulmuştur. Böylece, soyut ancak insan olabilmek için elzem bir kavram olan özgeciliğin ve onunla ilgili temel değerlerin somut çocuk edebiyatı metinlerinden yola çıkılarak öğrencide istendik kazanıma dönüşmesini sağlayabilmek mümkün olacaktır.

Anahtar kelimeler: Özgecilik, değerler eğitimi, Türkçe ders kitapları, Türkçe eğitimi.

Altruism in the Works of Melike Günyüz

Abstract

Values are specific acceptance and criteria that help people and societies distinguish good from evil and right from wrong. Altruism generally includes meanings such as helping someone voluntarily without waiting for a response, loving people without any interest, being benevolent, pure-minded, tolerant and helpful, and emphasizing living for someone else. In this case, altruism covers the values of benevolence, friendship, honesty, responsibility, respect, love, and patience, among the ten root values invalues education. In this study, altruism is considered the basic concept in values education and Turkish Education. The study aims to examine the concept of altruism in the works of Melike Günyüz (selected as a sample) and to reveal the contribution of this concept to Turkish Education in the context of values education. From this point of

[1] Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi, 100/2000 YÖK Doktora Bursiyeri, halkbilimci.deniz@gmail.com.

[2] Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, sibeltuna@mu.edu.tr

view, we have examined 28 of Melike Günyüz's works based on the concept of altruism with the descriptive analysis method, one of the qualitative research methods, and determined that the concept of altruism was discussed in 26 of these works. As a result of the examination, we have found that the concept of "altruism" includes ten root values such as benevolence, friendship, honesty, responsibility, respect, love, patience, kindness and tolerance. In addition, we have observed that altruism is an umbrella concept that includes essential criteria that make people human, such as sharing, cooperation, solidarity, empathy, and goodwill. As a result of the study, it is suggested to include the umbrella concept of altruism and texts containing related values in the appropriate themes in Turkish textbooks to raise' people who can be helpful to someone else without considering personal benefit' considering the grade level. Thus, it will be possible to ensure that altruism, an abstract but essential concept for being human, and the basic values related to it, turn into the desired attainment in the student based on concrete children's literature texts.

Keywords: Altruism, values education, Turkish textbooks, Turkish education.

Giriş

İnsan, ilkin ailede sonra içinde bulunduğu sosyal çevrede, eğitim kurumlarında değerleri kazanır. Zira değer, insanın sosyal hayatta birey olarak yaşayabilmesi için sahip olduğu donanımlar, yaşama dönük kazanımlardır. İnsanın hem ruhsal gelişiminde hem de toplumla olan sağlıklı, uyumlu ilişkisinde değerlerin formal eğitim ayağı önemli rol üstlenir. Nitekim Milli eğitimin tüm kademeleri için hazırlanan öğretim programlarında değerler eğitiminin öne çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda değeri, "bir sosyal yapının varlık, birlik, işleyiş ve devamının sebebi olarak kabul edilen, tasvip ve teşvik gören, korunmaya çalışılan inanışlar (Ulusoy ve Dilmaç 2012: 15)" şeklinde tanımlamak mümkündür. Değerler, insanın otokontrolünü sağladığı gibi toplumun da insanı kontrol altında tutmasına destek olur. Davranışlar için bir ölçek olarak kabul edilen değerler, bireyleri ve toplumları biçimlendirerek onların ahlaksal ilkeler edinmesine yardımcı olur (Erol ve Erdem 2020: 807). Hal böyle olunca değerlerin duygu ve düşünce varlığı insanın davranışlarına yön verdiği, onun toplumla uyumunu sağlayan ögeler bütünü olduğu söylenebilir.

Türkçe dersi Öğretim Programlarının (MEB 2019) "Değerlerimiz" bölümünde, eğitim sisteminin temel amacının değerler ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmek olduğu vurgulanmaktadır. Eğitim sürecinin temel amacı değerler, öğretim programlarının her bölümünde yer bulur. İnsanı insan yapan değerler, yaşamda karşılaşılan sorunlarla başa çıkmada harekete geçmeyi sağlar.[1] Değerler, insanların hayata karşı tutumlarını ve davranışlarını belirli bir yönde etkiler. Bu yüzden, milletin bekası ve ileri seviye medeniyete ulaşmasında değerlerle harmanlanmış bir eğitime ihtiyaç vardır (Tuna, Turhan 2021: 2041). Öğretim programlarının son yıllarda değerlerle, kök değerlerle zenginleştirildiği dikkati çekmekte olup programlarda yer alan kök değerler şunlardır: "adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır.[2]

On kök değer dahil tüm değerler, insanın bu dünyadaki plan - projeleri, eylemleri dâhilinde kendini gerçekleştirmesinde çok önemli bir yere sahiptir. Değerler, bir tür "yaşam terbiyecisi" olup kişinin somut olmayan öğretmenidir. Örneğin sevgi değeri, evrensel bir değerdir. Kanımızca tüm değerlerin de üstünde kuşatıcı bir değerdir zira tüm değerlerin adeta özüne yansımıştır. Nitekim Fromm bu konuda şunları dile getirmektedir: "Sevgi bir ihtiyaçtır, tıpkı solunan hava gibi esirgenmemelidir, sadece bebeklikte değil insanın tüm yaşamına yansımalı, yansıtılmalıdır. Sevgi, sadece bir şeye/kimseye bağlılık değil, aynı zamanda davranış biçimi olarak algılanmalıdır. Bu durum, bireyin dünyayı bütün olarak görmesi ve ona bağlılığını ifade eden felsefesidir. Birisini gerçekten sevmek demek, herkesi, evreni, hayatı, sevmek demektir. Başka birisine 'seni seviyorum' demek, 'sende herkesi seviyorum', 'bütün dünyayı seviyorum', 'kendimi seviyorum' demektir (Fromm 1994: 60)".

[1](http://mufredat.meb.gov.tr E.t 08.05.2022
[2]http://mufredat.meb.gov.tr E. T 08.05.2022

Her edebiyat eseri, mutlaka alımlayıcısını hedefler, onda bir etki bırakmak ister. Eser, kendi etki gücüne oranla, alımlayıcıyı etkiler, dönüştürür, onun için yeni bir dünya kurar, onu yeniden yapılandırır. Bu durum hem estetik, hem pedagojik, hem de etik bir değer taşır. Sadece güzellik duygusu oluşturmaz, estetik haz vermez aynı zamanda duyguları da arıtır, ruhu ve kişiliği terbiye eder. Aristoteles'in (1983) dediği gibi bu bir arınma ve temizlenmedir. Bu noktada eser, bir duygu, zihin ve karakter eğitimi olarak ortaya çıkar. Diğer taraftan duygusal, zihinsel ve değer temelinde ortaya çıkan değişim, pedagojik bir değer taşır; bu değişim aynı zamanda psikolojik niteliklidir. (Taşdelen 2015: 28). Çocuk edebiyatı eserleri de bu yönde "fayda"cı yaklaşımda ele alınmalı, hitap ettiği kitle itibariyle henüz küçük yaştan itibaren taze zihinlerde hangi etkiyi bırakmış, hangi insanî değerleri kazanım olarak sunmuş irdelenmelidir. Çocuk edebiyatı metinleri, değerler ve dil, kültür, millet ilişkisi bağlamında Türkçe ders kitaplarına ve elbette "alıcısı"na ruhsal, zihinsel, kişisel gelişime "fayda"lı olacak şekilde seçilmelidir.

Hızla küreselleşen, tek tip kültüre doğru hızla giden, yeni dünya düzeninde yeni nesli, milli ve evrensel değerlerle eğitmek, yetiştirmek örgün eğitimin güncel öğretim programlardaki hedefleri arasındadır. Evrensel değerlerden bir kısmını bünyesinde barındıran özgecilik kavramı, erdemli insan yetiştirmeye hizmet edecek önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Karşılık beklemeden bir başkasına yardım etmek anlamına gelen özgecilik, Türk Dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük*'te "Özgeci olma durumu, diğerkâmlık"[1] şeklinde ifade edilir. Özgecilik, *Felsefe Terimleri Sözlüğü*'nde (Cevizci 1999: 666) "İnsanlığı, insanları çıkar gözetmeden sevme. Diğer insanlara karşı iyiliksever, iyi niyetli, hoşgörülü ve yardımsever olmayı bir tavır olarak ön plana çıkartan başkası için yaşamak formülüne göre davranmayı öneren ahlak anlayışı" şeklinde yer alır. Bencillik kavramının zıddı olarak da kabul edilen özgecilik kavramı, *SosyolojiSözlüğü*'nde "Başkalarının ilgi ve çıkarlarını dikkate alan, genellikle egoizme,(bencilliğe) bireyciliğe zıt olduğu düşünülen davranış (Marshall, 1999: 152) ifadeleriyle yer alır.

Bir davranışın özgecil davranış olabilmesi için çeşitli özelliklere sahip olması gerekir: bir başkasının yararına olması, gönüllü yapılması, herhangi bir ödül ya da övgü beklemeden karşılıksız yapılması söz konusu özelliklerdir. Akran etkileşiminin temelinde yer alan ve esasen doğal davranışlarından biri olan özgecil davranışların çocuklarda teşvik edilmesi amacıyla ödüllerin öne sürülmesi, beklentiye yol açmaktadır. Dolayısıyla dışsal ödüller yerine uygun davranış modelleri ve davranış seçenekleri sunmak bu davranışların gerçek anlamda desteklenmesini sağlar (Güzel Akar, 2020:19). Özgecil davranışta bulunan kişi karşısındaki kişinin içinde bulunduğu sıkıntılı durumdan duyduğu üzüntü ve rahatsızlıkla harekete geçer ve yardım eder. Literatüre göre, özgecilik kavramının bireyde kazanılması ve sosyal yaşamında etkili olması yaş gruplarına göre değişiklik gösterir. Söz konusu değişikliğe bir örnek şu şekildedir: "Grunberg, Maycock ve Anthony'nin (1985) yaptığı bir çalışmada 7-8 yaş grubundaki çocukların kendilerinden daha küçük ve daha büyük çocuklara kıyasla daha az özgecil olduklarını saptanmıştır. Bu yaş grubunda özgecilikteki ani düşüşe çocukların okula başlamasıyla birlikte mülkiyet ile ilgili ilk deneyimlerini yaşamaları ya da bilişsel yapılarında yaşanan değişikliklerin sebep olduğu düşünülebilir (Güzel Akar, 2020: 23).

Özgecilik kavramının önemli özelliklerden olan gönüllü olarak yapılması "empati" kavramını da beraberinde getirir. Türk Dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük*'te (https://sozluk.gov.tr) duygudaşlık şeklinde tanımlanan empati kavramı karşıdaki kişinin yerine kendini koyup onunla aynı duyguları hissetmektir. Özgeci davranan birey empati kurarak karşısındaki kişinin sıkıntısına üzülür, rahatsızlık duyar ve gönüllü bir şekilde onu bu sıkıntıdan kurtarma girişiminde bulunur.

Sözlüklerdeki tanımlarında da ifade edildiği üzere, "bir başkasına karşılık beklemeden yararlı olma" esasına dayanan özgecilik kavramı, insan davranışlarına rehberlik eden değer kavramıyla, erdemli insan ölçütleriyle yakından ilişkilidir. Özgecilik" kavramı, yardımseverlik, dostluk, dürüstlük, sorumluluk, saygı, sevgi, sabır on kök değeri yanı sıra iyilikseverlik, hoşgörü değerlerini; paylaşma, iş birliği, dayanışma, empati kurma, iyi niyetli olma gibi insanı insan yapan önemli ölçütleri de içeren şemsiye bir kavramdır.

Bu çalışmada özgecilik, değerler eğitimi ve Türkçe eğitimi bağlamında temel kavram olarak ele alınmaktadır. Çalışmanın amacı, örneklem olarak seçilen Melike Günyüz'ün eserlerinde özgecilik

[1] https://sozluk.gov.tr E.T 10.05.2022

kavramının incelenmesi ve bu kavramın değerler eğitimi bağlamında Türkçe Eğitimine katkısının ortaya konulmasıdır. Buradan hareketle, Melike Günyüz eserlerinden 28 eser temel nitel araştırma yönteminin esasını oluşturan yorum bilim ışığında betimsel analiz ile, "özgecilik" kavramından yola çıkılarak incelenmiştir. Betimsel analizde, elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre ele alınıp yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2004: 27). Çalışmada örneklem olarak seçilen Melike Günyüz'ün eserleri, önceden tespit edilen kavramlar ışığında değerlendirilmektedir.

1.Melike Günyüz'ün Eserlerinde Özgecilik

Bu bölümde 28 eserden 26'sında tespit edilen özgecilik şemsiye kavramı altında yardımseverlik, dostluk, sevgi, saygı, sorumluluk kök değerleri, diğer değerlerden iyilikseverlik, hoşgörü ve erdemli insan olmanın ölçütlerinden paylaşma, işbirliği, dayanışma, empati kurma ve iyi niyetli olma ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Betimsel analiz yöntemi ile incelenen eserler:

1. Arkadaşımı Tanırım
2. Ay Nereye Kayboldu
3. Çilekli Yoğurt
4. Güneşi İstiyorum
5. Güvercin Toplantısı
6. Hiç Susmayan Cırcır Böceği
7. İlkbahar Prensi
8. Kalem Kutusu
9. Keloğlan Suskunlar Ülkesinde
10. Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde
11. Kitap Yarışması
12. Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor
13. Küçük Yıldız
14. Mavi Gaki
15. Mutsuz Martı Murta Nasıl Mutlu Oldu
16. Nasrettin Hoca ile Cimri Komşunun Hikâyesi
17. Pamuk Karga
18. Peli Spor Şöleninde
19. Sen Sıska Değilsin
20. Ses Yarışması
21. Süper Böcek
22. Süslü Çikolata
23. Şarkıcı Gukki
24. Temsi'nin Can Sıkıntısı
25. Timsah Temsi
26. Tombalak Filin Sabah Sporu
27. Tükenen Kalem
28. Üç Küçük Aslan

Bulguların elde edildiği eserler:

1. Arkadaşımı Tanırım
2. Ay Nereye Kayboldu
3. Güneşi İstiyorum
4. Güvercin Toplantısı
5. Hiç Susmayan Cırcır Böceği
6. İlkbahar Prensi
7. Keloğlan Suskunlar Ülkesinde
8. Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde
9. Kitap Yarışması
10. Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor

11. Küçük Yıldız
12. Mavi Gaki
13. Mutsuz Martı Murta Nasıl Mutlu Oldu
14. Nasrettin Hoca ile Cimri Komşunun Hikâyesi
15. Pamuk Karga
16. Peli Spor Şöleninde
17. Sen Sıska Değilsin
18. Ses Yarışması
19. Süper Böcek
20. Süslü Çikolata
21. Şarkıcı Gukki
22. Temsi'nin Can Sıkıntısı
23. Timsah Temsi
24. Tombalak Filin Sabah Sporu
25. Tükenen Kalem
26. Üç Küçük Aslan

Özgecilik ve Yardımseverlik Değeri

Yardımseverlik, Türk Dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük'*te "Kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma. İşlerin daha etkin ve verimli olabilmesi için sağlanan katkı, destek" [1] ifadeleri ile tanımlanır. İncelenen 28 eserden 14 tanesinde yardımseverlik değerine yer verildiği tespit edilmiştir. Yardımseverlik değeri özgeciliğin temel içeriği/prensibi olan karşılık beklemeden yardım etme ile doğrudan ilişkilidir. Gönüllülük esasına dayanan özgeci davranışlar yardımseverlik değeri ile karşılık bulur. Bu sebeplerle incelenen eserlerde arkadaş, eş, dost ve tanıdıklarına gerek empati kurarak gerek hoşgörülü davranarak yardımda bulunan kahramanlar, özgeci davranışın örneği olarak seçilmiştir.

Ses Yarışması isimli eserde, akşama kadar amaçsızca öten gak guklardan dolayı yetişkinler endişelidir ve "Ne olacak bizim bu gençlerin hali?" diye düşünüp ötüşlerinin boşuna olmaması adına bir ses yarışması düzenlerler. Yarışma sonrası gerçek sanatçıların yarışma birincilerine sitem etmesi üzerine Bilge baykuş, sorunu kazananların usta sanatçılardan eğitim alacağını duyurarak çözer (Günyüz, 2013a: 3-16). Küçük yaştaki kargaların geleceği için endişelenen yetişkinler özgeci bir davranış sergiler ve yardımseverlik değeri, bir yarışma ile ötüşlerini anlamlandırmaya çalışma şeklinde ortaya çıkar. Yarışma sonrası başarılı küçüklerin başarılarının daha anlamlı bir hal alması için usta sanatçılardan ders almaları planlanır. Söz konusu yarışma ve ders alma planlarının yetişkinlere herhangi bir faydası olmadığı gibi küçükler tarafından da talep edilmemiş bir yardımdır, bu sebeple özgeci bir davranış olarak değerlendirile bilinir, burada yardımseverlik değeri talep edilmeden sunulan yardım şeklinde ortaya çıkar.

Pamuk Karga isimli eserde, Bilgili Çınar Amca, diğer yavrulardan farklı olarak beyaz renkte dünyaya gelen yavru sebebiyle endişeli olan Bay Karga ve Bayan Karga ile konuşarak onların sakinleşmesine yardımcı olur (Günyüz, 2013b: 10-15). Yardımseverlik değeri ve özgeci davranış, karşılık beklemeden sorunu çözmeye çalışan Bilgili Çınar amcanın farklılıkların da güzel olduğunu ifade ederek panik halindeki anne ve babanın sakinleşmesine yardımcı olmasıyla ortaya çıkar.

Timsah Temsi isimli eserde, Kaplumbağa Bilgeduruş, diş ağrısı sebebiyle acı çeken Timsah Temsi'nin dişinin neden ağrıdığını tespit edip dişine sıkışan taşı çıkararak ona yardımcı olur ve Temsi'nin diş ağrısı geçer (Günyüz, 2016a: 13-15). Özgeci davranış ve yardımseverlik değeri, karşılık beklemeden bir başkasına yardım etmek tanımında da olduğu gibi Kaplumbağa Bilgeduruş'un mevcut sorunu tespit ederek çözüm yolları bulması ve Timsah Temsi'nin ağrısını dindirmesi ile ortaya çıkar.

Hiç Susmayan Cırcır Böceği isimli eserde Cırcır Böceği, yuvalarında annelerini bekleyen yavru kargalarla oyun oynamakta ve onları eğlendirmektedir (Günyüz, 2016d: 16). Yardımseverlik değeri

[1] https://sozluk.gov.tr E.T 10.05.2022

ve özgeci davranış, korunmaya ve bakıma muhtaç yavru kargalarla herhangi bir çıkar gözetmeden ilgilenen Cırcır böceğinin tutumunda ortaya çıkar.

Tombalak Filin Sabah Sporu isimli eserde Turnalar, göl sakinlerini rahatsız etmeden spor yapabilmesi için Tombalak Fil'e dans etmeyi öğreterek yardımcı olurlar (Günyüz, 2016e: 10-12). Özgeci davranış ve yardımseverlik değeri, Turna çiftinin Tombalak Fil'in yaşadığı sorun karşısında empati kurması, üzülmesi ve bu soruna çözüm bulma çabasına girişmeleriyle ortaya çıkar.

Sen Sıska Değilsin isimli eserde Yengeç Yangelir, üzülen Şıpır'ı mutlu etmek için Kaplumbağa Bilgeduruş ile görüşür ve Şıpır ile alay eden Tortop'a bir ders vermek için plan yaparak onları evine davet eder (Günyüz, 2016b: 6-13). Yardımseverlik değeri ve özgeci davranış, üzgün olan arkadaşının sorununu çözmeye ve onu mutlu etmeye çalışmakla ortaya çıkar. Aynı kitabın ilerleyen sayfalarında Yengeç Yangelir'in davetinde ters dönen Tortop'un yardımına Şıpır yetişir (Günyüz, 2016b: 15). Yardımseverlik değeri ve özgeci davranış, kendisine kötülük eden kişi zor durumda olduğunda bireyin özür dahi beklemeden yardımcı olmaya çalışması şeklinde ortaya çıkar.

Arkadaşımı Tanırım isimli eserde, Tıstıs, yüzme yarışında hile yaparak kendisini yenmeye çalışan Timsah Temsi başını kayalıklara vurunca ona kızmak yerine başına dolanarak ona yardımcı olmaya çalışır (Günyüz, 2016c: 8-9). Özgeci davranış ve yardımseverlik değeri bu eserde, taraflardan birinin diğerine hile yapmasına rağmen, hile yapılan kişinin zor durumdaki arkadaşına yardım etmeye çalışması ile ortaya çıkar.

Peli Spor Şöleninde isimli eserde, kanadı kırık olduğu için diğer kuşlardan farklı olan Peli, Öğretmen Bayan Yengeç tarafından maçta kaleye geçirilir (Günyüz, 2016f: 13). Yardımseverlik değeri ve özgeci davranış, içinde bulunduğu zaruri şartlar sebebiyle mutlu olamayan öğrencisinin sahip olduğu imkanlar doğrultusunda mutlu etmeye çalışan öğretmen Bayan Yengeç'in tutumuyla ortaya çıkar.

Güvercin Toplantısı isimli eserde, barınacak yer bulamadıkları için kendince insanlardan yardım istemeye çalışan güvercinin balkonuna gidip sürekli öttüğü yaşlı kadın, bir süre sonra "Güvercinler, şehrimizin süsleridir. Lütfen barınmaları için onlara güvercin evleri yaptırır mısınız? Böylece hem güvercinler kurtulur hem de şehrimiz güzel görünür" diyerek belediye başkanından yardım ister (Günyüz, 2021b: 10-11). Özgeci davranış ve yardımseverlik değeri bu eserde, çıkar gözetmeden yardımseverlik yapan yaşlı kadının kuşlar için bir iyilik yapma çabasına girişmesiyle ortaya çıkar.

Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde isimli eserde, "Babasından kalan harita ile diyar diyar gezen Keloğlan, gittiği Şaşkınlar Ülkesi'ndeki insanlara ve yumurtaları elinden alınmış bir yılana yardım eder (Günyüz, 2017: 21-24). Yardımseverlik değeri ve özgeci davranış, hiç tanımadığı ancak zor dorumda olan insan ve hayvanlar için kendini riske atan Keloğlan'ın başına ne geleceğini bilmeden maceraya atılarak bir şehri ve bir anne yılanın yumurtalarını aklını kullanarak kurtarması şeklinde ortaya çıkar.

Keloğlan Suskunlar Ülkesinde isimli eserde, "Keloğlan zamanını ve aklını suskunlar ülkesindeki insanların kazancı için harcar, onlara karşılıksız ve çıkarsız yardım eder" (Günyüz, 2021c: 22-24). Yardımseverlik değeri ve özgeci davranış bu eserde, hiç tanımadığı insanlar için çıkar gözetmeden zamanını ve aklını kullanan Keloğlan'ın tutumu ile ortaya çıkar.

Süslü Çikolata isimli eserde, "Annemle babam daha fazla dayanamadılar. Onu alıp Doktor Hepbilir'e götürdüler. Doktor Hepbilir, Gakguk diyarının en usta estetik cerrahıdır. Bütün kırılan gagalar, yaralanan kanatlar onun sayesinde eskisinden daha güzel olur. Doktor Hepbilir, Süslü Çikolata'nın gagasını özene bezene ameliyat etti. Gerçekten de iyi bir iş çıkardı. Herkes öyle söylüyor" (Günyüz, 2013d: 11- 13). Bu eserde yardımseverlik değeri ve özgeci davranış, anne ve babanın Süslü Çikolata'nın ısrarlarına dayanamayıp onu doktora götürmesi ve doktor Hepbilir'in de başarılı bir ameliyatla Süslü'yü istediği görünüme kavuşturarak yardım edişi ile ortaya çıkar.

Nasreddin Hoca ve Cimri Komşusu isimli eserde "Şu bizim Akşehirli tonton Nasreddin Hoca'yı yalnızca bilgili, hazırcevap sanma. Hoca hem cömert hem de yardımsever bilinirmiş yaşadığı çağda. Bu yüzden ona bol bol misafir gelirmiş. Bu güzel ev sahibine gelenler yer içer, yatar kalkar, bir türlü gitmek istemezmiş" (Günyüz, 2017b: 4) cümleleriyle Hoca'nın yardımsever biri olduğu ve özgeci davranışlar sergilediği doğrudan ifade edilir.

Süper Böcek isimli eserde "Küçük uğur böceği: – İşte, tam bana göre bir iş! Hadi oğlum Süper Böcek, iş başına! Annene yardıma gidiyorsun, dedi. Bu sabah da sakarlığı üstündeydi. Yine hedefe ulaşamamıştı. Dün, göle düşen karıncayı kurtarmak istemiş ama kendini suda bulmuştu. Önceki gün ise örümcek ağına takılan bir kelebeği kurtarmaya çalışırken ağa yakalanmıştı" (Günyüz, 2021h: 4-6). Yardımseverlik değeri ve özgeci davranış bu eserde, Küçük Uğur Böceğinin etrafındakilere yardımcı olma çabası ile ortaya çıkar.

Özgecilik ve Sorumluluk Değeri

Türk Dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük'te* sorumluluk, "Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet" [1] şeklinde tanımlanır. 28 eserde yapılan inceleme sonucunda 12 eserde sorumluluk değerinin işlendiği tespit edilmiştir. Karşılık beklemeden yardım etmek, gönüllülük esasına dayalı çözümler bulmak ve empati kurarak hareket etmek sorumluluk değerini özgeci tutum ile ortak paydada birleştiren ilkelerdir. İncelenen eserlerde bu ortak paydalar, sorumlu ve özgeci davranan kahramanlar ve sorumluluk gerektiren durumlara örnek olacak şekilde seçilmiştir.

Ses Yarışması isimli eserde "Yetişkinler endişeli.– Ne olacak şu bizim gençlerin hâli, diye soruyor içlerinden biri. – Bu çocukları ne yapmalı, diyor bir başkası. Yetişkinler gak guk gak guk ederek sonunda bir karara varıyor. Çocukları yönlendirecek harika, muhteşem bir fikir geliştiriyorlar: Bir ses yarışması yapılacak. Bizim çocukların kanaryaların, bülbüllerin yavrularından ne eksikleri var. Onlar ses yarışması düzenliyorlar da biz niye düzenleyemiyoruz. Artık kargalar boşu boşuna ötüp durmayacaklar. Daha güzel ötebilmek için çalışacaklar" (Günyüz, 2013a: 5). Yetişkin gakgukların sorunu çözmek adına uğraş vermesi bu eserdeki sorumluluk değerinin ve özgeci davranışın ilk ifadesidir. İkinci ifade ise " Her sorunu çözen bilge baykuş bu sorunu da çözüveriyor. Şimdi bizim gençler, usta sanatçılardan eğitim alacak. Böylece gerçek birer sanatçı olacaklar. En Güzel Kuş Sesi Yarışması'nı da bakarsınız onlar kazanır" (Günyüz, 2013a: 16) ifadeleri Bilge Baykuş'un sorumluluk sahibi biri olduğu ve özgeci bir tutum sergileyerek sorunlara çözüm bulduğunu ortaya koyar.

Timsah Temsi isimli eserde " Kaplumbağa Bilgeduruş, Timsah Temsi'nin yanına geldi. - Aç ağzını bakayım, dedi. Timsah Temsi ağzını kocaman açtı. – Hımm, dedi Kaplumbağa Bilgeduruş. Sanırım balık yerine taş atmışsın ağzına. O da dişlerinin arasına sıkışmış. Taşı çıkarmamız gerek! Kaplumbağa Bilgeduruş, eline sağlam bir sopa aldı. Onunla Timsah Temsi'nin dişlerinin arasındaki taşı çıkardı. Timsah Temsi'nin diş ağrısı geçiverdi" (Günyüz, 2016ı: 6-15).Bu İfadeler, Kaplumbağa Bilgeduruş'un Temsinin ağrısını geçirme çabasına, özgeci bir tutuma ve sorumluluk değerine işaret eder.

Süslü Çikolata isimli eserde, " Annemle babam daha fazla dayanamadılar. Onu alıp Doktor Hepbilir'e götürdüler. Doktor Hepbilir, Gakguk diyarının en usta estetik cerrahıdır. Bütün kırılan gagalar, yaralanan kanatlar onun sayesinde eskisinden daha güzel olur. Süslü Çikolata'nın gagasını özene bezene ameliyat etti. Gerçekten de iyi bir iş çıkardı. Herkes öyle söylüyor" (Günyüz:2013d: 11-13). Sorumluluk değeri ve özgeci davranış, Süslü Çikolata'nın anne ve babasının onu Doktor Hepbilir'e götürmesi ve doktorun işini başarılı bir şekilde yapması ile ortaya çıkar.

Hiç Susmayan Cırcır Böceği isimli eserde, "Cırcır Böceği, yuvalarında annelerini bekleyen yavru kargalarla oyun oynuyor, onları eğlendiriyordu. Hiç bitmeyen şarkısını onlar için söylüyordu. Cır cıır cır cır..." (Günyüz, 2016d: 16). Bu eserde sorumluluk değeri ve özgeci davranış, Cırcır böceğinin özgeci bir tutum sergileyerek yalnız kalan yavru kargalara talep edilmeden yardımcı olmaya çalışması, göz kulak olması ve onların sorumluluklarını almasıyla ortaya çıkar.

Ay Nereye Kayboldu isimli eserde, "Baykuş dede, kuşları susturuyor. "İçinizden biri Ay'a 'Sen çok çirkinsin! Hem de yüzün sivilceli.' demiş. Zavallı Ay! Çok utanmış. Bulutların arasına saklanmış. O yaramazın gidip özür dilemesi gerekiyor." İyi de o yaramaz kim? Az sonra yaramaz utana sıkıla

[1] https://sozluk.gov.tr E.T 10.05.2022

çıkıyor ortaya" (Günyüz, 2016g: 17). Ay'a kötü davranan yavru kuşların O'ndan özür dilemesini sağlayan Baykuş Dede özgeci bir tutum sergileyerek sorumluluk sahibi bir davranış ortaya koyar.

Üç Küçük Aslan isimli eserde "Evet haklı olabilirsiniz, benim yavrularım da uykusuz kalınca çok aksi oluyorlar. Ben gerekeni yaparım. Ormandaki bütün yavru hayvanları düşünmek benim görevim, demiş" (Günyüz, 2016j: 11). Aslan kralın bu ifadeleri sorumluluk değerinin ve özgeci davranışın ifadesidir. Zira kendi evladının sebep olduğu sorunlara empati kurarak çözümler bulmak hem özgeci bir davranış hem de sorumluluk sahibi bir tutumdur.

Sen Sıska Değilsin isimli eserde "Yangelir Yengeç arkadaşını nasıl teselli edeceğini düşündü. Fakat ne onu ikna edecek bir söz ne de ona duyduklarını unutturacak bir çözüm bulabildi. Kaplumbağa Bilgeduruş'tan yardım istemeye karar verdi. Olanları bir çırpıda anlattı. Bilgeduruş, Yangelir Yengeç'i büyük bir dikkatle dinledi" (Günyüz, 2016b: 7). Özgeci davranış ve sorumluluk değeri arkadaşının üzüntüsüne çözüm bulma sorumluluğu ile hareket eden Yangelir Yengeç'in tutumuyla ortaya çıkar.

Arkadaşımı Tanırım isimli eserde "Kaplumbağa Bilgeduruş duydukları karşısında çok mutlu oldu. Demek Tıstıs hakkında konuşulanlar, sadece bir dedikoduydu. Kaplumbağa Bilgeduruş herkesi topladı. Gerçekleri anlattı (Günyüz, 2016c:15)". Özgeci davranış ve sorumluluk değeri, göl sakinlerinin Tıstıs hakkındaki olumsuz düşüncelerini değiştirme sorumluluğu hisseden Kaplumbağa Bilgeduruş'un olup bitenleri araştırmasıyla ortaya çıkar.

Peli Spor Şöleninde isimli eserde yer alan "Öğretmen Bayan Yengeç çocukların bu durumu anlayabilmeleri için çok çaba harcamıştı doğrusu (Günyüz, 2016f: 7)". Bu ifadeler, Peli'nin yaşadığı kaza sebebiyle içinde bulunduğu durumu sınıf arkadaşlarının doğru anlaması için uğraş veren öğretmen Bayan Yengeç'in hem özgeci hem de sorumluluk sahibi biri olduğunun göstergesidir.

Güneşi İstiyorum isimli eserde, "Güneş bizimle kaldığı sürece onlar uyuyacaklar. İnsanlar uyanmadığı için trenlere, vapurlara, otobüslere hiç yolcu binmeyecek. Onlar da "Artık yolcu taşımıyoruz, hiçbir işe yaramıyoruz." diyerek üzülecekler. Trenlerin yolcusuz kalmasına gönlü razı olmadı. Koşarak balkona çıktı. Gözlerini kısarak güneşe seslendi: Hey güneş! Artık sürekli bizimle kalman gerekmiyor. Akşam olunca dünyanın diğer ucuna gidebilirsin. Orada seni hem çocuklar hem de trenler bekliyor" (Günyüz, 2021e: 12-16). Sorumluluk değeri ve özgeci davranış, güneşin kendisinden uzaklaşmamasını isteyen Ali'nin diğer çocukları ve trenleri düşününce sorumluluk hissetmesi ve bu isteğinden vazgeçmesiyle ortaya çıkar.

Güvercin Toplantısı isimli eserde "Yaşlı güvercin, tek başına çözüm aramaya başladı. Şehirde, güvercinleri çok seven insanlar vardı. Onları harekete geçirecek bir yol bulmalıydı. Günlerce düşünüp durdu. Sonunda bir karar verdi. Bu konuyu kendisine her zaman yiyecek veren kadınla konuşacaktı. Her gün kadının balkonuna konmaya başladı. Güvercinlerin durumunu anlatmaya çalışıyordu ama kadın onun dilinden anlamıyordu. Sadece onu okşuyor ve ona yiyecek veriyordu. Fakat güvercin vazgeçmedi. Haftalarca kadının balkonuna kondu. Hava çok sıcakken, yağmur çiselerken hatta kar yağarken bile..." (Günyüz, 2021b: 7-9). Güvercinlerin yaşadığı soruna çözüm bulması gerektiğini düşünen yaşlı güvercin sorumluluk sahibi bir davranış sergiler.

Mutsuz Murta Nasıl Mutlu Oldu? İsimli eserde "Havai fişek atıldığında yavru martılarla o ilgilenir. Çünkü yavru martılar, havai fişek seslerinden çok ürkerler. Anlayacağınız Murta martıların lideri gibidir" (Günyüz, 2015: 5). Havai fişek sesinden korkan martıların sorumluluğu Murta'ya aittir, özgeci davranış ve sorumluluk değeri Murta'nın ondan talep edilmemesine rağmen küçük martılara yardımcı olmasıyla ifade edilir.

Özgecilik ve Dostluk Değeri

Türk Dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük'*te dost "Sevilen, güvenilen, yakın arkadaş, gönüldaş, iyi görüşülen kimse. Bir şeye aşırı ilgi duyan, koruyan kimse. İyi geçinen, aralarında iyi ilişki bulunan"[1] olarak tanımlanmaktadır. İncelenen 28 eserden 11 tanesinde dostluk değerine yer verildiği tespit

[1]https://sozluk.gov.tr E.T 10.05.2022

edilmiştir. Dostluk değerine sahip olan bireyler karşılıklı güven duyguları gelişmiş, birbirlerinin mutlu ve iyi olması için çaba sarf eden bireylerdir. Özgecilik kavramı ise gönüllülük esasına dayanır ve empati kurmayı gerektirir. Tüm bu sebeplerle incelenen eserlerde dostunun mutluluk ve iyiliği için çaba sarf eden, yaşadığı olumsuzluklara rağmen dostuna karşı iyi niyetli ve hoşgörülü davranan kahramanlar, özgeci davranışın örneği olarak seçilmişlerdir.

Timsah Temsi'nin Can Sıkıntısı isimli eserde, arkadaşları canı sıkılan Temsi'ye yiyebileceği çeşitli gıdalar teklif eder hatta alıp gelerek Temsi'nin yemesini ve canının sıkıntısının geçmesini sağlamaya çalışırlar. Kitabın sonunda karnını doyuran Temsi'nin aklına arkadaşlarına bir akşam yemeği hazırlama fikri gelir ve hazırladığı akşam yemeğinde sadece kendi sevdiği değil arkadaşlarının da sevdiği yiyecekleri hazır bulundurur (Günyüz, 2016a: 10-15). Arkadaşlarının Temsi'yi mutlu etmeye çalıştığı gibi, Temsi de arkadaşlarını mutlu etmeye çalışır. Dostluk değeri bu eserde arkadaşların birbirini mutlu etme çabası ile ortaya çıkar zira dostlar birbirinin sorununa çözüm bulmaya çalışır ve birbirinin mutluluğunu önceler, tüm bu davranışlar özgeci davranışlardır.

Sen Sıska Değilsin isimli eserde iseYengeç Yangelir Tortop'un şakalarından dolayı üzülen Şıpır'ı mutlu etmek için kaplumbağa Bilgeduruş ile görüşür ve Tortop'a bir ders vermek için plan yaparak onları evine davet eder Olaylar Yangelir'in planladığı gibi gelişmemişti. O, Tortop'un bütün arkadaşlarından özür dilemesini bekleyecek sonra yardıma koşacaktı. Fakat Küçük Şıpır daha önce davranmış ve özür beklemeden zor durumdaki Tortop'a hemen yardım etmişti. (Günyüz, 2016b: 6-15) Dostluk değeri bu eserde empati kurma sonucu arkadaşının üzüntüsüne üzülerek onu mutlu etmek için çözüm bulma girişiminde bulunan Yengeç Yangelir ve kendisini üzen arkadaşının başına kötü bir durum geldiğinde onun durumuyla alay etmek yerine özür dahi beklemeden yardıma koşan Şıpır'ın özgeci davranışı ile ortaya koyulur.

Arkadaşımı Tanırım isimli eserde, "Tıstıs, Temsi'nin kayalıklara doğru hızla yüzdüğünü görünce bir terslik olduğunu anladı. Temsi'yi uyarmak istedi. Temsi'nin arkasından hızla yüzdü ama ne yazık ki Temsi'ye yetişemedi. Şimdi ise ona çok öfkeliydiler. Temsi'ye zarar vermişti. O artık dost değildi. Gümüş Göl sakinleri bir karar aldılar: Artık hiç kimse Tıstıs Yılan'la oyun oynamayacak hatta konuşmayacaktı. Üzerinde "Seni çok seviyoruz ve özür diliyoruz!" yazan pastayı dilimlerken Tıstıs Yılan çok mutluydu. Ama onu daha da mutlu eden bir başka sürpriz vardı. Telli Kopter iyi bir gazetecinin yapması gerekeni yapmıştı. Yaydığı yanlış haberin doğrusunu gazetede yayımlamıştı. Haberin başlığı ise şöyleydi: Kahramanımız Tıstıs!" (Günyüz, 2016c: 7- 16). Özgeci davranış ve dostluk değeri, arkadaşı hile dahi yapmış olsa zor durumda olduğunda onun iyiliğini düşünerek hareket etme fikri ile ortaya çıkar. Tıstıs, hile yaparak kendisini yenmeye çalışan Temsi başını kayalıklara vurunca ona kızmak yerine başına dolanarak ona yardımcı olmaya çalışır. Tıstıs'ın yardım çabası arkadaşları tarafından yanlış anlaşılıp Tıstıs dışlanır ancak gerçekler ortaya çıkınca dostları Tıstıs'dan özür dileyerek gönlünü alırlar.

*Tükenen Kalem*isimli eserde, Yeşil kalem arkadaşı minik resim kaleminin üzülmesine dayanamaz ve unutulmayacağını ona anlatarak yeniden mutlu olmasını sağlar (Günyüz, 2021a: 14)." Özgeci davranış ve dostluk değeri, üzülen arkadaşı ile empati kuran Yeşil kalemin minik resim kalemini teselli ederek onun mutlu olmasına çabalaması şeklinde ortaya çıkar.

Süslü Çikolata isimli eserde, "Arkadaşlarım ve ben artık onun bu durumuyla eğlenmiyoruz. Çok üzülüyoruz" (Günyüz, 2013d: 16) ifadeleri yer alır. Özgeci davranış ve dostluk değeri, ablası Süslü Çikolata'nın geçirdiği ameliyat sonrası yaşadığı sıkıntıların komik olmasına rağmen alay etmeyi bırakan kardeşi ve arkadaşlarının tutumuyla ortaya çıkmaktadır, zira özgeci davranış sergileyen dostlar birbirlerinin zor zamanlarında destek olmaya çalışırlar.

Pamuk Karga isimli eserde, "Bayan Karga bir çığlık atarak düşüp bayıldı. Neyse ki komşular hemen yetiştiler. Bayan Karga'yla ilgilendiler. Bay Karga'yı sakinleştirdiler" (Günyüz, 2013b: 7-9) ifadeleri özgeci davranış ve dostluk değerinin ifade edildiği cümlelerdir, zira çıkar gözetmeksizin birbirine yardımcı olmak özgeci davranışın temel prensiplerinden biridir. Komşuların bayılan bayan kargaya yardım etmeleri, zor zamanlarda dostların birbirinin yardımına koşması davranışının bir örneğidir.

Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor isimli eserde, "Yanınızda bir arkadaşınız varken nasıl da mutlu olursunuz. İşte iki kafadar da bütün gün eğlendiler. Geceyi de birlikte nilüfer yaprağının üstünde geçirdiler. Aa! O da ne öyle! Vızır gitmiş... Şıpır sabah onu göremeyince çok şaşırdı. Ağlamaya

başladı. Kaplumbağa Bilgeduruş yanına geldi. Şıpır'ın başını okşadı. Gözyaşlarını sildi. – Üzülme, dedi. Vızır'ı tanıdığın için mutlu olmalısın. Artık senin de anlatacak bir hikâyen var. Ayrıca her zaman hatırlayacağın bir arkadaşın..."(Günyüz, 2016h: 14-16) Dostluk değeri ve özgeci davranış birbirinden farklı yaratılışlara sahip Şıpır ve Vızır'ın birbirine karşı hoşgörülü davranışları ile ortaya çıkar, zira farklılıklar arkadaş ve dost olmaya engel değildir.

Şarkıcı Gukki isimli eserde, bülbüllere benzeyen sesi sebebiyle gak guklar tarafından, bülbüllere benzemeyen dış görünüşü sebebiyle de bülbüller tarafından istenmeyen Gukki'nin başından geçenler anlatılır. "Hem üzgün hem mutsuz Gukki. Şarkı söylüyor. Kendini avutmaya çalışıyor. Coştukça coşuyor. Aaa... O da ne! Karşısında kendinden geçmiş bir dinleyici. O bir kurbağa. "Sesin ne kadar güzel senin!" diyor. "Eh, görüntün de fena değil. Arkadaşlarım sana bayılacak!" Bizim Gukki şimdi kurbağaların baş şarkıcısı. Hem şarkı söylüyor hem alkış alıyor (Günyüz, 2013e: 15-16). Bu eserde dostluk değeri ve özgeci davranış farklı olduğu için kimsenin istemediği Gukki'yi dinleyen ve onunla dost olan kurbağaların tutumu ile ortaya çıkar, zira dostluk ve özgeci davranış hoşgörüyü de beraberinde getirir.

Tombalak Filin Sabah Sporu isimli eserde, "Sen şişman olduğun için değil, kanatların olmadığı için bizim gibi dans edemezsin, diye söze karıştı Bay Turna. Senin vücudun bizden farklı. Kendi vücut yapına göre hareket etmelisin. Biz sana yardımcı olabiliriz, dedi Bayan Turna" (Günyüz, 2016e: 11) ifadeleri özgeci davranış ve dostluğun ifadeleridir. Göl sakinleri Tombalak Fil'in sabah sporundan şikayetçilerdir ve bu durum Tombalak Fil'i üzer. Turna çifti komşularını rahatsız etmeden spor yapmanın yolunu Tombalak Fil'e anlatarak ona yardımcı olmuş ve mutlu olmasını sağlamışlardır. Nitekim empati kurup, dostun sıkıntısına çözüm bulmak özgeci bir davranıştır.

Üç Küçük Aslan isimli eserde, "Hemen ertesi gün kurt, kunduz ve kumru yavrularını davet etmiş. Kendi yavruları ile tanıştırmış ve hep birlikte oynamalarını sağlamış. Bütün yavrular arkadaş olunca birbirlerini tanımaya başlamışlar. Kurt, kunduz ve kumru yavruları, aslan kükremelerini tanımışlar. Geceleri kükrediklerinde kendilerine selam gönderdiklerini anlamışlar" (Günyüz, 2016j: 14). Dostluk değeri ve özgeci davranış, güçleri ve cinsleri birbirinden farklı olan yavruların birbiri ile dost olabilmeleri ve bu dostluğun yaşamlarına olumlu katkısının ifadesi ile ortaya çıkar.

Süper Böcek isimli eserde, "Tıpkı senin yaptığın gibi. Haydi, benimle gel, dedi baba karınca. Küçük uğur böceğinin çevresini bir anda karınca ve kelebek dostları sardı. Hep birlikte sürpriz, diye bağırdılar. Bizim küçük uğur böceği, çilekli pastayı yerken Süper Böcek peleriniyle çok mutlu görünüyordu" (Günyüz, 2021h: 15- 16). Özgeci davranış ve dostluk değeri bu eserde, arkadaşlarına yardım etmek için çabalayan ancak başarılı olmadığını düşünen küçük uğur böceğinin emeklerine dostlarının verdiği değer ve bu değerin güzel karşılığının ifadesi ile ortaya çıkar.

Özgecilik ve Saygı Değeri

Türk Dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük'*te saygı, "Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram. Başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu"[1] şeklinde tanımlanır. İncelenen 28 eserden 10 tanesinde saygı değerinin işlendiği tespit edilmiştir. Saygı değerinin temelinde çıkar gözetmeksizin sevme ve hoşgörülü olma yer alır bu sebeple incelenen eserlerde gerek yaşlılık sebebiyle gerek başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu ile saygılı davranan kahramanlar ve olaylar örnek olarak seçilmiştir.

Ses Yarışması isimli eserde, "Bu da ne böyle? Usta müzisyenler, büyük sanatçılar darılmışlar. "Gerçek sanata, gerçek sanatçıya saygı nerede kaldı?" diyorlar. "Böyle bir yarışmada birinci olmak da ne demekmiş? Şimdi bunlar sanatçı mı oldu?" deyip duruyorlar. Eh haksız da sayılmazlar (Günyüz, 2013a: 14). Saygı değeri ve özgeci davranış usta sanatçıların yarışma birincileri hakkında düşünceleri ve kendilerine saygı gösterilmesini beklemeleri ile yer alır.

Pamuk Karga isimli eserde, "Ben bu arada hep Çınar amcayı gözlüyordum. Ne zaman konuşacak diye bekliyordum. Çünkü o çok bilgilidir. Her şeyi bilir." (Günyüz, 2013b:10). İfadeleri Çınar amcaya duyulan saygının göstergesidir.

[1]https://sozluk.gov.tr E.T 10.05.2022

Ay Nereye Kayboldu? İsimli eserde, "Şu bizim Baykuş dededen başkası göremez Ay'ı." diyor kuşlar. Gerçekten Baykuş dede her şeyi biliyor. "İçinizden biri Ay'ı üzmüş." diyor. Bizim kuşlar birbirlerine bakıyorlar. "Kim üzmüş, ne demiş?" diye bağrışıp duruyorlar. Bizim yaramaz, Baykuş dedenin dediğini yapıyor. Gidip Ay'dan özür diliyor. Hem Ay mutlu oluyor bu işe hem bizim kuşlar. Gündüzleri de ötüyorlar Ay'a karşı geceleri de..." (Günyüz, 2016g: 15-18). Bu eserde saygı değeri, Baykuş Dede'nin her şeyi bildiğinin vurgulanması ve onun sözü ile hata yapan kuşun aydan özür dilemesi ile ifade edilir.

Tombalak Filin Sabah Sporu isimli eserde "Tombalak Fil şaşırdı. Göl hayvanlarını rahatsız etmeyi gerçekten istemiyordu. Ama sağlıklı olmak için hareket etmesi ve spor yapması gerekiyordu"(Günyüz, 2016e: 5). Bu eserde saygı değeri ve özgeci davranış, aynı ortamda yaşayan göl hayvanlarını rahatsız etmekten çekinen Tombalak Fil'in çevresindekileri rahatsız etmeden spor yapmanın yollarını aramasıyla ortaya çıkar.

Peli Spor Şöleninde isimli eserde, "Daha sonraki günlerde Keseli'nin bu özel durumuna alıştılar ve herkesin aslında birbirinden farklı olduğunu kavradılar"(Günyüz, 2016f: 7) ifadeleri yer alır. Bu eserde farklılıklara anlayışlı olmak ve saygı duymak gerektiği Peli'nin yaşadığı bir kaza sonucu diğer kuşlardan farklı olmasına arkadaşlarının hoşgörülü ve özgeci tutumu ile ifade edilir.

Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde isimli eserde, "Anacığından izin istedi. Azığını ve keçisi Beyaz Kız'ı alarak çıktı yola" (Günyüz, 2017a: 5). Saygı değeri ve özgeci davranış bu eserde ilk olarak, Keloğlan'ın yaşlı annesinden izinsiz yola çıkmayışı ile ifade edilir. İkinci ifade ise "Güngörmüş nine ağlamasını daha da artırdı" (Günyüz, 2017a: 14) şeklindedir. Ağlayan ninenin "güngörmüş" olarak nitelendirilmesi yaşlı olduğunu ve bu sebeple ona saygı duyulduğunu ortaya koyar.

Keloğlan Suskunlar Ülkesinde isimli eserde, "En sonunda bu haritada işaretli yerleri arayıp bulmaya karar verdi. Anasına yalvardı yakardı. İzin almayı başardı." (Günyüz, 2021c: 5) Keloğlan'ın annesinden izinsiz yola çıkmayışı annesine duyduğu saygı değerinin ifadesidir.

İlkbahar Prensi isimli eserde, "Çok geçmeden, az ötede, çınar ağacının dalına tünemiş, olan biteni seyre duran diyarın bilgesi Baykuş amcayla karşılaştı. Tabii ya, bilirdi Baykuş amca kimdir bu Hayal Satıcıları? (Günyüz, 2020a: 8). Baykuş amcanın diyarın bilgesi olarak nitelendirilmesi saygı değerinin ve özgeci davranışın ifade ediliş biçimidir.

Özgecilik ve Sevgi Değeri

Sevgi, Türk Dil Kurumu tarafından*Güncel Türkçe Sözlük'*te, "İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu"[1] olarak tanımlanmıştır. İncelenen 28 eserden 8 tanesinde sevgi değerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Çıkar gözetmeden sevmek ilkesi özgeci davranışın temel ilkelerinden bir diğeridir ve sevmek hoşgörülü olmayı, iyi niyetli davranmayı, karşılıksız yardımseverliği de beraberinde getirir. İncelemeler sonucu eserlerde özgeci davranışlarıyla sevgi değerini vurgulayan kahramanlar ve olaylar aşağıda örnek olarak verilmiştir.

Süslü Çikolata isimli eserde, " Arkadaşlarım ve ben artık onun bu durumuyla eğlenmiyoruz. Çok üzülüyoruz" (Günyüz, 2013d: 16). Sevgi değeri ve özgeci davranış bu eserde, küçük kardeşin komik duruma düşen ablası ile empati kurarak onun sıkıntısına üzülmesi ve alay etmemesi ile ortaya çıkar.

Küçük Yıldız isimli eserde, "Küçük Yengeç çok mutluydu. Avucundaki yıldızı kalbine bastırdı. Gökyüzüne bakarak, Sevgili yıldızım, şu an görünmesen bile ben seni düşünüyorum. İşte yanımdasın, dedi" (Günyüz, 2016ı: 16). Sevgi değeri ve özgeci davranış bu eserde, Küçük Yengeç'in bulduğu denizyıldızını gökyüzündeki yıldız sanması ve yıldızına olan sevgisini denizyıldızına sarılarak ifade etmesi ile ortaya çıkar.

Pamuk Karga isimli eserde, "Çınar amca, Bay Karga'yı susturdu. Farklılık güzel bir şeydir, dedi sadece. Bayan Karga, Çınar amcaya sevgiyle baktı. O bir anneydi. Beyaz bile olsa bu onun yavrusuydu. Sonra ne mi oldu? Hiçbir şey. Biz bu beyaz kargayı çok sevdik. Adını Pamuk Karga koyduk. Hep oyunlar oynadık. Oyun oynarken o bulut oldu, kar oldu, çiçek oldu. Kardeşleri kömür

[1]https://sozluk.gov.tr E.T 10.05.2022

oldu, gece oldu, toprak oldu" (Günyüz, 2013b:15-16). Sevgi değeri ve özgeci davranış bu eserde, farklılıkların birbirimizi sevmemize engel olmadığını ve bir annenin evladına olan sevgisine herhangi bir şeyin engel olamayacağının ifade edilmesiyle ortaya çıkar. Zira karşılık beklemeden sevmek ve hoşgörülü davranmak özgeci davranışın temel ilkelerindendir.

Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor isimli eserde "Yanınızda bir arkadaşınız varken nasıl da mutlu olursunuz? İşte iki kafadar da bütün gün eğlendiler. Geceyi de birlikte nilüfer yaprağının üstünde geçirdiler. Aa! O da ne öyle! Vızır gitmiş... Şıpır sabah onu göremeyince çok şaşırdı. Ağlamaya başladı. Kaplumbağa Bilge duruş yanına geldi. Şıpır'ın başını okşadı. Gözyaşlarını sildi. – Üzülme, dedi. Vızır'ı tanıdığın için mutlu olmalısın. Artık senin de anlatacak bir hikâyen var. Ayrıca her zaman hatırlayacağın bir arkadaşın..." (Günyüz, 14-16) Bu eserde sevgi değeri ve özgeci davranış, farklı kişisel özelliklerin bireylerin birbirini sevmesineengel olamayacağının ifade edilmesi ile yer alır.

Hiç Susmayan Cırcır Böceği isimli eserde, "Cırcır Böceği, yuvalarında annelerini bekleyen yavru kargalarla oyun oynuyor, onları eğlendiriyordu. Hiç bitmeyen şarkısını onlar için söylüyordu. Cır cıır cır cır..." (Günyüz, 2016d: 16). Bu eserde, ötüşüyle herkesi rahatsız eden Cırcır böceğinin anneleri yanlarında olmayan yavru kargalarla karşılık beklemeden ilgilenmesi sevgi değerinin ve özgeci davranışın ifade ediliş şeklidir.

Arkadaşımı Tanırım isimli eserde, "Tıstıs, vücudu hafif ve kıvrak olduğu için daha hızlı hareket eder ve Timsah Temsi'yi hep geçerdi. Temsi, yarışı kaybettiği hâlde Tıstıs'la yarışmaktan hiç vazgeçmezdi. Çünkü birlikte bu oyunu oynarken çok eğleniyorlardı (Günyüz, 2016c:4). Bu eserde sevgi değeri ve özgeci davranış, birbirini seven iki arkadaşın her ne yaşanırsa yaşansın birbirinden uzaklaşamayacağının ifade edilmesi ile yer alır. Zira çıkar gözetmeden sevmek ve yardımsever olmak özgeci davranışın temel ilkelerindendir.

Peli Spor Şöleninde isimli eserde "Daha sonraki günlerde Keseli'nin bu özel durumuna alıştılar ve herkesin aslında birbirinden farklı olduğunu kavradılar" (Günyüz, 2016f: 7). Bu eserde, hoşgörülü olma, empati kurabilme ve farklılıkların birbirimizi sevmeye engel olamayacağının vurgulanması özgeci davranış ve sevgi değerinin ifadesidir.

Kitap Yarışması isimli eserde "Ayşenur, kitaplarını çok seviyordu. Kitapları da Ayşenur'u çok seviyordu. Kendilerini okuyan, resimlerine bakan bu güzel kız sevilmez mi? "(Günyüz, 2021g: 4) ifadeleri ile sevgi değerinin salt insanlar arasında değil insanlar ve nesneler arasında da kurulan bir bağ olduğu ile anlatılır. Sevgi değerini oluşturan karşılık beklemeden sevmek özgeci davranışın de temel ilkelerinden biridir.

Özgecilik ve Sabır Değeri

Tük dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük'*te "Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç. Olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme"[1] şeklinde tanımlanır. Çıkar gözetmeden hoşgörü ve iyi niyetli olmak, beraberinde sabır-sebat göstermek özgeci davranışın temel ilkelerindendir. Telaş göstermeden üzücü durumların ve acının geçmesini beklemek olan sabır özgeci bir davranıştır. İncelenen 28 eserden 7 tanesinde sabır değerinin yer aldığı tespit edilmiştir.

Timsah Temsi isimli eserde " Kaplumbağa Bilgeduruş, Timsah Temsi'nin yanına geldi. - Aç ağzını bakayım, dedi. Timsah Temsi ağzını kocaman açtı. – Hımm, dedi Kaplumbağa Bilgeduruş. Sanırım balık yerine taş atmışsın ağzına. O da dişlerinin arasına sıkışmış. Taşı çıkarmamız gerek! Kaplumbağa Bilgeduruş, eline sağlam bir sopa aldı. Onunla Timsah Temsi'nin dişlerinin arasındaki taşı çıkardı. Timsah Temsi'nin diş ağrısı geçiverdi. (Günyüz, 2016ı: 6-15). Sabır değeri ve özgeci davranış Timsah Tems'nin diş ağrısının çözümünün bulunmasını telaş göstermeden beklemesi ve Bilgeduruş'un çözümünü kabul etmesiyle ortaya çıkar.

[1]https://sozluk.gov.tr E.T 10.05.2022

Tombalak Filin Sabah Sporu isimli eserde "Tombalak Fil şaşırdı. Göl hayvanlarını rahatsız etmeyi gerçekten istemiyordu. Ama sağlıklı olmak için hareket etmesi ve spor yapması gerekiyordu. Sen şişman olduğun için değil, kanatların olmadığı için bizim gibi dans edemezsin, diye söze karıştı Bay Turna. Senin vücudun bizden farklı. Kendi vücut yapına göre hareket etmelisin. Biz sana yardımcı olabiliriz, dedi Bayan Turna"(Günyüz, 2016e: 5- 11). Tombalak Fil'in sağlıklı olma çabasının göl sakinlerinde rahatsızlığa yol açması ve bu rahatsızlığın çözümünü bulmayı telaş göstermeden beklemesi özgeci ve sabırlı bir davranıştır.

*Tükenen Kalem*isimli eserde, Yeşil kalem arkadaşı minik resim kaleminin üzülmemesi için onun unutulmayacağını ona anlatarak yeniden mutlu olmasını sağlar (Günyüz, 2021a: 14). Sabır değeri ve özgeci davranış, minik resim kaleminin telaş göstermeden yeniden mutlu olacağı günü beklemesiyle ortaya çıkar.

Güvercin Toplantısı isimli eserde, barınacak yer bulamadıkları için kendince insanlardan yardım istemeye çalışan güvercinin balkonuna gidip sürekli öttüğü yaşlı kadın, bir süre sonra "Güvercinler, şehrimizin süsleridir. Lütfen barınmaları için onlara güvercin evleri yaptırır mısınız? Böylece hem güvercinler kurtulur hem de şehrimiz güzel görünür" diyerek belediye başkanından yardım ister (Günyüz, 2021b: 10-11). Sabır değeri ve özgecilik davranışı, güvercinin, kendisinden herhangi bir talep olmamasına rağmen, vazgeçmeden sürekli yaşlı kadının balkonuna gidip problemini anlatmaya çalışması şeklinde ortaya çıkar.

Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde isimli eserde, "Babasından kalan harita ile diyar diyar gezen Keloğlan, gittiği Şaşkınlar Ülkesi'ndeki insanlara ve yumurtaları elinden alınmış bir yılana yardım eder (Günyüz, 2017: 21-24). Sabır değeri ve özgeci davranış Keloğlan'ın telaş göstermeden ülke halkına ve anne yılana yardım etmesi ile ortaya çıkar.

Keloğlan Suskunlar Ülkesinde isimli eserde, "Keloğlan zamanını ve aklını suskunlar ülkesindeki insanların kazancı için harcar, onlara karşılıksız ve çıkarsız yardım eder" (Günyüz, 2021c: 22-24). Sabır değeri ve özgeci davranış Keloğlan'ın zamanı ve aklını, vazgeçmeden ve telaş göstermeden ülke halkı için harcamasıyla ortaya çıkar.

Özgecilik ve Dürüstlük Değeri

Türk Dil Kurumu Güncel *Türkçe Sözlük'te* dürüstlük "Doğruluk. Doğru ve dürüst olma durumu, doğru olana yakışır davranış, dürüstlük, adalet" şeklinde tanımlanır. İyi niyetli olmak ve empati kurabilmek özgeci davranışın temel ilkelerindendir ve dürüst kişi iyi niyetli olduğu kadar empati de kurabilmelidir ki muhatabına adaletli davranabilsin. İncelenen 28 eserden 2 tanesinde tespit edilmiştir.

Mavi Gaki isimli eserde, "Gaki, onlarla sadece oynamak istemiyordu. Onlarla yaşamak istiyordu. Dahası tıpkı onlar gibi olmak istiyordu. Bu düşüncesini Mavi Tüylere açtı. Mavi Tüyler şaşırdılar. Gaki'ye baktılar. "Sen çok sevimlisin. Bizimle oynayabilirsin. Ama siyahsın ve kırmızı gagalısın. Üzgünüz ama bizden çok farklısın. Bizimle yaşayamazsın." Dediler (Günyüz, 2013c: 6). Dürüstlük değeri ve özgeci davranış, Mavi Tüylerin çok sevdikleri arkadaşları Gaki'ye onlarla yaşayamayacağını adil ve dürüst bir şekilde ifade etmesiyle ortaya çıkar.

Üç Küçük Aslan isimli eserde "Aslan, yavrularının rahatsız olduğunu ifade eden hayvanlara, Evet haklı olabilirsiniz, benim yavrularım da uykusuz kalınca çok aksi oluyorlar. Ben gerekeni yaparım. Ormandaki bütün yavru hayvanları düşünmek benim görevim, demiş" (Günyüz, 2016j: 11). Ormandaki hayvan yavrularının uykusuzluk sorununa Aslan'ın yavruları sebep olmaktadır. Diğer hayvanların kendisinden korkmasını fırsat bilerek onlara kızma şansı olan Aslan, adil davranmış ve sorunu çözeceğini söyleyerek dürüst ve özgeci bir tutum sergilemiştir.

Özgecilik ve İyilikseverlik

Türk Dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük'te* iyilikseverlik, "Hayırsever olma durumu, yardımseverlik, hayırperverlik"[1] şeklinde tanımlanır. Gönüllülük esasına dayalı olarak bir başkasına yardım etmek, hayırseverlik, iyilikseverlik özgeci bir davranıştır. İncelenen 28 eserden 14 tanesinde iyilikseverlik değerine yer verildiği tespit edilmiştir.

Pamuk Karga isimli eserde, Bilgili Çınar Amca, diğer yavrulardan farklı olarak beyaz renkte dünyaya gelen yavru sebebiyle endişeli olan Bay Karga ve Bayan Karga ile konuşarak onların sakinleşmesine yardımcı olur (Günyüz, 2013b: 10-15). İyilikseverlik ve özgeci davranış, karşılık beklemeden sorunu çözmeye çalışan Bilgili Çınar amcanın farklılıkların da güzel olduğunu ifade ederek panik halindeki anne ve babanın sakinleşmesine yardımcı olmasıyla ortaya çıkar.

Timsah Temsi isimli eserde, Kaplumbağa Bilgeduruş, diş ağrısı sebebiyle acı çeken Timsah Temsi'nin dişinin neden ağrıdığını tespit edip dişine sıkışan taşı çıkararak yardımcı olur ve Temsi'nin diş ağrısı geçer (Günyüz, 2016a: 13-15). Özgeci davranış ve iyilikseverlik, karşılık beklemeden bir başkasına yardım etmek tanımında da olduğu gibi Kaplumbağa Bilgeduruş'un mevcut sorunu tespit ederek çözüm yolları bulması ve Timsah Temsi'nin ağrısını dindirmesi ile ortaya çıkar.

Özgecilik ve Hoşgörü

Türk Dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük*'te hoşgörü, "Her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans" [2] şeklinde tanımlanır. Çıkar gözetmeden sevmek, iyi niyetli ve hoşgörülü olmak özgeci davranışın temel ilkelerindendir. İncelenen 28 eserden 4 tanesinde hoşgörü değerinin yer aldığı tespit edilmiş olup çevresindeki kişi ve olaylara karşı hoşgörülü davranan kahramanlar örnek olarak seçilmiştir.

Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor isimli eserde, "Yanınızda bir arkadaşınız varken nasıl da mutlu olursunuz. İşte iki kafadar da bütün gün eğlendiler. Geceyi de birlikte nilüfer yaprağının üstünde geçirdiler. Aa! O da ne öyle! Vızır gitmiş... Şıpır sabah onu göremeyince çok şaşırdı. Ağlamaya başladı. Kaplumbağa Bilgeduruş yanına geldi. Şıpır'ın başını okşadı. Gözyaşlarını sildi. – Üzülme, dedi. Vızır'ı tanıdığın için mutlu olmalısın. Artık senin de anlatacak bir hikâyen var. Ayrıca her zaman hatırlayacağın bir arkadaşın..."(Günyüz, 2016h: 14-16). Birbirinden farklı yaratılışlara sahip Şıpır ve Vızır'ın birbirine karşı hoşgörülü olmaları özgeci bir davranıştır.

Peli Spor Şöleninde isimli eserde "Daha sonraki günlerde Keseli'nin bu özel durumuna alıştılar ve herkesin aslında birbirinden farklı olduğunu kavradılar" (Günyüz, 2016f: 7). Bu eserde, hoşgörülü olmanın ve farklılıkların birbirimizi sevmeye engel olamayacağının vurgulanması özgeci davranışın ifadesidir.

Özgecilik ve İyi Niyetli Olma

Türk Dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük'te* "İyi niyet sahibi olmak"[3] şeklinde tanımlanan iyi niyetli olma ölçütü özgeci davranışla yakından ilişkilidir. İncelenen 28 eserden 16 tanesinde iyi niyetli olma ölçütünün yer aldığı tespit edilmiştir.

Karga isimli eserde, "Bilgili Çınar Amca, diğer yavrulardan farklı olarak beyaz renkte dünyaya gelen yavru sebebiyle endişeli olan Bay Karga ve Bayan Karga ile konuşarak onların sakinleşmesine yardımcı olur" (Günyüz, 2013b: 10-15). Bilgili Çınar amca iyi niyet sahibi biri olarak farklılıkların da güzel olduğunu ifade eder ve panik halindeki anne ve babanın sakinleşmesine yardımcı olur.

Tombalak Filin Sabah Sporu isimli eserde, "Sen şişman olduğun için değil, kanatların olmadığı için bizim gibi dans edemezsin, diye söze karıştı Bay Turna. Senin vücudun bizden farklı. Kendi vücut

[1]https://sozluk.gov.tr E.T 10.05.2022
[2]https://sozluk.gov.tr/ E.T 10.05.2022
[3]https://sozluk.gov.trE.T 10.05.2022

yapına göre hareket etmelisin. Biz sana yardımcı olabiliriz, dedi Bayan Turna" (Günyüz, 2016e: 11) ifadeleri iyi niyetli olan Bay ve Bayan Turna'nın özgeci bir davranış sergileyerek Tombalak Fil'e yardım ettiğinin göstergesidir.

Özgecilik ve Empati Kurma

Türk Dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük*'te "Duygudaşlık"[1] şeklinde tanımlanan empati kavramı karşıdaki kişinin yerine kendini koyup onunla aynı duyguları hissetmektir. Özgeci davranan birey empati kurarak karşısındaki kişinin sıkıntısına üzülür, rahatsızlık duyar ve gönüllü bir şekilde onu bu sıkıntıdan kurtarma girişiminde bulunur. İincelenen 28 eserden 5 tanesinde empati kurma ölçütü tespit edilmiştir.

Sen Sıska Değilsin isimli eserde, Yengeç Yangelir Tortop'un şakalarından dolayı üzülen Şıpır'ı mutlu etmek için kaplumbağa Bilgeduruş ile görüşür ve Tortop'a bir ders vermek için plan yaparak onları evine davet eder Olaylar Yangelir'in planladığı gibi gelişmemişti. O, Tortop'un bütün arkadaşlarından özür dilemesini bekleyecek sonra yardıma koşacaktı. Fakat Küçük Şıpır daha önce davranmış ve özür beklemeden zor durumdaki Tortop'a hemen yardım etmişti. (Günyüz, 2016b: 6-15) Empati kurması sonucu arkadaşının üzüntüsüne üzülerek onu mutlu etmek için çözüm bulma girişiminde bulunan Yengeç Yangelir'in davranışı özgeci bir davranıştır.

*Tükenen Kalem*isimli eserde, Yeşil kalem arkadaşı minik resim kaleminin üzülmemesi için onun unutulmayacağını ona anlatarak yeniden mutlu olmasını sağlar (Günyüz, 2021a: 14). Üzülen arkadaşı ile empati kuran Yeşil kalemin minik resim kalemini teselli ederek onun mutlu olmasına çabalaması özgeci bir davranıştır.

Süslü Çikolata isimli eserde, " Arkadaşlarım ve ben artık onun bu durumuyla eğlenmiyoruz. Çok üzülüyoruz" (Günyüz, 2013d: 16). Küçük kardeşin komik duruma düşen ablası ile empati kurarak onun sıkıntısına üzülmesi ve alay etmemesi özgeci bir davranıştır.

Peli Spor Şöleninde isimli eserde "Daha sonraki günlerde Keseli'nin bu özel durumuna alıştılar ve herkesin aslında birbirinden farklı olduğunu kavradılar" (Günyüz, 2016f: 7). Empati kurabilme ve farklılıkların birbirimizi sevmeye engel olamayacağının vurgulanması özgeci davranışın ifadesidir.

Üç Küçük Aslan isimli eserde "Evet haklı olabilirsiniz, benim yavrularım da uykusuz kalınca çok aksi oluyorlar. Ben gerekeni yaparım. Ormandaki bütün yavru hayvanları düşünmek benim görevim, demiş" (Günyüz, 2016j: 11). Aslan kralın kendi evladının sebep olduğu sorunlara empati kurarak çözümler bulması özgeci bir davranıştır.

Özgecilik ve Dayanışma

Türk Dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük'te* dayanışma, "Dayanışmak işi. Bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması"[2] şeklinde tanımlanır ve özgeci davranışla yakından ilişkilidir. İncelenen 28 eserden 4 tanesinde dayanışma ölçütünün yer aldığı tespit edilmiştir.

Ses Yarışması isimli eserde, akşama kadar amaçsızca öten gak guklardan dolayı yetişkinler endişelidir ve "Ne olacak bizim bu gençlerin hali?" diye düşünüp ötüşlerinin boşuna olmaması adına bir ses yarışması düzenlerler" (Günyüz, 2013a: 3). Küçük yaştaki kargaların geleceği için endişelenen yetişkinler dayanışma içerisinde özgeci bir davranış sergiler ve bir yarışma ile ötüşlerini anlamlandırmaya çalışır.

Pamuk Karga isimli eserde, "Bayan Karga bir çığlık atarak düşüp bayıldı. Neyse ki komşular hemen yetiştiler. Bayan Karga'yla ilgilendiler. Bay Karga'yı sakinleştirdiler" (Günyüz, 2013b: 7-9) ifadeleri dayanışma içinde özgeci bir davranış sergilediğinin göstergesidir.

---

[1] https://sozluk.gov.tr E.T 010.05.2022
[2] https://sozluk.gov.tr E.T 10.05.2022

Özgecilik ve İş Birliği

Türk Dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük'te* iş birliği, "Amaç ve çıkarları bir olanların oluşturdukları çalışma ortaklığı, teşrikimesai. Bir işin çeşitli kişilerce yapılması"[1] şeklinde tanımlanır ve özgeci davranışla yakından ilişkilidir. İncelenen 28 eserden 3 tanesinde iş birliği ölçütünün yer aldığı tespit edilmiştir.

Süper Böcek isimli eserde, "Tıpkı senin yaptığın gibi. Haydi, benimle gel, dedi baba karınca. Küçük uğur böceğinin çevresini bir anda karınca ve kelebek dostları sardı. Hep birlikte sürpriz, diye bağırdılar. Bizim küçük uğur böceği, çilekli pastayı yerken Süper Böcek peleriniyle çok mutlu görünüyordu" (Günyüz, 2021h: 15- 16). Küçük Uğur Böceği'nin arkadaşları onu mutlu etmek ister ve özgeci bir davranış sergileyerek iş birliği içinde ona sürpriz hazırlar.

Özgecilik ve Paylaşma

Tük dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük'*te"Aralarında bölüşmek, pay etmek, üleşmek"[2] şeklinde tanımlanan paylaşmak ölçütü, özellikle okul öncesi dönemden başlayıp örgün eğitimin tüm aşamasında yeni nesile kazandırılması gerekir. İncelenen 28 eserden 2 tanesinde paylaşma ölçütüne yer verildiği tespit edilmiştir.

Kalem Kutusu isimli eserde Enes, öğretmeninin ona hediye ettiği ve çok sevdiği kalem kutusunu arkadaşı Elif'in de beğenmesi üzerine Elif'e verir (Günyüz, 2021d: 14-15). Paylaşma ölçütü, tarafımızca kıymet verilen herhangi bir nesnenin bir arkadaşımıza hediye edilebilmesi şeklinde ortaya çıkar.

Güneşi İstiyorum isimli eserde, Güneşin hiç kaybolmamasını isteyen Ali, güneşten sürekli onlarla kalmasını rica eder. Annesinin dünyanın öbür ucundaki çocukların da güneşe ihtiyacı olduğunu, güneş olmadığında insanların trenlere binmeyeceğini ve herkesin bu durumda mutsuz olacağını öğrenen Ali, çocukların güneşsiz ve trenlerin yolcusuz kalmasına dayanamaz ve kendi isteği olan güneşin hep onlarla olmasından vazgeçip "Hey güneş! Artık sürekli bizimle kalman gerekmiyor. Akşam olunca dünyanın diğer ucuna gidebilirsin. Orada seni hem çocuklar hem de trenler bekliyor" (Günyüz, 2021e: 14-16) diyerek güneşi paylaşmayı kabullenir. Paylaşma ölçütü bu eserde çok sevilen ve arzulanan herhangi bir şeyin bir başkasının yararı ve mutluluğu için ortak kullanımının kabul edilebileceği fikri ile ortaya çıkar.

Tablo 1: Melike Günyüz'ün Eserlerinde Özgecilik

On Kök Değerden İlgili Değerler	Diğer Değerler	Erdemli İnsan Ölçütleri
Yardımseverlik	İyilikseverlik	İyi Niyetli Olma
Sorumluluk	Hoşgörü	Empati Kurma
Dostluk		Dayanışma
Saygı		İşbirliği
Sevgi		Paylaşım
Sabır		
Dürüstlük		

[1] https://sozluk.gov.tr E.T 10.05.2022
[2] https://sozluk.gov.tr E.T 10.05.2022

Sonuç

Değer, insanın yaşam süresince edindiği kıymetli kazanımlardır. Yaşam boyu süren bu değer kazanım sürecinin formal eğitiminde gerçekleşen yönüne değerler eğitimi denmektedir. Bu bağlamda değerler eğitimi, evrensel boyuttaki insanî temel unsurların sürdürülebilir ölçüde öğretme ve öğrenme sürecidir aynı zamanda. Özgecilik (diğerkâmlık) genel olarak sözlüklerde karşılık beklemeden bir başkasına gönüllü yardım etme, insanları çıkar gözetmeden sevme, iyiliksever, iyi niyetli, hoşgörülü ve yardımsever olma, başkası için yaşamayı ön plana çıkarma gibi anlamları içermektedir.

Temel Eğitim düzeyi Türkçe ders kitapları, değerler eğitimine katkı sağlayacak metinlere yer vermektedir. Bu durum göz önüne alındığında, çalışmada Melike Günyüz'ün eserlerinden yola çıkılarak ele alınan özgeciliğin, Türkçe ders kitaplarında yer alabilecek önemli değerleri içeren şemsiye bir kavram olduğu gözlenmiştir. Zira bu kavram, erdemli insan yetiştirme bağlamında örnek metinlerde de gözlendiği gibi önemli mesajlar içermektedir. Ağaç yaş iken eğilir. Henüz erken yaşlarda insanı insan yapan eser örneklerinden Türkçe eğitiminde yararlanmak elzemdir. Tüm bu söylenenlerden hareketle, çalışmada özgeciliğin yardımseverlik, dostluk, dürüstlük, sorumluluk, saygı, sevgi, sabır gibi on kök değerin yanında iyilikseverlik, hoşgörü değerlerini de kapsadığı gözlenmiştir. Buna ilaveten, özgeciliğin paylaşma, iş birliği, dayanışma, empati kurma, iyi niyetli olma gibi insanı insan yapan önemli ölçütleri de içeren çok yönlü bir kavram olduğu gözlenmiştir.

Türkçe eğitimi bağlamında, sınıf seviyesi göz önünde bulundurularak Türkçe ders kitaplarındaki uygun temalarda 'kişisel yarar gözetmeksizin bir başkasına yararlı olabilen insan' yetiştirme amacıyla özgecilik şemsiye kavramına ve bununla ilgili değerler içeren metinlere yer verilmesi önem taşımaktadır. Böylece, soyut ancak insan olabilmek için elzem bir kavram olan özgeciliğin ve onunla ilgili temel değerlerin somut çocuk edebiyatı metinlerinden yola çıkılarak öğrencide istendik kazanıma dönüşmesini sağlayabilmek mümkün olacaktır.

Öneriler

1.Türkçe ders kitaplarındaki uygun temalarda 'kişisel yarar gözetmeksizin bir başkasına yararlı olabilen insan' yetiştirme amacıyla özgecilik şemsiye kavramına ve bununla ilgili değerler içeren öğretici metinlere yer verilebilir.

2.Yaratıcı yazma ve dinleme etkinliklerinde bu çalışmaya konu olan kısa öyküler, "özgecilik" teması altında ders materyali olarak kullanılabilir.

3.Drama ve aktif öğrenmeye uyumlu olarak Günyüz'ün eserleri "özgecilik" kavramı bağlamında ele alınabilir. Değerler eğitimi açısından uygun bölümleri, Temel Eğitimdeki Türkçe dersleri için kısa etkinlikler olarak düzenlenebilir.

4.Akademik ortamda henüz yeterince ele alınmadığını düşündüğümüz "özgecilik" kavramının içerdiği temel değerler bağlamında Milli Eğitimin Temel Eğitim alanında sınıf seviyesine uygun olarak tanıtıcı kısa film, animasyonlar oluşturulabilir. Böylece, öğrencilerin görsel ve işitsel duyularına hitap edecek, farkındalık oluşturabilecek, düzeylerine uygun içerikler geliştirilebilir. Bu bağlamda çalışmanın verilerinden çıktı olarak yararlanılabilir.

KAYNAKLAR

a. Günyüz'ün Eserleri

Günyüz, Melike, (2016g), Ay Nereye Kayboldu: İstanbul: Sedir Yayınları.

Günyüz, Melike, (2021f), Çilekli Yoğurt, İstanbul: Erdem Yayınları.

Günyüz, Melike, (2013a), Ses Yarışması, İstanbul: Sedir Yayınları.

Günyüz, Melike, (2013b), Pamuk Karga, İstanbul: Sedir Yayınları.

Günyüz, Melike, (2013c), Mavi Gaki, İstanbul: Sedir Yayınları.

Günyüz, Melike, (2013d), Süslü Çikolata, İstanbul: Sedir Yayınları.

Günyüz, Melike, (2015), Mutsuz Martı Murta Nasıl Mutlu Oldu, İstanbul: Sedir Yayınları.

Günyüz, Melike, (2016b), Sen Sıska Değilsin, İstanbul: Sedir Yayınları.

Günyüz, Melike, (2016c), Arkadaşımı Tanırım, İstanbul: Sedir Yayınları.

Günyüz, Melike, (2016d), Hiç Susmayan Cırcır Böceği, İstanbul: Sedir Yayınları.

Günyüz, Melike, (2016e), Tombalak Filin Sabah Sporu, İstanbul: Sedir Yayınları.

Günyüz, Melike, (2016f), Peli Spor Şöleninde, İstanbul: Sedir Yayınları.

Günyüz, Melike, (2016h), Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor, İstanbul: Sedir Yayınları.

Günyüz, Melike, (2016ı), Küçük Yıldız, İstanbul: Sedir Yayınları.

Günyüz, Melike, (2016ı), Timsah Temsi: Sedir Yayınları.

Günyüz, Melike, (2016i), Temsi'nin Can Sıkıntısı, İstanbul: Sedir Yayınları.

Günyüz, Melike, (2016j), Üç Küçük Aslan, İstanbul: Sedir Yayıynları.

Günyüz, Melike, (2017a), Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde, İstanbul: Sedir Yayınları.

Günyüz, Melike, (2017b), Nasrettin Hoca ile Cimri Komşunun Hikayesi, İstanbul: Sedir Yayınları.

Günyüz, Melike, (2020a), İlkbahar Prensi, İstanbul: Erdem Yayınları.

Günyüz, Melike, (2021a), Tükenen Kalem, İstanbul: Erdem Yayınları.

Günyüz, Melike, (2021b), Güvercin Toplantısı, İstanbul: Erdem Yayınları.

Günyüz, Melike, (2021c), Keloğlan Suskunlar Ülkesinde, İstanbul: Erdem Yayınları.

Günyüz, Melike, (2021d), Kalem Kutusu, İstanbul: Erdem Yayınları.

Günyüz, Melike, (2021e), Güneşi İstiyorum, İstanbul: Erdem Yayınları.

Günyüz, Melike, (2021g), Kitap Yarışması, İstanbul: Erdem Yayınları.

Günyüz, Melike, (2021h), Süper Böcek, İstanbul: Erdem Yayınları.

Günyüz, Melike, 82013e), Şarkıcı Gukki, İstanbul: Sedir Yayınları.

b. Diğer Kaynaklar

Cevizci, Ahmet (1999). Paradigma Felsefe Terimleri Sözlüğü, İstanbul: Paradigma Yayınları.

Erol, Sedat ve Erdem, İlhan, (2020), Ortaokul 6. Sınıf Öğrencilerinin Tema Ve Değer Eğilimlerinin İncelenmesi, Turkish Studies- Education, 15(2), 805-815. https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.40569

Fromm, Erich. (1994). Sevme Sanatı. Çeviri: Sevda Tunçay, Ankara: Akış Yayınları.

Marshall Gordon, (1999), "Sosyoloji Sözlüğü" çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları. VIII: Ankara.

Münteha Zeynep Güzel Akar (2020) Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Özgecil Davranışlarının İncelenmesi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Ozankaya, Özer (1980); "Toplumbilim Terimleri Sözlüğü." Türk Dil Kurumu Yayınları Ankara Üniversitesi Basımevi: Ankara.

Taşdelen, Vefa, (2015). "Edebiyat ve Psikoloji". *Bizim Külliye,* 66, 25-30.

Tdk Güncel Türkçe Sözlük(E.T 10.05.2022) (Https://Sozluk.Gov.Tr)

Milli eğitim Bakanlığı Öğretim Programlarını İzleme ve Değerlendirme Sistemi (Erişim tarihi: 08. 05. 2022) (http://mufredat.meb.gov.tr)

Tuna, Turhan, Sibel, (2021), Türk Tasavvuf Edebiyatı Örneklerinde Özdenetim Değeri Ve Kendini Bilmek. Turkish Studies - Language, 16(3), 2037-2052. https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.52112

Ulusoy, Kadir ve Dilmaç, Bülent, (2016), Değerler Eğitimi(4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Yavuzer, Nilgün, (2017), Bir Prososyal Davranış Kaynağı Olarak Özgeci Motivasyonun İlgili Alan Yazını Işığında Değerlendirilmesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, s.27, s.81-95.

Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan, (2004), Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (4. baskı) Seçkin Yayınları.

DR. MELİKE GÜNYÜZ'ÜN ESERLERİNİN ÇOCUKLARIN AHLAK GELİŞİMİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Ayşe Serra KARA[1]

Özet

Çocuk kitaplarının içeriğinin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal anlamda çocukları geliştirdiği bilinmektedir. Kendi öğrenme süreçlerinde aktif okuyucu ve gözlemci olan çocuklar, kitapların içeriğinde doğrudan veya dolaylı olarak sunulan bilgilerle verimli bir öğrenim süreci geçirebilmekteler. Bu nedenle çocuk kitapları hazırlanırken çocukların gelişimsel düzeyine uygun, onların ilgi ve ihtiyaçlarına göre bilgilerin sunulması önem arz etmektedir.

Dr. Melike Günyüz'ün eserleri, çocukların gelişim özellikleri ve öğrenme psikolojisi dikkate alınarak kaleme alınmıştır. Diğer gelişimleri yanında özellikle ahlaki gelişimleri incelikle hedeflenmiştir. Çocukların ahlaki gelişimlerine ve ahlaki davranış edinmelerine yönelik olarak; *"haline razı olma, farklılığın güzel bir şey olduğu, kabullenilme, özür dileme, kanaat etme, başkalarını düşünme, zor durumda olan birisine yardım etme, dostluk, hatayı telafi etme, engellilere güvenmek, işi ehline vermek, başkalarını düşünmek/empati yapmak, doğru bilgiye ulaşmak için çabalamak, herkesin kendi kabiliyetine göre davranmasını sağlamak, ikram etmek, teşekkür etmek, paylaşmak, iyilik yapmak ve emek harcamak"* gibi kavramlar üzerinde durulduğu göze çarpmaktadır...

Bildiride, Dr. Melike Günyüz'ün eserleri çocukların ahlak gelişimi bağlamında ele alınmış ve onlara ahlaki duygu düşünce ve davranış kazandırmada yukarıda belirlenen temalar üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

Kitaplar incelendiğinde Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde, Üç Küçük Aslan, Küçük Yıldız ve Güneş İstiyorum eserlerinde "başkalarını düşünmek/empati" temasına değinilmiştir. Sen Sıska Değilsin ve Arkadaşımı Tanırım eserlerinde "hatalı da olsa zor durumdaki kişiye yardım etmenin önemi" vurgulanmıştır. Ay Nereye Kayboldu? ve Arkadaşımı Tanırım eserlerinde ise "özür dileme" teması üzerinde durulmuştur. Peli Spor Şöleni'nde adlı eserde "engellilerin farklı alanlarda başarılı olabileceğine" değinilirken; Güvercin Toplantısı kitabında "teşekkür etmek" dile getirilmiştir. Yazarın, Kalem Kutusu kitabında "paylaşma"; Şarkıcı Gukki'de "kabullenilme", Pamuk Karga'da "bir arada yaşamak ve farklılıkların güzel oluşu", Timsah Temsi'de "işi ehline vermek" temaları üzerinde durduğu dikkat çekmektedir. Sonuç olarak, kitapların çocuğun ahlak gelişimine olumlu yönde katkısının olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Melike Günyüz, çocuk, kitap, ahlak, ahlak gelişimi.

EVALUATION OF DR. MELİKE GÜNYÜZ'S WORKS IN THE CONTEXT OF ETHICS

Abstract

It is known that the content of children's books develops children cognitively, emotionally and behaviorally. Children who are active readers and observers in their own learning processes can have a productive learning process with the information presented directly or indirectly in the content of the books.

[1]Uludağ Üniversitesi Din Eğitimi Doktora Öğrencisi, Çocuk Kitapları Yazarı, ayse_serra@hotmail.com

For this reason, while preparing children's books, it is important to present information that is appropriate for the developmental level of children and according to their interests and needs.

Dr. Melike Günyüz's works have been written considering the developmental characteristics of children and their learning psychology. In addition to other developments, especially their moral development has been delicately targeted. For the moral development of children and their acquisition of moral behavior; *"to consent to oneself, that difference is a beautiful thing, to be accepted, to apologize, to be content, to think of others, to help someone in a difficult situation, to friendship, to make up for mistakes, to trust the disabled, to give the job to the competent, to think about others / to empathize, to have the right information. It is striking that concepts such as striving to reach the goal, ensuring that everyone behaves according to their own ability, offering, thanking, sharing, doing good and spending effort"* are emphasized.

In the statement, Dr. Melike Günyüz's works were discussed in the context of the moral development of children and an evaluation was made on the themes determined above in order to give them moral feelings, thoughts and behaviors.

When the books are examined, the theme of "thinking of others/empathy" is mentioned in Keloğlan Confused Country, Three Little Lions, Little Stars and I Want the Sun. In the works You Are Not Skinny and I Know My Friend, the importance of helping the person in a difficult situation, even if it is wrong, is emphasized. Where Did the Moon Disappear? and I Know My Friend, the theme of "apologizing" is emphasized. While mentioning that "disabled people can be successful in different fields" in the work called Peli Sports Festival; "Thank you" is expressed in the Pigeon Meeting book. "Sharing" in the author's Pencil Case book; It is noteworthy that the singer focuses on the themes of "acceptance" in Gukki, "living together and the beauty of differences" in Pamuk Karga, and "giving the job to the competent" in Crocodile Temsi. As a result, it is seen that books contribute positively to the moral development of the child.

Keywords: Melike Günyüz, child, book, morality, moral development.

1. GİRİŞ

İnsanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen, davranışlarımıza yön veren kuralları belirleyen, neye göre ve nasıl davranmamız gerektiğini bildiren kurallar sistemi olan ahlakın temel yapısını iyiliğe ulaşmak ve kötülükten sakınmak oluşturmaktadır (Türk ve Afat, 2018). "*Çocukların, belirli davranışları "doğru" ya da "yanlış" olarak değerlendirmelerine rehberlik eden, kendi eylemlerini yönetme ve ilkeleri kazanmalarını sağlayan ahlak gelişimi ise, çocuğun hayatının ilk yıllarında başlayan ve hayatı boyunca devam eden içinde yaşadığı toplumun değer yargılarını kabullenme ve sosyalleşirken o toplumun iyi ve kötülerini öğrenme sürecidir"*(Onur, 1991; Aydın, 2007).

Psiko-sosyal bir varlık olan insan doğumdan ölüme kadar değişim ve gelişim süreci yaşamaktadır. Bu gelişimsel süreçte önemli bir rolü olan ahlak gelişimi bireyin kişilik gelişimi ile yakından ilişkili olup bütün gelişim alanlarıyla iç içedir. Ahlaki özellikler, büyüme ve gelişme süreçlerinde kazanılmaktadır. Kişi, doğuştan ahlak sahibi olmamakla beraber, bilişsel-sosyal ve duygusal gelişimi ile ahlaklı bir birey olabilmektedir. Dolayısıyla bireyin hem bilişsel gelişimi hem de sosyal çevresinde girdiği etkileşimler ahlaki gelişimi açısından önem kazanmaktadır (Bacanlı, 2012).

Freud, "ahlak ve kişilik gelişmesini duygusal-güdüsel bir süreç olarak ele almaktadır. Ahlak gelişimini temel kimlik yapılarından biri olan "süperego"nun bir işlevi olarak görmekte ve süperegonun içinde yer alan vicdanı ahlak gelişiminin sonucu olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca Freud çocuğun *"kişilik ve ahlak gelişmesinin ana hatlarını ilk beş yılda tamamladığını ve altı yaşından sonra kuramsal bakımdan önemli başka bir gelişmenin olmadığını ileri sürmektedir"*(Kağıtçıbaşı, 1988; Akt. Özeri, 1994).

Ahlak gelişimi yaşantılar ve koşullanmanın bir sonucu olarak meydana gelmekte, özellikle sosyal öğrenme kuramcılarına göre ahlak gelişiminde, bizzat gözlenebilen davranışlar üzerine vurgu yapılmıştır. Özellikle ahlâk davranışını öğrenilen davranışlar bütünü içinde ele alan öğrenme kuramcıları, bu tür davranışın kazanılmasında da geçerli olan, ceza, ödül, pekiştirme, model ve taklitle öğrenme süreçleri üzerinde durarak, davranışların istenilen yönde geliştirilebileceği konusunda görüş bildirmişlerdir.Bununla birlikte sosyal öğrenme kuramcılarından, Bandura ve

Walters da, taklidin sadece onaylanan değil aynı zamanda da onaylanmayan davranışların kazanılmasındaki önemini ifade etmişlerdir(Özeri, 1994).

Bilişsel gelişim kuramına göre çocukta ahlak gelişimi, çocuğun bilişsel gelişimine bağlı olarak ilerlemekte ve çocuğun yaşamındaki bütün öğrenme ve özdeşleşmeleri düşünme süreçleri ile açıklanmaktadır (Özeri, 1994).

Piaget, ahlak gelişiminde "dışabağımlı evre" ve "özerk evre" olmak üzere iki evreli bir gelişimsel model önerirken, Kohlberg ise Piaget'in zihin gelişimi alanında ortaya koyduğu evreler üzerine kuramını inşa ederek, üç düzey ve altı evreli büyük bir ahlak gelişim modeli önermiştir (Çam, Çavdar, Seydooğulları ve Çok, 2012; Bacanlı 2012).

"Kohlberg'e göre ahlak, hak-haksızlık, doğru-yanlış, iyi-kötü konularında bilinçli yargılama ve karar vermeyi ve bu karar doğrultusunda davranışta bulunmayı kapsayan bilişsel bir yapıdır" (Çiftçi, 2003).

Ahlak gelişimi, gelişim basamaklarının her aşamasında yer almaktadır. Özellikle gelişimin en önemli evresi olan çocukluk döneminde bu gelişim büyük ölçüde tamamlanmaktadır. Erken çocukluk dönemi, hayatın altın çağı olarak tanımlanan kritik evrelerinden birisidir. Çocuğun bu dönemde sahip olduğu kazanımların, ilerideki hayatını büyük ölçüde şekillendirdiği bilinmektedir (Köylü ve Oruç, 2017). Bu sebeple bu döneme ayrı bir önem verilmeli ve çocuğun ahlak gelişimine olumlu katkı sağlayacak çalışmalarla çocuklar desteklenmelidir. Bu süreçte, edebi eserler, ahlak değerlerine hayatın içerisinde anlam kazandırmakla birlikte ahlak değerleri ile yüklü olan edebiyat ürünleri, masallarla kültür aktarımını gerçekleştirmektedir. Böylelikle çocuk okurlara da büyüklerin değerleri yansıtılmaktadır (Ünlüer, 2013).

Dr. Melike Günyüz'ün eserleri de ahlak gelişimi açısından çocuklara önemli katkılar sağlamaktadır. Eserlerinde birçok ahlaki öğretiye çocukların gelişim düzeylerine uygun olarak değinen yazarın eserleri eğlenceli kurgular içerisinde çocuklara sevdirilmiş ve dolaylı anlatımla örtük öğrenme şeklinde çocuklara verilmiştir. Bu çalışmada yalnızca yazarın kitaplarındakikurgular içerisinde yer alan ahlak gelişimine katkı sağlayacak kavramlara değinilecektir.

2. YÖNTEM

2.1. Çalışmanın Amacı

Çalışma Dr. Melike Günyüz'ün eserlerindeki ahlak gelişimine katkı sağlayan değerleri belirlemek ve çocuklara yönelik yazılan bu edebî eserlerde bulunan ahlaki değeri ortaya koymak amacıylayapılmıştır.

2.2. Çalışmanın Kapsamı

Çalışmanın kapsamını Dr. Melike Günyüz'ün yazmış olduğu *Gakkukların Maceraları* (6 kitap)*, Gümüş Göl Masalları*(10 kitap)*, Petek Kitaplarım* (7 kitap) *ve Keloğlan Kitapları* (2 kitap) olmak üzere25 kitaptan*;* ayrıca *Mutsuz Martı Murta Nasıl Mutlu Oldu?, Nasrettin Hoca Cimri Komşu* ve *İlkbahar Prensi* müstakil çalışmaları olarak toplam 31 çocuk eserinden oluşmaktadır. Bunların içerisinde yer alan Timsah Temsi 3 serisi, aynı zamanda Gümüş Göl Masallarında yer almaktadır. Eserlerin tamamı Erdem Çocuk Yayınları tarafından yayınlanmış olup, Mutsuz Martı Murta Nasıl Mutlu Oldu?" kitabı Sedir Yayınları'ndan (Minik Ada) yayınlanmıştır.

2.3.Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması aşamasında öncelikli olarak Dr. Melike Günyüz tarafından yazılan eserler sempozyum düzenleme komitesi yetkilisinden alınarak, eserler tematik inceleme doğrultusunda tasnif edilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır.

Doküman analizi, araştırılması hedeflenen materyallerdeki tema, konu ve olguların belirlenmesi, tanımlanması, yorumlanması ve yazılı analizini içermektedir. Veri analizinde ilk olarak dökümanlara ulaşılmakta, onların orjinalliği kontrol edilmekte, kullanım izni alınmaktatır. Dökümanların anlaşılması ve analiz sürecinden sonra da veriler çalışmada kullanılmaktadır (Baş ve Akturan, 2017).

Dr. Melike Günyüz'ün eserlerindeki ahlak değerleri analiz edilmeye çalışılırken, değer ve içerik açısından kendi içlerinde uyumlu olan eserler gruplandırılarak tasnif edilmiştir.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmanın bu bölümünde Dr. Melike Günyüz'ün eserlerinde tespit edilen ahlak değerlerine yer verilirken, alandizin taranmış ve elde edilen ahlak değerleri; "Güzel ahlakı teşvik eden ahlak değerleri", "Dayanmayı ve kabullenmeyi telkin eden ahlak değerleri", "Yapılan hatayı düzeltmeyi öğreten ahlak değerleri", "Farklılıklara yaklaşım hususundaki ahlak değerleri" şeklinde temalara ayrılmıştır.

3.1. Güzel Ahlakı Teşvik Eden Ahlak Değerleri

Tablo 1: Güzel Ahlakı Teşvik Eden Değerler

Dostluk	*Paylaşmak*	*Teşekkür etmek*	*Zor durumda olan birisine yardım etmek*
İkram etmek	*Emek harcamak*	*Başkalarını düşünmek/empati*	*İşi ehline vermek*

Çalışmaya konu olan çocuk eserlerinde Dr. Melike Günyüz, hedef kitle olan çocukları eğlendirerek öğretirken onlara güzel ahlaka teşvik etmektedir. Güzel Ahlak değerlerini ele aldığı bu bölümde yazar **"dostluk"** üzerinde durmaktadır. Onun "Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor" isimli eseri incelendiğinde kurbağa ve sineğin arkadaş olması, birlikte çok eğlenmeleri ve sabah olunca sineğin oradan ayrılması üzerine, üzülen kurbağaya Bilge Duruş isimli bilgenin önemli olan arkadaşla güzel vakit geçirip, onlarla güzel anılar biriktirmesi olduğu anlatılmıştır. Dostluk, birbirlerine sevilen, güvenilen ve yakınca davranan arkadaşlar için kullanılan bir kavramdır. Önemli olan dostla geçirilen vaktin kıymetinin bilinmesidir.

Dostluk gibi Günyüz'ün eserlerinde çocuklara kazandırılmaya çalışılan değerlerden biri "**paylaşmak"t**ır. Aralarında bölüşmek, pay etmek ve üleşmek (TDK) gibi anlamlara gelen paylaşmak kavramı yazarın "Kalem Kutusu" isimli eserinde tema olarak yer almaktadır. Petek Kitaplarım Serisi'nde yer alan bu kitapta Günyüz, Enes'in yuvaya başladığında oradaki mavi kalem kutusunu çok beğenmesi ve rüyalarında görmesinden sonra öğretmenin bu durumu fark ederek, sevdiği kalem kutuyu Enes'e hediye etmesi anlatılmaktadır. Burada önemli olan gelişme, Enes eve gittiği zaman yaşanmaktadır. Enes'in Elif isimli bir arkadaşı mavi kalem kutusunu çok beğenmiş ve onu Enes'ten istemiştir. Enes çok sevdiği halde, arkadaşına değer verdiği için sevdiği eşyasını Elif'e hediye ederek onunla paylaşmıştır. Burada paylaşma çocuklara örtük öğrenme yöntemi ile verilmiştir. Prososyal davranışlar arasında yer alan paylaşma davranışını kazandırmak için çocuklarla sınıf içerisinde bu eserleri kullanarak canlandırma oyunları oynanabilir ve bu ahlak değerinin çocuklarda kalıcı olması sağlanabilir.

Burada geçen değerler gibi **"teşekkür etmek"** de çocukların ahlak gelişimi açısından hem de değerler eğitimi açısından önemli bir kavramdır. TDK'da hoşnutluğunu anlatmak olarak tanımlanan kavram, Günyüz'ün, Petek Kitaplarım Serisinde yer alan "Güvercin Toplantısı" isimli eserinde şu şekilde verilmiştir. Bu kitapta, büyüyen şehirde ve kesilen ağaçlarda yuvasız kalan güvercinlerin kendi aralarında bir toplantı yaptıkları ancak tam çözüm bulamadıkları anlatılmaktadır. Yaşlı güvercinin tek başına bir çözüm arayışına girmesi, konuşamasalar da onları çok seven yaşlı teyzeye giderek halini anlatmaya çalışması, yaşlı teyze güvercinlere yem vererek onlara sevgisini göstermesi ve belediyeden güvercinler için ev istemesiyle devam eden macera, yaşlı güvercinin yaşlı teyzeye teşekkür etmek için bereket tüyü vermesi ile son bulmaktadır. Sosyalleşmenin başladığı üç yaş dönemiyle birlikte çocukların günlük hayatta bu kavramları sıklıkla kullandığı görülmektedir. Çocukların bu ifadeleri doğru ve yerinde kullanmasında, çevrelerinde bulunan yetişkinlerin etkisinin olmasının yanında özellikle bu hikâyede kullanılan karakterlerin de oldukça etkili olabileceği ön görülmektedir.

Çocuklara güzel ahlakı teşvik eden değerlerden birisi de **"zor durumda olan birisine yardım etmek"**tir. Yardım etmek TDK'ya göre kendi gücünü, imkanlarını başka birinin iyiliği için kullanmak anlamına gelmektedir. Günyüz, Gümüş Masalları Serisinden olan "Sen Sıska Değilsin" ve "Arkadaşımı Tanırım" eserlerinde hatalı da olsalar zor durumdaki kişiye yardım etmenin önemine değinmiştir. Sıska Değilsin eserinde, Tortop ismindeki kaplumbağanın Şıpır ismindeki Kurbağa'ya sıska demesinden sonra kurbağanın kırılması ama kaplumbağa ters dönüp zor durumda kaldığı zaman daha özür dilemeden ve arkadaşının gönlünü almadığı halde kurbağanın ona sadece zor durumda olduğu için yardım etmesi anlatılmaktadır. Kaplumbağa daha sonra pişman olmuş ve arkadaşından özür dilemiştir. Önemli olan zorda olana hemen yetişmektir temasına bu eserde değinilmektedir. Arkadaşımı Tanırım eserinde ise, Timsah Temsi ve Yılan Tıstıs isimli karakterlerin beraber sürekli su altı yarışı yaptıkları ve genelde yılanın yarışı kazandığı; bir gün timsahın ayağına palet takarak hile yaptığı ve çok hızlı yüzdüğü için başını çarpınca Yılan Tıstıs'ın hile yaptığını gördüğü halde hemen ona sarılarak baş masajı yaparak arkadaşına yardım ettiği anlatılmaktadır. Piaget'ye göre çocukların ahlak gelişimi sonuç odaklı bir ahlak anlayışından niyet odaklı bir ahlak anlayışına doğru gelişimsel bir süreç içerisinde ilerlemektedir. (Çam ve diğerleri, 2012). Çocuklarda da yardımlaşma kavramı oluşurken bu bilişsel süreçleri gözlemlemek, bu eserlerden de faydalanarak bu doğrultuda eğitimsel içerikler planlamak gerekmektedir.

"**İkram etmek"** değeri Günyüz'ün eserlerinde güzel ahlakı teşvik eden değerlerden birisidir. Konuğa bir şey sunmak, misafiri güzel bir şeyle ağırlamak (TDK) anlamına gelen ikram etmek değerine, Gümüş Göl Masalları serisinde yer alan "Temsi'nin Can Sıkıntısı" eserinde değinilmiştir. Can sıkıntısından farklı yiyecek arayışına giren Temsi'nin göldeki yiyecekleri beğenmemesi sonrasında arkadaşları tarafından farklı yiyeceklerin önerilmesi fikrini de kabul etmemesi sonrası tekrar göldeki balıkları yiyerek karnının doyması ve neşesinin yerine gelmesini anlatan eser ana tema olarak vakit değerlendirmesine de değinse de Timsah'ın her dostuna sevdiği yiyecekten özellikle ikram etmesi onun mutluluğunu gösterme biçimini temsil etmektedir. Herkese sevdiği yiyeceği ikram etmek ve böylece ikram etme konusuna değinmek çocukların ahlak gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır.

"Emek harcamak" değeri de yazarın anlatılarında öne çıkmaktadır. Çaba göstermek (TDK) anlamına gelen emek harcama temasına, Günyüz'ün, "Mutsuz Martı Murta Nasıl Mutlu Oldu?" kitabında ve "Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde" eserinde değinilmiştir.

İlkokul çağındaki çocukları hedef alan "Keloğlan Şaşkınlar Ülkesi" eserinde, Keloğlan ve keçisinin haritada gösterilen ülkeye yolculukları, ülkeye vardıklarında ise karşılaştıkları olay zincirine değinilmiştir. Ülkeye zarar vermek isteyen düşman, Maskini isimli bir şahıstır. Maskini, bir yılanın yumurtalarını çalmış ve yılandan saat başı bulunduğu nehre zehir salmasını istemiş, böylece göl suyundan içen halk ve askerler zehirlenmeye başlamıştı. Keloğlan yılana keçisinden su sağarak ikram etmiş, yılanın güvenini sağlayınca ondan olan biteni öğrenmiş ve yavrularını kurtarma vaadi ile yılandan nehre zehir salmamasını istemiş sonuç olarak halkın deliye dönen aklını normale döndürmek için olanca gücüyle emek harcamıştır. Ayılan padişaha olan biteni ve Maskini'nin oyunlarını anlatmış yumurtaları bularak yılana teslim etmiş ve düşmanı yenerek ve ciddi bir emek

harcayarak başarıya ulaşmıştır. Her insan ve her çocuk ancak emek harcayarak hedeflediği hususlarda başarıya ulaşabilmektedir.

"Mutsuz Marti Murta Nasıl Mutlu Oldu?" kitabında ise, Kız kulesi, Galata Kulesi, Adalet ve Yangın Kulesi, Topkapı Sarayı, Boğaz Köprüsü, Harem İskelesinde insanların neden martılara daha az simit attıklarının hikayesini araştıran üzgün bir martının sorularının cevabını bulunca önceki gibi yine mutlu olması ve emek ederek sorularının cevabına ulaşması anlatılmaktadır. Martılara simit atılması azalınca balık avlamaya dönen martılarla sevinen Murta, aynı zamanda insanların simit atmaya devam ettiğini görmektedir. Azalan yolcu sayısı, Marmaray vb etkilerle denize az atılan simitlerin Martı Murta'yı endişelendirdiği ancak emek etmesi ve araştırması sonucu Murta'nın rahatlamasını sağlayan sonuçlara ulaşması kitapta konu edilmektedir. Çocuklar da emek ederek aradıkları soruların cevaplarına ulaşabilmektedirler.

Günyüz'ün eserlerinde güzel ahlaka teşvik eden değerlerden birisi de "**başkalarını düşünmek/empati"** değeridir. Empati TDK'da duygudaşlık olarak tanımlanmakta ve değerler eğitiminde de önemli bir yer kapsamaktadır. "Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde", "Üç Küçük Aslan" ve "Güneşi İstiyorum" isimli eserlerde bu değere geniş ölçüde yer verilmiştir. Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde eserine bir önceki maddede değinilmiş ve örtük öğrenme olarak çocuklara "Ben de bu ülkede bu halde olsaydım bu zor durumdan kurtulmak isterdim" düşüncesiyle ülkenin kurtuluşu için çabalaması yer almaktadır. Gümüş Göl Masalları Serisinde yer alan Üç Küçük Aslan eserinde, üç yavru aslanın sürekli kükreyerek ormandaki diğer yavruları rahatsız etmesinin üzerine bu durumu aslana iletmeleri, kral olan aslanın da yavru aslanlarla diğer yavrularla çocuklarını tanıştırması, gece bağırdıklarını duyduklarında onlara selam verdiği anlamına geldiğini çocuklara öğretmesi, yavru aslanların da diğer yavruların uyuması için onları anlayarak daha dikkatli davranma hususunda dikkatli oldukları empati kavramıyla verilmiştir. Petek Kitaplarım Serisi'nde yer alan Güneşi İstiyorum kitabında ise, Ali ismindeki çocuğun güneşin hep kendisi ile kalmasını istemesi üzerine annesinin başka çocukların da güneşe ihtiyacı olduğunu anlatmasının akabinde Ali'nin güneşi tüm çocuklarla paylaşmayı istemesi ve başkalarını da düşünmesi değerine yer verilmektedir. Çocuklar başkalarının duygu ve düşüncelerini kendilerine rol-model olan büyüklerinden anlama çabası içerisine girerek önce taklit sonra da uygulama boyutu ile hayatlarına yansıtmaktadırlar. Çocuğun başkalarının duygularını da anlaması ve yorumlaması için, yetişkinlerin sorular sorarak ve çocuğu yönlendirerek bu becerinin çocuğa kazandırılması gerekmektedir.

Yukarıda değinilen değerler gibi, Günyüz'ün eserlerinde çocuklara verilmesi hedeflenen güzel ahlakı teşvik eden değerlerden biri **"işi ehline vermek"**tir. Gümüş Göl Masalları'nda yer alan "Timsah Temsi" isimli kitapta bu değere şu şekilde yer verilmektedir. Dişi ağrıyan Timsah Temsi'ye herkesin balık yeme, ağzını açma, çamura batma vb. birçok söz söylemesi ve daha sonra diş alanında da uzman olan Bilgeduruş'un, Temsi'nin ağzına balık yerine taş girdiğini söylemesi ve taşı timsahın ağzından çıkararak ona yardımcı olması anlatılarak işin ehline verilmesi değeri üzerinde durulmuştur. İşi ehline vermek yapılacak işi herhangi birisine vermemek, işi konusunda en uzman olana vermek demektir. Bu değer, çocukların hayatına yönelik olumlu katkılar sunmaktadır.

3.2. Dayanmayı ve Kabullenmeyi Telkin Eden Ahlak Değerleri

Tablo 2: Dayanmayı ve Kabullenmeyi Telkin Eden Ahlak Değerleri

Haline razı olma	*Kabullenilme*	*Kanaat etme*

Günyüz'ün eserlerinde güzel ahlakı teşvik eden ahlak değerlerin yanında dayanmayı ve kabullenmeyi telkin eden ahlak değerleri de bulunmaktadır. Bu değerlerden, "haline razı olma" değerine yazar, Gakgukların Maceraları serisindeki "Süslü Çikolata" adlı eserinde yer vermektedir. Haline razı olma değeri, çocukların ahlak gelişimine olumlu katkı sağlayan dini bir değer olarak da karşımıza çıkmaktadır. "Allah'ın bizim için verdiği aslında bizim için iyi olandır" düşüncesini pekiştiren bu değerin verildiği Süslü Çikolata eserinde bir karganın gagasının şeklini beğenmemesi üzerine, gagasını saksağan gagasına dönüştürmesi ama bu şekilde de yemek yiyememesi üzerine

tekrar ameliyat olarak ilk hali olan karga gagasına çevrilmesi anlatılmaktadır. Bu eserde eğlenceli bir anlatımla çocuklara, kendilerinde olan hale razı olmaları gerektiği mesajı verilmektedir.

Haline razı olma değeri dışında, "kabullenilme" değerine Günyüz'ün Gakgukların Maceraları serisindeki Şarkıcı Gukki eserinde değinilmiştir. Şarkı söylemeyi çok seven Gukki isminde bir karga bulunmaktadır. Gukki'nin ailesi onun o güzel sesini dinlemeyi severlerken, akrabaları ise artık şarkı dinlemekten yorulduğu için Gukki'nin artık şarkı söylemesini istememekte ve onun gagasını bağlamaktadırlar. Gukki ise, kabullenileceği düşüncesi ile kargaların yanından ayrılıp bülbüllerin yanına gitmektedir. Bülbüller, Gukki'nin sesine bayılmış hatta kendilerinden daha güzel şarkı söylediklerini kabul etmiş ancak Gukki'nin bir karga olduğunu bir bülbül olmadığını söylemişler ve onu aralarında istememişlerdir. Günyüz'ün bu eseri Gukki'nin güzel sesinin bir kurbağa tarafından beğenilmesi ve arkadaşlarının da kendisini çok beğenerek dinleyeceklerini söylemesi ile sona ermektedir. Gukki, hem sevdiği şarkıyı söylemekte hem de kurbağalardan alkış alarak mutlu olmaktadır. İnsanlar da bazen başarıları, yakınları veya kendileri gibi olmayanlar tarafından keşfedilmemekte, onları anlayanları görünce mutlu olmaktadırlar. Kabiliyeti ile kabullenilen kişiler hem sevdiği işi yapmakta hem de onları anlayanları görünce işlerini daha severek yapmaktadırlar.

Kabullenilme gibi kurgularda dikkat çeken bir değer de "kanaat etme"dir. Gakgukların Maceraları serisinde yer alan Mavi Gaki adlı eserde bu değer şöyle yer almaktadır. Gaki, kendi karga arkadaşları ile oynamak istememekte, mavi tüylü kuşlarla arkadaş olmak istemektedir. Ailesi mavi tüylü kuşlarla oynayabileceğini Gaki'ye söylemekte ancak Gaki sadece onlarla oynamak istememekte şekil olarak da onlara benzemek istemektedir. Mavi tüylü kuşlar, Gaki'yle oynayabileceklerini ama kendilerinden farklı olarak siyah renkli ve kırmızı gagalı olduğu için beraber yaşayamayacaklarını söylemektedirler. Gaki de, bunun mümkün olmasını sağlamak için vücudunu maviye, gagasını da sarıya boyamakta ve ablasının saçlarını da başına yapıştırmaktadır. Gaki'ye göre artık mavi tüylü kuşlar kendisini kabul edecek ve beraber yaşayabileceklerdir. Gaki'nin değişik halini gören kuşlar, bu kuşu ilk kez gördüklerini, koyu renkli olduğunu ve Gaki gibi de sevimli olmadığını söyleyerek oynamak için dahi aralarına onu almamaktadırlar. Gaki haline kanaat etmediği için artık mavi tüylü kuşlarla oynayamamaktadır. Tdk'ya göre "yetinmek" anlamına gelen kanaat etmek değeri çocukların ahlak değeri bakımından gelişmesi için önemli bir kavramdır.

3.3. Yapılan Hatayı Düzeltmeyi Öğreten Ahlak Değerleri

Tablo 3: Yapılan Hatayı Düzeltmeyi Öğreten Ahlak Değerleri

Özür dileme	*Hatayı telafi etme*	*Ön yargılı olmama*

Dr. Melike Günyüz'ün eserlerinde yapılan hatayı düzeltmeyi öğreten ahlak değerlini de çocuklara güzel kurgularla vermektedir. "Ay nereye kayboldu?" ve "Arkadaşımı Tanırım" eserinde hem "özür dileme" hem de "hatayı telafi etme" değeri verilmektedir. Tdk'da özür dilemek, yaptığı yanlıştan ötürü bağışlanmasını istemek anlamına gelirken; hata, "yanlış" anlamına gelmekte böylece yapılan yanlışı düzeltmeyi ifade etmektedir.

Ay Nereye Kayboldu?" eseri Gakkukların Maceraları serisinde yer almakta ve konusu şu şekilde işlenmektedir. Her gece ayı izleyen kuşlar bulunmaktadır. Ancak birkaç gün ay gözükmemektedir. Yüksekteki dağ amca, zirvedeki kartal ve gece gezen yarasalar da ayı görememiş, Baykuş ise, içinizde birisi ayı üzmüş olmalı, deyince aya sen çirkinsin ve yüzün de sivilceli diyen yaramaz kuş aydan özür dilemekte ve böylece hatasını da telafi etmektedir. Böylece ayın da yeniden geceleri gökyüzünü aydınlatması anlatılmaktadır.

Günyüz'ün, "Arkadaşımı Tanırım" eserinde "zor durumda olan birisine yardım etmek" değerinde de değinilmiş, özür dilemek ve hatayı telafi etmek değerinde ise şöyle değinilmektedir. Denizde yarış yaparken ayağına palet takarak hızlı yüzen timsah Temsi başını bir kayaya çarpmakta, hile olduğunu anlayan yılan Tıstıs ise anında arkadaşına yardım etmektedir. Tıstıs, Temsi'ye masaj

yapmak için boynuna sarılmakta, bunu gören Telli Kopter, Tıstıs'ı Temsi'yi boğuyor sanarak herkese durumu böyle anlatmaktadır. Herkes Tıstıs'a küserek tavır göstermiş, gerçek ise Temsi'nin olan biteni Kaplumbağa Bilgeduruş'a anlatınca ortaya çıkmaktadır. Bilgeduruş herkese Tıstıs'ın suçsuz olduğunu söyleyince, aslında Tıstıs'ın bir kahraman olduğunu söylemektedirler. Telli kopter gazetede yazmış olduğu yanlış haberi de doğruya çevirerek hatasını da telafi etmektedir. Bu iki hikayedeki değerde de çocukların ahlak gelişimi ile ilgili olumlu davranışlar bulunmaktadır. Yapılan hatada özür dilemek ve bir yanlış varsa onu hemen düzeltmek toplumsal barışa katkı sağlamaktadır.

Yapılan hatayı düzeltmeyi öğreten ahlak değerlerinde yer alan bir konu da "ön yargı" değeridir. Tdk'da ön yargı, bir kimse veya bir şeyle ilgili olarak belirli şart, olay ve görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz yargı, peşin yargı, peşin hüküm ve peşin fikir anlamında verilmektedir. Günyüz'ün yazınında ön yargı fikrinin yer aldığı eser "Hiç Susmayan Cırcır Böceği"dir. Gümüş Göl Masalları serisinde yer alan bu eserde, herkesin hep öten cırcırdan rahatsız olması, bunun üzerine cırcır böceğini arayan Telli Kopter'in, Cırcır'ı yuvalarında annelerini bekleyen yavru kargalarla oyun oynayarak onları eğlendirdiğini anlatmaktadır. Cırcır'ın aslında çıkarmış olduğu ses keyfi değil güzel bir amaca hizmet etmektedir. Bu durum ancak Telli Kopter onu bulunca anlaşılmaktadır. Çocuklar da hayatlarında bazen böyle durumlarla karşılaşmaktadırlar. Önyargılı olmamak gerektiğinin anlatıldığı bu hikâyede de çocukların ahlak gelişimine önemli katkılar sunulmaktadır.

3.4. Farklılıklara Yaklaşım Hususundaki Ahlak Değerleri

Tablo 4: Farklılıklara yaklaşım hususundaki Ahlak Değerleri

Farklılığın güzel bir şey olduğu	*Engellilere Güvenmek*	*Herkesin kendi kabiliyetine göre davranmasını sağlamak*

İnsanlar farklılıklarla karşılaştıkları zaman bu durum da normal bir süreç olduğunu uzun bir tecrübeden sonra algılayabilmektedir. Ancak, çocuklarda bu durum hemen aynı seyirde devam etmemekte; çocuklar farklılıkları, engelleri ve herkesin farklı alanlarda kabiliyetli olduklarını hemen anlayamamaktadırlar. İşte tam bu değerleri çocuklara kazandırmak adına çocuk kitapları önemli bir yer tutmaktadır.

Günyüz'ün eserleri farklılıklara yaklaşım hususunda da çocukların ahlak gelişimine önemli katkılar sunmaktadır. Bu değerlerin ilki "farklılığın güzel bir şey" olduğu ve renklerin hayatımıza çeşitli katkılar sunarak hayatımızı güzelleştirdiğine değinilmektedir. Yazarın Gakkukların Maceraları serisinde yer alan "Pamuk Karga" isimli eserinde farklılığın güzel bir şey olduğu değerine yer verilmektedir. Çınar ağacının dallarında karga, kırlangıç ve serçeler yaşamaktadır. Bir gün bir karganın 3 yumurtasında iki siyah bir de beyaz karga dünyaya gelince baba karga beyaz kargaya şaşırmakta, gözlerine inanamamakta ve çınar amcaya bu işi danışmaya karar vermektedir. Çınar amca, bu işin normal olduğunu, beyaz karganın soya çekebileceğini vurgulamakta ve farklılıkların da güzel bir şey olduğunu vurgulamaktadır.

Yazarın, Gümüş Göl Masalları serisindeki "Peli Spor Şöleni'nde" adlı eserinde de farklılıklara yaklaşım hususundaki ahlaki değerlerden "engellilere güvenmek" konusuna değinilmiştir. Pelikan olan Keseli henüz küçükken ve uçmayı öğrenmek için göle düşmekte ve uzun süreli uçuşlara dayanamadığı için "engelli" diye anılmaktadır. Arkadaşları öğretmenlerinin desteği ile onu aralarına kolayca almaktadır. Peli yarışmaların yapılacağı zamanda uçamadığı için okula gitmeyi istememekte ama öğretmeninin teşviki ile iyi uçamasa da harika bir kaleci olacağına dair yapmış olduğu teşvikle yarışmaya katılmaktadır. Kaleci olan Timsah Temsi oyundan çıkınca, Keseli Peli kaleci olmakta ve harika bir performans sergileyerek üstün bir başarı göstermektedir. Bu yazında engellilere güvenmenin önemine değinilmekte ve herkesin belirli bir alanda başarılı olabileceği anlatılmaktadır. Tdk'da engelli, doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyusal veya

sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmiş, toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri çeken kimse, olarak tanımlanmaktadır. Bu eserde, Keseli Peli karakterinin başarısı ile çocukların ahlak gelişimine önemli katkı sağlanmaktadır.

Engellilere güvenmek gibi, herkesin kabiliyetine kendi kabiliyetine göre davranmasını sağlamak da farklılıklara yaklaşım hususundaki ahlaki değerlerdendir. Tdk'ya göre kabiliyet, yetenek anlamına gelmektedir. Büyükler gibi çocuklar da yeteneklerine göre başarılı olabilmekte ve bu durumun kabulü ile de ahlak gelişimlerine ciddi anlamda katkı sunulmaktadır.

Günyüz'ün "Tombalak Filin Sabah Sporu" isimli eserinde bu değere şu şekilde yer verilmektedir. Spor yapmak niyetinde olan fil göle girerek suyu taşırmakta ve oradaki hayvanlara rahatsızlık vermektedir. Turnalar gibi spor yapmak isteyen fil, cüsseleri onlar gibi olmadığı için yine istediği sporu yapamamaktadır. Turnalar file kendi vücudunun yapısına uygun mahiyette spor yapmayı öğretmekte ve fil bu durumdan çok memnun olmaktadır. Fil, kendi etrafında dönmekte, oynamakta, davul çalmakta ve böylece ormandaki herkes kendisine uygun davranışlarda bulunarak eğlenmektedir. Herkesin kendi yeteneğine ve yapısına uygun spor seçmesi ve oynaması değeri de çocukların ahlak gelişimi açısından önemli kazanımlar sunmaktadır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç

Ahlak değerleri ile donanmış bireylerin yetişmesi eğitim ve kitaplar aracılığı ile mümkündür. Özelde ise çocukların ahlak gelişimine katkı sunan yine çocuk kitaplarıdır. Çocuk kitaplarının, çocuğa okumayı sevdirmesi, eğlendirmesi, bilgi ve çeşitli erdemleri/değerleri aktarması ve bunların hepsini çocuğa verirken de çocuğun şahsiyetini olumlu yönden geliştiren örtük öğrenme yöntemi ile kazanımlar sağlaması hedeflenmektedir. Kurgu çocuklara farklı bir dünyaya yolculuk yaptığını hissettirirken, yaşamda karşılaşılan ahlak değerlerine de doğrudan veya dolaylı olarak kazanımlar sağlaması gerekmektedir. Okur, edebî bir metinle hem bilgi dağarcığını geliştirmekte, ufkunu genişletmekte aynı zamanda kurgularla hayata hazırlanmaktadır. Ahlak değerleri de hayata hazırlanılmasını gerektiren en önemli değerlerdendir.

Dr. Melike Günyüz'ün eserlerinin çocukların ahlak gelişimi bağlamında değerlendirilmesi maksadıyla yapılan çalışmada yukarıda vurgulanan incelikler dikkate alınmakta; çalışmanın neticesinde Dr. Melike Günyüz'ün çocuk edebiyatının ilkelerine uygun olarak birçok masalı kaleme aldığı görülmekte ve kurgulamış olduğu metinler aracılığı ile çocuklara birtakım ahlak değerleri kazandırmaya çalıştığı tespit edilmektedir. Daha özelde,

1. Yazar, dostluk, paylaşmak, teşekkür etmek, zor durumda olan birisine yardım etmek, ikram etmek, emek harcamak, başkalarını düşünmek/empati, işi ehline vermek gibi güzel ahlakı teşvik eden birçok değere değinmiştir.
2. Haline razı olma, kanaat etme ve kabullenilme gibi dayanmayı ve kabullenmeyi telkin eden ahlak değerlerine eserlerinde yer vermiştir.
3. Yapılan hatayı düzeltmeyi öğreten ahlak değerlerinden özür dileme, hatayı telafi etme ve ön yargı konular, yazarın eserlerinde bulunmaktadır.
4. Farklılığın güzelliği, engellilerin de başarılı olabileceği çeşitli alanlar olduğu ve herkesin kendi yeteneğine göre davranması gerektiğine dair başlıklar da farklılıklara yaklaşım hususundaki ahlak değerleri masallarda yer almaktadır.
5. Yazarın bu tasniflerin içerisinde yer almayan masallarında da değerlerin çocukların ahlak gelişimine olumlu katkı sağlayacağı tespit edilmiştir.
   "Ses Yarışması" kitabında yarışmak, "Küçük Yıldız" kitabında deniz yıldızı ile gökyüzündeki yıldızı tanımak ve ayırt etmek, "Çilekli Yoğurt" kitabında kitaptaki yoğurt üzerine gerçek çilek koyan bir çocuğun annesinin resim çekmesi ve o resmi odaya asarak çocukluğa ve hatıraya verilen önemi göstermek, "Keloğlan Suskunlar Ülkesinde" kitabında aşırı vergi ödenen bir ülkede halkın aklını yitirme tehlikesi karşısında Keloğlan'ın akıllıca çözümler sunmaya çalışması ve müşkülün giderilmesine katkıda bulunması, "Kitap Yarışması" kitabında okunan ve yıpranan kitapların değerli olması, "İlkbahar Prensi" kitabında hayal kurmak, "Süper Böcek" kitabında, yardım eden bir

böceğin "süper böcek" olarak sürpriz yapması, "Tükenen Kalem" kitabında, resim kaleminin kıymetinin bilinmesi ve sonunda küçülünce bir kızın yakasına toka olması ve yine değerli olduğu anlatılmaktadır.

4.2. Öneriler

1. Çocuk kitaplarının okurlara ahlak değerleri kazandırmada önemli bir araç olduğu vurgulanmalıdır.
2. Çocuk kitaplarında yer alan ahlak değerleri çocukların bilişsel, duyuşsal ve davranışsal anlamda çocukların gelişimine uygun olarak verilmelidir.
3. Çocuk kitapları, okurların ilgi ve ihtiyaçlarına göre sunulmalıdır.
4. Çocuk kitapları öğretim yöntemlerinde daha çok örtük öğretime/dolaylı anlatıma yer verilmesi verilen kurgu içerisindeki örüntüden okurun, mesaja eğlenceli bir şekilde ulaşması hedeflenmelidir.
5. Ahlak gelişimi ile ilgili değerler sunulurken edebi metnin kurgusuna özen gösterilmeli, metnin dokusu korunmalı ve ahlak kazanımlara çocuklara kurgu içerisinde verilmelidir.
6. Dr. Melike Günyüz'ün değerlendirilen bu ve buna benzer eserleri çocukların ahlak gelişimine önemli katkılar sağladığı düşüncesi ile hembizzat okunmalı, hem de çocuklara okunması önerilmelidir.

KAYNAKÇA

Dr. Melike Günyüz'ün Kitapları

Günyüz, M. ve Hemmatirad, R. (2016). *Ses Yarışması.*İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M. ve Hemmatirad, R. (2016). *Süslü Çikolata.* İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M. ve Hemmatirad, R. (2016). *Pamuk Karga.* İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M. ve Hemmatirad, R. (2016). *Şarkıcı Gukki.* İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M. ve Hemmatirad, R. (2016). *Ay Nereye.* İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M. ve Hemmatirad, R. (2016). *Mavi Gaki.* İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2014). *Üç Küçük Aslan.* (Mavi Göl Masalları). İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2014). *Sen Sıska Değilsin.* (Mavi Göl Masalları). İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2014). *Arkadaşımı Tanırım.* (Mavi Göl Masalları). İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2014). *Peli Spor Şöleninde.* (Mavi Göl Masalları). İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2014). *Timsah Temsi.* (Mavi Göl Masalları). İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2014). *Küçük Yıldız.* (Mavi Göl Masalları). İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2014). *Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor.* (Mavi Göl Masalları). İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2014). *Hiç Susmayan Cırcır Böceği.* (Mavi Göl Masalları). İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2014). *Tombalak Fil'in Sabah Sporu.* (Mavi Göl Masalları). İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2014). *Temsi'nin Can Sıkıntısı.* (Mavi Göl Masalları). İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2017). *Çilekli Yoğurt.* (Petek Kitaplarım). İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2017). *Güneşi İstiyorum.* (Petek Kitaplarım). İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2017). *Güvercin Toplantısı.* (Petek Kitaplarım). İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2017). *Kalem Kutusu.* (Petek Kitaplarım). İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2017). *Kitap Yarışması.* (Petek Kitaplarım). İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2017). *Süper Böcek*. (Petek Kitaplarım). İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2017). *Tükenen Kalem.* (Petek Kitaplarım). İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2017). *Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde.* İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2017). *Keloğlan Suskunlar Ülkesinde.* İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2019). *Timsah Temsi'nin Can Sıkıntısı*. İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2019). *Timsah Temsi'nin Su Yarışı*. İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2019). *Timsah Temsi'nin Diş Ağrısı*. İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2015). *Mutsuz Martı Murta*. İstanbul:Minik Ada. (Sedir Yayınları).

Günyüz, M.(2017). *Nasreddin Hoca ve Cimri Komşusu'nun Hikayesi*. İstanbul:Erdem Çocuk.

Günyüz, M.(2020). *İlkbahar Prensi*. (3. Baskı), İstanbul:Erdem Çocuk.

a. Diğer Kaynaklar

Aydın, Ş. (2007). Çocuklarda Ahlak Gelişimi, *Eğitim Yazıları.* Sayı12. s. 41-57.

Bacanlı, H. (2012). *Eğitim Psikolojisi.* (Geliştirilmiş 18. Baskı). Ankara: Pegem Akademi 103-118.

Baş, T. ve Akturan, U. (2017). "*Sosyal Bilimlerde Bilgisayar Destekli Nitel Araştırma Yöntemleri"* Seçkin Yayınları. 122, 123.

Çam, Z., Çavdar, D., Seydooğulları, S., ve Çok, F. (2012). Ahlak Gelişimine Yeni ve Kuramsal Yaklaşımlar, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri,* (12/2). 1211-1225.

Çiftçi, N. (2003). Kolhberg'in bilişsel ahlak gelişimi teorisi: Ahlak ve demokrasi eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi.* 1. 43-77.

Köylü, M. ve Oruç, C. (2017). *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi.* Ankara: Nobel Yayıncılık.

Onur, B. (1991). *Gelişim Psikolojisi.* (Geliştirilmiş 2. Baskı).Ankara: V Yayınları. 102.

Özeri, Z. N. (1994). *Okul Öncesi Dönemde Ahlak Gelişimi ve Eğitimi.* İstanbul: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. 29-45.

Türk, E. ve Afat, N. (2018). Türkiye'de yapılan Lisansüstü tezlerdeki Ahlak Gelişimi Kavramının İncelenmesi, *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi,* c.3. Sayı 2. S. 429-436.

Ünlüer, P. (2013). *"Masalların Dînî ve Ahlakî Açıdan Değerlendirilmesi (Billurköşk Masalları Örneği),* İstanbul: Yüksek Lisans Tezi. 30-33.

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN "SOSYAL BİR SORUN OLARAK AKRAN ZORBALIĞININ ÇOCUK VE İLK GENÇLİK EDEBİYATINDA ELE ALINIŞ BİÇİMİ" ADLI ÇALIŞMASININ ZORBALIK PSİKOLOJİSİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ[1]

(ESER İNCELEMESİ)

Doç. Dr. Kasım TATLILIOĞLU[2]

Özet

Bu çalışmada, yazar Melike Günyüz'ün, "Sosyal bir sorun olarak akran zorbalığının çocuk ve gençlik edebiyatında ele alınış biçimi" adlı çalışması, zorbalık psikolojisi bağlamında incelenmiştir. Sorun odaklı çocuk edebiyatı, çocukların ve gençlerin tek başlarına baş etmekte zorlandıkları konuları ele alır. Çocuk okurun problemlerle yüz yüze geldiği ve bu problemlerle başa çıkabilmeyetisini kitaplar aracılığıyla kazandığı edebiyatın adı şeklinde tanımlanabileceksorun odaklı çocuk edebiyatının Türkiye'deki geçmişi yakın döneme dayanır. Yazar Melike Günyüz, bu çalışmasında,"Şarkıcı Gukki (4-6 yaş), Köstebek Kuki (6-7 yaş), Beni Rahat Bırak (4-6 yaş), Kalebozan/Kaleyapan Karlo (4-6 yaş), İngiliz Gülleri (7 yaş üstü), Alev Saçlı Çocuk (8 yaş üstü), Çingene Kızı (8 yaş üstü), Sıradan Bir Çocuk (10 yaş üstü), Çevrim İçinde Şerafettin (11 yaş üstü), Takma Adı Gagalı (11 yaş üstü), Defneyi Beklerken (12 yaş üstü), Yürümek, koşmak, uçmak (12 yaş üstü)" adlı eserlerdeki zorbalık kavramını ele almıştır. Bu tür kitapların kahramanları, boşanmış ebeveynlerin çocukları, taciz, şiddet, zorbalık, travma mağduru, savaş, göç, vb. durumlara maruz kalmış olan çocuk ve gençlerdir. Yazarın yapmış olduğu çalışmanın sonuçlarına göre, bu kitaplarda çocukların zorbaca davranışlara maruz kalmalarının en sık nedeni diğerlerinden farklı olmalarıdır. Bu sebeplehayatın önemli sorunları hakkında çocuklarla konuşulmalıdır. Çocukların sorular sorabilmesi, duygu ve düşüncelerini ifade edebilmesi için imkân tanınmalıdır.

Anahtar Sözcükler: Melike Günyüz, çocuk edebiyatı, sorun odaklı çocuk edebiyatı, akran zorbalığı, kurban.

AN EVALUATION OF MELIKE GUNYUZ'S "THE HANDLING OF PEER BULLYING AS A SOCIAL PROBLEM IN CHILDREN AND FIRST YOUTH LITERATURE" IN THE CONTEXT OF BULLYING PSYCHOLOGY

(WORK REVIEW)

Abstract

In this study has been evaluated the work of the author Melike Gunyuz's "The way of handling peer bullying as a social problem in children's and youth literature" in the context of bullying psychology. Problem-oriented children's literature deals with issues that children and young people have difficulty in dealing with alone. The history of problem based children's literature in Turkey is very recent,which can be defined as the fact that child reader confronts problems and gainsthe ability to cope with them by means of reading books.Author Melike Günyüz discussed in this study called works in "Singer Gukki (4-6 years old), Mole Kuki

[1]Bu çalışmada, yazar Melike Günyüz'ün,,*"Sosyal bir sorun olarak akran zorbalığının çocuk ve gençlik edebiyatında ele alınış biçimi*" adlı çalışması zorbalık psikolojisi bağlamında analiz edilmiştir.

[2]Bingöl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Bingöl/Türkiye, ORCID: 0000-0001-5964-434, kasimtatlili@hotmail.com.

(6-7 years old), Leave me alone (4-6 years old), Kalebozan Karlo (4-6 years old), English Roses (over 7 years old), Flame Hair Child (over 8 years old), Gypsy Girl (8-years-over), An Ordinary Child (10-+ years old), Şerafettin Online (Above 11 years old), Nickname Beak (Above 11 years old), Waiting for the Daphne (over 12 years old), Walking, running, flying (above 12)" the concept of bullying. The protagonists of such books are children and young people who have been exposed to the children of divorced parents, victims of abuse, violence, bullying, trauma, war, immigration, etc. According to the results of the author's study is that they are different from others the most common reason why children are exposed to bullying behavior in these books. For this reason, it is necessary to talk to children about the important problems of life. Children should be given the opportunity to ask questions and express their feelings and thoughts.

Key Words: Melike Günyüz, children's literatüre, problem-oriented children's literatüre, peer bullying, victim.

Giriş

Sorun odaklı çocuk edebiyatı, çocukların ve gençlerin tek başlarına baş etmekte zorlandıkları konuları ele almaktadır. Boşanmış ebeveynlerinçocukları, zorbalık, şiddet, taciz mağduru çocuk ve gençler ile savaş, göç, vb.durumlarla yüz yüze kalmış karakterler bu tür kitaplarınkahramanlarıdır. Aile içinde engelli bireylerin[1]yer aldığı kitapları, kendi içindeki gizil gücü[2] (potansiyeli) keşfetme sürecini anlatankitaplar, gerçek hayatta da bireysel ya da toplumsal benzersorunlara işaret ettikleri için sorun odaklı çocuk edebiyatı olarak nitelendirilmektedir. Çocuk edebiyatının, kendine has özellikleri vardır. Çocukların edebiyat hakkındaki fikirlerinin gelişimini içerir.Yakar'a (2018) göre, sorun odaklı çocuk edebiyatı, edebî nitelikli eserlerde çocukların karşı karşıya kaldıklarısorunları yansıtmayı veya çocuklarda edebî eserler aracılığıyla sorunlar hakkında farkındalık oluşmayı amaçlar.

Ölüm, cinsellik, boşanma, şiddet, akran zorbalığı ve benzeri konular hakkında çocuklarla konuşmak çoğunlukla yetişkinleri tedirgin eder. Çocukları sorunlardan arındırılmış bir ortamda, bir fanus içerisinde yetiştirmek günümüzde artık mümkün değildir.Bu sebeple hayatın önemli sorunları hakkında çocuklarla konuşulmalıdır. Çocukların sorular sorabilmesi, duygu ve düşüncelerini ifade edebilmesi için onlara imkân tanınmalıdır.Bu konuda ebeveyn ve öğretmenlere pek çok fırsatdoğmaktadır (Öztürk, 2022: 105). Çünkü, her bir sorunun kendine özgü dinamikleri vardır.

Modern edebiyat, çocuklar için konu ve tür bakımından çeşitlilik gösterir. Bu çeşitlilik, edebiyat eleştirmenleri tarafından çocuk edebiyatı çalışmalarına her geçen gün ilgiyi arttırmaktadır. Erken yaşlardan itibaren çocukların kişiliklerini sağlıklı şekillendirmenin bir aracı olarak çocuklara özgü edebiyatın oluşturulması oldukça önemlidir. Çocuk edebiyatının kendine has özellikleri vardır. Bu yüzden çocuğun sosyalleşmesinde çocuk edebiyatı yazarının özel bir rolü vardır. Çocuk edebiyatı araştırmacıları genellikle pedagojik ve psikolojik yaklaşımlar kullanır. (Senchylo-Tatlilioglu, 2021). Her ülkenin şartlarında insanın davranışkalıpları, belirli kültürün zihniyetini yansıtan kendi özgünlüğünü oluşturur. Davranış kalıpları,insanların birbiriyle ve çevre ile ilişkilerinin kalıcı konfigürasyonu[3] olarak, davranışsal özellikleri ve tarzlarınıgösterdiği gibi özel ulusal farklılıkları da belirleyebilmektedir (Senchylo, 2017: 1061).

Çocuk okurun problemlerle yüz yüze geldiği ve bu problemlerle başa çıkabilmeyetisini kitaplar aracılığıyla kazandığı edebiyatın adı şeklinde tanımlanabileceksorun odaklı çocuk edebiyatının Türkiye'deki geçmişi yakın döneme dayanmaktadır.Çocuk edebiyatı, çocuğun estetik

---

[1] Engelli Birey: Vücudunda doğuştan veya sonradan oluşan, kişilerde kalıcı etki bırakan, fiziksel, bedensel, işitsel veya psikolojik anlamda diğer insanlara nazaran güç kaybına uğrayan bireylerdir.

[2] Yeti (gizilgüç): Henüz yapılmış değil de güç olarak var olan, gerçekleşmeyen ancak gerçekleşebilecek olan, imkân durumunda olan, saklı olan güç, potansiyel.

[3] Konfigürasyon:Genelde konfigüre etmek şeklinde kullanılan bu kelime düzenlemek ya da yapılandırmak anlamlarına gelmektedir.

ihtiyaçlarını karşılayan, ona okumaalışkanlığı kazandıran ve aynı zamanda ele aldığı durum ve olaylarla çocuğuhayata hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır. Sorun odaklı kitapların yazılış amacı çocuk okurun problemle yüzleşmeyi ve başa çıkmayı öğrenmesidir. Kitapların yazılış amacı problemlerden hareketle duygu sömürüsü geleneğine bir halka eklemek olmamalıdır (Yılmaz & Yakar, 2018: 30). Sosyal öğrenme (modeli gözleyerek öğrenme) kuramında bu durum, "dolaylı öğrenme" olarak adlandırılmaktadır. Bu tür kitapları okuyan çocuk ve genç, başkalarının problem çözme becerilerinden, yaşadıklarından etkilenerek, karşılaştığı sorunlarla başa çıkma yetisini geliştirecektir. Türkiye'de Çocuk Kitapları ve Odaklaştırılan Sorunlar; "göç, engellilik-bireysel farklılık, şiddet, boşanma, ölüm, yoksulluk ve çalışan çocuklar, yetim ve öksüz çocuklar (Yılmaz ve Yakar, 2018: 35-38).

Yazar Melike Günyüz'ün "Sosyal Bir Sorun Olarak Akran Zorbalığının Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Ele Alınış Biçimi" Adlı Çalışmasında İncelediği Hikâyeler:

Yazar Melike Günyüz bu çalışmasında toplam 12 adet hikâyeyi incelemiş ve buradan özgün bir sonuca ulaşmıştır. İncelediği hikayeler ve hikayelerin içerikleri sırasıyla aşağıda verilmiştir:

1. Gakgugların Maceraları - 4: Şarkıcı Gukki (4-6 yaş)

Yazan: Melike Günyüz

Resimleyen Reza Hemmatirad

Şiddetin Şekli: Tehdit, şantaj

Şiddetin Sebebi: Farklılık

Mağdurun Tepkisi: Yaşadığı bölgeyi terk etmek.

Melike Günyüz'ün yazdığı bir hikâyedir. Babası, Karga Gukki'ye "seninle gurur duyuyorum oğlum" diyor ve ona yeni yeni şarkılar öğretiyor. "Bu harika sesini dinlemek için bütün kargalar kapımıza toplanacak." Karga Gukki hem yeni şarkılar öğreniyor hem hayaller kuruyor. Çok güzel şarkılar söylediği için cevizlerin en güzelini ona getireceklerini düşlüyor. Annesi, babası ve kardeşleri Gukki'yi dinlemekten hiç bıkmıyor. Çünkü, Gukki tıpkı bülbüller gibi ötüyor. Peki ya akrabalara ne demeli! Onlar bülbül değil ki bülbül sesi dinlesinler. Kargalar sadece karga sesi dinlerler. "Bak Gukki" diyorlar sonunda. "Seninle övünüyoruz. Sesin çok güzel. Ama biz buna daha fazla dayanamayız.Ya susarsın ya da gaganı bağlarız". Şimdi Gukki ne yapsın? "Bir bülbül seslinin hâlinden ancak bülbüller anlar" diyor, Gukki. Doğruca bülbüllerin yanına gidiyor. "Tıpkı bizim gibi ötüyorsun. Ne de güzel şarkılar söylüyorsun! Hatta bizden de çok şarkı biliyorsun" diyor bülbüller. "Ama şu aynaya bir bakıver. Hiç bize benzemiyorsun. Hem karasın hem kocamansın. Buralarda uzun süre kalamazsın". Şimdi Gukki ne yapsın? Hem üzgün hem mutsuz. Şarkı söylüyor. Kendini avutmaya çalışıyor. Coştukça coşuyor. Aaa... O da ne! Karşısında kendinden geçmiş bir dinleyici. O bir kurbağa. "Sesin ne kadar güzel senin!" diyor. "Eh, görüntün de fena değil. Arkadaşlarım sana bayılacak" Bizim Gukki şimdi kurbağaların baş şarkıcısı. Hem şarkı söylüyor hem alkış alıyor.

Yorum: Şarkıcı Gukki adlı bu hikâyede, şarkıcı Gukki, bulunduğu ortamda farklı bir karaktere sahip olduğu için önce kendi akranları (kargalar) tarafından kıskançlık nedeniyle dışlanıyor. Sonra bülbüller tarafından, sen siyahsın diyerek dışlanmıştır. Zorbalık türü olarak tehdit ve şantaj olduğu görülmektedir. Sonunda, şarkıcı Gukki'yi güzel sesiyle kabul eden ve anlayan kurbağalarla arkadaşlık kurmuştur.

2. Köstebek Kuki (6-7 yaş)

Yazan ve resimleyen: Betül Sayın

Şiddetin Şekli: Sözlü ve fiili şiddet içeren şakalar yapmak

Şiddetin Sebebi: Eğlence

Şiddete Uğrayanların Tepkisi: Kahramanı yalnız bırakarak cezalandırmak.

O gün canı çok sıkılan Köstebek Kuki, sırf eğlenmek uğruna neler neler yapıyor: Kurbağa Kurbiş'in yeni giysisine çamur sıçratmak mı dersiniz, Sincap Zıp Zıp'ın güçlükle topladığı cevizleri tekmeleyip dağıtmak mı? Yoksa çimenlik tepeye ulaşmayı başaran Kaplumbağa Topik'i gerisingeri aşağıya yuvarlamak mı? Köstebek Kuki o gün kendince çok eğleniyor, ama ertesi gün Kurbağa Kurbiş'in partisinde yapayalnız kalıyor. Acaba Köstebek Kuki haylazlıklarının ne kadar kırıcı olduğunu anlayacak mı?

Yorum: Köstebek Kuki, içindeki zorbalık duygularını arkadaşlarına karşı, eğlenceye dönüştürerek fiili şiddet içeren şakalar yaparak zorbaca davranışlarda bulunmaktadır. Bir süre sonra, Köstebek Kuki'nin zorbaca davranışlarından bıkan arkadaşları, Köstebek Kuki'yi yalnız bırakarak cezalandırma yoluna gitmişlerdir.

3. Beni Rahat Bırak (4-6 yaş)

Yazan: Veronique Renting

Çeviren: Yalçın Varnalı.

Zorbalığın Şekli: Fiziksel şiddet

Zorbalığın Sebebi: Kıskançlık

Zorbalığıa Uğrayanın Tepkisi: Ağlamak.

Beni Rahat Bırak adlı hikâye, akran zorbalığı üzerinedir. Yetişkinler için bile yeni bir başlangıç tedirgin edici olabilirken, çocuklar için neden olmasın? Yeni bir kardeş, yeni bir okul, yeni bir ortam beklenmedik bir gelişme ya da baş etmek zorunda kaldığımız heyecanlar, korkular, takıntılar, duygular... Else'nin en iyi arkadaşı Cessi o gün okula gelmemişti. Sınıfa yeni bir kız geldi, Cessi'nin yerine oturdu. Else ne yapacağını bilemiyordu. Yeni gelen kız eğlenceli biri miydi acaba? Bunu bilmiyordu. Yine de ona kötü davranmaya karar verdi. Tam bir baş belası kesildi, ona zorbaca davranmaya başladı. Beni Rahat Bırak adlı hikayede, çocukların nasıl "zorbaya" dönüşebileceğini ve bulundukları ortama yeni gelen öteki çocukları kabullenmelerinin ne kadar zor olabileceği küçük bir kız üzerinden anlatıyor.

Yorum: Bu hikâyede, Else, sınıfına yeni gelen bir kızı, gözüne kestirerek, fiziksel şiddet uygulamaya başlamıştır. Şiddetin nedeninin kıskançlık kaynaklı olduğu gözlenmektedir.

4. Kalebozan/Kaleyapan Karlo (4 yaş üstü)

Yazan ve resimleyen: Eva Montanari

Çeviren: Esin Güngör

Zorbalığın Şekli: Fiziksel şiddet

Zorbalığın Sebebi: Belirtilmemiş ve fakat dikkat çekip arkadaş olma isteği okuyucuya sezdirilmiş.

Zorbalığa Uğrayanların Tepkisi: Ağlamak, kaçmak ve karşı koymaya çalışmak.

Konusu : Oyunbozan Çocuk. Saldırgan Çocuğun İletişim Arzusu.

Grup içine girmek isteyen, ancak bunu nasıl yapacağını bilmediğinden diğer çocukların oyununu bozan Karlo'nun hikayesi anlatılmaktadır. Arkadaş edinme üzerine, doğru yaklaşım tarzı ile Kalebozan Karlo'nun nasıl olup da Kaleyapan Karlo'ya dönüştüğünü anlatıyor. Güzel bir yaz tatili sırasında, ince kumlu şahane bir plajda, Ziyad, Suzi ve Mei adlı üç çocuk her gün buluşup kumdan kaleler yapmaktadır. Karlo adlı dördüncü çocuksa her gün onları bir kenardan sessizce izlemekte, kumdan kaleler tamamlanır tamamlanmaz koşarak gelip kaleleri yıkmaktadır. Çocuklar ona tepkilerini gösterirken, Karlo kaçar gider. Günlerden bir gün, kumsala yeni bir çocuk gelir ve tek başına kumdan binalar yapmaya başlar. Ziyad, Suzi ve Mei gidip çocuğun ne yaptığına bakarlar.

Karlo, yine bir kenara saklanmıştır. Fakat çocuğun yaptıkları o kadar ilgi çeker ki, etrafına toplanan turistler Karlo'nun olan biteni görmesini engeller. Karlo, turist bacakları arasında emekleyerek bu yeni çocuğun yaptıklarını görmeye çalışır. Bu arada, konuşmalardan yeni gelen çocuğun İspanya'dan gelen Sebastian olduğunu öğrenir. Çocuk, ülkesinin en tanınmış mimari yapılarından birinin kumdan replikasını yapmaktadır. Karlo, elbette, çocuğa gösterilen bu ilgiye dayanamaz ve kalkıp koşmaya başlar. Ama kumdan kaleye ulaşamaz, çünkü yoluna babası çıkmıştır. Babası sakince onun elinden tutar ve oradan uzaklaştırır. Ertesi gün, Karlo, yine turistlerin toplanmış olduğunu görür. Bir de bakar ki, Suzi, Ziyad, Mei ve Sebastian kendi ülkelerindeki tanınmış yapıların kumdan birer replikasını yapmaktadır. Karlo koşarak gelir ve tüm binaları yerle bir eder. Fakat bu sefer kimse ona tepki vermez. Çocuklar ve etrafa toplanmış turistler derin bir sessizlik içinde durup gözlerini ona dikerler. Karlo ne yapacağını şaşırır. Neden sonra, kendisini toplar ve koşarak kaçmaya başlar. Kaçışı babasına çarpmasıyla son bulur. Babası yumuşak bir sesle "diğer çocukların kalelerini yıkarak arkadaş edinemeyeceğini" söyler. Ertesi gün, Ziyad, Suzi, Mei ve Sebastian kumsala geldiklerinde turistlerin toplanmış, bir şey izlediklerini görürler. Turist bacaklarının arasından emekleyerek geçince Kalebozan Karlo'nun yıktığı tüm binaları baştan yaptığını ve bunlara bir de Pisa Kulesi eklediğini görürler. Böylece Kalebozan Karlo, Kaleyapan Karlo olur.

Yorum: Hikâyede, anlatıldığı gibi, Karlo, iletişim arzusunu başlangıçta zorbaca davranışlardan olan, yıkıcı eğilimlere başvurarak gösteriyor. Sonra, diğerlerinin yapıcı yaklaşımlarıyla, zorbaca davranışlarının yerini yapıcı davranışlar alıyor. Başlangıçta kale yıkan Karlo, sonrasında Kaleyapan Karlo'ya dönüşüyor. Buradan da anlaşıldığı gibi iletişim biçiminin zorbaca davranışları engellemedeki etkisi açıkça görülmektedir. Boşanmış, sorunlu, ilgisiz, sevgisiz aile çocuklarında bu durumu sık görmekteyiz. Dikkat çekmek için istenmedik davranışlara başvurmaktadırlar.

5. İngiliz Gülleri (7 yaş üstü)

Yazan: Madonna

Çeviren: Sevin Okyay

Zorbalığın Sebebi: Kıskançlık

Zorbalığın Şekli: Yalnız bırakmak

Zorbalığa Uğrayanın Tepkisi: İçine kapanmak, arkadaşsız kalmak.

Aynı okula giden 11 yaşındaki beş kız çocuğunun öyküsü. Nicole, Grace, Amy ve Charlotte, yapışık kardeşler gibi bütün vakitlerini bir arada geçirirken, sınıf arkadaşları Binah'ı aralarına almak istemezler. Bunun tek nedeni, herkesi kendine hayran bırakan Binah'ın güzelliğini kıskanmalarıdır. Ancak bir gece, davetsiz bir iyilik perisi rüyalarına girip onları bir oyuna davet edince, arkadaşlığın ve hoşgörünün değerini kavrayacak, peşinden de Binah'a kucak açacaklardır.

Yorum: Zorbaca davranışların nedeni, kıskançlık olarak görülmektedir. Grup olarak, Binah'a karşı ortak tavır alarak, onu yalnız bırakmaktadırlar. Bazı yetenekleri ile ön plana çıkan kişilere karşı bir kıskançlık olması olağan bir durum olarak çoğu zaman gözlenen bir durumdur.

6. Alev Saçlı Kız (8 yaş üstü)

Yazan: Christine Nöstlinger

Çeviren: Suzan Geridönmez

Zorbalığın Sebebi: Fiziksel farklılık, kıpkırmızı saçlar

Zorbalığın Şekli: Alay etme, saç çekme ve yoğun fiziksel şiddet

Zorbalığa Uğrayanın Tepkisi: Okulu terk etmek, sihirli güçlerini kullanarak zorbaları alt etmeki.

Alev Saçlı Kız adlı bu hikâye kitabı, topluma, kurumlara ve yönetimlere eleştirel bir gözle yaklaşıyor; aile içi dayanışmayı ve nesiller arası iletişimi yüceltiyor. "Çocuklar kırmızı şeker, kırmızı top isterler de, neden kırmızı saç istemezler?" diye sorar postacı. Bunu küçük Frida da bilmez. Tek bildiği, sıra dışı kırmızı saçları yüzünden okulda hep alay konusu olduğudur. "Alev alev Frida geliyor! Yangın var, yangın var!" diye bağırır çocuklar, hatta onu suya atmaya bile kalkışırlar. Çok üzülen Frida'ya postacı yardım etmeye çalışır.

Yorum: Hikâyede fiziksel (sarı saçları) bir özelliğinden dolayı, okulda arkadaşları tarafından sık sık alay konusu olan, saçları çekilmek suretiyle zorbalığa uğrayan bir kızın hikâyesi dile getirilmiştir.Fiziksel görünümlerinden dolayı alay edilmek genel bir zorbalık türüdür. Bu durum, bireylerde, olumsuz beden imgesi oluşturmaktadır. Böylece, düşük beden algısına sahip bireyler yetişmektedir.

7. Çingene Kızı (8 yaş üstü)

Yazan: Kemalettin Tuğcu

Zorbalığın Sebebi: Kıskançlık

Zorbalığın Şekli: Hakkında dedikodu yapmak.

Zorbalığa Uğrayanın Tepkisi: Daha çok çalışarak kendini kabul ettirmeye çalışmak.

Reyhan isimli kızlarını mutlu edebilmek için yaşam tarzlarını değiştiren Şükrü Usta ve Safiye Hanım pek çok fedakarlık yaparlar. Önceden çiçek satan Safiye Hanım tanınmamak için yeni taşındıkları apartman dairesinden dışarı bile çıkmaz. Şükrü Usta tamircilik yapar. Reyhan okulda çok başarılı bir öğrencidir.En başarılı olduğu şey ise müziktir. Bu yeteneği aileden gelmektedir. Kişilikleriyle herkesin sevgisini kazanan bu ailenin Çingene olduğunu ise kimse bilmez. Reyhan liseyi bitirip üniversiteye başladığı zaman bir talibi çıkar. Sıklıkla evine gittiği arkadaşının abisi olan Mufit Reyhanı çok sevmektedir. Reyhan, Çingene olduğunu öğrendiğinde Müfitin kendisini sevmeyeceğini düşünerek bu teklifi reddeder.

Yorum: Kemalettin Tuğcu'nun kaleme aldığı bu hikâyede, ırk ayrımcılığına maruz kalma düşünceleri zorbaca davranışlarda etkili olduğu görülmektedir. Reyhan, bu komplekslerini daha çok çalışarak müzikte başarılı olarak (telafi etme) gidermeye çalışmaktadır.Bu yüzden insanlar, zorbaca davranışlara maruz kalmamak için ırk, din, vb. gibi bireysel özelliklerini gizleyebilmektedirler.

8. Sıradan Bir Çocuk (10 yaş üstü)

Yazan: Andrew Clements

Çeviren: Mine Kazmaoğlu

Zorbalığın Şekli: Alay etme, küçük düşürme

Zorbalığın Sebebi: Zorbanın kötü niyetli olması

Zorbalığa Uğrayanın Tepkisi: Sessiz kalmak, daha başarılı ve çalışkan olmaya çalışmak.

Andrew Clements, "Sıradan bir çocuk" adlı kitabında okurları, yetenek ve başarı üzerine düşündürüyor. Toplum tarafından değerli bulunan ve yüceltilen hiçbir beceriye sahip olmadığı için kendini sıradan sanan bir çocuğun gücünü keşfetme öyküsünü anlatan kitap, çağın en korkulan sıfatlarından sıradanlığı sorguluyor... O, sıradan bir çocuk. Ne uzun, ne kısa. Ne güzel, ne çirkin. Ne şişman, ne zayıf. Karnesi yıldızlarla dolu değil, ama sınıfta kalmaya da çok uzak. Ayakkabı numarası bile ortalama. Jordan evine, okuluna, kasabasına, hatta ona öyle geliyor ki, tüm dünyaya göre gösterişsiz, sıradan bir kız ve onun dışında herkesin bir yeteneği var. Ama sonunda kendini keşfetmeye karar verip, bir hedef belirliyor: Yıl sonuna kadar içindeki büyük yeteneği ortaya çıkarmak.

Yorum: "Sıradan bir çocuk" adlı hikâyede de, farklılığından dolayı dışlanmış olan çocuğun, çok çaba harcayarak hedef belirleyip, yeteneklerini keşfederek geliştirip başarılı olmaya güdülendiği görülmektedir.Bu durum, savunma mekanizmalarından telafi etme'ye (ödünleme)[1] örnek verilebilir. Kişi bir alandaki yetersizliklerini, eksikliklerini, komplekslerini başka bir alanda giderebilmektedir.

9. Çevrim İçinde Şerafettin (11 yaş üstü)

Yazan: Seza Kutlar Aksoy

Zorbalığın Sebebi: Kekeme olmak, farklı sosyal çevreden gelmek

Zorbalığın Sebebi: Alay, psikolojik baskı.

Zorbalığa Uğrayanın Tepkisi: Başlangıçta sessiz kalmak, gayret etmek, başarılı olmaya çalışmak ve zorbalığa uğrayanları örgütlemek.

Şerafettin, derece ile girdiği yeni okulunda kendini bambaşka bir çevrede bulur. Bir yandan yeni çevresine uyum sağlamaya diğer yandan da okulda uğradığı zorbalıklarla baş etmeye çalışır.

Yorum: "Çevrim İçinde Şerafettin" adlı hikâyede de, bireysel bir farklılığından [2] (kekemelik) dolayı, zorbalık çeşitlerinden alay edilmeyi görmekteyiz.Kekemelik problemi olan bir çocuğun zorbaca davranışlara maruz kaldığı görülmektedir.

10. Takma Adı Gagalı (11 yaş üstü)

Yazan: Ayfer Gürdal Ünal

Zorbalığın Sebebi: Kıskançlık

Zorbalığın Şekli: Alay etmek, isim takmak, dışlamak, psikolojik baskı

Zorbalığa Uğrayanın Tepkisi: Sessizleşmek, kendini geri çekmek.

Herkesin içinde sakladığı bir Beyhan vardır... Tıpkı Ecem'in ilk gençlik yıllarında, yaşamı tanımaya yeni yeni başladığı dönemlerde, birdenbire karşısına çıkan ve ona 'doğruyu - güzeli' gösteren Beyhan gibi bir dost yürek vardır hepimizde. Babasının tayininin İstanbul'a çıkmasından dolayı Balıkesir'den ailece göç eden Beyhan'ı bu kentte değişik sorunlar beklemektedir. Yeni bir çevre, yeni bir okul ve yeni arkadaşlar... Bütün bunlara uyum göstermekte zorlanacak olan Beyhan için, 'tutunulabilecek tek dal' hem komşusu, hem de sınıf arkadaşı Ecem olur. Ne var ki, Ecem'in arkadaş grubu Beyhan'ı içlerine almak istemeyecek ve hatta ona bir ad takacaktır: Gagalı...

Yorum: Bu hikâyede zorbalık çeşitlerinden sözlü zorbalığı görmekteyiz. Lakap takarak, zorbaca gruptan dışlamaktadırlar. Lakap takmak da toplumda yaygın hale gelmiş bir zorbalık türüdür.

11.Defne'yi Beklerken (12 yaş üstü)

Yazan: Aslı Der

Zorbalığın Şekli: Sözlü ve fiziki şiddet

Zorbalığın Sebebi: Belirtilmemiş

---

[1] Ödünleme (telafi etme): Bireyin kendini eksik gördüğü bir alandaki durumunu, aynı ya da başka bir alanda üstün başarı göstererek örtmeye-gidermeye çalışmasıdır.

[2] Bireysel farklılıklar: Kişileri birbirinden ayıran özelliklerin bütününe bireysel farklılık denir. İnsanları birbirinden ayıran özellikler zeka, düşünce, eğitim, kültür, bakış açısı, boy, kilo, cinsiyet olarak sıralanır.

Zorbalığa Uğrayanın Tepkisi: Sessiz kalmak ve sessiz kaldığı için de kendisini suçlamak.

Ergenliğin zorlu yollarını ve iletişimsizliğin yol açtığı çözümsüzlükleri, okul, ev, komşular üçgenine yerleştiren roman, akran zorbalığı, yetişkin-genç ilişkisi gibi zor konuları merak uyandırıcı ve temposu yüksek bir kurguyla işliyor. Romanında dostluğun, ilk aşkın, edebiyatın ve müziğin iyileştirici gücünü hissettiren yazar, bir yandan gencin sıkıntılarını ve sığındığı kaleleri onun kelimeleriyle aktarırken, bir yandan da bütün bunlara kör olabilen yetişkinin iç hesaplaşmasını gözler önüne seriyor. İşkolik annesi ve bitmek bilmez kitabını yazmaya çalışan babasının arasında büyüyen Defne, çok yalnızdır.

Yorum: Ergenlik döneminde, Defne'nin maruz kaldığı sözlü ve fiziki şiddeti (Patlak Kız adıyla lakap takarak sözlü zorbalık) dile getirmiş. Ergenlik döneminde, bireyler fiziksel, psikomotor, psikolojik, duygusal, sosyal, cinsel yönlerden hızlı bir değişim gösterdiklerinden bu durum ruh sağlığını da etkilemektedir. Beraberinde, psikolojik sorunlar kaçınılmaz olmaktadır. Ergenliğin belirgin bir özelliği de içe kapanıklıktır. Bu durum kızlarda daha fazla gözlenmektedir.

12.Yürümek, Koşmak, Uçmak (12 yaş üstü)

Yazan: Sabrina Rondinelli

Çeviren: Nilüfer Uğur Dalay

Şiddetin Şekli: Sürekli alay etmek, fiziksel saldırı.

Zorbalığın Sebebi: Kıskançlık, kendini üstün göstermeye çalışma.

Zorbalığa Uğrayanın Tepkisi: İçine kapanma, iştahsızlık, kendini gruptan dışlama, sosyal hayattan kopma.

İtalyan yazar Sabrina Rondinelli, tüm dünyada büyük bir sorun haline gelen akran zorbalığını özgün bir bakış açısıyla ele almıştır. Gençlikteki akran zorbalığının panzehiri var mıdır? İlk gençliğin büyüme ve olgunlaşma sürecine sızan iktidar, şiddet, başarı, güzellik, şöhret gibi birçok konu üzerinde düşündürürken, sorunlara alternatif çözümler üretilebileceğine dair umut veriyor. Aynı sınıfta okuyan Asya ve Maria, gece ve gündüz gibi birbirinden farklı iki gençtir. Babası o küçük yaştayken evi terk etmiş Asya, bunalımlı annesiyle yalnız yaşamak zorunda kalmıştır. Alaycılık, zorbalık ve küçük hırsızlıklarla hayata meydan okumaya çalışır. Üstüne düşülen bir ailede "fazlaca" yedirilen Maria ise çalışkan ve içe kapalıdır. Kilolu görüntüsü, Asya ve çetesine sonsuz bir sataşma olanağı yaratır.

Yorum: Ergenlik döneminde en çok maruz kalınan zorbalık olan akran zorbalığı burada kendini açıkça göstermektedir. Sorunlu bir ailede büyüyen Asya'da arkadaşlarına karşı zorbaca davranışları (alaycılık, vb.) görmekteyiz.Arkadaşı Maria'nın kilolarına kafayı takmış ve sürekli onunla alay etmektedir.

Yazar Melike Günyüz incelediği bu 12 adet hikâyede zorbalığın nedenlerini şöyle sıralamaktadır:

- İncelenen bu hikâye kitaplarında çocukların zorbaca davranışlara maruz kalmalarının en sık nedeni; "diğerlerinden farklı olmalarıdır. Bu duruma, "bireysel farklılıklar" denmektedir. Örneğin, siyah olmak, kekeme olmak, fiziksel engelli olmak, başarılı olmak, yetenekli olmak, üstün zekâlı veya düşük zekâlı olmak, farklı inançlara sahip olmak, vb. gibi… Bu özellikler, diğerleri tarafından zorbaca davranışlara maruz kalmayı tetiklemektedir.
- Eserlerde çoğunlukla zorbalık yapan tek bir kişi olarak değil de bir gurup olarak karşımıza çıkar. Zorbalık başlangıçta bireysel olarak başlar ama daha sonra grupsal zorbalığa dönüşebilmektedir. Bir grubun tüm üyeleri, zayıf gördükleri kişiye karşı zorbaca davranışlarda bulunmaya başlarlar. Yani bir süre sonra, zorbaca davranışlar grup normuna dönüşmektedir. Çoğunluk tarafından kanıksanmaktadır.

- Kimi yazarlar zorba psikolojisine değinmiş, kimi yazarlar ise mağdur üzerine yoğunlaşmıştır. Zorbalık psikolojisinde bir taraf zorba iken, diğer taraftan zulme maruz kalan kişi ise mağdur olarak adlandırılmaktadır. TDK'ya göre mağdur, "haksızlığa uğramış kimse, kıygın" olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir tanımla mağdur, kendisine karşı işlenen suç nedeni ile doğrudan zarar gören veya bu suretle ekonomik, vb. kayba uğrayan kişi olarak da tanımlanabilir.
- Eserlerin hemen tamamında zorbalığa uğrayan çocuklarda içekapanma, kendini değersiz hissetme, okula isteksiz gitme, evortamında neşesini kaybetme, odasına çekilme, yalnız kalma gibidavranışlar betimlenmiştir. Zorbaca davranışlar sonucunda, psikolojik, duygusal, dil, sosyal, bilişsel gelişim alanları olumsuz etkilenmektedir.
- Zorbalığa maruz kalan karakterler daha sonra daha büyük birzorbalıkla karşılaşacakları korkusu ile durumu açığaçıkarmamaktadırlar. Zorbalığa maruz kalan kişiler, her geçen gün içine kapanmaktadırlar. Zorbalık yapan kişiden korktukları için, zorbayı bile söylemekten çekinmektedirler.
- 8 yaş ve üzeri kitaplarda zorbalığa uğrayan karakterlerin fizikselözellikleri sebebiyle böyle bir durumla karşılaştıklarında derslerindebaşarılı olmak, daha iyi bir insan olmak vb. çabalarla bu zorbalığa karşımücadele etmeye çalıştıkları görülmektedir. Psikolojide, bu durum, savunma mekanizmalarından (ego'nun başa çıkma yollarından) ödünleme (telafi etme) olarak bilinmektedir.
-

Yazar Melike Günyüz'ün incelediği bu eserlerden edindiği izlenimlere göre zorbalıkla mücadele konusundaki tavsiyeleri:

- Okul öncesi dönemde zorbalığa maruz kalan çocukla anne-babanın veyaöğretmenin konuşması.
- Okul döneminde ise mutlaka ebeveynle ya da yetişkinlerlesağlıklı bir iletişim kurulması.
- Eserlerin hemen tamamında zorbalığa maruz kalankarakterler fiziksel bir şiddete uğradıktan sonra yetişkinlertarafından fark edilmektedirler. Yetişkinler, gecikmeksizin olaya müdahale etmelidirler.
- İlkokul dönemine hitap eden kitaplar aynı zamanda ergenlikromanı olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Konunun gerek ele alınış biçiminde, gerekse çözüme kavuşturulma sürecinde yerli ve yabancı yazarlar arasında kayda değer bir fark gözlemlenmemiştir.
- Yazarların olaylara çözüm bulma şekli genellikle bireysel olarak karakterin kendini keşfetmesi süreci ile ebeveynlerin ve okul idaresinin olaya müdahale etme süreci ile eş zamanlı ilerler. Dolayısı ile yazarlar konuya ne sadece bireysel olarak ne de toplumsal olarak bakmaktadırlar.

Akran Zorbalığı Nedir?

Akran; yaş grubu arkadaşlarıyla bağlantılı çocuk ya da ergenlerde aynı yaş gruplarını ifade eden bir kavramdır. Akran zorbalığı, aslında her toplumda görülen ve var olan bir süreçtir. Tüm toplumlarda var olduğu gibi bizim toplumumuzda da mevcuttur. Zorbalık her toplu, her yerde her zaman var olacağına göre, asıl olan bunu en aza indirilip, bu konuda bilgi sahibi olup farkındalıklarını arttırmak olacaktır. Bir çocuğun zorbalık yapmasının altına yatan temel nedenin aile yaşantısı olduğu düşünülmektedir. Okullarda zorbalık fiziksel, sözel, duygusal ve cinsel olmak üzere değişik şekillerde görülebilir. Şiddet ve zorbalık çoğunlukla birlikte ve birbirinin yerine kullanılmaktadır. Akademisyenler zorbalık/kaba gücü şiddetin bir alt boyutu olarak ele almakta; buda okullarda meydana gelen olayların şiddet olarak algılanması gibi yanlış bir izlenim oluşturmaktadır. Bu nedenle bu iki kavramın çok iyi tanımlanması, aralarındaki benzerlik ve

farklılığın açıklanması gerekmektedir (https://yenirehberlik.com). Yaygın olarak diğerlerinden "farklı" olarak değerlendirilen çocuklar zorbalığa maruz kalır. Dil, din, ırk ve fiziksel görünüm bu farklılıklara örnek olarak verilebilir. Bunun yanında çocuğun diğerlerinden çalışkan olması, içine kapanık ve sessiz olması da zorbalığa uğrama ihtimalini arttırmaktadır (https://www.cadempsikoloji.com).

Şiddet zorbalıktan farklıdır. Şiddetin birçok tanımı yapılmıştır. WHO'ya (Dünya Sağlık Örgütü) göre şiddet; "*birbireyin yaralanma ve ölümüne neden olan ya da gelişmesini engelleyen fiziksel, psiko-sosyal ve cinsel olarak uygulanan kasıtlı davranışlar*" olarak tanımlanmıştır. Zorbalığın şiddetten iki önemli farkı vardır:Birinci fark: Zorbalıkta bir güç dengesizliği vardır. İkinci fark: **Ş**iddet zorba öğrenciden mağdur öğrenciye sürekli olarak gösterilir.

Zorbalığın Tanımı ve Türleri

Zorbalık, tüm toplumlarda benzer olumsuz sonuçlar doğuran saldırgan bir davranış türüdür. TDK sözlüğünde zorbalık, **"**zorbaca davranışta bulunma, müstebitlik" olarak tanımlanmıştır (https://sozluk.gov.tr).Akranlar arasında zorba davranışlara maruz kalma konusunda birçok araştırmacıtarafından bu alanın öncüsü olarak kabul edilen Olweus (1993) zorbalığı, "*bir ya dadaha fazla öğrencinin defalarca olumsuz davranışları sergilemesi"* olarak tanımlarken; Roland (1989) zorbalığı, "*uzunsüreli ve sistematik olarak, olaylar sırasında kendini savunamayan bir kişiye karşı,bir başka kişi ya da kişilerce fiziksel ya da psikolojik şiddet uygulanması*"; şeklinde tanımlamıştır (Akt: Tatlılıoğlu, 2016: 215).

Zorbalıkla ilgili tanımların birleştiği temel noktalar şunlardır:

1. Zorbalık bir defada son bulan bir tartışma değil, uzun süreli devam eden bir eylemdir.

2. Zorbalık aynı güçteki arkadaşların kavgası değildir. Zorba ile mağdur arasında mağdurun aleyhine bir güç dengesizliği vardır.

3. Zorbalık sadece fiziksel şiddet davranışlarını içermez. Aynı zamanda sözel ya da psikolojik de olabilir (Çayırdağ, 2006).

Pişkin'in (2003) Türkiye'de yaptığı çalışmaya göre zorbalığa uğrayan çocukların oranının %35, hem zorbalığa uğrayan hem de zorbalık edenlerin oranının %30, sadece zorbalık edenlerin %6 oranında olduğunu belirtmektedir. Pişkin, erkeklerde bu duruma daha fazla rastlandığını belirterek zorbalığın %34 ile fiziksel, %29 sözel, %21 dolaylı (soyutlama), %11 eşyalara zarar verme biçiminde gerçekleştiği sonucunu elde etmiştir.

Zorbalık Türleri

- **Fiziksel zorbalık:**Karşıdaki kişinin canının yanmasına, yaralanmasına ya da ölümüne neden olan, kasıtlı olarak yapılan davranışlardır. Kulak çekme, ısırma, omuz, kafa atma, vb…
- **Sözel zorbalık:** Herhangi bir kişiye yönelik olarak sistemli bir biçimde yapılan, kişinin benliğini, psikolojik ve sosyal gelişimini, ruhsal bütünlüğünü etkileyen olumsuz yargılar, atıflar ya da sözel davranışlardır. Bedensel özellikleriyle, dış görünüşüyle, konuşma tarzıyla alay etme, adı ya da soyadıyla dalga geçme, küçük düşürücü isimler takma, vb…
- **Dışlama:**Herhangi bir kişiyi yalnızlığa mahkûm etme veya buna teşebbüste bulunma, etkinliklere davet etmeme, haber vermeme, yok saymadır. Oyuna ve çeşitli etkinliklere almama, grup dışına iterek yalnızlığa terk etme, görmezden gelme, yok sayma, vb.
- **Dedikodu:** Bir kişi hakkında kişinin bulunmadığı ortamlarda asılsız sözler söylemek, duyduğu zaman rahatsız olacağı şeyler söylemek. Arkadaşlarını kendisine karşı kışkırtarak aralarının bozulmasına çalışma, hakkında dedikodu yapma ve söylenti çıkarma, vb.

- **Eşyalarına zarar verme:** Bir kişinin özel eşyalarına kasıtlı olarak veya bile bile zarar vermek. Örneğin, eşyalarını ya da yiyeceklerini zorla alma, kantinden zorla bir şeyler ısmarlatma, para ya da eşyalarını çalma, defter ya da kitaplarını karalama, vb.
- **Siber zorbalık:** Bütün bunlarla birlikte, günümüzde teknolojinin gelişmesi ve günlük yaşamın önemli bir parçası haline gelmesi sonucunda öğrenciler, internet ve mobil iletişini araçlarını sıklıkla kullanmaktadırlar. Bu durum *siber zorbalık* yeni bir akran istismarı şeklinin ortaya çıkmasına neden olmuştur, internet siteleri, e-posta ve cep telefonu mesajları yoluyla yapılan akran istismarı giderek yaygınlaşmaktadır (Gökçüoğlu ve Adıgüzel, http://www.cakabey.k12.tr). Siber zorbalık, dijital teknolojiler kullanılarak gerçekleştirilen zorbalıktır. Bu tür zorbalıklar sosyal medyada, mesajlaşma platformlarında, oyun platformlarında ve cep telefonlarında görülebilir. Hedef seçilen kişileri korkutmaya, kızdırmaya ya da utandırmaya yönelik olarak tekrarlanan bir davranıştır (https://www.unicef.org).

Zorbalığın Sonuçları

- **Psikolojik sonuçları:** Var olan sorunların alevlenmesi (kekemelik), uyku sorunları, depresyon, somatik yakınmalar, okul fobisi, intihar düşüncesi ve girişimi.
- **Akademik sonuçları:** Ders başarısında düşme, dikkat eksikliği, ders içi uyumsuzluk, okul reddi.
- **Sosyal sonuçları:** Düşük benlik saygısı, azalmış kendine güven, **g**üvensizlik, içine kapanıklık**, u**tangaçlık, arkadaşları tarafından ihmal edilme duygusu (Gökçüoğlu & Adıgüzel, http://www.cakabey.k12.tr)

Sonuç

Sorun odaklı çocuk kitapları kurgulanırken çocuğa yardımcı olabilmek için tek bir çözümün dayatılmamasına dikkat edilmelidir. Demokratik kültürün gereği olarak kitaplarda alternatif çözüm önerileri sunulmalı ve bu öneriler çocuğu kalıplamamalı, onun özgür tercihlerde bulunmasına imkân vermelidir. Kitaplar okura, "*Bak bu senin sorunun, işte bu da çözümün*" (2013) tarzında sunulmamalıdır. Diğer taraftan kitaplarda sorunlar çözülürken tesadüfe bağlı çözümlerden kaçınılmalı, sorunların çözümünde şiddete başvurulmamalı, çevreden yardım alınsa bile kahramanlar kendi sorunlarının çözümünde etkin bir rol almalıdır (Yakar & Yılmaz, 2015). Sorun şiddete başvurarak çözülürse, sosyal öğrenme (modeli gözleyerek alarak) öğrenme kuramına uygun bir örnek teşkil eder. Başkalarının davranışlarını model alarak, taklit ederek bir davranışın öğrenilmesi ve kazanılması söz konusu burada. Başkalarının sorunu şiddete başvurarak çözdüğünü hikâye kitaplarında okuyan ve gören bir kişi ileriki yaşamında sorun çözme yöntemi olarak benzer davranışlara başvuracaktır.

Çocuk kitaplarının edebî duyuş kazandırma yanında bir başka işlevi de çocuğa hayata dair bir takım farkındalıklar kazandırmasıdır. Çocuk kitaplarında temel amaç eğitmek olmasa da, çocuğu hayatta karşılaşabileceği bir takım olay ve durumlara karşı hazırlamaktadır (Yakar, Yılmaz & Yılmaz, 2019: 56).Sorun odaklı çocuk edebiyatı ölümden akran zorbalığına, cinselliktenboşanmaya değin geniş bir çalışma alanıdır. Çocukların gelişim dönemlerini dikkate almak, saltdidaktik bir anlayıştan kaçınarak çocuk düşüncesini ve muhayyilesiniönemsemek, otoriter bir tutumdan kaçınarak yoruma ve tartışmayaimkân tanımak gibi birtakım temel ilkelerden söz edilebilirse de bunlarınayrıntıları her bir sorun alanı için değişkenlik gösterecektir (Öztürk, 2022: 136). Okul öncesi ve ilkokul dönemine hitap eden anlatılarda, düş ile gerçeği ayıramadığı çeşitli araştırmalarla tespit edilmiş bulunan çocuklarda dehşet duyguları uyandırabilecek -kafa kesme vb.- sahneler vardır. Bu sahnelerin çocuklarda ne tür etkiler uyandırabileceğini iyi düşünmek gerekir. Bunun Edebî türlere ilişkin bilgi ve tecrübenin henüz olgunlaşmadığı okul öncesi ve ilkokul döneminde eserleri çocuklara okuyacak kimselerin konuyla ilgili -çocuklardan gelecek- sorulara nitelikli yanıtlar verebilecek yeterlilikte olması gerektir. Söz konusu incelenen bu hikâyeler; kişinin kendisini tanımasına, duygu

ve davranışlarını anlamayı öğrenmesine yardımcı olur. Yani, bireylerde farkındalık (bilinçlilik) duygusunu geliştirir. Yazarlar çocuklara çevre ve gerçek davranış kalıpları hakkında bilgi verir. Melike Günyüz'e ve diğer bazı yazarlara ait olan bu 12 eser, gerçekçi olma eğiliminde olduğundan kısa hikayeler olarak sınıflandırılabilir. Eserler, sağlıklı bir değerler sistemine sahip bir insan yetiştirme arzusunu göstermektedir. Yazarlar evrensel, demokratik değerleri teşvik eder. Masallarda içerik, tür, üslup, görüntü ve anlatım açısından özgün yazar yaklaşımları kullanılmaktadır. Bu eserlerde fantastik unsurlar, büyülü dönüşümler, mucizevi nesneler yoktur. Muhteşem etki, doğanın kişileştirilmesi yoluyla elde edilir. Masal kahramanlarının (kargaların) görüntüleri ahlaki ve sosyal sorunları açıklar ve bunları çözmenin yollarını önerir. Karakterlerin alegorisi (bir fikrin, davranışın eylemin, duygunun, bir kavramın ya da bir nesnenin simgelerle, sembollerle ifade edilmesi) açıktır ve eğitici bir işleve sahiptir. Karakterler (kargalar) çocuklar gibi düşünme, konuşma, hayal kurma yeteneğine sahiptir. Masalların her birinde yazar, genç okuyuculara genellikle anlamadıkları şeyleri açıklamaya, belirli ahlaki nitelikleri aşılamaya çalışır. İnsan ilişkilerinde karakterlerin davranışlarını tahmin etmek kolaydır. Basit ve erişilebilir bir sunum yolu, bilişsel niteliklerin oluşumuna yöneliktir. Masal karakterlerinin davranışları genellikle eseri anlamada etik ve ahlaki bir rehber olur. Aynı zamanda, doğrudan bir kınama veya onaylama da yoktur. Durumun betimlenmesinin açıklığı veya dışavurumu, eserin karakterlerinin açıklamaları düşünce mantığını üretir.Eserlerde,kahramanlarınimtihanları gösteilrerek, insanlararasındakiilişkilerinnormlarını canlı örneklerlegörülmektedir.Böylece, okuyucudabelirliahlakiniteliklergeliştirir, toplumsaldeğerlersisteminipekiştirir.Kuşların davranışlarını modellemek, insan ilişkileri düzlemine kolayca aktarılan bir peri masalının göze batmayan bir didaktik etki yaratır. Karakterlerin davranışlarını ve eylemlerini karakterize eden yazarlar, genellikle onları muhatabına mümkün olduğunca yakınlaştırır ve böylece yazar, karakter ve okuyucudaki iletişimi ve etkileşimi canlandırır.

Açıklama: Bu çalışmada, yazar Melike Günyüz'ün, "*Sosyal bir sorun olarak akran zorbalığının çocuk ve gençlik edebiyatında ele alınış biçimi*" adlı çalışması zorbalık psikolojisi bağlamında analiz edilmiştir.

Teşekkür: Çocuk Edebiyatı yazarı, Dr. Öğretim üyesi, Melike Günyüz'e bu çalışmada sağladığı katkı ve desteklerden dolayı çok teşekkür ederim.

Kaynakça

Çayırdağ, N. (2006). İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin okul kültürünü alglayışlarıile zorbalık eğilimleri ve zorbalıkla başetme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gökçüoğlu, Eda & Adıgüzel, Beren, "Akran zorbalığı ve çözüm yolları", http://www.cakabey.k12.tr.

Öztürk, Hüseyin. (2022). Sorun odaklı çocuk edebiyatı ve ölüm teması. *TYB Akademi, Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi,* 34:105-140.

Pişkin, Metin (2003). Okullarımızda yaygın bir Sorun: Akran zorbalığı. 7. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Malatya İnönü Üniversitesi, 11-13 Haziran 2003, Malatya-TÜRKİYE.

Senchylo, Nadiya. (2017). Türk ve Ukrayna halk masallarındaki karakterlerin kültürel profilmodelleri, 4. Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı, 21-23 Eylül 2017, Tunceli Munzur Üniversitesi, 1061-1065.

Senchylo-Tatlılıoğlu, Nadiya (2021). Dijitalleşme çağında çocukkitaplarinindekorasyon özellikleri (UkraynaveTürkiye çocukedebiyatiresimli yayinlari örneğinde). 8. Uluslararası çocuk ve gençlik edebiyatı sempozyumu bildiriler kitabı, Akademi Ajans Matbaa, İstanbul.

Tatlılıoğlu, Kasım (2016). Okullarda şiddet ve zorbalık: Risk faktörleri, koruma, önleme ve müdahale hizmetleri, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 6(12), 209-231.

Yakar, Y. Mahmut, Yılmaz, Oğuzhan & Yılmaz, H. Derya (2019). Çocuk kitaplarında sorun odaklılık: Engellilik algısı. Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi, 3(1), 56-76.

Yakar, Y. Mahmut (2018). Çocuk şiirinde sorunlu coğrafyalar ve acı çeken çocuklar. EKEV Akademi Dergisi, 22(73), 585-594.

Yılmaz, Oğuzhan & Yakar, Y. Mahmut (2018). Türk Çocuk EdebiyatındaSorun Odaklı Yaklaşım, *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 2, 29-42.

Çevrimiçi Linkler:

http://www.cakabey.k12.tr/rehberlik/bulten/rehberlikbulteni_1.pdf, Erişim tarihi: 21.04.2022.

https://yenirehberlik.com/arsiv/okullarda-zorbalik-ve-turleri.html, Erişim tarihi: 30.04.2022.

https://www.unicef.org/turkey/siber-zorbalalık nedir ve nasıl önlenir, Erişim tarihi: 30.04.2022.

https://www.cadempsikoloji.com/makale/57-akran-zorbaligi, Erişim tarihi: 30.04.2022.

https://www.turkcesozlukler.com/gizil nedir-ne-demek, Erişim tarihi: 05.05.2022.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Didaktizm, Erişim tarihi: 05.05.2022.

DR. MELİKE GÜNYÜZ ÇOCUK EDEBİYATI ATÖLYELERİ VE ATÖLYELERE KATILANLARIN DÜŞÜNCELERİ

Pınar ÜNLÜER[1]

Sevinç ÜNEY ŞAHİN[2]

Özet

Ülkemizde Çocuk Edebiyatı alanında yapılan teorik dersler ve atölyeler oldukça sınırlıdır. Çocuk Gelişimi ve Sınıf Öğretmenlikleri bölümlerinde bir yarıyıl okutulan dersler dışında farklı kurum ve platformlarda alanla ilgili çalışmalar yakın zamana kadar oldukça az idi.

Dr. Melike Günyüz yayıncı, yazar ve akademisyen kimliğinin yanında, çocuk edebiyatı dersleri/atölyeleri alanında bir öncü konumundadır. 2005 yılında başlattığı "Çocuk Edebiyatı" atölyeleri BİSAV, YEKDER başta olmak üzere farklı kurumlarda 2014 yılına kadar fiilen devam etmiştir. Bu derslerde hem teorik okumalar yapılmış hem de eserler geniş bir yelpazede ele alınmıştır. Bu atölyelerden neşet eden çalışmalar ise uzun süre devam etmiştir.

O dönem yazar ya da yazar adayı olarak bu atölyelere katılmış pek çok kişi, bugün bu alanda çalışmalar yapmış, eser ortaya koymuş kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Melike Günyüz atölyelerinin bu yazarlar üzerindeki tesiri elbette çok fazladır.

Bu bildiride Dr. Melike Günyüz, hoca kimliğiyle ele alınacak, rehberlik ettiği dersler ve atölyeler incelenecek ve bu atölyelerde bulunmuş ve eser vermiş yazarların görüşleri değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı dersleri, çocuk edebiyatı atölye, Melike Günyüz, BİSAV.

DR. MELİKE GÜNYÜZ AND CHİLDREN'S LİTERATURE WORKSHOPS AND OPİNİONS OF ATTENDEES

Abstract

Theoretical classes and workshops held in our country on Children's Literature are quite limited. Other than single-semester classes in Child Development and Form Teacher departments, there were very few studies in the field conducted by various institutions and platforms until recent times.

Dr Melike Günyüz, besides her credentials as a publisher, author and academic, is also a pioneering figure in the field of classes and workshops on Children's Literature. The "Children's Literature" workshops that she initiated have actively continued from 2005 until 2014 in BİSAV, YEKDER, and other institutions in Turkey. These classes comprised both theoretical readings and wide-ranging analysis of the works. Various studies that were originated from these workshops continued for a long time.

Many people who participated in these workshops as writers or prospective writers at that time, appear as people who have worked and produced works in this field today. Of course, the influence of Melike Günyüz's workshops on these writers was enormous.

[1]Eğitimci, Yazar, pinarbasar140@gmail.com
[2]Editör, Gazeteci, svnc.shn@gmail.com

This paper examines Dr. Melike Günyüz in her capacity as a university lecturer, analyzes the classes and workshops she guided and finally evaluates the opinions of the authors who participated in these workshops and produced literary works.

Keywords: Children's literature classes, children's literature workshops, Melike Günyüz, BİSAV.

GİRİŞ

Çocuk edebiyatı ile ilgili yapılan dersler maalesef akademik düzeyde az ve yetersiz olduğu gibi sivil toplum kuruluşları çalışmalarında da çok fazla yer edinememişlerdir. Son yıllarda artan ilgi ile bu anlamdaki girişimler artmış görünmektedir. Çocuk Edebiyatı atölye çalışmalarında ise Melike Günyüz Hoca öncülük etmiş bir isimdir.

2005 yılında küçük bir gurupla başladığı derslere, 2009 yılından itibaren Bilim Sanat Vakfı ve eş zamanlı olarak YEK-DER bünyesinde devam etmiştir. Bu atölyeler boyunca çocuk edebiyatına gönül veren, merak eden, okuyan/yazan pek çok kişi istifade etmiş, aynı zamanda ortaya çok yönlü ve derinlikli bir okuma müfredatı da çıkmıştır. BİSAV'da yapılan dersler 2013 Bahar Dönemi ile sona ermiştir. Buradan neşet eden çalışma gurubu Ümit Yaşar Özkan Hoca ile okumalarına devam etmektedir. Yek-der bünyesinde ise Melike Günyüz hocanın yaptığı bu dersleri bugün öğrencisi yazar Elif Konar Özkan devam ettirmektedir.

Dr. Melike Günyüz Kimdir?

Eğitimi:

Lisans: Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı

Yüksek Lisans: Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı

Doktora: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Araştırma Alanları:

Yayıncılık Politikaları, Okuma Kültürü, Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı

Biyografi:

Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitiren Günyüz (1991), aynı bölümde Bursalı Talip Divanı Edisyon Kritik çalışması ile yüksek lisans (1994), İstanbul Üniversitesi Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalında Divan Edebiyatı alanında Ahmedi Divanı'nın Tahlili adlı çalışması ile doktora yapmıştır (2001).

Yayıncılık ve çocuğa yönelik birçok projenin danışmanlığını yürütmektedir.

MÜSİAD'ın (Müstakil Sanayiciler ve İş Adamları Derneği'nin) ilk kadın yönetim kurulu üyesidir ve Türk siyasi hayatına yön veren birçok ekonomik, kültürel ve iş dünyasına ait raporların yayın sürecini yönetmektedir.

Melike Günyüz, hem profesyonel çalışma hayatını hem de STK çalışmalarını okuma kültürünün yaygınlaştırılması, Türk edebiyatının uluslararası alanda tanınması, ülke çapında bütün çocukların iyi kitaplarla buluşması, Türk yayıncılık sektörünün daha etkin lobi çalışmaları içinde yer alması yönünde sürdürmektedir.

Otuza yakın çocuk kitabı yazan Günyüz'ün kitapları Türkçe'den yabancı dile en çok çevrilen çocuk kitapları arasındadır. Sırpça, Bulgarca, Arapça, Almanca, Çince, İngilizce, Arnavutça, Farsça, Fransızca, Gagavuzca ve Koreceye çevrilmiştir.

Aldığı Ödüller:

- Türkiye Yazarlar Birliği, Çocuk Edebiyatı Yayıncılığı, "Yılın Yayınevi Ödülü", 2001
- "2001 Yılı Jüri Özel Ödülü", Çocuk Edebiyatçıları ve Sanatçıları Birliği 23 Nisan Çocuk Edebiyatı Ödülleri, 2001
- "International Award For The Best Trade Name- Uluslararası En İyi Marka İsmi Ödülü", TradeLeader's Club (İspanya), 2004

Akademik Yayınlar:

DERGİ

- "Yetişkinlere Kitabı Sevdiren Bir Fuar: Bologna Çocuk Kitapları Fuarı", Çerçeve, s. 64, s. 104-107, Mayıs 2014.
- "Türkiye'de Kim, Neden Çocuk Kitabı Yayımlar?" Ayraç Dergisi, Sayı 40, s. 52-54, İstanbul Şubat 2013.
- "Bir Başka Açıdan Londra 2013", Basın Yayın Dünyası Dergisi, İstanbul, 2013.
- "Türk Çocuk Edebiyatı Dünyaya Açılabilir mi?" Basın Yayın Dünyası Dergisi, 2013, İstanbul.
- "Neden Çocuk Edebiyatı" İstanbul Dergisi, Sayı 6, Nisan 2012, İstanbul.
- "Kitapların Yetim Çocukları", Ayraç Dergisi, Sayı 27, s. 28-29, Ocak 2012, İstanbul.
- "İstanbul Rüya mıdır?", Ayraç Dergisi, Sayı 20, Haziran 2011, s. 67-69, İstanbul.
- "Çocukların İstanbul'u", Ayraç Dergisi, Sayı 18, s. 70-73, Nisan 2011, İstanbul.
- "Madonna'dan Çocuklara Ahlaki Öğütler", Ayraç Dergisi, Sayı 16, s. 18-21, Şubat 2011, İstanbul.
- "Çocukluk Düşlerinin Yazarı: Roald Dahl", Ayraç Dergisi, Sayı 15, s. 9-11, Ocak 2011, İstanbul.
- "100 Temel Eser Uygulamasının Getirdikleri ve Götürdükleri", Basın Yayın Dünyası Dergisi, Sayı 3, Ağustos 2009, İstanbul.
- "Ana Dili Eğitimi Üzerine Hatırlatmalar", Abece Dergisi, Sayı 238, Haziran 2006, Ankara.
- "Çocuk Okur Nasıl Yetiştirilmez?" Abece Dergisi, Sayı 235, Mart 2006, Ankara.
- "Heyet-i Sabıka-i Konstantiniyye", İstanbul Araştırmaları, C.1, 1997, s.219-231.

KONFERANS BİLDİRİLERİ

- "Karar Alma Mekanizmalarında Kadın Temalı Sempozyum, 1-2 Kasım 2017.
- "Uluslararası Telif Pazarının Dinamosu Çocuk Kitabı Yayıncılığı, Türkiye'nin Önündeki Fırsatlar, Engeller", Yayıncılık Endüstrisinde Telif Hakkının Yönetimi ve Dijital Teknolojilerin Etkileri Çalıştayı, 23-24 Ağustos 2017.
- "Türkiye'de Çocuk Kitabı Yayıncılığı", Türkiye ve Kore Yayıncılık Sektörü, Uluslararası Seul Kitap Fuarı, 14 Haziran 2017.

- “Türkiye’de Dini Çocuk Kitabı Yayıncılığının Sorunları”, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, 22 Haziran, 2016
- “İş Hayatında Kadının Gelişmesi ve Güçlenmesi”, MÜSİAD Kadın Zirvesi, 27 Mayıs 2016.
- “Ahlaki Gelişimde Edebiyat Ne İşe Yarar”, Ruhsak Çocukca Sempozyumu, 24 Nisan, 2016.
- “Çocuk Kitabı Yayıncılığının Bileşenleri”, İstanbul Şehir Üniversitesi Çocuk Edebiyatı Buluşmaları, 29 Mart, 2016
- “Erken Çocukluk Eğitiminde Kitabın ve Edebiyatın İşlevi, Türkiye’de Çocuk Kitapları Pazarına Genel Bir Bakış”, Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Kongresi, 19 Mart 2016.
- “Edebiyat Hayatımızda Neye Karşılık Gelir?”, Arkadaşım Edebiyat Projesi, İbni Sina Enstitüsü, Belçika, 28-29 Ocak 2016
- “In the Footprint of Tales” Europalia Art Festival Turkey, Sunum, Brüksel, 27 Ocak 2016
- Geçmişten Günümüze Kültür Yayıncılığımız, Dünya Bizim Buluşmaları, 30 Ekim 2014.
- “Türkiye’de Çocuk Yayıncılığının Sorunları”, 1. Avrasya Türk Dünyası Çocuk Edebiyatı Yayıncılığı Sempozyumu, Sunum, 14-17 Nisan 2014.
- “Türkiye’de Çocuk Kitabı Pazarı ve Çocuk Edebiyatı”, Japonya Milli Kütüphanesi, Konferans, Aralık 2013.
- “Türkiye’de Çocuk Kitabı Pazarı”, 2013 Londra Kitap Fuarı.
- “Picture Books from Turkey”, Profesyonel Sunum, 2012, Londra Kitap Fuarı.
- “Türkiye’de Çocuk Edebiyatı Üzerine Bazı Değerlendirmeler”, Siyer Atölyesi/ Çalıştayı, Meridyen Derneği, İstanbul, 2012, s.159-167
- “Edebi Eserlerden Değerler Eğitiminde Faydalanmak: Fayda ile Sanatı Ayıran İnce Çizgi”, Değerler Eğitimi Sempozyumu, Eskişehir, 26-28 Ekim 2011.
- “Sorun Odaklı Çocuk Edebiyatı: Boşanmış Aile Çocuğu Olarak Edebiyatta Yer Almak”, Ankara Üniversitesi 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Ankara, Ekim 2011, s.929-937
- “Nuran Turan’ın Uzaylı Ulya Topkapı Sarayında Adlı Eserinde Ötekileştirme Sorununun Ele Alınış Biçimi”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi II. Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyatbilimi Kongresi, Eskişehir, Mart 2009,
- “Çocuk Edebiyatının Gelişiminde Çocuk Kitabı Editörlüğü”, Türk Halkları Edebiyatı 2. Uluslararası Çocuk Edebiyatı Kongresi, Kafkas Üniversitesi, Bakü, Kasım 2008, s.469-471
- “Çocuk Kitaplarındaki Öğreticilik ve Çocuk Ruhu”, Bilim ve Sanat Vakfı Çocuğu Anlayan Edebiyat Paneli, İstanbul, Nisan 2007, s.10-14
- “Şair ve Hekim Ahmedi’nin Duygu Dünyasında Tıp Terimleri”, 38. Uluslararası Tıp Tarihi Kongresi Bildiriler Kitabı 1-6 Eylül 2002, s. 651 Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2005.

KİTAP/ KİTAP BÖLÜMLERİ

- Günyüz, Melike, *İlkbahar Prensi*, Qatar Museums, Qatar, 2015
- Günyüz, Melike, Gümüş Göl Masalları, Erdem Yayınları, İstanbul, 2014.
- Günyüz, Melike, *Keloğlan Suskunlar Ülkesinde*, Minik Ada Yayınları, İstanbul, 2013
- Günyüz, Melike, *Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde*, Minik Ada Yayınları, İstanbul, 2013
- Günyüz, Melike, *Nasrettin Hoca ve Cimri Komşunun Hikayesi*, Minik Ada Yayınları, İstanbul, 2013

- Günyüz, Melike, vd. *Gakgukların Maceraları,* (6 Kitap) Erdem Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2010; Sallim, Kore, 2016; Darkreidieh, Lübnan, 2012; Beijing Yuanliu Classic Culture, Çin Halk Cumhuriyeti, 2011; Almanya Edition Orient, 2010; Bulgaristan Arka, 2010, 2. Baskı 2012
- Günyüz, Melike, vd. *Türkçe 2 Ders Kitabı*, Modüler Yayıncılık, İstanbul, 2010
- Günyüz, Melike, *Türkçe 3 Ders Kitabı*, Erdem Yayınları, 2010
- Günyüz, Melike, vd. *Türkçe 4 Ders Kitabı*, Erdem Yayınları, 2010
- Günyüz, Melike, İbrahim Hakan Karataş, Mehmet Ali Özkan, *Türkçe 7 Ders Kitabı*, Erdem Yayınları, 2008
- Günyüz, Melike, vd. *Türkçe 8 Ders Kitabı*, Erdem Yayınları, 2008
- Günyüz, Melike, vd. *Türkçe 1 Ders Kitabı*, Erdem Yayınları, 2006
- Günyüz, Melike, vd. *Türkçe 5 Ders Kitabı*, Erdem Yayınları, 2005
- Günyüz, Melike, *Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Ders Kitabı İlköğretim 8*, Erdem Yayınları, 1997
- Günyüz, Melike, Çocuk Edebiyatı Okumaları, Erdem Yayınları, 2022

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN ÇOCUK EDEBİYATI ATÖLYELERİ

Çocuk Edebiyatı alanında sorusu olan ve kendini yetiştirmek isteyen pek çok kişinin bilgisinden istifade ettiği Melike Hoca, çocuk edebiyatı alanında pek çok kimsenin dolduramayacağı bir yere sahiptir. Süreç içinde gelişen okuma programı, araştırma ve inceleme yöntemleri ve sağladığı bakış açısıyla talebelerinde kalıcı izler bırakmıştır. Halen danışmak isteyen pek çok kişiye desteğini esirgemeyen Melike Günyüz, kurumsal olarak İbni Haldun Üniversitesinde öğrenci yetiştirmeye devam etmektedir.

Bisav Öncesi Dersler

İlk oluşan okuma gurubu Bizim Bahçe çocuk dergisinde yazan bir gurup yazarın Melike Günyüz hocaya danışmasıyla ortaya çıkmış, önceleri muhtelif mekanlarda yapılmış, sonra Üsküdar Sultantepe Şehbal Derneğinde devam etmiştir.

Bu okumalara öncelikle teorik olarak çocuk edebiyatının kavramsal olarak incelenmesi ile başlanmış, bu alanda eserler okunmuştur.

* Mustafa Ruhi Şirin- Çocuk Edebiyatı Kültürü

Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı

Çocuk ve Medya

* Sedat Sever- Çocuk Edebiyatı

* Necdet Neydim- Çocuk ve Edebiyat

Çeviri Çocuk Edebiyatı

Çocuk Edebiyatı

Bu eserler karşılaştırmalı olarak okunmuş, derslerde tartışılmıştır. "Çocuk Edebiyatı ayrı bir tür müdür", "Ç.E. diye bir edebiyat var mıdır?", varsa bunların kapsamına hangi eserler dahildir", "çocuk kitabı ile çocuk edebiyatı arasında fark olabilir mi?", "çocuk kimdir?", "çocuk kavramı ve tarihi", "Çocuk edebiyatında ele alınabilen konular", "Ç.E.de konuda sınırlar var mıdır?", "sorun odaklı Ç.E.", "Ç.E. karakterler". Bu sorular şahsi notlarım arasında bulduğum üzerine konuştuğumuz, düşünüp araştırdığımız mevzulardan bazılarıdır.

* Berna Moran- Edebiyat Eleştirisi ve Kuramları

Bu kitapla çocuk edebiyatının felsefi arka planı üzerine konuşmalar yapılmıştır. Bir eseri anlama ve kritik etmede yöntem öğrenirken bir taraftan da anlam katmanları ve hikâyenin arka planında saklı olan felsefi alt yapıyı irdeleme imkânı bu atölye çalışmalarında oluştu. Buna daha kolay nüfuz etmek için okuma programımıza bu dönemde "Jostein Gaarder'in Sofie'nin Dünyası" dahil oldu.

(Defter Notu: "Çocuklar için yazmak için Divan Edebiyatı bilmek lazım")

Teorik zeminle paralel olarak eser incelemeleri yapıldı. İncelenen eserler teorik okuma yaptığımız kitaplarda telmihte bulunulan kitaplardan seçildiği gibi, hariçten hocamızın konuya binaen tavsiyesi ile de devam etti. Eser okumaları yapılırken derse gelmeden önce okumuş olmanın yanında eser ilgili araştırmalara konu olduysa o araştırmalar da taranarak incelenmiş, yapılmış akademik çalışmalar paralel olarak mümkün mertebe takip edilmiştir. Aynı zamanda eser ya da bir bölümü mutlaka sesli olarak atölyede okunmuştur. Okunan eserlerin bir kısmına aşağıda değinilmiştir.

Bazen tematik olarak okumalar yapılmış, seçilen konu ile ilgili eserler beraber okunmuştur. Bazen de bir yazar seçilerek o yazarın öne çıkan eserleri okunmuştur.

Tarihi roman nedir, nasıl olmalıdır? Gerçek ile kurgu arasında bir tür müdür? Gerçeğe ne kadar sadık kalınabilir, kalınmalıdır? Bu sorular peşinde makale ve tez okumaları yaparken edebiyatımızdan seçili dört eser karşılaştırmalı olarak okundu ve tartışıldı. Bu eserler şunlardır:

* Tarık Buğra- Osmancık

* Kemal Tahir- Devlet Ana (Bu iki eser de Osmanlının kuruluş yıllarını anlatan eserler olarak karşılaştırılarak okundu)

* Orhan Pamuk- Beyaz Kale

* İhsan Oktay Anar- Puslu Kıtalar Atlası (Bu iki eser de Osmanlının son dönemlerinde yaşayan kurgu karakterlerin işlendiği, fantastik öğeler içeren eserler olarak karşılaştırmalı okundu.)

* Sevinç Kuşoğlu- Biz Savaş Çocuklarıydık (Bu eser ise kurtuluş savaşını çocuk gözüyle anlatan fantastik öğeler içeren bir eser olarak yukarıdaki eserlerle karşılaştırılarak okundu.)

Sorun odaklı Çocuk Edebiyatı tartışıldı ve eser incelemesi yapıldı.

* Sevim Ak- Babamın Gözleri Kedi Gözleri

Sevinç Kuşoğlu- Sevgili Annelerim

Bu iki eser de boşanmış ebeveyne sahip çocukların hikayesini anlatmakta ve bu meseleye çocuk bakış açısıyla yaklaşmaktadır.

Seçilen bir yazarın eserlerinin incelemesi de yapılmıştır. Bu yazarlar arasında yerli yazarlar olduğu gibi tercüme eserler de olmuştur. Okumalar, yazarla biyografisi ve eserlerle ilgili akademik çalışmalar ve/veya röportaj, söyleşi gibi metinlerle desteklenmiştir. Bu dönemde eserleri incelenen yazarlar şunlardır:

* Ayla Çınaroğlu

* Mevlana İdris Zengin

* Gülten Dayıoğlu

* Sevim Ak

* Behiç Ak

* Michael Ende

* Madonna

*Aytül Akal

*Fatih Erdoğan

*Nuran Turan

BİSAV'da Çocuk Edebiyatı Atölyeleri

Bilim Sanat Vakfı bünyesinde 2010 Bahar dönemi başlayan atölyeler genişleyen bir katılımcı kitlesi ile devam etti. Dersler belli hedefler doğrultusunda daha sistemli işlenirken katılımcı katkılarıyla da zenginleşen bir hal almıştır.

Atölyeye katılımda katılımcılardan alanla ilgili temel bir birikim beklenmiş, genel olarak çocuk, çocukluk, çocuğa görelik, çocuk edebiyatına dair temel kavramlarla ilgili ön bilgisi olan kişiler derse kabul edilmiştir.

Atölyeler edebi eser incelemeleri ile paralel devam eden teorik okumalarla sürdürülmüş, okunan eserler ve yazarlarla ilgili makale, eleştiri, söyleşi, tez vs. gibi yazılı kaynaklar taranarak desteklenmiştir.

Derslerde temel yaklaşım biçimi pek çok derste yinelenmiştir. Melike Hoca bunu bir dönem başı hatırlatma e-mailinde şöyle ifade etmektedir: "*Dil, ana meselemiz. Bir metni edebi yapan "ne" anlattığından ziyade "nasıl" anlattığıdır.*

Alt mesaj bizim için önemli. alt mesaj çocuk piskolojisine uygun mu, ne veriyor?

Ardından grafik, görsel estetik olarak vs. de kitaplaımızı değerlendiriyoruz."

2010 yılı bahar döneminde okumalarımız "Çocuk Edebiyatında Konu" başlığıyla ele alındı. "Çocuklar için hangi konular işlenebilir?", "Çocuk kitabında yer alamayacak bir konu, tema var mıdır?", "Hangi konular nasıl ele alınmalı?" gibi sorularla tartıştığımız atölyelerde farklı temalarda kitaplar inceledik. Ya da aynı temayı ele alan farklı yazarları karşılaştırdık.

Çocuklar için yazan iki usta kalemin eserlerini bu minvalde inceledik: Zeynep Cemali ve Sevim Ak. İkisi de ele aldıkları konular itibariyle geniş bir yelpazeye sahip. Zeynep Cemali'den incelenen eseler: Patenli Kız, Çılgın Babam, Ballı Çörek Kafeteryası, Güzelce'de Bir Kaçak:Memo. Burada yapılan dersler neticesinde yazılan bir değerlendirme metninden bazı alıntılar yaparsak, atölye neticesinde ortaya çıkan kazanımları daha iyi yansıtabiliriz.

"*Patenli Kız, genç bir kızın bir üst nesille değil, onun üstü bir nesille kurduğu ilişkinin bu kadar güzel anlatıldığı bir çocuk kitabı daha bilmiyorum. Bir engellilik meselesi var ama, bunun dışında kitapta o kadar çok konu var ki… Özellikle Çılgın Babam'da ya da Ballı Çörek Kafeteryası'nda, bu yan konulardan evlilik törenlerini anlatan kısım çok iyi. Buradan o kadar çok mesaj çıkarabiliriz ki… kimimiz radikal, kimimiz modern düşüncelerimizden dolayı evlilik ritüellerinin gereksizliği üzerine konuşabiliriz; ama insan yaşı ilerledikçe geleneklerin önemini kavrıyor. Kitap da bunu o kadar güzel konu edinmiş ki…*

...

Çocuk edebiyatında temayı işlerken şunu söylemeliyiz; kitabın şu iki yöne hitab etmesi gerekir.

1. Çocuğun beğenisine,

2. Çocuğun sosyal, bilişsel zeka gelişimine, duygularının eğitimi sürecine, bu açıdan hikayenin konusunun katkı sağlamasını bekliyoruz.

Burada iki tehlike var; abartılmış merak ve ilgi alanı olmayan konuların verilmemesi gerek. Çocukların ilgi alanları farklı olabilir, konu hiç hayatında olmayabilir. Burada esas mesele, konunun nasıl verildiğidir. Her şey çocuk kitabının konusu olabilir; aşktan cinselliğe… Burada ustalık hangi yaş grubuna nasıl anlattığınızdır. Artık en derin felsefi meseleler bile çocuk kitaplarının konusu olmaya başladı. Okuyunca şaşıyorum, bu derinlikteki bir mesele, on beş cümleyle nasıl anlatılmış. İşte bu yazarın başarısı.

Mine Soysal'ın, çocuk kitabı yazmak için çocuk psikolojisine gerek yoktur, cümlesini değerlendirmek gerekiyor. Mesela çocuğun soyut düşünme yaşından bahsediliyor. Ben buna şu yüzden katılmıyorum; çocuklar zaten soyut düşünüyorlar. Kavramları anlamayabilir, mesela altı yaşındaki bir çocuk, ilk göz ağrımsın sözünü anlamayabilir. Ben soyut düşünce deyince farklı, siz söyleyince farklı şeyler anlıyorsunuz. Bu durum aslında ülkemizde çok temel bir sorun. Kavramlar iletişimdeki sorunların altında yatan en temel problem belki de.

Şunu söylemek istiyorum, temayı seçerken, çocuklar bu yaştan sonra soyut düşünebilirler, şu konular kitapların konusu olamaz gibi genel geçer cümleler yerine ne hissettiğimizi daha iyi ifade eden cümleler kullanmamız gerekir. Yineliyorum, her şey çocuk kitabının konusu olabilir. Üç yaşındaki bir çocuğa da, daha büyük bir çocuğa d aynı konuyu anlatabilirsiniz, yalnız vurgular, göndermeler farklı olur.

Yazarımız Patenli Kızda, merak unsurunu hiç kaybettirmeden sunuyor kurgusunu. Tasvirleri hikayelerin merak duygusunu pekiştirmede inanılmaz iyi kullanıyor, betimlemelerle olaya okuru çok güzel hazırlıyor.

- *Modern dünyada önemli bir yazar olduğunu düşündüm. Belirli bir dönem, toplumsal değerler, ilişkiler çok iyi yansıtılmış. Çocukların örnek alabileceği, öğreneceği çok şey var. Bu da bir yazarın sorumluluğudur bence.*
- *Hikayelerde hiç anne vurgusu yok, baba ise ön planda.*
- *Ballı Çörek Kafeteryasında anne doğal bir şekilde öldürüldü, baba kıza özgür bir alan bırakıldı. Çekirdek ailedeki anne unsurunu karşılamak üzere yan karakter olarak teyze hikayeye katıldı. Kızla babanın arasına giren üçüncü kişi olarak değil, ama kadın motifinin eksikliğini de hissettirmeyecek şekilde romana dahil edildi.*
- *Neden anne yok?*
- *Bence yazar için babasının rolü önemli, Çılgın Babamda da gördüğümüz gibi. Babayla yaşanan hayat, babayla kızın ilişkisi çok özel. Arkada, sağlam, koruyucu bir güç olarak duruyor. Bu metne de yansıyor. Hem bu kitapta hem Ballı Çörek Kafeteryasında ideal babalar var. Bu yazardaki baba figürü başlı başına incelenecek bir konu.*

....

Çocuk edebiyatında trendler üzerinde de duruldu. Her dönem farklı bir trend ortaya çıktığından, fuarlara, yayın dönemlerine yayıncıların bu çizgi dahilinde eser hazırladığı anlatıldı.

Her eser okunurken yazar olma yolunda katılımcılara ne öğretebileceği üzerinde de duruldu: *"Yazarlık, başlı başına bir meslek. Mesleğinizin bu olması gerekiyor ve defalarca çöpe atıp yeniden yazmayı göze almak gerekiyor.Yazdıklarımızla tarihe bir nokta bırakıyoruz, bu yüzden demlenmesi gerekiyor."*

Behiç Ak, Mevlana İdris ve Madonna'nın bazı eserleri de bu süreçte tarandı ve karşılaştırmlar yapıldı.

Bu dönemde gerçekleşen uluslararası kitap fuarı ve ülkemizde yapılan kitap fuarlarının değerlendirmeleri yapıldı. Çocuk Edebiyatının ülkemizdeki yeri, mevcut durumu, geleceği, problemleri; dünyada Çocuk Edebiyatını etkileyen ekoller ve yaklaşımlar üzerinde duruldu.

BİSAV bünyesinde 2010 yılı Güz döneminde okunan kitaplar şöyledir:

Eylül- Michael Ende; Momo, Cim Düğme

Francesca Simon; Felaket Henry

Ekim- Michael Ende; Bitmeyecek Öykü

Todorov; Fantastik (Bu eser bu dönem derslerimize bir süre dahil olduktan sonra, ertesi dönem daha geniş çerçeve ile yeniden ele alınacak.)

Kasım- M. E. ; Bitmeyecek Öykü

Aralık- Roald Dahl; Çarli'nin Çikolata Fabrikası

Şeker Henry'nin Akıl Almaz Öyküsü

Dev Şeftali vd.

Madonna; By Pibady'nin Elmaları

İngiliz Gülleri vd.

Michael Ende' nin Cim Düğme, Lokomatifçi Lukas, Momo, Dilek Şurubu kitapları Tzvetan Todorov' un 'Fantastik' kitabı okunup, bu dört kitabın fantastik tanımına dahil olup- olamayacağı noktasında değerlendirme yapıldı.

Michael Ende' nin Bitmeyecek Öykü Kitabı tasavvuftaki,

- mürit, mürşit ilişkisi

-seyr-i sülük meselesi ve tasavvufi noktalar göz önünde bulundurularak okunup, değerlendirildi.

Cim Düğme kitabının değerlendirilmesi yapıldı.

— Olağanüstülükleri 'sıradanlığın' içinde verebilme başarısı üzerine,

—Teknik olarak: duygulardan, gündelik olaylardan ve tecrübe faydalanması üzerine konuşuldu.

— Michael Ende' nin geniş yelpazede dini kültür birikimine sahip olduğuna dikkat çekildi.

— Kitapta gerçeküstü temaların içinde, çözümlerinin mantıklı ve akıl unsurunun devrede oluşuna dikkat çekildi.

- Michael Ende' nin biyografisi incelendi.

-Felaket Henry kitaplarının başarısı ve çocuklar üzerindeki etkisi üzerine konuşuldu.

- Roald Dahl biyografisi incelendi. Kitaplarının 'eğitim algısı', karakter kurgusu, eğitim anlayışına dikkat edilerek okunup, değerlendirilmesi yapılmasına dikkat çekildi. Dahl'in kitaplarının incelendiği derslerde alınmış bir raporu kalıcı olup istifade edilmesi için buraya alıntı yapmakta fayda vardır:

"Roald Dahl'in Şeker Henry'nin Akıl Almaz Öyküsü'nden bahsedildi. Kitap bir çocuk kitabı değil. Yazarın, yazar olma hikayesi ve yazarlara tavsiyeleri mevcut.

Roald Dahl, Modern masallar yazıyor. Bütün hikayeler çok gerçekçi başlıyor. Hangi ara masala geçtiği anlaşılmıyor. Her hikayede masal anlatan bir karakter var, bir anlatıcı.

Roald Dahl'in da tavsiyesine kulak vererek aklımıza gelen her şeyi not almamız gerektiğini konuştuk. Roald Dahl'in bunun için kullandığı kırmızı kaplı bir defteri varmış. Bizim de kendimize özel kırmızı bir defterimizin olması, masallarımız, hikayelerimiz için iyi olurdu.

Bir mim noktası daha: Olayların komik yanlarını gör!

Dahl öykü dili kullanıyor. Gerçekçi. Masal yazıyor ama yine bu dünyada gerçekleşiyor olay. Bu dünyanın fizik kurallarına dayanıyor. O dünyanın kendi kuralları var.

Kahramanlar oldukça normal, sıradan. Masal kahramanı gibi olağanüstü özellikleri olan karakterler değil. İyi karakterlerin "sıradan" olması, masalla gerçek arasında salınımda bırakıyor okuyucuları.

Yaman tilki: Dili çok iyi kullanmış, yalın. Deyimler dikkat çekiyor. İroni oldukça mevcut ki bu da yazarın zekasına işaret ediyor.Kurguda sonunda hep gerçeğe dönüş oluyor. Yaman Tilki'de ayrıca, saplantı insanı başarısızlığa götürür alt mesajı var.

Okurken böyle okumak gerekli. Bu hikaye/metin bize ne anlattı? Başka ne anlattı?

Biz okurken/yazarken bir sürü şeyi bir arada verebilmeliyiz. Böyle bir yazar iyi bir yazardır.

İyi metinlerin görünen yüzü/anlamı olduğu gibi bir de alt anlamları vardır. Büyük yazar, metnin altına kendi felsefesini yediriverir. İç içe, alt alta geçen bu anlamları daha rahat kavrayabilmek için

divan şiirini çokça okumalıyız. Çok çok sözlük okumalıyız! Ayrıca atasözleri, deyimler sözlüğü de bu anlamda zihnimizi açacak, bizi besleyecektir.Tabi bunlar metni iyi anlayabilmek, okuyabilmek için. Yazmak için çok daha fazlası lazım.

Dahl hikayelerindeki kötü karakterler çocukları hiç sevmiyor, onlara hep kötü davranıyorlar. Kötüler "tek başına" çok kötü. O kötünün ailesi, sülalesi kötü değil. Böylece kötüye karşı olsak da ailesini vs. muaf tutabiliyoruz. İyi karakterlerin ortak vasıflarından biri akıllı olmaları.

Dev Şeftali: Cesaret üzerine kurgulanmış. Korkmamak üzerine… Özellikle böceklerden, haşerattan… Dahl hikayelerinde ölüme çok rahat yaklaşım söz konusu. Bu da muhtemelen onun savaş pilotu olmasından kaynaklanıyordur."

BİSAV'da 2011 İlkbahar Dönemi Okuma Programı aşağıdaki gibi planlanmıştır.

Ocak
Asa Lind Kitapları

1. Kumkurdu
2. Daha Fazla Kumkurdu
3. Daha da Fazla Kumkurdu

Şubat
Fazıl Hüsnü Dağlarca şiiri

Mart
Gianni Rodari Kitapları

1. Gökyüzünden Gelen Pasta
2. Marko ile Mirko'nun Serüvenleri
3. Soğan Oğlan, Masallar ve Kurgu Masallar
4. Televizyona Düşen Çocuk Gip

Mart - Nisan
Behiç Ak Kitapları

1. Alaaddin'in Geveze Su Boruları
2. Güneşi Bile Tamir Eden Adam
3. Havva ile Kaplumbağa
4. Kedilerin Kaybolma Mevsimi
5. Pat Karikatür Okulu, Vapurları seven Çocuk
6. Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı
7. Rüzgarın Üzerindeki Şehir
8. Büyükanne ve Miyop Ejderha
9. Uyurgezer Fil, Karadeniz'deki Yunus
10. Doğumgünü Hediyesi
11. Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor
12. Gökdelene Giren Bulut
13. Ben Ne Zaman Doğdum
14. Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor
15. Benim Bir Karışım

Nisan
Andrew Clements Kitapları

1. Bunun Adı Findel
2. Karne Oyunu
3. Konuşmak Yok

Mayıs
H. M. Kermani Kitapları

1. Reçel Kavanozu
2. Ayın Ondördü Gibi
3. TAndır
4. Testi
5. Mecit'in Maceraları 1-2-3

Bu dönemde atölyeyi tesiri altına alan ilk yazar Asa Lind, kahramanımız ise "Zakarina" oldu. Üç kitaptan oluşan bu seri yalın anlatımı içindeki derinliği ile etkiledi. Kumkurdu serisi ile ilgili dersin değerlendirme raporunu buraya aktarmakta fayda vardır:

"Zackarina, çok normal bir çocuk. Sorgulama isteği bastırılmamış. Tabiatı bozulmamış çocuk. 6 yaş civarında olduğunu düşündük. Farkındalık yaşı/becerisi çok fazla. 6 yaş çok güzel bir yaş. Okul yok :) Okulda merak bastırılmaya başlıyor.

*Babanın sürekli evde olması, yemek yapması, bulaşık yıkaması hepimizin dikkatini çekmiş. Anne işe gidiyor, baba evde. (*Eserde sosyal rollerin incelenmesi)

Hayatı sade almış yazar. Falsefi alt yapısı üzerine konuşulup, sayfalarca düşünülebilir, yazılabilir şeyler. Fakat yazar çok sade, bir kurgu ile anlatmış bunları, dili de çok sade. Yalın, duru bir anlatımı var. Başarısı daha çok, çocuk felsefesini kavramış olmasından kaynaklanıyor.

...

Ölümsüzlük, sonsuzluk… Örtülü bir anlam var. Her şey başka bir şeye dönüşüyor, yok olmuyor, hikayelerden çıkan anlama göre. (Alt metin incelemesi)

Ikinci kitaptaki sonbahar yaprakları hikayesi için, yazar sanki kendi serüvenini yansıtıyor, kitabın çıkışını anlatıyor. Sadi de diyor ki; okumayı bilirsen bir yaprak, destan olur…

İlk kitaptan, son kitaba doğru büyüyor Zackarina, sorduğu sorular farklılaşıyor.

Asa Lind, kendi kızını da güzel gözlemliyor. Dikkatli bir yetişkin! Çocuk dünyasından bakaibliyor.

Kumkurdu, Zackarina'nın iç yolculuğu için ortaya çıkıyor.

Çocuk ruhunu anlamalı + edebi geçmişi olmalı iyi yazının.

Elma toplama hikayesi, son kitabın son hikayesi için, veda hikayesi dedik. Zackarina artık büyüyor, ergenlik başlıyor ve kitap bize veda ediyor. Bu hikayede elma motifinin kullanılmasını da ilginç bulduk. Bir nevi "çocukluk cennetinden ayrılma" dedik bu hikaye için. Elma, bize cennetten çıkış hikayesini çağrıştırdı.

Elma ayrıca eski ahit'te bilme ağacı olarak geçiyormuş ki Zackarina'nın elma toplaması da bu bakış açısıyla da ilginç, bunun yazar tarafından özellikle seçildiğini düşündük. Sürekli sorular soran bir kızın, son hikayede elma toplaması tesadüf olamaz. (Sembol analizi)

Aynı hikayede "bodrum katı" var. Onu da bilinçaltı olarak düşündük. Çocuklukta elde edilen bilgi, yaşlılığımızda bizi besler. (Sembol Analizi)

İnsanın erişkin olabilmesi için sorular sorması lazım. Bu hikayelerde de bu var. Öğreniyor, aşıyor, ayrılıyor."

Asa Lind ile ilgili eleştiri metinleri ve söyleşiler okundu ve Lind herkesin aklında kalan isimlerden oldu.

Asa Lind kadar bizleri etkileyen bir başka isim ise Gianni Rodari. İtalyan yazarçocuklar için yazdığı eserlere politik mesajlar gömerken masalı ustaca kullanmaktadır. Melike hocanın Bolonya Kitap Fuarından bize tanıttığı yazarla ilgili olarak derste aldığımız notları şöyle aktarmakta fayda vardır:

"Rodari, 1290'de İtalya'da küçük bir kasabada doğmuş. Erken yaşta babasını kaybetmiş. Fakir bir hayat geçirmiş. Fakat keman dersleri almış…

*Lenin, Şopenhaur, Niçe etkisinde kalmış bir isim. Eleştirel, kritik okumalar yapmış. Eserleri Rusça'ya çokça çevrilmiş, kitaplarından "soğan oğlan"ın Rusya'da çizgifilmi de yapılmış. (*Yazarı tanıma)

Kitapların hangi yaş grubuna dahil edilebileceği üzerinde durduk. Soğan oğlan mesela, gayet politik bir kitap. Çocuklar için politik masallar, hikayeler yazabilen iki yazardan bahsettik: Rodari ve (Samed) Behrengi. (Karşılaştırma)

Masallarda bir konu/görüş empoze edilir, "yalan söylersen burnun uzar" gibi. Rodari'de ise oluşan mitleri kırma var. Rodari bilimin algılanışını sorguluyor. Bilim kurgu ile masalı iç içe geçirmeye çalışıyor.

Soğan oğlan, uzun, devrimci bir masal. Daha girişte, hemen çocukların duygularına hitap ediyor. Soğan-ekmek, ezilmiş halkı simgeliyor. Kokusu yüzünden de dışlanmış olmaları, tutuklanmaları çocukların duygusal yönlerine hitap ediyor. Kokusu yüzünden mağdur, çocuklar seviyor. Limon askerler: ekşi, keskin bir tat ile asker imajı birleşiyor. (Sembol Analizi)

Soğan oğlan ümmi.. keloğlan ve lokomotifçi lukas gibi. Bir halk kahramanı… süper kahraman değil, halkın içinde. Çok da baskın bir karakter değil, diğer karakterler de ortada. Soğan oğlan herkesi örgütlüyor, devrim halk ile olur…

Kiraz Oğlan- Soğan Oğlan karşılaşması var. Kiraz Oğlan, okula gidiyor, zengin vs. Fakat düşünmüyor, harekete geçmeyince de okuduğu kitapların anlamı kalmıyor. Soğan Oğlan'da ise irfani bilgi var.

Kötü karakterlerin arada bir iyi yanları çıkıyor. Avukat Bezelye'de ihanet var. Çıkarlarına göre hareket ediyor.Soğan Oğlan'a babasının nasihati var: İnsanları iyi-kötü ayrımına göre tanı diyor. Diğer karakterlerde herkes kendi kabiliyetine göre devrime katılıyor.

Gökyüzünden Gelen Pasta'da, klasik masallara gönderi var. Çocukların hepsinin bildiği masallar.. Fakat masallar kurgu içinde hiç sırıtmıyor. Çok ustaca bilim kurguya da yaklaşmış Rodari. Dil oyunları yapıyor. Kendi geleneksel dil oyunlarından faydalanmış. Soğan Oğlan'da direk masallardaki soru-cevap kalıpları kullanıyor. (s. 17, s.47)

Soğan Oğlan'daki gibi: "Çekirdeğin şad olsun!" Sebze-meyveleri insanlaştırıyor.

Soğan Oğlan'daki örümcek, Bocurgat'taki mektup taşıyan örümceğe benzetildi. Rodari direniş pratiklerini çok iyi biliyor, haberleşme vs. gibi. Devrim alt sınıfın birlikte hareketi ile gerçekleşebiliyor. Bu nedenle de köstebek de örümcek de bir kahraman haline geliyor.

Havuç Hafiye… Seçkin karakterlerin hakikatle bağı yok. Sahici bilgi saoğan oğlanda var. Üst sınıf kendi yalanlarına inanıyor, birbirlerini kandırıyorlar, birbirlerini sevmiyorlar.Halk farklı. Birbirini seviyor. Direnişe katılanlar bürokrasiden zarar görmşler. Kitap yasakçı eğitim kurumlarını vs tamamen eleştiriyor.

Burada Sabahattin Ali'nin yasaklı bir masalından söz ettik… Sırça Köşk… siyasi eleştiri var masalda. Çetin Öner, "Mavi Kuşu Gören Var mı?" kitabından da bahsettik, burada da doğrudan aristokrasi hicvediliyor.

Dil için, anlatır gibi yazmış dedik. Masal zaten anlatılan, şifahi bir şey. Rodari de bunu kolaylıkla yapmış. O nedenle araya girmeleri okurken sıkıntı vermiyor insan.

Çok sıcak, alıp götüren bir tarzı yok. Farklı türleri harmanlıyor sanki.

Telefonda Masallar kitabı sanki yazarlık okulu gibi, kısa olmasına rağmen güzel masallar.

Rodari'de çocuklar anlar mı, bu konu onları ilgilendirir mi kaygısı yok. Mizah insancıl, hümanist. Makro ve Mikro dışında sertlik yok hikayelerde. Rodari'de gördüğümüz üzre bir takım ahlaki kısıtlamalarla, Marksist kalarak da güzel hikayeler, masallar yazılabilir.

Halkların kardeşliği de var, örümcek, ayı, köstebek vs. birlikte çalışıyorlar. İnsanı/çocuğu/hayvanı değerli kılan bir sistem var hep masallarında. Zaman Tuzağı masalı çevreci bir masal, mesela. Kır kültürü var, çevreci duyarlılık oradan geliyor.

Aristokratlarda, büyüklerde kirlenmiş, çarptırılmış bakış var. Çocuklarda ve soğan oğlanda ise irfani, saf bakış var. ***Çocuklar hakikati doğrudan görür. Bu yüzden de kahraman onlar!"***

Yabancı yazarlara ara vererek Behiç Ak Kitaplarını inceledik. Behiç Ak'ın eserleri çocuklar için yazma konusunda bize oldukça ipucu verdi. Nitekim mimar ve çizer olan Behiç Ak, kompozisyonunu ustaca kurgularken hikâyeyi yalın, dili anlaşılır ve tabi tutmayı da başarıyor.

"Behiç Ak okumalarından sonra tekrar şu cümleyi kurduk: Basit yazmalı!

Dersleri bundan sonra:

1.Karakterler

2. Tema/konu

3.Mesaj/alt mesaj

4.Dil/kurgu/üslup kriterlerine göre değerlendirelim dedik. Bu kriterlere ek olarak tabi ki resimler, grafik vs de var.

Behiç Ak'da iyi-kötü karakterler dengede. Büyükler ve çocuklar ortak hareket ediyor. Bireyselden ziyade toplumsal hareket var. Klişe, cici çocuklar yok ama kötü de değiller. Karakterleri çok gerçek. Bakış açıları çok çocuklara göre. Beylik laflar etmiyorlar. Her çocuk kendi yaşının bakış açısını gösteriyor. Farklılık önemli ama ahenk içinde, eleştirilmeden. Yazarda mahalle hayatı ütopyası var.

Metinleri Türkçe ders kitaplarında çok rahat yayınlanıyor. Çok tematik ve dil güzel.

Japonya'da kitapları yayınlanan bir yazar Behiç Ak. Üstelik milyonlar satıyor. Japonca olarak yayınlanmış ama Türkiye'de basılmamış kitapları bile var.

Seçtiği konular açısından, orijinal bir adam Behiç Ak. Sadece doğum tarihi üzerine bir kitap yazabiliyor ya da sadece taş üzerine (Tombiş kitapları)Kitaplar sanki hem çocuklar hem de büyükler için yazılmış gibi.

Ahlaki kaygılar var…Bol bol kedi var…Kediler konuşuyor ama konuşmalarına şaşırmıyor.

Karakterlerin yaşı küçük, masumiyetin korunması da sağlanmış oluyor böylece. Kurguda mahalle var, mahalleli var. Tip çeşitliliği epey fazla. Sadece çocuğun iç dünyası için yazmıyor. İçe dönük çocuklar değil, dışa dönük, sosyal varlıklar. Hayatın her alanı içinde varoluyorlar. Karakterler, ulaşılmaz insanlar değil.

Bir çocuk, bir kitabı neden okur? Kurgunun/dilin başarısı ile çok ilgili bu. İyi kurguda, yazarın başarısı o tipi oraya yerleştirmesinde. Hangi karakter olursa olsun, cici karakter ya da kötü karakter. İyi kurguda, istediğin tipi yerleştirebilirsin, o senin başarın. Behiç Ak'da hem büyük karakterler var hem de onu anlayan bir çocuk var.

Çocuk okurken bu iyi karakter vs. diye düşünmez. Kurguya, hikayeye bakar.

Genelde iyi-kötü karakter çatışması yok. Neredeyse hiç kötü karakter de yok. Direk mesaj kaygısı yok, ahlaki kaygılar var.

Bir çocuk kitabında çatışma olmazsa olmaz, heyecan, merak, gerilim duyguları uyanmalı…Behiç Ak'da çatışma anlamak, algılamak, yorumlamak üzerine kurgulanmış. Güzel bir başarı… Modern zaman, modern insan eleştirisi çok fazla yine…

Kitaplarda temel meseleler değil, detaylar, küçük olaylar var sanki. Ama onlar da büyük meselelere bağlanıyor. Meseleleri çok ustaca işliyor. Somutlaştırıyor hikayede o meseleyi. Konular aslında çok basit. Basit tıkırtılar, mahalle hayatına dair meseleler. Başlangıç olarak basit mevzularla karşılaşıyoruz. Daha sonra ise hayata dair felsefik yaklaşımlar yapıyor. Bu onu didaktik olmaktan kurtarıyor.

Masalla kurduğu irtibat… Rodari gibi, Behiç ak da anlatmayı seviyor. Çocuklar dinlemeyi sever, okumaktan ziyade. Anlatıcıyı fark etmiyoruz, belki de bu tiyatro yazarı olmasının da bir getirisidir.

Hayatın her alanı ile ilgili çocukça duyuşları yazıyor. Aslında her şey var, zengin bir konu çeşitliliği var. Dikkatini çekebilirsen, çocuk her konu ile ilgilenir. Behiç Ak, bunu yapıyor, çocukların dikkatini küçük detaylara çekiyor. Etrafını, şehri, kendini dinliyor. Fatma Karabıyık'ın sıkça üzerinde durduğu gibi, hikayesi varsa önemlidir. Modernizm anonimleştiriyor, sıradanlaştırıyor.

Behiç Ak'ın da diğer çocuk edebiyatı yazarları gibi farklı uğraşları var. Mimar aynı zamanda. Bu nedenle hikayeleri daha çok "görülen" hikayeler. Görsel unsurlar ön planda.

Hem yazıp hem de çizen biri. (Burada birkaç filmden bahsettik, daha önce gruba gönderdik isimlerini.

Kırmızı Balon

Ejderhanı Nasıl Eğitirsin

Pıtırcık)

Behiç Ak, deneyimlerini ustaca veriyor, hissettirmeden anlamını da veriyor.

Kişiyi tanımlayan tek bir cümle… girişler bu şekilde başlıyor kitaplarında…"

Ders notlarından da anlaşılacağı gibi bir yazarı ve eseri incelerken karakter ve sembol analizleri, dil üslup anlatım özellikleri, konu/tema incelemesi, karşılaştırmalı okumalar yaparak çok yönlü bakış açısıyla eserler ve yazarlar ele alınmıştır.

Andrew Clement'in eserlerini incelediğimiz derste hangi yaş gurubuna nasıl yazmalı, mecaz, ironi ve argonun düzeyi ne kadar olmalı diye konuşuldu. Merak unsurunu saklı tutmak için yazarın en az okuyucu kadar zeki olması gerektiği ifade edildi. Derste alınan notların bazıları şöyledir:

"Bunun Adı Findel, nesnelere isim koyma üzerine kurgulanmış. Biri isim koyar, herkes kullanır, yaygınlaşırsa kullanılır. Bunu anlatmak için kurgulanmış bir kitap,

Kelimeler, ona sahip olursanız yaşar. O size ait olur. Reddedersen, o size ait olmaktan çıkar. Kalemin yerine kullanılışı güzel, stratejisi çok iyi. Bireyden çıkıp genele yayılması da var. Bay Peabody'deki gibi…Topluma mal olunca senin olmaktan çıkar.

Karakterler çok akıllı. Sosyal zekaları ilerde. Sevk ve idare edebilen tipler. Fakat akademik anlamda iyi değiller, çalışkan, yüksek not alan talebeler değiller.

Okul ortamı çok güzel analiz edilmiş, gözlemlenmiş. Duygu ve düşünceler çok iyi. Öğretmen-öğrenci ilişkisini iyi-kötü olarak yapmıyor. Öğretmenler iyi biliniyor… Çocuklar üst düzey kahramanlar değil ama iyi gözlem yapıyorlar. Ayrıca ne istediklerini çok iyi biliyorlar. Sıradan öğretmenler, sıradan öğrenciler arasında geçen mükemmel bir hikaye…Yazarın ideal karakterleri; düşünebilen, sorgulayabilen çocuk. Kahramanlar sıradan derken, yazarın bize sunduğu kurgu içinde sıradan diyoruz.

Sivil itaatsizlik örneği üç kitapta da var. Mevcut sistemi eleştiriyor. İstiyor ki çocuklar görsün, eleştirsin, şiddete başvurmadan çözsün. Çözümde diyalog var, öğretmenler de çözümde yer alıyorlar.

Clements bir eğitimci… Son kitabını Gardner'a ithaf etmiş, Gardner çoklu zeka kuramını ortaya atan psikolog. Edebiyat, sistemi analiz etmede çok önemli bir bakış sağlar. Clements bu yünden de çok şanslı. Hem edebiyatla ilgili hem de bir öğretmen..

Kurgu ve Dil olarak ise; dili çok akıcı, su gibi okunuyor.

Konuşmak Yok'da alt mesaj olarak ilk ergenlik dönemindeki kız-erkek çatışmaları var. Kızlarla erkekler ortak bir iş yapıyorlar fakat bir yarışma ile başlıyor. Aynı amaç doğrultusunda

kenetleniyorlar. Farklı fikirleri de olsa, grup psikolojisi kurguyu, olayı sürüklüyor. Yine düğüm liderde…

Kitapları 9 yaş üstü herkes okuyabilir. İlk gençlik romanları için bir tüyo vereceksek de, dil sade olsun, konuya odaklan diyebiliriz.

Alt-üst yaş grubu espri farkı olur. Yaş grubu büyüdükçe ironi artıyor.

Argo-mecazi anlatım öne çıkar. Basit bir dille de anlatabilirsin. Buz Devri (Ice Age) filmleri önemli. Hangi yaş grubu izlerse, kendi yaş grubuna ait espri bulabiliyor.

Yazar zeki olmalı diyoruz hep, "zekilik = okuyucuyu şaşırtmak." Kompleks metinler yazdıkça iyi olacağımızı zannediyoruz ama öyle değil. Kültürle, bilgiyle çok alakalı o zekilik.

Konuşmak Yok kitabında ise dil felsefesi üzerine çok güzel cümleler var."

Her ders bunların yanında şunları da okumalıyız diye başlayan ve uzayıp giden bir listeyle son buluyor ki onları program dahilinde olmadıkları için burada aktarmıyorum.

2011 yılının bahar dönemini yüzümüzü doğuya çevirerek bitiriyoruz. Iran edebiyatından Kermanî tek derste bitiremediğimiz bir yazar oluyor. Ilk atölyede tüm kitaplarına genel bir bakış sağladıktan sonra ikinci derste hususi olarak Mecit'in Maceraları üzerine inceleme yapıyoruz.

Ders notlarının bir kısmını aşağıda alıntılayarak değerlendirmeleri aktarmakta fayda vardır.

"Kermani hikayelerinin kurgusunda giriş-gelişme-sonuç yok gibi. Sanki yazar klasik hikayeler yazmıyor da o anın fotoğrafını çekiyor. Bir olayın o anki görüntüsünü detaylıca anlatıyor bize.

Kitapları biraz daha ileri yaş seviyesine göre gibi düşündük. Çocukluktan çıkıp, ilk gençliğe giden bir döneme ait sanki kurgular ve anlatım.

Hikayeler çocuğun iç dünyasına hitap ediyor. Duygulara çokça yer verilmiş ve okuyucunun da duygularını harekete geçiriyor.

Mecit'in Hikayeleri'ni doğu edebiyatının "büyümek" hikayeleri olarak dillendirdik. Bu anlamda Zackarina geldi hatırımıza ve karşılaştırmasını yaptık. Doğu ve batının çocuk terbiyesine bakışındaki farklılıkları gördük. Kermani kitabındaki hafif okşamaları :) yine de sevdik. Döverken de severken de sıcaktı doğu.

Kermani kitaplarında çok bariz hissedilen bir otorite de var, aile büyüğünün otoritesi. Ve hatta dendi ki böyle bir kitabı biz yazmış yayınlamış olsak, eğitim camiaları tarafından çok da eleştiri alırdı.

Zackarina ve Mecit'i karşılaştırmalı okuma yapmalıyız.

Ayın On Dördü Gibi, estetik felsefesi üzerine güzel bir kitap. Nar Nine var kitapta, bir başka karakter. Nar Nine'nin hikayesi de bize çok şey öğretiyor. Başka açılardan bakmamızı sağlıyor. Bütün çirkinliklerin içinde de bir güzellik vardır. Bedenin yaşlanması ama ruhun genç kalması, her insanın içinde ruhun genç kalma, genç ve güzel görünme isteği… cennette genç ve güzel olacağımızı düşünmemiz ve inanç ile teselli bulmamız… bu gibi konularda düşündürttü kitap bizi.

Masalları neden seviyoruz.. Çünkü masallar bilinçaltımıza hitap ediyor. Bir masaldaki kurgu atmosferin ne kadar basit bir gerekçesi varsa o kadar rahat inanıyoruz. Bu anlamda sebepler için takla atmaya gerek yok, tabiri caizse. Bu masalda böyle. Basit gerçekler içinde güzel bir masal anlatmalıyız… Ayrıca evrensel, vurucu bir mesajı olmalı.

Bunun Adı Findel'de de, Reçel Kavanozu'nda da çocuk tipleri geri adım atmıyor hiç, merak ediyorlar. Bütün karakterler merak ediyorlar.

Kermani'de hep erkek çocuklar kahraman. Protest bir çocuk duruşu var.

Hikaye sonları son vuruş değil. Tam, bitebilir, dediğin anda hikaye bitmiyor, devam ediyor. Ama orada hayatın anlamı ile ilgili bilgiler/cümleler var.

Huşeng Muradi Kermani

Mecit'in Maceraları 1-2-3 okumaları

Mecit yaşına göre çok olgunlaşmamış biri gibi. Reel hayatı kabul etmiyor, gerçeklik algısına direniyor, kitaplarla kabul ediyor hayatı. Saf diyebileceğimiz birisi, ağzına geleni de söyleyebiliyor.Kendi doğrularından vazgeçmiyor. Öğrendiği her şeyi şahit olarak öğrenmek istiyor. Fantastik bir dünyası var, o anlamda geç öğreniyor zannedilebiliyor.

Çok hüzünlü yokluk hikayeleri var kitaplarda. Bu hüzne rağmen çok keyifli okunuyor. Yazarın üslubu bu. İlişkiler çok gerçek, mahalle, akrabalar… Abartılı değil. Bir çocuğun dürtüsü neyse, çocukluktan belli oluyor. Mecit de yazar olacağını çocukluk günlerinden hissettiriyor bize. İlk hikaye, bakkaldan gelen bir kitap sayfasındaki yarım hikaye ile başlıyor. Buradan hareketle kitapların, yazarın kendi hayatı ile çok bağlantılı olduğunu düşünüyoruz.

Hikayelerde acı var ama ajitasyon yok. Bu nedenle de okurken sıkılmıyoruz. Yazarda "ahlaki değerler vereyim" çabası yok. Fakat içinde yaşadığı toplumun değerleri çok hakim, hikayelerde. Fakirliğe rağmen dilencilik yok, vefa var, büyükleri sayma, dinleme var, doğu terbiyesinin göstergesi dayak var, falaka var. Yaşadığı topluma çok güzel ayna tutmuş.

Çocuk edebiyatı noktasında asıl meselemiz, bir konuyu, temayı vs çocuğa "çaktırmadan", fark ettirmeden vermek. Bunun için hikayeler önemli. Hikayeler bilinçaltına nükseder. Masalı dinlerken hiç yorulmadan iyi ve kötüleri buluruz. Gerçek hayatta ise bunun farkına bu kadar kolay varamayız.

Bir markanın hikayesi varsa bunun bizim için anlamı vardır. Hikaye dinlemekten hepimiz keyif alırız, hikaye dinlerken bilinçaltı duvarlarını kaldırır. Bir konuşmacı da hikaye anlatarak başlarsa, dinleyiciler çok keyif alırlar. Çocuklara değer yargısı vermeye çalışırken nasihat vermeye çalışmak işe yaramaz. Bilinçaltı anında refleks geliştirir, duvarları örter.

Bir metin öncelikle dil, anlatım olarak değerlidir. Mecit'te dil güzel olunca işin arasında da okuyabilirsin. Ayrıca sabır da var, inanç da var alt mesajlarda. Temel ahlaki değerleri içeriyor fakat bir temanın altına girecek metinler değil.

Clements basit dille yazmış ama kitaplarda çok belli ana tema var, konu var. Kermani, sanat için yazmış. Çocukluk anılarını güzelce anlatmış. İyi yazılmış hikayede birçok alt mesajı da bulabiliyoruz. Yazar sanat vurgusu yapıyor, kitaplarında. Önsöz'de "size selam getirdim, komşudan hediye getirdim" diyebiliyor… Dili çok güzel. Kermani Hafız ile, Mesnevi ile beslenmiş."

Bu değerlendirmelerin ardından belleğimizi kendimize ait metinlerle Kuran'la, kıssalarla, Mesnevi ile doldurmamız gerektiğini hatırlayarak dönemi bitirdik. Nitekim 2012 Güz dönemi okumalarına Ahsan'ul-Kasas Hz.Yusuf kıssasını okuyup edebiyatta ilahi kıssaların izlerini arayarak devam edeceğiz.

2011 Ekim ayında dersler yukarıda söylediğimiz gibi Yusuf suresinin mealinde mündemiç olan Hz. Yusuf'un kıssası ile başladı. Kıssa edebi eserlerde, halk anlatılarında benzer unsurları yakalayabilmek için temel motifleri vurgulanarak okundu. Bundan sonra okunacak eserlerde bunlara telmih yapabilmek adına hatıra kaydedildi.

Ders notlarında tüm bunlar şöyle kaydedilmiştir:

"Yusuf suresi dipsiz bir kuyu. Dünyadaki bütün kurgusal metinler bir şekilde Yusuf suresi ile ilgili… Suredeki her hadise değişik açılardan, defalarca yorumlanabilir, ele alınabilir. Yusuf suresini bugün okurken, kurgusal metinlere kaynaklık etmesi açısından, tanıdık gelen motifleri çıkartmaya çalışarak okuyacağız.

** Bir şey anlatırken hikaye kurgulamak, hikaye ile anlatmak, yaşanmışlık üzerinden gitmek önemli bir metod.*

** Rüya motifi…Kıssanın birçok yerinde karşımıza çıkıyor. Kahraman, Yusuf as. Sadık rüyalarla destekleniyor, büluğa erince, ona da rüya yorumlama ilmi veriliyor…*

** Güneş ve ay motifleri… Masallarda en çok kullanılan motiflerden, parlak, yol gösterici, aydınlatıcı… Üstelik tam anlamıyla evrensel. Kültür, dil, din fark etmeden her insanda ortak bir nokta. Yusuf kıssasında ay ve güneşin secde etmesi de bir motif.*

** Kardeş kıskançlığı… Baba (Yakub as) kardeşler arasındaki kıskançlığı belli eder şekilde konuşuyor. Adaletli davranamıyor.*

** Seçilmiş insan olmak…. Bütün masallarda kahraman seçilmiş bir karakterdir, özellikle küçük çocuklardan biridir. Küçük çocuk daha atak, akıllı, cesur bir tiptir. İş görür, iş bitirir. Doğumundan itibaren de seçilmiş olacağına dair izler taşır.*

**Kuyu… Keloğlan'da, Alis Harikalar Diyarı'nda ve daha birçok masalda karşımıza çıkabilecek bir metafor.*

**Kervan… masalların vazgeçilmezi.. Ayrıca kervanlar geleneği, kültürü, medeniyeti, teknolojiyi taşırlar. Sanki fantastik bir yanları da vardır.*

**Kurdun bir insanı yemesi… Kırmızı Başlıklı Kız'da da görüyoruz. (Olumsuz durumları zikretmeyelim, dil kaderi yazar, da dedik)*

** Sabır, ciddi bir motif. Yakub as.'ın sabrı hatta "güzel sabrı" dikkat çekici bir unsur.*

** Köle ticareti… Yusuf as, kaçak mal(!) olduğu için bu kadar ucuz elden çıkarıldı.*

**Evlat edinme… Kahramanların çoğunun yetim olması yine zikredilebilir.*

**Ergenlik.. Yusuf as ergenlik çağına gelince kendisine ilim ve hikmet bağışlanıyor. Bu dönemde insan amellerinden, seçimlerinden sorumlu olmaya başlıyor. (Bu noktada yeni katılımcımız Adil beyin "açık yara" benzetmesi güzeldi. Ergenler açık yara gibidirler, pansumanına, temizliğine, bakımına dikkat ederseniz iyileşirler. Değilse çok daha kötü bir hal alıp belki bütün vücudu etkileyecek düzeyde sıkıntı olabilirler.*

**Züleyha'nın nefsine yenik düşmesi, iftira atması… Güçlü olanın zayıf olana kolayca iftira atması…*

** Gömlek… motifi.. ilk olarak önden ve arkadan yırtılmasına bakılarak bir olayı, suçu açığa çıkartan bir delil, bir şahit. Sonrasında da aslında bir şahit, Yusuf as'ın yaşadığına şahit, delil. Ve bir şifa aracı, bir mektup.*

**Kadınlar… kadınların hileleri mevcut. Masallarda vs. de kötü kadın motifi çoktur, kötü büyücüler, cadılar vs hep kadın. Bkz. Dilek Şurubu'ndaki kadın büyücü :)*

**El kesilmesi, bıçak ve el… Bu motiflere edebiyatta başka yerde rastlayacak mıyız bakalım, dikkat edelim.*

** zindan…*

** üzüm, ekmek…*

**hükümdar…*

**inek, buğday başağı…*

** 7 sayısı… 7 vadi, nefsin 7 mertebesi, 7 başlı ejderha, 3'ler, 7'ler, 40'lar vs. hep yine tanıdık motiflerden…*

** doğrunun er-geç ortaya çıkması… suçluların er-geç cezasını bulması, doğrunun ortaya çıkması ve ödüllendirilmesi masallardaki önemli noktalardan.*

**Hazine, hazine bekçiliği…*

**Cömertlik, affedicilik…*

**Hırsızlık… Bünyamin'in de hırsız olarak yaftalanması.*

**Ağlamaktan kör olan gözler... (Yeşilçam'da da sıkça karşımıza çıkabilir.)*

**Bedel ödeme… Bir şeye kavuşmak için onun bedelini göze almak zorundayız.*

**Koku…*

**Kötülerin aklının başına gelmesi, özür dilemeleri…*

**Rüyaların ortaya çıkması…*

**Dua ile bitiriş… Ve bu hikayenin, kıssanın bütün insanlara gönderilmiş olması, sadece Müslümanlara değil…*

Bundan sonraki masallarda hep bu kıssayı hatırlayalım!"

2011 Kasım ayında Mustafa Yazgan'ın çocuklar için kaleme aldığı kitaplarını inceledik ve "İslamî" yazar olarak çocuklara verilen değerler ve verilme biçimleri üzerine konuştuk.

Bununla beraber Ursula Le Guin'in edebiyatla ilgili deneme yazılarından oluşan "Kadınlar, Rüyalar ve Ejderhalar" isimli kitabı okuma listemize dahil oldu ve paralel olarak okunmaya ve konuşulmaya devam etti.

"Bazı kitapları okurken yazıldığı zaman içinde değerlendirilmeli, diyerek derse başladık. Çocukluk çok çabuk değişiyor, gelişiyor. Özellikle son zamanlarda. Mustafa Yazgan metinleri çocuk metinleri değil. Akıcı, sıkmayan, yormayan bir üslubu var. Fakat bu artılara rağmen çocuk kitabı olarak değerlendiremedik.

Hristiyan kadınları rahatça övebiliyor, tarif edebiliyor fakat Müslüman kadının adı yok. Hem ciddi anlamda –çünkü o artık bacı, hanım kardeş oluyor- hem de yazıda yer bulma açısından. Bu anlamda da dönemin özelliklerini, kadına bakışını çok belli eden metinler.

Özellikle Bağdat Kervanı hikayesine değindik bu minvalde. Bu toplumda kadın birinin kızı, karısı, kardeşi, annesidir. Perde arkasındadır. Kendi ve şahsı bizatihi ortada yoktur. Evlatları vardır, ürünleri vardır. Hristiyan kadın ise ortadadır. Müslüman olunca yine silinir.

Ruh dünyamızın şekillenmesinde çok etkili bir yazar Mustafa Yazgan. 70'lerin, 80'lerin çocukları için özellikle. O dönem için büyük bir hizmet olduğunu düşünüyoruz. Kitapları çocuk kitabı olabilir ama çocuk edebiyatı kitabı değiller. Kurgu yok. Kitaplarında anlatılan hikayelerin kaynakları tezkiretül evliya gibi metinler. Fakat bu metinler gerekli şekilde revize edilmeden çocuğa verilince de çocuğun dünyasını alt-üst edebilecek bir kurguya sahip olabiliyor. Örneğin, namaz kılan kadın ve tandıra düşen çocuğunun hikayesi… Mesaj çok önemli olsa da anlatım sıkıntılı. Ve dedik ki, bu tür bilgiler, metinler hayatın gerçeği ile örtüşmeyince çocuklar, gençler ve hatta biz "bu anlatılanlar o zaman yaşanmıştı" diyor, metni mesajı ile birlikte bir kenara kaldırıyoruz, hayatımıza dahil edemiyoruz.

Yine dönüp dolaşıp dedik ki, edebiyatı edebiyat yapan yazarın seçtiği dil, hikayeyi nasıl kurguladığıdır. Üslubtur. Nasıl anlatıyoruz?

Kısacası Mustafa Yazgan metinleri bugünün çocuklarının ilgisini çekecek metinler değil. Okuyucuyu bir şey bilmeyen, şekillenmesi gereken bir hamur gibi gördüğü çok açık. Emine Şenlikoğlu, Şule Yüksel Şenler vs. bu kategoride. O dönemde yazan yazarların hepsi az çok bu minvalde. Dini Hikayeler'i herhangi biri yazmış olabilirdi, değişen bir şey olmazdı.

O zamanlar imanımızla ilgili çok baskı vardı. Bunun için gerekçelendirme ihtiyacı hissedilen dönemlerdi, imanın mucizelerle, bilimdeki yeni gelişmelerle desteklenmesi ihtiyacı… Katan Kusto, Allah yazılı bal petekleri vs. Bu kitaplar da o dönemin metinleri. Önceleri vatana, millete faydalı olsun diye çocuk yetiştirilirdi. Şimdi imanlı olsun, mutlu olsun diye istiyoruz. Çocuk algısı da değişti artık. Birey olarak algı daha belirgin. Bugünkü bakış açısıyla baktığımızda patolojik metinler. Ama o dönem için normaldi diyebiliriz.

Ve dedik ki, hikayeyi hikaye olarak, tarihi tarih olarak okutmak lazım.

Ursula K. Le Guin…

Allah kullarına ruhundan üflemiştir. Ruhunda sıfatları vardır. Bu nedenle insan için de 'yaratıcı' demekten daha normal ne vardır. Ursula, "uydurmadım, keşfettim" diyor. Daha önce söylediğimiz gibi. Hayal ettiklerimiz de yaratılmış olmalı bir şekilde, binlerce alemden birinde.

Ursula çok gezen, Jung felsefesini vs benimseyen biri. Hayal gücü çok özgür. Edebiyatı ruhun olgunlaşmasında bir aracı olarak görüyor.

Tekrar dile getirdik, bir metni yorumlarken bir düşünce sistemimiz, bakış açımız olmalı."

2012 Bahar dönemi okumaları Çocuk Siyeri incelemleri ve Meridyen Derneğinin düzenlemiş olduğu sempozyum hazırlığı ile devam etmiştir. Bu bağlamda BİSAV Çocuk Edebiyatı Atölyesi[1] olarak Cumhuriyet döneminde çocuklar için yazılmış yüz küsur siyer kitabından özellikle 1990-2000 yılından sonra yazılmış siyerlerden 30 tanesini seçtik. Bu siyerlerin arasında 80li ve 90'lı yıllarda çocuklar için yazılmış siyerler de vardı. Böylece bir karşılaştırma da yapmaya çalıştık. Raporlarımızı yazarken çocuk siyerinin biçim ve içerik açısından çocuğa göre hazırlanıp hazırlanmadığına dikkat ettik. Çocuklar için yazılan siyerler kaynağa uygunluk bakımından, dil ve üslup açısından, çocuk edebiyatının kriterlerine göre ve resimlemeler açısından incelendi. Bütün bu unsurların siyerin hakikatini çocuklara verebilecek bir bütün oluşturup oluşturamadığına baktık. Bu çalışmaya yaptığı inceleme ve raporlarla katkı sağlayanlar şöyle kaydedilmiştir: Tuba Karagöz, Pınar Başar Ünlüer, Kadriye Bayraktar, Seher Özet, Adil Kıdıl, Nehir Aydın Gökduman, Sevil Civelek, Zeliha Pala, Rabia Gülcan Kardaş, Sevinç Şahin, Sevim Sarıçam, Elif Konar Özkan, Ümit Yaşar Özkan

2012 yılı güz dönemi okumaları fantastik edebiyatın izinde devam etmiştir. Okunalar tür adlandırmaları fantastiğin ne olduğu ve ne olmadığı ve Doğu edebiyatlarında fantastiğin kökenleri izlekleri ile sürmüş, oldukça verimli okuma ve mütalaa ortamı gerçekleşmiştir. Fantastik okuma listesi:

I. Nuran Özlük-Türk Edebiyatında Fantastik Roman, Hiperlik Yayınları

Bu kitapla birlikte eş zamanlı:

Muheyyalat

Amak-ı Hayal

Puslu Kıtalar Atlası, İhsan Oktay Anar

Efrasiyab'ın Hikayeleri, İhsan Oktay Anar

Barış Müstecaplıoğlu, Perg Efsaneleri Serisi

II. Pelin Aslan, Osmanlı / Türk Modernleşmesinin Gölgesinde Varla Yok Arası Bir Tür: Fantastik Roman (1876-1960)

Bu kitapla birlikte eş zamanlı:

Matmazel Noraliya'nın Koltuğu, Peyami Safa

Yalnızız, Peyami Safa

Abdullah Efendi'nin Rüyaları, Ahmet Hamdi Tanpınar

III. Gönül Yonar, Türk Edebiyatında Fantastiğin Kökenleri

IV. Fantastik Çocuk Kitapları:

1. Pinokyo, Carlo Collodi
2. Tavşan Rabbit'in Maceraları, Beatrix Potter
3. Alise Harikalar Diyarında, Lewis Carroll
4. Alice Aynalar Ülkesinde, Lewis Carroll
5. Oz Büyücüsü, Lyman Frank Baum
6. Harry Potter, Felsefe Taşı, J.K. Rowling
7. Gece Çiçeği İstanbul, Nazlı Eray
8. Uzun Çorap Pippi, Astrid Lindgren
9. Narnina Günlükleri, C. S. Lewis

10. Bitmeyecek Öykü, Michael Ende
11. Uzaylı Ulya,Nuran Turan
12. Ölümsüz Aile, Natalie Babbitt
13. Charlie'nin Çikolata Fabrikası, Roald Dahl
14. Yerdeniz Üçlemesi, Le Guin
15. Hobbit, J. R. R. Tolkien

V. Todorov, Fantastik

- Dede Korkut

- Gizli Dede Korkut, Kemal Abdullah

Bu dönemde dersimize konuk olan yazar Gönül Yonar ile de bir atölye yapıldı. Fantastiği ve edebiyatımızı anlamak için mitoloji ile ilgili okuma yapılamasına karar verildi.

2013 Bahar dönemi okumalar:

- Mitolojiye doğru giden okumalar

- Mitolojiye Giriş- Fuzuli Bayat
  - Kahramanın Sonsuz Yolculuğu, Joseph Campbell
  - İran Mitolojisi, Mehmet Korkmaz, Alter
  - Mitologya Sözlüğü, Behcet Necatigil,Sel
  - Mitologya, Edith Hamilton,
  - İlahlarla Dans, Mim Kemal Öke

Bu dönem Bilim sanat vakfı bünyesinde yapılan son atölye dönemi olmuştur. 2013 yılı güz döneminden itibaren bu gurubun devamı olarak Ümit Yaşar Özkan rehberliğinde Anonim masallar ve çevresi konularla atölyeler devam etmiştir.

Yek-Der'de Çocuk Edebiyatı Atölyeleri

Burada yapılan dersler eğitimci yetiştirme programları kapsamında daha ziyade eser incelemesi yöntemiyle yapılmıştır. Aşağıda burada uygulanan okuma listesi yer almaktadır.

1. Ders
Konu: Edebiyat Nedir?

Çocuk Edebiyatı Nedir? Tanımı, Sınırları, Hedefi…

Çocuk Kitabı-Çocuk Edebiyatı Arasındaki Fark Nedir?

Çocuk Edebiyatından Ne Bekleyebiliriz?

Çocuk Edebiyatından Ne Beklenmemelidir?

Tematik Çocuk Edebiyatı Nedir?

İşlenen Kitaplar:

Madonna, Bay Peabody'nin Elmaları, İletişim Yayınları

Melike Günyüz, Pamuk Karga, Erdem Yayınları

Yıldız Tozu, Mustafa Kutlu, Erdem Yayınları

Beyaz Yele, Rene Guillot; Can Yayınları

Büyük Ziyaret, Sophie Smiles, Erdem Yayınları

2. Ders
Sosyal Problemlerin Edebiyata Yansıması

Edebiyatta Toplumsal Eleştiri
Din Öğretimi ve Edebiyat
Peygamber Hikayeleri ve Edebiyat

İşlenen Kitaplar
Sevim Ak, Babamın Gözleri Kedi Gözleri, Can Yayınları
Sevgili Annelerim, Sevinç Kuşoğlu, Erdem Yayınları
Güzelcede Bir Kaçak, Zeynep Cemali, Günışığı Kitaplığı
Peygamber Öyküleri, Hatice Uğur, Düş Değirmeni Kitaplığı, Erdem Yayınları,
Peygamberimi Öğreniyorum, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları
İlk Öğrendiklerim Dizisi, Bestami Yazgan, Düş Değirmeni Kitaplığı, Erdem Yayınları

3. Ders
Tarih Şuuru Kazanmada Çocuk Kitapları

İşlenecek kitaplar
Biz Savaş Çocuklarıydık, Sevinç Kuşoğlu, Erdem Yayınları
Uzaylı Ulya Topkapı Sarayında, Nuran Turan, Erdem Yayınları
İstanbul'un Sırrı, Gülçin Tunalı Koç, Erdem Yayınları

4.Ders
Çocuk Edebiyatında Fantastik Unsurlar
Fantastik Edebiyat Gerekli midir?
Masal Geleneğimiz

İşlenen kitaplar
Momo, Michael Ende, Kabalcı Yayınları
Cim Düğme ve Lokomotifçi Lukas, Michael Ende, Kabalcı Yayınları
Billur Köşk Masalları, Tahir Alangu, YKY

Öneri Kitap Listesi
99 Soruda Çocuk Edebiyatı, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, Çocuk Vakfı Yayınları
Çocuk ve Edebiyat, Doç. Dr. Sedat Sever, Kök Yayınları
Çocuk Edebiyatı, Necdet Neydim, Bu Yayınları
Roald Dahl'ın Tüm Kitapları
Michael Ende'nin Tüm Kitapları
Zeynep Cemali'nin Tüm Kitapları
Sevim Ak'ın Tüm Kitapları

Behiç Ak'ın Tüm Kitapları

Peygamberimiz Hz. Muhammed, Düş Değirmeni Kitaplığı, Erdem Yayınları

Sevinç Kuşoğlu'nun Sağlık Olsun Dizisi

Bestami Yazgan ve Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk şiiri kitapları

Mevlana İdris'in Tüm Kitapları

Salih Zengin, Çok Mavi Hikayeler, Çok Serin Hikayeler

Burhan Eren, Yıldızlı Atlas

Gökhan Özcan, 62'den Tavşan

Stephan Davies'in, Sophie ve Gidado'nun Afrika Maceraları Dizisi

Madonna'nın Tüm Kitapları

ATÖLYELERE KATILANLARIN DÜŞÜNCELERİ

Atölye çalışmalarından söz ettikten sonra katılımcıların da düşüncelerine yer vermenin anlamlı olacağı düşüncesiyle kendilerine bu husustaki duygu ve düşüncelerini sorduk.

Pınar Ünlüer

2006 yılında üniversiteden yeni mezun birisi olarak Çocuk Edebiyatı alanında kendimi yetiştirmek istedim. Bilinen bir eğitim programı bulamadım. Bu süreçte bir hocam, Melike Günyüz var, onun kapısını çal, dedi. Ben de kapısını çaldım. Tabi bu kadar hızlı ve kolay olmadı. Tanıştıktan sonra beni dersine davet etti. Hafta içi her Çarşamba, Üsküdar'da. Bizim Bahçe dergisi ekibi ile devam eden bir grup okuması. Ç. E. Nedir, Edebiyat eleştirisi nedir, akımlar nasıl oluşur, nasıl kritik edilir. Türler, yazarlar... Yazılanlarla ilgili değerlendirmelerle devam eden derinlemesine bir süreçti. O dönem derslerimizden Rabia Gülcan Kardaş' ı da hususen anmak lazım. O dönem Bizim Bahçe yazı ekibindeydi ve ben gruba dahil olduğumda o vardı.

Daha sonra bildirinin ilk bölümünde ayrıntılı anlatıldığı üzere, derslerimiz Bisav bünyesine taşındı. Burada genişleyen katılımcı kitlesi, gruba hem hareket hem bakış açısı kattı. Melike hoca, okuma yönümüzü metinlerarası tahlil yapacak şekilde yönlendirdi. Bazen yatay düzlemde, yani son dönem edebi eserler arası karşılaştırma yapabileceğimiz biçimde ilerlese de daha ziyade edebiyatın daha derin köklerini aramaya çalıştık. Çocuk Edebiyatı denince gerçeküstü türlere, oradan fantastik edebiyata, oradan mitolojiye, oradan Ahsan ül Kasas Yusuf Kıssasına, oradan masallara... Mesela güncel bir eser okuyoruz ama paralel olarak Hz. Yusuf'u okuyoruz, güncel eserdeki izleri ortaya çıkıyor ve heyecanlanıyoruz. Veya mitoloji okuyor ve başka bir eserde aslında aynı hık…

Tabi Melike Hocamın şöyle bir meselesi var. O sadece bir yazar, sadece bir yayıncı, sadece bir editör, sadece akademisyen değil... Hatta sadece STK cı da değil. Denilebilir ki, bir yazar romantik bakar. Bir yayıncı gerçekçi, bir editör eleştirel, bir akademisyen teorik, bir STK cı ise sosyal sorumluluk nazarından bakar. Melike hoca her bir ortamı tecrübe ettiği için değerlendirme noktasında külli bir yön veriyor. Elbette bize anlattığı tecrübeleri de bu anlamda bizi oldukça besleyici oldu.

Ayrıca benim üzerimde çok etkili olmuş bir sözü vardır. Divan Edebiyatı bilmeyen çocuk edebiyatına vakıf olamaz, buna benzer bir cümle. Bu cümle benim zihnimde kırılma sağlamış cümlelerden biridir.

Yazdığımız her şey geçmiş okumalardan süzüldüğü düşünülürse, yıllarca bu atölyelere devam etmiş birisi olarak etkisinin çok büyük olduğunu söylemeye gerek bile yoktur. Fakat Kukla Misket serisi içinde bir Gül varsa, o sadece bir Gül değildir ve işte bu da Divan Edebiyatı ne yapar, biz ne yaparız sorusunun bir sonucudur? Ayrıca Masallarla ilgili yaptığım ve halen yapmak istediğim çalışmalar konusunda beni uyandıran, cesaretlendiren de Melike hocamdır.

Ümit Yaşar Özkan

Atölye ile eşim vasıtasıyla tanıştım. Çocuk edebiyatına meylim ve hevesim vardı. Bu meyil ve heves atölyenin canlı ortamında varlık ve dinamizm kazandı. Melike Hanımın atölyesi sayesinde hem çocuk edebiyatı okumalarım hem de yazma faaliyetim serpilip gelişti. Atölyede Türk ve Dünya çocuk edebiyatından eserler seçip tematik okumalar yapıyorduk. Bu okumalarda Melike Hanımın yönlendirmeleri ve dikkati benim için hep zihin açıcı oldu. Bazen bir cümle, açıklama, değerlendirme çocuk edebiyatında karakter, kurgu ya da geleneğe dair aydınlanmalar yaşamamı sağlamıştır.

Elif Konar Özkan

Erdem Yayınlarının kitaplarını biliyor ve okuyordum zaten... Melike Hanımla yüksek lisans tez döneminde İstanbul'daki çocuk kitapları çıkaran yayınevlerini ziyaret ettiğim araştırma aşamasında tanıştım. Tanıştığımız zaman Hani Dünya Kocamandı kitabının hazırlık aşamasındaydılar ve benim de bir şiirimsim katılmış oldu projeye. Yüksek lisanslarımın ikisi de bitip İstanbul'a dönüş yaptıktan bir süre sonra da nasip, yayınevinde çalışma sürecim başladı. Atölyenin başlangıcı daha sonrasına denk geliyor. Çocuk edebiyatıyla ilgilenen biri olarak katılmam kaçınılmazdı :)

Melike Hocam ile devam eden atölyeler boyunca daha geniş perspektifli bir çocuk edebiyatı okuma ve inceleme sürecine girmiş oldum; hem Türk hem Dünya çocuk edebiyatı bağlamında farklı bakış açıları, çok yönlü inceleme metotları tecrübe ettik... Dolayısıyla pergelin açısı epeyce genişlemiş oldu şükür.

Edebiyata ilgim hem okuma hem yazma anlamında çocukluktan itibaren devam ediyordu. Atölyenin etkisi, bakış açısı ve üslup adına bir yönüyle derleme toplama bir yönüyle de genişletme mahiyetinde diyebilirim.

Sevinç Şahin

Melike Günyüz'le, ben Kadıköy İmam hatip Lisesi'ne başlayınca tanışmış olduk. O zamandan beri de ilerleyen bir dostluğumuz oldu. Edebiyata ilgim olsa da aile hayatına karıştıktan sonra uzun bir müddet sadece ev-çocuk- eş üçgeninde yaşadık mecburen. Fakat bu süreçte "çocuklarıma aldığım her kitabı önce kendim mutlaka okumalıyım" kararını aldıktan sonra çocuk edebiyatı benim hayatıma girmiş olmuştu. Ve bir gün Bisav'da başlayacak bir atölye ilanıyla karşılaştım ve atölyeyi açan kişi de Melike Gümyüz'dü. Hemen gerekli işlmeleri halledip atölyeye kaydoldum ve Melike'yle yıllar sonra farklı bir mecra da ilişkimiz başlamış oldu. Bu atölye benim için bulunmaz bir nimet olmuştu. Bu alana benim gibi ilgi duyan, kendini geliştirmek isteyen, bu alanda hizmet vermek isteyen birçok insanla tanıştım. Çok kadim dostluklar da kuruldu bu atölye vesilesiyle. 2010 yılının bahar döneminde başlayan bu yolculuğumuz kısa aralıkla sekiz yıl kadar devam etti.

Bu atölyenin bana en büyük katkısı metinlerin alt okumalarını daha görebilir hale gelmem ve farklı bakış açıları kazanmam olmuştur. Atölye programı dahilinde sayısız tür, sayısız yazar ve sayısız yazım tarzı hakkında çok değerli bilgiler elde ettim. Bu bilgiler zaman zaman kalem oynatmaya cüret ettiğimiz bu alanda bizi daha temkinli olmaya itti. Çocuklar için yazmakla, Çocuk Edebiyatı alanında yazmak arasındaki farkı öğrenmiş oldum. Çocukların zihinlerinin, hayal güçlerinin, yüreklerinin ne kadar geniş ne kadar sonsuz olduğunun farkındaydım çok şükür ama bir yetişkin olarak çocukların seviyesine erişmenin ne kadar kıldan ince kılıçtan keskin olduğunu bu atölyedeki çalışmalardan öğrendim.

Melike ile başladığım Bisav'daki bu atölye benim hayatımda bir dönüm noktası olmuştur. Edebiyata ilgim çocuklarımın olması ve okumadığım hiçbir kitabı onlara okutmama kararımla çocuk edebiyatına kaymıştı. O günlerde gördüğüm bir ilanla da Melike Günyüz'ün atölyesine başlayınca bu ilgi sadece ilgi olarak kalmaktan çıktı ve benim için bir çalışma alanı haline geldi. Çocuk gibi tüm

dünyanın kaderini ilgilendiren bir varlığın yetişmesinde edebiyatın önemini zaten bilen biriydim. Fakat bu işin nasılını hiç bilmiyordum. Yukarıda anlattığım okumalar ve daha sonrasında da devam ettiğimiz çalışmalarla, çocuk edebiyatı alanında çok değerli bilgi ve kazanımlar elde etmiş oldum. Çeşitli dergilerde yazılarım yayınlandı. Eleştirel okumalar sayesinde birçok kitap yazısı yazdım. Son olarak kendime ait iki kitaplık bir tekerlemeler kitabı Yumurcak Yayınları tarafından yayınlandı.

Atölye çalışmalarından öğrendiğimiz eleştirel ve çok yönlü okuma becerisi sayesinde sadece yazmaya çalışmakla kalmadım, çocuk edebiyatı alanında editörlük de yapmaya başladım. Editörlüğün sadece imla kurallarını düzeltmekten ibaret olmadığını da bu atölye çalışmalarından öğrendim. Yazdıklarıma olan etkisi de oldukça büyüktür. Bu atölyeye başlamadan önce de bazı karamalar yapardım fakat hiç içime sinmeyen bir tarafları olurdu yazdıklarımın. Şimdi de var, asla oldum diyemem, "oldum" la "öldüm"ün aynı kavramlar olduğunun şuurundayım çok şükür. Fakat tarif edemediğim eksikliğin ne olduğu anlamış oldum. Bu anlayış yazdığım her kelime üzerinde düşünmeme vesile oldu. Bir merakla başlamış olduğum bu atölye sayesinde ben de bu alanda hizmet vermeye çalışan biri oldum.

Tüm bu çalışmaları için, hayatıma kattığı değerler ve güzellikler için değerli dostum Melike Günyüz'e huzurlarınızda teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Arkadaşım sağlam izler bıraktın. Ömrün uzun, huzurlu ve bereket dolu olsun.

Sonuç ve Değerlendirme

Bir akademisyen esere teorik ve kuramsal bakar; bir yazar romantik bakar, bir yayıncı sektörel bakar; bir STK.'cı sosyal sorumluluk olarak bakar. Dr. Melike Günyüz hem bir akademisyen hem yazar hem yayıncı hem STK cı olarak tüm bu alanşları kuşatarak bakmış ve atölyelerinde bakış açısı kazandırmıştır. Nice bu alanda çalışan, Melike hocanın atölye masasından feyizlenmiştir. Nice güzel işler bu vesileyle yeşermiş, netice vermiştir.

Kaynakça

1. *Sedat Sever, Çocuk ve Edebiyat, Kök Yayınları, Ankara, 2003*
2. *Çocuk Edebiyatı, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994*
3. *Necdet Neydim, Çocuk Edebiyatı, Bu Yayınları, İstanbul 2003*

MELİKE GÜNYÜZ'LE TANIŞ OLMAK

Sevinç ÜNEY ŞAHİN[1]

Özet

Melike Günyüz, yarım asırlık hayatına kariyer anlamında çok şey sığdırmış, edebiyat, yayıncılık ve akademi dünyasında önemli işlere imza atmış biridir; bu ülkenin sahip olduğu değerli bir evladıdır.

Bir kimseyi tanımak/tanıtmak onu farklı yönleriyle, bir bütün olarak görmeyi gerektirir. Bu sempozyumda Melike Günyüz, yukarıda zikrettiğim yönleriyle birçok katılımcı tarafından anlatılacaktır. Ben ve sunum arkadaşım Dr.Fatma Odabaşı, Melike Günyüz'ü orta okul çağlarından itibaren tanımış olmamız hasebiyle kendisini "Arkadaş Olarak Melike Günyüz" başlığıyla anlatmak ve selamlamak istedik.

Bildirimiz kapsamında, "Melike Günyüz ortaokul ve lise çağlarında nasıl bir arkadaştı; nasıl bir öğrenciydi? Sınıf/sıra arkadaşlığından kadim dostluğa uzanan çizgide dünyaya, hayata, olaylara bakışı nasıldı? Karakteristik özellikleri nelerdir? 2022 yılına gelindiğinde okul arkadaşları onun için hangi cümleleri kuruyor; hangi duygu ve dileklerini iletiyor?" vb. soruların cevaplarını sunmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Melike Günyüz, edebiyat, yayıncılık, arkadaş, vefa.

TO KNOW MELİKE GÜNYÜZ

Abstract

Melike Günyüz is a person who has accomplished a lot in her half-century long life in terms of career, and has created works that left a mark in the world of literature, publishing and academia; she is a valuable child of this country.

Getting to know/introducing a person requires seeing him or her as a whole with different aspects.In this symposium, Melike Günyüz will be explained by many participants with the aspects I have mentioned above.I and my presenter Dr. Fatma Odabaşı have known Melike Günyüz since middle school, we wanted to introduce and greet her with the title of "Melike Günyüz as a Friend".

Within the scope of our statement, "What kind of friend was Melike Günyüz during her secondary and high school years; What kind of student was he? What was his view of the world, life and events in the line extending from class/class friendship to ancient friendship? What are the characteristic features? When it comes to 2022, what sentences do his school friends use for him; What feelings and wishes does he convey?" etc. We will try to provide answers to the questions.

Key Words: Melike Günyüz, literature, publishing, friends, loyalty.

GİRİŞ

Öncelikle bu yılki Çocuk Edebiyatı Sempozyumu'nunÇocuk ve gençlik edebiyatı alanında önemli hizmetleri ve başarılı çalışmaları olan şair, yazar ve akademisyenlerin tanıtılması, çalışmalarının

[1] Editör, Gazeteci, svnc.shn@gmail.com

takdir ve teşvik edilmesi esas alınarak çocuk ve gençlik edebiyatı alanında önemli hizmetleri olan şair, yazar ve akademisyen Dr. Melike Günyüz Hanım için düzenlenmiş olmasından dolayı şükranlarımı sunuyorum.

Sempozyum boyunca değerli birçok arkadaşımız, Dr. Melike Günyüz'ün edebiyat ve yayıncılık alanında yaptığı işler, gayretleri ve başarılarını anlattılar. Bu ülkenin edebiyat hayatına yaptığı katkılar, emekler ve yenilikler bir sempozyumu da aşacak kadar kapsamlı olduğu hepimizin malumu. Özellikle de Çocuk Edebiyatı ve Yayıncılığı alanındaki emeklerini anlatmak için birkaç sempozyum gerekecektir.

Biz dostları olarak sevgili arkadaşım Fatma Odabaş ile bu değerli sempozyuma, diğer sempozyum katılımcılardan farklı bir açıdan katkıda bulunacağız. Melike Günyüz, birçok üstün özelliklerinin ve başarılarının ötesinde bizim için bir dost bir arkadaş olarak çok başka bir anlam taşımaktadır. Melike bir akademisyen, bir yazar, bir araştırmacı, bir iş kadını olabilir evet ama bizim orta okul ve liseden beri arkadaşımız olan Melike aynı zamanda. Her açıdan arkadaşlık kavramının içini dolduran bir arkadaşımız hem de.

Melike'yle Tanış Olmak

Bu dostluğun başlangıcı oldukça uzun yıllar öncesine dayanır. Benim fark dersleri sınavını başarıyla geçip Kadıköy İmam Hatip Lisesi birinci sınıfına kaydolmaya hak kazandığım 1982 yılına yani. Tam 40 yıl… Ben kendimi böyle bir okula girmiş ve böyle güzide insanlarla dolu bir sınıfta okumuş olmaktan dolayı her zaman bahtiyar saymışımdır. Aralarına 1982 yılında dahil olduğum bu sınıftaki herkes aslında orta okul birinci sınıftan beri birbirini tanıyordu. Ama beni de hemen aralarına almış ve beni hiçbir zaman dışlanmış hissettirmemişlerdi.

Melike, sınıfımızın öne çıkan öğrencilerinden biriydi. Bu öne çıkışın altında yatan en önemli sebep aldığı ders notları değildi; saygısı, yardım severliği, hanımefendiliği ve dürüstlüğüydü.

Melike'nin okul yıllarında dil ilgili tüm derslerde, diğer derslerden daha fazla başarı sergilediğini hatırlıyorum. Kitaplarla hem hal yaşantısı beni kendisine yakınlaştıran hususlardan bir diğeri olmuştu. O zamanlarda içimize yerleşen edebiyat sevgisi bizi bir araya getiren ortak noktaydı. Yayıncı bir babanın kızı olmasının biz sınıf arkadaşlarına da katkısı olurdu her zaman. Yardımsever yapısı gereği bunun aksi olamazdı zaten. Paylaşmayı seven biri olarak tüm imkanlarını da bizimle paylaşırdı. Ulaşamadığımız bazı kitaplara onun sayesinde ulaşırdık.

Melike'nin evi Sultanahmet'eydi ve ta oralardan gelirdi Acıbadem'e, okula. Bu da bana göre çok önemli bir ayrıntıdır. O dönemin ulaşım şartlarıyla evinden bu kadar uzak bir mesafede gidip gelerek liseyi okumak ve başarılı olmak çok önemli bir detaydır gerçekten. O yıllardan beri çalışkanlık denince aklıma sevgili arkadaşım gelir hep. Kendisi hatırlar mı bilmem, üniversite sınavına girdiğimizde birinci barajda sınıfta en yüksek notu alan kişiydi Melike.

Şimdilerde lise çağındaki gençler bunu yapıyor mu bilmem ama bizler o zamanlar okul dışında da cümbür cemaat birbirimizi evlerimize davet ederdik. Tam gün okul yetmezdi muhabbetimize. İlk kez bir taş plaktan şarkı dinlemek onların evinde nasip olmuştu. Dinlediğimiz şarkıyı hatırlayamasam da sanatkarını çok iyi hatırlıyorum: Zeki Müren.

Melike, sırrınızı kendisine hiç tereddüt etmeden rahatlıkla açabileceğiniz nadide insanlardan biridir ayrıca. En önemli bir diğer özelliği de vefakarlığıdır. Eğer o size dostum demişse, sizin için yapamayacağı bir şey yoktur. Sizin derdiniz derdi, sizin mutluluğunuz mutluluğudur o saatten sonra.

Melike'yle liseden sonra epey bir müddet görüşmemiştik. Hatta birçok arkadaşımızla da aynı durum söz konusuydu ama yıllar sonra bir araya geldik ve kaldığımız yerden devam etti dostluğumuz. Gençliğimizin tüm samimiyeti, çocukluğumuzun tüm saflığıyla devam eden bir arkadaşlık bizimkisi. Bu dostluğun son nefesimize kadar sürmesi en büyük temennilerimden biridir.

Sevgili arkadaşım, sen gerek içinde doğduğun aile gerek birlikte okuduğun arkadaşların gerek tüm meslektaşların için büyük bir kıymetsin. Bizler zaman zaman bu kıymetin değerini bilemediğimiz anlar olmuştur belki, bunun için senin engin hoşgörüne sığınırken, hayatının bundan sonraki

döneminde de sana sonsuz huzur, mutluluk ve esenlikler diliyorum. Fedakarlıklarınla, vefakarlıklarınla, hizmet aşkınla, kuşa kurda ve vatana ettiğin hizmetlerle ebediyyen hayırla yad edilmen dileklerimle konuşmama son verirken sana tüm Kadıköy İmam Lisesi arkadaşlarından getirdiğim selam ve sevgileri sunuyorum. Arkadaşlarımızın senin için kurdukları bu içten cümleleri bugün sana iletmek şerefi Fatma ile bize düştü.

Rabia Bergut Özdemir

Hani bilirsin orda bir dostun var uzakta gitmesende görmesende o ayni yerinde senin arkanda her zaman bilirsin o senin dostun o güvendiğin bir liman bu çok farklı bir duygu çok az insan için bunu hissetmişimdir.İlkokul ortaokul lise yıllarında aynı sınıfı paylaşmakla birlikte aynı mahallede komşu olduğumuz, balkonuma çıktığımda balkonuna bakıp gözlerimin aradığı, gözbebeğim arkadaşım Melike…

Küçüklükten beri kitapların içinde nezih bir ailede büyüyen, özellikle babasıyla olan ilişkisine gıpta ettiğim, bunca yıldır hiç kırılıp incinmediğim, son zamanlarda yoğunluğu sebebiyle sık görüşemesek de zor zamanlarımda hep yanımda hissettiğim, hayatımın en güzel yıllarının en güzel parçası…Gönlümde yeri ve sevgisi bambaşka arkadaşım…

Bizim ve neslimizin senin gibi nadide insanlara çok ihtiyacı var. Yolun açık, ömrün bahtiyar ve uzun, başarıların daim olsun… arkadaşım, dostum, kıymetlim…

Ayşe Nazan Emmioğlu Çolak

Melike Günyüz; benim tanıdığım zamanlarda ise Melike Erdem...

Ortaokul ve lise yıllarımızda derslerdeki başarısı ve hanımefendiliği ile dikkat çeken arkadaşlarımızdan biriydi. Kendisinin ileriki yıllarda başarılı bir insan olacağı belliydi zaten...

Çocuk eğitiminde hem çocuklara hem ebeveynlere yol gösteren yazılarını çocuklarımı büyütürken okuyabilmeyi çok isterdim. Bunun için Melike'den en az yirmi sene sonra dünyaya gelmiş olan gerekirdi sanırım.

Yaşdaş olmamızın avantajını Rabbim nasip eder de torunlarım olursa o zamankullanabileceğim için de mutluyum ayrıca.

Bu dünyadaki güzel hizmetlerinin gerçek dünyada da yanında olması temennisiyle başarılarının ömür boyu devam etmesini diliyorum sevgili arkadaşım…

Gönül Başar Öztürk

Çocukluğumuzda çalışkanlığı ve arkadaşlığı ile olduğu gibi ömrümüzün bu çağında da eğitimciliği ve verimliliği ile bize örnek oluyor Melike Erdem Günyüz.

Eğitim hayatımın hatırı sayılır bir bölümünde onunla aynı sınıfı paylaştığım için Rabbime şükrediyor ve güzel dostuma hayırlara vesile olacak daha nice hizmetler lütfetmesini Rabbimden diliyorum.

Semra Aksöz

Sevgili arkadaşım istediklerini elde edeceğini ve hedeflediklerini başaracağını umuyorum. Biliyorum ki kapasiteni sonuna kadar kullanabilecek ve her türlü zorluğu aşabilecek birisin sen.Ne olursa olsun doğruyu seçebileceğini bildiğim arkadaşıma hayat boyu mutluluklar ve başarılar diliyorum.Her zaman bizden bir adım önde olman beni ayrıca mutlu ediyor.

Hanife Demirel Okuyangil

Melikeciğimi okul yıllarımızdan çalışkanlığı, güleryüzlülüğü ve sakin kişiliği ile hatırlıyorum. Sonrasında kendisinin edebiyat alanındaki başarılarını gördükçe yakıştığı, hakettiği yerde olduğunu düşündüm hep. Gerek Erdem Yayınları'nın gerek ise kendisinin kaleme aldığı kitapları beğeni ile okuyup, torunuma da aldım. Hele yakın geçmişte Müsiad Dergisinin kapağında onun fotoğrafını görmek ve Müsiad'ın tek kadın üyesi Melike Erdem Gündüz adını okumak beni ayrı bir gururlandırdı. Mütevazi kişiliği ile başarılarını yükseltiyor olmasını tebrik ediyorum, teşekkürlerimi sunuyorum. Sevgili arkadaşım seni seviyoruz… Yolun açık olsun.

Bahriye Sarıkamış

Melikeciğim altı yıllık arka sıra arkadaşım. Okul hayatı boyunca başarılı, mütevazi, yardımsever yönleriyle öne çıkan sevgili arkadaşım, özellikle edebi başarısıyla sanki bugünlere o zamandan adımlarını atmıştın.Bizlere de sevinç ve gurur kaynağı oldun daima. Senin başarıların bize inan çok mutluluk veriyor bundan sonra da daha büyük başarılara da imza atacağını biliyorum; yüreğine, emeklerine, kalemine sağlık.Başarıların daim olsun, yolun açık olsun…

Semiha Demir Nalbant

Biliyormusunuz benim arkadaşım Melike bir keresinde hiç sarma sarmadığını hatta hiç hamur yapıp yufka açmadığını söylemişti. O zaman düşündüklerimi şimdi burada canı gönülden söylüyorum:Canım arkadaşım sen başarıdan başarıya koş bizi kendinle gururlandır senin meziyetlerin sarma ve yufkanın çok ötesinde seni seviyor ve başarılarının daim olmasını diliyorum. Sen yeter ki iste, sarma be yufkalar bizden olsun…

ÜmranErdem Keleş

Meloşum benim, herşeyim, canım, kanım, kardeşim, arkadaşım, akrabam. Her zaman bütün hayatımdaydın öyle çok şey var ki aslında söylenecek ama hangisini anlatayım bilemiyorum. İlkokuldan lise sonuna kadar beraberdik. Çok zeki, az çalışan ama dersi dersteanlayanbir zekaya sahipti. İnanın küçükken beraber olduğumuz zamanlarda hemen bir kenara çekilir kitap okurdu.

Çok istidatlı, merhametli, herkese karşılıksız iyilik yapan, özverili, çalışmayı seven biriydi hep. Onun o yıllarda bile ileriye dönük güzel projeleri hep vardı. Rabbimde yardım etti çoğunu başardı. Okul yıllarında biz sınav akşamları ders çalışırdık,‘Sen ne kadar çalıştın?’ diye sorardım oda ya bir konser ya bir tiyatroya gittim, derdi ama sonrasınavlardan yüksek not alırdı, ben şaşırırkalırdım.

Benin canım kardeşim, Allah gönlündekini yapmayı nasip etsin,seninle gurur duyuyorum.

Zeynep Güner Yüksel

Melikeciğim, seni lise yıllarından o gülen güzel gözlerinle, sıcacık bakışlarınla ve yüzünden hiç eksik olmayan o tatlı tebessümünle hatırlıyorum. Her zaman hanımefendi, yardımsever ve çalışkan bir arkadaşım olarak hafızamda yer ettin. Başarıların hepimizin takdirini kazanıyor ve seninle gurur duyuyoruz. Rabbim her daim yolunu açık etsin ve daha nicelerine sebep kılsın. Sevgi ve selamlarımla…

Betül Topaloğlu Eriş

Melikeciğim şimdi seninle 47 sene öncesine gidiyoruz, ilkokul 2. Sınıfta okul değişikliği sebebiyle geldiğim sınıfınızda öğretmen beni senin yanına oturtunca tanıştık seninle. Çocuk yaşta başladı arkadaşlığımız, dostluğa dönüştüğünde aynı çatı altında 11 sene okumuş liseden mezun olan gençlerdik. Gündüzler bize yetmez, gece yatılarına birbirimize giderdik, mahallemizden taşınıp

Avrupa yakasına gittiğinizde mesafeler araya giremedi, tam gaz devam etti arkadaşlığımız, kadim dostluk denilen şey bu olsa gerek. Canım arkadaşım, başarı dolu hayatına yeni başarılar katacağına eminim, Rabbimden senin için iki cihan saadeti diliyorum, Allah'a emanet ol.

MELİKE GÜNYÜZ'LE TANIŞ OLMAK

Dr. Öğr.Üy. Fatma ODABAŞI[1]

Özet

Melike Günyüz, yarım asırlık hayatına kariyer anlamında çok şey sığdırmış, edebiyat, yayıncılık ve akademi dünyasında önemli işlere imza atmış biridir; bu ülkenin sahip olduğu değerli bir evladıdır.

Bir kimseyi tanımak/tanıtmak onu farklı yönleriyle, bir bütün olarak görmeyi gerektirir. Bu sempozyumda Melike Günyüz,yukarıda zikrettiğim yönleriyle birçok katılımcı tarafından anlatılacaktır. Ben ve sunum arkadaşım Dr.Fatma Odabaşı, Melike Günyüz'üorta okul çağlarından itibaren tanımış olmamız hasebiyle kendisini "Arkadaş Olarak Melike Günyüz" başlığıyla anlatmak ve selamlamak istedik.

Bildirimiz kapsamında,"Melike Günyüz ortaokul ve lise çağlarında nasıl bir arkadaştı; nasıl bir öğrenciydi? Sınıf/sıra arkadaşlığından kadim dostluğa uzanan çizgide dünyaya, hayata, olaylara bakışı nasıldı? Karakteristik özellikleri nelerdir? 2022 yılına gelindiğinde okul arkadaşları onun için hangi cümleleri kuruyor; hangi duygu ve dileklerini iletiyor?" vb. sorularıncevaplarını sunmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Melike Günyüz, edebiyat, yayıncılık, arkadaş, vefa.

TO KNOW MELİKE GÜNYÜZ

Dr. Fatma ODABAŞI[2]

Abstract

Melike Günyüz is a personwho has accomplished a lot in her half-centurylong life in terms of career, and has createdworksthatleft a mark in theworld of literature, publishingandacademia; she is a valuablechild of thiscountry.

Getting to know/introducing a person requires seeing him or her as a whole with different aspects.In this symposium, MelikeGünyüz will be explained by many participants with the aspects I have mentioned above.I and my presenter Dr. Fatma Odabaşı have known MelikeGünyüz since middle school, we wanted to introduce and greet her with the title of "MelikeGünyüz as a Friend".

Within the scope of our statement, "What kind of friend was MelikeGünyüz during her secondary and high school years; What kind of student was she? What was her view of the world, life and events in the line extending from class/class friendship to ancient friendship? What are the characteristic features? When it comes to 2022, what sentences do her school friends use for her; What feelings and wishes does she convey?" etc. We will try to provide answers to the questions.

Keywords: Melike Günyüz, literature, publishing, friends, loyalty.

Hizmet, gayret ve başarı daima takdire şayandır. Bir kişiyi yaptığı değerli hizmetlerinden dolayı takdir etmek, onu teşvik etmenin yanında çalışmalarını daha görünür kılarak başkalarına

---

[1] Marmara Ü. İlahiyat Fak. Din Sosyolojisi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, fodabasi@marmara.edu.tr.

[2] Marmara UniversityFaculty of Theology, Sociologist of Religion,fodabasi@marmara.edu.tr.

örnek olmasına da aracılık eder. Sempozyum bu amaçlara hizmet etmenin dışında, kişisel olarak bana, çok değerli bir dostumla ilgili hissiyatımı dile getirme fırsatı verdi. Bu sebeple tertibinde emeği geçen tüm ekibe şükranlarımı arz ederim.

Bir kişiyi sadece çalışmalarıyla, akademik ve ilmi yönüyle tanıtmak yeterli değil kanaatimce. Evlat olarak, eş olarak, anne olarak, arkadaş ve dost olarak da görmek istiyoruz. Melike Günyüz'ün değişik yönleri birbirinden kıymetli hocalarımız tarafından gün boyunca aktarıldı. Ben hatıralarım eşliğinde duygusal bir yolculuğa çıkarak sizlere biraz gönlümdeki Melike'den bahsetmek istiyorum.

Bizimkisi bir dostluk hikâyesi. Hesapsız kitapsız, alabildiğince samimi çocukluk yıllarımızdan başlayan bir hikâye. Muhafazakâr ailelerin, kız çocuklarını iyi yetiştirmek ideal ve gayretiyle çırpındığı yıllarda, İstanbul'un değişik semtlerinde ikamet eden 10'lu yaşlarındaki pırıl pırıl evlatların buluştuğu Kadıköy İmam-Hatip Lisesi'nde başladı bu hikâye. Mezunu olmaktan daima iftihar ettiğimiz bu ilim ve irfan yuvası, sadece nitelikli eğitimiyle değil ömrümüz boyunca sürecek arkadaşlık ve dostluklara da vesile oldu. 1979-1980 eğitim-öğretim yılında, 55 kişilik 6-B sınıfında kesişti yollarımız Melike Erdem'le. Önlü arkalı başlayan komşuluğumuz lise hayatımızın sonuna kadar sürecek sıra arkadaşlığıyla devam etti. Her sınıfta olduğu gibi bir geniş bir de daha yakın arkadaş çevremiz vardı. Biz de 6 kişilik bir dostluk halkasının ikililerinden biriydik. Bu durum, sınıf ruhumuzu bozmayan tabii bir gruplaşmaydı. Nitekim o zamanki kıymetli sınıf arkadaşlarımızla da birlikteliğimiz halen devam etmektedir.

Melike, mütebessim ve aydınlık çehresi, ismiyle müsemma edası; zeki, çalışkan ve yardımseverliğiyle hem sınıf arkadaşlarımızın hem de hocalarımızın sevdiği bir öğrenciydi. Çoğumuzun evinde kitapların, semtinde kütüphanelerin olmadığı yıllarda, yayıncı ve iyi yetişmiş bir babanın kızı olarak evlerindeki zengin kütüphaneyi adeta okula taşır; bilhassa dönem ödevlerimiz için bizlere kaynak temin ederdi. Okula Sultanahmet'ten toplu taşımayla geldiğini hatırlarsak bunun nasıl bir fedakârlık olduğunu daha iyi anlarız. Paylaşımı kitaplarıyla sınırlı kalmazdı. Anneciğinin beslenmesi için elleriyle yaptığı enfes Erzurum ketelerini, elmalı pastalarını ve mısır keklerini bazen gönüllü bazen zoraki hep paylaşmak durumunda kalırdı.

Melike'nin yetişmesinde ailesinin etkisinden bahsetmem gerekir. Ailenin ilk çocuğu, 4 kardeşin ablası olması, ona zirvede bir sorumluluk bilinci kazandırmış ama aynı zamanda erken yaşlarda yetişkinler kervanına katmıştır. Bu sebeple olsa gerek kendinden emin, özgüveni tam Melike'nin arkasında, çocukluğunu gönlünce yaşayamamış, kırılgan birini görürüm zaman zaman. Kıymetli babası Ebubekir Erdem Beyefendi'nin bulunduğu fikri muhit vesilesiyle, çoğumuzun gündemine henüz girmemiş memleket mevzuları Melike'nin ajandasındaki yerini çoktan almıştı. Bulunduğu ortamın etkisi ve bittabi babasının teşvik ve yönlendirmeleriyle çokça kitap okur, bizim de okumamıza vesile olurdu. Evlerinde televizyon yoktu o yıllarda. Akşam yemeklerinde toplanan aile meclisinin, tekmil verircesine birer birer günlerini nasıl geçirdiklerini anlattıklarından bahsederdi hep. Kanaatimce, vazife şuuruyla yapılan bu aile geleneği, arkadaşımdaki sağlam muhakemenin ve analizci düşüncenin filizlendiği ilk ortamlardır.

Birlikteliğimiz sadece okulla sınırlı olmazdı. Gezmek, ders çalışmak veya ödev yapmak gibi değişik vesilelerle sıkça buluşurduk. Lisede, annelerimizi de tanıştırarak gelmeli-gitmeli ev oturmalarına da başlamıştık. Çoğu öğrencinin dört gözle beklediği yaz tatilleri, Melike'lerin Erzurum'a gitmeleri sebebiyle bizim için hüzün vesilesi olurdu. Ancak bunun da çaresini bulmuştuk. Birbirimize mektup yazardık. Öyle çiçekli -böcekli, sepetli -yumurtalı mektuplardan değil. İçinde memleket meselelerinin konuşulduğu, zamane gençlerinin gafletinden bahsederek kendimizce çözümler önerdiğimiz, değme yetişkinin kaleme alamayacağı türden mektuplar. Bu yıllardan belliydi kıymetli arkadaşımın memleket sevdası, hizmet aşkı ve gayreti.

O Boğaziçi Edebiyat, ben Marmara İlahiyatla devam ettik eğitim yolculuğumuza. Arkadaşlığımızı akamete uğratmadan, görüşmelerimize devam ederek. Üniversite yıllarımızda da sıra arkadaşlığımız oldu. Nasıl mı? Şöyle: Melike, fakülte idaresinden aldığımız özel izinle, bir yarıyıl benimle İlahiyattaki Osmanlı Türkçesi derslerine devam etmişti.

Üniversite yılları kendinizi geliştirmek için en uygun zaman dilimidir. Biz de Melike'yle bu seneleri iyi değerlendirmek için milliyetçi-muhafazakâr çevrenin önde gelen sivil toplum kuruşlarının birçok faaliyetine katılırdık. Türk Edebiyatı Vakfı'nın gençlere yönelik Çarşamba

sohbetleri, Aydınlar Ocağı ve Birlik Vakfı'nın bilimsel konferans ve sempozyumları bunların başlıcalarıydı. Sıra arkadaşlığından kadim dostluğa uzanan yolumuz boyunca, birbirimizi hep hayra ve güzelliğe teşvik ettik. Hayr da şer de sâridir. Hangisini besler büyütürsek o çoğalır. Mutlulukla görüyorum ki Melike tüm çevresini özellikle de gençleri hep iyiye ve güzele teşvik ediyor; onlar arasında Hak ve hakikatin neşvü nema bulması için azami gayret sarfediyor; haliyle ve kavliyle örnek olmaya çalışıyor.

Fakültelerden mezun olduk, o öğretmen ben araştırma görevlisi olarak meslek hayatımıza başladık ve birer birer yuvalarımızı kurduk. Bir dönem, onun Çengelköy'de oturduğu yıllarda komşu bile olduk. Herkesin hayat gailesi, türlü meşgaleleri/koşturmacaları olduğu yıllarda da özel ve güzel her günümüzde, mutlu ve kederli zamanlarımızda birbirimizin yanında olmaya, sevincimizi ve hüznümüzü paylaşmaya devam ettik elbette.

1997 yazında, ben doktora tezimle ilgili doküman toplamak, Melike çocuk edebiyatıyla ilgili araştırma yapmak üzere Amerika Birleşik Devletleri'ne gitme kararı aldık. Bu kararı vermemizde, o sıralarda Boston'da olan benim de Melike vasıtasıyla tanıdığım çok kıymetli arkadaşımız Vildan Serdaroğlu Coşkun'un büyük etkisi vardı. Kendisi bize evini açmış, seyahatimizin her aşamasında rehberlik etmiş, bu yolculuğu daha keyifli ve kolay hale getirmişti.Birisini iyi tanımanın en etkili yollarındandır birlikte yolculuk yapmak. Bizimkisi daha ötesinde bir şeydi. Okyanus aşırı seyahatimize ilaveten iki ay aynı evi paylaştık. Her sabah kahvaltımızı yapıp dilimizde şarkı ve türkülerle kütüphane yollarına düşerdik. Harvard Üniversitesi'nin hem merkez hem de farklı fakültelerine ait kütüphanelerinde günlerce çalıştık. Bu seyahatin, arkadaşımın engin çocuk edebiyatı müktesebatında önemli bir yeri olduğunu düşünüyorum. Çok değerli kazanımları olan bu birliktelik, hiç şüphesiz dostluğumuzu da pekiştirmiş ve hayatımın her alanında tereddütsüz yol alacağım bir yoldaş kazandırmıştı. Melike çalışması gereken yerde bütün gayretiyle çalışan ama aralarda motive olmak için molalar verebilen keyifli ve son derece eğlenceli biridir. Biz de bu seyahatimizde bir buçuk ay tam zamanlı çalıştıktan sonra son on beş günümüzde çok gezdik ve eğlendik. Gezme fasıllarımız halen devam eder. Zaman zaman yaptığımız kısa süreli tatillerde, coşkusu, esprileri, kendine has halleri ve pozitif enerjisiyle meclislerimizin neşe kaynağıdır kendisi.

Mevlâ bize seyahatlerin en anlamlısı ve en kutsalını birlikte yapmayı da nasip etti çok şükür. İmam-Hatipli yıllarımızın kazanımı çok kıymetli dost halkamızla birlikte yaptığımız umreyle taçlandı birlikteliğimiz. Dualarımıza "Ukbâ kardeşliği de nasip eyle Ya Rabbi!" yakarışını ekledik bütün samimiyetimizle.

Çok hatıramız var sevgili kardeşimle. Özlemle yâd ettiklerimizin başında İsamlı günlerimiz de var şüphesiz. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, özellikle ilahiyat ve sosyal bilimler alanlarında lisansüstü eğitim yapan herkesin ana durağıdır. Sabahın erken saatlerinden kapanma saatlerine kadar çalıştığımız yoğun dönemlerimizde, çay eşliğinde kurduğumuz dost meclisleriyle birbirimize nefes aldırır adeta güç-kuvvet verirdik.

Çocuk edebiyatına ve yayıncılığa verdiği büyük emeği iyi bilenlerdenim. Daha çocuk yaşlarından itibaren kitap kokusunu soluduğu Derya Dağıtımdan, Erdem Yayınlarına ulaşan yolun her aşamasında arkadaşımın ciddi katkısı ve alın teri var. Başlangıçtan şimdilere nasıl bir gelişim gösterdiklerini, üç çocuğumu da Erdem Yayınları'nın kitaplarıyla büyütürken gurur ve mutlulukla takip ettim. Şimdi heyecanla torunuma okuyacağım günleri bekliyorum.

Hayat inişli çıkışlı bir yol elbette. Birbirimizin farklı farklı hallerine şahit olduk. Sıkıntıya düştüğünde sabrı ve tevekkülü sadece diline değil haline de yansıtanlardandır Melike. Dost, iyi ve kötü gününde yanında olandır. Biliyorum ki arkadaşım yüce gönüllülüğü ile sadece bana değil her derde düşene koşan, muhtaca, darda olana yardım eden, maddi manevi imkânlarını ve çevresini bu yönde seferber eden biridir.

Gelişmiş bir sorun çözme yeteneği vardır. Organize kabiliyeti, muhakemesi ve iyi niyetiyle meseleler krize dönüşmeden müdahale ederek halletme gayretindedir. Zaman zaman aşırı duygusal tepkilerini, hızlı iniş çıkışlarını görmüş olsam da dengeli kişiliğiyle bunları itidal noktasına taşıyabildiğini çok iyi biliyorum. Kavga ve kargaşadan değil huzur ve uyumdan beslenenlerdendir. Üslubunda daima naziktir; cömert, mütevazı ve hoşgörülü bir kişiliğe sahiptir. Yeri geldiğinde usulünce kavga etmeyi ve karşı durmayı da çok iyi bilir.

Mesleği, ilgi alanları, çok yönlülüğü ve bulunduğu muhitler sayesinde oldukça geniş bir çevresi vardır. İş hayatından siyasete, akademiden sanata uzanan bu ortamlarda hep bir şeyler yapmak için bulunur. Sadece fikriyle değil icraatıyla da var olanlardır. Bu sebepledir ki birçok başarılı projeye imza atmıştır, atacaktır da.

Yeniliklere ve farklı şeyleri denemeye daima açıktır. Sayesinde, birçok tamamlayıcı tıp uygulamasından popüler olmadan önce haberdar olmuşuzdur. Ancak daha biz onu anlamaya çalışırken Melike başka bir tanesine çoktan geçmiştir bile. Bunlar, bir gün arayla dünyaya geldiğimiz arkadaşımın, ikizler burcu havailiğinden enstantanelerdir.

Çalışan hanımların parçalanmışlık ve hiçbir şeye yetişememe/yetememe sendromunu yaşamasına rağmen evlat, kardeş, eş ve anne olarak sorumluluklarını daima yerine getirmeye gayret eder."Geriye dönebilsem şunları yapmazdım" dediği pişmanlıkları da vardır; lakin bunlar, her insanın düşebileceği tabii insanlık halleri ve hatalarındandır.

Katedilen bunca yol, elde edilen bu kadar başarı desteksiz olmaz elbette. Melike'nin arkasında da ona daima kol kanat geren ailesi var: Kıymetli annesi Ayşe teyzemin, muhterem babası Ebubekir Bey'in, aynı zamanda mesai arkadaşları olan sevgili kardeşlerinin ve hiç şüphesiz değerli eşi Eyüp Bey'le göz aydınlıkları Ali Kerem ve Lamia'nın büyük payları var bu başarı hikâyesinde. Birlikte çalıştığı ekibini, hem yurdumuzun dört bir yanında hem de dünyanın değişik yerlerinde yazdıklarını ve yayınladıklarını okuyan çocukları, okutan anne-babaları ve e öğretmenleri de saymak gerekir.

Sırdaş, haldaş ve kardeş olarak yürüyerek muhabbet, hürmet ve samimiyetle ördüğümüz 43 yıllık dostluğumuza istinaden, kıymetlim Melike'yi "sağlam bir mümin ve idealist bir vatanperver olarak" olarak hülasa edebilirim. Bütün gayesi, çabası, koşturması, milletine hizmet etmek, "bu kubbede bir hoş sada" bırakmak içindir.

Sözlerime sizlerin de aminleriyle bereketlenecek şu duayla son vermek istiyorum: "Kadim dostum, Cenabı Hak sana, bu kutlu yolda sağlık ve afiyetle, gayret ve muvaffakiyetle hizmet edeceğin nice nice yıllar nasip etsin".

SÖZLÜ KÜLTÜR VE METİNLERARASILIK BAĞLAMINDA MELİKE GÜNYÜZ'ÜN KELOĞLAN METİNLERİNE BİR BAKIŞ

Dr. Sedat DEMİR[1]

Özet

Sayın Dr. Melike Günyüz'ün çok yönlülüğü ve birçok alanda gösterdiği faaliyetlerin etkisi ve görünürlüğü tartışılmaz. Hem ulusal hem de uluslararası yayıncılıkta adından söz edilen bir yayıncı olmakla birlikte akademisyen olarak, özellikle hem yetişkin hem de çocuk edebiyatı konusunda yeni ya da göz ardı edilmiş fikirleri projelendirmektedir. Ayrıca yapıtları birçok dile çevrilen uluslararası bir yazardır.

Bugüne kadar yazdığı birçok çocuk kitabının yan sıra çocuk edebiyatı yazımı, yayıncılığı başlıkları altında da yapıtlar vermiştir. Disiplinlerarası özgün çalışmalara imza atarken metinlerarası yöntemleri değerlendirmiştir.

Ayrıca yayın yönetmenliği görevini sürdürdüğü Erdem Yayınları, çocuk edebiyatı yayınları alanında ülkemizin başat yayınevlerindendir ve Sayın Günyüz'ün ekibi ile birlikte yayınevenin içeriğine katkısı bilinmektedir. Hassas bir alan olan çocuk kitabı yayıncılığında ulusal değerlerimizin yanında çağdaş değerlerini gözeten ve geleceğimizi düşünen eğilimi onun pedagojik bağlamda doğru yayınlar oluşturmasında önemlidir.

Müsiad, İTO, Basın Yayın Birliği gibi birçok sivil toplum kuruluşunda yöneticilik görevlerini üstlenmiş, üstlendiği bu görevlerde özellikle kültür, sanat ve edebiyatımıza değerli projelerin yürütücüsü olmuştur. Bunlardan en önemlileri, dünya yayıncılığını İstanbul'a getiren İstanbul Fellowship Progamı ve ilk kez yazarlık, editörlük ve yayıncılık müfredatını oluşturan İstanbul Yazım Merkezi'dir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, sözlü kültür, yeniden yazım, mit, metinlerarasılık.

Abstract

Mr. Dr. Melike Günyüz's versatility and the impact and visibility of her activities in many fields are indisputable. As a publisher whose name is mentioned in both national and international publishing, as an academician, he projects new or neglected ideas, especially on both adult and children's literature. He is also an international writer whose works have been translated into many languages.

In addition to the many children's books he has written so far, he has also produced works under the titles of children's literature writing and publishing. He evaluated intertextual methods while signing original interdisciplinary studies.

In addition, Erdem Publishing, where he is the editor-in-chief, is one of the leading publishing houses of our country in the field of children's literature publications, and Mr. Günyüz's contribution to the content of the publishing house is known together with his team. In children's book publishing, which is a sensitive area, its tendency to consider our contemporary values as well as our national values and think about our future is important in creating correct publications in the pedagogical context.

He has undertaken managerial duties in many non-governmental organizations such as Müsiad, İTO, Press and Publishing Union, and in these positions he has been the executive of projects that are especially valuable for our culture, art and literature. The most important of these are the Istanbul Fellowship Program, which brought world publishing to Istanbul, and the Istanbul Writing Center, which created the authoring, editorial and publishing curriculum for the first time.

[1]sedat.demir@ihu.edu.tr

Keywords: Children, pedagogy, publishing, editör, intertexuality.

Giriş

Dr. Melike Günyüz'ün çok yönlülüğü ve birçok alanda gösterdiği faaliyetlerin etkisi ve görünürlüğü tartışılmaz. Hem ulusal hem de uluslararası yayıncılıkta adından söz edilen bir yayıncı olmakla birlikte akademisyen olarak, özellikle hem yetişkin hem de çocuk edebiyatı konusunda yeni ya da göz ardı edilmiş fikirleri projelendirmektedir.

Ayrıca yayın yönetmenliği görevini sürdürdüğü Erdem Yayınları, çocuk edebiyatı yayınları alanında ülkemizin başat yayınevlerindendir ve Sayın Günyüz'ün ekibi ile birlikte yayınevinin içeriğine katkısı bilinmektedir. Hassas bir alan olan çocuk kitabı yayıncılığında ulusal değerlerimizin yanında çağdaş değerlerini gözeten ve geleceğimizi düşünen eğilimi onun pedagojik bağlamda doğru yayınlar oluşturmasında önemlidir.

Müsiad, İTO, Basın Yayın Birliği gibi birçok sivil toplum kuruluşunda yöneticilik görevlerini üstlenmiş, üstlendiği bu görevlerde özellikle kültür, sanat ve edebiyatımıza değerli projelerin yürütücüsü olmuştur. Bunlardan en önemlileri, dünya yayıncılığını İstanbul'a getiren İstanbul Fellowship Progamı ve ilk kez yazarlık, editörlük ve yayıncılık müfredatını oluşturan İstanbul Yazım Merkezi'dir.

Ayrıca yapıtları birçok dile çevrilen uluslararası bir yazardır. Bugüne kadar yazdığı birçok çocuk kitabının yan sıra çocuk edebiyatı yazımı, yayıncılığı başlıkları altında da yapıtlar vermiştir. Disiplinlerarası özgün çalışmalara imza atarken metinlerarası yöntemleri akademik düzlemde değerlendirmiştir.

Bu özgün çalışmalarından birisi de yeniden yazım yöntemiyle sözlü geleneğe yaslandırılabilecek Keloğlan masallarıdır. Bu çalışmada da Keloğlan Suskunlar Ülkesinde adlı yapıtta Joseph Campbell'in Kahramanın Sonsuz Yolculuğu çalışmasının Şablonuna uygunluğu tartışılırken, aynı zamanda metinlerarasılık bağlamında ve yeniden yazım yöntemleri tartışılacak.

Sözlü Kültür Bağlamında Melike Günyüz'ün Keloğlan Metinleri

Masallar, insan hayatının, imgelem ve düş gücünün merkezinde yer alır, bu nedenle toplumların yapıtaşlarından birisidir. Sözlü kültürün ilk ve en önemli üyesi olan bu anlatı formu yeryüzünde her dilde, her ulusta birbirine çok yakın, hatta aynı motif ve olay örgüleri yardımıyla işler. Bilimselliği ise son iki yüzyıldır ele alınır. Zaman ve mekân sınırı bulunmayan olağanüstü olaylar ve insani özellikleri taşıyan süper kahramanlar vardır. Kuşkusuz masallarda didaktik bir süreç işler, 'saklı' bir öğütle tamamlanır, mutlu sonla biter, bu yönüyle kıssa geleneğiyle de benzeşir. Yazılı bir kaynağı olmayan masal, ulusal ve dini gelenekleri yansıtmaz. Gerektiği gibi eksiltilmiş, kısa ve yoğundur, bu bağlamda en ideal edebi biçimdir. Günyüz, eserinde bu kıstasları bilerek "yazarın kastı" (Intention of author) dahilinde hareket etmiştir.

Bununla birikte edebi metinler kendi geleneksel ve kültürel kodlarını içerir. Dolayısıyla içerik ve kültür ortaklığı olan diğer metinlere dahil oldukça zenginleşir. Günyüz, bu metniyle kahramanı merkeze alıp değerlendirdiğimizde ister istemez metinlerarası bir çalışmanın da içinde yer almaktadır. Bir seri olduğunu düşündüğümüzde, metnini yazarken serideki diğer metinleriyle karşılaştığı gibi Keloğlan mitiyle de karşı karşıyadır. Hem yazar, hem de bu metinlerin okuru "metinlerarasılığın kastı" (Intention of Intertexuality) içeriisinde bulunarak iş birliği içerisinde bulunacaklardır.

Günyüz'ün, inceleyeceğimiz Keloğlan Suskunlar adlı metni birçok bağlamda bu tanımla uyuşmakla birlikte yeniden yazım unsurları da metinlerin masal motifleri bozulmadan uygulanmıştır. Böylelikle bilinen Keloğlan masallarına iki yenisi daha eklenerek Keloğlan miti zenginleşmiştir.

Keloğlan Suskunlar Ülkesinde babadan oğula kalan büyülü bir harita motifi ile başlar. Bu tam anlamıyla bir mesajdır ve Joseph Campbell'in şemasında "Maceraya Çağrı" başlığını karşılar. Keloğlan'a babası, bilmece yapısıyla anlatıya merak unsuru katan bir mesaj bırakır: "Oğlum bu

benim sana bırakabileceğim tek hazine. Onun sahibi sensin. Nasıl istersen öyle harca. Ama dikkat et harcadıkça kazan" (4). Bu aynı zamanda, Campbell'in 4. Motifini de karşılar: Akıl Hocası ile karşılaşma. Babası, Keloğlan'ın aynı zamanda akıl hocasıdır, ışık tutanıdır ve bunu Günyüz, harita aracılığıyla gerçekleştirir.

Mesajı alan Keloğlan bu bilmecenin izini sürmek için annesinin isteği üzerine haritayı keçisi Beyaz Kız'ı da yanına alarak bir yolculuğa çıkar. Annesi ve Keloğlan'ın evi Campbell'a göre "Kahramanın Sıradan Dünyası"nın tanıtılmasıdır. Beyaz Kız, yolculuk anlatısı ve kahramana eşlik edecek bir yol arkadaşı olarak klasik anlatı yapısı içerisinde yer almaktadır.

"Yeniden yazım metinleri anlatı versiyonları bağlamında "ilk hikâyeyi (prior story), romanı, epik şiiri ya da anlatıyı ele alır ve değiştirir. Her değişim, başlıklarda, karakterlerde çatışma unsurlarında, motiflerde ya da benzerlerinde görülebilecek şekilde bir yeniden anlatımdır (renarrativisation)" (Moraru 519). *Keloğlan Suskunlar Ülkesinde* de ana kahraman, anne, yol arkadaşı, yolculuk, padişah, vezir motifleri ve sorun çözme becerisiyle Keloğlan masalları varyantı olarak bir yeniden yazım örneği olarak düşünülebilir. Ancak "Yeniden yazım 'nasıl'ı, varyantı oluşturan metinsel-kültürel mekanizmaları ve anlatı dönüşümlerini vurgular. Bunun aksine, versiyonlar ise nihayetinde tekrarları ve dönüşümleri üzerinden türetilmişliği ve diğer metne bağlılığıyla [yeni metin için bu] 'nedir'i vurgular." (a.y.). Bu açıdan düşünüldüğünde metinde tekrar eden her bir unsurun yeni metin için 'nedir' sorusuna cevap verdiği ve Keloğlan masalı varyantına eklemlendiği söylenebilir. Dolayısıyla dönüşüm Keloğlan masallarının yapısında değil, anlatısında gerçekleşir.

Bu noktada metin Keloğlan anlatılarının alışık yapısı üzerinden yeni bir metin türetmeye devam eder.

Vezir, mutat biçimde padişaha günlük rapor verir. Halkın sıkıntılarından bahseder. Halk, ne konuşuyor ne de gülüyordu. Vezir, tam da bu noktada anlatıda adaletin tesisinin aksayışını temsil sözleriyle sorumluluğu vezire yükler. Keloğlan ise duydukları karşısında şaşırır ve aslında adaletin tesisinin aksayışındaki temel noktaya dikkat çeker: "Hükümdar olmanın da bir kuralı olmalı[dır]. Böyle düşüncesiz bir hükümdara böyle düşüncesiz bir vezir yaraşır..." (15). Keloğlan, burada yavaş yavaş, Campbell'in deyişiyle "Eşiği Geçme"ye hazırlanır.

Saraydan ayrılan Keloğlan haritanın yönlendirmesiyle yaşlı bir amcanın yanına gelir. Kendisini sarayın adamı olmadığına ikna edince amca onunla sessizce konuşur. Artık Keloğlan, "sınav"ı görmüş, halka kötülük yapan vezir ve hükümdar diyebileceğimiz "düşman" ile karşılaşmıış ve yaşlı amca kendine "müttefik" olmuştu. Yani böylelikle Campbell'ın 6. Motifi de tamamlanmış oldu. Halkın "Çile"sini benimsemiş olan Keloğlan verdiği tavsiyelerle ve eylemlere dahil olmasıyla 7. Motifi de geçmiş oldu. Keloğlan her şeyden haberi olduğunu üstelik eskisinden daha da ağır koşullarda bir fermanın ilan edileceğini belirterek onlara Keloğlanca bir fikir verir: "Ben sizin yerinizde olsam o ne derse tam tersini yapardım" (17). Bu fikir verme de Keloğlan'ın cin fikirliliği özelliğiyle kendisinden önceki anlatılarla ilişkilenir. Halkın bu fikri alımlayışı ise anlatıyı yeniden yazım bağlamında günümüz konvansiyonlarına taşıyan bir tür sivil itaatsizlik eylemi şeklinde gerçekleşir. Gerçekten de ertesi gün ve sonraki günler halk, padişah fermanında ne buyuruluyorsa tersini yaparlar. Emirlerin kamusal alana ilişkin olarak bireysel davranış, hak ve özgürlük sınırlarının ihlaline sebebiyet vermesi ise dikkat çekicidir. Zira padişahın bu emirleri hep bireyselliğe ve duygu durumlarına ilişkindir. Halk ise "Bugünden tezi yok herkes çalışmaya başlayacak..." (19), "Bugün herkes eğlenecek" (20), "Bugün herkes gülecek (a.y.),

"Bugün herkes dinlenip kendisine gelecek... (a.y.) şeklindeki bu emirler silsilesine emirlerin tam tersi tepkiler gösterir. Başka bir deyişle anlatıda zulmün şiddeti halkın sivil itaatsizlik örneği sergileyişi üzerinden görünürlük kazanır. Burada Cempbell'in 7. Motifi devam eder. Tam da bu noktada padişah vergi politikasının mantıksızlığını kitlenin emirden de absürt tepkileri dolayımıyla kavrar. Böylece anlatıda kanuni adaletin parodisinin yapıldığı bu tersine çevirme eylemi adaletin tesisine evrilir. Yanlışını fark eden hükümdar ise ideal toplum yönetimini temsilen son emrini verir: "Artık halkımdan tüm vergileri kaldırdım. Çalışan kazandığı miktara göre vergi verecek. Çalıştığı hâlde yeteri kadar kazanamayana biz yardım edeceğiz" (23).

Masal ise kahramanın babasının mirası olan sözü sorgulamasıyla sonlanır: "Acaba ben ne harcadım ne kazandım?" (24). Anlatıcıya göre harcanan Suskunlar Ülkesi'nde geçirilen zaman, kazanılan ise

şehir halkının "özgürlüğü", "mutluluğu" ve "huzuru" dur (a.y.). Bu noktada Keloğlan'ın kazancının masalın klasik formunda görülen padişahın kızı ya da ağırlığınca altın gibi somut kazanımlar yerine ahlaki normlara yönelik bilişsel bir kazanım olması anlatı versiyonu olarak Keloğlan masalının yeniden yazımı şeklinde yorumlanabilir.

Metnin son bölümlerinde yine Campbell'ın "Ödül", "Yeniden Doğuş", "Geri Dönüş Yolu", "Ödülü Getirme" motifleri tamamlanmış oldu. Yeniden anasıyla yaşadığı "Sıradan Dünya"sında geri dönmesiyle başlayarak Campbell'ın dairesini tamamlamış oldu.

Sonuç

Günyüz'ün akademik ve kuramsal çalışmalarını takip ettiğimizde, kültür dünyasında gerçekleştirdiği programları ve kitapları ele aldığımızda ve özellikle çocuk edebiyatı konusunda ürettiği metinlere baktığımızda oluşturmaya çalıştığı paradigma çağdaş yazının ilkelerini uyguladığını fark ediyoruz. İnecelediğimiz Keloğlan Suskunlar Ülkesi'nde sözlü kültürümüzün en önemli karakterlerinden birisi olan Keloğlan'ın yeniden yazım yöntemiyle yazıldığı göze çarpıyor. Ayrıca, metinlerarasılık konusunda en önemli çalışmalardan birisi olan *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* adlı kitaptaki izlekle ve şablonla birebir örtüştüğünü fark ediyoruz. Genel bağlamda, Günyüz'ün yapıtlarını kaleme alırken bu yöntemleri bilinçli olarak kullandığı belirgindir.

Kaynakça

Campbell, Joseph. Kahramanın Sonsuz Yolculuğu. İstanbul: Kabalcı, 2010.

Günyüz, Melike. *Keloğlan Suskunlar Ülkesinde.* İstanbul: Erdem, 2017.

Moraru, Christian. Haz. David Herman, Manfred Jahn ve Marie-Laure Ryan. "Limited intertextuality, postmodernism and the postmodern rewrite". *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory*. Londra: Routledge, 2005. s. 371-72.

MELİKE GÜNYÜZ MASALLARI VE İLMİ ESERLERİ

Doç. Dr. Tahir KAHHAR

Melike Günyüz`un Özbekçeye tarafımızdan çevirilen Kitaplar Yarışması masalı Tan Yıldızı gazetesinin 2022 yıl 14 Şubat sayısında yayınlanmıştır. **(1)**

Masalın konusu kitap. Amaç çocuklara okuma sevgisiyi aşılama. Dünyanın her ülkesinde gündemde olan konulardan biri. Kitaplar yarışmasından sonra ortaya çıkarılmış fikir şu: yeni, hacımlı, kapak-kıyafesi güzel kitaplar değil, en çok okunan, sayfaları yırtık pırtık kitap iyidir. Değerlidir. Bu gaye ileri sürülmekte. Bu küçük, bir iki sayfalık eserde böylesine olumlu kavramların bulunması okuyucuyu kesinlikle memnun edecektir, elbette.

Melike Erdem Cünyüz`ü Özbek okurlarımıza şöyle tanıtmamız yerinde olur: çağdaş Türk edebiyatçısi ve yazarı. 1968 yılında Erzirum'da doğdu. Liseyi İstanbul'da bitirdi. Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde, eski Türk edebiyatı alanında yüksek öğrenim gördü. 1994 yılında üniversiteden mezun oldu. İlk araştırması "Bursalı Talip Divani" konusundadır. Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı'nda görev yaptı. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde eğitimine devam etti ve 1994 yılında "Ahmedi Divanı`nın Tahlili" (808 sayfa) konulu ilmi eseri için doktor unvanını kazandı.O zamandan beri çocuklar için eserler yazmakta ve özel yayıncılık yapmaktadır.

Onun çocuklar için yazdığı otuza yakın masalı yayınlandı. Ayrımları Bulgar, Alman ve Çin dillerine çevrildi. Halen İbn Haldun Üniversitesi'nin dil bölümünde çalışmaktadır...

Melike Günyüz`ün bir kaç masalını merakla okudum. Eserlerin dili sade, cümleler kısa, anlamlı. İnsanlar, hayvanlar, kuşlar dili, konuşması özel ve kendine özgü. Masaldaki olaylar çocukların kulayca anlayabilecek sade, kısa şekilde ifade edilmiştir.

Yazarın Ses Yarışması masalında Kağık yöresindeki kuşların yaşamı anlatılmakta. Olgun kargalar bu gidişte kimlerin ne olacağını ve hayatları nasıl geçeceğini düşünmakta. Yani yazar, literatürde daha önce incelenmiş olan ve her dönemde ayrıca bakılması gereken, zaman ve toplumun istediğini, ihtiyacını hesaba katarak çözülmesi gereken babalar ve çocuklar konusunu gündeme getirmektedir. Müellif bu masalında genç neslin yüksek ideallerden uzak olduğuna dikkat çekiyor: "Kag'-kag', kag'-kag'. Sabahtan akşama kadar amaçsızca dans etti." "Gak guk da gak guk. Akşama kadar amaçsızca geçiyorlar." **(2)**

Kıdemli Kargalar, gençleri kazançlı istihdama yönlendirmek için bir şarkı yarışması düzenliyor. Duyulmadan kalmayacak. Yarışma TV'de gösterilecektir. Derece alanlar, kazananlar mutlu. Ama büyük sanatçılar üzgün: "Bu nedir? Gerçek sanata, özgün sanatçıya saygı nerede?" Eh, bu sorun bilge baykuş tarafından çözülür: kargalar öğretilir, usta sanatçılar olurlar.

İyi. Sonuç güzel.

Dr. Melike Günyüz bu gibi masallar yazdığı ile barebar bir kaç bilimsel araştırmaların de müellifidir. Onun "Ahmedi Divanı Tahlili" başlıklı ilmi tetkikatıle tanıştığımda, Divan`daki birkaç nokta dikkatimi çekti. İlk olarak şu:şairin gazellerinde Türkistan'ın coğrafyası ve tarihi, ünlü şahsiyetleri ile ilgili satırlar yer almaktadır. Çalışmanın 112-124. sayfalarında şair eserlerindaki mekânla ilgili kelime ve mısralar incelenmiştir. Şimdi Divan`daki Bedahşan, Hito, Hotan, Kandahar, Harezm, Urganj terimleriyle ilgili bazı mısralara ve izahlara bir göz atalım. Araştırmacı şöyla yazıyor:

"Bedahşan, kuzeydoğu Afganistan'daki bir idari bölgenin ismidir. Bu bölgedeki Gökçesu Vadi`sinde lal taşının en kıymetlileri bulunduğu için bu isim Divanda lal taşı ile birlikte kullanılmıştır.

Dudağun kim ana yakut-ı revan dir yakut,

Bir guherdür ki, dü sad lal-i Bedahşan`a güler.'' **(3)**

M. Günyüz`ün vurğuladığına göre, Divan`daki 211.gazelin 6.mısrasında Harezm ve Ceyhün kelimeleri kullanılmıştır: ''Harezm, Aral Gölü`nün güneyinde uzanan topraklara ve XIII yüzyıla kadar burada yaşayan halka verilen isimdir. Ceyhün nehrinin buradan geçiyor olması sebebiyle şiire konu olmuştur.

Ehl-i Bagdad ila Harezm bahur yaşlaruma,

Bahr katında nolur Dicle vü Ceyhün didiler.'' **(4)**

Araştırmacı Harezm`daki Urgenç şehri hakkında şu yazıyor: ''Ürgenc, Cürcan ilinin Türkçe adıdır. Cürcan ise Hazar Denizi`nin güneydoğusunda bir eyaletin ismidir. XIII.yüzyılda bu bölge zengin, bol ürün alınan ve ipekçiliği ile meşhurdur. Ahmedi de bu yönüyle Ürgenc`ten söz eder. Sevgilinin ayağının tozuna karşılık Ürgenc hazineleri bağışlanmış olsa yine de o tozun bedeli ödenmiş olmaz.'' **(5)** Beyt budur:

Ayağunun tozı behası değil

Genc-i Mısr u Hıta vu ta Ürgenc.

Aynı araştırmanın "Tarihi Şahıslar" bölümünde tekit edilidiğine göre, Ahmedi Divan"ında Hz. Ali, Cami, Arastu, Calinus, Yıldırım Boyazid, Biruni ile ilgili mısralar da bulunmaktadır. M. Günyüz şöyle yazmakta: ''Ebu Reyhan Muhammed b. Ahmed al-Birüni astronomi, matematik, fizik, tıp, coğrafya, tarih ve dinler tarihi başta olmak üzere çeşitli alanlarda önemli eserler veren, Türk-İslam tarihinin en tanınmış ilim adamlarından birisidir. Şair, kendi eserinin kıymetini ifde etmek ve övünmek maksadıyla onun kıymetiini ancak Ebu Reyhan``ın anlatıp takdir eteceğini ve ona hayran kalacağını söylemektedir:

Eğer danişde Bü Reyhan olursa,

Kalır hayran okuyan bu kitabı.'' **(6)**

Bu araştımada önemli olan daha bir nokta, Türkiye ve Türkistan bilim adamları arasındaki yaratıcı işbirliği ile ilgilidir.M. Günyuz Ahmedinin Türkiye kütüphanaleri ve müzelerindaki mevcüt 8 elyazma eseri konusunda bilgi verirken, Harezmli Raşididin Vatvat kalemine mensüp Hada`ıku`s-sihr eserinin edebi sanatları anlatan bölümünün Farsça örneklerle zenginleştiren özetini yazdığını, o elyazma Bedayi`u`s-Sihr fi Sanayi`i`ş-Şi`r adile Mevlana müzesinde olduğunu tekidlemiştir.**(7)**

İşte bu noktadan yola çıkarak, bugünkü Özbekistan ve Türkiye edebi ilişkileri tarihile bağlı yeni bir araştırma yapmak mümkün.

Sonuç: Melike Günyüzü: çağdaş Türkiye çocuk edebiyatının ve edebiyat ilmiinin yaratıcılarından bir olarak Özbek basınında tanıtılmasında, eserlerini Özbekçeye çevirip yayınaltılmasında fayda var. İnşaallah ileride bu gerçekleşecek diye düşüünüyoruz.

Kaynakça

1.Malika Kunyuz. Kıtoblar baxsı. Ertak. Turkchadan Tohir Qahhor tarjimasi - "Tong Yulduzı" Gazetasi – Taşkent 2022, 14 Şubat, s. 11.

2.Melike Günyüz. Ses Yarışması - Sedir yay. İstanbul 2013, s.3

3.Melike Erdem Günyüz. Ahmedi Divanı`nın Tahlili - Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2001, s. 113.

4.A.g.e. s.114.

5. A.g.e. s.120-121.

6. A.g.e. s.248.

7. A.g.e. s.16..

KITOBLAR BAHSI

(Ertak)

Oyshanur sochlari jingalak, ko'zlari qop-qora qizaloq. Otasi va onasi unga har kuni yangi kitob obkelishadi. Oyshanur kitobning rasmlariga qarab ertak aytadi.

Oyshanurning kitoblari turlicha: katta-kattalariyam bor, kichiklariyam bor. Ayrim kitoblari rango-rang, ba'zilarining harflari o'qlog'day-o'qlog'day.

Oyshanur kitoblarini juda yaxshi ko'radi. Ular ham qizchani yoqtirishadi. Axir kitob o'qigan, rasmlarini tomosha qilgan qiz kimga ham yoqmaydi, deysiz.

Oyshanur har kuni yotishdan oldin kitoblarini javonga tekis qilib terib qo'yadi. Keyin uxlab qoladi. U uxlarkan, kitoblar bir-birlari bilan tortishadilar:

– Oyshanurning eng yaxshi ko'radigan kitobi – menman!

–Yo'q, senimas, meni yaxshi ko'radi!

Oyshanurning o'qilaverib titilib ketgan bir kitobi bor. U boshqalarning tortishuviga aralashmaydi. Chunki uyaladi: varaqlariyam, muqovasiyam juda eskirgan. Varaqlaridagi Oyshanur bo'yagan rasmlar ham xira tortgan. Shuning uchun Oyshanur meni yaxshi ko'rmaydi, deb o'ylaydi. Shunchalik eskitib yuborgani uchun qizchadan xafa.

Malika KUNYUZ

Javonda Oyshanurning onasi olib bergan kattakon kitobi ham bor. Shu kitob bir kuni sheriklaridan jahli chiqib, shunday dedi:

– E, tortishaverib jonga tegdilaring. Biror kecha tinch turganlaringni ko'rmadim, tortishganlaring-tortishgan. Oyshanur qaysingizni yaxshi ko'rishini bilishni istasangiz, musobaqa o'tkazinglar.

Kitoblar hayron qolishdi. Qanaqa musobaqa? Ular kattakon kitobdan:

– Kimni eng yaxshi ko'rishini qanday aniqlaymiz? – deb so'rashdi.

Kattakon kitob kulib qo'ydi.

– Bu juda oson. Qaysiningiz eng ko'p o'qilgan, varaqlari eskirgan bo'lsa, o'sha eng qadrli kitob hisoblanadi.

Shunda barcha kitoblar eskirgan kattakon kitobga qarab qolishdi. Ichlarida eng ko'p o'qilgani, eng ko'p varaqlangani o'sha edi.

Eski kitob buni sezib, shoshib qoldi. Demak, shuncha kitob orasida eng qadrlisi o'zi ekan-da.

Oyshanurdan bekorga xafa bo'lganini, eng ko'p o'qilgani uchun eskirib ketganini angladi. Titilib ketgan varaqlaridan, yozuvlari, rasmlari xiralashgan muqovasidan g'urur tuydi.

Turkchadan
Tohir QAHHOR tarjimasi

BİR YENİDEN YAZMA ÖRNEĞİ OLARAK MELİKE GÜNYÜZ'ÜN KELOĞLAN MASALLARI

Dr. Öğr. Üyesi Tacettin ŞİMŞEK[1]

Özet

Masallar, çocuk duyarlığını yansıtan ve o duyarlığa seslenen edebî ürünlerdir. Her şeyin karşıtıyla var olduğu gerçeği masallarla insanlığa aktarılır. Masallarda iyi-kötü, doğru-yanlış, haklı-haksız, adalet-zulüm gibi karşıt kavramları temsil eden kahramanların mücadelesi vardır.

Çocuklara masal anlatırken sözlü kültürden derlenmiş ve yazıya geçirilmiş örneklerden yararlanılır. Ancak masallarda zaman zaman rastlanan şiddet ögelerini ayıklamak gerekir. Kimi masalların sonunda kötülüğü temsil eden insanın cezalandırılma yöntemi olarak geçen "Kırk katır mı, kırk satır mı?" bölümü, taşıdığı şiddet yüzünden, çocuğun algılamakta güçlük çekeceği bir cezalandırma biçimidir. Masalın sonunda iyilerin kazanmış olması, kötüler için yeterli bir ceza oluşturur zaten. Kötüleri kırk katırın kuyruğuna bağlayıp sürüklemek ya da kırk satırla doğramak şart değildir. Kötüler de yaptıkları kötülükten dolayı pişman olabilir, özür dileyebilir ve affedilebilirler.

Söz konusu kurallar, masal yazarları için de geçerlidir. Yeniden yazmak üzere sözlü kültürden ödünç alınan masallardaki şiddet sahnelerinin ayıklanması ve günümüz çocuklarına seslenmeyen yönlerinin mutlaka gözden geçirilmesi gerekir.

Melike Günyüz, gerek ilk okuma yazma öğrenme çağındaki çocuklar için yazdığı hikâyelerle gerekse estetik duyuş kazandırmaya, değer ve kültür aktarımına yönelik kitaplarıyla çağdaş Türk çocuk edebiyatının önemli bir ismidir. Günyüz, geleneksel masalları yeniden yazan isimler arasındadır. Onun masal yazarlığı gelenekten yararlanma ve esinlenme biçimindedir.

Yazarın *Keloğlan Suskunlar Ülkesinde*ve *Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde* adlarını taşıyan iki kitabı, esinlenerek yeniden yazmanın ilgi çekici örnekleridir.Bildiride yazarın sözlü kültüre ait geleneksel masallardan yola çıkarak yazdığı bu masal kitapları üzerinde durulmuş ve yazarlık yaklaşımı incelenmiştir.

Betimsel bir çalışma olan bildiride doküman analizi yöntemi kullanılmış, Melike Günyüz'ün masallarında Keloğlan tipinin problem çözme, yardımseverlik gibi çocuklara rol model olacak olumlu özelliklerinin öne çıkarıldığı gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Masal, yeniden yazma, Melike Günyüz, *Keloğlan Suskunlar Ülkesinde, Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde.*

Abstract

Tales are literary products that reflect the child's sensibility and appeal to that sensibility. The fact that everything exists with its opposite is conveyed to humanity through fairy tales. In fairy tales, there is a struggle of heroes who represent opposing concepts such as good-evil, right-wrong, right-unjust, justice-oppression.

[1]Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, ORCID: 0000-0002-8141-1607, tacettinsimsek@atauni.edu.tr

While telling tales to children, examples compiled from oral culture and written down are used. However, it is necessary to eliminate the elements of violence that are occasionally encountered in fairy tales. At the end of some tales, "Forty mules or forty lines?" is a form of punishment that the child will have difficulty in perceiving because of the violence it carries. The fact that the good wins at the end of the tale is a sufficient punishment for the bad. It is not necessary to drag the wicked by forty mules' tails or to chop them with forty lines. The wicked can also repent, apologize, and be forgiven for their wrongdoing.

These rules also apply to fairy tale writers. The tales borrowed from oral culture for rewriting must be purged of violence and the aspects that do not appeal to today's children must be reviewed.

Melike Günyüz is an important name in contemporary Turkish children's literature, both with the stories she wrote for children at the age of first reading and writing, and with her books aimed at gaining an aesthetic sense and transferring values and culture. Günyüz is among the names who rewrote traditional tales. His fairy tale writing is in the form of utilizing and being inspired by tradition.

The author's two books, Keloğlan Silent Land and Keloğlan Confused Land, are interesting examples of inspired rewriting. In the paper, these fairy tale books written by the author based on the traditional tales of oral culture are emphasized and the authorship approach is examined.

In the paper, which is a descriptive study, document analysis method was used, and it was observed that in Melike Günyüz's tales, the positive features of Keloğlan type that would be a role model for children such as problem solving and benevolence were highlighted.

Keywords: Fairy tale, rewriting, Melike Günyüz, Keloğlan in the Land of the Silent, Keloğlan in the Land of the Confused.

Giriş

Masallar ve Yeniden Yazma Çalışmaları

Masallar, çocuk duyarlığına seslenen, o duyarlığı en sahih biçimde yansıtan edebî ürünlerdir. Her şeyin karşıtıyla var olduğu ve bilindiği gerçeği masalların dilinden insanlığa aktarılır. Dev kötülüğü, padişahın ilk iki oğlu hayat karşısında deneyim kazanmayı, üçüncü oğlu edindiği deneyimle iyilik ve doğruluğu varlık alanında tutmayı temsil ederler. İnsan tecrübe edinmek ya da liyakat kazanmak için yola çıkar. Ortadan kaldırılması gereken engeller vardır. Nihai amaç mutluluktur ve masallar, insanın hak ettiği mutluluğu bir gün mutlaka bulacağı tezi üzerine kurulur (T. Şimşek, 2020).

Çocuğun dünyasında masal, eğlendirici olduğu kadar eğitici bir rol de oynar. Çocukta güzellik duygusunun gelişmesine, iyilik arzusunun oluşmasına zemin hazırlar. “Ana dilinin nasıl kullanıldığını öğretir, bu dilin kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini gösterir ve aşılar.” (Boratav, 1958, s.15).

Şirin’in deyişiyle “mecaz yumakları” (2007, s.12) olan masallarda amaç, iyi-kötü kutupluluğu içinde, sonunda “iyi”nin kazandığını vurgulayarak çocuğun “iyi”den yana olma eğilimini pekiştirmek ve bilinçaltına “iyi” kodunu yerleştirmektir. Masallarda hikâye edilen bütün olaylar ve eylemler, iyi kahramanın kişiliğinde “iyilik” kavramının yüceltilmesine hizmet eder.

Masallarda iyi-kötü, doğru-yanlış, haklı-haksız, adalet-zulüm, alçak gönüllülük-kibir gibi karşıt kavramları temsil eden kahramanların mücadelesi vardır. Ulaşılması güç hedefler, bu hedeflere ulaşma iradesi, gücün sınanması, aklın test edilmesi ve liyakat kazanma gibi özellikler işlenir. Masallar kimi zaman mahalli ögeler ve motiflerle süslenir. Böylece masalın anlatıldığı kültür ve medeniyet dairesinin millî özellikleri ve karakteristiği de masalın dünyasına girer (T. Şimşek, 2007, s.58).

Masallardaki hayalî kahramanlar, olağanüstü gibi görünen olaylar ve unsurlar, aslında varlık alanının değişik görünüşlerini temsil eder. Sonuçta iyinin, doğrunun ve güzelin üstünlüğü onaylanırken çocuk da farkında olmadan iyiye, güzele ve doğruya yönlendirilmiş olur.

Anne baba, anlattığı masalı çocuğun tanıdığı, bildiği çevreye uyarlamalı, bu çevreye ait objelerle süslemelidir. Masalın olay örgüsü bile çocuğun ilgilerine göre yeniden düzenlenebilir.

Öğretmenler, öğrencilerine mutlaka masal okumalı ve okutmalı; dinledikleri masalları anlattırmalıdır. Anlaşılır olma kaydıyla dil yeteneğini geliştirme konusunda masalların eğiticiliğinden yararlanılmalıdır. Masalın bir bölümünü okuyup, öğrenciden masalı tamamlamasını istemek etkili bir yöntemdir. Çocuğun hayal gücünü, yaratıcılığını geliştirir. Anaokulundan başlayarak masallardan hareketle drama (canlandırma) çalışmaları yaptırılmalıdır.

Çocuklara masal anlatırken sözlü kültürde yaşayan, belleklerde kayıtlı örneklerden yararlanılabileceği gibi, derlenmiş ve yazıya geçirilmiş masallardan da yararlanılabilir. Ancak masallarda zaman zaman rastlanan şiddet ögelerini ayıklamak gerekir. Masal anlatıcıları da, yazarları da geleneksel masallarda geçen kötüleri cezalandırma yöntemlerini şiddetten arındırabilir ya da güncelleyebilirler. Teknolojik bir imkândan yoksun bırakmak da bir tür cezalandırmadır.

Geleneksel masalların kapattığı tövbe kapısı, telif masallarda açık tutulabilir. Pişman olan kahramanlar affedilebilir.

Çocuk edebiyatı yazarlarına düşen görev, gelenekte var olan masallardan hareketle güncellenmiş yeni masallar kaleme almak ya da günümüz çocuğunun hayal dünyasına hitap edebilecek, tanıdık bildik nesneler, durumlar ve olaylar çevresinde telif masallar yazmaktır.

MÖ 6. yüzyılda ortaya çıkan Ezop masallarının 3. yüzyılda filozof Phalereus tarafından yazıya geçirilmesi, 1. yüzyılda Phaedrus tarafından Latinceye aktarılması, MS 1. yüzyılda şair Babrios'un kaleminden ilavelerle manzum olarak yazılması, 4. yüzyılda Planudes'in elinden masalların mensur hâle getirilmesi gibi faaliyetler sayılmazsa masal yazarlığının ilk defa 17. yüzyılda Charles Perrault ve Jean de La Fontaine ile başladığı söylenebilir. Danimarkalı Hans Christian Andersen ise halk masallarından esinlenerek onları yeniden kaleme almıştır.

Halk edebiyatından beslenen bu yazarlık biçimiyle ilgili olarak Boratav şunları söyler:

> "Bunlar, ya halk sanat eserlerinden malzeme alarak yeni bir görüş ve düşünüşle modern eserler meydana getirmişler veyahut da şekilleri itibariyle az kusurlu, bir kül hâlinde dahi mükemmel numuneler veren eski halk edebiyatı mahsullerini, tamamen eski muhit ve zamanlarının çerçevesi içinde restauré etmişlerdir. Biz bu misaller karşısında diyoruz ki: Sanatkârını bulan halk edebiyatı mevzuları pekâlâ bir sanatın kaynakları arasında yer alabiliyor." (1982, s.23).

Masal çalışmaları derleme, işleme, yeniden yazma-uyarlama ve esinlenme çerçevesinde değerlendirilebilir. Masal edebiyatı çevresindeanlatıyı işleme, yeniden yazma-uyarlama ve anlatıdan esinlenme yoluyla da masallar yeni bir edebiyata dönüştürülebilir (Şirin, 2019, s.29).

Necip Fazıl'ın *Sabırtaşı'*nı tiyatroya (1940), Behçet Necatigil'in *Üç Turunçlar'*ı (1970) radyo oyununa dönüştürmesi de bir tür yeniden yazmadır.

Sözlü kültürdeki masalları ele alıp işleyerek yeniden yazma vadisindeki ilk örnekleri *Kızılelma* (1913) ve *Altın Işık* (1915) adlı eserlerinde yer verdiği masallarıyla Ziya Gökalp kaleme almıştır.

Türkiye'de yeniden yazma serüveninin ilk yetkin ismi Eflâtun Cem Güney'dir. Edebiyat tarihine "masal babası" olarak geçen Güney, masal anlatıcılarının konuşma üslubunu yazıya yansıtması ve şiirsel bir üslup kullanması bakımından masal edebiyatımızda ayrıcalıklı bir yere sahiptir.

Güney'i "bir derlemeciden çok, dilini biraz değiştirerek masalı yeniden kaleme alan bir yazar olarak" (Kaynardağ, 1987, s.8) tanımlamak mümkündür.

Alangu'nun deyişiyle Güney, halk masalındaki "dil ve anlatım" zenginliğini, bir millî anlatım geleneği hâlinde yazılı edebiyatta sürdürmeye çalışmıştır (1972, akt. Şirin, 2019, s.41).

Emiroğlu (2005)'e göre, Güney'in 70 masalından bir kısmı derleme değil, yazarın özgün metinleridir. Güney, sadece bir masal derleyicisi değil, aynı zamanda, bir masal yazarıdır. *Emlik Kuzu ile Altın Gergef*(1970), *Yiğitler Yiğidi Musacık*(1972), *Güldükçe Güller Açan Kız* (1971), *Sihirli Köpük ve Yaban Gülü* (1972), *Zindandan Gelen Mektup ve Düşmez Kalkmaz Bir Allah*

(1970), *Aliş'le Maviş*(1971),*Onlar Ermiş Muradına*(1972), *Ağlayan Nar ile Gülen Ayva*(1969), *Aygın Baygın Ses*(1970) Güney'in kaleme aldığı özgün masallar arasındadır.

Masal yazarlığı ve derlemeciliği konusunda Tarık Dursun K.'nin yaptığı karşılaştırma da dikkate değer:

> *"Masallar yalnız anlatılmaz, yazılır da. Birçok ünlü yazar, ana kaynak dışında kendi başlarına masallar yazmışlardır. Folklordaki masallarla bir ilişkisi yoktur bunların, bağımsızdırlar. Halkın yıllanmış birikiminden çok kendi kişiselliklerini yansıtırlar.*
>
> *Bir de derlemeciler vardır; bunlar da folklor gönüllüleri olarak kıyı bucak dolaşıp folklor gereçleri toplarlar. Bunları da olduğu gibi aktarırlar. Bu, bir çeşit belgelemedir. Bilimselliğe yaklaşık bir çalışmadır.*
>
> *Buradan sonrası ise, edebiyatçının işidir artık. Edebiyatçı kişi, bu ham gereci alacak, yoğuracak, yeni baştan biçimlendirecek, söyleyiş özelliklerine bağlı kalarak masalı yeni baştan yazacaktır."* (K[akınç], 2001, s.23).

Çağdaş Türk çocuk edebiyatında *Tahsin Yücel* (Anadolu Masalları, 1957), Ahmet Ümit (*Masal Masal İçinde,* 1995; *Olmayan Ülke*, 2011), Mustafa Ruhi Şirin (*Mavi Rüyalar Gören Çocuk-Keloğlan Masalları,* 2003; *Guguklu Saatin Kumrusu*, 2015; *Martıcık ile Tilki,* 2015; *Aslan Kuş,* 2015; *Kuş Ağacı,* 2015; *Üç Kartal*, 2015), Tarık Dursun K. (*Güzel Uykular Alara-Çocuklara Her Gece Bir Masal*, 2005), Adnan Özyalçıner (*Kırmızı Çini Kâse,* 1989), Hasan Lâtif Sarıyüce (*Anadolu Masalları I-II*, 1993), Ayşe Kilimci (*Kuşların Kurtardığı Masallar,* 2007; *Çöp Kraliçe*, 1990; *Masal Ektim Umut Biçtim*, 1991; *Dikenci Karga*, 1991; *Masal Ektim Oyun Biçtim*, 2017) gibi yazarlar yeniden yazma örnekleri ortaya koymuşlardır.

Yeniden yazma çalışmaları sırasında yazarın dünya görüşünün ve ideolojik bağlılığının metne yansıdığı görülmektedir.

Hasan Aycın'ın *Esrârnâme* (2003) ve *Keloğlan Alpembecik Gülpembecik* (2004) kitaplarındaki Keloğlan masallarına mistik/dinî/tasavvufi bir duyarlık eşlik eder. Keloğlan'ın şahsında anlatılan, arayışları, tutkuları, yanılgıları ve iç çatışmalarıyla insanın yeryüzündeki serüvenidir. Yazar, sözlü kültüre ait masal türüyle modern zamanların yaygın edebî türü olan romanı buluşturur. Hayalin kaynaklık ettiği kurmacadan, çıkış noktasını gerçeğin oluşturduğu kurmacaya kapı aralar.

İlk örnekleri arasında Nâzım Hikmet'in *Sevdalı Bulut* (1963); Vasıf Öngören'in *Masalın Aslı* (1978); Oğuz Tansel'in *Altı Kardeşler* (1959), *Yedi Devler* (1960), *Üç Kızlar* (1963), *Mavi Gelin* (1966), *Al'lı ile Fırfırı* (1976); Mehmet Başaran'ın *Kuş Dili* (1968), *Akça Kız* (1970), *Evvel Evvelken Deve Tellalken* (1974), *Boyalı Irmak* (1979), *Yağmur Gelini* (1975), *Armutlu Tarla* (1979), *Söğütler Ses Verince* (1981), *Çiçeklerin Dili* (1992), *Güneşin Türküsü* (1992) gibi kitaplarının yer aldığı toplumcu gerçekçi masal yazarlığı Türk masal edebiyatında ideolojik bir tavrın yansımasıdır.

Oğuz Tansel'in *Üç Kızlar* (2011) kitabında yer verdiği "Altın Ne, Gümüş Ne, Bakır Ne?"adlı metinle ilgili olarak Sakaoğlu, otuz varyantı bulunan masalın Eberhard ve Boratav'ın hazırladığı *Türk Masal Tipleri Kataloğu*'nda 235 numarada kayıtlı olduğunu söyler. Katalogdaki masalın adı "Padişah ve Köylü Kızı"dır. Masalda padişah, sıradan bir insana altının, gümüşün ve bakırın ne olduğunu sorar. Beklediği cevap altının padişah; gümüşün vezir; bakırınise halk olduğu şeklindedir. Soruyu bir köylü kızı cevaplandırır. Tansel yeniden yazma sırasında geleneksel masaldaki bu sıralamayı değiştirir. Köylü kızı "Altın halktır, gümüş padişah, vezir de bakırdır." (s.34) cevabını verir (Sakaoğlu, 1999, s.250). Böylece Tansel, halkçı çizgide karşılık bulan ideolojik tavrını da masala yansıtmış olur.

Tansel'in masalların eğiticiliği yanında kendi masal yazarlığı hakkında söyledikleri ilgi çekicidir:

> *"Masalların çocuk eğitimindeki önemi bilinen bir gerçektir. Çocuklara, gençlere kitap sevgisi, okuma alışkanlığı, anadilin incelikleri, en çok masallarla verilebilir kanısındayım.*
>
> *Çocuk kitaplarımızın yetersizliğini, kitapların içeriğine gereken önemin verilmediğini görerek 1959 yılında Altı Kardeşler'i, 1960'ta Yedi Devler'i, 1963'te Üç Kızlar'ı, 1966'da Mavi Gelin'i çıkardım. Bu*

kitapları 9-15 yaşındakiler için düzenledim ya, daha küçüklere sadeleştirerek dinletebilirsiniz; büyükler de seve seve okuyabilir.

Bu masallar, çocukların bilincine iyiliği, doğruluğu, güzelliği notsuz, cezasız yerleştirir. Masal kahramanlarının özellikleri olan korkusuzluğu, atılganlığı, becerikliliği, güçlükleri yenmeyi benimsetip çocuklara aşılar. Ayıca bütün yaratıkları sevmeyi, kötülüklerin cezasız kalmayacağını öğretir.

Öğretmen arkadaşlarımın, ana babaların bu öğretici, yaratıcı halk sanatından yeterince yararlanacaklarını umarım. (Tansel, 2019, s.14).

Adnan Özyalçıner *Kırmızı Çini Kâse*'nin sunuş yazısında gerçekçi ve akılcı yöntemle masal yazma serüvenini şöyle anlatır:

Yazdıklarım Türk halkbiliminden kaynaklanan hepimizin bildiği ünlü Türk masalları. Ama gerek Sennur Sezer'den dinlediklerimi, gerekse yararlandığım derlemeleri kaleme alırken yeniden yorumlayıp yazdım. Masal dünyasının serüvenlerini akılcı bir anlatım yöntemiyle sizlere ulaştırmaya çalıştım. Masallarda çokça rastlanan olağanüstülükleri, çaba harcanmadan kazanılan kolay başarıları görmezlikten geldim. Çünkü sizler akılcı, gerçekçi bir çağın çocuklarısınız. Bundan sonra yazacaklarımı da bugünün çocuklarının masalları olarak düşüneceğim…" (Özyalçıner, 1989, 7)

Günümüzde masal yazarlığı çerçevesinde Keloğlan masallarından seçilecek eğitici metinler yeniden düzenlenmek suretiyle çocuk edebiyatı malzemesi olarak kullanılabilir. Bu masallar, çocuklara okutulmadan önce eğitsel açıdan yeniden gözden geçirilmeli ve çocukların dünyasına uyarlanmalıdır (Erdal, 2016, s.1821).

Keloğlan'ın masalın başkişisi olduğu, başlığında da adı geçen Keloğlan masallarından bazıları şunlardır:

Keloğlan ile Köse, Açıl Sofram Açıl, Keloğlan Hiç Alıyor, Keloğlan ve Alicengiz Oyunu, Keloğlan Ölüyü Diriltiyor, Hamamcı ile Keloğlan, Köse Değirmenci ile Keloğlan, Bacadan Atılan Ölü, Dev ile Keloğlan, Erler-Karısına Koca Olmaya Giden Keloğlan, Keloğlan ile Devler, Keloğlan Hindistan Yolunda, Keloğlan Sarımsaki Beyoğlu, Topal Dev, Keloğlan ile Kardeşi, Keloğlan'ın Kargası, Dev Anası ile Keloğlan, Keloğlan ile Kırk Tavşan, Keloğlan Yemen'de, Keloğlanın Allı Gelini, Keloğlan ile Kötü Hasan, Keloğlan'la İki Padişah, Keloğlan Deliler Ülkesinde, Keloğlan Balıkçı, Keloğlan ve Sihirli Saçlar, Keloğlan ile Karga, Keloğlan'ın Ettikleri, Kayıkçı Keloğlan, Keloğlan'ın Kavalı (Dursun, 2008).

Keloğlan masallarını derleyen/yeniden yazan, sözlü kültürdeki masallardan esinlenerek Keloğlan masalı yazan isimlerden bir bölümü ve kitapları aşağıdaki tabloda sıralanmıştır:

Tablo 1. Keloğlan Masalı Yazarları

Yazar Adı	**Kitap Adı**
Ahmet Efe	*Keloğlan Keleşoğlan* (1984)
Ahmet Köklügiller	*Keloğlan ile Topal Dev* (1983)
Ahmet Kurtuluş	*Keloğlan Keleş Oğlan-Keloğlan Masalları*(1984)
Ahmet Uysal	*Keloğlan'ın Düşü* (1980), *Keloğlanın Diliyle* (1981), *Kurnaz Keloğlan'ın Oyunları* (1988), *Kurnaz Keloğlan ile Padişah Kızı* (1988), *Kurnaz Keloğlan ile Değirmenci Köse* (1988), *Kurnaz Keloğlan ile Harami Vezir* (1988), *Kurnaz Keloğlan ile Ali Cengiz* (1988), *Kurnaz Keloğlan'ın Kavalı* (1988), *Kurnaz Keloğlan'ın Küheylanı* (1988), *Kurnaz Keloğlan'ın Mavi Güvercini* (1988), *Kurnaz Keloğlan ile Kargası* (1988), *Kurnaz Keloğlan ile Karnı Keçeli Hayalet* (1988), *Bizim Keloğlan Geçimsiz Padişaha Karşı* (1989), *Bizim Keloğlan ile Çöl Haydutları* (1989), *Bizim Keloğlan ile Koca Dev* (1989), *Bizim Keloğlan'ın Eşeği* (1989), *Bizim Keloğlan'ın Koca Öküzü* (1989), *Bizim Keloğlan ile Dev Anası* (1989), *Bizim Keloğlan ile Haydutlar* (1989), *Bizim Keloğlan Haramilere Karşı* (1989),

	Bizim Keloğlan ile Kelce Tosun (1989)
Atila Çakıroğlu	*Keloğlan: Şiir Diliyle Masallar* (1996)
Aydın Karasüleymanoğlu	*Keloğlan Keleşoğlan* (2011)
Ayhan Yalçın	*Bizim Keloğlan* (1985)
Ayşe Bakı	*Keloğlan'ın Meraklı Masalları* (1966)
Aziz Sivaslıoğlu	*Dünya Masalları- Kahraman Keloğlan*(2005)
Bahaettin Coşkun	*Keloğlan Oyuncu* (1986)
Bahtiyar Babacan	*Keloğlan ile Köse* (1982), *Keloğlan Masalları I: Ali Cengiz Oyunu* (1985), *Keloğlan Masalları II: Keloğlan ile Kırk Haramiler* (1993), *Keloğlan Masalları III: Altın Heybe* (1993)
Bedrettin Danışman	*Keloğlan Masalları* (1969)
Bekir Aktan	*Keloğlan Masalları* (2007)
Berkay Oğuz	*Unutulmayan Keloğlan Masalları* (2005)
Cemalettin E. Kavaklıgil	*Keloğlan Korucubaşı* (2004), *Keloğlan'ın Kavalı* (2004), *Keloğlan ile Hekimbaşı* (2019)
Defne Güler	*Keloğlan Masalları* (2013)
Duran Yılmaz	*Keloğlan Ak Ülke* (2004)
Eflâtun Cem Güney	*Açıl Sofram Açıl ve Congoloz Baba* (1953), *Akıl Kutusu* (1955), *Keloğlan Masalları* (1967)
Emel İpek	*En Güzel Keloğlan Masalları* (2004), *Keloğlan Masalları* (2005)
Emin Aksu	*Keloğlan* (1972)
Emre Özdoğan	*Keloğlan ve Altın Ok* (2006), *Keloğlan ve Tütsülü* Köşk (2006), *Keloğlan ve Büyülü Kemer* (2006)
Ender Haluk Derince	*En Güzel Keloğlan Masalları* (2013)
Engin Salman	*Keloğlan Masalları-Keloğlan İstanbul'da* (1973), *Keloğlan Masalları-Dev Anası* (1976), *Keloğlan Masalları-Aksakallı Cüceler* (1976), *Keloğlan Masalları-Peri Kızları* (1976)
Erdoğan Tokmakçıoğlu	*Keloğlan Masalları: Ali Cengiz Oyunu,* (1982)
Ergin Aydın	*Keloğlan Masalları* (1988)
Erol Ünal Karabıyık	*Keloğlan'ın Oduncu* (1979), *Keloğlan'ın Kısmeti* (1986), *Keloğlan'ın İntikamı* (1986), *Keloğlan Tık Sopam* (1986), *Keloğlan Susuz Şehirde* (1986), *Keloğlan ile Köse* (1986), *Keloğlan ile Dev* (1986), *Keloğlan Yemen'de* (1986), *Keloğlan ile Dostları* (1986), *Keloğlan ile Karnı Keçili Hayalet* (1988), *Keloğlan ile Padişah Kızı* (1988)
Esra Gökşen	*Keloğlan Sihirli Gömlek*(1996),*Keloğlan Devlere Karşı*(1996),*Keloğlan Padişahın Emrinde* (1996), *Keloğlan ile*

	Hanım Sultan(1996),*Keloğlan ile Kırk Haramiler*(1996),*Keloğlan İlim Peşinde*(1996), *Keloğlan'ın Duası*(1996),*Keloğlan Suskunlar Ülkesinde*(1996),*Keloğlan ile Değirmenci*(1996), *Keloğlan Kurda Karşı*(1996),*Keloğlan Masalları*(2003).
F. Celâliddin Göktulga	*Keloğlan Çanakkale Muharebelerinde,* 1939);
Fatıma Gülbahar Karaca	*Bol Bol Keloğlan Masalları* (2019)
Fatma Hilal Başal	*Keloğlan ile Zehra Sultan* (2021), *Keloğlan ile Hayat Pınarı* (2021), *Keloğlan ile Hekim* (2021), *Keloğlan Dersini Alıyor* (2021), *Keloğlan ile Haydutlar* (2021), *Keloğlan ile İyi Yürekli Padişah* (2021), *Keloğlan Köyünün Kahramanı Oluyor* (2021), *Keloğlan ile Köyde Yangın* (2021), *Keloğlan ile Korkut ve Turgut Kardeşler* (2021), *Keloğlan ile Değirmenci* (2021).
Fikret Terzi	*Keloğlan*(2006)
Gül Ören	*Keloğlan- Son Güreş* (1984)
Hakkı Özkan	*Keloğlan Masalları* (1979), *Keloğlan'ın Talihi* (1980), *Keloğlan Masalları: Altın Kuş* (1981), *Keloğlan Masalları* (1989)
Halil İbrahim Temel	*En Güzel Keloğlan Masalları* (2007)
Hamdullah Köseoğlu	*Keloğlan Masalları* (2012)
Hasan Aycın	*Esrârnâme* (2003), *Keloğlan-Alpembecik Gülpembecik* (2004), *Keloğlan-Billur Sürahi* (2016), *Keloğlan-İncili Çevre* (2016), *Keloğlan-Elmas Yüzük* (2016)
Hasan Lâtif Sarıyüce	*Keloğlan: Tabla Kavuk* (1982), *Keloğlan Masalları: Büyülü Sofra* (1982), *Keloğlan Deliler Ülkesinde* (1987), *Keloğlan'ın Seçme Hikâyeleri* (1987), *Keloğlan: Görünmez Adam* (1998)
Hasan Yiğit	*Keloğlan ile Can Kız* (2006)
Hasan Uysal	*Bizim Keloğlan ile Lildirimlikli Karınca* (1992)
Hatice Ebru Akdoğan	*Keloğlan'ın Yol Maceraları* (2020)
Hatice Gülensoy	*Keloğlan Masalları-Hiç* (Yayın tarihi yok)
Hatice Nurbanu Karaca	*En Güzel Keloğlan Masalları* (2019)
Hilmi Dilibal	*Keloğlan Kuyumcu Çırağı* (1970)
Hülya Fikri	*Keloğlan Koca Devin İninde* (1984)
Ignacz Kunos	*Keloğlan Masalları* (1968)
İ. H. Temel	*En Güzel Keloğlan Masalları* (2008)
İbrahim Kalkan	*Keloğlan ile Karakaçan* (2021), *Keloğlan ile Ayıcık* (2021), *Keloğlan'ın Rüyası* (2021), *Keloğlan'ın Kedisi* (2021), *Ramazan Davulcusu* (2021), *Keloğlan ile Koca Adam* (2021), *Keloğlan ile Cüceler* (2021), *Kardan Adam* (2021), *Keloğlan'ın Kuzuları* (2021), *Keloğlan'ın Vedası* (2021)

İbrahim Zeki Burdurlu	*Keloğlan* (1949), *Keloğlan Masalları* (1966)
İsmail H. Birdost	*Keloğlan-Masallar* (2003)
Kenan Böğürcü	*Keloğlan Çanakkale'de* (2021)
Kerim Aydın Erdem	*Keloğlan ile Anası* (1977)
Lale Oraloğlu	*Keloğlan'ın Eşeği*(1992)
Mavi Nefes	*Keloğlan Masalları* (2021)
Mefra Telci	*Keloğlan'la Padişahın Kızı*(1973)
M. Cumhur Aksu	*Keloğlan-Serüvenden Serüvene Koşan Keloğlan'ın Eşsiz Masalları* (1990)
Mehmet Azim	*Keloğlan ve Sihirli Değnek* (2000)
Mehmet Başaran	*Keloğlan* (2004)
Mehmet Güler	*Keloğlan Keleşoğlan* (1986)
Melih Ergun	*Keloğlan ile Dev Anası* (1984), *Keloğlan Deve Karşı* (1987)
Merve Bostan	*Keloğlan Masalları* (2002)
Merve Gülcemal	*Keloğlan Oruç Peşinde* (2018), *Keloğlan Namaz Peşinde* (2021)
Mevlüt Kaplan	*Keloğlan Talih Peşinde* (1997), *Keloğlan Yedi Can Alan* (1997), *Keloğlan Açıl Sofram Açıl* (1997), *Keloğlan Bilicibaşı* (1997)
Mualla Murat Nuhoğlu	*Keloğlan Masalları* (2015)
Muharrem Zeki Korgunal	*Keloğlan Masalları* (1942);
Mustafa Kapan	*Keloğlan-Masal ve Hikâyeler* (1965)
Mustafa Özçelik	*Keloğlan Masalları* (2006)
Mustafa Ruhi Şirin	*Mavi Rüyalar Gören Çocuk-Keloğlan Masalları* (2003)
Mümtaz Güleryüz	*Keloğlan Masalları: Keloğlan'ın Oyunu* (2009), *Keloğlan'ın Uykusu* (2009), *Keloğlan'ın Tilkisi* (2009),*Açıl Sofram Açıl* (2009), *Ali Cengiz Oyunu*(2009), *Keloğlan ile Kırk Haramiler* (2009), *Keloğlan ile Değirmenci* (2009), *Keloğlan'ın Hindistan Yolculuğu* (2009)
Münire Daniş	*Keloğlan Masalları-Padişahın Kayıp Kızları*(2007), *Keloğlan Masalları-Kuyudaki Dev* (2007), *Keloğlan Masalları-Keloğlan ile Canbazlar* (2007), *Keloğlan Masalları-Hazineler Sultanı* (2007), *Keloğlan Masalları-Keloğlan ile Talihsiz Şehzade*(2007), *Keloğlan Masalları-Ali Cengiz Oyunu*(2007), *Keloğlan Masalları-Keloğlan ile Dev* (2007), *Keloğlan Masalları-Dev Anası* (2007), *Keloğlan Masalları-İncili Yorgan* (2007), *Keloğlan Masalları-Değirmenin Cinleri* (2007)
Mürşide Uysal	*Resimli Keloğlan Masalları*(1998)

Münir Hayri Egeli	*Keloğlan Masalları* (1977)
Naki Tezel	*Keloğlan Masalları* (1936)
Nebil Fazıl Alsan	*Kel Oğlan* (1977);
Numan Kartal	*Keloğlan'ın Allı Gelini* (1976), *Keloğlan Geldi* (1978), *Keloğlan Dağlar Padişahı* (1981), *Aslan Keloğlan* (1987), *Keloğlan'ın Düşü* (1996)
Nuri Taner	*On Keloğlan Masalı* (1987)
Olcay Göçmen	*Keloğlan'ın Fasulyesi* (1981), *Keloğlan'ın Çomakları* (1981), *Keloğlan'ın Dişçiden Korkmaz* (1981), *Keloğlan'ın Bisikleti* (1981), *Keloğlan Oduncu*, (1981), *Keloğlan'ın Ödülü* (1981), *Keloğlan Okula Gidiyor* (1981), *Keloğlan'ın Ceketi* (1981), *Aslan Keloğlan* (1981), *Keloğlan ve Anneler Günü* (1981)
Orhan Yorgancı	*Şiir Diliyle Keloğlan Masalları* (2010)
Osman Güngör Feyzoğlu	*Keloğlan Kafdağı Yollarında* (1960)
Öner Yağcı	*Keloğlan Masalları* (2016), *Keloğlan Devler Ülkesinde* (2016), *BirKeloğlan Varmış* (2016), *Keloğlan Sihirli Dünyada* (2016)
Öykü Zerrem	*Keloğlan* (2004)
Özgül Polat Unutkan	*Kelkız ile Keloğlan'ın Maceraları-Oynuyoruz* (2014)
Rüştü Aydoğan	*Keloğlan Masalları* (2016)
S. Metin Yetkili	*Bütün En Güzel Masalları ile Keloğlan* (1973), *Keloğlan'ın Hiç İşitilmemiş Masalları* (1999)
Salih Püsküllü	*Keloğlan Bilim Diyarında* (2021)
Seda Soyiç	*Keloğlan*(2004)
Selâmi Münir Yurdatap	*Kel Oğlan ile Kara Çomak Hikâyesi* (1937), *Keloğlanın En Güzel ve En Meraklı Masalları* (1968)
Sennur Sezer ve Adnan Özyalçıner	*Keloğlan ile Köse* (2004)
Serdar Mehmetoğlu	*Keloğlan Masalları*(2003)
Siyami Yozgat	*Keloğlan ile Padişah Kızı* (2011)
Tahir Alangu	*Keloğlan Masalları* (1967)
Tekin Sönmez	*Keloğlan Bir Destan* (1981)
Tuncay Öztürk	*Keloğlan ve Sihirli Saçlar* (2003)
Turan Yüksel	*Keloğlan Billur Topta Neler Görmüş?* (1997), *Keloğlan Cüceler Köyünde* (2000), *Keloğlan ile Konuşan Koyun* (2000), *Keloğlan ile Yalnız Dede'nin Kulübesinde* (2000), *Keloğlan Kafdağı'nın Tepesinde* (2000), *Keloğlan Altın Sarayda* (2001), *Keloğlan Peri Kızını Kurtarıyor* (2001), *Keloğlan ve Su Perileri* (2000), *Keloğlan Yola Çıkıyor* (2000), *Keloğlan'ın Devlerle Başı Dertte* (2000)

Yılmaz Elmas	*Bizim Keloğlan* (1990)
Yılmaz Yeşildağ	*Keloğlan ile Cinler Padişahı*(1998)
Yücel Feyzioğlu	*Keloğlan Almanya'da* (1985), *Keloğlan'ın Rüyası,* (2004), *Keloğlan ile Kartal Abi* (2004), *Keloğlan ile Kahkaha Hanım* (2007), *Keloğlan ile Sylvia,Keloğlan ile Ceylanlar* (2015), *Keloğlan ile Sihirli Lokma* (2019)
Zafer Yurt	*Keloğlan* (1998), *Keloğlan ve Kırk Haramiler* (1994), *Keloğlan ile Dev* (1994), *Keloğlan ile Padişah Kızı* (1994)
Ziya Gökalp	Keloğlan, Nar Tanesi yahut Düzme Keloğlan/*Altın Işık,* (1924)

(Dursun, 2008; Harmancı, 2010; Salkık, 2016; Şirin, 2019).

Tabloya ilave olarak yazarı belli olmayan Keloğlan masallarının bazılarını da yayınevi adıyla sıralamak mümkün:

Tablo 2. Yazarı Belli Olmayan ya da Kolektif Yazılmış Keloğlan Masalları

Yayınevi	**Kitap Adı**
Altın Kitaplar	*Keloğlan Masalları-Keloğlan ve Kırk Haramiler* (2000), *Keloğlan Masalları-Keloğlan ve Anka Kuşu* (2000), *Keloğlan Masalları-Keloğlan Devler Ülkesinde* (2000), *Keloğlan Masalları- Keloğlan ve Büyülü Kuş* (2000)
Akvaryum Yayınları	*Keloğlan Masalları* (2011)
Araf Yayıncılık	*Keloğlan Masalları* (2017)
Başak Yayınevi	*Keloğlan Masalları-Ali Cengiz Oyunu* (1985),*Keloğlan Masalları-Keloğlan ile Değirmenci* (1985), *Keloğlan Masalları-Açıl Sofram Açıl* (1985), *Keloğlan Masalları-Keloğlan'ın Tavuğu* (1985), *Keloğlan Masalları-Keloğlan ile Hint Padişahı* (1985), *Keloğlan Masalları-Keloğlan ile Delioğlan* (1985), *Keloğlan Masalları-Keloğlan ile Devler* (1985), *Keloğlan Masalları-Unutkanlığın Cezası* (1985)
Bilmar Yayıncılık	*Dünya Çocuk Klasikleri-Keloğlan Masalları* (2011)
Cumhuriyet Matbaacılık ve Gazetecilik	*Keloğlan Masalları* (1984)
B-T Yayınları	*Etkinlikli Keloğlan Masalları Seti-10 Kitap* (2013)
Çeri Yayınları	*Keloğlan Masalları* (2020)
Damla Yayınları	*Keloğlan Masalları* (2005)
Danışman Yayınları	*Keloğlan Masalları-Keloğlan ile Köse*(1982)
Deniz Yayınları	*Keloğlan'ın Serüvenleri*(1977)
Doğan Kardeş	*Keloğlan Masalları-Akıl Kutusu*(1953)
Doğuş Kültür	*Keloğlan Masalları* [1998]
Elips Kitapları	*Balıkçı Keloğlan* (2015), *Keloğlan Masalları-Hiç* (2016), *Keloğlan'ın Padişahın Kızı ile Macerası* (2018), *Keloğlan ile Şehzade Hasan Macerası* (2018), *Keloğlan Masalları* (2018)
Ema Genç	*Keloğlan ve Marifetli Tavşan* (2019), *Keloğlan ve*

	Komşuları(2019), *Keloğlan ve Haydutlar* (2019), *Keloğlan ve Devler* (2019), *Keloğlan ve Ali Cengiz* (2019), *Keloğlan ve Değirmenci* (2019), *Keloğlan ve Padişahın Kızı* (2019), *Keloğlan ve Cüceler* (2019), *Keloğlan ve Kurt* (2019), *Keloğlan ve Dev Anası*(2019).
Emek Yayınları	*Keloğlan Masalları* (1952), *Keloğlan Masalları-Keloğlan ile Köse* (1958?)
Erdem Çocuk	*Keloğlan Masalları 1-Ali Cengiz Oyunu* (2005), *Keloğlan Masalları 2-Keloğlan ile Kırk Haramiler* (2005), *Keloğlan Masalları 3-Altın Heybe* (2005)
Genel Yayıncılık	*Keloğlan Masalları-Keloğlan* (1982)
Koloni Çocuk Yayınları	*Dünya Çocuk Klasikleri-Keloğlan Masalları* (2019)
Kumran	*Keloğlan Masalları* (2019)
Kurtuluş Yayınları	*Keloğlan Masalları-Keloğlan Bilici Başı* (1990), *Keloğlan Masalları -Keloğlan'ın Fendi Cambazı Yendi* (1990), *Keloğlan Masalları -Keloğlan Padişah Kızı ile* (1990), *Keloğlan Masalları -Keloğlan Dağlar Padişahı* (1990), *Keloğlan Masalları -Kül Kedisi* (1993),Keloğlan Masalları-Tuz Ölçeği[1990?]
Martı Yayınları	*Keloğlan* (2018)
Mavi Çatı Yayınları	*Çocuk Klasikleri 30-Keloğlan Masalları* (2019)
Meram Yayıncılık	*Keloğlan Masalları- Keloğlan* (1990)
Milenyum	*Dedemden Masallar 2-Keloğlan* (2018)
Mutena Yayınları	*Keloğlan Masalları* (2017)
Öğün Çocuk Yayınları	*Keloğlan Masalları* [1984?], *Keloğlan Masalları- Keloğlan Ezberi*, [1984?]
Parıltı Yayınları	*Keloğlan Masalları* (2010), *Keloğlan ile Kırk Haramiler* (2021), *Keloğlan ile Yavru Kartal* (2021), *Keloğlan ile Keleş Dev* (2021), *Keloğlan ile Kayın Ağacındaki Yatak* (2021), *Keloğlan ile Dev Anası* (2021), *Keloğlan ile Annesi* (2021), *Keloğlan ile Beli Kırılan Kız* (2021), *Keloğlan ile Aslan Çocuk* (2021), *Keloğlan ile Geyik Yavruları* (2021), *Keloğlan ile Büyülü Gömlek* (2021)
Serhat Kitap Yayın ve Dağıtım	*Keloğlan Masalları* (1983)
Sis Yayıncılık	*Keloğlan Masalları* (2010)
Teen	*Çocuk Klasikleri: Keloğlan Masalları-Nasrettin Hoca Fıkraları* (2017)
Ünlü Kitabevi	*Keloğlan Masalları* (1984), *Keloğlan Masalları-Fildişinden Saray* (1992),*Keloğlan Masalları-Ali Cengiz Oyunu* (1992),*Keloğlan Masalları-Keloğlan ile İhtiyar* (1992), *Keloğlan Masalları-Keloğlan'ın Kavalı* (1992), *Keloğlan Masalları-Keloğlan İle Padişah Kızı*(1992)
Venedik Yayınları	*Keloğlan Masalları* (2016)
Yuva Yayınları	*Keloğlan Masalları* (2004)

Tablo 1 ve 2'de görüleceği üzere Ziya Gökalp'ın Keloğlan ve Nar Tanesi yahut Düzme Keloğlan adlı masallarından günümüze 100'den fazla yazar 250'ye yakın Keloğlan masalı yazmıştır. Bunlara ilave olarak 100 civarında da yazarı olmayan Keloğlan masalı tespit ettik.

Özetle masallar derlenir, derlenen masallardan hareketle yeni masallar yazılır ya da geleneksel masallardan ilhamla yepyeni masallar kaleme alınır.

Melike Günyüz'ün yazdığı Keloğlan masalları, yararlanma ve esinlenme yoluyla yeniden yazma örnekleridir. Kaldı ki yazar da kitap kapaklarında adının üstüne "yeniden yazan" notunu düşmüştür.

Melike Günyüz'ün Keloğlan Masalları

Melike Günyüz, gerek ilk okuma yazma öğrenme çağındaki çocuklar için yazdığı hikâyelerle gerekse estetik duyuş kazandırmaya, değer ve kültür aktarımına yönelik kitaplarıyla çağdaş Türk çocuk edebiyatının önemli bir ismidir.

Bu bildiride onun sözlü kültüre ait geleneksel masallardan yola çıkarak yazdığı iki masal kitabı üzerinde durulacaktır. *Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde* ve *Keloğlan Suskunlar Ülkesinde* adlarını taşıyan bu iki kitap, yeniden yazmanın ilgi çekici örnekleri durumundadır.

KeloğlanSuskunlar Ülkesinde masalında kurgu, padişahın halkı dayanılmaz vergilerle ezmesi problem durumu üzerine kurulmuştur.

Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde masalı ise düşmanların bir ülke üzerindeki kötü emellerinin fark edilmesi ve çözüm arayışı çevresinde kurgulanmıştır.

Günyüz'ün masallarında Keloğlan, geleneksel masallarda olduğu gibi anasıyla birlikte yaşar. Babası ölmüştür. Ana oğuldan oluşan bu küçük ailenin sahip olduğu bir tarla bir de keçi vardır.

Masallar, Keloğlan'ı, aramaya, bulmaya ve sorun çözmeye yönlendiren bir kitap ve sihirli bir harita çevresinde kurgulanır. Arkadaşlık, özgürlük, iyilik ve yardımseverlik temaları çevresinde döner. Kitap ve içindeki harita, Keloğlan'a babasından miras kalmıştır. Bununla babanın hayatta olduğu gibi, öldükten sonra da evladı üzerindeki etkisinin sürdüğü sezdirilir. Baba, hayat tecrübesini temsil eden kitap ve harita aracılığıyla Keloğlan'ı eyleme ve çözüm üreteceği hedefe yönlendirir.

Keloğlan'ı harekete geçiren, haritanın sonuna babasının yazdığı nottur.

"Oğlum, bu benim sana bırakabildiğim tek hazine.Onun sahibi sensin. Nasıl istersen öyle harca.Ama dikkat et de harcadıkça kazan." (Günyüz, 2021, s.4)

"Harcadıkça kazanmak" Günyüz'ün Keloğlan masallarındaki anahtar kavramdır. Okuru bilmece çözmeye çağırırken hayatını bu doğrultuda tanzim etme düşüncesini de uyandırır.

Keloğlan'ın uzak diyarlara yolculukları "harcadıkça kazanma"nın nasıl olacağına ilişkin bilmeceyi çözme amaçlıdır. Yolculuğun sonunda ulaşılacak ana fikir, "Zaman ve emek harcayarak karşılığında özgürlük, mutluluk ve dostluk kazanmak mümkündür." cümlesiyle özetlenebilir.

Suskunlar Şehrinde dört gün geçiren Keloğlan, şehirden ayrılması gerektiğini de elindeki haritadan öğrenir. Ayrılırken bilmecenin cevabına ulaşmıştır. Bu, masalda şu cümlelerle ifadesini bulur:

> *"Bu garip diyardan ayrılırken düşünmeye başladı Keloğlan "Acaba ben ne harcadım ne kazandım?" diye.*
>
> *Beyaz Kız burada geçirdikleri zamanı hatırlattı. Doğruydu, zamanlarını harcamışlardı. Akıllarını kullanmışlardı. Bunun sonunda da şehir halkı özgürlüğünü, mutluluğunu ve huzurunu kazanmıştı. Keloğlan ve Beyaz Kız da yeni dostlar edinmişti.*
>
> *Bundan büyük kazanç olur muydu?"* (Günyüz, 2021, s.24).

Yolculuğu başlatan haritadır. Haritanın büyümeye başlaması yola düşme vaktinin geldiğini hatırlatır. Vardığı altın gibi parlayan bir şehirde, insanlar şehrin içinden geçen ırmağın suyundan

içince delirmektedir. Nedenini araştıran Keloğlan, ırmağın kaynağına kocaman bir yılanın oturduğunu ve zehrinin suya karışarak insanları zehirlediğini keşfeder. Keçinin sütünü sağıp yılana içirir. Yılan, yumurtalarını rehin alıp elinde tutan kötülük kaynağı kahraman,ülkeyi ele geçirmek isteyen düşman hükümdar tarafından buna zorlanmıştır. Keloğlan, yılanın yumurtalarını kurtarır ve yılana iade eder. Şehri de zehirlenmekten kurtarır. Masal "Keloğlan için vazgeçilmez iki gerçek vardır: Biri harcanan emek, ötekisi saklanması mümkün olmayan gerçek." cümleleriyle biter.

Günyüz'ün masalları çocuk edebiyatının "çocuk gerçekliği" ve "çocuğa görelik" ilkelerine uygun metinlerdir.

Dil ve Anlatım

Geleneksel masallardaki anlatılan geçmiş zaman kipinin yerini Günyüz'ün masallarında, görülen geçmiş zaman kipi alır. Mustafa Ruhi Şirin de *Mavi Rüyalar Gören Çocuk-Keloğlan Masalları* kitabındaki Keloğlan masallarında benzer bir teknik kullanmış; onun da ötesinde kahraman anlatıcı kimliğine girerek masallarda kurgulanan olayları kendi başından geçmiş gibi yazmıştır.

Günümüzde yazılan sanat masallarının giderek hikâyeye yaklaştığı görülmektedir. Günyüz'ün masalları da hikâye anlatma tekniğinin kullanıldığı metinlerdir.

Metinlerde cümle kuruluşları, yazım ve noktalamada bazı sorunlara da işaret etmekte fayda vardır.

- *"Bir köye, kasabaya yaklaştıkça o köy haritada büyüyor, uzaklaştıkça küçülüyordu."* (Günyüz, 2021, s.10)

Cümlede iki anlatım bozukluğundan söz edilebilir.

1. Yan cümlecikte yer tamlayıcısı "köy ve kasaba" iken, temel cümlede sadece "köy"e yer verilmiştir. Cümleyi "Bir köye, kasabaya yaklaştıkça o köy **ya da kasaba** haritada büyüyor…" biçiminde kurmak gerekir.

2. İkinci temel cümle, birinci yan cümlecikle yer tamlayıcısı bakımından uyumlu değildir. "Köye, kasabaya yaklaştıkça…" yan cümleciği, ikinci cümlede "… [köye, kasabaya] uzaklaştıkça…" biçiminde sürdürülemez. O nedenle cümle "… [köyden, kasabadan] uzaklaştıkça köy veya kasaba küçülüyordu." biçiminde tamamlanmalıdır.

- *"Yola devam **ederlerken** karşılarına büyük bir şehir çıktı."* (Günyüz, 2021, s.10)

Yan cümleciğin eyleminin çoğul olması gerekmez.*"Yola devam ederken…"* demek yeterlidir.

- *"Hükümdarınızın yaptıklarını biliyorum **tabi** ki."* (Günyüz, 2021, s.16)

Pekiştirme zarfı "**tabii ki**" biçiminde yazılmalıdır.

- *"Bugün herkes dinlenip **kendisine** gelecek!"* (Günyüz, 2021, s.20)

Dönüşlülük zamirinin "kendine" olarak yazılması daha doğru olur.

- *"Keloğlan ninenin yanına yanaştı."* (Günyüz, 2017, s.8)

Özneden sonra virgül koymak gerekir. *"Keloğlan, ninenin yanına yaklaştı."*

- *"Gözleri zümrüt gibi derisindeki her bir benek neredeyse güneş kadar olan koskocaman bir yılan."* (Günyüz, 2017, s.17).

"Zümrüt gibi" benzetmesinin yılanın "derisiyle" değil gözleriyle ilgili olduğunu belirtmek için benzetme edatından sonra virgül kullanmak gerekir. ***"****Gözleri zümrüt gibi, derisindeki her bir benek…"*

- *"Beyaz Kız Keloğlan'a, Keloğlan Beyaz Kız'a baktı."* (Günyüz, 2017, s.17).

Anlam karışıklığını gidermek için cümlede iki virgül, bir noktalı virgül kullanılmalıdır:

"Beyaz Kız, Keloğlan'a; Keloğlan, Beyaz Kız'a baktı."

- *"Keçisinin memelerinden öyle güzel **sütler** akıyordu ki yılanın bu **süt**e kayıtsız kalması mümkün değildi."* (Günyüz, 2017, s.17).

"Süt" kelimesi, ikinci cümledeki gibi tekil olmalıdır.

- *"Biri harcanan emek, **ötekisi** saklanması mümkün olmayan gerçek."* (Günyüz, 2017, s.17).

İşaret zamirinin "öteki" biçiminde yazılması daha uygundur.

Anti Kahramandan Kahramana

Anti kahraman olumsuz kişilik özelliklerine sahip başkahramanlar için kullanılan bir terimdir. Sinemada izleyicinin, edebiyatta okuyucunun bütünüyle özdeşlik kuramayacağı, öbür yandan da reddedemeyeceği kahramanlar için kullanılır. Çocuk edebiyatı söz konusu olduğunda, metnin dolaylı yoldan eğiticiliği göz önünde bulundurularak çocuk okurlara sunulmasında sakınca görülebilecek bir tip ya da karakterdir.

Keloğlan, öncelikle ünlü fıkra tipimiz Nasrettin Hoca gibi, halkı temsil eden genel bir tiptir. Fizikî görünüşü ve zekâsı arasındaki farkla da, toplumda imkânsıza ulaşmak isteyen insanın ideali olan Keloğlan, masallardaki gücün (padişahın) karşısında halkı temsil eder; Türk insanının aklını, zekâsını, azmini, başarma isteğini, talihini ve saflığını şahsında toplamıştır. Halkın özlem ve arzusuna bağlı olarak güce, otoriteye karşı -mizah unsurundan da yararlanarak- aklını kullanarak (bazen de talihinin yardımıyla) zafere ulaşır. "Keloğlan" tipiyle, sembolik anlamda Türk halkının ulaşılmazı, imkânsızı başarma arzusu yaşatılır, onun şahsında bu tür kişiler yüceltilir. O, toplumdaki yanlışları, tuhaf ve eğlendirici şeyleri görebilme ve gösterebilme yeteneğine sahiptir. Mizahı/kara mizahı işlemiş, hayatın karanlık ve ümitsiz anlarında bile komik ve eğlendirici taraflarına cesaretle bakabilmiş, problemleri gülerek çözmüş "hümorist" yapıya sahip bir tiptir (E. Şimşek, 2017, s.53).

E. Şimşek (2007)'ye göre masallarda biri düzmece/sahte/yalancı, diğeri asıl/gerçek olmak üzere iki Keloğlan tipi vardır. Asıl Keloğlan'ın kahraman olduğu masallarda alt tabakadan bir kişinin, üst sınıftakilerle mücadelesi anlatılır. Masalların sonunda soy, makam ve mevkiye bakılmaksızın, ehil olan ve görevini yerine getirenler kazanır (s.61-73).

Masallarımızın güler yüzlü kahramanı Keloğlan, yerine göre hem olumlu hem de olumsuz yanları ile karşımıza çıkar. İyi Keloğlan da vardır, kötü Keloğlan da (E. Şimşek, 2017, s.53).

Padeagojik açıdan bakıldığında olumsuz özellikleriyle tanınan "kötü Keloğlan" bir anti kahraman olarak değerlendirilebilir. Zira onu çocuk dinleyici ya da okuyuculara rol model olarak sunmak zordur. Uyuşuktur, miskindir, yalan söyler, günübirlik yaşar, hazıra konar, iyilik gördüğü insanlara bile kötülükte bulunur, hile yapar, uyanıktır, kurnazdır, sinsidir, sözünde durmaz. Kimi masallarda çalışma iradesi sergilese de tembellik Keloğlan'ın en belirgin özelliğidir. Bu, Keloğlan'ın annesiyle arasındaki çatışmanın da yegâne sebebidir. Tembelliği yüzünden anası tarafından evden kovulur. Ancak bütün bu olumsuz sıfatların karşısına akıllı, iyi niyetli, cesur, yardımsever, sorunlara çözüm üreten bir Keloğlan konduğunda bütünüyle olumlu bir karaktere ulaşılır. Bu çerçevede Melike Günyüz, olumlu özelliklerini öne çıkararak Keloğlan karakterini çocuklara rol model olarak sunulacak bir kimliğe büründürür.

Keloğlan'ın olumlu karakter özellikleri zeki, uyanık, cesur, yardımsever ve pratik zekâya sahip olmasıdır. Günyüz'ün Keloğlan'ı tembel değildir, aksiyon hâlinde bir görev insanıdır.

Hakkını arama konusunda azimli ve kararlıdır. Bu sıfat, Günyüz'ün Keloğlan masallarında insanları hakkını aramaya yönlendirme biçiminde karşımıza çıkar. Mesaj, bireysel olandan ziyade toplumsal olana dönüktür. Böylece Gündüz, görüntü bakımından saf ama gerçekte zeki ve uyanık, sadece kendisi ve annesi için çaba gösteren bir anti kahramandan toplum için çaba gösteren yardımsever, adanmış bir kahraman çıkarır.

Nereye gitmesi ve kimlere yardım etmesi gerektiğini elindeki sihirli haritadan öğrenen Keloğlan, bir bakıma çağrıldığı yere gider ve oradaki bir sorunun çözümüne katkıda bulunur. Yolculukları sırasında yanındaki yardımcı unsur Beyaz Kız adını verdiği keçidir. Keçi, *Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde* masalında olduğu gibi önemli bir işlevi yerine getirir. Düşman ülkenin padişahının ırmağın kaynağında oturmak zorunda bıraktığı zehirli yılanla Keloğlan'ın dostluk ilişkisi kurmasını sağlar. Zira keçiden sağdığı ve yılana ikram ettiği sütle dostluk ilanını gerçekleştirir.

Keloğlan'a yardımcı öge olarak keçinin seçilmesi de tesadüfle açıklanamaz. Zira keçi sembolü, Türk mitolojisindeaydınlığı, erişilmeze erişebilirliği, bereketi, zenginliği, asaleti, yüceliği, bilgeliği ve hâkimiyeti temsil eder (Dalkıran ve Bayrak, 2019, s.27). Keçi figürü Türk topluluklarının önemli ortak damgasıdır. Türklerin yaşadıkları iklimlerde kayalara, anıtlara, yazıtlara, süs ve günlük kullanım eşyalarına keçi figürlerinin işlendiği görülür. (Dalkıran ve Bayrak, 2019, s.25).

Eski Türklerde keçi "sıgun" sözcüğüyle ifade edilir. Ayrıca kutlu dağ efsanesinde keçi, "sıgun" otundan yiyerek ölümsüzlüğü elde ettiği için sonsuzluk/ölümsüzlük simgesidir (Uraz, 1992: 340).

Kurguda Keloğlan'a bir keçinin yol arkadaşı olarak tayin edilmesi, Günyüz'ün kültürel bir motifi günümüze taşıma eğilimini düşündürürken metnin kültür taşıyıcılığı işlevine de gönderme yapar.

Sihirli Nesneler

Geleneksel masallarda Keloğlan her zaman kendi gücü ve çabasıyla değil bazen yardımcı unsurların da katkısıyla başarıya ulaşır. "Daha çok zekâsını, aklını ve fırsatları ustaca kullanarak bazen de şansının yaver gitmesiyle problemleri çözmeyi başaran Keloğlan'a, yeri geldikçe aslan, balık, kuş, özellikle deZümrüdüanka kuşu gibi hayvanlarla cinler, periler ve bunların hediye ettiği sihirli nesneler yardımcı olur (E. Şimşek, 2017, s.43).

Masallarda çeşitli sihirli ögelerle karşılaşılır; bakır yüzük, sofra, değirmen, tokmak, değnek, gömlek, saç, sihirli söz gibi. Örneğin bir yılana yaptığı iyilik karşılığında yılanlar şahının babası Şahmaran'dan aldığı sihirli bakır mühürle olağanüstü bir güce sahip olan Keloğlan, istediği her şeyi elde eder. Saray yaptırır, padişah olur, padişahın kızıyla evlenir (Keloğlan).

Kuyuya düşürdüğü leblebiye karşılık kendisine sunulan sofra ve değirmen gibi sihirli nesnelerle Keloğlan'ın hayatı sıradanlıktan kurtulur. Sofra, "Açıl sofram açıl" sözüyle kurulmakta, "kapan sofram kapan" sözüyle derlenip toparlanmaktadır. Değirmen sağa çevrilince altın, sola çevrilince gümüş akıtmaktadır (Açıl Sofram Açıl).

Yakaladığı balığı serbest bırakması karşılığında balıktan öğrendiği sihirli sözler sayesinde Keloğlan her istediğine ulaşır. Zengin olur, padişahın kızıyla evlenir, padişah olur (Tembel Keloğlan).

Günyüz'ün Keloğlan masallarında da olağan dışı nitelikte bir nesne vardır: Babadan kalma bir kitabın içinden çıkan harita. Haritadaki görüntüler sürekli değişir. Keloğlan'ın yaklaştığı köy ya da şehir haritada büyür, uzaklaştığı köy ya da şehir küçülür. Harita, üzerindeki figürlerin büyümesiyle bir sorunu çözmek için Keloğlan'ın ulaşması gereken adresi gösterir.

Geleneksel masallardaki sihirli nesneler, Keloğlan'a kişisel fayda sağlama işlevi görür. Melike Günyüz'ün masallarında fayda kişisel değil toplumsaldır.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç

Melike Günyüz, Keloğlan masallarını yeniden yazan çocuk edebiyatçılarındandır. Halk masallarından esinlenerek ve yer yer yararlanarak yazdığı metinlerde Keloğlan'ı olumlu nitelikleriyle tasvir eder. Çocuk okurlar tarafından örnek alınacak sıfatlarını öne çıkarır. Sözlü

kültürde zaman zaman karşımıza çıkan ve sevimli olmakla birlikte özdeşlik kurulamayan Keloğlan tipini olumsuz davranış kalıplarından arındırır.

Keloğlan Suskunlar Ülkesinde masalında verdiği her emrin tersini yaparak padişaha geri adım attıran ve onu ilan ettiği vergileri kaldırmak zorunda bırakan Keloğlan'ın pratik zekâsıdır. Bu, halkın aleyhine kararlar alan otoriteyi yanlışından döndüren bir tepkinin ifadesidir. Yöneten-yönetilen kutupluluğunda yönetilenin haksızlığa dur deme iradesinin tezahürüdür. Bu iradeyi harekete geçirecek bir yönlendiriciye ihtiyaç vardır. Masalda yönlendiricilik rolünü Keloğlan oynar.

Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde masalında birbiriyle didişmekten dış güçlerin ülkeleri üzerindeki işgal planını fark edemeyen bir toplumun içine düştüğü karmaşa dikkatlere sunulur. Metin, bünyesinde toplumun birlik ve bütünlüğünü sağlamaya, korumaya ve savunmaya yönelik bir mesaj barındırır. Üzeri küllenmiş bir bilinci uyandırmak ister. Yaşama enerjisini birbiriyle kavga ederek tüketen toplumlar, dış güçlerin avı olmaktan kurtulamazlar. Bu dağınık yapıyı derleyip toparlayacak, toplumu uyarılarıyla özüne döndürecek bir öncü kişiliğe ihtiyaç duyulur. Masalda bu öncü kişilik Keloğlan'dır.

İki masalda da Keloğlan, geleneksel masallarda pek görülmeyen tarzda liderlik ve kurtarıcılık özelliklerini sergileme imkânı bulur. Böylece Günyüz, bireysel yönü ağır basan bir kişilikten toplum için çaba gösteren bir karakter çıkarır. Aynı zamanda olan ve olması gereken arasındaki ilişkiyi çocuk okurların kurmasına zemin hazırlar

Günyüz'ün masallarında vurguladığı ana eylemler, bir işi başarmak ve bir hedefe ulaşmak için çalışmak, çabalamak, gerçeği aramak, bulmak ve ortaya çıkarmak biçiminde özetlenebilir. Bu, *Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde* masalının sonunda şöyle dile getirilir: "Keloğlan için vazgeçilmez iki gerçek var: Biri harcanan emek, ötekisi saklanması mümkün olmayan gerçek." (Günyüz, 2017, s.24).

Masallarda aklın çözüm üretme işlevine dikkat çekilir. Keloğlan'ın pratik zekâsı ve çözüm odaklı tavrı insanları mutlu etmeye yöneliktir. Sonuçta ulaşılan en önemli kazanım, insanları bir sıkıntıdan kurtararak gönüllerini fethetmektir. Kısaca onlara faydalı olmaktır.

Böylece Keloğlan *"İnsanların en hayırlısı, insanlara en faydalı olanıdır."* (Buhari, Megazi, 35) hadis-i şerifinin kapsamına giren erdemli bir tavrın sahibi olur. Aynı zamanda çocuklar için rol model olarak kabul edilecek bir kahramana dönüşür.

Sözlü kültürdeki masallarda daha çok kişisel başarıya odaklanan ve zekâsını çıkarı için kullanan Keloğlan'a karşılık Günyüz'ün masallarında toplumsal kaygı öne çıkar. Keloğlan, insanların sorunlarını çözmeye, onları mutlu etmeye yönelik çabasıyla âdeta bir toplum mistiği portresi çizer.

*Bu tavır, derin yapıda dinî bir duyarlığı da sezdirir. Keloğlan'ın insanları sıkıntılarından kurtarma eylemi, Hazret-i Peygamber'in "Kim bir Müslüman'ın dünya sıkıntılarından birini giderirse Allah da onun kıyamet günündeki sıkıntılarından birini giderir." (*Ebû Dâvûd, Edeb, 60) *hadisinin verdiği mesajla da örtüşür.*

Öneriler

Melike Günyüz'ün Keloğlan masalları örnek metin olarak ilkokul 3, 4, ortaokul 5. ve 6. sınıf Türkçe ders kitaplarına alınabilir.

Masallar aracılığıyla bir işi başarmak ve bir sonuca ulaşmak için çaba harcamak ve gerçeği arayıp bulmak gerektiği çocuk okurlara telkin edilebilir.

Masallar, kendi eylem ve söylemlerini sorgulama konusunda çocuklara ışık tutabilir.

Masallar çocuk okurlarda problem çözme becerisini harekete geçirebilir.

Masallar, ihtiyacı olanlara yardım etme, iyilikte bulunma duygusu telkin edebilir; mağdur ve mazlumun yanında yer alma düşüncesini geliştirebilir.

Masallar, problem çözme becerisine odaklanmayı sağlayarak çocuk okurlarda öz güven oluşturabilir ya da var olan öz güveni geliştirebilir.

Masallar hakkını arama, haksızlığa karşı çıkma gibi iradi tavırlara sahip olmanın önemini sezdirebilir.

Millî birlik ve bütünlüğün önemini kavrama, bu bütünlüğü tehdit edecek oluşumlara karşı uyanık olma konusunda farkındalık oluşturabilir.

Kaynaklar

Boratav, P. N. (1992). *Zaman Zaman İçinde.* İstanbul: Adam Yayınları.

Erdoğan, R. (2017). Eflâtun Cem Güney'in Masallarındaki Değerler ve Bu Değerlerin Davranışa Yansıma Biçimleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.

Dalkıran, A., Bayrak, T. (2019). Türk Kültüründe Keçinin Yeri ve Mehmet Başbuğ Resimlerindeki Yansımaları. *Tarihin Peşinde-Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi.* S.22

Dursun, A. (2008). *Keloğlan Masallarının Tespiti ve Tasnifi.* Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla.

Erdal, K. (2016). Keloğlan Masallarında Çocukların Eğitimine Yönelik İletiler. *TEKE,Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi,* 5(4)

Günyüz, M. (2017). *Keloğlan Şaşkınlar Ülkesinde.* İstanbul: Sedir Yayınları.

Günyüz, M. (2021). *Keloğlan Suskunlar Ülkesinde.*(4.Baskı). İstanbul: Erdem Yayınları.

Harmancı, M. (2010). *Türk Masallarında Keloğlan Tipi.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmit.

K[akınç], T. D. (2001). *Güzel Uykular Alara-Çocuklara Her Gece Bir Masal.* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.<

Özyalçıner, A. (1989). *Kırmızı Çini Kâse.* İstanbul: Cem Yayınları.

Saltık, O. (2016). *Derlenmiş Masallar ile Kurgulanmış Masalların Çocuğa Göreliği.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Sakaoğlu, S. (1999). *Masal Araştırmaları.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Şimşek, E. (2007). Masalların Sembolik Dili Bağlamında Keloğlan Tipi Üzerine Bir Değerlendirme, *İtaki,* 1(2). (Şubat-Nisan).

Şimşek, E. (2017). Türk Masallarının Millî Tipi: Keloğlan. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat.* (11).

Şimşek T. (2002). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Rengârenk Yayınları.

Şimşek, T. (2007). *Çocuk edebiyatı* (4.Baskı). Konya: Suna Yayınları.

Şimşek T. (ed.) (2011). *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Şimşek, T. (2020). Masallar Ne Anlatır?*Dil ve Edebiyat-Masal Özel Sayısı.* S.135, Mart.

Şirin, M. R. (2007). *Masal Atlası-Masal Edebiyatı Kültürü Üzerine Yazılar.* Ankara: Kök Yayınları.

Şirin, M. R. (2019). *Bir Nehrin Kaybolmayan Akışı-Türk Masalının Yeniden Doğuşu.* İstanbul: Uçan At Yayınları.

Tansel, O. (2019). *Masallar.* İstanbul: YKY.

Uraz, M. (1992). *Türk Mitolojisi I.* İstanbul: Mitologya Yayınları.

ÇOCUK EDEBİYATINA ELEŞTİREL BİR BAKIŞ ADLI ÇEVİRİ ESER BAĞLAMINDA ÇOCUK EDEBİYATI VE OKUMA KÜLTÜRÜ ÜZERİNE BAZI DEĞERLENDİRMELER

Doç. Dr. Mustafa Said KIYMAZ[1]

Doç. Dr. Raşit KOÇ[2]

Özet

Bu çalışmada, Dr. Melike Günyüz editörlüğünde çevirisi yapılan ve Türk okuyucularla buluşan "Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış" adlı eser, içerik olarak tematik bir incelemeye tabi tutulmuş ve okuma kültürü ile ilgili temalar bağlamında değerlendirilmiştir. İlgili bu eser yabancı kaynaklara ulaşma noktasında sıkıntı çeken çocuk edebiyatı araştırmacılarına önemli bir ufuk açmıştır. Çocuk edebiyatı sahasında Enver Naci Gökşen ve Ferhan Oğuzkan gibi öncü isimlerin ardından çocuk edebiyatı tanımları uzun süre kendini tekrar etmiş, yakın geçmişte ise Mustafa Ruhi Şirin, Sedat Sever gibi isimler verdikleri eserlerle alana güncellik katmaya çalışmışlardır. Bunun yanında Türkiye'de yer alan üniversitelerin başta Türkçe Eğitimi olmak üzere birçok faklı lisansüstü programında çocuk yayınlarının araştırma konusu yapıldığı görülmektedir. Yazılan bu tezlerin bir kısmında ve az sayıdaki araştırmacının makalesinde yabancı kaynaklardan kısıtlı olarak istifade edildiği görülmektedir. Bu çalışmalarda yurt dışındaki zengin çocuk edebiyatı birikimine ait eserlerden yalnızca isim olarak zikredilmekte, bu eserlerin tam metinlerine Türkçe olarak ulaşma olanağı bulunmamaktadır. Gün geçtikçe ilgilisi ve yazarı artan çocuk edebiyatı sahasında, ilkeler ve ortak paydalar zemini gecikmeden oluşmalıdır. Sadece yabancı dildeki kaynaklar değil, Makedonya Türk edebiyatı yazarlarından Necati Zekeriya ve Tataristan'da Tatarca eser veren Leyla Mingazova gibi sanatçıların dahi çocuk edebiyatı bağlamındaki düşünceleri Türk araştırmacılar tarafından yeterince bilinmemektedir. Çalışmada ilk olarak Dr. Melike Günyüz'ün editör şapkası ile yaptığı çalışmalara değinilmiştir. Sonrasında ise ilgili eser incelemesi sonucu ortaya çıkan temalar üzerinden çocuk edebiyatı ve okuma kültürü konusu kitap üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, Melike Günyüz, editörlük.

[1]Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, mustafasaid_65@hotmail.com

[2]Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, rasitkoc@yyu.edu.tr

SOME EVALUATIONS ON CHILDREN'S LITERATURE AND READING CULTURE IN THE CONTEXT OF A TRANSLATION TITLED A CRITICAL LOOK AT CHILDREN'S LITERATURE

Assoc. Dr. Mustafa Said KIYMAZ[1]

Assoc. Dr. Raşit KOÇ[2]

Abstract

In this study, the work titled "Children's Literature Critical Perspective", translated by Melike Günyüz and met with Turkish readers, was subjected to a thematic analysis in terms of content and evaluated in the context of themes related to reading culture. This related work has opened an important horizon for researchers of children's literature who have difficulties in reaching foreign sources. After pioneering names such as Enver Naci Gökşen and Ferhan Oğuzkan in the field of children's literature, the definitions of children's literature repeated themselves for a long time, and in the recent past, names such as Mustafa Ruhi Şirin and Sedat Sever have tried to add actuality to the field with their works. In addition, it is seen that children's publications are the subject of research in many different graduate programs, especially Turkish Education, of universities in Turkey. In some of these written theses and in the articles of a small number of researchers, it is seen that foreign sources are used limitedly. In these studies, only the names of the works belonging to the rich children's literature abroad are mentioned, and it is not possible to reach the full texts of these works in Turkish. In the field of children's literature, whose interest and writers are increasing day by day, the ground of principles and common denominators should be formed without delay. Not only the sources in foreign languages, but also the thoughts of artists such as Necati Zekeriya, one of the writers of Macedonian Turkish literature, and Leyla Mingazova, who wrote in Tatarstan, in the context of children's literature, are not sufficiently known by Turkish researchers. In this study, firstly, Dr. Melike Günyüz's work with the editor's hat was mentioned. Afterwards, the subject of children's literature and reading culture was tried to be explained through the book, through the themes that emerged as a result of the review of the relevant work.

Key Words: Children's literature, Melike Günyüz, editor.

GİRİŞ

Türkiye'de Tanzimat Devri sonrasında bireysel çabalar ile gelişmeye başlayan çocuk edebiyatı, birçok sosyal ve siyasal olaydan da etkilenerek günümüzde daha geniş bir alanda ifade edilmektedir. 2. Abdülhamit Devri, 2. Meşrutiyet, Cumhuriyet'in İlanı, Harf Devrimi, 1960 Darbesi, Kıbrıs Barış Harekâtı, Sağ-Sol Olayları gibi birçok gelişme çocuklar için üretilen içeriklerde doğrudan yansıma bulmuştur. Anılan bu etkilerin en hızlı ve en canlı yansıması ise süreli çocuk yayınlarında olmuştur.

Çocuk kitaplarının oluşturulması aşamasında farklı motivasyonlar söz konusudur. Çocuk gerçekliği kavramının henüz gündeme gelmediği erken Cumhuriyet döneminde bazı yazarlar milliyetçiliği öncelerken bazı yazarlar da inanç temelli bir kurgu tercih etmişlerdir. Çocuk edebiyatı içine farklı değerlerin öncelenmesinde bir sorun görülmemekle birlikte belirli bir değer ya da dünya görüşünün çocuk kitabının temel amacı haline gelmesi de uygun olmayacaktır.

[1] Adiyaman University Education Faculty Department of Turkish and Social Sciences Education mustafasaid_65@hotmail.com

[2]Yüzüncü Yil University Education Faculty Department of Turkish and Social Sciences Education, rasitkoc@yyu.edu.tr

Günümüzde yetkililerin, eğitimcilerin ve çocuk edebiyatı yazarlarının ortak olarak üzerinde durdukları amaçlardan biri de okuma alışkanlığı kazanmış bir nesil yetiştirmektir. Bu amaç doğrultusunda gündeme gelen en mühim konu ise çocuk edebiyatı eleştirisidir. Nitelikli olanı niteliksiz olandan ayırma faaliyeti olarak değerlendirilen bu çaba son yıllarda toplumun geniş kesimlerinde görülen bilinçlenme ile daha da önemli bir hal almıştır.

Bu çalışmada yukarıda anılan okuma alışkanlığı ve kültürü noktasında yükselen çabalara ivme kazandırmak amacıyla çevrilen, yurt dışında Amerika'da yazılan ve geniş kitlelere ulaşan bir eserin çocuk edebiyatı ve okuma kültürü açısından genel değerlendirmesi yapılmıştır.

1. Dr. Melike Günyüz'ün Editörlük Yaptığı Kitaplar

Melike Günyüz, çocuk kitapları yazarlığı dışında aynı zamanda bazı kitaplara editörlük de yapmıştır. Bu kitapların ortak özelliği ise bu çalışmaların yine yazarın alanına yakın çocuk edebiyatı, okuma kültürü / alışkanlığı ve çocuk hakları konularını kapsamasıdır. Toplam beş kitapta editör olarak görev yapan yazar, son olarak çocuk edebiyatı incelemeleri kapsamındaki birikimini bir kitap ile (Günyüz, 2022) okuyucuya sunmuştur.

1.1. Hani Dünya Kocamandı-2003

Bu kitap Erdem Yayınları tarafından 2003 yılında yayımlanmıştır. Kitabı hazırlayanlar: Melike Günyüz, Sema Devir, Zümra Küçük ve Şamil Kucur (2003) olarak sıralanmaktadır. Kitabın girişinde "Kitabın Macerası" başlıklı bir yazı bulunmaktadır. Melike Günyüz tarafından yazılan bu bölümde kitabın Şebnem Güler Karacan'a ait bir proje temelinde oluşturulduğu anlatılmaktadır. Savaşın acı yüzünü çocuklara göstermek yerine onların sesi olmanın tercih edildiği belirtilen bu yazıda, kitapta anlatılanların çocukların ve çocuk kalabilenlerin savaşa karşı ortak hisleri olduğu vurgulanmıştır. Kitapta farklı yaşlardaki çocukların savaşla ilgili düşünceleri çeşitli formlarda (mülakat, şiir, mektup) yer almaktadır. Ayrıca Ataol Behramoğlu, Edip Cansever, Haluk Levent, Mustafa Ruhi Şirin ve Nazım Hikmet'in şiirleri de çocuk resimleri eşliğinde okuyucuya sunulmaktadır. Yazar, şair, savaş muhabiri ve anlı kalkanların destek verdiği bu kitabın satış gelirleri ise savaş mağduru çocuklara ayrılmıştır.

1.2. Kitap Okuma Alışkanlığı Kazandırma Projesi-2006

Osman Sevim (2007)[1] imzalı bu kitabın editörü Melike Günyüz'dür. Yazarın şahsi projesi olarak ortaya çıkan bu kitapta okuma alışkanlığını Türkiye sınırları içerisinde daha iyi bir noktaya getirmek adına yapılması düşünülen bazı çalışmalar sıralanmıştır. Kitara, kitap yüzüğü, kitap tercih robotu gibi uygulama önerilerinin yanında kimi bilinen öneriler de sıralanmıştır. Okuma yarışmaları için örnek sorular, kitap okuma ile ilgili anket soruları, kitap listeleri, okuyucu pasaportu gibi bu alanda çalışma yapmak isteyen ilgililere bazı önerilerde bulunulmuştur.

1.3. Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazıları-2011

Bu kitap Prof. Dr. Ali Gültekin tarafından kaleme alınmıştır. Eskişehir Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü öğretim üyelerinden olan yazar, Melike Günyüz tarafından editörlüğü yapılan bu eserinde daha önce çeşitli dergilerde ve bildiri kitaplarında yayımlanan yazılarını çocuk edebiyatına ilgi duyan araştırmacı ve öğretmenler için bir araya getirmiştir. Bu kitap için bir giriş kaleme alan Gültekin, çocuk edebiyatına bakışını özet olarak şu cümlelerle somutlaştırmaktadır (Gültekin, 2011: 7-8):

> Çocuk ve gençler için kaleme alınacak bir okuma metninin çocuk ve gençlere olduğu kadar yetişkinlere de aynı hazzı ve tadı vermesi gerekir. Yine bu bağlamda çocuk ve gençler için

[1] Ulaşılan baskı 2007 tarihli 3. baskıdır. Proje tarihi ise 2006'dır.

> üretilen bir eserin görelik ilkesine uygun olarak antiotoriter bir anlayışla kaleme alınması, edebi ve estetik değerleri de içermesi gerekir.

1.4. Okuma Kültürünün Geliştirilmesi Çalıştayı-2018

İlgili rapor 7-8 Nisan 2018 tarihlerinde İstanbul'da Kültür ve Turizm Bakanlığı, Basın Yayın Birliği Derneği ve Uluslararası Öncü Eğitimciler Derneği ortaklığında çalıştayın sonuçlarını içermektedir. Kitabın editörlüğünü Melike Günyüz ve İsmail Tonbuloğlu birlikte üstlenmişlerdir. Melike Günyüz ayrıca çalıştayın yürütme kurulu başkanıdır. Çalıştayın amacı (Günyüz ve Tonbuloğlu, 2018: 5) şu şekilde açıklanmıştır:

> Okuma kültürünün oluşmasında; öğrenci, öğretmen, sivil toplum kuruluşları, kamu kurumları, kamuoyu, medya ve yayınevlerinin proje ve etkinliklerinin değerlendirilerek geliştirilmesi planlanmıştır.

Açılış konuşmasında Günyüz, toplumumuzda okuma kültürünü yerleştirmek ve geliştirmek için neler yapmak gerektiğini konuşmak, ortaya çıkan sonuçları uygulamaya dönük çözümler üretmek amacıyla çalıştayı düzenlediklerine vurgu yapmıştır (Günyüz ve Tonbuloğlu, 2018: 8). Bu çalıştayda topla sekiz ayrı masa oluşturulmuş ve okuma kültürünün geliştirilmesi için farklı katılımcıların proje önerilerine yer verilmiştir.

1.5. Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış-2019

Bu eser bir kılavuz kitap olarak tasarlanmıştır. Kitabın editörlüğünü Sevim Sarıçam ile birlikte yapan Melike Günyüz "Yayıncının Ön Sözü" başlığı altında çocuk edebiyatına dair görüşlerini okurlarla paylaşmıştır. Çocuk edebiyatının ne denli geniş bir etki alanına sahip olduğu ve hangi farklı disiplinler tarafından odağa alındığı şu cümlelerle ortaya konulmaktadır:

> Çocuk ve gençlik edebiyatı; kavram edinimi, dil gelişimi, kültürel aktarım gibi yönleriyle eğitimin; estetik bir duyuş ve düşünüş kazandırma, edebi haz verme yönüyle de edebiyatın çalışma alanı içinde yer alır. (Lukens, Smith ve Miller Coffel, 2021: IX)

Eserin Türkçeye çevrilen bu baskısı 2013 yılında gözden geçirilen ve güncel örnek eserlerle desteklenen orijinal baskısına dayanmaktadır. Eserin giriş bölümünde yer alan "Kitapların Önemi" başlığı içinde yazarların şu cümlesi bu kitabın hazırlanma gerekçesini açık şekilde ortaya koymaktadır.

> Bizler, okuryazarlığın gelişmesi ve küresel bir toplumda öğrenme açısından kitabın önemini savunmakta, hem çocukların hem de genç yetişkinlerin ellerinde ve zihinlerinde nitelikli edebiyata dair eserler bulunmasını ısrarla önermekteyiz (Lukens, Smith ve Miller Coffel, 2021: X)

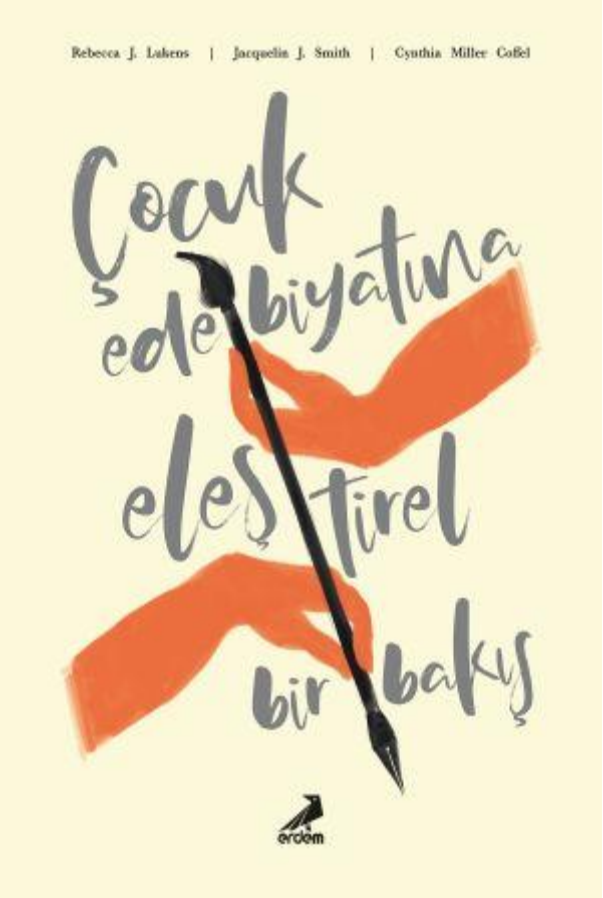

Resim 1. *Eserin Erdem Yayınları Tarafından Yayımlanan Baskısına Ait Dış Kapak*

2. Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış ve Okuma Kültürü Üzerine

Bu eser, çocuk edebiyatı alanına yeni bir pencere açmak ve Amerika Birleşik Devletleri özelindeki çalışmaları ve yenilikçi uygulamaları Türkiye'deki okurlara, araştırmacılara ve ilgililere sunmak üzere çevrilmiştir. Melike Günyüz'ün editörlüğünü üstlendiği bu çeviri Cenk Pamay tarafından yapılmıştır. İlgili eser, herhangi bir edebî metin ya da genel okuyucuya hitap eden bir kitap olmadığı için özellikle teknik kavramlar ve alana özgü isimlendirmeler konusunda kendisi de bir çocuk edebiyatı yazarı, yayıncı ve akademisyen olan Melike Günyüz'ün editörlüğü bu eser özelinde anlam kazanmaktadır. Yukarıdaki başlıkta da kısaca değinildiği üzere, Günyüz'ün okuma kültürünün yaygınlaşması ve toplum katmanları içinde okuma alışkanlığının geliştirilmesi konusunda birçok çalışmayı yönettiği ve desteklediği görülmektedir.

Okuma kültürü temelinde yapılan çalışmalar ve düzenlenen etkinliklere genel olarak bakıldığında bunların genellikle Türkiye içindeki paydaşlarla sınırlı olduğu ve konuya ilişkin alanyazın taramalarının da Türkiye içi çalışmalarla sınırlı olduğu görülmektedir. Dünyadaki gelişmeler açısından ve tüm insanlığı etkileyen dev şirketlere ev sahipliği yapan Amerika Birleşik Devletleri içinde yapılan ve çocuk kitaplarını konu alan bu çalışmanın Türkiye'deki ilgililer açısından Türkçe olarak yayımlanması büyük önemdedir.

Sert (2020) ilgili kitabı değerlendirdiği yazısında bu kitabın çeviri yolu ile Türkçeye kazandırılmasını ülkemizin çocuk edebiyatını bu genişlikte ve metinlerarası bir çerçevede ele alacak başka çalışmalara da kapı açmasını beklemektedir. Çünkü ilgili eser yaptığı göndermeler ve açıkladığı bağlamlar ile İngilizce bilen kişilerin dünyasına göre tasarlanmıştır. Benzer eserin / eserlerin Türk çocuk edebiyatı eserleri üzerinden yapılması ihtiyaç duyulan bir çalışma olacaktır saptamasında bulunulabilir.

Kitaptaki hemen her başlık okuma kültürü ile ilişkilidir. Her bölümün sonunda "Metin Seti", "Notlar", "Önerilen Kitaplar" başlıkları bulunmaktadır. İlgili bölümdeki konuyu daha geniş boyutta düşünmek isteyen okurlar için önerilen bu ileri okuma listeleri yol gösterici olmaktadır. Ayrıca her bölüm içinde "Üzerine Düşünelim" başlığı altında geçiş metinleri bulunmaktadır. Kitaplar ile ilgili bazı düşüncelerin daha iyi anlaşılması için başka kitaplardan yararlanma fikri kitabın giriş bölümünde şu cümlelerle açıklanmaktadır:

> Kitaplar, tek tek anlaşılıp analiz edilebilir, ancak en iyi başka kitapların eşliğinde anlaşılır. Bir kitabı diğer kitaplarla ilişkisi açısından incelemek, okurun sadece kitaba dair değil, kitabın nasıl "işlediğine" dair anlayışını onaylayıp yeniden doğrulayan belirli bir tekrarı da beraberinde getirir (Lukens, Smith ve Miller Coffel, 2021: XII)

Kitapta yer alan her bölümün ardından gelen "Metin Seti" başlığının amacı şu şekilde açıklanmaktadır: Çeşitli metin setleri oluşturarak, kaliteli kitap arayışındaki okurlara destek olacak şekilde, birçok kitabı ilişkisel yollarla sunulmuştur (Lukens, Smith ve Miller Coffel, 2021: XIII).

"Metin Seti" olarak düzenlenen başlıkta kitabın içinde kullanılacak çeşitli stillerdeki setler kastedilmektedir. Birden fazla çeşidi olan bu setler, kullanım kolaylığı ve kitabın mantığını ele vermesi amaçlanarak üç başlık altında izah edilmiştir.

1. **Açıklamalı Metin Seti: Bir Klasiğin Kapsamını Genişletmek:** Bu metin seti çeşidinde listedeki kitaplar üzerine yorumlar yapılmaktadır.
2. **Liste Formunda Metin Seti:** Yorum içermeden sadece kitap listesi verilen metin setleridir.
3. **Sorgulayıcı Metin Seti:** Kitapların karşılıklı bağlantılarına daha derinlemesine olasılığını ve bakış açılarını anlamaya odaklanmak için tasarlanan metin setini ifade etmektedir.

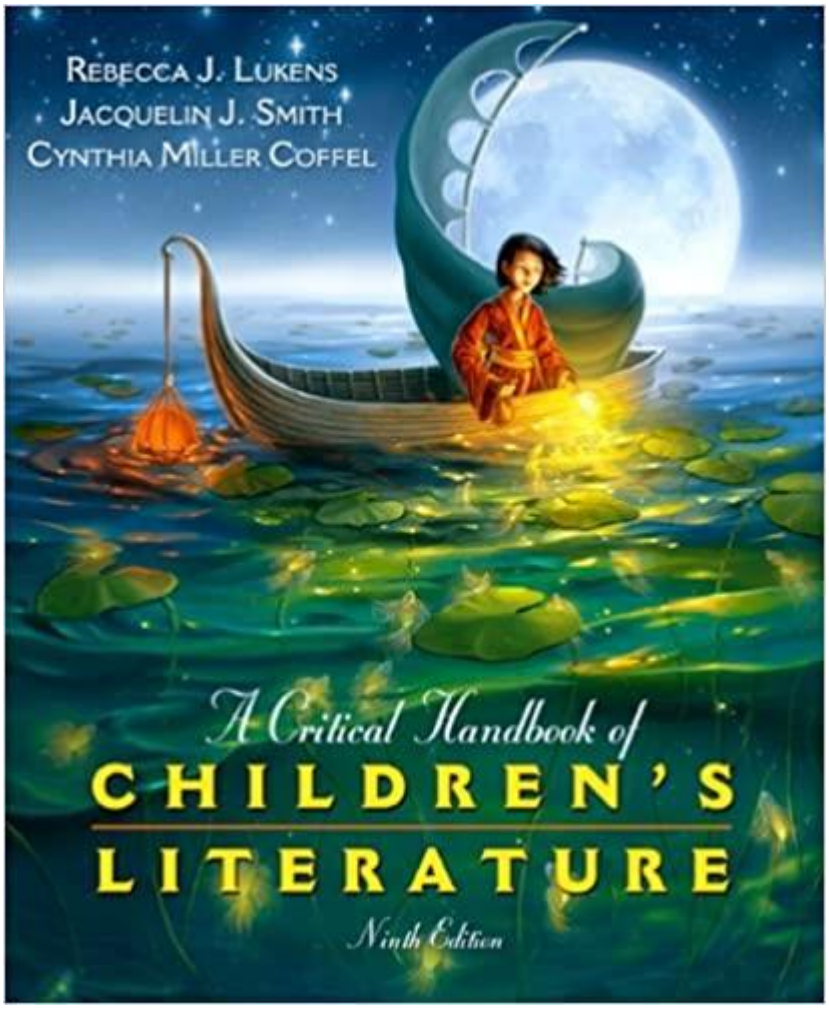

Resim 2. Eserin İngilizce Yayımlanan 2012 Tarihli 12. Baskısına Ait Dış Kapak

Bu eser, okurlarına edebiyat incelemeleri yaparken yüksek bir anlayışa kavuşma fırsatı sunduğu iddiasındadır. Çocuk kitabı konusunda birikimin artırılması ve kitaplar hakkındaki takdir yetisinin güçlendirilmesi kitabın ortaya koymayı amaçladığı faydalardandır. Çokkültürlülük kitapta ayrı bir yer tutmaktadır. Bu konudaki örnek Jeannie Baker'in *Mirror* (Ayna) adlı eseri üzerinden verilmiştir. *Mirror* adlı eserde kültürel farklılıkların ardında yatan ortak insan duyguları ön plana çıkarılmıştır.

Çokkültürlülük konusu kitapta sadece bir bölümde sınırlı olarak düşünülmemiştir. Çok kültürlü edebiyat yazarlar tarafından yüksek niteliğe sahip bir edebiyat olarak düşünülmüş ve tüm türleri kapsadığı vurgulanmıştır. Böylesi yüksek nitelikli eserlerin de edebî açıdanve içerdiği incelikler bakımından analiz edilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Kılavuz kitap olarak nitelenen bazı çocuk kitapları konuyu açıklamak ve örnekler sunmak için sıklıkla bu eser içinde kullanılmıştır. Bu çocuk kitaplarının başında ise *Örümcek Ağı* (Charlotte's Web) gelmektedir. Eser yazarları, esere başlamadan önce *Örümcek Ağı* kitabının okunmasını güçlü bir şekilde önermektedirler. "Kılavuz kitap" olarak anılan metinlerin tek başlarına da bariz bir etkilerinin bulunduğu; fakat bu eserlerin, okurların keşfetmek istedikleri yazınsal özellikleri veya önemli konuları paylaşan başka kitaplar eşliğinde okunurlarsa değerleri daha iyi anlaşılacaktır savını ortaya koymuşlardır.

Resim 3. Eserde Okunması Güçlü

Bir Şekilde Tavsiye Edilen

Çocuk Kitabının Türkçe Çevirisi (Charlotte's Web)

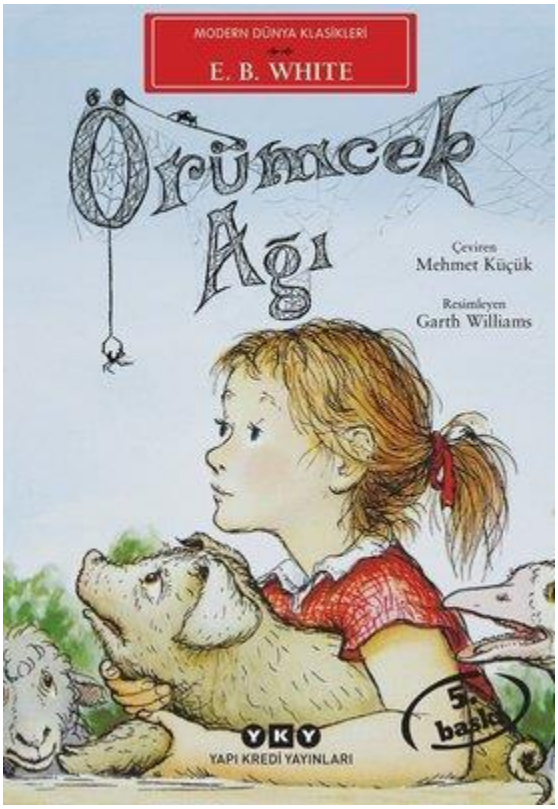

Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış kitabının temel felsefesi Louise Rosenblatt tarafından ortaya konulan "Okur Tepkisi Kuramı" üzerine inşa edilmiştir. Bu kuramın, hem önemli hem de amaca uygun eleştirel bir yöntem sunduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte yeni yorumlamaların ve tepkilerin sürekli olarak dallanıp budaklanmasını teşvik edeceği umulmaktadır. (Lukens, Smith ve Miller Coffel, 2021: XXXI).

3. Sonuç

Bildiriye konu olan bu eser, çocuk edebiyatına ilgi duyanlara, öğretmenlere, araştırmacılara, akademisyenlere, kütüphanecilere ve ebeveynlere yönelik bir kılavuz olarak tasarlanmıştır. Üzerinde durulan konuya göre (söz gelimi resimli çocuk kitapları) örnek eserler de verilerek konu her bir bölüm için ayrı ayrı somutlaştırılmıştır.

"Kitapların tam olarak nasıl işledikleri" sorusu kitabın temel çıkış noktasını oluşturmaktadır. Kitabın temel direklerini oluşturan esaslar, çocuk edebiyatı sahasında söz sahibi olan birtakım organizasyonlardan da destek alınarak oluşturulmuştur. Eserde bu kaynaklar yüksek nitelikli profesyonel kaynaklar olarak adlandırılmaktadır. Children's Book Council, American Library Assocation gibi organizayonlar kitabın ek kısmında ayrıntılı olarak yer almaktadır.

Okuma alışkanlığı oluşturmak bu eserin varmak istediği temel amaç olarak görülebilir. Çocuk edebiyatı üzerine düşünen bir öğretici, kütüphaneci ya da ebeveyn için çocuk edebiyatı okumalarını "özel türde okuma" olarak niteleyen ilgili bölüme göre bu tarz bir okuma çocukların doğasını ve sorunlarını hatırlatır ve çocukları bir ömür boyu okumayı sürdürmelerini mümkün kılacak keyifli yazınsal deneyimlere doğru nasıl yönlendirebileceğimizi görmemize yardımcı olur.

Alana ilgi duyan araştırmacılar başta olmak üzere her kesimden çocuk edebiyatı meraklıları için farklı bir pencere açan bu esere yöneltilebilecek tek eleştiri, yer yer çeviri etkisi ile akıcılığın kaybolması ve anlamın bulanıklaşması olabilir.

Türkiye'de belirli bir düzlemde ve birbirini tekrar eden bir çaba ile öneriler ve temenniler üzerinden yürüyen okuma alışkınlığı ve kültürü çalışmalarının bu eserin açtığı pencere ile daha nitelikli ve teknik bir düzeye erişmesi umulmaktadır.

Kaynaklar

Gültekin, Ali (2011) Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazıları. İstanbul: Erdem.

Günyüz, Melike ve Tonbuloğlu İsmail. (2018). Okuma Kültürünün Geliştirilmesi Çalıştayı. İstanbul: Basın Yayın Birliği Derneği.

https://www.basyaybir.org/SFolder/PDF/2019_Okuma_Calistayi_Raporu.pdf Erişim Tarihi: 21.03.2022

Günyüz, Melike (2022) Çocuk Edebiyatı Okumaları. İstanbul: Erdem.

Günyüz Melike vd. (2003). Hani Dünya Kocamandı. İstanbul: Erdem.

Lukens, Rebecca J. vd. (2021). Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış. Çev. Cenk Pamay. İstanbul: Erdem.

Sert, Havva Hâle (2020). Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış Üzerine.

https://cocukyazini.com/Home/PostRead/223?baslik=Cocuk-Edebiyatina-Elestirel-Bir-Bakis-Uzerine Erişim Tarihi: 21.03.2022

Sevim, Osman (2007). Kitap Okuma Alışkanlığı Kazandırma Projesi. İstanbul: Erdem.

ÇOCUK EDEBİYATI OKUMALARI-"SORUN ODAKLI ÇOCUK EDEBİYATI: BOŞANMIŞ AİLE ÇOCUĞU OLARAK EDEBİYATTA YER ALMAK"[1]

KİTAP İNCELEMESİ

Doç. Dr.Kasım TATLILIOĞLU[2]

Özet

Bu çalışmada, yazar Melike Günyüz'ün "Çocuk Edebiyatı Okumaları" adlı eserinin, "Sorun odaklı çocuk edebiyatı: Boşanmış aile çocuğu olarak edebiyatta yer almak" adlı bölümü boşanma psikolojisi bağlamında analiz edilmiştir. Çocuk okurun problemlerle yüz yüze geldiği ve bu problemlerle başa çıkabilmeyetisini kitaplar aracılığıyla kazandığı edebiyatın adı şeklinde tanımlanabileceksorun odaklı çocuk edebiyatının Türkiye'deki geçmişi yakın döneme dayanır. Sorun odaklı çocuk edebiyatı, çocukların ve gençlerin tek başlarına baş etmekte zorlandıkları konuları ele alır. Sorun odaklı çocuk edebiyatı gerçekçi akım altında ele alınan ve değerlendirilen bir konudur. Okuyucunun karakterle özdedim kurabilmesi için metnin kurgulanışından diline ve karakterlerin tasvirine kadar her öğe önem taşır. Yazarın karakteri okuyucuya tanıtmasında kullandığı bazı yöntemler vardır. Boşanmış ebeveynlerin çocukları, şiddet, taciz, zorbalık, travma mağduru, savaş, göç, vb. durumlara maruz kalmış çocuk ve gençler bu tür kitapların kahramanlarıdır. Çocuk kitaplarının edebî duyuş kazandırma yanında bir başka işlevi de çocuğa hayata dair bir takım farkındalıklar kazandırmasıdır. Boşanma, hukuki olarak evliliğin sona erdirilmesidir.Toplumumuzda son zamanlarda artarak devam eden boşanma, aile üyelerinden en çok çoçukları etkilemektedir. Özellikle yüzyılın son çeyreğinde bütün dünyada boşanma vakaları daha önceki dönemlere göre artış göstermektedir.Evlilik birlikteliğinin sona erdirilmesi şeklinde açıklanan boşanma örneklerine kültürel hayattan izler taşıyan masallarda da rastlanır. Boşanma sürecindeki psikolojik müdahaleler, evliliğin sonlanması aşamasında aile üyelerinin olumsuz etkiler yaşamasını azaltmayı ve başa çıkma becerileri kazanmalarını desteklemeyi amaçlayan bir yaklaşımdır.Yapılan araştırmalar, boşanmış aile çocuklarının diğer çocuklara oranla ebeveyn ilişkileri, psikolojik, davranışsal ve akademik yaşamlarının daha sorunlu olduğunu ortaya koymuştur Buna göre çocuklar üzerinde oluşan etkiler, bireyin ilerleyen yaşlarında da kendisini göstermektedir

Anahtar Sözcükler: Melike Günyüz, çocuk edebiyatı, sorun odaklı çocuk edebiyatı, boşanma, karakter.

AN ANALYSIS OF MELIKE GUNYUZ'S "PROBLEM-ORIENTED CHILDREN'S LITERATURE: PARTICIPATION IN THE LITERATURE AS A DIVORCED FAMILY CHILD" IN THE CONTEXT OF DEVORCE PSYCHOLOGY

(BOOK REVIEW)

Abstract

In this study has been analyzed writer Melike Günyüz's "problem-oriented children's literatüre: Partipication in the literature as a divorced family child" in the context of divorce psychology.The history of

---

[1] Bu çalışmada, çocuk edebiyatı yazarı Melike Günyüz'ün, "Çocuk Edebiyatı Okumaları adlı kitabının, "*Sorun Odaklı Çocuk Edebiyatı: Boşanmış Aile Çocuğu Olarak Edebiyatta Yer Almak*"(**(Melike Günyüz, İstanbul: Erdem Yayınları, 2022, s. 130-139 (Bölüm: 4), ISBN: 978-605-279-325-1).**) adlı bölümü (4.bölüm) boşanma psikolojisi bağlamında analiz edilmiştir.

[2]Bingöl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Bingöl/Türkiye, ORCID: 0000-0001-5964-4343, kasimtatlili@hotmail.com.

problem based children’s literature in Turkey is very recent,which can be defined as the fact that child reader confronts problems and gainsthe ability to cope with them by means of reading books.Problem-oriented children's literature deals with issues that children and young people have difficulty in dealing with alone. Problem-oriented children's literature is a subject dealt with and considered under realism. Every single element including fiction, images, depicting of character is important so that readers can identify themselves with characters. Author uses some strategies to introduce character to reader. Children of divorced parents, victims of violence, abuse, bullying, trauma, war, immigration, etc. Children and youth who have been exposed to situations are the protagonists of such books. In addition to giving children a literary feel, another function of the children's books is that they bring some awareness of life to the child. Divorce means to end marriage as legally.Increasing in Turkish society in recent years, divorce affect mostly the children among family members. Especially in the last quarter of century, divorce cases are increasing all over the world compared to previous periods.The examples of divorce, which are described as ending the marriage union, are also found in tales that bear the traces of cultural life. Psychological post-divorce interventions usually aim to reduce the negative effects of the termination of the marriage and to support the family members in terms of functional coping skills.Researches indicate that, the divorced family children have more problems in terms of family relations, psychological, behavioral and academic. Accordingly, the effects on children also show themselves in the later years of the individual

Key Words: Melike Günyüz, children’s literatüre, problem-oriented children’s literatüre, divorce, character.

Giriş

Çocuk edebiyatı yazarı Melike Günyüz, bu çalışmasında, önce çocuk edebiyatında gerçeklik (realizm) konusuna değinmiştir. Çocuk edebiyatının tarihsel gelişiminden bahsetmiş, yabancı ve yerli çocuk edebiyatçıları ve ele aldıkları konulardan bahsetmiştir. Yazar, bölümün 2. başlığında, çocuk edebiyatında bilinen başlıca karakterlerden bahsetmiş ve 5 tür karakteri tanımlamıştır. Yazar, bölümün 3. Başlığında, “Bir karakter olarak boşanmış aile çocuğu” konusunu ele almıştır. Bu çalışmada, bu konu analiz edilmiştir

Sorun Odaklı Çocuk Edebiyatı: Boşanmış Aile Çocuğu Olarak Edebiyatta Yer Almak

Sorun odaklı çocuk edebiyatı, çocukların ve gençlerin tek başlarına baş etmekte zorlandıkları konuları ele alır. Boşanan ebeveynlerinçocukları, şiddet, taciz, zorbalık mağduru gençler, savaş, göç, vb.Durumlara maruz kalmış karakterler sorun odaklı çocuk kitaplarınınkahramanları olarak karşımıza çıkarlar. Aile içinde engelli bireylerinyer aldığı kitapları, kendi içindeki gücü keşfetme sürecini anlatankitaplar, gerçek hayatta da bireysel ya da toplumsal birebir benzersorunlara işaret ettikleri için sorun odaklı çocuk edebiyatı metinleriolarak nitelendirilmektedirler. Günümüzde batı edebiyatında, sorun odaklı çocuk edebiyatı,edebiyat teorileri içinde *realizm (gerçekçilik)*akımının içinde tanımlanmaktadır (Günyüz, 2012: 929).

Çocukları, sorunlardan arındırılmış bir ortamda, bir fanus içerisinde yetiştirmek mümkün değildir.Bu sebeple hayatın önemli sorunları hakkında çocuklarla konuşmak gerekir. Çocukların sorular sorabilmesi, duygu ve düşüncelerini ifade edebilmelerine fırsat ve imkân tanınmalıdır.Sorun odaklı çocuk edebiyatı bu konuda ebeveyn ve öğretmenlere pek çok fırsatsunar. Sorun odaklı çocuk edebiyatı eserleri hazırlanırken genel bir ilke olarakhedef kitlenin gelişim özellikleri dikkate alınmalıdır (Öztürk, 2022: 105). Özellikle, bu konuda eser veren yazarların çocuk psikolojisini bilmeleri önemlidir.

Çocuk okurun problemlerle yüz yüze geldiği ve bu problemlerle başa çıkabilmeyetisini kitaplar aracılığıyla kazandığı edebiyatın adı şeklinde tanımlanabileceksorun odaklı çocuk edebiyatının Türkiye’deki geçmişi yakın döneme dayanır.Çocuk edebiyatı, çocuğun estetik ihtiyaçlarını karşılayan, ona okumaalışkanlığı kazandıran ve aynı zamanda ele aldığı durum ve olaylarla çocuğuhayata hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır. Sorun odaklı çocuk kitapları kurgulanırken çocuğa yardımcı olabilmek için tek bir çözümün dayatılmamasına dikkat edilmelidir. Demokratik kültürün gereği olarak kitaplarda alternatif çözüm önerileri sunulmalı ve bu öneriler

çocuğu kalıplamamalı, onun özgür tercihlerde bulunmasına imkân vermelidir. Kitaplar okura Taş'ın ifadesiyle *"Bak bu senin sorunun, işte bu da çözümün"* (2013) üslubuyla sunulmamalıdır. Diğer taraftan kitaplarda sorunlar çözülürken tesadüfe bağlı çözümlerden kaçınılmalı, sorunların çözümünde şiddete başvurulmamalı, çevreden yardım alınsa bile kahramanlar kendi sorunlarının çözümünde etkin bir rol almalıdır (Yakar & Yılmaz, 2015). Sorun odaklı kitapların yazılış amacı çocuk okurun problemle yüzleşmeyi ve başa çıkmayı öğrenmesidir. Kitapların yazılış amacı problemlerden hareketle duygu sömürüsü geleneğine bir halka eklemek olmamalıdır. Özellikle engellilik ve yetimlik gibi zor konuların işlenişinde amaç gözyaşı edebiyatı yapmak, insanların hislerine dokunmak, bu durumdaki bireyleri acınacak varlıklar olarak yansıtmak, duygu sömürüsü yapmak yerine onların bu özelliklerinden dolayı yaşadıkları güçlüklerle nasıl başa çıkabilecekleri ile ilgili alternatifler sunmak olmalıdır(Yılmaz & Yakar, 2018: 30)**.** Böylece, bu tür hikâyelerden beslenen çocuk ve gençler, problemlerle başka çıkma yetişlerini geliştireceklerdir.Türkiye'de çocuk kitapları ve odaklaştırılan başlıca sorunlar;göç, engellilik-bireysel farklılık, şiddet, boşanma, ölüm, yoksulluk ve çalışan çocuklar, yetim ve öksüz çocuklardır (Yılmaz ve Yakar, 2018: 35-38).

Bir Karakter Olarak Boşanmış Aile Çocuğu Almak

Yazar Melike Günyüz, bu bölümde, Sevim Ak'ın "Babamın Gözleri Kedi Gözleri" (2022) başlıklı romanı ile Sevinç Kuşoğlu'nun "Sevgili Annelerim" (2003) adlı çocuk romanlarını karşılaştırmıştır. Her 2 romanda da boşanmış ebeveyn çocuğu olan karakterler, okura gerçekçi bir hikâye bağlamında aktarılmıştır. Yazar öncelikle bu eserlerde, çocuk edebiyatında gerçekçilik (reliazm)[1] karakter kurulumu sorununu masaya yatırmıştır.

Realizm (gerçekçilik) akımı, genel olarak gerçekleri her şeyden üstün olarak gören bir akım türüdür. Bu akım pek çok ayırıcı özelliklere sahip olmaktadır. Eserlerde toplumun gerçekleri ön plandadır. Doğa ve toplum olduğu gibi nüsha edilmiştir. Sanatçılar objektiftir ve yansızdır. Realizm akımının etkisi ile yazılan eserlerde öyküleme tekniği haricinde baskın bir biçimde betimleme kullanılmaktadır. Yani karakterlerin mevcut psikolojileri, yaşamış oldukları ortam, karakteristik fonksiyonları detayları ile betimlenmektedir.Toplumun sıradan bireyleri eserlerde görülmektedir. Her şey ne tamamen iyi, ne de tamamen kötüdür. Amaç yaşananları nesnel bir tutarlılık ile gün yüzüne çıkarmaktır. Bir diğer deyiş ile okuyucuyu eğitebilmek, ona nasihat verebilmek gibi bir hedef taşımazlar. Biçimde kusursuzluk hedeflenmiştir ve abartıdan ve süsten kaçınılmaktadır. Realizm akımı etkisini romanda ve hikayede göstermiş olan bir akımı ifade etmektedir.

Çocuk edebiyatı için uygun bir biçim teşkil eden realizmde olaylar gerçekçidir. Öykünün bitişi ve düğümün çözümü de okuyucuya gerçekçi bir yaklaşım içinde sunulmaya çalışılır. Mesajı verirken çocuklara olması gerekenleri zorla benimsetmek yerine, onların duygularına hitap etmesi gerekir. Tüm çocuk edebiyatı türleri içerisinde gerçekçi edebiyat, çocukların kendi yaşamlarının gerçekliğine en yakın olan edebiyat türüdür. Çünkü, çocuk edebiyatı ile çocuklar, yalnız olmadıklarını hissederler, yaşamlarındaki farklı seçenekleri keşfederler, olaylara karşı direnç gösterme becerilerini geliştirirler, hayatı severler, kendilerinin edebiyattaki yansımalarını görürler.

Türk çocuk edebiyatında ise sürekli olarak gerçekçi bir anlatım dili görülmektedir. 1970'lerin sonunda batıda, *Yeni Gerçekçilik* adı verilen akım, hayatın daha alt kademelerine indiği görülmektedir."Yoksulluktan ezilen çocuklar, ırkçılık, cinsellik, savaş, ahlaki çözülme" artık çocuk kitaplarının dakonusu olmaya başladı. Çocuk kitabı karakterleri, kolay kolay çözümlenemeyecek olaylarlakarşılaşmakta, sosyal grupların çatışmaları içinde sıkışıp kalabilmekte ve gençlik sorunlarının tam göbeğinde kendini bulabilmektedir. Böylece modern batı gerçekçi edebiyatı gençlik sorunlarınaodaklanmakta, onların sosyal ve kişisel problemlerini yazmakta ve karşılaşmaları muhtemel sorunlarayönelmektedir. Bugün dünyada bu türde eser veren yazarlar artık çok geniş bir çeşitlilikte konularınıbelirlemekte; müzikten maceraya, okul sorunlarından aşka kadar pek çok

[1] Realizm: Realizm bir edebiyat akımını ifade etmekte olup, 19. yüzyılın ikinci yarısı içerisinde ortaya çıkmış olan bir akımdır. Ortaya çıkışı esas olarak romantizm akımına tepki özelliği taşımaktadır. Realizm diğer adı ile sanatta gerçekliktir. Gerçekçilik akımının uygulanmış olduğu sanat dalı edebiyat olmakla beraber roman ve öykü türlerinde baskın bir şekilde etkisini göstermiştir.

konuyla eserlerinizenginleştirmektedirler. Ebeveyn ilişkileri, şiddet, din, macera, arkadaş ilişkileri, içki ve uyuşturucukullanımı, spor gibi hayatın her alanı aynı anda eserlerde karşımıza çıkabilmektedir (Temple, vd., 2002; Akt: Günyüz, 2012: 930).

Çocuk edebiyatı anlatılarında olay örgüsü ve tema kadar diğer bir faktör de karakterdir. Yazar, karakter yaratmada başarılı olduğunda okuyucular, bir başka insanı çok yakından tanıyabildiklerini hissederler.

Bir Karakter Olarak Boşanmış Aile Çocuğu Olmak

Yaklaşık 20 yıl öncesine gidersek, boşanmış ailelerin problemlerini, çocuk edebiyatının konusu olarak eserlere yansıtmak kabul edilmez bir durum olarak kabul edilirdi. Oysa, günümüzde, bu durum güncel bir olgu haline gelmiştir. Son yıllarda Türk toplumunda boşanmalar hızlı bir artış göstermektedir. Yıllık boşanma oranı ortalama binde 1,62'dir. Gelinen noktada artık, üvey anneler sadece masallarda değil, güncel hayatın bir parçası haline gelmiştir. Çocuklar bu durumda, üvey anne veya üvey baba ile ya da iki farklı aileye sahip olabiliyorlar. Bu bağlamda, bir çocuk kitabının boşanmayı konu edinmesinden daha doğal ne olabilir? Boşanmalardan en çok çocuklar etkilendiğine göre, çocuk edebiyatının da bu konuyu ele alması kaçınılmaz bir durum haline gelmiştir.

Boşanmak, özellikle çocukların olduğu ailelerde oldukça trajik olabilmektedir. Çok sayıda değişken çocuğun ruh sağlığı üzerinde etkili olabilmektedir. Çocuklarda psikolojik, duygusal ve sosyal gerilimlere, çatışmalara yol açmaktadır. Boşanma sürecinden geçmiş bir çocuğun, kendi yaşadıklarına benzer olayları yaşamış bir roman kahramanı ile özdeşim kurması (identification)[1] mümkündür. Sosyal öğrenme modeline göre, çocuk başkalarının yaptığı eylemlerden etkilenerek yeni bir davranış ve tutum kazanmaktadır. Bu durum aynı zamanda, dolaylı öğrenme olarak da ifade edilmektedir. Çocuk psikologları ve çocuk gelişim uzmanları da, çocukların içinde bulunduğu bu duygusal çalkantılı dönemi, duygusal travmaları, içinde bulunduğu trajik durumu daha az hasarla atlatabilmesi için bu tarz kitapları tavsiye etmektedirler. Ebeveynlerin, -özellikle boşanmış ebevynlerin- çocuk psikolojisi kitaplarını okumaları çok yararlı olacaktır.

Bu konuda yazar Sevim Ak'a ait olan "Babamın Gözleri Kedi Gözleri" ile yazar Sevinç Kuşoğlu'nun "Sevgili Annelerim" adlı eserleri bu alanda büyük bir ilgi uyandırmışlardır. Her 2 kitapta, baba evden ayrılmış ve çocuklar anneleri ile birlikte yaşamaktadırlar. Biri kız biri erkek olan bu iki karakter, 8-10 yaşlarında ailenin tek çocuğudur. Her iki eserde de, yazarlar, hikâyeyi kahramanların dilinden anlatmaktadır. Sevim Ak'a ait olan "Babamın Gözleri Kedi Gözleri"nde kahramanın günlükleri varken; Sevinç Kuşoğlu'nun Sevgili Annelerim adlı eserinde, kahramanın iç sesi görülmektedir. Her iki eserde de, karakterler, duygularını okuyuculara aktarmışlardır.

Sevinç Kuşoğlu'nun "Sevgili Annelerim" Hikâyenin Analizi:

Hikâyenin kısa özeti:

Tema: Sağlık ve Çevre, Birey ve Toplum.

---

[1]İçselleştirmenin'nin son aşaması olup kişinin kendisini bir başkası ile ya da onun özellik ya da görüşleriyle bağlantılandırmasını, her yönüyle onun gibi olmasını içerir. Faklı alanlarda kullanımı ya da işlevselliği vardır. 1. Nesne İlişkileri Kuramı'nda; kişi, bilinçdışı ya da bilinçöncesinde gerçekleşen özümseme sürecinde değişir, özdeşim kurduğu nesne psişenin bir parçası haline gelir. 2. Bilinçdışı dürtü, duygu, düşünce ve arzuların, yani kişinin sahip olmayı istediği özelliklerin (örn., başarılı, güzel), bunlara sahip kişilerle özdeşim kurarak sağlanmaya çalışılmasına ilişkin savunma mekanizması. Özdeşim kurma, kişinin kendisini bir başkası ile, onun özellik ya da görüşleriyle bağlantılandırmasını, bu özellik ve görüşleri özümseme'sini; her yönüyle onun gibi olmaya çalışmasını içerir. Bu yolla, kişi, bir başkasının özelliklerini üstlenir ve paylaşır. Örnek: Pop müzik sanatçılarının fanatik izleyicileri genellikle onlarla özdeşim kurarlar. Herkesin hayran olduğu bir pop müzik sanatçısı olma arzularını, bu sanatçıların sahip olduklarını üstlenip paylaşarak doyuma ulaştırırlar. Okulda akran zorbalığına uğrayan çocuk, bunu yapanın sadece zorba davranışlarına içeatım yapmaz; her bakımdan onun gibi olmaya çalışır (https://www.psikolojisozlugu.com).

Alt Tema: Anne-baba ayrılığı, üvey anne, aile ilişkileri.

Değerler Eğitimi: Empati, sevgi, ilgili olma, ön yargı.

Konusu: Yurt dışında çalışan babasını uzun süre görmeyen, çok özleyen çocuk; babasına kavuşmasını ve onun yeni eşine alışmasını anlatır. Kolunun kırılması, üzüntüleri, korkuları... Onu sarıp sarmalayan annesinin sevgisi...

Sevinç Kuşoğlu'nun "Sevgili Annelerim"adlı eserdeki karakterin babasına duyduğu özlem ilk sayfada şöyle ifade edilir: "Evde en çok babamdan konuşurduk. Beni bırakıp giden babamdan. "Anneme, ne dersin, yakında bizi görmeye gelir mi?" diye sorardım. Annem susarak uzaklara bakardı. Sonra da başımı okşar, beni öper ve bana üzülme derdi. Baban seni görmek için canını verir, ama babayın işleri çoktur. Belki de işi için yine yurt dışına çıkmıştır".

Yorum: Burada annenin çok bilinçli bir davranış sergilediği görülmektedir. Günümüzde boşanma aşamasında olan veya boşanmış kadınların, eski eşine karşı çok kötü sözler sarfettiği bilinen bir gerçekliktir.

Sevinç Kuşoğlu'nun "**Sevgili Annelerim (64 sayfa)"** adlı romanının kahramanı aslında babasının evli olduğunu ve başka bir evde yaşadığını bilmekte olup, önceleri evde anne-baba kavgalarına tanıklık etmiş olup hikâyenin 12. ve 13. sayfalarında bu durumu şöyle dile getirmektedir: "Anne babam kavga ederkenkulaklarımı kapatırdım. Vazolar ya da tabaklar kırılır, sofralar devrilirdi. Ben de masanın altına saklanırdım ve olan biteni izlerdim. O anda çok korkardım. Halen ellerimin titremesi bu yüzden. Sonra babam kapıyı hızla çarpıp giderdi. Annem bana, *"işleri iyi gitmediği için biraz sinirli, yakında düzelir, üzülme*" derdi bana. Ama, babamın işleri hiçbir zaman düzelmedi. Sonraki günlerde evde sık sık davalar, mahkemeler konuşuldu. Sonra da anemin gözyaşları ve her şeyin bitmesi….

Yorum: Burada karakter, yaşadığı duygusal durumu ifade etmektedir. Aile içi şiddete tanıklık etmiş olan bir çocuğun yaşadığı travmaların etkisi kendini açıkça göstermektedir. Burada evde karı koca kavgasına şahit olan çocukların duygularını açığa çıkarması ve benzer süreçleri yaşamış çocukların hislerine tercümanlık etmesi bakımından önemli mesajlar vermektedir.

Sevinç Kuşoğlu,"Sevgili Annelerim" adlı hikâyesinde anne babanın yanlış davranışlarını eleştirmemiş, mevcut durumu çocukların gözünden tasvir etmiştir. Bu eserde ayrıca, ana karakterin, babasının 2. evliliğini üvey annesini kabul etmesiyle ilgili içsel bir mücadele de göze çarpmaktadır. Babasının 2. eşini ana karakterle tanıştırmak istemesini, "*benim üvey annem mi vardı*" şeklinde tepki gören ana karakter bu durumu zihninde sık sık canlandırdığı ve tanışacağı zamanı düşündükçe kaygılandığı görülmektedir. Ayrıca, üvey annesinin kendisini nasıl karşılayacağını düşündükçe korkmaktadır. İlk karşılaşmada, korktuklarını yaşamayarak büyük şaşkınlık yaşamıştır. Beklediğinin aksine, oldukça kibar bir üvey anne ile karşılaşmaktadır. Onu sevebileceğini düşünürken, bir taraftan da acaba anneme ihanet mi ediyorum diyerek içsel çatışmalar[1] geçirmektedir. Bu süreç onun fizyolojik bir hastalığının ardından psikosomatik hastalıklara[2] yakalanmasına neden olmuştur. Öykünün sonunda ise gerçek anne ile üvey annenin birbirini kabul etmesi sonucunda çocuk kendini daha iyi hissetmektedir.

Yorum: Burada, gerçek annenin bilinçli ve olgun tavrını, aynen üvey annede de görüyoruz. Üvey anne, empatik bir yaklaşımla çocuğu içtenlikle kabullenmektedir.

---

[1] İçsel (kişi içi) çatışma: Bir karakterin kendi içinde yaşadığı kararsızlıkları ve kafa karışıklıklarını ifade eder. Bu tür çatışmalar bizi rahatsızlığa, kızgınlığa ve baskı altında kalmaya sevk edebilir.

[2] Psikolojik sebeplerle ortaya çıkan ve bedensel hastalıklarla kendini gösteren hastalıklara psikosomatik hastalıklar denir. Örneğin, stresli bir olay sonrası mide de ülser oluşması gibi. Bazı hastalıkların oluşumunda, olan hastalığın artmasında ya da gerilemesinde ruhsal durum çok önemlidir. Aslında psikosomatik bozukluklar yaşadığımız stres ya da içsel sıkıntıların bir şekilde dışa yansımasıdır. Psikosomatik hastalıklar, çatışmaların kişinin içinde düşünsel ve duygusal olarak çözülemediği durumlarda oluşmakla birlikte tek başına yeterli olmayıp çeşitli faktörlerin birbirini etkilemesiyle ortaya çıkmaktadır. Organlarda yapısal bozukluklarla birlkte olan ama oluşmalarında ruhsal sorunların rol oynadığı bedensel hastalıklar; mide-bağırsak ülserleri, astım bronşiale, ülseratif kolit, nörodermetitler, romatoid artrit gibi hastalıklar(https://engelliler.gen.tr).

Ana karakter bu hikâyede, şehir hayatında apartmanda tek başına yaşamakta, tek ebeveynli, duygusal, yalnız, sıradan bir çocuktur. Benzer durumda olan çocuklar bu durumda empati[1] kurabilirler. Yetişkinlerin bitmeyen mücadelesi, çocuğun iç dünyasında kendini sorgulamalara neden olmakta,üzüntülerini dışa yansıtmayarak, duygularını bastırdığı görülmektedir. Yaşadığı bu olumsuz durumlar, kronik[2] karın ağrılarına neden olmuştur.

Hikâyede babanın iş yoğunluğu ile evini ihmal ettiği, üvey annenin çocuk ile sağlıklı iletişim kurmaya açık olduğu, çocuğun gerçek annesini ve çocuğu destekleyici cümleler kurduğu bir durum görülmektedir.

Üvey anne çocuğu rahatlatıcı cümleler kurmaktadır. "Benim adım Dilara… İstersen bana ismimle hitap edebilirsin… İstersen abla diyebilirsin…." diyerek. Çocuğun gerçek annesi de çocuğunun psikolojik sağlığı için üvey annesi ile muhatap olmak durumunda kalması üstesinden gelecek kolay bir durum olmayacağı için yaşadığı içsel çatışmaları çocuğuna yansıtmamaya çalışmaktadır. Başlangıçta mutsuz ve kaygılı olan çocuk, akabinde babası ve üvey annesi ile sağlıklı bir ilişki kurmuştur. Karakterlerin değişimi bir süreçtir. Usta bir yazar bu süreci iyi yönetir.

Yorum: Burada gerçek anne ile üvey annenin birbirlerine karşı olumlu davranışları da dikkat çekmektedir. Birbirlerine karşı düşmanca tutum sergilemeyen iki karakteri görmekteyiz.

Sevim Ak'ın"Babamın Gözleri KediGözleri" adlı hikâyenin analizi:

Sevim Ak, ülkemizde çocuk kitabı yazan en başarılı yazarlardan biridir. **"Babamın Gözleri Kedi Gözleri" (104 sayfa),**ilkokula giden bir kız çocuğunun günlüğünden oluşan bir roman. Duygu dolu, sevgi dolu bir romandır.

Kitabın teması: Annesi ile babası ayrılacağı için günlerini babasından ayrı geçirmeye başlayan

Ayçiçeği'nin günlüğünden oluşmaktadır. Ayçiçeği henüz neler olduğunu bilmeden babasından ayrılmak zorunda kalır ve bu yüzden kötü günler geçirir. Ama bu durum ona üzücü olaylarla baş etmeyi öğretir ve daha birçok şey katar. Ayçiçeği ile annesi başka bir eve taşınırlar ama babası onlarla gelmez. Ayçiçeği bu evlerinin daha geniş, yeni odasının da daha güzel olduğunu düşünür. Ama bir yandan da babasını özler. Okulların açılmasına az kaldığı için annesiyle okul alışverişi yaparlar. Daha sonra yeni mahallelerinde ip atlamaya çıkar. Ama yeni komşuları bu durumdan pek hoşlanmayınca oturup gelen geçeni izler. Biraz sonra penceresinin önünde oturan garip bir kadın onu çağırır. Kadının onlarca sorusunu cevaplar, bir yandan da pencerenin iki yanındaki aynalardan kendini görmeye çalışır. Vakit böylece geçer, kadını sever ve ona "Aynalı Kadın" ismini verir. Bir de apartmanlarında bir kız görür ve onunla tanışıp arkadaş olabileceği için heyecanlanır. Bir yandan da babasının onu aramamasına üzülür. Okul başlayınca apartmanda gördüğü kızın adının Çağrı olduğunu öğrenir. O gün bir de eski çantasının içini boşaltır. Babasının çokça kullandığı ve "diyot" dediği bir parça düşer çantasından, eskiden hiç önemsemediği o parçayı alarak yastığının altına koyar. Her geçen gün babasını daha çok özler. Başka bir gün okula giderken yine o kızla ve bir kediyle karşılaşır. Ama ikisiyle de arkadaş olamaz. Yeni mahallelerini pek sevmediğini düşünür. Eski mahalledeki en iyi arkadaşı Bilge'yi hatırlar. Hem onun hem de babasının kendisini aramadığını düşününce daha çok üzülür. Sevginin ne olduğu hakkında annesiyle konuşurlar. Gece rüyasında çiçekli bir gemide babasını görür ve çok sevinir. Okul dönüşünde penceresinin önüne koymak için çiçekler alır. Bir gün okul dönüşünde babasını görmek için eski evlerine gider. Ama babasının yerine yabancı insanlarla karşılaşır. Büyük bir hayal kırıklığıyla eve dönerek babasının nerede olduğunu

[1]Empati, başka bir kişinin, hayvanın veya kurgusal karakterin düşüncelerini ve duygularını tanıma, anlama ve paylaşma yeteneğidir. Empati geliştirmek, ilişkiler kurmak ve şefkatli davranmak için çok önemlidir. Sadece kendi bakış açısını değil, başka bir kişinin bakış açısını deneyimlemeyi içerir ve zorlanmak yerine içeriden gelen olumlu sosyal veya yardım edici davranışlara olanak tanır (https://www.psychologytoday.com).

[2]Kronik ya da süreğen, müzmin, Vücudun herhangi bir parçasında var olan, uzun süreli devam eden, kimi zaman hayat boyu düzelmeyen ve tedavi imkânları daha sınırlı kabul edilen hastalık türüdür (https://tr.wikipedia.org/wiki).

öğrenmeye çalışır, annesi babasının yolculuğa çıktığını söyler. Annesine inanmaz ve nerede olursa olsun babasını bulmaya karar verir. Anneannesi onlara gelince ona babasının kaybolduğunu söyler. Anneannesi babasının kaybolmayacağını söyleyince biraz olsun rahatlar. Babasını özledikçe onun yaptığı ilginç eşyaları ve başkalarının kullandığı normal eşyaları düşünür. Değişik ve ilgi çekici olmak yerine herkes gibi olmak ister. Annesi çok istediği masa ve kitaplığı alır. Anneannesi de yakında yine gelmek üzere evine döner. Bir akşam Çağrı ile annesi onlara gelince Çağrı'yla birlikte bahçeye çıkarlar. Birkaç ateşböceği yakalayıp kavanoza koyarak eve dönerler. Annesi kavanozu açınca ateşböcekleri kavanozdan çıkar. Ayçiçeği de gece yatarken dışarıdaki ateşböceklerini izler. Okula giderken Serkan'la karşılaşır. Serkan'ın babasının olmadığını bildiği için ona, bunun çok kötü bir şey olup olmadığını sorar. Serkan da babasının yüzünü unutmadığı sürece babasını gerçekten kaybetmemiş olacağını söyler. Okul çıkışında yine konuştuklarında Serkan, babasının her an yanında olduğunu düşündüğünü söyler. Bu fikir Ayçiçeği'nin hoşuna gider ve o da öyle düşünmeye başlar. Bir de odasına babasının fotoğrafını koyar. Anneannesi yeniden gelir. Yolda Bilge'yle karşılaşır ve çok sevinir.

Ertesi gün parka giderek sonbahar yapraklarından cebine doldurur. Eve dönerken babasının arkadaşıyla karşılaşır. Babasının arkadaşı ona babasını gördüğünü ve onu öpmesini istediğini söyler. Ayçiçeği de ondan babasına onu çok sevdiğini söylemesini ister ve babasına vermesi için ona bir yaprak emanet eder. Pazar günü babasının arkadaşı ona babasından bir zarf getirir. Zarfın içinden çok kısa bir mektup ve babasının yaptığı bir el feneri çıkar. Bunlar sevinmesi için yeter de artar. Bir gün okulda resim çizerler, Ayçiçeği de resim çizerken kendisine bakan kedinin gözlerini çizer. Öğretmeni Ayçiçeği'nin resmini haftanın resmi seçer. Bu olay Ayçiçeği'ne, babasının gözlerini kedi gözlerine benzettiğini hatırlatır. Babasının arkadaşı, Ayçiçeği ile babasının özel postacısı gibi olur. Böylece babasına olan özlemi biraz olsun hafifler ve babasını daha yakından tanımaya başlar. Günler böyle geçerken Ayçiçeği'nin doğum günü gelip çatar. Ayçiçeği'nin uzun süredir beklediği gün, o gün olur. Babası doğum gününe gelir. Böylece bir günden daha az bir süre de olsa babasıyla vakit geçirir. Uzun zaman sonra yeniden bir arada olmalarına çok sevinir. Günleri, kimi zaman babasının ona doğum günü hediyesi olarak getirdiği kedi ve daha önceden kendisinin aldığı iki balığı ile kimi zamansa arkadaşları ve babasının arkadaşıyla geçer. Bir gün okuldan geldiğinde babasının evde olduğunu görür. Annesi ile babası ona o gün boşandıklarını söylerler. Artık hafta sonu babasıyla, hafta içi annesiyle kalacağını anlatırlar. Ayçiçeği belki de babasından uzak geçirdiği günler sayesinde bu durumu kolayca kabullenir. Hatta artık babasıyla da kalacağını öğrenince çok sevinir.

"Bugün annem, ilk kez, ben sormadan, babamdan söz etti. Doğum günümden konuşuyorduk. İki gün sonra doğum günüm. Annem, babamın da doğum günüme gelebileceğinden üstü kapalı söz etti. Nereden biliyor? Demek benden gizli görüşüyorlar. Ben de annemden gizli, babamla mektuplaşıyorum. Ama üçümüz bir araya gelemiyoruz. Tuhaf bir bilmece. Babam doğum günüme gelirse sevinçten çıldırırım. Boynuna sarılır, asla gitmesine izin vermem…."

Yorum: Burada, ana karakter olan çocuğun babasına duyduğu özlemi açıkça görmekteyiz.

"Babamın Gözleri Kedi Gözleri"adlı eserinin 3. sayfasında çocuğun baba özlemi şöyle dile getirilmiştir: "Babam akşam yemeğine gelir sandım gelmedi. Annem de masaya iki tabak koymuştu zaten. Belli ki babamı beklemiyordu. Yemekte hiç neşem yoktu. Eski evde bir şey bırakmamıştık". Anneme, *"babam nasıl yemek yiyecek, evde hiçbir şey bırakmadık*" dedim. Annem, "*baban dışarıda yer*" dedi. "*Dışarısı karanlık, babam geceleri sokağa çıkmaz*" dedim. Annem güldü ve "*baban aslında karanlığı sever*" dedi.

Her iki alıntı da anneler birer yan karakter olarak hikâyede yerini almaktadırlar. Annelerin babalar hakkındaki yorumları okuyucuya ipuçları vermektedir. Örneğin, Sevinç Kuşoğlu'nun Sevgili Annelerim adlı eserinde, çocuğa "*babayın işi çoktur*" demesi, babanın evine karşı ihmalkârlığını, eş ve çocuklarına ilgisizliğini ifade etmektedir. Sevim Ak'ın Babamın Gözleri Kedi Gözleri adlı eserinde annenin çocuğuna "*baban alında karanlığı sever*" demesi, okuyucunun zihninde geniş çağrışımlar çizebilmektedir.

Yorum: Okuyucu burada, değişik şeyleri çağrıştırabilir. Bazı okuyucular, baba karakterinin, gece hayatıyla içli dışlı olduğunu veya yasa dışı işlerle uğraştıklarını düşünebilir. Ama, burada da anne çocuğuna bu durumu yansıtmamaktadır. Çocukta, henüz soyut düşünme yetisi gelişmediğinden,

çocuk bunu şöyle algılayacaktır: "Babam, büyük bir insandır. O karanlıktan korkmaz…." diye düşünecektir.

Sevim Ak'a ait olan "**Babamın Gözleri Kedi Gözleri"** adlı hikâyedeki, ana karakter olan Ayçiçeği 8-9 yaşlarında bir kız çocuğudur. Hikâyede çok sayıda yan karakter de dikkati çekmektedir. Öykünün başında Ayçiçeği annesi ile başka bir eve taşınır. Babasının eve gelmesini bekler ama gelmez. Annesi ise bu konuda bilgi vermemektedir. Ayçiçeği'nin ısrarı ile uzun bir yolculuğa çıktığını söyler. Babasının öldüğünü düşünürken bir taraftan da içinde derin bir hasret belirmiştir. Babasına olan sevgisini sürekli zihninde hayal ederek gidermeye çalışmaktadır. Bu durum onda hayatın yeniden keşfine bir pencere açmıştır. Hayata dair birçok yaratıcı şeyleri kurgulamaya başlamıştır. Babası bir gün ansızın gelir ve annesi ile boşandıklarını ona söyler. Ayçiçeği bu durumu sevinçle karşılar. Böylece babasını göreceğini, artık iki tane evinin olacağını ve kafasındaki sıkıcı sorulara cevap bulduğu için sevinmiştir. Ancak, bu sevinç uzun sürmemiştir. Çünkü, babasının yanında olmasını istiyor. Bu durumu kafasında canlandırıp duruyor. Niçin babasını sınırlı sayıda görmektedir? Bir çocuk için hayatı tanımak, siyah ve beyazın arasında grinin tonlarının olduğunu keşfetmektir. Çocuklar için doğrular ve yanlışlar, haklılar ve haksızlar vardır. Boşanma sürecinde ya anne ya baba suçludur şeklinde bir düşünceye dönüşür. Bazen de kendilerini suçlamaktadırlar. Ayçiçeği öykünün 96. ve 97. sayfalarında, "*bugün babama yeniden bizimle yaşamayı denemesini söyleyecektim. Vazgeçtim. Tam ağzımı açacakken düşüncelerimi okumuş gibi konuşmaya başladı ….. Babamı öyle anlamıştım ki, nasıl ki, bir fili askıya asıp dolaba sokamazsın. İşte babam da böyle….*".

Yorum: Piaget'e göre, çocuklar bu dönemde, heteronom (bağımlı) bir ahlak anlayışına sahiptir. Yani, doğru, yanlış, suçlu, haklı, haksız, gibi yargılara dayalı bir bakış açıları vardır.

Bir çocuk edebiyatçısı, eserlerinde çocuğun özdeşim kurduğu karakterler üzerinden hayatı tanımlar. Boşanmayı konu edinen yazarlar da, karakterlerinde bir farkındalık oluşturmaya çalışırlar. Çocuklara bir suçlu aramamak gerektiğini, hayatın bu tür sürprizlere açık olduğu, sağlıklı ve sağlam ilişkilerle hayatı sürdürmek gerektiğini anlatırlar. Her iki eser de yazarlar buna vurgu yapmışlardır. Sevgi ve sevme ihtiyaçları[1] dünya durdukça insanoğlunun tekrar tekrar işleyeceği ve okuyacağı bir konudur. Bu eserlerde de, bu durumları yazarların çok bilgece işlediklerini görmekteyiz.

Yorum: A. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi piramidi'ne göre insan ihtiyaçları çeşitlilik göstermektedir. Üçüncü ihtiyaç seviyesi sevgi ve aidiyet içeren sosyal düzeyli ihtiyaçlardır; bireyler fiziksel olarak kendileriyle ilgilendiklerinde, başkalarıyla paylaşma ve bağlantı kurma ihtiyaçlarını karşılayabilirler. İhmal, kaçınma, dışlanma vb. nedenlerle bu seviyedeki eksiklikler, bir bireyin duygusal olarak önemli ilişkiler kurma ve sürdürme yeteneğini etkileyebilir. Fizyolojik ihtiyaçlardan sonra gelen, sosyal-psikolojik ihtiyaçlarını gideremeyen, doyuramayan kişilerin, patolojik rahatsızlıklar göstermeleri olağandır.

Boşanma Olgusu

Son yıllarda ülkemizde boşanma oranlarındaki artış dikkat çekmektedir. Boşanma, yasal, ekonomik, psikolojik, kültürel, toplumsal ve psikolojik nedenleri olan karmaşık bir sosyolojik olgudur. Boşanma sürecinden zararı en çok çocuklar görmektedirler. Boşanma üzerine yapılan araştırmalar incelediğinde, boşanmış aile çocuklarında ruhsal uyumsuzluk oranının oldukça yüksek olduğunu görülmektedir. Bu uyumsuzlukların en başında; okul başarısızlığı, ruhsal çökkünlük, kavgacı olma, içe kapanık olma vb. gibi davranış bozuklukları gelmektedir. Boşanma öncesinde ve sonrasında en büyük kavgalar çocukların çevresinde dönmektedir. Çocuklar için en zor olan şey anne ve babanın çocuğu taraf tutmaya zorlamalarıdır. Oysa çocuk için en zor şey anne ve babası arasında bir seçim yapmaktır. Boşandıktan sonra bile anne ve baba çocukları aracılığıyla kavgalarını, çekişmelerini sürdürürler. Anne; babasına çocuğunu göstermeyerek, bazı yakın akraba ve

[1] Sosyal-psikolojik ihtiyaçlardan olan, "sevgi, sevilme, ait olma, kabul görme ihtiyacı, A. Maslow'un "İhtiyaçlar Hiyerarşisi" piramidinin 3. Sırasında yer almaktadır. Bu seviyede, davranışlarımızı duygusal ilişkilere duyulan ihtiyaç yönlendirir **Bu ihtiyacı karşılayan şeylerden bazıları; Aile,** arkadaşlıklar, romantik bağlantılar, sosyal gruplar, topluluklar, dini inançlar ve organizasyonlar.

arkadaşlarıyla görüşmelerini engelleyerek babadan öç almaya çalışmaktadır. Halbuki, anne kendi bencilliği yüzünden çocuğu cezalandırdığının farkında bile değildir. Diğer taraftan, çocuğunu arayıp sormayan, ilgisiz babalar da mevcuttur. Ayrıca, bazı anne ve babalar çocuğu sevme yarışına girerler. Zaman zaman sürekli hediyeler alma, çocuğun her isteğini derhal yerine getirme, çocuğun kendi safında yer almasını sağlamak için onu şımartma gibi eğilimleri vardır. Olgun ebeveynlerin bu tür olumsuz davranışlardan kaçınırlar. Onlar için öncelik çocuktur. Hatta çocuğun bu durumdan etkilenmemesi için psikolojik destek alırlar ve çocukları ile ilişkilerini asla kesmezler. Böylece, çocuğun bu zor devreden fazla yara almadan atlatmayı elbirliği ile sağlarlar. Eşlerin boşanması kaçınılmaz ise, çocuklarının bu durumdanen az zararla çıkmalarını sağlamak için ebeveynlerin bilinçli ve birlikte hareket etmeleri gerekmektedir (Tatlılıoğlu & Demirel, 2016: 59).

TDK'ye göre boşanma, "eşlerden birinin boşanma ilamı almasıyla evlilik birliğinin son bulmasıdır (https://sozluk.gov.tr). Türk Medeni Kanununda Boşanmaların **özel (**zina ve aldatma, Hayata kast ve pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk, akıl ve ruh hastalığı, şiddet görme, darp (dayak), aşırı geçimsizlik ve uyumsuzluk) ve **genel** (evlilik birliğinin sarsılması, Eşlerin anlaşması, ortak hayatın yeniden kurulamaması)sebepleri vardır.

Çocukların boşanmadan nasıl etkilendiklerine dair sayısız araştırma vardır. Boşanmanın sebebi ve şekli, çocukların boşanmadan ne kadar etkileneceğini belirler. Son yıllarda boşanmaların çocuklar üzerindeki kısa ve uzun süreli etkilerini ortaya koyan çok sayıda klinik ve toplumsal araştırmalar yapılmıştır. Boşanma karı-koca için olduğu kadar çocuklar içinde travmatik bir süreçtir. Boşanma sürecinden en çok çocuklar zarar görmekte olup, çocukların problemleri boşanmayla birlikte artmaktadır. Bu konuda yapılan araştırma sonuçlarına göre, boşanmış aile çocuklarında ruhsal uyumsuzluk oranının oldukça yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Boşanmış ailelerde ana-baba arasında boşandıktan sonra bile devam eden çekişmeler, çocukta kaygının oluşmasına ya da artmasına neden olabilmektedir. Boşanmanın uzun süreli etkileri araştırıldığında, çocukluk dönemlerinde ebeveynlerinin boşanmasına şahit olan çocukların, yetişkinlik yaşantıları boyunca daha çok sorun yaşadıkları; hatta ebeveynleri boşanmış çocukların, kendi evliliklerinin de daha yüksek oranda boşanmayla sonuçlandığı bildirilmektedir. Çocukluk dönemlerinde ebeveynleri boşanmış bireylerin, yetişkinlik dönemlerinde yaşadıkları bağlanma sorunları ve yaşam kalitesinde bozulma gibi boşanmanın uzun süreli sonuçları, bu bireylerin çocukluk dönemlerinde yaşadıkları boşanmanın kısa süreli sonuçları olan duygusal ve sosyal sorunlara kıyasla daha ciddidir. Bulgular, boşanmanın ebeveyn- çocuk ilişkilerinde bozulma, duygusal desteği kaybetme, ekonomik zorluklar, gibi birçok stresli yaşam olayına neden olduğunu göstermektedir (Öngider, 2013:140; Türkaslan, 2007: 99-101).

Boşanmanın etkilerine çocuk yönünden baktığımızda üç temel sorun ortaya çıkmaktadır:

Birincisi; boşanmanın çocuğun günlük yaşamına getirdiği etkiler. Çocuğun çevresinin zenginliği ve ana-babasıyla ilişkisinin miktarı ve türü çocuğun yetişmesini etkiler. Çocuğun aile ortamı, boşanma sonucu önemli değişiklerle karşı karşıyadır.

İkinci sorun, çocuğun boşanma sırasında kaç yaşında olduğu ile ilgilidir. Çocuk, küçük yaşlarda iken ortaya çıkan bir boşanma, onun gelişimini derinden etkilemektedir.

Üçüncü sorun ise, çocuğun anne veya babadan birinin yanında kalma zorunluluğudur. Boşanma öncesinde ve sonrasında en büyük kavgalar çocukların çevresinde döner. Çocuklar için en zor olan şey anne ve babanın çocuğu yan tutmaya veya arabuluculuk yapmaya zorlamalarıdır (Cüceloğlu, 1998).

Sonuç

1970'lerin sonunda batıda, *Yeni Gerçekçilik* adı verilen akım, hayatın daha alt kademelerine indi:Yoksulluktan ezilen çocuklar, ırkçılık, cinsellik, savaş, ahlaki çözülme, vb. konular artık çocuk kitaplarının dakonusu olmaya başladı. Çocuk kitabı karakterleri, kolay kolay çözümlenemeyecek olaylarlakarşılaşmakta, sosyal grupların çatışmaları içinde sıkışıp kalabilmekte ve gençlik sorunlarının tam göbeğinde kendini bulabilmektedir. Bugün dünyada bu türde eser veren yazarlar

artık çok geniş bir çeşitlilikte konularınıbelirlemekte; müzikten maceraya, okul sorunlarından aşka kadar pek çok konuyu ele alarak eserlerinizenginleştirmektedirler.

Edebi, kurgusal metinler hedef kitlesi kim olursa olsun büyük çoğunlukla kurgu içindeki çatışma ile okuyucudaki merak duygusuna hitap ederler. Bu çatışma ya karakterin kendi kendisiile olan mücadelesi, ya bir başka karakterle/karakterle olan mücadelesi, ya karakterin toplumla olan mücadelesi ya dakarakterin tabiatla olan mücadelesi şeklinde ortaya çıkar. Okuyucu bu tür edebi eserlerde, ana karakter hakkında başkalarının ne düşündüğünü ve olaylar karşısında ne tür tepkiler vereceğini tahmin eder. İyi bir edebi eserde de karakterle okuyucunun sohbetine bile dönüşebilmektedir. Aksi halde, bilinçlendirme, bilgilendirme olmazsa o karakterin okuyucular üzerinde fazla bir etkisi olmaz. Sorun odaklı çocuk edebiyatı ölümden akran zorbalığına, cinselliktenboşanmaya değin geniş bir çalışma alanıdır. Çocukların gelişim dönemlerini dikkate almak, saltdidaktik bir anlayıştan kaçınarak çocuk düşüncesini ve muhayyilesiniönemsemek, otoriter bir tutumdan kaçınarak yoruma ve tartışmayaimkân tanımak gibi birtakım temel ilkelerden söz edilebilirse de bunlarınayrıntıları her bir sorun alanı için değişkenlik gösterecektir (Öztürk, 2022: 136).

Okul öncesi ve ilkokul dönemine hitap eden anlatılarda, düş ile gerçeği ayıramadığı çeşitli araştırmalarla tespit edilmiş bulunan çocuklarda dehşet duyguları uyandırabilecek -kafa kesme vb.- sahneler vardır. Bu sahnelerin çocuklarda ne tür etkiler uyandırabileceğini kestirmek zordur. Bunun Edebî türlere ilişkin bilgi ve tecrübenin henüz olgunlaşmadığı okul öncesi ve ilkokul döneminde eserleri çocuklara okuyacak kimselerin konuyla ilgili -çocuklardan gelecek- sorulara nitelikli yanıtlar verebilecek yeterlilikte olması gerektir. İlkokul döneminde (6-11 yaş) çocuklarda somut düşünce egemendir. Dolayısıyla, çocuklar, henüz soyut, mecazi düşüncelere, üst düzey zihinsel becerilere sahip olmadıkları için, yazarlar eserlerinde mesajları verirken, buna dikkat ettikleri görülmektedir.

Ebeveynin boşanması çocuklar acısından asla arzu edilmeyen bir durumdur. Birçok çalışmada, boşanmanın çocuk üzerindeki uzun süreli olumsuz olarak devam ettiği bulunmuştur. Hatta,çocukluk dönemlerinde ebeveynlerinin boşanmasına şahit olan çocukların, yetişkinlik dönemlerinde de, boşanmanın olumsuz etkilerini yaşadıkları belirtilmektedir. Boşanmaların bireyler üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek ve toplumsal boyutta bir sorun olarak gündeme gelmesini engellemek amacıyla: evlilik yaşamındaki çatışmanın önlenebilmesi, anlaşmazlıkların boşanma noktasına gelmeden aşılabilmesi gerekmektedir, ailelerin daha fazla yara almamaları için ekonomik ve sosyal açıdan desteklenmeleri gerekmektedir.

Evlenme ve boşanma ile ilgili değişimlerde önemli olan, bu süreçte yetişkinler ve çocuklar açısından ortaya çıkabilecek riskleri en aza indirmeye çalışarak değişimin sağlıklı olmasını sağlayabilecek unsurları hayata geçirmektir. Boşanmanın çocuğun yaşına ve kavrayışına uygun bir dille anlatılması, boşanma sonrası düzenlemelerin çocuğun ihtiyaçları göz önünde tutularak yapılması ve anne-babanın çocuklarının geleceği için belirli bir anlaşma içerisinde olmaları daha yararlı olacaktır (Gardner, 1970). Boşanma sonrasında, ebeveynler çeşitli güçlükler yaşıyor olsalar da çocuklarının gereksinimlerini karşılamalı ve çocukların bu kararla ilgileri olmadığını, çocuklarına olan sevginin asla tükenmeyeceğini hatırlatmaları gerekmektedir**.** Ebeveynler boşanma kararını çocuğa aynı anda ve kendini güvende hissedeceği bir ortamda söylemeli; boşanmadan sonra çocukları için ilişkilerini sürdürmeleri ve bu ilişkinin boyutlarını iyi bir şekilde saptamaları gerekmektedir. Aydın ve Nazlı'nın (2014) araştırma bulgularına göre, boşanmış aile çocuklarının depresyon ve kaygı düzeyleri ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ebeveynlerinin boşanmasına çocuklar değişik tepkiler verirler. Üzüntü, yalnızlık, gerileme, reddetme, uyku problemleri, okul başarısızlığı gibi. Günümüzde gittikçe artan boşanmalar sonucunda, çocukların yaşadıkları olumsuz etkileri azaltmak konusunda, ebeveynlere, sosyal çevreye, aile mahkemesi hâkimlerine, eğitimci ve öğretmenlere önemli görevleri düşmektedir. Bu nedenle, günümüzde sıklıkla rastlanan boşanma nedenlerinin belirlenmesi; aile birliğinin korunması ve önleyici çalışmaların sürdürülmesi açısından önem taşımaktadır. Sonuç olarak, çocukların yaşamında ebeveyn ilişkilerinin son derece önemli olduğu açıktır (Öngider, 2013: 157; Türkaslan, 2007:107; Tatlılıoğlu & Demirel, 2016; www.turkpdr.com; www.e-psikiyatri.com, www.psikoloji-psikiyatri.com).

Açıklama: Bu çalışmada, çocuk edebiyatı yazarı, Melike Günyüz'ün, "Çocuk Edebiyatı Okumaları adlı kitabı içinde yer alan "*Sorun odaklı çocuk edebiyatı: Boşanmış aile çocuğu olarak edebiyatta yer almak*" adlı bölümü (4. Bölüm) boşanma psikolojisi bağlamında analiz edilmiştir.

Teşekkür: Çocuk Edebiyatı yazarı, Dr. Öğretim üyesi, Melike Günyüz'e bu çalışmada sağladığı katkı ve desteklerden dolayı kendisine çok teşekkür ederim.

Kaynakça

Cüceoğlu, Doğan (1998). Türkiye'de Boşanma Sorununun Sosyolojik ve İstatistiki Açıdan Değerlendirilmesi. Sosyoloji Konferansları, sayı: 25, 59-69.

Günyüz, Melike (2022). Çocuk Edebiyatı okumaları - "Sorun odaklı çocuk edebiyatı: Boşanmış aile çocuğu olarak edebiyatta yer almak". (Bölüm: 4). (s. 130-139).İstanbul: Erdem Yayınları.

929).

Öngider, Nilgün (2013). Boşanmanın Çocuk Üzerindeki Etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5 (2), 140-161.

Öztürk, Hüseyin (2022). Sorun odaklı çocuk edebiyatı ve ölüm teması. *TYB Akademi, Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi,* 34:105-140.

Gardner, Richard, A. (1970). The Boys and Girls Book About Divorce. Toronto: Haddon Crafsmen, Inc.

Tatlılıoğlu Kasım & Demirel, Nuri (2016). Sosyal bir gerçeklik olarak boşanma olgusu: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 4(22), 59-73.

Türkaslan, Nesrin (2007). Boşlanmanın Çocuklar Üzerine Olumsuz Etkileri ve Bunlarla Başetme Yolları. *Aile ve Toplum Dergisi,* 9 (3), 99-108.

Yılmaz, Oğuzhan & Yakar, Y. Mahmut (2018). Türk Çocuk EdebiyatındaSorun Odaklı Yaklaşım, Çocuk ve Medeniyet, 2, 29-42.

Çevrimiçi Linkler:

https://www.psikolojisozlugu.com/identification-ozdesim-kurma, Erişim tarihi: 05.05.2022.

https://engelliler.gen.tr/konular/psikosomatik-hastaliklar-nedir-nedenleri, Erişim tarihi: 07.05.2022.

https://www.psychologytoday.com/intl/basics/empathy, Erişim tarihi: 07.05.2022.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Kronik, Erişim tarihi: 07.05.2022.

https://kitap.yazarokur.com/babamin-gozleri-kedi-gozleri, Erişim tarihi: 11.05.2022.

https://sozluk.gov.tr/, Erişim tarihi: 25.05.2022.

http://www.turkpdr.com/evlilik-cikmazi-ve-bosanma-, Erişim tarihi: 25.05.2022.

https://www.psikoloji-psikiyatri.com/bosanma/, Erişim tarihi: 25.05.2022.

https://www.e-psikiyatri.com/kategori/aile-ruh-sagligi, Erişim tarihi: 25.05.2022.

http://www.bosanma.com.tr/index.php?option, Erişim tarihi: 25.05.2022.

https://www.mevampsikoloji.com/maslow-ihtiyaclar-hiyerarsisi-nedir, Erişim tarihi: 25.05.2022.

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN "*SORUN ODAKLI ÇOCUK EDEBİYATI: BOŞANMIŞ AİLE ÇOCUĞU OLARAK EDEBİYATTA YER ALMAK*" ADLI ESERİNİN BOŞANMA PSİKOLOJİSİ BAĞLAMINDA ANALİZİ[1]

Doç. Dr. Kasım TATLILIOĞLU[2]

Özet

Bu çalışmada, yazar Melike Günyüz'ün "Çocuk Edebiyatı Okumaları" adlı eserinin, "Sorun odaklı çocuk edebiyatı: Boşanmış aile çocuğu olarak edebiyatta yer almak" adlı bölümü boşanma psikolojisi bağlamında analiz edilmiştir. Çocuk okurun problemlerle yüz yüze geldiği ve bu problemlerle başa çıkabilmeyetisini kitaplar aracılığıyla kazandığı edebiyatın adı şeklinde tanımlanabileceksorun odaklı çocuk edebiyatının Türkiye'deki geçmişi yakın döneme dayanır. Sorun odaklı çocuk edebiyatı, çocukların ve gençlerin tek başlarına baş etmekte zorlandıkları konuları ele alır. Sorun odaklı çocuk edebiyatı gerçekçi akım altında ele alınan ve değerlendirilen bir konudur. Okuyucunun karakterle özdedim kurabilmesi için metnin kurgulanışından diline ve karakterlerin tasvirine kadar her öğe önem taşır. Yazarın karakteri okuyucuya tanıtmasında kullandığı bazı yöntemler vardır. Boşanmış ebeveynlerin çocukları, şiddet, taciz, zorbalık, travma mağduru, savaş, göç, vb. durumlara maruz kalmış çocuk ve gençler bu tür kitapların kahramanlarıdır. Çocuk kitaplarının edebî duyuş kazandırma yanında bir başka işlevi de çocuğa hayata dair bir takım farkındalıklar kazandırmasıdır. Toplumumuzda son zamanlarda artarak devam boşanma, aile üyelerinden en çok çoçukları etkilemektedir. Yapılan araştırmalar, boşanmış aile çocuklarının diğer çocuklara oranla ebeveyn ilişkileri, psikolojik, davranışsal ve akademik yaşamlarının daha sorunlu olduğunu ortaya koymuştur Buna göre çocuklar üzerinde oluşan etkiler, bireyin ilerleyen yaşlarında da kendisini göstermektedir

Anahtar Sözcükler: Melike Günyüz, çocuk edebiyatı, sorun odaklı çocuk edebiyatı, boşanma, karakter.

AN ANALYSIS OF MELIKE GUNYUZ'S "PROBLEM-ORIENTED CHILDREN'S LITERATURE: PARTICIPATION IN THE LITERATURE AS A DIVORCED FAMILY CHILD" IN THE CONTEXT OF DEVORCE PSYCHOLOGY

(BOOK REVIEW)

Abstract

In this study has been analyzed writer Melike Günyüz's "problem-oriented children's literatüre: Partipication in the literature as a divorced family child" in the context of divorce psychology.The history of problem based children's literature in Turkey is very recent,which can be defined as the fact that child reader confronts problems and gainsthe ability to cope with them by means of reading books.Problem-oriented children's literature deals with issues that children and young people have difficulty in dealing with alone. Problem-oriented children's literature is a subject dealt with and considered under realism. Every single element including fiction, images, depicting of character is important so that readers can identify themselves

[1] Bu çalışmada, çocuk edebiyatı yazarı Melike Günyüz'ün, "Çocuk Edebiyatı Okumaları adlı kitabı içinde yer alan "*Sorun Odaklı Çocuk Edebiyatı: Boşanmış Aile Çocuğu Olarak Edebiyatta Yer Almak*" adlı 3. Bölümü boşanma psikolojisi bağlamında analiz edilmiştir.

[2] Bingöl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, Bingöl/Türkiye, ORCID: 0000-0001-5964-4343, kasimtatlili@hotmail.com

with characters. Author uses some strategies to introduce character to reader. Children of divorced parents, victims of violence, abuse, bullying, trauma, war, immigration, etc. Children and youth who have been exposed to situations are the protagonists of such books. In addition to giving children a literary feel, another function of the children's books is that they bring some awareness of life to the child. Increasing in Turkish society in recent years, divorce affect mostly the children among family members. Researches indicate that, the divorced family children have more problems in terms of family relations, psychological, behavioral and academic. Accordingly, the effects on children also show themselves in the later years of the individual

Key Words: Melike Günyüz, children's literatüre, problem-oriented children's literatüre, divorce, character.

Giriş

Sorun odaklı çocuk edebiyatı, çocukların ve gençlerin tek başlarına baş etmekte zorlandıklarını konuları ele alır. Boşanan ebeveynlerinçocukları, şiddet, taciz, zorbalık mağduru gençler, savaş, göç vb.durumlarla yüz yüze kalmış karakterler bu tür kitaplarınkahramanları olarak karşımıza çıkarlar. Aile içinde engelli bireylerinyer aldığı kitapları, kendi içindeki gücü keşfetme sürecini anlatankitapları, gerçek hayatta da bireysel ya da toplumsal birebir benzersorunlara işaret ettikleri için sorun odaklı çocuk edebiyatı metinleriolarak nitelendirilebilir. Sonuç, itibarıyla bugün batı edebiyatında, sorun odaklı çocuk edebiyatı,edebiyat teorileri içinde *gerçekçilik-realizm* akımının içinde tanımlanmaktadır (Günyüz, 2012: 929).

Ölüm, cinsellik, boşanma, şiddet, akran zorbalığı ve benzeri konular hakkında çocuklarla konuşmak çoğunlukla yetişkinleri tedirgin eder. Çocukları sorunlardan arındırılmış bir ortamda, bir fanus içerisinde yetiştirmek mümkün değildir.Bu sebeple hayatın önemli sorunları hakkında çocuklarla konuşulmalıdır. Çocukların sorular sorabilmesi, duygu ve düşüncelerini ifade edebilmesi için imkân tanınmalıdır.Sorun odaklı çocuk edebiyatı bu konuda ebeveyn ve öğretmenlere pek çok fırsatsunar. Sorun odaklı çocuk edebiyatı eserleri hazırlanırken genel bir ilke olarakhedef kitlenin gelişim özelliklerinin dikkate alınması; okura tepeden bakmayan,ona düşünme ve tartışma imkânı veren, salt didaktizme saplanmayan biranlayışla eserlerin tasarlanması gerektiği ifade edilebilir ancak her bir sorunalanı için özel değerlendirmeler yapmak şarttır. Zira her bir sorunun kendineözgü dinamikleri vardır (Öztürk, 2022: 105)

1970'lerin sonunda batıda, *Yeni Gerçekçilik* adı verilen akım, hayatın daha alt kademelerine indi:Yoksulluktan ezilen çocuklar, ırkçılık, cinsellik, savaş, ahlaki çözülme artık çocuk kitaplarının dakonusu olmaya başladı. Çocuk kitabı karakterleri, kolay kolay çözümlenemeyecek olaylarlakarşılaşmakta, sosyal grupların çatışmaları içinde sıkışıp kalabilmekte ve gençlik sorunlarının tam göbeğinde kendini bulabilmekte. Böylece modern batı gerçekçi edebiyatı gençlik sorunlarınaodaklanmakta, onların sosyal ve kişisel problemlerini yazmakta ve karşılaşmaları muhtemel sorunlarayönlenmektedir.7 Bugün dünyada bu türde eser veren yazarlar artık çok geniş bir çeşitlilikte konularınıbelirlemekte; müzikten maceraya, okul sorunlarından aşka kadar pek çok konuyla eserlerinizenginleştirmektedirler. Ebeveyn ilişkileri, şiddet, din, macera, arkadaş ilişkileri, içki ve uyuşturucukullanımı, spor gibi hayatın her alanı aynı anda eserlerde karşımıza çıkabilmektedir.

Sorun Odaklı Çocuk Edebiyatı

Çocuk okurun problemlerle yüz yüze geldiği ve bu problemlerle başa çıkabilmeyetisini kitaplar aracılığıyla kazandığı edebiyatın adı şeklinde tanımlanabileceksorun odaklı çocuk edebiyatının Türkiye'deki geçmişi yakın döneme dayanır.Çocuk edebiyatı, çocuğun estetik ihtiyaçlarını karşılayan, ona okumaalışkanlığı kazandıran ve aynı zamanda ele aldığı durum ve olaylarla çocuğuhayata hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır. Sorun odaklı çocuk kitapları kurgulanırken çocuğa yardımcı olabilmek için tek bir çözümün dayatılmamasına dikkat edilmelidir. Demokratik kültürün gereği olarak kitaplarda alternatif çözüm önerileri sunulmalı ve bu öneriler çocuğu kalıplamamalı, onun özgür tercihlerde bulunmasına imkân vermelidir. Kitaplar okura Taş'ın ifadesiyle "Bak bu senin sorunun, işte bu da çözümün" (2013) üslubuyla sunulmamalıdır. Diğer

taraftan kitaplarda sorunlar çözülürken tesadüfe bağlı çözümlerden kaçınılmalı, sorunların çözümünde şiddete başvurulmamalı, çevreden yardım alınsa bile kahramanlar kendi sorunlarının çözümünde etkin bir rol almalıdır (Yakar ve Yılmaz, 2015). Sorun odaklı kitapların yazılış amacı çocuk okurun problemle yüzleşmeyi ve başa çıkmayı öğrenmesidir. Kitapların yazılış amacı problemlerden hareketle duygu sömürüsü geleneğine bir halka eklemek olmamalıdır. Özellikle engellilik ve yetimlik gibi zor konuların işlenişinde amaç gözyaşı edebiyatı yapmak, insanların hislerine dokunmak, bu durumdaki bireyleri acınacak varlıklar olarak yansıtmak yerine onların bu özelliklerinden dolayı yaşadıkları güçlüklerle nasıl başa çıkabilecekleri ile ilgili alternatifler sunmak olmalıdır(Yılmaz ve Yakar, 2018: 30)

Türkiye'de Çocuk Kitapları ve Odaklaştırılan Sorunlar

- ✓ Göç
- ✓ Engellilik-bireysel farklılık
- ✓ Şiddet
- ✓ Boşanma
- ✓ Ölüm
- ✓ Yoksulluk ve çalışan çocuklar
- ✓ Yetim ve öksüz çocuklar (Yılmaz ve Yakar, 2018: 35-38)

Eserin Değerlendirilmesi: Yazar Melike Günyüz, bu çalışmasını Sevim Ak'ın Babamın Gözleri kedi Gözleri (2022) başlıklı romanı ile Sevinç Kuşoğlu'nun Sevgili Annelerim (2003) adlı çocuk romanlarını karşılaştırmıştır. Her 2 romanda da boşanmış ebeveyn çocuğu olan karakterler, okura gerçekçi bir hikaye bağlamında yansıtılmıştır. Yazar öncelikle bu eserlerde, çocuk edebiyatında gerçekçilik karakter kurulumu sorununu masaya yatırmıştır.

Çocuk Edebiyatında Gerçekçilik:

Nikoleva'ya (2002: 27) göre, "çocuk edebiyatı, tarihsel olarak yeni bir kurgu biçimidir. 18. ve 19. y.y.'larda ortaya çıkışı, ana akım, toplumda gerçekçiliğin kurulmasıyla "örtüşmektedir.

Çocuk edebiyatı için uygun bir biçim teşkil eden realizmde olaylar gerçekçidir. Öykünün bitişi ve düğümün çözümü de okuyucuya gerçekçi bir yaklaşım içinde sunulmaya çalışılır. Mesajı verirken çocuklara olması gerekenleri zorla benimsetmek yerine, onların duygularına hitap etmesi gerekir.

Tüm çocuk edebiyatı türleri içerisinde gerçekçi edebiyat, çocukların kendi yaşamlarının gerçekliğine en yakın olan edebiyat türüdür. Çünkü, çocuk edebiyatı ile, çocuklar, yalnız olmadıklarını hissederler, yaşamlarındaki farklı seçenekleri keşfederler, olaylara karşı direnç gösterme becerilerini geliştirirler, hayatı severler, kendilerinin edebiyattaki yansımalarını görürler. Yabancı eserlerdeki çocuk edebiyatı yazılarına bakıldığında daha çok çocuklardaki umutsuzluk ve çaresizlik duygularının üstesinden nasıl geldikleri görülmektedir.

Türk çocuk edebiyatında ise sürekli olarak gerçekçi bir anlatım dili görülmektedir. 1970'lerin sonunda batıda, *Yeni Gerçekçilik* adı verilen akım, hayatın daha alt kademelerine indi:Yoksulluktan ezilen çocuklar, ırkçılık, cinsellik, savaş, ahlaki çözülme artık çocuk kitaplarının dakonusu olmaya başladı. Çocuk kitabı karakterleri, kolay kolay çözümlenemeyecek olaylarlakarşılaşmakta, sosyal grupların çatışmaları içinde sıkışıp kalabilmekte ve gençlik sorunlarının tam göbeğinde kendini bulabilmekte. Böylece modern batı gerçekçi edebiyatı gençlik sorunlarınaodaklanmakta, onların sosyal ve kişisel problemlerini yazmakta ve karşılaşmaları muhtemel sorunlarayönlenmektedir. Bugün dünyada bu türde eser veren yazarlar artık çok geniş bir çeşitlilikte konularınıbelirlemekte; müzikten maceraya, okul sorunlarından aşka kadar pek çok konuyla eserlerinizenginleştirmektedirler. Ebeveyn ilişkileri, şiddet, din, macera, arkadaş ilişkileri,

içki ve uyuşturucukullanımı, spor gibi hayatın her alanı aynı anda eserlerde karşımıza çıkabilmektedir (Temple, vd., 2002; Akt: Günyüz, 2012: 930).

Modern gerçekçi çocuk edebiyatının konularının genişleyen sınırları, genç okuyucuların da tecrübelerini genişletmektedir. Diğer taraftan modern gerçekçi çocuk edebiyatının ele aldığı riskli konuların çocuklarla buluşturulması noktasında bazı çekincelerin de olduğu savunulmaktadır.

Çocuk Edebiyatında Karakter

Çocuk edebiyatı anlatılarında olay örgüsü ve tema kadar diğer bir faktör de karakterdir. Frye, edebiyatı mitin yer değiştirmesi olarak ifade eder ve türleri, kahramanların eylemlerine göre 5 farklı türden söz eder. Bunlar sırasıyla:

- ✓ Mitler: Karakterleri hem insanlardan hem de doğa yasalarından (tanrılar) üstün varlıklar.
- ✓ Romanslar: Karakterler diğer insanlardan üstündür, fakat tanrılardan daha aşağı insanlar olarak sunulur.
- ✓ Epik ya da trajedi: Kahramanlar çevresindeki diğer insanlardan üstündür, ancak doğa yasalarından üstün değildir.
- ✓ Komedi ya da gerçekçi roman: Kahraman diğer insanlardan ne üstün ne de aşağıdır.
- ✓ İronik anlatı ya da Çağdaş Roman Kahramanı: Fiziksel ya da düşünsel bakımdan okurdan daha aşağı seviyede karakterleri sunar ya da okur kendisinin her an bu karakterin yerinde olabileceğini bilir.

Yazar, karakter yaratmada başarılı olduğunda okuyucular, bir başka insanı çok yakından tanıyabildiklerini hissederler. S. Freud'a göre, insanlar 3 şekilde tanınır: İnsanların ne yaptığını ve nasıl yaptığını bilmek, diğer insanları nasıl etkilediğini bilmek ve birbirleri hakkında nasıl hissettiklerini bilmek. Bu dinamikler edebiyat içinde geçerlidir. Karakteri tanıtmanın yolu, onun davranışlarını anlatmaktan değil, göstermekten geçer. İkinci olarak karakterler, diğer karakterlerle olan ilişkisi üzerinden yansıtılır. Son olarak, karakterleri tanıtmak için başvurulan yol dış görünüşleri ya da yazarın sunum biçimi ile okuyucuya sunulmasıdır.

Bir Karakter Olarak Boşanmış Aile Çocuğu Olmak

Yaklaşık 20 yıl öncesine gidersek, boşanmış ailelerin problemlerini çocuk edebiyatının konusu olarak eserlere yansıtmak kabul edilmez bir durum olarak düşünülürdü. Oysa, günümüzde, bu durum güncel bir olgu haline gelmiştir. Son yıllarda (özellikle son 1o yılda), Türk toplumunda boşanmalar hızlı bir artış göstermektedir. Yıllık boşanma oranı ortalama binde 1,62'dir. Gelinen noktada artık, üvey anneler sadece masallarda değil, güncel hayatın bir parçası haline gelmiştir. Çocuklar bu durumda, üvey anne veya üvey baba ile ya da iki farklı aileye sahip olabiliyorlar. Bu bağlamda, bir çocuk kitabının boşanmayı konu edinmesinden daha doğal ne olabilir?

Boşanmak, özellikle çocukların olduğu ailelerde oldukça trajik olabilmektedir. Çok sayıda değişken çocuğun ruh sağlığı üzerinde etkili olabilmektedir. Çocuklarda duygusal gerilimlere yolaçmaktadır. Boşanma sürecinden geçmiş bir çocuğun, kendi yaşadıklarına benzer olayları yaşamış bir roman kahramanı ile özdeşim kurması (identification)[1] mümkündür.

---

[1]İçselleştirmenin'nin son aşaması olup kişinin kendisini bir başkası ile ya da onun özellik ya da görüşleriyle bağlantılandırmasını, her yönüyle onun gibi olmasını içerir. Faklı alanlarda kullanımı ya da işlevselliği vardır. 1. Nesne İlişkileri Kuramı'nda; kişi, bilinçdışı ya da bilinçöncesinde gerçekleşen özümseme sürecinde değişir, özdeşim kurduğu nesne psişenin bir parçası haline gelir. 2. Bilinçdışı dürtü, duygu, düşünce ve arzuların, yani kişinin sahip olmayı istediği özelliklerin (örn., başarılı, güzel), bunlara sahip kişilerle özdeşim kurarak sağlanmaya çalışılmasına ilişkin savunma mekanizması. Özdeşim kurma, kişinin kendisini bir başkası ile, onun özellik ya da görüşleriyle bağlantılandırmasını, bu özellik ve görüşleri özümseme'sini; her yönüyle onun gibi olmaya çalışmasını içerir. Bu yolla, kişi, bir başkasının özelliklerini üstlenir ve paylaşır. Örnek: Pop

Çocuk psikologlarına ve çocuk gelişim uzmanlarına göre, çocukların içinde bulunduğu bu duygusal çalkantılı dönemi, duygusal travmaları, içinde bulunduğu trajik durumu daha az hasarla atlatabilmesi için bu tarz kitapları tavsiye etmektedirler. Bu konuda yazar Sevim Ak'a ait olan Babamın Gözleri Kedi Gözleri ile yazar Sevinç Kuşoğlu'nun Sevgili Annelerim adlı eserleri büyük bir ilgi uyandırmışlardır. Her 2 kitapta, baba evden ayrılmış ve çocuklar anneleri ile birlikte yaşamaktadırlar. Biri kız biri erkek olan bu iki karakter, 8-10 yaşlarında ailenin tek çocuğudur. Her iki eserde de, yazarlar, hikayeyi kahramanların dilinden anlatmaktadır. Sevim Ak'a ait olan Babamın Gözleri Kedi Gözleri'nde kahramanın günlükleri varken; Sevinç Kuşoğlu'nun Sevgili Annelerim adlı eserinde, kahramanın iç sesi görülmektedir. Her iki eserde de, karakterler, duygularını okuyuculara aktarmışlardır.

Sevinç Kuşoğlu'nun Sevgili Annelerim adlı eserdeki karakterin babasına duyduğu özlem ilk sayfada şöyle ifade edilir: "Evde en çok babamdan konuşurduk. Beni bırakıp giden babamdan. "Anneme, ne dersin, yakında bizi görmeye gelir mi? diye sorardım. Annem susarak uzaklara bakardı. Sonra da başımı okşar, beni öper ve üzülme derdi. Baban seni görmek için canını verir, ama babayın işleri çoktur. Belki de işi için yine yurt dışına çıkmıştır".

Sevim Ak'a ait olan Babamın Gözleri Kedi Gözleri adlı eserinin 3. Sayfasında çocuğun baba özlemi şöyle dile getirilmiştir: "Babam akşam yemeğine gelir sandım gelmedi. Annem de masaya iki tabak koymuştu zaten. Belli ki babamı beklemiyordu. Yemekte hiç neşem yoktu. Eski evde bir şey bırakmamıştık. Anneme, "babam nasıl yemnek yiyecek, evde hiçbir şey bırakmadık" dedim. Annem, "baban dışarıda yer" dedi. Dışarısı karanlık, babam geceleri sokağa çıkmaz" dedim. Annem güldü ve "baban aslında karanlığı sever" dedi.

Her iki alıntı da anneler birer yan karakter olarak hikâyede yerini almaktadırlar. Annelerin babalar hakkındaki yorumları okuyucuya ipuçları vermektedir. Örneğin, Sevinç Kuşoğlu'nun Sevgili Annelerim adlı eserinde, çocuğa "babayın işi çoktur" demesi, babanın ihmalkârlığını ifade etmektedir. Sevim Ak'ın Babamın Gözleri Kedi Gözleri adlı eserinde annenin çocuğuna "baban alında karanlığı sever" demesi, okuyucunun zihninde geniş çağrışımlar çizebilmektedir.

Sevinç Kuşoğlu'nun kahramanı aslında babasının evli olduğunu ve başka bir evde yaşadığını bilmekte olup, önceleri evde anne-baba kavgalarına tanıklık etmiş olup hikâyenin 12. ve 13. sayfalarında bu durumu şöyle dile getirmektedir: "Anne ile babam kavga ederken kulaklarımı kapatırdım. Vazolar ya da tabaklar kırılır, sofralar devrilirdi. Ben de masanın altına saklanır olan biteni izlerdim ve çok korkardım. Halen ellerimin titremesi bu yüzden. Sonra babam kapıyı hızla çarpıp giderdi. Annem bana, "işleri iyi gitmediği için biraz sinirli, yakında düzelir, üzülme" derdi bana. Ama, babamın işleri hiçbir zaman düzelmedi. Sonraki günlerde davalar, mahkemeler konuşuldu. Sonra da anemin gözyaşları ve her şeyin bitmesi….

Burada evde karı koca kavgasına şahit olan çocukların duygularını açığa çıkarması ve benzer süreçleri yaşamış çocukların hislerine tercümanlık etmesi bakımından önemli mesajlar vermektedir. Sevinç KuşoğluSevgili Annelerim adlı hikâyesinde anne babanın yanlış davranışlarını eleştirmeyip, durumu çocukların gözünden tasvir etmektedir. Bu eserde ayrıca, ana karakterin, babasının 2. Evliliğini üvey annesini kabul etmesiyle ilgili içsel bir mücadele de göze çarpmaktadır. Babasının 2. Eşini ana karakterle tanıştırmak istemesini, "benim üvey annem mi vardı" şeklinde tepki gören ana karakter bu durumu zihninde sık sık canlandırdığı ve tanışacağını düşündükçe kaygılandığı görülmektedir. Ayrıca, üvey annesinin kendisini nasıl karşılayacağını düşündükçe korkmaktadır. İlk karşılaşmada, korktuklarını yaşamayarak büyük şaşkınlık yaşamıştır. Beklediğinin aksine, kibar bir üvey anne ile karşılaşmaktadır. Onu sevebileceğini düşünürken, bir taraftan da acaba anneme ihanet mi olur diyerek içsel çatışmalar geçirmektedir. Bu süreç onun fizyolojik bir hastalığının ardından

---

müzik sanatçılarının fanatik izleyicileri genellikle onlarla özdeşim kurarlar. Herkesin hayran olduğu bir pop müzik sanatçısı olma arzularını, bu sanatçıların sahip olduklarını üstlenip paylaşarak doyuma ulaştırırlar. Okulda akran zorbalığına uğrayan çocuk, bunu yapanın sadece zorba davranışlarına içeatım yapmaz; her bakımdan onun gibi olmaya çalışır (https://www.psikolojisozlugu.com).

psikosomatik hastalıklara[1] yakalanmasına neden olmuştur. Öykünün sonunda ise gerçek anne ile üvey annenin birbirini kabul etmesi sonucunda çocuk kendini daha iyi hissetmektedir.

Ana karakter bu hikâyede, şehir hayatında apartmanda tek başına yaşamakta, tek ebevynli, duygusal, yalnız, sıradan bir çocuktur. Benzer durumda olan çocuklar bu durumda empati[2] kurabilirler. Yetişkinlerin bitmeyen mücadelesi, çocuğun iç dünyasında kendini sorgulamalara neden olmakta, üzüntülerini dışa yansıtmayarak, duygularını bastırdığı görülmektedir. Yaşadığı bu olumsuz durumlar, kronik[3] karın ağrılarına neden olmuştur.

Hikâyede babanın iş yoğunluğu ile evini ihmal ettiği, üvey annenin çocuk ile sağlıklı iletişim kurmaya açık olduğu, çocuğun gerçek annesini ve çocuğu destekleyici cümleler kurduğu bir durum görülmektedir. Çocuğu rahatlatıcı cümleler kurmaktadır. "Benim adım Dilara… İstersen bana ismimle hitap edebilirsin… İstersen abla diyebilirsin diyerek. Bir taraftan da her kadının yaşaması muhtemel duygusal çalkantıları da yaşamaktadır. Çocuğun gerçek annesi de çocuğunun psikolojik sağlığı için üvey annesi ile muhatap olmak durumunda kalması üstesinden gelecek kolay bir durum olmayacağı için yaşadığı içsel çatışmaları çocuğuna yansıtmamaya çalışmaktadır. Böylece, başlangıçta mutsuz olan çocuk, akabinde babası ve üvey annesi ile sağlıklı bir ilişki kurmuştur. Karakterlerin değişimi bir süreçtir. Usta bir yazar bu süreci iyi yönetir.

Sevim Ak'a ait olan Babamın Gözleri Kedi Gözleri adlı hikayedeki, ana karakter olan Ayçiçeği 8-9 yaşlarında bir kız çocuğudur. Hikâyede çok sayıda yan karakter de dikkati çekmektedir. Öykünün başında Ayçiçeği annesi ile başka bir eve taşınır. Babasının eve gelmesini bekler ama gelmez. Annesi ise bu konuda bilgi vermemektedir. Ayçiçeği'nin ısrarı ile uzun bir yolculuğa çıktığını söyler. Babasının öldüğünü düşünürken bir taraftan da içinde derin bir hasret belirmiştir. Babasına olan sevgisini sürekli zihninde hayal ederek gidermeye çalışmaktadır. Bu durum onda hayatın yeniden keşfine bir pencere açmıştır. Hayata dair birçok yaratıcı şeyleri kurgulamaya başlamıştır. Babası bir gün ansızın gelir ve annesi ile boşandıklarını ona söyler. Ayçiçeği bu durumu sevinçle karşılar. Böylece babasını göreceğini, artık iki tane evinin olacağını, kafasındaki sıkıcı sorulara cevap bulduğu için sevinmiştir. Ancak, bu sevinç uzun sürmemiştir. Çünkü, babasının yanında olmasını istiyor. Bu durumu kafasında canlandırıp duruyor. Niçin babasını sınırlı sayıda görmektedir? Bir çocuk için hayatı tanımak, siyah ve beyazın arasında grinin tonlarının olduğunu keşfetmektir. Çocuklar için doğrular ve yanlışlar, haklılar ve haksızlar vardır. Boşanma sürecinde ya anne ya baba suçludur şeklinde bir düşünceye dönüşür. Bazen de kendilerini suçlamaktadırlar. Ayçiçeği öykünün 96.97. sayfalarında, "bugün babama yeniden bizimle yaşamayı denemesini söyleyecektim. Vazgeçtim. Tam ağzımı açacakken düşüncelerimi okumuş gibi konuşmaya başladı ….. Babamı öyle anlamıştım ki, nasıl ki, bir fili askıya asıp dolaba sokamazsın. İşte babam da böyle…."

---

[1]Psikolojik sebeplerle ortaya çıkan ve bedensel hastalıklarla kendini gösteren hastalıklara psikosomatik hastalıklar denir. Örneğin, stresli bir olay sonrası mide de ülser oluşması gibi. Bazı hastalıkların oluşumunda, olan hastalığın artmasında ya da gerilemesinde ruhsal durum çok önemlidir. Aslında psikosomatik bozukluklar yaşadığımız stres ya da içsel sıkıntıların bir şekilde dışa yansımasıdır. Psikosomatik hastalıklar, çatışmaların kişinin içinde düşünsel ve duygusal olarak çözülemediği durumlarda oluşmakla birlikte tek başına yeterli olmayıp çeşitli faktörlerin birbirini etkilemesiyle ortaya çıkmaktadır. Organlarda yapısal bozukluklarla birlkte olan ama oluşmalarında ruhsal sorunların rol oynadığı bedensel hastalıklar; mide-bağırsak ülserleri, astım bronşiale, ülseratif kolit, nörodermetitler, romatoid artrit gibi hastalıklar(https://engelliler.gen.tr).

[2]Empati, başka bir kişinin, hayvanın veya kurgusal karakterin düşüncelerini ve duygularını tanıma, anlama ve paylaşma yeteneğidir. Empati geliştirmek, ilişkiler kurmak ve şefkatli davranmak için çok önemlidir. Sadece kendi bakış açısını değil, başka bir kişinin bakış açısını deneyimlemeyi içerir ve zorlanmak yerine içeriden gelen olumlu sosyal veya yardım edici davranışlara olanak tanır (https://www.psychologytoday.com).

[3]Kronik ya da süreğen, müzmin, Vücudun herhangi bir parçasında var olan, uzun süreli devam eden, kimi zaman hayat boyu düzelmeyen ve tedavi imkânları daha sınırlı kabul edilen hastalık türüdür (https://tr.wikipedia.org/wiki).

Bir çocuk edebiyatçısı, eserlerinde çocuğun özdeşim kurduğu karakterler üzerinden hayatı tanımasıdır. Boşanmayı konu edinen yazarlar da, karakterlerinde bir farkındalık oluşturmaya çalışırlar. Çocuklara bir suçlu aramamak gerektiğini, hayatın bu tür sürprizlere açık olduğu, sağlıklı ve sağlam ilişkilerle hayatı sürdürmek gerektiğini anlatırlar. Her iki eser de yazarlar buna vurgu yapmışlardır. Sevgi ve sevme ihtiyaçları[1] dünya durdukça insanoğlunun tekrar tekrar işleyeceği ve okuyacağı bir konudur. "Yeni Gerçekçi Akım"a örnek verilebilecek bu iki eserde yazarlar mübalağasız bir dil kullanmışlar, karakterlerine duygularını açıklatmışlar, okuyucuya bir ders verme amacı gütmemişler ve gerçeklik duygusunu okuyucuya vermeye çalışmışlar ve bunu da başarmışlardır.

Sonuç

Edebi, kurgusal metinler hedef kitlesi kim olursa olsun büyük çoğunlukla kurgu içindeki çatışma ile okuyucudaki merak duygusuna hitap ederler. Bu çatışma ya karakterin kendi kendisiile olan mücadelesi, ya bir başka karakterle/karakterle olan mücadelesi, ya karakterin toplumla olan mücadelesi ya dakarakterin tabiatla olan mücadelesi şeklinde ortaya çıkar. Okuyucu bu tür edebi eserlerde, ana karakter hakkında başkalarının ne düşündüğünü ve olaylar karşısında ne tür tepkiler vereceğini tahmin eder. İyi bir edebi eserde de karakterle okuyucunun sohbetine bile dönüşebilmektedir. Aksi halde, bilinçlendirme, bilgilendirme olmazsa o karakterin okuyucular üzerinde fazla bir etkisi olmaz. Sorun odaklı çocuk edebiyatı ölümden akran zorbalığına, cinselliktenboşanmaya değin geniş bir çalışma alanıdır. Çocukların gelişim dönemlerini dikkate almak, saltdidaktik bir anlayıştan kaçınarak çocuk düşüncesini ve muhayyilesiniönemsemek, otoriter bir tutumdan kaçınarak yoruma ve tartışmayaimkân tanımak gibi birtakım temel ilkelerden söz edilebilirse de bunlarınayrıntıları her bir sorun alanı için değişkenlik gösterecektir (Öztürk, 2022: 136).

Okul öncesi ve ilkokul dönemine hitap eden anlatılarda, düş ile gerçeği ayıramadığı çeşitli araştırmalarla tespit edilmiş bulunan çocuklarda dehşet duyguları uyandırabilecek -kafa kesme vb.- sahneler vardır. Bu sahnelerin çocuklarda ne tür etkiler uyandırabileceğini kestirmek zordur. Bunun Edebî türlere ilişkin bilgi ve tecrübenin henüz olgunlaşmadığı okul öncesi ve ilkokul döneminde eserleri çocuklara okuyacak kimselerin konuyla ilgili -çocuklardan gelecek- sorulara nitelikli yanıtlar verebilecek yeterlilikte olması gerektir.

Açıklama: Bu çalışmada, çocuk edebiyatı yazarı Melike Günyüz'ün, "Çocuk Edebiyatı Okumaları adlı kitabı içinde yer alan "*Sorun odaklı çocuk edebiyatı: Boşanmış aile çocuğu olarak edebiyatta yer almak*" adlı 3. Bölümü boşanma psikolojisi bağlamında analiz edilmiştir.

Kaynakça

Günyüz, M. (2012). Sorun odaklı çocuk edebiyatı: Babamın Gözleri Kedi Gözleri ve Sevgili Annelerim kitapları bağlamında boşanmış aile çocuğu olarak edebiyatta yer almak, *3. Ulusal çocuk ve gençlik edebiyatı sempozyumu, 05-07 Ekim 2011, Ankara Üniversitesi çocuk ve gençlik edebiyatı uygulama ve araştırma merkezi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Yayın No: 4.* 929).

Öztürk, H. (2022). Sorun odaklı çocuk edebiyatı ve ölüm teması. *TYB Akademi, Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi,* 34:105-140.

Yılmaz, O. ve Yakar, Y. M. (2018). Türk Çocuk EdebiyatındaSorun Odaklı Yaklaşım, Çocuk ve Medeniyet, 2, 29-42.

Çevrimiçi Linkler:

[1] Sosyal-psikolojik ihtiyaçlardan olan, Sevgi, sevilme, ait olma, kabul görme ihtiyacı, A. Maslow'un "İhtiyaçlar Hiyerarşisi" piramidinin 3. Sırasında yer almaktadır. Bu seviyede, davranışlarımızı duygusal ilişkilere duyulan ihtiyaç yönlendirir **Bu ihtiyacı karşılayan şeylerden bazıları; Aile,** arkadaşlıklar, romantik bağlantılar, sosyal gruplar, topluluklar, Dini inançlar ve organizasyonlar.

http://www.cakabey.k12.tr/rehberlik/bulten/rehberlikbulteni_1.pdf, Erişim tarihi: 21.04.2022.

https://www.psikolojisozlugu.com/identification-ozdesim-kurma, Erişim tarihi: 05.05.2022.

https://engelliler.gen.tr/konular/psikosomatik-hastaliklar-nedir-nedenleri-nelerdir.25073/, Erişim tarihi: 07.05.2022.

https://www.psychologytoday.com/intl/basics/empathy, Erişim tarihi: 07.05.2022.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Kronik, Erişim tarihi: 07.05.2022.

MELİKE GÜNYÜZ ESERLERİNDE KARGALARIN İNSANSI HAYATI

Hossein BOKAİE[1]

Özet

Bu yazı "Gakgukların Maceraları" 6 başlıktan oluşan bir çocuk masal seti incelemesidir.

Birinci bölümde, Fransız filozofu, Michel Foucault'un yabancılaştırma söyleminden yola çıkarak "çocuk edebiyatı, edebiyat tanımına dâhil mi acaba" sorusunun cevabını araştıracağız.İkinci bölümde elimizde olan altı masaldan oluşan seti tanıtacağız.Üçüncü bölümde "bu sette bulunan masallar edebiyat mı acaba" sorusunun cevabını araştıracağız.

Anahtar Kelimeler: edebiyat, çocuk edebiyatı, Michel Foucault, yabancılaştırma,Gakgukların Maceraları.

Edebiyat ve Çocuk Masalları

Günümüzde çocuk ve gençlik edebiyatı iki temel kategoriye bölünür. Çocuk edebiyatına saf edebiyat diyenler ve çocuk edebiyatı denen bir şey yok diyenler. Bu cümlelerin kaynaklarını bulmak için bir eski zamanlara, bir de yeniçağa bakmamız gerekir. Çocuklara masal, destan ve hikâye anlatmanın, farklı diller, kültürler ve ülkelerde çok eski zamanlardan beri bir gelenek olarak yaygın olduğunu biliyoruz. Fakat çocuk edebiyatının tarihi bu kadar uzun değil ve modern dünyanın olgularından biri olarak tanınmaktadır.

Modern öncesi dünyada çocuklar yetişkinlerin dünyasının bir parçası olarak yaşıyorlardı. Onlar yetişkinler gibi elbise giyerler, yetişkinler gibi eşyaları kullanırlar, yetişkinler gibi tarımda, dükkânda, atölye ve evde çalışırlardı. Şu demek ki o devirlerde çocukluk denen bir kavram yoktu ve çocukluk kavramı gelişmemişti, yetişkinlik kuyruğunda sıralarını bekleyen yaratıklardı.

Michel Foucault, Fransız filozofun söylemine göre modern dünya yabancılaştırmayla başlamıştır. Başka bir ifadeyle: modern dünya, her bir şeyi, nesneyi, kavramı, içten ya dıştan, birbirinden bağımsız ve yabancı parçalara bölmekle başladı.

Bu söyleme dayanarak, modern dünyada, çocukluk kavramı insan kavramının bir parçası olarak bilinir. Modern düşüncede çocukluk dönemi yetişkinlik döneminden daha önemli, insan hayatının temellerinin atıldığı dönem olarak anlatılır. Bu yüzden gelişmiş insanlar, toplumlar, ülkeler çocukluk ve gençlik dönemlerine daha önem verirler.

Çocuk edebiyatı bu zeminde doğdu ve gittikçe batıdan tüm ülkelere ve kültürlere yayıldı. Fakat çoğu yazar, yetişkin veya çocuk yazarları, çocukluk kavramını kavramakta bayağı zorlandılar. Haksız da sayılmazlar. Bu yeni afacan edebiyatı nasıl yaşlı, çok saygılı, yüce edebiyatla aynı kefeye yerleştirebiliriz ki? Onlar durmadan, 100 sözcükten oluşan bir çocuk masalı nasıl yüce Sefiller romanıyla bir kategoriye girebilir ki, sorusunu sorarlar.

Ancak dünya değişmiş. Yetişkinler edebiyatı artık Sefiller romanından ibaret değil. Kısa kısa öyküler, minimaller edebiyat anlamını değiştirmişler. Artık bir çocuk masalı edebiyat dünyasında yerini bulmuş ve kendini ispatlamış.

Şimdi başta sorduğumuzun soruyu yanıtlayabiliriz. Evet, elimizde olan masallar edebiyat olabilirler. Bir çocuk masalının edebiyat olup olmamasını nasıl ispatlayabiliriz?

---

[1]İran Yazarlar Birliği, h_bokaie@yahoo.com

Elimizde olan edebiyat tanımlarının ortak noktası insanlığa yönelik olması ve insanları insanlara anlatmasıdır. Bu kavramdan yola çıkarak edebiyat dünyasının giriş kapısını insanlığı anlatmaya çalışmaktır.

Anlaşma:

Bu makalede bizim mihenk taşımız insanlığı anlatmaktır. Şayet bir metin insanlara, (çocuk, ergen, genç, orta yaş ve yaşlı) insanlığı açıklarsa, o metin bir edebi metin olma şansını kazanmıştır.

Tanıtım:

Gakgukların Maceraları seti altı farklı masaldan oluşmaktadır. Setteki kitaplar 12 sayfalı ve resimlidir. Masalların iki yazarı var: Melike Günyüz -Reza Hemmatirad. Altı kitabın ressamı Reza Hemmatirad'dır.

İncelemeye alınan set 2013 yıllında, 3. üncü baskı, Sedir Yayınları tarafından basılmıştır.

Masalların Başlıkları:

1-Ses Yarışması 2-Süslü Çikolata 3-Pamuk Karga 4- Şarkıcı Gukki 5- Ay Nerede Kayb Oldu? 6- Mavi Çaki

Yer (Mekân)

Ses yarışması masalında GAKGUK diyarının adı geçer, fakat bu isim öbür masallarda tekrarlanmaz. Diğer beş masalda bir özel mekânın (örneğin: Gakguk) ya genel mekânın (örneğin: ormanlık, çöl, köy, vb.) bir ad geçmez.

Buna rağmen masallara eşlik eden resimlerde ağaçlar, elektrik telleri ve direkleri, dağ, uzaktan bir köy görünür, göl vs. Mekânları görürüz.

Zaman:

Masallarda belli zamana (örneğin: gece, sabah, yıllar evvel vb.) rastlamıyoruz. Sadece "Ay nereye kayboldu" masalında gece ve gündüz bir şekilde önem kazanmaktadır.

Masallardaki olaylar bir zaman bölümünde cereyan etmektedir, ancak bu süreç bariz bir şekilde ön plana çıkmamaktadır.

Olay:

Kayalar için ses yarışması; genç bir dişi karganın estetik ameliyatı olması; bir karga yumurtasından bir pembe karganın doğması; bir karganın bülbül gibi ötüp şarkıcı olması; bir koş ayın kaybolduğunu düşünmesi, bir karganın kendisini maviye boyanması masalların olaylarını teşkil etmektedir.

Kişiler(Karakterler):

Masalların tüm karakterleri kuşlardan ibarettir. Bu kuşların çoğu karga, birkaç serçe, birkaç yarasa, bir tane baykuş, bir tane kartal ve iki takım isimsiz kuşlardır. Ayriyeten birer çınar ağacı, birer kurbağa, bir tane dağ ve ay bazı masallarda rol almaktalar.

Konular:

Ses yarışma masalının konusu hedef ve eğitim. Süslü çikolata masalının konusu: genç kızların estetik ameliyatı düşkünlüğü ve kötü sonuçlar aldıkları; Pamuk karga masalın konusu: aile içinde ihanet kuşkusu ve farklıkları kabullenme gereği; Şarkıcı Gukki masalının konusu: farklı yetenek ve çalışma; Ay nerede kayboldu? Masalın konusu: fantastik dünyasını gerçek dünya ile karıştırmak; mavi çakı masalının konusu: kendinle barışık olmaktır.

Plan:

Bu sette yer alan masalların planları benzer planlardır. Serim bölümü yeterince kısadır. Masallar başlangıçta doğrudan olayın içine girip, masalda rol alan kişileri, ana problemini anlatır. Diğer 9 sayfada düğüm bölümü yer almaktadır. Son sayfada çözüm bölümü farklı bir yazı boyutu kullanmak ile bu sayfanın önemi ve değerini gösterir.

Açıklamalar:

Çoğu çocuk resimli masal kitaplarında, masalı başından sonuna kadar, hatta en ufak bir detayını, yazı anlatır ve resimler sadece yazının anlattıklarını görsel bir şekilde tekrarlar. Konumuz olan setteki kitapların kapaklarında yazar olarak iki isim geçmektedir. Melike Günyüz - Reza Hemmatirad. Masalların ressamı Reza Hemmatirad'dır. Bu masallarda resimler sadece süs veya yazının görsel tekrarı değil, aksine yazının tamamlayıcılarıdırlar. Örneğin mekânlar, değişik zamanları, çeşitli eşyalar vs. Sadece resimlerde bulunur. Bu yüzden bu makalede yazı ve resimler edebiyat açısından ele alınır.

Bu soruyla başlayalım: bu masalların yazarı kim? Yaşı ne? İşi ne? Çocukluk dünyasına bakışı ne?

Masalları anlatan kişi kesinlikle bir yetişkin, vatansever, etik, inançlı, muhtemelen öğretmen, muhtemelen anne, kendisini çocukların karşısında aşırı sorumluluk sahibi hisseden biridir.

Ses yarışması masalında gakguk diyarında sadece kötü sesli kargalar varlar.Yetişkinler endişeli." Ne olacak şu bizim gençlerin hâli, diye soruyor içlerinden biri." Bu çocuklar ne yapmalı, diyor bir başkası."

Yetişkin kargalar bülbüller ve kanaryalarla rekabet için yavruların arasında bir ses yarışması düzenlerler.

"Bizim çocukların kanaryaların, bülbüllerin yavrularından ne eksikleri var. Onlar ses yarışması düzenliyorlar da biz niye düzenleyemiyoruz. Artık kargalar boşu boşuna ötüp durmayacaklar. Daha güzel ötebilmek için çalışacaklar."

Geleceği düşünmek, başaklarla rekabet etmek, bir amaç için çalışmak yetişkinler dünyasını ait olan şeylerdir.

Masalın düğüm bölümü yetişkinler için hiç önemi yok fakat çocuklar için en önemli bölüm. Zira onlar bir araya galip sabahtan akşama kadar özgürce ötüp eğleniyorlar. İşler karışır. Kimse çıkış yolunu bilmez. Bir kaçı kütü sesli karga yarışmayı kazanır. Ama yarışmayı kazanmak iyi sesli olmak anlamına gelmez. Hala farklı bir bilgili yetişkin lazım. Bilge baykuşa gitmek lazım. İkinci ve en önemli cümle böyle patlar: "Her sorunu çözen bilge baykuş bu sorunu da çözüveriyor. Şimdi bizim gençler, usta sanatçılardan eğitim alacak. Böylece gerçek birer sanatçı olacaklar."

Şu dediklerimizin neredeyse tamamı "Süslü Çikolata" masalında da geçerli. Genç dişi kargalar şarkıcıları örnek alıp onlar gibi olmak isterler. Erkek çocuk kargalar onlara lakap takıp onlarla alay ederler. Anne babalar dişi çocuklarına karşı gelemez, onları estetik ameliyatına götürürler. Cerrah (yanı bilim) her şeyi, etik, sağlık vb. Göz ardı eder ve bu olayı sadece bir araştırma ve deneyim fırsatı olarak değerlendirir ve genç dişi kargaların gagasının formunu değiştirir. Sonuç berbat.

Pamuk karga masalı yetişkinler dünyasına özel bir cinsel ihanet şüphesini anlatır. Aile içinde şiddetli geçimsizlik, kavga gürültü ve sonunda bir pamuk karga doğar. Yaşlı çınar ağacı tanıklık eder ve anne kargayı şüphe altından kurtarır.

Şarkıcı Gukki masalında yine bir yetişkin vaatleriyle bir yavru geleceğe doğru yola giriyor.

Babası, Karga Gukki'ye "Seninle gurur duyuyorum oğlum!" diyor. Bir yandan da ona yeni şarkılar öğretiyor." Bu harika sesini dinlemek için bütün kargalar kapımıza toplanacak."

Yavru karga babasına uyuyor ve vaatler artırıyor.

"Karga Gukki hem yeni şarkılar öğreniyor hem hayaller kuruyor. Çok güzel şarkılar söylediği için cevizlerin en güzelini ona getireceklerini düşlüyor."

Ama işler onların umduğu gibi yoluna gitmiyor, fakat şarkıcı yavru ve aile inançlarını kaybetmeden yollarına inanarak devam ederler ve sonunda şarkıcı dinleyicileri tarafından alkışlanır.

Mavi Çakı masalında bir karga başkası olmak ister ve kendini mavi rengine boyar. Fakat kimse ona inanmaz ve sonunda o yeniden kendisi ile barışmak zorunda kalır.

Ay nerede kayboldu masalında bir karga aya kötü laf söyler ve onun kalbini kırar. Ay küser ve kaybolur. Kuşun aydan özür dilemesiyle ay yeniden görevine döner ve olay biter.

Eleştiriler:

1- Elimizde olan masallar modern dünya masalları kategorisine girmez. Bu masallar çocukluk döneminin modern anlamını kabullenmiş değiller. Bu masallar insanı ve çocukluk tanımını modern dünyaya değil, bir öncesi 18.inci yüzyılından kalan klasik tanımından almaktadır. O yüzden bu masallarda çocukluk dünyası tanılarına rastlamak mümkün değil. Sadece hala yetişmemiş yetişkinler rol almaktadırlar.

2- Çocukların dünyasındaki zaman kavramı yetişkinlerin dünyasından farklıdır. Mesela çocuklar ufak zaman bölümlerinde yaşarlar. Bu yüzden çocuk romanı yazılmaz, çocuk masalları kısa ve az sayfalı olur. Çocuk kitabı düzenlemesinde herhangi bir sayfa anlattığı şeyi bitirmek zorundadır. Yani konuyu önceki sayfalardan almaz ve sonradaki sayfalara bırakmaz, fakat masalın anlattığı olayın doğrultusunda kalır ve onun bütünlüğünü korur. Bu setteki kitapların düzenlemesinde bu konu dikkate alınmamış ve sözcükler satırlardan hatta sayfalardan taşmış.

Sonuç:

Çocukların dünyası ile yetişkinlerin dünyasının arasında bir görünmez perde var. Konular, kavramlar, olaylar bu iki dünyanın arasında gidiş dönüşte her ne kadar sabit görünse de bu perdeyi geçerken kocaman değişimlere maruz kalırlar.

Yetişkinler çocuk masalı yazarken çocukluk dünyasının araştırmacıları olarak, bulduklarını okuyucularına anlatırlar. Bazı yazarlar çocukluk dünyasını henüz yetişmemiş yetişkinler dünyası olarak bilirler, bazı yazarlar çocukluk dünyasını bir bağımsız ve özel dünya bilerek kendilerini o dünyanın çelebileri bilirler ve keşfe çıkarlar. Bu yazarlara göre içinde yaşadığımız dünya sadece bizim değil ve çocuklar bizim her şeyimize ortaklar. Bir ortak kendi hayatını yaşar ve ortağını yargılamaz, sadece betimler, etrafındaki her şeyi anlamak ister. Böylesine bilgin bir konu iki çocuk masalında farklı açıdan anlatılır.

MELİKE GÜNYÜZ'ÜN MASALLARINDA ADLANDIRMA BİÇİMLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman ERATALAY*

Doç. Dr. Sevda ÖZEN ERATALAY**

Özet

Bebeklerin anne karnındayken bile bazı seslere karşı verdikleri tepkiler dil edinimi bağlamında değerlendirilmektedir. Bu konuda gerek dil gerekse sağlık bilimciler pek çok araştırma yapmaktadır. Bebekler sesleri takip ve taklit ederek büyür. Daha sonra da yavaş yavaş bu sesleri öğrenir ve birden akıcı biçimde konuşmaya başlar. Hiçbir bebeğe bir dilin grameri öğretilmez, bebekler taklit ve gözlem yoluyla dil edinimine sahip olur. İşte bu sebeptendir ki çocuğun konuşmasına katkı sağlayan pek çok unsur bulunur. Konuşma yeteneği, sesleri iyi çıkarabilme, sözcükleri yerli yerinde kullanabilme gibi unsurlarla ölçülebilir ve bunlar hemen her çocukta farklı seyreder. Çocukların konuşmasını kolaylaştıran ya da konuşma sırasında yaşadığı zorlukları daha kısa sürede atlatmasını sağlayan etkenlerden biri de masallardır. Masalların çocuklar üzerinde bıraktığı etkiler çok fazladır. Bazı çocukların hayal dünyasını geliştiren masallar bazı çocuklarda söz varlığını zenginleştirir. Masallar bireye empati kurmayı ve hatta verdiği öğüt ve uyarılarla hayatı öğretir. Daha sayamadığımız özellikleriyle olumlu izler bırakan masallarda elbette dil ve üslup da çok önemlidir.

Çocuklardaki dil edinimi ve gelişiminin bir parçası olan masalları Melike Günyüz'ün okul öncesi çocuklar için kaleme aldığı masallardan yola çıkarak değerlendirmeye çalıştık. Bu bağlamda söz konusu masallardaki bazı kavramların adlarını sesbilimsel çerçevede ele alıp inceledik.

Günyüz'ün masallarında özellikle bazı hayvan adlarının ilginç olduğunu gördük ve yazarın bu adları özellikle seçtiği kanısına vardık. Böylelikle bu adları çocuklar hem daha kolay söyleyebilir hem de uzun süre aklında tutabilir. Yazar bu adlandırmaları örneğin hayvanın bir özelliğinden yola çıkarak ya da benzetme yoluyla oluşturmuştur. Böylece Günyüz çocuğun hayvanı daha iyi tanıyabilmesini de sağlamıştır. Masallarda söyleme kolaylığı bağlamında oluşturulan kimi adlar da vardır. Masalı okuyan çocuk bir yandan hayvanın fiziki özelliğini öğrenirken diğer yandan da kalıcı ve söylenmesi kolay sözcükleri hafızasına yerleştirir. Ayrıca Günyüz ardı ardına söylenmesi uyumlu hece ya da sesleri de bir arada kullanmayı tercih etmiştir. Böylece çocuğun zihninde şiirsel bir edayla oluşan sözcükler ya da söz kalıpları da yerleşmiş olacaktır. Bu adlar ya da yapılar çocuğun dili daha iyi kullanabilmesine katkı sağlayacaktır.

Anahtar Sözcükler: Melike Günyüz, masal, hayvan adları, dil edinimi, çocuk dili

NAMING FORMS IN MELIKE GÜNYÜZ'S TALES

Abstract

Babies' reactions to certain sounds, even in the womb, are evaluated in the context of language acquisition. Both linguists and health scientists are doing a lot of research on this subject. Babies grow by following and imitating sounds. Later, he gradually learns sounds and suddenly begins to speak fluently. No baby is taught the grammar of a language, babies acquire language through imitation and observation. It can

* Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dil Bilimi Bölümü, s.eratalay@gmail.com

** Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, sevdaeratalay@hotmail.com

be measured by factors such as speaking ability, being able to make sounds well, and using words appropriately and these are different in almost every child. One of the factors that make it easier for children to speak or overcome the difficulties they experience while speaking is fairy tales. The effects of fairy tales on children are very great. Fairy tales that develop the imagination of some children enrich the vocabulary of some children. Tales teach the individual to empathize and even life with the advice and warnings it gives. Of course, language and style are also very important in fairy tales that leave positive traces with their uncountable features.

We tried to evaluate the fairy tales, which are a part of language acquisition and development in children, based on the fairy tales written by Melike Günyüz for preschool children. In this context, we examined the names of some of the concepts in the tales in the phonological framework.

We saw that some of the animal names in Günyüz's tales were interesting, and we came to the conclusion that the author chose these names specifically. Because children can say these names more easily and can keep them in mind for a long time. The author created these namings, for example, based on a feature of the animal or by analogy. Thus, it paved the way for the child to get to know the animal better. There are also some names created in the context of the ease of telling in fairy tales. While reading the tale, the child learns the physical characteristics of the animal on the one hand, and on the other hand places permanent and easy-to-say words in his memory. In addition, Günyüz preferred to use syllables or sounds that are compatible to be said one after the other. Thus, words or phrases formed with a poetic tone will be settled in the child's mind. These names or structures will contribute to the child's ability to use the language better.

Key Words: Melike Günyüz, tale, animal names, language acquisition, children's language

Giriş

Dil yetisi insanların iletişim için kullandığı en etkin yöntem olan dilin var olmasını sağlayan önemli bir parçadır. Ancak bu yetinin dilsel verilerle desteklenmesi gerekmektedir. Her insan dil yetesiyle doğar ve maruz kaldığı dil ile iletişim kurmayı, onun seslerini, sözcüklerini, dizilimini, anlamlarını vb. öğrenerek başarır. Eğer buna benzer dilsel verilerle teması engellenirse dilsel gelişimi de engellenmiş olur. Bu konu binyıllar öncesinden beri merak edilmiş ve dilsiz ortamlarda yetişen çocukların nasıl konuşacağı üzerine deneyler yapılmıştır (Eratalay, 2021:17). Dil yetisine benzer şeklide ötücü kuşlarda da ötüş yetisi diyebileceğimiz bir yetenek vardır. Bu yeteneğe sahip ötücü kuş zamanı gelince kendiliğinden ötmeyi beceremez o da ötüş sayılan seslere maruz kalarak ötüşü öğrenmelidir. Eğer bu tür kuşlar çevrelerinde ne kadar ses (insan, teknoloji, doğa vb. kaynaklı sesler) olursa olsun ötüş yetilerine ait seslere maruz kalmazlarsa ötemezler. İnsanlar sahip oldukları dil yetisi sayesinde kuşlarınkine benzer bir şekilde yalnızca dilsel seslere karşı yeteneklidirler. Bu sesleri diğer seslerden ayırt edebilir, onları sesletebilir ve anlamları ile birleştirip kavrayabilirler (Eratalay, 2021:23).

Çocukların dil ediniminde hem biyolojik hem de çevresel etkenler önemli rol oynar. Bebeklerin doğar doğmaz bazı seslere duyarlı olması ile ilgili yapılan deneyler dil edinimi çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu bağlamda pek çok deney yapılmış ve söz konusu deneylerle bebeklerin anne sesini tanıdığı yönünde görüşler ortaya atılmıştır (McLean:1990: 3-19). Anne ve bebek arasındaki iletişimin anne karnında başladığı bilinen bir gerçektir. Bir anne bebeğinin çıkardığı seslerle onun acıkmış olduğunu, uykusunun geldiğini, hastalanmaya başladığını vb. anlayabilir. Bebeklerin çıkardığı sesler doğrultusunda anne ve bebek arasındaki bu iletişim doğal bir süreç olarak tanımlanabilir. Ancak bu durum insandaki dil ediniminin ne kadar erken zamanlarda başladığının göstergesidir. İnsanoğlu doğar doğmaz önce anne ile iletişim kurmaya başlar. Bu iletişim illa ki bebeğin konuşma yeteneği ile ölçülemez. İletişim sadece sözcük dağarcığı ile sınırlandırılmamalıdır. Bebeklerin ağlama biçimleri, çıkardıkları sesler ya da el kol hareketleri bir annenin olağan bir durumu anlayabilmesi için yeterli olabilmektedir. Belli bir iletişimi sağlayabilen bebekler çocukluk çağına gelene dek belirli bir kültürel çevreden etkilenir. Bu kültürel ve sosyal çevre bireyin aynı zamanda doğal ortamıdır. Bu doğal ortamda birey dili öğrenmeye ve kullanmaya başlar. Böylece insanoğlu henüz gramer özelliklerini bilmediği bir dili yavaş yavaş anlamaya ve

konuşmaya başlar. Bu konuşma süresi her bireyde farklı seyreder. Yani kimi çocuk iki yaşında konuşmaya ve anlaşılmaya kimi çocuk da beş yaşında algılamaya ve anladığını aktarmaya başlar. Bu durumun farklı sebepleri olabilir; çocuğun yetiştiği aile, doğup büyüdüğü çevre, aldığı eğitim vb. durumlar dili iyi kullanıp kullanmamasını etkileyen faktörler arasındadır.

Günümüzde ve hatta son yıllarda internet kullanımının yaygınlaşması ile, ve neredeyse her bireyin kişisel bir iletişim aracına sahip duruma gelmesiyle bazı sıkıntılar ortaya çıkmıştır. Bu kişisel iletişim araçlarını kullanan bireyler arasında konuşma çağındaki bebek ve çocuklar da bulunmaktadır. Sosyal medya olarak da değerlendirilen kısa video ve görsellerin paylaşıldığı bu platformlardaki içerikler küçük bireylerin ilgisini çeken ama çoğunlukla bir bağlamdan yoksun olmalarıyla seslerle anlamsal bilgiyi birleştirebilmelerine olanak tanımayan özelliktedirler. Bu özellikleri dil edinimi sürecini büyük ölçüde aksatmaktadır. İşte bu durum çocukların özellikle zihinsel bağlamda gelişmelerini de olumsuz yönde etkilemektedir. Bugün pek çok çocuk masal dinlemeden hatta masalı bilmeden uykuya dalmaktadır. Yine bu ve buna benzer pek çok şeyden yoksun olan çocuklar maalesef dijital bireyler olmaya başlamıştır. Sözlü kültürün en özel parçaları arasında bulunan masallar çocuğun hayal dünyasını zenginleştirir, sözcük dağarcığını geliştirir, kültürel vb. öğeleri öğretir. Çocuk masallar sayesinde dinlemeyi, kıyaslamayı, sonuç çıkarmayı, öğüt almayı vb. öğrenir. Tabi masalın tüm özellikleri çocuğun dil ediniminde de oldukça etkilidir. Dijital teknolojinin son zamanlardaki en önemli özelliği bağlam dışına çıkılmasıdır. Özellikle küçük çocukların izlediği ve duyduğu veriler genellikle anlık ve birbirleriyle bağlantısız görüntü ve sesler bütünü haline gelmiştir. İnternet öncesi iletişim teknolojilerinde reklamlar nasıl küçük çocukların ilgisini çekmişse, günümüzde internet medyası aracılığıyla bağlamsız görüntüler ve veriler onları esir almaktadır. Ancak çocuk gelişiminin bu önemli evresinde çocuk yazını son derece kritik bir noktadadır. En başta bu eserler metinsellik özellikleri taşımaktadır.

Masallar ve Dil Edinimi

Metinlerin -yani çalışma özelinde masalların- kurgusal ve dilsel biçimleri dil edinimi sürecinin niteliğini belirlemektedir. Çocuk yazınında; metinlerin kurgusal yapısı, tercih edilen sözcüklerin değerleri, türü vb. yazarın konuyu ele alış ve anlatış biçimi son derece önemlidir. Yazarın belirlediği konuyu dilsel bütünlük içinde ele alması ile yazı, metin değeri kazanacaktır. *"Bir metinden söz edebilmek için, dilsel öğelerden bir kesitin somut ve elle tutulur bir varlığının olması gerekir. Bir metnin somut durumu, kişiler arası iletişim edimi çerçevesinde bir sözceleme edimini oluşturur.*" (Günay, 2003:35). Günümüzde çocukların maruz kaldıkları birbiriyle bağlantısız ve sadece zaman geçirmeye yarayan görsel ve işitsel ürünlerin aksine metinsellik özelliklerine sahip ve onların kavrayış yetenekleri ile odaklanma yeteneklerine göre biçimlendirilmiş belirli bir bağlama sahip anlatılar yeni sözcük edinimi için değerli bir kaynak olarak kabul edilebilir. Metin; *"dilsel açıdan birbirini izleyen, sıralı ve anlamlı bütünler oluşturan tümceler dizisidir. Bu diziliş rastlantısal bir durum değildir, aksine yazar tarafından bilinçli olarak belli bir mantık sırasına göre, dilbilgisel ulamlar ve metnin işleyişine göre yapılmalıdır"* (Günay, 2003:35-36). Çocukların dilsel gelişimine yararlı katkılar sağlama gücü olan çocuk anlatıları metinsellik yönüyle yabancı kökenli ya da söylenmesi zor kavramların öğrenilmesi ve kalıcı olmasını sağlayan bir işlev kazanmaktadır. Bir dizi tümcenin metin olabilmesi bir bütünlük sağlanmasına ve sıralanan bilgilerin tutarlı olmasına bağlıdır. Metinselliğin ölçütleri: "Bağdaşıklık, tutarlılık, amaçlılık, kabul edilebilirlik, durumsallık, bilgisellik ve metinlerarasılık" olarak sayılabilir (Kerimoğlu, 2017:237-238).

Çocuk yazınında kullanılan dil anadili öğretiminde çok önemli bir noktada bulunmaktadır. *"Yazınsal nitelikli bir çocuk kitabı her şeyden önce çocuğa duyarlık kazandıran, anadilinin sözvarlığını tanıtan bir araçtır. Anadilinin sözvarlığının ve anlatım gücünün, çocuk edebiyatının dilinde de yaşam bulmasında temel sorumluluk, öncelikle çocuk adına yaratma–yazma duyarlığı taşıyan sanatçılara düşmektedir. Bu sorumluluğun yerine getirilmesi, yapıtların Türkçenin anlatım olanaklarını ve kurallarını sezdiren birer araç olarak, anadili öğretimi sürecinin de geleneksel anlayıştan kurtulup çeşitli yazınsal kaynaklarla gerçekleştirilmesine katkı sağlayacaktır"* (Sever, 2003:49). Yani metinsellik özelliğine sahip olan yapıtlar anadili öğretim sürecinde var olması gereken son derece önemli ürünlerdir.

Masallar, çocuklarda dil gelişiminin başlayıp en yoğun olduğu dönemde onların zihinsel, bilişsel ve hatta kültürel gelişimi için -özellikle günümüzde- daha da fazla önem kazanmaktadır. *"Okul öncesi dönemde masallar aracılığıyla çocuk, dinleme-anlama, konuşma-anlatma becerileri edinir; çocuğun olayları, çevreyi algılama ve kendini ifade etmede sözcük hazinesi gelişir. Okul çağına gelince de çocuk, doğal olarak kitaba sevgiyle bakmayı ve ona yaklaşmayı öğrenir, okuma-anlama zevk ve alışkanlığını kolayca edinir, çevresinde olup bitenleri, kendi duygu, düş ve düşüncelerini yazılı olarak anlatma alışkanlık ve isteği duyar* (Karatay, 2007:472).

"Anlama ve anlatma becerilerinin edinilmesi, özellikle dinleme ve konuşma alt dil becerilerinin gelişmesinde halk edebiyatı ürünü olan masallardan yararlanılması gerekmektedir. Sözlü edebiyat geleneğini oluşturan ögelerden biri olan masal, dil edinimi ve millî ve evrensel kültür değerlerinin kazandırılması sürecinde öğrencilere okuma, dinleme, yazma, konuşma ve hatta görsel okuryazarlığı becerilerinin kazanılması için öğretme ve öğrenme sürecinde kullanılması gereken önemli öğretim malzemeleri arasındadır" (Karatay, 2007:472).

"Masalın ulusal ve evrensel değerlerin aktarılması ve benimsetilmesinde, çocuğun hayal dünyasının geliştirilmesinde, soyut kavramları algılama yeteneğiyle dili kullanma becerilerinin geliştirilmesinde önemli bir yeri vardır" (Karatay, 2007:470).

Masalların çocuk dilinin ve ruhunun gelişiminde olumlu etkilere sahip olduğu bir gerçektir. *"Bireyin dil gelişiminde büyük önem arz eden dönem okulöncesidir. Birey doğduğu andan itibaren içine doğduğu toplumun dili ve bu dille oluşturulmuş edebiyatla karşılaşır. Türk topluluklarında doğumdan başlanarak karşılaşılan edebiyat türü, halk edebiyatıdır. Ninniyle başlayan büyüme sürecinde karşılaşılan edebi türler masallar, maniler, hikâyeler olarak çeşitlenir ve zenginleşir. Farklı türlerdeki eserleri dinleyerek büyüyen çocuğun dili, zihni, ruhu ve sosyal yapısı gelişir"* (Tosunoğlu; Melanlıoğlu, 2007:333).

Melike Günyüz'ün Masallarında Hayvanlara Verilen Adlar

Melike Günyüz'ün okul öncesi çocuklar için kaleme aldığı bazı masalları, özellikle hayvan adlandırmaları bağlamında ele alıp inceleyeceğiz. Böylece bir yazarın masallarında kullandığı özel sözcüklerden yola çıkarak dil edinimine nasıl katkı sunmuş olabileceğini göstermeye çalışacağız. Çocukların küçük yaşlarda sesleri nasıl taklit ettiğini hepimiz biliriz. Bu seslerden biri de hayvan seslerini çıkarmaktır. Çocuklar daha küçük yaşlarda bazı hayvanların sesini kolayca taklit edebilir. Günyüz çocukların bu kabiliyetini ya da doğal yapısını bildiğinden olsa gerek, bazı hayvanlara isim verirken onların çıkardığı seslerden yola çıkarak isimlendirme yoluna gitmiştir. Yani yansıma seslerin yardımıyla hayvan isimleri oluşturmuştur. Bu, çocuğun hayvanın özelliklerini daha iyi tanıyabilmesini ve daha net biçimde telaffuz edebilmesini sağlayabilir.

Gakgukların Maceraları serisinde yer alan "Ses Yarışması" adlı masalda kargaların yaşadığı yer olarak "Gakguk Diyarı" isimlendirmesi çocuğun hafızasında kolay yer edebilecek bir ismidir. Yine "Süslü Çikolata" adlı masaldaki "Şıpıdık Akide" ve "Çıtkırıldım Bonbon" isimleri yansıma ve yansıma+fiilden oluşan yapılardır. Burada "akide" ve "bonbon" sözcükleri de önemlidir. Çünkü çocuğun hafızasında bir canlının ismi olabilen bu sözcükler aynı zamanda "şeker" imgesini de anımsatabilir. Çocuk böylece bu sözcüklerle çoklu düşünme yeteneğini de kazanmış olur. Masaldaki "Kapkara Lolipop" ve "Süslü Çikolata" gibi isimler diğer kargalara verilen farklı isimlendirmelerdir. Burada görünüşü ve sesi itibariyle özellikle çocukların gözünde oldukça itici görünen bir hayvana güzel adlandırmalar yapılarak sevimli gösterme çabası da bulunmaktadır. Çocuklar tarafından sevilen çikolata ya da şekerleme isimleri ile oluşturulan tamlamalarda "şıpıdık", "çıtkırıldım" yansıma sözcüklerini duyan çocuklar aynı zamanda "kapkara" sözcüğündeki pekiştirme belirtecini de yavaş yavaş kavramaya başlayacaktır.

"Pamuk Karga" masalında çocukların öğrenmesine ve zihninde oluşacak renk-imge bağlamında benzetme yapabilmesine katkı sağlayacak durumlar da vardır. Beyaz karganın "Pamuk Karga" olarak adlandırılması ve oynadıkları oyunda bu karganın bulut ve kar rolünü alması pamuk-bulut-kar sözcükleri ile eş değer beyaz rengini algılamalarına yardımcı olmaktadır. Aynı şekilde "Kara Karga"nın da kömür-gece rolüne bürünmesi yine bu sözcüklerle renkleri öğrenmeleri durumu

vardır. “Şarkıcı Gukki” ve “Mavi Gaki” masalında “Gukki” ve “Gaki” adlandırmaları hayvanın çıkardığı sesten yola çıkarak çocuğun bir hayvanın sesine bağlı olarak sözcüğü kolayca telaffuz edebilmesini sağlayabilir.

Günyüz’ün, Gümüş Göl Masalları serisindeki bazı masallar yine farklı adlandırmaların yer aldığı masallardan oluşmaktadır. Gümüş Göl diyarında yaşayan canlıların anlatıldığı “Üç Küçük Aslan” masalında birbiriyle uyumlu hecelerin ya da seslerin tekrarı, çocuğun dili daha kolay kullanabilmesi ve sözcükleri daha rahat çıkarabilmesi bağlamında değerlendirilebilir. Gümüş Göl’de yaşayan kumru, kunduz ve kurtlardan bahsedilen masalda **gü**müş, **gö**l, **ku**mru, **ku**nduz ve **ku**rt sözcüklerinin ilk iki seslerinin birbiriyle aynı olması ve arka arkaya sıralanması masaldaki ahengin ve belli bir düzenin göstergesidir. Böylece çocuk birbiriyle aynı olan seslerle başlayan farklı sözcükleri hem daha kolay öğrenir hem de uzun süre aklında tutabilir.

“Sen Sıska Değilsin” masalı hayvan adlandırmaları bağlamında belki de en fazla örnek bulunduran masallardandır. Burada “Küçük Şıpır”, “Yangelir Yengeç”, “Tortop Tosbağa” ve “Kaplumbağa Bilgeduruş” isimleri farklı yollarla oluşturulmuş özel isimlendirmelerdendir. Gölün kıyısında yaşayan Şıpır, bir kurbağadır ve belli ki suya girip çıkması sonucu çıkardığı sesten ötürü oluşturulmuş yansıma bir sözcüktür. “Yangelir Yengeç” hayvanın kendine özgü yürüyüşünden yola çıkılarak konulmuş bir isimdir. Yani Günyüz, hayvanın fiziki özelliğinden yararlanarak bu ismi oluşturmuştur. Böylece bu isimle birlikte çocuğun zihninde her zaman yengecin yürüyüşü canlanacak ve bu özelliğini kolay kolay unutmayacaktır. Bilindiği üzere tosbağa halk ağzında kullanılan kaplumbağanın adıdır. Burada çocuk kaplumbağanın diğer adını öğrenmesinin yanı sıra birbiriyle benzer sesleri bir çırpıda söyleyebilme becerisini kazanmaktadır. “To” yapısının sıklıkla tekrarlanması çocuğun konuşma becerisine katkı sunacak tekerleme yapısı olarak düşünülebilir. Kaplumbağa sözcüğünü iki yerde farklı biçimde kullanan Günyüz, böylelikle hem halk ağzında hem de bilinen adıyla bir hayvanın iki farklı söylenişini gözler önüne sermektedir. Ayrıca yazar Bilgeduruş sıfatını kaplumbağaya yükleyerek çocuğun hafızasında yeni bir anlam kazandırmayı da hedeflemiştir.

Gümüş Göl Masalları serisinde yer alan bir diğer masal da “Arkadaşımı Tanırım” adlı masaldır ki burada da farklı adlandırmalar karşımıza çıkar. “Timsah Temsi” ve “Tıstıs Yılan”ın yüzme yarışının anlatıldığı masalda yılanın çıkardığı sesten yola çıkarak bu ismi aldığı olduğu açıktır. “Temsi” adlandırması da çocuk diline uyarlanan ve hatırda kolay kalabilecek, söyleyiş kolaylığı bağlamında verilmiş bir adlandırmadır. T, m, s sesleri ile oluşturulan bu adlandırma timsah gibi söylenmesi oldukça zor olan bir ismi kolaylaştırma noktasında oldukça önemlidir. Çocuklar söylenmesi zor sözcükleri kendi diline uyarlama bağlamında gayet başarılıdır. Bu sebepledir ki yazar bu adı özellikle seçmiş olmalıdır. Ayrıca masalda “Telli Kopter” adlı bir hayvandan da söz edilmektedir. Bu “Telli Kopter” helikopter böceği olarak da bilinen “Yusufçuk”tur. Gerçekten de çocuk diline baktığımızda çocukların söylemede zorlandığı sözcüklerden biri helikopter sözcüğüdür. Bu sözcüğü belli yaş grubunda olan çoğu çocuk kendine özgü bir telaffuzla dile getirmektedir. Masalda “Telli Kopter” adı “helikopter” sözcüğüne karşılık bulunan bir sözcük olup çocuğun daha kolay söyleyebileceği sözcükler içerisinde değerlendirilebilir.

“Peli Spor Şöleninde” masalında pelikan’ın “Keseli Peli” biçiminde adlandırılarak kullanıldığını görmekteyiz. Geniş boğaz kesesi ile bilinen pelikan sözcüğü Fransızcadır. Çocuklar için söylenmesi zor olan sözcüklerden biri de yabancı kökenli olanlardır. Günyüz, hem hayvanın fiziki özelliğini belirtmek hem de söylemesi zor olan bir hayvan adını kolay ve anlaşılır olmasını sağlamak amacıyla “Keseli Peli” adını tercih etmiş olmalıdır.

“Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor” masalı “Sinek Vızır” ve “Küçük Şıpır”ın arkadaşlığının anlatıldığı masaldır. Burada “vızır” ve “şıpır” sözcüklerinin uyumu görülmektedir. Yine hatırda kolay tutulacak bu uyumlu seslerden oluşan adlandırmada hayvanın çıkardığı sesten ötürü “Vızır” adını aldığını görüyoruz. Sineğin çıkardığı bu ses çocuğun hafızasında bir hayvan adı olarak kolayca yer edinmektedir. Masalda dikkat çeken bir diğer unsur yine aynı seslerin bolca tekrar edilmesi unsurudur. Örneğin Kurbağa “Şıpır”, sinek “Vızır” ve aralarındaki iletişimin de “fısır fısır”, “kıkır kıkır” biçiminde söylenmesi ses tekrarlarının çocuğun dil becerisine katkı sunması bağlamında ele alınabilir.

"Tombalak Fil'in Sabah Sporu" masalında yine hayvanın fiziki özelliğinden yararlanılarak adlandırma yapıldığı görülmektedir. Tombalak sıfatını filin iri yarı olmasını anlatmak için özellikle seçen Günyüz, masal içerisinde filin iri bir hayvan olduğunu ve hareketlerinin de bu bağlamda sınırlı olduğunu ayrıntılı biçimde dile getirmiştir.

Sonuç

Görüldüğü üzere Melike Günyüz'ün masallarında çocuğun hafızasında kolay yer edinebilecek ve söyleyiş bakımından oldukça rahat hayvan adları bulunmaktadır. Yazar bu adlandırmaları çocuğun dil edinimine katkı sağlaması bağlamında özellikle seçmiştir. Sonuç olarak bu adlandırmaları bazı başlıklar altında değerlendirmek gerekirse;

- Bazı hayvanların adı hayvanın fiziki özellikleri göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Tombalak Fil, Yangelir Yengeç gibi.
- Tıstıs Yılan, Sinek Vızır, Şarkıcı Gukki gibi adlandırmalar ise hayvanın çıkardığı sesler bağlamında konulmuştur.
- Söylenmesi zor ya da yabancı kökenli sözcüklerden oluşan hayvan adlandırmalarında yazarın kendi oluşturduğu ve çocuğun daha rahat söyleyebileceği yeni sözcükler kullanılmıştır. Pelikana Keseli Peli ve Helikopter böceğine Telli Kopter denilmesi gibi.
- Bazen çocuğun hafızasında kolay yer edinebilmesi ve telaffuzu rahat olabilecek adlandırmalar tercih edilmiştir ve bu adlandırmalar yine yazarın kendi oluşturduğu ahenkli sözcüklerdir. Timsah Temsi ve Tortop Tosbağa gibi.
- Yazar aynı zamanda yansıma ve benzetme yapılarından da faydalanmıştır. Benzetme bağlamında Pamuk Karga ve yansıma bağlamında Kurbağa Şıpır, Çıtkırıldım Bonbon gibi.
- Bazı masallarda aynı ses ya da hecelerin sıklıkla tekrarlandığı ve bu çerçevede çocuğun hafızasında yer edinmesini kolaylaştıran sözcüklerin kullanımı göze çarpmaktadır. ***Ku***rt, ***Ku***nduz, ***Ku***mru, Vız***ır***, Şıp***ır***, ***To***r***to***p ***To***sbağa, kık***ır*** kık***ır***, fıs***ır*** fıs***ır*** gibi.
- Bazı sözcüklerde yazarın özellikle pekiştirme yapılarından faydalandığı da görülmüştür. Kapkara, Tortop gibi.

Kaynakça

Günay, D. (2003). Metin Bilgisi. İstanbul: Multilingual Yayıncılık

Günyüz, M., Hemmatirad, R. (2013). Ses Yarışması, İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz, M., Hemmatirad, R. (2013). Süslü Çikolata, İstanbul: Erdem Çocuk

Günyüz, M., Hemmatirad, R. (2013). Pamuk Karga, İstanbul: Erdem Çocuk

Günyüz, M., Hemmatirad, R. (2013). Şarkıcı Gukki, İstanbul: Erdem Çocuk

Günyüz, M., Hemmatirad, R. (2013). Mavi Gaki, İstanbul: Erdem Çocuk

Günyüz, M. (2016). Üç Küçük Aslan, İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz, M. (2016). Sen Sıska Değilsin, İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz, M. (2016) Arkadaşımı Tanırım, İstanbul: Erdem Çocuk.

Günyüz, M. (2016) Peli Spor Şöleninde, İstanbul: Erdem Çocuk

Günyüz, M. (2016) Küçük Şıpır Arkadaş Arıyor, İstanbul: Erdem Çocuk

Günyüz, M. (2016) Tombalak Fil'in Sabah Sporu, İstanbul: Erdem Çocuk

İmer, K. (1990). Dilbilim ve Anadili Öğretimi. Çağdaş Türk Dili, 30–31, 874–878.

Eratalay, S. (2021). Tarihsel Dilbilim ve Türkçe, Ankara: Gece Kitaplığı.

Karatay, H. (2007). Dil Edinimi ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi ve İşlevi. Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 5, 3, 463- 477.

Kerimoğlu, C. (2017). Kuram ve Uygulamalarla Dilbilim, Göstergebilim ve Türkoloji Genel Dilbilime Giriş, Ankara: Pegem Akademi.

McLean LKS (1990) Communication development in first two years of life: A transactional process. Zero to Three, 11(1): 13- 19

Sever, S. (2003). Çocuk ve edebiyat. Ankara: Kök Yayıncılık.

Tosunoğlu, M., Melanlıoğlu, D. (2007). Türk Topluluklarında Söylenen Tekerlemelerin Çocuk Gelişimindeki Yeri ve Önemi. S. Sever (Ed.), II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu: 04–06 Ekim 2006 (ss. 333–338). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

YAYINCI VE YAZAR MELİKE GÜNYÜZ'ÜNÇOCUK EDEBİYATI GÖRÜŞLERİ

Prof. Dr.Mahmut Abdullah ARSLAN[1]

Özet

Çocuk edebiyatıyla ilgili olarak son dönemde yurt içi ve dışında çok ciddi bir yayın faaliyeti ortaya çıkmıştır. Ülkemizin son yıllarında eserler veren Melike Günyüz, hem kadın bir yayıncı hem de yazar olarak dikkat çekmektedir. Bu çalışmada yayıncı ve yazar Melike Günyüz'ün kadın bir yayıncı ve yazar olarak çocuk edebiyatı ile ilgili görüşleri, yayınlanmış çeşitli kaynaklardan hareketle nitel veri analizi yöntemlerinden içerik çözümlemesiyle başlıklandırılarak ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Çocuk edebiyatı, yayıncı, yazar, Melike Günyüz.

PUBLİSHER AND AUTHOR MELİKE GÜNYÜZ'S VİEWS ON CHİLDREN'S LİTERATURE

Abstract

There has been a very serious publication activity in the country and abroad regarding children's literature recently. Melike Günyüz, who produced works in the last years of our country, draws attention as both a female publisher and a writer. In this study, the views of publisher and writer Melike Günyüz on children's literature as a female publisher and writer, Based on various published sources, it has been tried to be revealed by titled with content analysis, one of the qualitative data analysis methods.

Keywords: Children's literature, publisher, writer, Melike Günyüz.

Bulgular ve Yorumlar

Yayıncı ve Yazarın Yetişmesi

Lisans ve yüksek lisans eğitimini Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde, doktorasını Eski Türk Edebiyatı anabilim dalında İstanbul Üniversitesinde tamamlayan Günyüz, Erdem yayın grubunun Genel Yayın Yönetmeni, İbni Haldun Üniversitesi Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümünde Dr. öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Masal kitapları 15 dile çevrilmiştir. İş dünyasında Yayıncılık ve eğitim alanında faaliyet gösteren birçok dernek ve vakıfta görev yaptı.

Yayıncı ve Yazar Günyüz, 5 çocuklu bir ailenin en büyük çocuğu olarak kalabalık bir ailede büyüdü, sobalı bir evde yaşadı, küçük yaştan itibaren evin gündelik alışverişini yaptı, kardeşlerinin gürültüsü içinde okuyup ders çalıştı, geniş aile ortamında sorumlulukları olan bir çocuk olarak büyüdü ve kendisi bunu bir avantaja dönüştürdüğünü düşünmektedir. Öte yandan demokratik bir ortamda büyüdüğünü, babasının her konuda fikirlerini sorduğunu, onları her şeye dahil ettiğini, akşam yemeklerinde özellikle günlerinin nasıl geçtiğini sorduğunu ve sürekli onları konuşturduğunu ve ifade güçlerinin böylece geliştiğini, akabinde de yazı yazmayı, on parmak, öğrendiğini ifade

[1] Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğt. Fk. Türkçe Eğt. ABD öğretim Üyesi, mabdullaharslan@hotmail.com

etmektedir. Küçük yaşlarda hayatın içinde olması hasebiyle yayıncılığın her aşamasında da bulunmuş, işi çekirdekten öğrenmiştir (https://erdemyayinlari.com.tr/yazarlar/melike-gunyuz/).

Kendisinin ifadesi ile:

"Sanırım benim kabiliyetim **yönetim becerisi**, kırıp dökmek ile tavır takınmak ile işler yürümez. Her şey usulünce sakinlikle yönetmekte oluyor, bir gemiyi yürütmeye karar vermişseniz buna göre davranmanız ve soğukkanlılıkla işinizi yapmanız gerekir." diye yönetimdeki kendi becerisinin sırrını ifade etmektedir(Eyüpkoca Atilla, Nisan 2022).

İş Kadını Olmak

Sosyal hayatta erkeklerle iç içe çalışırken cinsiyetin dile gelmesinden rahatsızdır; bunun kimseye bir fayda getirdiğine inanmamaktadır. Çünkü "aynı masa etrafında bir araya geldiğimiz insanlarla yaptığımız işler bilgimiz, ilmimiz aynı seviyede ise cinsiyetimizi oraya taşımamalıyız." der. Özellikle muhafazakar erkeklerin olduğu bazı ortamlarda "aileme ve çocuklarıma karşı ihmalkarlık imaları"yla karşılaştığını ifade ettikten sonra "bunlar kötü niyetten kaynaklanmıyor, yetişme tarzı ile alakalı durumlar olduğu için ister istemez bilinçaltının dışavurumu durumlar diye düşünürüm" şeklinde bu durumu değerlendirir.

"Bu kişiler, önce sizi eşiyle kıyas ediyorlar ve sonrasında o saatte o yerde bulunduğunuz için annelik ve eşlik görevini eksik yaptığımızı düşünüyorlar. Burada benim bir karar vermem gerekiyor: Bu zihinlerdeki imalarla mı mücadele etmeliyim yoksa bulunduğu masada benden beklenen görevimi mi yerine getirmeliyim?

Ben yeri ve zamanı geldiğinde gerektiğinde bu durumla alakalı fikrimi belirtirim ama öncelikli olarak *masadaki görevim her ne ise onu yaparım* ve bahsettiğimiz bu diğer konularda tartışmaya girmem, çünkü bu konu kendi içinde çok fazla değişkeni ve kültürel kodları içinde barındırır." Der(Eyüpkoca Atilla, Nisan 2022).

Aslında Anadolu'da da kadının **anaerkil bir tipoloji** de olduğunu, evin saltanatının kadında olduğunu ifade eder; "evdeki bir takım şeylerin erkeğin istediği gibi olduğu sanılır ama bence birçok şeyi kadın yönetir, akıllı kadın sadece her şeyi erkeğin yönettiği fotoğrafını verir, akıllı erkek de kadınla tartışmaya girmez. Kendisine göre, şimdilerde kadının maruz kaldığı şiddet ve başka şeyleri eleştirirken aynı zamanda normal ve dengeli olan aile ilişkilerinde sarsacak şeyleri de eleştiriyoruz aslında. Örneğin kadın hastayken bile hiç mutfağa girmeyen bir erkek söz konusu olabilir. Ama o ilişkide erkeğin tolere ettiği ve kadına sunduğu bambaşka bir hizmet olabilir ve biz bunu göremeyebiliriz. Çünkü ilişkiler kendi içinde özeldir, dışarıdan anlaşılamayabilir şeklinde görüşlerini beyan eder(Eyüpkoca Atilla, Nisan 2022).

Mutluluk ve Başarı İçin Aile Yapısı

Eş seçiminde doğru seçimin önemini ortaya koyan Melike Hanım, doktora tezi ve oğlunun doğduğu 28 Şubat sürecinde çevresinden de aile yakınlarından da nasıl destek aldığını şu ifadelerle ortaya koyar: "Eşimin, annemin ve kayınvalidemin desteği, çocukları yetiştirirken yaptıkları yardımlar olmasaydı bütün bu çalışmalar ortaya çıkmazdı, *ortada başarılı bir kadın varsa sadece eşle de ilgili değil çevremizde olan 1. derece tüm yakınlarının katkısı* çok büyük; aile tek başına sizin yürüttüğünüz bir süreç değil. Evdeki bütün açıkları sadece siz kapatmakla mükellef değilsiniz, **aile** bir karı kocadan oluşan geniş halkada daha büyük ebeveynlerin, kayınvalidelerin, teyzelerin, halaların, amcaların, dayıların olduğu bir kurumdur." der(Eyüpkoca Atilla, Nisan 2022).

Aynı zamanda kendisinin güçlü bir **baba figürü** ile yetiştiğini de ifade eden Melike Hanım, bir kız çocuğu açısından bunun önemli olduğunu, hatta eş seçiminde bile etkili olabileceğini öne sürerek der ki "Gözümün önündeki eşiyle, çocuklarıyla güzel ilişkiler kuran o baba figürü benim eş seçimime de yansımış, otoriter, baskıcı, inatçı, anneyi terk eden, anneyi aldatan veya tersi olarak çocukları ile ilişkileri sağlıklı olan, anneye saygılı, kazancını ailesi ile harcayan gibi birçok farklı sıfatlara sahip baba figürleri kız- erkek fark etmeksizin çocuklar üzerinde derin etkiler bırakıyor.

Ayrıca **anne**nin babayı evin içinde konumlandırma biçimi de önemlidir, der. Modern zamanlarda kadınların kendilerini değerli hissetmek için erkeklerden sürekli beklentiler içinde olduklarını ileri sürer ve tektaş yüzükler, çiçekler, yemeğe çıkmalar ve benzeri gibi istekler peşinde, hisler peşinde, duygular peşinde olduklarını ifade eder. Halbuki "Ellerine sağlık" demenin de aynı kefede olabileceğini belirterek "bunlar insan olmakla ilgili meseleler, çözümü de insan olmakla ilgili; dünyanın tüketime dayalı sunduğu şablonlar da değil" diye ifade eder. Eşlerin birbirleriyle kurdukları dil ve muhabbetin, çocuklara sunduğumuz baba, anne ve eş kavramlarının anlamları açısından çok önemli olduğunu söyler. Kendisi de "çocuklarımla ilişkilerimizde de onların beni daha manevi ve entelektüel anlamda bir dayanak olarak hatırlamalarını isterim" şeklinde düşüncelerini beyan eder(Eyüpkoca Atilla, Nisan 2022).

Yayın Sektörü

Yayın sektörü ile ilgili olarak Yayıncı Melike Hanım, bunun hızla büyüdüğünü ve dünya sıralamasında da ekonomik büyüklük olarak 10. sırada olduğunu söyler. Ona göre, Çocuk kitabı yayıncılığımız ise artık dünyaya açıldı fakat yine de *üretim sürecinde aşılması gereken* bazı sorunlarımız var. Örneğin çizilen illüstrasyonlara baktığımızda şehirler, mekanlar, aileler, kıyafetler ve eşyalar alıştığımız *Batı standartları ile o kadar örtüşüyor* ki yerel dili yakalamada güçlük çekiyoruz. Amerika'da çocuk kitaplarına baktığımızda bazı kitaplarda siyahi bir çocuk, başörtülü bir müslüman kadın, kipalı bir Yahudi görürüz. *Amerikalı üst kimliği* üzerinde aşağıdaki bütün etnik kimlikleri toplamaya çalışan bakış açısıdır bu. Öte yandan İngilizcede, Avrupalı çizimlerde bu kadar renk göremezsiniz, artık Ortadoğu eserleri de *batılılaşmaya başladı*, tesettürlü annelere, camilere pek rastlamıyoruz, belki sadece dini içerikli yayınlarda rastlanır. Bizde tersinden başka bir durum daha var Yayınevi olarak peygamberler tarihi ile ilgili resimli kitaplar yayınlamıştık, kitapta kızıl saçlı pantolonlu çok feminen bir kadın tipi vardı ama konu Hz. Ali'ydi de mesela son sahnede kadın tesettüre giriyor ve "dışarı çıkıyor bu kadın, niye açık" diye çok eleştirildi, yahu benim eve girer girmez ilk yaptığım şey başımı açmak, şimdi ben bu kadını evde neden tesettürlü çizdireyim fakat yine de yerel bir dili yakalama ihtiyacımız olduğuna inanıyorum." der (Eyüpkoca Atilla, Nisan 2022).

Bir Çocuğa Yapılacak En Büyük İyilik ve Yatırım: Kitaplar

Günyüz'ün ifadesi ile *bir çocuğa yapılacak en büyük iyilik ve yatırım* 6 yaşına gelene kadar onu zengin bir dil ortamında büyütmektir, yine "internetin ve dijital oyunların yaygınlaştığı bir dönemde çocuk kitapları ebeveynler tarafından dijital bağımlılığa karşı bir ilaç olarak algılanmaya başlandı" cümleleri de kendisine aittir. Çocuk kitapları, ona göre, çocukların yetişkinler eli ile dijitalleştirildiği dönemde panzehir olmaya devam etmektedir; hepimiz insan fıtratının taşıyabileceğinin ötesinde ekrana maruz kalıyoruz, bu muhataplığın yan etkileri muhtemeldir ki yavaş yavaş genlerimizde bir farklılaşmaya yol açıyordur. Ama yine de kitap okumak, yemek pişirmek, örgü örmek, çiçek yetiştirmek gibi fıtratımıza uygun meşgaleler sağduyulu insanlar tarafından kendilerini ve çocuklarını sağaltmak/ iyileştirmek için yapılmaya devam edilecektir. Tıpkı kıyafet seçerken, ayakkabı seçerken, yemek yedirirken neye dikkat ediliyorsa kütüphane oluştururken de aynı şeye dikkat etmek gerekiyor: Çeşitlilik ve bünyeye uygunluk, içerik zenginliği, sanat ve estetik değerler ve konunun çocuğun kişiliğine ve karakterinin gelişimine olan katkısı(Subaşı, 2021).

Çocuk Kitaplarında Dikkate Alınanlar

Yayıncı ve Yazar Günyüz, günümüzde çocuklardan önce satışı ya da tirajı dikkate almakla ilgili şunları öne sürer: "Bu dönemde bu kadar da kötü resimlenmiş kitap olur mu?" Ya da "bu kitabın konusu ne", "bu kitap nasıl bir Türkçeyle yazılmış" diyebileceğimiz kitaplarla karşılaşıyoruz fakat bunu genelleştirmek mümkün değil. Zira bu işe emek veren, bir cümle için bir kitabın yayınını aylarca bekleten, iyi bir çevirmen bulmak için kitabı çevirmenden çevirmene gönderen, bazen bir metnin doğru ressamını bulabilmek için senelerce bekleyen yayın evlerimiz de vardır" der. Çocuk yayıncılığı hassasiyeti bakımından popüler yayınlarla ilgili olarak bir suçlu arıyorsak eğer bunu

öncelikle devlet politikalarında aramalıyız; nihayetinde bir genelleme yapacak isek ebeveynlerin doğar doğmaz çocuklar için zengin bir kütüphane oluşturma bilinçlenmesinin son yıllara denk geldiğini hepimiz gözlemliyoruz. Ondan öncesinde çocuk edebiyatı metinleri daha çok çocuğun okula başlaması ile birlikte eğitimin bir parçası olarak gündemde idi, demektedir; yani bir bilinçlenmenin olduğunu, tasarımın bir kitabın vazgeçilmez bir ögesi olduğunu, bir resimsiz çocuk romanının kapağı ile satışları etki eden ve okulun metinle ilgili ilk algısını oluşturan bir etken olduğunu ifade ettikten sonra öte yandan çocuk kitaplarının bir konu ve içerik modası olduğundan da bahseder.

"Her yıl fuarlara gittiğimizde bunu gözlemliyoruz, hangi konular öne çıkıyor, önümüzdeki 3 yılın kitaplarının içeriklerinin neler olacağını hemen görmeye başlıyorsunuz, der. Diğer taraftan hep çeviri yoluyla alıcı durumda kalmamızın bir mantığının olmadığını **içerik üreterek kültür ihraç eden bir ülke** olma potansiyelimizi de gördüğünü ifade etmektedir. Ayrıca ülkelerin çocuk edebiyatına yatırım yaptıklarında gözlemlediğini söyler. Avrupa ülkeleri ve Amerika dışında hangi ülkelerin alana yatırım yaptığını, yayıncıları teşvik ettiğini ifade eder(Subaşı, 2021).

İlkler Yayıncılığı

"Satış yaptığımız kanallara bakarsak bizim satış kanalımız daha ziyade okul pazarı. Bu pazarda hem resim ve metin kalitesi yüksek hem de öğretmenlerin**eğitim programlarına eşlik eden eserler**in ciddi bir karşılığı olduğunu görüyoruz, der; ayrıca "Türkiye pazarında **ilk olan kitaplar**ımız da ciddi ilgi görüyor, örnek verecek olursam Harry Potter serisinin dünya çocuk edebiyatı yazımı üzerindeki etkisi tartışılmaz; biz yayın olarak neden kendi mitolojimizden, destanlarımızdan ve anıtlarımızdan beslenen **fantastik çocuk edebiyatı** metinlerinin yazımını teşvik etmiyoruz, sorusunu sorduk; arkasından Figen Yaman Coşar, Esra Bahadır Cessar gibi öncü yazarlarımızın eserleri ortaya çıktı. Diğer taraftan Hatice Özdemir Tülün "ezber bozan kadınlar" ismi ile o zamana kadar Türkçede yayınlanmamış tarihte ve bugün yaşayan **öncü Müslüman kadınların kitabı**nı yayınladıklarını, böylece bu ilkler de hep coşkuyla karşılandı okullarımız tarafından, şeklinde ifadelerde bulunur. Denilebilir ki Çiğdem Tavuklu ve Şafak Tavuklu'nun eseri "Çocuğun Duası" kitabımız ilk farklı orijinal küçük çocuklara hitap eden resimli dini içerikli kitaptır. Öncü, yol açan bir eserdir yani(Subaşı, 2021).

Cumhuriyetimizin Çocuk Edebiyatı Kurgusu

Başlangıçta çocuk edebiyatı, eğitimin vazgeçilmez bir unsuru olarak bütün dünyada ele alınıyordu fakat Avrupa hızlı bir şekilde **çocuk edebiyatının sanat yönü**nü hatta çocuğa **hoş vakit geçiren bir arkadaş** olma tanımını bizden çok daha erken bir tarihte yaptı, der ve devamla; "Biz genç cumhuriyetin **aydınlık nesil yetiştirmek** üzere bir çocuk edebiyatı kurguladık, bu politik söyleme besleyecek metinlerin çocuklarla okullarda buluşmasına izin verdik. Ta bu yüzyılın başına kadar bu politikanın dışındaki metinlerin de kalitesini pek sorgulama ihtiyacı hissetmedik; şimdi konunun birçok sosyolojik nedenleri var, burada belki buna derinlemesine girme şansımız yok ama ekonomik gelişmişlik, edebiyatı siyasetin bir aygıtı olarak görme eğilimi, dünyaya kapalı bir toplum olmak gibi süreçler hep kitapların içeriklerini, tasarımlarını ve dilini etkilemiştir; demokratik bir ortam, sanata bakış açımız, bir çocuk kitabından gerçekten ne bekliyor olduğumuz gibi yaklaşımları değişimler de kitapların niteliğini artıran unsurlardır günümüze göre. Tabii ki çocuk kitaplarında **en büyük görev aileye hatta öğretmenlere** düşmektedir(Subaşı, 2021).

Çocuk Dergileri

Çocuk dergileri ile ilgili olarak da şunları ifade eder: "Aslında bu edebi çocuk dergilerinin ömrü ekonomik sebeplerle uzun olmuyor fakat genç kalemlerin ve fırçaların kendilerini tanıtmalarına imkan veriyor. Eli kalem tutan gençlerimiz için edebiyat dergilerinin nedenini büyük bir işlevi olduğunu hepimiz biliyoruz, dedikten sonra fakat büyük bir sermaye gücü ile ortaya çıkan

TÜBİTAK, Albayrak ve Turkuaz gruplarının çocuk dergilerinin bugün azımsanmayacak bir okur kitlesine ulaştığını ifade eder.

Çocuk edebiyatı yazarlarının farklı türleri bulunduğunu söyledikten sonra bunlardan birisinin bir sanatsal bir edebi eser üretmek, yani kurgu yazımının bütün süreçlerine tabi olmak, karakterler oluşturmak, bir olay akışı planlamak, estetik bir dil kullanmak gibi; ikinci bir yazın türü ise yine kurgusal olmak yine karakter oluşturmak ve bir olay akışı planlamak ile birlikte **eğitimin farklı kademeleri için** eğitim programlarını destekleyici metinler kaleme almak yani okul öncesi dönemi için değerler eğitimi ya da karakter eğitimi bağlamında metin yazma; ilkokul 1. Sınıf öğrencilerinin okumalarını pekiştirmek için hikayeler yazma; ilkokul öğrencilerine yönelik programı uygun ilk okuma kitapları yazmak bu ikinci tür yazım çeşididir, diye ifade eder. Özellikle bu iki tarz yazında hem öğretim programlarını bilmek hem ülke genelinde çocuklarımızın genel okuma eğilimlerinin takip etmek hem de belli bir konu çerçevesinde çocukların ilgisini çekebilecek şekilde kurgu oluşturmak gerektiğini de vurgulayan Günyüz, her iki tür yazım sürecinde de yazarın çocuk edebiyatı dünyasını takip etmeleri gerektiğini özellikle vurgular. Daha önce de gündeme geldiği gibi bu alanda konu bağlamında yıldan yıla değişen akımlar söz konusu olduğunu, anlatım dilinde yazarların farklı türleri vereyim dediklerini gördüğünü söyler(Subaşı, 2021).

Çocuk Edebiyatının Önemi

Çocuk edebiyatının önemine gelince, kelimelerle düşünürüz, kavramlarla hayatı anlamlandırırız, bir çocuğa yapılacak en büyük iyilik ve yatırım 6 yaşına gelene kadar onu zengin bir dil ortamında büyütmektir; masal dinlemesi, etrafında şarkılar söylenmesi, kendinden büyük çocukların olduğu ortamda dile maruz kalması **bebeklikten itibaren** çok önemlidir. Çocuk edebiyatı da bir bebeğin doğumundan itibaren kendisini çevrelemesi beklenen bu dil evrenin önemli oyuncularından birisidir, der. Zira edebiyat gündelik dilin kelime çeşitliliğinden, cümle yapılarından çok da zengin, çok anlamlı ve çok katmanlı bir dil ortamı sunduğu gibi bu dil ortamı ile de çocuğun duygu ve düşünce dünyasına hitap ederek de eğitim sürecine katkıda bulunduğunu söyler. Çocuğun muhatap olması gereken bu zengin edebi dünyada elbette türler daha da önem kazanıyor; şiirden bilmeceye, fabldan masala her tür sözlü, yazılı ve resimli metin büyük önem taşımaktadır(Subaşı, 2021).

Çeviri ve İdeoloji Meselesi

Çeviri meselesine gelince çocuk edebiyatında çeviri sorunları hakkında Küçük Prens'ten başlayarak yazar kendine göre ya da kendi ideolojisine göre bir çevirme peşinde olup olmadığına ilişkin şunları söyler: "Şimdi şunu öncelikle kabul etmek mecburiyetimiz var; dil bir iletişim aracı olarak bir ideoloji barındırır. Seçtiğiniz kelimeler, yan yana kullandığımız kelimeler ve bir araya getirdiğiniz cümleler örtük veya açık bir şey dersin, bu dediğiniz şey kar sesinden araba sesine, fabrika sesinden atık su sesine, kuş sesinden yılan sesine kadar her şey olabilir. Bir dediğiniz şey bir de kullandığınız ve kullanmadığınız kelimelerle demek istediğiniz şey vardır. Dolayısıyla ne demek istediğiniz şey için seçtiğiniz kelimenin yazıldığı dildeki yakın ve uzak anlamlarını ve çağrışımlarını bir başka dile aktarırken **çevirmenin kelime seçimi** anlamın aktarımında önem taşımaktadır. Hele ki çocuk edebiyatı gibi az kelime kullanılarak oluşturulan metinlerin çevirilerinde tercihler daha da önemli hale gelmektedir. Yani demek istediğim şey yazar da çevirmen de tercihleri ile ideolojilerini açığa çıkarırlar; **okurlar olarak burada bir ideolojinin olup olmadığını sorgulama süreci** metnin söylediği veya ima ettiği şeyin okurun genel geçer düşünce yapısına, dünyayı anlama ve anlamlandırma biçimine uygun olmadığına başlar. Okur, genel kabullerine uymayan bir şeyle karşılaştığında metnin ideolojisini sorgulamaya başlar, genel kabullerine uygunsa orada bir ideolojinin var olduğunu ya fark etmez ya da sorgulamaz. Örneğin göçmenlik üzerine yazılmış bir **kitabın ana fikri** göçmenlerin gittikleri yerlerde mutsuz oldukları ve onları mutlu edecek şeyin ancak ülkelerine geri dönmeleri ile mümkün olabileceği üzerine ise ve siz de bir okur olarak bu düşüncede iseniz buradaki ideolojiyi, ana fikri sorgulamazsınız fakat kitap tam aksine dünyanın her yerinin herkes için olduğunu, sınırların ve dillerin insanlar tarafından konulmuş çizgiler olduğunu, mültecilik ve göçmenlik kavramının kendisinin bile yanlış olduğu üzerinden bir hikaye anlatıyorsa ve siz de "hayır, bu ülke benim, onlar geldikleri yere dönmeliler, benimle ve benim çocuklarımla eşit

haklara nasıl sahip olabilirler, diye düşünüyorsanız bir anda bu metnin ideolojik olduğunu sorgulamaya başlarsınız.

İşte bu durumda kimi zaman **çevirmenler ve yayıncılar** hem düşünceleri ile uyuşmadığında hem de okurun beklentisini karşılama noktasında bir takım kelime tercihleri ile bu ideolojiler açığa çıkarma ve çıkarmama tercihlerinde bulunurlar; bunu kimi zaman bilinçli kimi zaman da farkında olmadan yaparlar.

Bir şair ya da edebiyatçı eğer piyasa işi yapmıyor ve bir sanat ortaya koymaya çalışıyorsa çoğu zaman hayali okuyucularını düşünerek yazmıyordur, der Gündüz fakat çocuk edebiyatı yazarlarının yetişkin edebiyatı yazarlarından en büyük farkı işte tam da bu noktadadır; çocuk edebiyatı yazarı muhtemel okuyucularının kim olduklarının farkında olarak yazdığından kelime seçiminden konuyu anlatma biçimine kadar bir heykeltıraş dikkatiyle eseri üzerinde çalışmak zorundadır. Eğer yazar çalışmazsa bu defa editör çok sıkı çalışarak metni inceltmek ve yontmak zorunda kalır; zaten editör elinden geçmeyen metinlerin ne tür infiale yol açtığını hep birlikte görmekteyiz, der(Subaşı, 2021).

Resim Meselesi

Çocuk kitabı yayıncılığının başladığı dönemden itibaren metne eşlik eden resimler teknik olarak, anlatım dili olarak sürekli gelişmiştir, der. Hatta artık kelime ve yazı olmasın, sadece resimlerden oluşan çocuk edebiyatı metinlerinin sayısı gün geçtikçe artmaktadır; resimli kitapları okuma üç yönlü okuma imkanı sunar günümüze göre.

Birincisi kelimenin ve sözün verdiği bir anlam,

ikincisi resimlerin sunduğu bir anlam,

üçüncüsü ve en önemlisi metinle resmin bir arada okunması ile oluşan üçüncü bir anlam. Dolayısıyla resimli kitaplar bu çok anlamlı ve çok katmanlı boyutları ile çocuğun dil gelişimi bakımından hayati önem taşımaktadır. Zira çocuklar bir yetişkinin kendisini okuduğu bir kitabı sonrasında resimlerine bakarak okumaya devam ederler, resim ne kadar detaylı ve metnin dışında da başka hikayeler sunabiliyorsa çocuk dinlediği metni resimlere bakarak daha da zengin bir hale getirir; bu da çocuğun hem görsel okuma hem de dili kullanma becerisi bakımından çok kıymetli bir süreçtir, der (Subaşı, 2021).

Sonuç olarak,

Yayıncı ve yazar olarak Melike Günyüz'ün yetişmesi, iş kadını olmak, mutluluk ve başarı için aile yapısı, yayın sektörü, çocuğa en büyük yatırımkitaplar, çocuk kitaplarında dikkate alınanlar, ilkler yayıncılığı yapmak, Cumhuriyetimizin çocuk edebiyatı kurgusu, çocuk dergileri, çocuk edebiyatı yazarlarının eğitimin farklı kademeleri için farklı türleri yazması, çocuk edebiyatının önemi, çeviride ideoloji meselesi, piyasa işi yapmak, resimlerin anlamı gibi temel konulardaki kendisinin görüşleri çeşitli kaynaklardan yararlanarak doküman incelemesi yoluyla bu çalışmada derlenip toparlanmaya çalışılmıştır.

Kaynakça

Eyüpkoca Atilla,Ayşe (Nisan 2022) "Çocuklarla Koşan Kadınlar" Lacivert dergisi, Sayı 89.

https://erdemyayinlari.com.tr/yazarlar/melike-gunyuz/

https://www.youtube.com/watch?v=1UV6Y2dUCMo (Dr. Melike Günyüz'le "Çocuk Kitapları" üzerine)

https://www.youtube.com/watch?v=tlGeNUQFdgQ (Çocuk Kitapları ve Çocuklar İçin Yazmak)

Subaşı, Şeyma (2021) "Melike Günyüz ile Söyleşi", Butimar dergisi, Çocuk edebiyatı dosyası, Sayı 13-14.